

© EKATFI

© EKATFI

Η ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ
ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ



ISBN: 960-408-070-0

Α΄ Έκδοση: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 1935

Α΄ Έκδοση ΕΚΑΤΗ: Απρίλιος 2007

Αριθμός Αντιτύπων Έκδοσης: Χίλια (1.000)

Συγγραφέας: Ιωάννης Μεταξάς

Στοιχειοθεσία: Διονυσία Ροσγοβά

Φίλμ, Μοντάζ: Ατελιέ "ΤΟΞΟ"

Εκτύπωση: Άγγελος Ελεύθερος

Βιβλιοδεσία: "LIBRO D' ORO"

Επιμέλεια Έκδοσης: Κωστής Νικολάκης

© Εκδόσεις "ΕΚΑΤΗ", Χ. Κ. Νικολάκης

Εθνικής Αντιστάσεως 94, 14671, Ν. Ερυθραία Αττικής

Τηλ.: 210 86.65.456 www.ekati.gr

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ
(ΑΡΧΗΓΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ)

Η ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ
ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

ΕΚΑΤΗ
ΑΘΗΝΑ 2007

Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀναδημοσιεύονται τὰ εἰς τὴν «Καθημερινήν» ἀπὸ 13ης Ὀκτωβρίου 1934 μέχρι 23ης Ἰανουαρίου 1935 δημοσιευθέντα ἄρθρα τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἐλευθεροφρόνων κ. Ι. Μεταξᾶ, εἰς ἀπάντησιν τῶν ὄσων ἔγραψε σχετικῶς πρὸς τὰ αἷτια τοῦ Ἐθνικοῦ Διχασμοῦ καὶ τὴν Μικρασιατικὴν Ἐκστρατείαν ὁ κ. Ἐ. Βενιζέλος. Ὡς παράρτημα τοῦ βιβλίου ἐπρόκειτο ἀφ' ἑνὸς νὰ δημοσιευθῆ καὶ ἡ ἀρθρογραφία τοῦ κ. Ἐ. Βενιζέλου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κατέστησε ἀδύνατον καὶ ἀσύμφορον ἡ ἔκρηξις τοῦ Κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ προταχθῆ ἔν εἴδει προλόγου εἰσήγησις τοῦ κ. Ι. Μεταξᾶ. Δυστυχῶς καὶ ὁ πρόλογος αὐτὸς κατέστη ἀδύνατον νὰ γραφῆ.

**ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΣΕΡΒΙΚΗΝ ΣΥΝΘΗΚΗΝ ΠΑΡΕΒΙΑΣΕ ΠΡΩ-
ΤΟΣ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. - Η ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΡΗΞΙΣ ΜΕ
ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.**

Εἶνε ἄξιον πολλῆς προσοχῆς ὅτι ὁ πολιτικός ἀνὴρ ὅστις ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος παράγων τῆς βαθυτάτης διαιρέσεως τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς χώρας φέρει ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς κοινῆς γνώμης τὸ ζήτημα τοῦτο, καὶ ζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰς αἰτίας καὶ νὰ ἀνεύρῃ τὰς εὐθύνas.

Εἰς πᾶσαν περίστασιν οἱ δυνάμενοι νὰ τοῦ ἀπαντήσουν, δὲν θὰ ἐπετρέπετο νὰ σιωπήσωσι. Πρὸ παντὸς ὅμως τώρα, ὁπότε, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν, «ὁ τόπος εὐρίσκεται καὶ πάλιν εἰς τὰς παραμονὰς ἐκρήξεως, ἡ ὁποία δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑποδυθῇ τὴν μορφήν ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου».

Καὶ διὰ τοῦτο σπεύδομεν ἡμεῖς νὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν. Καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἀνατρέχει εἰς τὸ πρὸ εἰκοσαετίας παρελθόν. Ἐκ τῶν προσώπων τὰ ὁποία κατεῖχον ἀκριβῆ γνώσιν τῶν τότε διατρεξάντων, εἴτε διότι ἦσαν οἱ πρωτεργάται αὐτῶν, εἴτε διότι ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των ἦσαν οἱ ἄμεσοι βοηθοὶ τῶν πρωτεργατῶν, δὲν σώζονται πλέον ἐν ζωῇ παρὰ ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἡμεῖς, ὡς εἰσέτι ἐνεργῶς δρῶντες εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν τῆς χώρας καὶ ἴσως δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι, οἵτινες ὅμως ἀπὸ μακροῦ ἐξῆλθον τῆς δημοσίας ζωῆς καὶ ἔπαυσαν ἀναμιγνύμενοι εἰς τὰς ἐπὶ σχετικῶν μὲ ταύτην συζητήσεις. Διὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον ἐπιτακτικὸν καθίσταται τὸ καθήκον ἡμῶν νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλου.

Τὴν ἀπάντησιν ὅμως θὰ διαιρέσωμεν εἰς δύο μέρη. Πρῶτον θὰ ἀπαντῶμεν εἰς ἐν ἕκαστον τῶν ἄρθρων του, περιοριζόμενοι ἐντὸς τοῦ περιθωρίου τῆς συζητήσεως τὸ ὅποιον αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος διαγράφει, καὶ δεῦτερον θὰ ἐκθέσωμεν τὰ καθ' ἡμᾶς αἷτια τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ καὶ τὰς εὐθύνas ἐκάστου ἐξ ἡμῶν διὰ τὴν ὀξύτητα αὐτοῦ. Διότι ὁ κ. Βενιζέλος ἀπατάται φρονῶν ὅτι ὁ παγκόσμιος πόλεμος εἶνε ὁ διαιρέσας βαθύτατα τὸν πολιτικὸν κόσμον τῆς χώρας. Τὰ αἷτια τῆς διαιρέσεως κείνται πολὺ βαθύτερα. Ἐξεδηλώθησαν μόνον ζωηρὰ κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον. Ἀλλὰ περὶ τούτου ὅταν τελειώσωμεν μὲ τὴν ἀπάντησιν εἰς ἐν ἕκαστον τῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου.

* * *

Ὁ κ. Βενιζέλος διατυπώνει ὡς ἐξῆς τὰς ἀντιτιθεμένας πολιτικὰς ἀπόψεις περὶ ἐκάστην τῶν ὁποίων συσσωματωθέντα τὰ πολιτικὰ κόμματα τῆς χώρας, συνεκρούσθησαν πρὸς ἄλληλα.

1ον) Βασιλικὴ πολιτικὴ, τὴν ὁποίαν ἠκολούθουν ὅλα τὰ παλαιὰ κόμματα

που είχε συντρίψει ή επανάστασις τοῦ 1909. Κατ' αὐτήν ἡ Ἑλλάς κουρασμένη ἦδη ἐκ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, ἔπρεπε νὰ μείνῃ οὐδετέρα, καὶ νὰ μὴ μετάσχη ἐνὸς τρομεροῦ πολέμου, ἀλλὰ νὰ διατηρήσῃ ἀθίκτους τὰς δυνάμεις της.

2ον) Πολιτικὴ κόμματος Φιλελευθέρων, κατὰ τὴν ὁποίαν μετὰ τὴν εἴσοδον ἰδίως εἰς τὸν πόλεμον τῆς Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας, θὰ ἦτο ἱστορικὸν ἔγκλημα νὰ μὴ μετάσχωμεν εἰς πόλεμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ ἐκρίνετο ἡ τύχη ὄλων τῶν χωρῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐξετείνοντο αἱ ἐθνικαὶ μας διεκδικήσεις.

Ἡ διαίρεσις αὕτη καὶ ἡ διατύπωσις τῆς πολιτικῆς τῶν κομμάτων εἶνε τελείως ἀνακριβής.

Καὶ πρῶτον μὲν περὶ τὴν κακῶς λεγομένην Βασιλικὴν πολιτικὴν δὲν συνετάχθη μόνον ὁ πρὸ τοῦ 1909 ὑφιστάμενος πολιτικὸς κόσμος, ὁ ὁποῖος ἄλλως τε τιμῶς καὶ εὐσυνειδήτως ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, εἴτε πολιτικοί, εἴτε ἀξιωματοῦχοι, οἱ ὁποῖοι ἀνεδείχθησαν ἔτι μᾶλλον μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1909. Ὁ ἀείμνηστος Γούναρης, φέρ' εἰπεῖν, πολιτεύεται μὲν καὶ πρὸ τοῦ 1909, ἀλλὰ κυρίως ἀναδεικνύεται μετ' αὐτό. Ὁ ἀείμνηστος Στράτος ἀναδεικνύεται ἐν τῇ πολιτικῇ κυρίως, μετὰ τὸ 1909 καὶ μάλιστα κατ' ἀρχὰς ὡς συνεργάτης τοῦ κ. Βενιζέλου, ὁ ἀείμνηστος Δημητρακόπουλος τὸ ἴδιον. Θὰ ἠδυνάμην νὰ φέρω ἀπειρίαν παραδειγμάτων. Λοιπὸν ἡ τάσις τοῦ κ. Βενιζέλου νὰ παραστήσῃ τὸν περὶ τὴν Βασιλικὴν πολιτικὴν κόσμον, οὕτως εἰπεῖν, ὡς ὀπισθοδρομικόν, καὶ ἄνευ εὐρύτητος σκέψεως, δὲν ἀνταποκρίνεται οὐδαμῶς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Ἀφ' ἐτέρου τὰ πολιτικὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὡς ἀκολουθήσαντα τὴν πολεμικὴν πολιτικὴν τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἂν ὄχι ὅλα, τοῦλάχιστον μερικὰ ἐξ αὐτῶν, δὲν μετενόησαν ἄρα γε, ἐκ τῶν ὑστέρων, διὰ τὴν πολιτικὴν ταύτην; Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ τὸ ἐγνώριζα.

Ἀλλὰ ἡ λεγομένη Βασιλικὴ πολιτικὴ δὲν ἦτο ποσῶς πολιτικὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλάς ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀπολύτως οὐδετέρα καὶ νὰ μὴ μετάσχη ἀπολύτως τοῦ πολέμου. Ἀλλὰ ἦτο πολιτικὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλάς θὰ ὤφειλεν ἐν δεδομένη εὐθέτῳ στιγμῇ νὰ μετάσχη τοῦ πολέμου, ἀλλὰ λαμβάνουσα πολιτικὰ ἀνταλλάγματα ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὰς θυσίας τὰς ὁποίας θὰ ἔκαμνε καὶ ὑπὸ ὄρους στρατιωτικούς εὐμενεῖς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ. Ἐνῶ ἡ πολιτικὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ἐνεπνέετο ὑπὸ τοιαύτης πολεμικῆς ὀρμῆς, ὥστε δὲν ἐλογάριαζεν οὔτε πολιτικὰ ἀνταλλάγματα ὅπωςδῆποτε ἐξησφαλισμένα, οὔτε εὐμενεῖς στρατιωτικούς ὄρους, οὔτε κὰν τὸν σεβασμὸν τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἑλλάδος παρ' αὐτῶν τούτων τῶν συμμάχων ἔθετεν ὡς βάσιν.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος δὲν ἀπεδέχθη τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων. Ὅχι διότι δὲν ἤθελε νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ διότι ἡ ἐκστρατεία αὕτη θὰ ἦγε τὴν Ἑλλάδα εἰς μίαν πολεμικὴν καταστροφὴν τῆς ὁποίας ἄδηλοι καὶ ζοφεραὶ θὰ ἦσαν αἱ κατόπιν συνέπειαι. Ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένῃ ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐκστρατείας ἦτο ἐξησφαλισμένη, παρ' ὅλας τὰς καταστροφὰς πού ὑπέστησαν κατ' αὐτήν οἱ Σύμμαχοι, τότε εἶμαι πρόθυμος νὰ τὸ συζητήσω μετ' αὐτοῦ δημοσίᾳ καὶ νὰ τοῦ ἀποδείξω

ακόμη μίαν φοράν, τὴν πλάνην του, ἀρκεῖ νὰ μᾶς ἐκθέσῃ σαφῶς ἐπὶ ποίων λόγων βασιζοῦν τὸν ἰσχυρισμὸν του.

Μ' ὄλον τοῦτο καὶ μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ Κυβέρνησις Γούναρη συνέχισε τὰς διαπραγματεύσεις μὲ τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος, ἀλλὰ θέτουσα ὄρους λογικοὺς διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ πρὸ παντὸς τὸν σεβασμὸν τῆς ἀκεραιότητός της, τοὺς ὁποίους δὲν ἀπεδέχθησαν οἱ Σύμμαχοι.

Ἐπίσης οἱ Σύμμαχοι δὲν ἀπεδέχθησαν ὁμοίας προτάσεις γενομένας κατόπιν παρ' ἄλλων Κυβερνήσεων Ἑλληνικῶν. Ἐπὶ Κυβερνήσεως μάλιστα Καλογεροπούλου κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1916 οἱ Σύμμαχοι ἀπήντησαν εἰς προτάσεις της περὶ ἔξοδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὅτι μόνον μὲ Κυβέρνησιν Βενιζέλου θὰ συνεζήτουν τοιαύτην πρότασιν.

Οἱ Σύμμαχοι προκειμένου νὰ ἐκλέξωσι μεταξὺ τῆς πολιτικῆς, τῆς λεγομένης Βασιλικῆς, ἣτις ἀπῆτει ἐγγυήσεις καὶ ἀνταλλάγματα καὶ εὐμενεῖς στρατιωτικοὺς ὄρους διὰ νὰ ἀποφασίσῃ τὴν ἔξοδον, καὶ μιᾶς πολιτικῆς Βενιζέλου, ἣτις δὲν ἀπῆτει τίποτε, οὔτε κἂν σεβασμὸν τῆς Ἑλληνικῆς ἀκεραιότητος, φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐπιτιμῶν τὴν δευτέραν τὴν ὁποίαν καὶ μόνην ἐθεώρουν εἰλικρινῆ καὶ φιλικὴν καὶ τὴν ἄλλην ὄχι. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκήρυξαν τὸν κ. Βενιζέλον ὡς τὸν μόνον φίλον των, πάντας δὲ τοὺς ἄλλους ἐκήρυξαν ἐχθροὺς καὶ συνεπῶς, Γερμανοφίλους. Ἀλλὰ ποία ἦτο ἡ φυσικὴ καὶ τελευταία συνέπεια τῆς τοιαύτης νοοτροπίας τῶν Φιλελευθέρων; Ἡ Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία καὶ ὅλαι αἱ συνέπειαι της. Ἀλλὰ ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἐπανέλθωμεν βραδύτερον, ὅταν θίξῃ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰ ἄρθρα του, τὸ ζήτημα τοῦτο.

Εἰς τὸ πρῶτον του ἄρθρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου συζητοῦμεν, δύο κυρίας αἰτίας βλέπει ὁ κ. Βενιζέλος, αἵτινες ἐπέβαλλον τὴν ἀνάμειξιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον.

Ἡ πρώτη ἦτο αἱ συμμαχικαὶ ὑποχρεώσεις τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Σερβίαν.

Ἡ δευτέρα ἦτο ἡ ἀναπόφευκτος μὲ τὴν Τουρκίαν ρῆξις ἕνεκα τῶν νήσων, ἣτις ρῆξις ἐὰν ἐπῆρχετο μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, θὰ εὕρισκε τὴν Ἑλλάδα ἔρημον φίλων καὶ συμμάχων, ἐνῶ ἡ Τουρκία καὶ συμμάχους θὰ εἶχε καὶ ἐνισχυμένη κατὰ θάλασσαν θὰ ἦτο διὰ τῆς προσκλήσεως τοῦ «Γκαϊμπεν» καὶ τοῦ «Μπρεσλάου».

Ἄς ἐξετάσωμεν τὴν πρώτην. Ὁ κ. Βενιζέλος γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅπως τὸ γνωρίζω καὶ ἐγὼ ὅτι ἡ Συνθήκη τῆς Συμμαχίας Ἑλλάδος καὶ Σερβίας τοῦ 1913, ἐπέβαλλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ 1ου αὐτῆς ἄρθρου νὰ βοηθήσῃ στρατιωτικῶς τὴν Σερβίαν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις ἐὰν ἡ Σερβία ὑφίστατο οἰανδήποτε προσβολήν, ὅπως καὶ ἀντιστοιχῶς ἡ Σερβία τὴν Ἑλλάδα. Δηλαδή ἡ Ἑλλὰς ἦτο ὑποχρεωμένη ὅταν τὸν Αὐγούστου τοῦ 1914 ἡ Αὐστρία ἐπετέθη κατὰ τῆς Σερβίας, νὰ βοηθήσῃ στρατιωτικῶς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας. Βεβαίως τοῦτο θὰ ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὀρθῶς ὁ κ. Βενιζέλος ὅταν ἠρωτήθη ἀπὸ τὸν Πάσιτς τί θὰ πράξῃ, ἀπήντησε ὅτι θὰ τηρήσῃ εὐμενῆ οὐδετερότητα. Ἀλλὰ ἡ συνθήκη ἄλλο τοῦ ἐπέβαλλε νὰ πράξῃ. Μὴ πράξας ὅ,τι

τοῦ ἐπέβαλλε ἡ συνθήκη, τὴν παρεβίασε. Τὸ ὅτι ἐδέχθησαν οἱ Σέρβοι τὴν παραβίασιν ταύτην δὲν μεταβάλλει τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως. Τί νὰ κάμουν; Μήπως δὲν ἐδέχθησαν μὲ μεγαλυτέραν δυσφορίαν βεβαίως, ἀλλὰ τὴν ἐδέχθησαν, καὶ τὴν δευτέραν παραβίασιν τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Ζαίμη; Ἐν τούτοις οἱ Σύμμαχοι ἄλλως βλέποντες τὴν ὑποχρέωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἐπίεσαν ἐπανειλημμένως καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα τοῦ 1914-1915 τὸν κ. Βενιζέλον νὰ στείλῃ στρατὸν εἰς τὸν Σαῦον καὶ τὸν Δούναβιν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Σέρβων κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Ὁ κ. Βενιζέλος ὀρθῶς ἀπέκρουσε τὰς πιέσεις ταύτας, θὰ ἐνθυμηῖται δὲ βεβαίως, σύσκεψιν γενομένην ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν μεταξὺ αὐτοῦ, τοῦ Γάλλου πρέσβεως κ. Δεβίλ, τοῦ Γάλλου Στρατηγοῦ κ. Πῶ, καὶ ἐμοῦ ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου, κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1915, καθ' ἣν ἀπεκρούσθη παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὁμοία πρότασις τῶν Συμμάχων. Ὡστε διὰ τῆς ἀρνήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου νὰ βοηθήσῃ τοὺς Σέρβους κατὰ τῶν Αὐστριακῶν παρεβιάσθη ἡ Ἑλληνοσερβικὴ συνθήκη. Ὁρθῶς ὁμως ἔπραξεν ὁ κ. Βενιζέλος, διότι ἄλλως θὰ ἐξωθεῖτο ἡ Ἑλλάς εἰς καταστροφὴν. Εἶνε ἀληθές ὅτι καὶ ἡ Κυβέρνησις Βενιζέλου καὶ ἡ διάδοχος αὐτῆς Κυβέρνησις Γούναρη εἶχον δηλώσει ὅτι ἐὰν ἐπετίθετο ἡ Βουλγαρία κατὰ τῆς Σερβίας θὰ ἐβοήθουν τὴν Σερβίαν. Ἀλλὰ οἱ περὶ τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης δισταγμοὶ ἤρχισαν νὰ γεννῶνται τὸν Αὐγούστον τοῦ 1915, ὁπότε οἱ Σύμμαχοι ἐκοινοποίησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Σερβίαν ἀπόφασίν των ὅπως προσφέρουν εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Σερβικὴν Μακεδονίαν ὅπως παρασύρουν τὴν Βουλγαρίαν ὑπὲρ ἑαυτῶν. Καὶ ἡ μὲν Ἑλλάς ἐξανέστη κατὰ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως, ἡ Σερβία ὁμως ἐδήλωσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι θὰ ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ τὴν δεχθῆ ὡς ἐκ τῆς δεινῆς της θέσεως. Ἐγεννᾶτο οὕτω τὸ ζήτημα ὅτι τίνα πλέον κῦρος εἶχεν ἡ Ἑλληνοσερβικὴ συμμαχία, ἀφοῦ ὁ κύριος αὐτῆς σκοπός, ἡ διατήρησις τῶν ἀποκτηθέντων ἐδαφῶν ἐξηφανίζετο;

Ὅπως δὴποτε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 ἡ Ἑλληνοσερβικὴ συμμαχία παρεβιάζετο ἐκ νέου, καὶ δὴ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν Ζαίμη ἀρνούμενην τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως βοηθήσῃ τοὺς Σέρβους κατὰ τῶν Βουλγάρων.

Καὶ αἱ δύο παραβιάσεις, ἡ τοῦ 1914 τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου, καὶ ἡ τοῦ 1915 τῆς Κυβερνήσεως Ζαίμη, ἐγένοντο πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς αὐτοσυντηρήσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ καθαρᾶς ὁμως ἠθικῆς ἀπόψεως δὲν στέκονται οὔτε ἡ μία, οὔτε ἡ ἄλλη. Δὲν στέκονται καὶ αἱ δύο. Κανείς ὁμως δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι στέκεται ἡ μία διότι ἔγινεν ἀπὸ τοὺς φίλους του, ἀλλὰ δὲν στέκεται ἡ ἄλλη διότι ἔγινεν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του.

Καὶ τώρα ἂς ἐξετάσωμεν τὴν δευτέραν αἰτίαν, ἣτις ἐπέβαλλε κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον τὴν ἀνάμειξιν τῆς Ἑλλάδος ὅπως δὴποτε εἰς τὸν πόλεμον, δηλ. ὅτι ἡ ρῆξις μὲ τὴν Τουρκίαν ἦτο ἀναπόφευκτος καὶ ὅτι ἂν δὲν ἐπήρχετο κατὰ τὸν πόλεμον, θὰ ἐπήρχετο κατόπιν, ὁπότε ἡ Τουρκία πλὴν τῶν συμμαχιῶν της κατὰ τῆς ἐρήμου φίλων καὶ συμμάχων Ἑλλάδος, θὰ εἶχε καὶ τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν διὰ τῆς ἀποκτήσεως τοῦ «Γκαίμπεν» καὶ τοῦ «Μπρεσλάου».

Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιστρέψας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου ἐκ Μονάχου καὶ λαβὼν γνῶσιν τῆς κατασχέσεως ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας τῶν δύο τότε ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ κατασκευὴν τουρκικῶν θωρηκτῶν, ὅπως ἀλλοίαν εἶχε τὴν ἐντύπωσιν περὶ τῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ κάμω χρῆσιν ἰδιαιτέρων συνομιλιῶν, τῶν ὁποίων τὴν ἀκρίβειαν ἄλλως τε δὲν δύναμαι καὶ νὰ ἀποδείξω, δέχομαι ὅτι ἡ διὰ τοῦ ἄρθρου τοῦ ἐκδηλουμένη τῶρα ἀντίληψίς του ἦτο ἐκείνη τὴν ὁποίαν εἶχε καὶ τότε, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου.

Ἐν τοιαύτῃ ὁμως περιπτώσει ἐρωτῶ: Πῶς τότε ὁ κ. Βενιζέλος ἐβोधήθησε διὰ τοῦ εἰς ἄνθρακα ἐφοδιασμοῦ τοῦ «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» τὸν πλοῦν των εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅστις ἄνευ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τούτου θὰ καθίστατο ἀδύνατος;

Θὰ σταματήσωμεν ἐνταῦθα, σήμερον μὴ θέλοντες νὰ κάμωμεν κατάχρησιν τῆς φιλοξενίας τῶν ἐφημερίδων, αἵτινες μᾶς παρεχώρησαν θέσιν εἰς τὰς στήλας των.

Θὰ συνεχίσωμεν ὁμως κατ' ἀνάγκην αὔριον ἐμβαθύνοντες ἀκόμη περισσότερον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς Τουρκίας.

ΑΡΘΡΟΝ 2ον

(14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΕΓΓΡΑΦΟΙ ΥΠΟΣΧΕΣΕΙΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ, ΑΥΣΤΡΙΑΣ, ΤΟΥΡΚΙΑΣ, ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΝ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΕΜΕΝΕΝ ΟΥΔΑΕΤΕΡΑ.

Εἶνε γνωστὴ ἡ ὑπόθεσις τῆς καταφυγῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν τῶν δύο γερμανικῶν πολεμικῶν «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου». Ταῦτα εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ εἶχον ἤδη προβῆ εἰς πολεμικὰς πράξεις κατὰ γαλλικῶν τινῶν λιμένων εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀφρικῆς.

Ὅταν ἡ Ἀγγλία κατέσχε τὰ εἰς ἀγγλικά ναυπηγεῖα κατασκευαζόμενα δύο μεγάλα τουρκικὰ θωρηκτά, ἡ Γερμανία προσέφερεν εἰς τὴν Τουρκίαν πρὸς ἀντικατάστασιν τὸ «Γκαϊμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου». Ἀλλὰ ἔπρεπε ταῦτα νὰ διαφύγῃ τὴν δίωξιν τοῦ ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀγγλικοῦ στόλου καὶ νὰ φθάσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Εἶχον διέλθει τὴν 5ην Αὐγούστου (ν. ἡμερολ.) τὸν πορθμὸν τῆς Μεσσίνας καὶ διαφυγόντα τὴν δίωξιν τῶν ἀγγλικῶν πολεμικῶν περιέπλευσαν τὸ Ταίναρον καὶ κατέφυγον εἰς νησίδα παρὰ τὴν Νάξον, ὅπου ἀνέμενον τὴν ἄδειαν τῆς εἰσόδου των εἰς Δαρδανέλλια. Ἀνέμενον ὁμως συγχρόνως νὰ ἀνεφοδιαστοῦν εἰς γαιάνθρακα, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύναντο νὰ συνεχίσωσι τὰς πλόας των. Ὁ ἀνεφοδιασμὸς οὗτος μόνον ἐκ Πειραιῶς ἠδύνατο νὰ γίνῃ. Ἀλλὰ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἤδη ἀπὸ 2 Αὐγούστου (ν. ἡμερ.) εἶχεν ἀπαγορεύσει πᾶσαν χορηγήσιν γαιανθράκων ἐν Πειραιεῖ ἄνευ τῆς ἀδείας της, εἶχε δὲ κατὰ-

σχει όλην τήν ποσότητα γαιανθράκων, τήν ανήκουσαν εις τόν γερμανικόν έμπορικόν οϊκόν Πλόκ έν Πειραιεί. Έν τούτοις τήν νύκτα τής 5)6 Αύγουστου ό κ. Βενιζέλος διέταξε τήν έντός τής νυκτός χορήγησιν 800 τόννων γαιανθράκων Πλόκ, εις τόν έν Πειραιεί καταφυγόν γερμανικόν έμπορικόν πλοϊον, «Μπόγαμπος», τόν όποιον φορτωθέν και μετασχηματίσαν τήν εμφάνισίν του ταχύτατα, μετέβη εις Νάξον και άνεφωδίασε τά δύο γερμανικά πολεμικά, άτινα ούτω ήδυνήθησαν άνενόχλητα νά συνεχίσωσι τόν πλοϋν των εις Κωνσταντινούπολιν. Ούτω απέκτησεν ή Τουρκία τόν «Γκαϊμπεν». Η ύπόθεσις αύτη άνακινηθείσα τῷ 1923 ύπό του Γαλλικοϋ Τύπου προεκάλεσε τήν 3ην Ίουλίου 1923 συζήτησιν έν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων, κατά τήν όποιάν ό ύφυπουργός τῶν Έξωτερικῶν Μάκ-Ναίηλ έδήλωσεν ότι:

«Δέν ύπάρχει άμφιβολία ότι τόν «Γκαϊμπεν» και τόν «Μπρεσλάου» άνεφωδίασθησαν εις γαιάνθρακα κατά διαταγήν του κ. Βενιζέλου. Άλλά όφείλω νά δηλώσω ότι κατά τήν έναρξιν τῶν έχθροπραξιῶν με τήν Γερμανίαν, και κατά συνέπειαν πριν δώση τήν διαταγήν ταύτην, ό κ. Βενιζέλος συνεβουλεύθη τήν Βρετανικήν Κυβέρνησιν, επί του τί έδει νά πράξη εις όμοίαις περιστάσεις. Η Βρετανική Κυβέρνησις άφοϋ έμελέτησε τόν ζήτημα ύπέδειξεν εις τόν κ. Βενιζέλον νά ακολουθησῆ τὰς άρχὰς του διεθνοϋς δικαίου και νά παρέχη εις τὰ πλοϊα τῶν έμπολέμων, άρκετόν άνθρακα όπως δύνανται νά προσεγγίσωσιν εις τόν πλησιέστερον λιμένα τῆς χώρας των».

Διά τήν πλήρη κατανόησιν του ζητήματος προσθέτομεν ότι ή έναρξις τῶν έχθροπραξιῶν έγένητο τήν 4ην Αύγουστου, ό δέ άνεφοδιασμός τῶν «Γκαϊμπεν» και «Μπρεσλάου» έγένητο τήν νύκτα τῆς 5)6 Αύγουστου.

Ημεϊς οϋδόλωσ προτιθέμεθα νά κακίσωμεν τόν κ. Βενιζέλον διά τήν πράξιν του ταύτην, τελεσθεισαν μάλιστα ύπό τήν αιγίδα τῆς Άγγλικῆς Κυβερνήσεως. Άλλά έρωτῶμεν: Έάν ή πολιτική του κόμματος τῶν Φιλελευθέρων έστηρίζετο επί τῆς άναποφεύκτου και μετά τόν πόλεμον ρήξεως μεταξύ Έλλάδος και Τουρκίας, ως λέγει ό κ. Βενιζέλος εις τόν πρώτον του άρθρον, ρήξεως κατά τήν όποιάν ή Τουρκία θά εϊχε τήν ναυτικήν ύπεροχήν διά τῆς κτήσεως του «Γκαϊμπεν», τότε πῶς ό κ. Βενιζέλος διά τῆς διευκολύνσεως του άνεφοδιασμοϋ του «Γκαϊμπεν», κατέστησε δυνατήν τήν μεταβίβασιν τούτου και του «Μπρεσλάου» από τῆς Γερμανίας εις τήν Τουρκίαν;

Μία άπάντησις εϊνε δυνατή εις τήν έρώτησιν ταύτην. Ότι τότε ό κ. Βενιζέλος δέν έπίστευε ποσῶς εις τόν άναποφεύκτον τοιαύτης μελλοντικῆς ρήξεως μεταξύ Έλλάδος και Τουρκίας και ότι έπομένως αϊ προϋποθέσεις τῆς πολιτικῆς του Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων τὰς όποιὰς καθορίζει εις τόν πρώτον του άρθρον δέν εϊνε άκριβεϊς.

Άσχέτως όμως με τήν διά τῆς εις άτοπον άπαγωγῆς άπόδειξιν ταύτην, ύπάρχει και έτέρα διά τῆς όποιας θετικῶς καταδεικνύεται ότι οϊ φόβοι περι μελλοντικῆς άναποφεύκτου ρήξεως με τήν Τουρκίαν, και μάλιστα έν περιπτώσει κατισχύσεως τῶν Κεντρικῶν αύτοκρατοριῶν, ρήξεως Έλλάδος έρήμου φίλων

καί συμμάχων, πρὸς Τουρκίαν ὑποστηριζομένην ὑπὸ τῶν συμμάχων τῆς, τῆς ὁποίας τὸ ἀναπόφευκτον ἐμφανίζει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, ἦσαν ἐντελῶς ἀβάσιμοι.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1915 μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Βενιζέλου ἐστάλησαν διὰ ἰδιαιτέρου ἀπεσταλμένου πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἔγγραφοι δηλώσεις τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, ὑπογεγραμμένοι ὑπὸ τῶν οἰκείων ὑπουργῶν τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἐγχειρῶσθεῖσαι ἐνταῦθα διὰ τῶν οἰκείων πρεσβευτῶν.

Κατὰ τὰ ἔγγραφα ταῦτα, χωρὶς νὰ ζητῆται οὐδεμία δήλωσις τῆς Ἑλλάδος ὅτι θὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα, οἱ Σύμμαχοι οὗτοι ὑπόσχονται πρὸς αὐτὴν ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν μείνῃ οὐδετέρα μέχρι τέλους τοῦ πολέμου τὰ ἑξῆς:

1ον) Ἀναγνώρισιν ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυριαρχίας ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

2ον) Ἀπόλυτον προστασίαν καὶ ἐλευθέραν διαβίωσιν τῶν ὑποδούλων ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν.

3ον) Ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν τῆς Ἑλλάδος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἀλβανίᾳ.

Ἐπὶ πλέον ἡ Γερμανία ἀνελάμβανεν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐγγύησιν τῆς πιστῆς ἐκπληρώσεως τῶν ὄρων τούτων, ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ δευτέρου.

Τῶν ἐγγράφων τούτων ἔλαβε γνῶσιν φυσικὰ ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις, καὶ τινὰ τῶν μελῶν τοῦ Ἐπιτελείου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐγώ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐγὼ τὰ εἶδα, τὰ ἐμελέτησα ἐπανειλημμένως, καὶ ἐκράτησα σημειώσεις αὐτῶν, ὥστε δύναμαι νὰ πιστοποιήσω ἀπολύτως τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν. Γνωρίζω δὲ ὅτι ἐφυλάσσοντο ἐπιμελῶς μέχρι τοῦ 1917. Λέγω τοῦτο διότι μετὰ πάροδον ἐτῶν ἀνεζήτησα εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν μήπως εὐρίσκοντο ἐκεῖ καὶ δὲν τὰ ἀνεῦρον. Τοῦτο βεβαίως δὲν μοῦ κάμνει ἐντύπωσιν, διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι τὰ ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπανειλημμένως ἐληλατήθησαν κατὰ τὰς ταραχώδεις περιόδους τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας. Ἴσως τὰ ἐν λόγῳ ἔγγραφα νὰ διεφυλάχθησαν, πιθανὸν καὶ μέχρι σήμερον, εἰς ἀσφαλεῖς χεῖρας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει καίτοι τὰ ἀνεζήτησα δὲν τὰ ἀνεῦρον πλέον. Καὶ λυποῦμαι τὰ μέγιστα διότι ὁ κατέχων αὐτὰ οἷοσδήποτε καὶ ἂν εἶνε –καὶ ἀγνοῶ ποῖος εἶνε– δὲν τὰ ἀπέδωκεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἢ τοῦλάχιστον δὲν τὰ ἐδημοσίευσεν. Εἶνε τοῦτο σφάλμα του καὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τὴν Βασιλικὴν λεγομένην πολιτικὴν, ἐὰν ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδιαφέρεται.

Σημεῖω ἰδιαιτέρως ὅτι εἰς τὰ ἔγγραφα ταῦτα οὐδὲν γίνεται λόγος περὶ ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Οὔτε ζητεῖται ἀνάληψις ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος ὑποχρέωσεως ὅτι θὰ μείνῃ οὐδετέρα. Ἀπλῶς τῆς δηλοῦται ὅτι ἂν μείνῃ οὐδετέρα μέχρι τέλους τοῦ πολέμου θὰ ἔχη τὰ προαναφερθέντα πλεονεκτήματα.

Ὡστε εἰς τὴν περίπτωσιν, τὴν ὁποίαν ἐκθέτει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, νίκης τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, ἡ μείνασα οὐδετέρα Ἑλλάς δὲν θὰ

ἦτο καθόλου εἰς μειονεκτικὴν θέσιν, ἰδιαίτερος δὲ οἱ ἐν Τουρκίᾳ διαβιοῦντες Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ θὰ συνέχιζον ἀνενόχλητοι τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν βίον.

Ἐὰν πάλιν ἐνίκων, ὅπως καὶ ἐνίκησαν οἱ Σύμμαχοι ἢ Τουρκία θὰ ἐξήρχετο τοῦ πολέμου συντετριμμένη ὅπως καὶ ἐξήλθεν καὶ δὲν θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐνοχλήσῃ τὴν Ἑλλάδα, οὔτε τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς. Τοσοῦτο μᾶλλον, ὅσον δὲν θὰ ἐγίνετο καὶ ἡ Μικρασιατικὴ Ἐκστρατεία διὰ τῆς ὁποίας ἀνεστηλώσαμεν τὸ γόητρον καὶ τὴν ἰσχὺν τῆς Τουρκίας. Καὶ ἐπὶ πλέον διὰ τῆς μὴ ἐχθρικῆς στάσεως πρὸς τὴν Τουρκίαν κατὰ τὸν πόλεμον θὰ ἐδημιουργοῦμεν ἀπὸ τότε τὰς ἀρίστας τῶν σχέσεων μετ' αὐτῆς. Δηλαδή θὰ ἐκάμναμεν ἀπὸ τότε τὴν φιλικὴν πρὸς τὴν Τουρκίαν πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν κάμνομεν τώρα καὶ τὴν ὁποίαν θεωροῦμεν ὡς τὸν ἄξονα τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς, ἀλλὰ θὰ τὴν ἐκάμναμεν διατηροῦντες ὅλην μας τὴν στρατιωτικὴν ἰσχύν, καὶ πρὸ παντὸς τὸ γόητρόν μας, καὶ ὄχι ὅπως τώρα ὁπωσδήποτε καραβοτσακισμένοι.

Πάντως δὲ ἔμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα τηροῦσαν τὴν οὐδετερότητά της, ἢ εὐκολία καὶ νὰ ἐξέλθῃ αὐτῆς ὑπὲρ τῶν Συμμάχων τῆς Συνεννοήσεως, ἐὰν εὑρίσκε εὐθετον πρὸς τοῦτο περίστασιν, ὁπότε θὰ ἔχανε βεβαίως τὰ ὑπὸ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ὑπεσχημένα, ἀλλὰ θὰ ἐπετύγχανε ἄλλα πλεονεκτήματα καὶ ἀνταλλάγματα.

Ὡστε ἡ τόσον ὑποτιμωμένη ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου Βασιλικὴ Πολιτικὴ, ὡς τὴν ἀποκαλεῖ, εἶχε τὴν ὀρθότητά της, τὰς λογικὰς της βάσεις, καὶ συνέπειαν σκέψεων καὶ ἀντιλήψεων. Βεβαίως τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ 1916 καὶ ὁ διχασμὸς τῆς Ἑλλάδος εἰς δύο Κράτη, τὸ Κράτος τῶν Ἀθηνῶν φιλοδέτερον, καὶ τὸ Κράτος τῆς Θεσσαλονίκης φιλοπόλεμον, ἔθεσαν τὰ πάντα ἐπὶ τάπητος. Καὶ ἐξέθεσαν τὴν ἡμίσειαν Ἑλλάδα τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν ἐχθραν τῶν Συμμάχων τῆς Συνεννοήσεως καὶ εἰς τὰς ἀφορήτους πιέσεις τὰς ὁποίας ὄλοι ἐνθυμούμεθα. Τὴν δὲ ἐτέραν ἡμίσειαν τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὴν ἐχθραν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, καὶ τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς εἰς τοὺς ἀφορήτους διωγμούς, τοὺς ὁποίους ὑπέστησαν κατὰ τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ εἰς τοῦτο βεβαίως δὲν πταίει ἡ Βασιλικὴ πολιτικὴ, ἀλλὰ οἱ διασπάσαντες τὴν ἐνότητα τοῦ Κράτους, καὶ δυστυχῶς καὶ τοῦ Ἔθνους, ἢ δευτέρα τῶν ὁποίων διασπάσεων ἀκόμη δυστυχῶς δὲν ἀποκατέστη ἐξ ὀλοκλήρου.

Ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ διχασμοῦ τούτου ἐπιφυλασσόμεθα νὰ ἐπανέλθωμεν λεπτομερέστερον ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος διαχειρισθῇ εἰς τὰ ἄρθρα του διεξοδικώτερον τὸ ζήτημα τοῦτο.

Καὶ διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὴν ἀπάντησίν μας εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου, ὀφείλω νὰ ἐκφράσω τὴν ἀπορίαν μου διὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ κ. Βενιζέλου ὅτι «ὅταν ἡ Κυβέρνησις τῆς Θεσσαλονίκης ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας καὶ ἀνεῦρεν εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀσυρμάτου τὰ μεταξὺ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Βερολίνου διαμειφθέντα τηλεγραφήματα, ὅτι δηλαδή ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἦδη πρὸ τοῦ πολέμου, εἶχε, ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῆς ὑπευθύνου κυβερνήσεώς του, ἀναλάβει ἀπέναντι τοῦ Κάιζερ τὴν ὑποχρέωσιν, ὄχι ἀπλῶς νὰ μὴ πολεμήσῃ

έναντίον του, αλλά και να ταχθῆ με ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας».

Ἦδη πρὸ τοῦ πολέμου!... Ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ὑπευθύνου Κυβερνήσεώς του, δηλαδὴ τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου!... Καὶ ἀνέλαβε τοιαύτην ὑποχρέωσιν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος διὰ τοῦ ἀσυρμάτου!... Καὶ τὰ τοιαῦτα τηλεγραφήματα διεφυλάχθησαν εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ἀσυρμάτου πρὸ τοῦ πολέμου ἐπὶ Κυβερνήσεως Βενιζέλου, μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου καὶ μέχρι τοῦ 1917, διὰ νὰ τὰ εὔρη ἢ εἰς Ἀθήνας ἐγκατασταθεῖσα Κυβέρνησις τῆς Θεσσαλονίκης!!...

Ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ κ. Βενιζέλος νὰ μὴ ἐπιμείνω περισσότερο ἐπὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ του αὐτοῦ. Ἐνα ὅμως πρᾶγμα θὰ τοῦ ὑπενθυμίσω: τὴν σωρείαν τῶν πλαστῶν ἐγγράφων, ἐπιστολῶν, τηλεγραφημάτων καὶ διακοινώσεων ἀκόμη, τὰς ὁποίας ἐχάλκευον αἱ ἐν Ἀθήναις ἐγκατεστημένοι, καὶ ἀκωλύτως δρῶσαι ξένοι ἀστυνομία καὶ προπαγάνδα. Ἐπάγγελμα ἄλλως τε λίαν ἐπικερδὲς καὶ προσοδοφόρον ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, καὶ λαβὸν ἔκτασιν τὴν ὁποίαν δύσκολα ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῆ.

Ἐχω εἰς χεῖρας μου δελτία πληροφορητῶν ξένης ἀστυνομίας περὶ ἐμοῦ τοῦ ἰδίου, τῶν ὁποίων ἀντίγραφα ἡ Ἀστυνομία αὕτη διεβίβαζεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. Ταῦτα μοὶ παρεδόθησαν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς δικαστικῆς ἀρχῆς μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου εἰς Ἑλλάδα τῷ 1924, μαζὶ μὲ ὀλόκληρον τὸ κατασχεθὲν κατὰ τὴν ἀντεπανάστασιν ἀρχεῖον μου, κατὰ λάθος προφανῶς. Ἐγὼ ὅμως τὰ ἐκράτησα πρὸς ἀνάμνησιν. Τὰ δελτία ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχὴν 1916-1920. Καὶ εἶνε ἡ παρακολούθησις τῶν κινήσεών μου εἰς Ἀθήνας (!) καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα. Καὶ ἐξ αὐτῶν δύναται κανεὶς νὰ πληροφορηθῆ ποίους καὶ ποίαν ὥραν ἐπεσκεπτόμην ἐν Ἀθήναις, κατὰ τὸ 1917, 1918 καὶ 1919 μὲ ποίους συνεσκεπτόμην καὶ ποίας ἐνεργείας ἔκαμνα ἐν Ἀθήναις (!) Καθ' ἣν ἐποχὴν εὐρισκόμην ἐν Κορσικῇ! Ἀλλὰ τί ἐκόστιζεν εἰς τοὺς χαφιέδες, οἱ ὅποιοι ἐπλημμύριζαν τότε τὰς Ἀθήνας, νὰ διδωσιν ὅ,τι φθάσωσιν εἰς ὅλας συγχρόνως τὰς δρώσας τότε ἀστυνομίας; Εἰς τὰς ἀστυνομίας ὅμως βεβαίως ἐκόστιζεν. Καὶ ἡ ἐν λόγῳ ξένη ἀστυνομία διεβίβαζε σοβαρῶς τὰ διασκεδαστικὰ ταῦτα δελτία, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἢ ὁποία καὶ αὕτη τὰ διεφύλαξεν ἐπιμελῶς ὡς κειμήλια εἰς ἐπίσημον φάκελλον περὶ ἐμοῦ.

Ἐνα πρᾶγμα εἶνε βέβαιον. Ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος οὐδέποτε ὑπεσχέθη στρατιωτικὴν συνδρομὴν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τοὺς συμμάχους της. Ὅχι μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ οὔτε ἐλπίδα ἀφῆκε ποτὲ περὶ τούτου. Προτάσεις τοῦ ἐγένοντο πολλά, ἀλλὰ τὰς ἀπέκρουε πάντοτε κατηγορηματικῶς. Ἀκόμη καὶ ὅταν κατεπατήθη ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἡ οὐδετερότης τῆς Ἑλλάδος κατὰ τρόπον ὅμοιον, ἢ μὴ χειρότερον τοῦ Βελγίου ὑπὸ τῆς Γερμανίας, οὐδὲ καὶ τότε ἠθέλησε ποτὲ ὁ Κωνσταντῖνος, οὐδὲ κατὰ διάνοιαν νὰ μιμηθῆ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀλβέρτου τοῦ Βελγίου, ὅστις τόσον ἠρωϊκῶς ἠμύνθη τῆς οὐδετερότητος τῆς χώρας του κατὰ τῆς Γερμανίας, καὶ ὅστις ἀναμφιβόλως τὸ αὐτὸ θὰ ἔπραττεν ἔαν τὴν οὐδετερότητά του παρεβίαζε τυχὸν ἡ Γαλλία καὶ οὐχὶ ἡ Γερμανία. Ἡ

ιστορία εις τὸ μέλλον θὰ κρίνη βεβαίως τὰ αἷτια τῆς τοιαύτης ἀνοχῆς τοῦ Κωνσταντίνου. Ἄλλ' οἷαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ κρίσις τῆς οὐδεις δίκαιος κριτῆς δύναται νὰ παραγνωρίσῃ ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος οὕτω πολιτευθεὶς, ἐξυπηρέτησε σημαντικώτατα τὰ συμφέροντα τῶν Συμμάχων, τῆς Συνεννοήσεως, ἐπὶ θυσίᾳ τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμφερόντων.

ΑΡΘΡΟΝ 3ον

(19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΠΕΝΤΑΕΤΙΑ ΤΗΣ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΔΙΑΙΡΕΣΕΩΣ (1915-1920) ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΠΑΡΑΛΕΙΠΕΙ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. - Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΩΝ ΣΕΒΡΩΝ ΧΑΡΤΗΣ ΑΓΡΑΦΟΣ.

Ο κ. Βενιζέλος διὰ τοῦ πρώτου του ἄρθρου ἔθηκεν ὡς σκοπὸν τῆς ἀρθρογραφίας του νὰ ἐκθέσῃ τὰς αἰτίας τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ, νὰ ἀνεύρῃ τὰς εὐθύναις καὶ νὰ ἐξετάσῃ ἂν εἶνε δυνατὴ ἡ πρόληψις νέου ἐμφυλίου πολέμου. Καὶ ἐν τούτοις δι' ἑνὸς ἄλματος ἀπὸ τοῦ πρώτου του ἄρθρου ἕως τὸ δεύτερον ὑπερπηδᾷ ὀλόκληρον τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 1915 ἕως τοῦ 1920. Ὡσὰν ἡ περίοδος αὕτη νὰ μὴ ἔπαιξε κανένα ρόλον εἰς τὸν δημιουργηθέντα ἐσωτερικὸν διχασμὸν, ὡσὰν ὁ διχασμὸς νὰ περιωρίζετο μόνον εἰς τὸν πολιτικὸν κόσμον καὶ νὰ μὴ ἦτο βαθύτατος μέχρι καὶ τῶν κατωτέρων στρωμάτων τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, ὡσὰν νὰ ἦτο οὗτος δημιούργημα πολιτικῶν ἀντιθέσεων μόνον καὶ νὰ μὴ ἦτο πρὸ παντὸς ἀποτέλεσμα ἐξεγέρσεως βαθέως τρωθέντων καὶ καταπατηθέντων αἰσθημάτων καὶ ἰδανικῶν μεγάλης μερίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡμεῖς, σημειοῦντες ἀπλῶς, τὰ κυριώτερα μόνον γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀναμένομεν τὰς ἐπ' αὐτῶν ἐξηγήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου.

Εἶνε ταῦτα:

Ἡ πρόσκλησις ξένων στρατῶν ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1915 ἄνευ Νόμου, ὅπως ἐπέβαλλε τὸ Σύνταγμα, καὶ ἄνευ τοῦλάχιστον Συνθήκης τινός, ὅπως θὰ ἐπέβαλλεν ἡ φρόνησις.

Ὁ δοθεὶς εἰς τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1915 ἐπαναστατικὸς χαρακτήρ, μὲ πλήρη συνδρομὴν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ξένων στρατῶν.

Ἡ ἐπέκτασις τῆς ξενικῆς κατοχῆς καὶ ἡ ἄσκησις ἐπὶ τοῦ οὐδετέρου ἑλληνικοῦ ἐδάφους πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων μὲ συνέπειαν τὴν εἰσβολὴν τῶν ἀντιθέτων στρατῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μας καὶ τὴν μεταβολὴν αὐτοῦ εἰς πεδῖον πολέμου ἀνταγωνιζομένων ξένων στρατῶν.

Ἡ νότα τῆς 16ης Ἰουνίου 1916, διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς καταλύσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης τὸν Σεπτέμβριον 1916 καὶ τῇ συμπράξει τῶν

ξένων στρατών ό διχασμός του Έλληνικού κράτους εις δύο κράτη, τὸ κράτος τῆς Θεσ/νίκης καί τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἀκήρυκτος πόλεμος τοῦ κράτους τῆς Θεσσαλονίκης ἐναντίον τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν τηρουμένου δεσμίου ὑπὸ τῶν ξένων στρατῶν καί στόλων.

Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῶν Ἀθηνῶν πρὸς ἐξαναγκασμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ νὰ παραδώσῃ τὰ ὄπλα του εἰς ξένους στρατοὺς καί τὰ ἐπακολουθήσαντα θλιβερὰ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν γεγονότα τοῦ Νοεμβρίου 1916.

Ὁ ἀποκλεισμός τοῦ 1916 καί 1917 καί αἱ ἐξ αὐτοῦ στερήσεις, ἡ πείνα καί ἡ δυστυχία.

Ἡ ἐκ συνεννοήσεως μὲ ξένας Δυνάμεις ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου τὸν Ἰούλιον τοῦ 1917, ἡ ἀνατροπὴ τῆς Συνταγματικῆς Διαδοχῆς, καί αἱ διὰ τῶν ξένων ἐνεργηθεῖσαι ἐξορία πάντων τῶν πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν, οἵτινες δὲν ἀνῆκον εἰς τὴν μερίδα τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἡ φοβερὰ τραγωδία τοῦ 1917-1920, τῆς ὁποίας τὴν ἀγριότητα δὲν ἐξηγοῦν οὐδὲ αἱ ἀνάγκαι τοῦ πολέμου.

Συνέπεια πάντων τούτων ἦτο ἡ πτώσις τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920. Δὲν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὅτι πολιτικὸς ὀξυδερκέστατος, ὡς ὁ κ. Βενιζέλος, ἐπίστευε πράγματι ὅτι μετὰ τὰ γεγονότα ἰδίως τοῦ 1917-1920, δὲν ἔτρεχε σοβαρώτατον κίνδυνον νὰ χάσῃ τὰς ἐκλογὰς. Ἀλλὰ ὡς νὰ μὴ ἦρκει ὁ κίνδυνος οὗτος, ὁ κ. Βενιζέλος θέτει εἰς τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν ζήτημα ἐπανόδου ἢ μὴ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ὡς ἀποτελέσματος τῶν ἐκλογῶν. Δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι διέφυγε τὴν ἀντίληψιν ἑνὸς πολιτικοῦ, ὡς ὁ κ. Βενιζέλος, ἡ τεραστία ἐνίσχυσις, τὴν ὁποίαν ἔδιδεν εἰς τοὺς ἀντιπάλους του διὰ τῆς θέσεως τοιοῦτου ζητήματος ὡς ἐπάθλου τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος.

Καί γεννᾶται ἤδη τὸ κολοσσιαῖον πρόβλημα: Ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος εἶχεν, ὡς γράφει ὁ ἴδιος, τὴν βαθεῖαν πεποίθησιν ὅτι μόνον αὐτός, χάρις εἰς τὰς στενωτάτας σχέσεις μὲ τοὺς νικήσαντας Συμμάχους, ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ πρᾶγμα τὴν θεωρίαν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἀφοῦ εἶχε τὴν βαθεῖαν πεποίθησιν ὅτι οἱ ἀντίπαλοί του ἐρχόμενοι εἰς τὴν ἀρχὴν θὰ κατέστρεφον τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος μεγάλων σχεδίων του, ἀκριβῶς μάλιστα κατὰ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν κατὰ τὴν γνώμην του ἐπέκειτο ἡ ἄμεσος πραγματοποιήσις αὐτῶν, πῶς τότε ἔθεσεν εἰς κίνδυνον, ὁ ἴδιος, τὴν πραγματοποιήσιν τῶν μεγάλων ἰδανικῶν του, διὰ τῆς προκηρύξεως ἐκλογῶν ὑπὸ τοιοῦτους δι' αὐτὸν δυσμενεῖς ὄρους; Διατί ἀφοῦ ἐκράτησεν ἐπὶ τόσα ἔτη δεσμίους τοὺς ἀντιπάλους του, δὲν τοὺς ἐκράτει καί ἐπὶ τινὰς μῆνας ἀκόμη, ἀφοῦ διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος;

Λέγει ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι οἱ ἀντίπαλοί του τὸν ἐξηνάγκασαν εἰς ἐκλογὰς. Πῶς; τίνι τρόπῳ; Διὰ συλλαλητηρίων; Διὰ διαδηλώσεων; Διὰ στάσεων; Οὐδὲν τούτων ἐγένετο καθ' ὅλον τὸ 1920. Ὁ ἀντιβενιζελικὸς κόσμος, ἀφοῦ τὸ δυναμικὸν αὐτοῦ μέρος συνετρίβη ἀπὸ τοῦ 1916 μέχρι τοῦ 1919 ἀπὸ ἀνωτέρας βίας, εἶχε σταυρώσει τὰς χεῖρας καί ἀνέμενε πότε θὰ εὐδοκῆσῃ ὁ κ. Βενιζέλος νὰ κάμῃ ἐκλογὰς.

Καί μένει ή απόπειρα τοῦ Σταθμοῦ τῆς Λυών εἰς Παρισίους. Ἀλλά δὲν πιστεύομεν νὰ θεωρῆ ταύτην ὁ κ. Βενιζέλος ὡς τὸν ἐξαναγκασμὸν τὸν ὅποιον ὑπέστη. Οὐτε νομίζομεν ὅτι εἶνε ὀρθὸν νὰ ἀποδίδῃ ταύτην, χωρὶς νὰ ἔχη ἀποδείξεις, εἰς ἄλλους, παρὰ εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι τὴν ἐξετέλεσαν. Δὲν εἶνε σωστὸν νὰ ὑποπίπτῃ τις διαρκῶς εἰς τὰ αὐτὰ σφάλματα.

Ἡμεῖς τοῦλάχιστον καταδικάζομεν ἀπολύτως πάσας τὰς πράξεις τὰς στρεφόμενας κατὰ τῆς ζωῆς ἐνὸς πολιτικοῦ, οἰουδήποτε πολιτικοῦ. Εἶνε προτιμότερον εἰς μίαν χώραν νὰ ἐξεγείρωνται ἐνόπλιως οἱ πολῖται καὶ εἰς τὰς αἱματηροτάτας τῶν στάσεων, παρὰ οἱ πολιτικοὶ φόνοι. Ἀλλά πολιτικοὶ φόνοι δὲν εἶνε μόνον ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἐνεργεῖ τις κρυμμένος ὀπισθεν ἐνὸς φράκτου κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του, ἀλλὰ καὶ ἡ παράδοσις τοῦ ἀντιπάλου εἰς ἓνα δικαστήριον ἐπὶ τούτῳ συγκροτημένον, ἵνα τὸν θανατώσῃ. Κατ' οὐσίαν εἶνε τὸ ἴδιον ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ἀποτελεσμάτων τὸ δεύτερον εἶνε τὸ χειρότερον.

Πᾶσαι αὗται αἱ πράξεις οἰουδήποτε εἶδους, ἀπὸ οἰουδήποτε πάθος καὶ ἂν προέρχονται, ὄχι μόνον εἶνε καταδικαστέαι ἠθικῶς, ἀλλὰ καὶ μεγίστην βλάβην συνεπάγονται εἰς τὴν ὑπόθεσιν τὴν ὁποίαν ὑπερασπίζονται οἱ ἐνεργοῦντες αὐτάς, ἀκόμη καὶ ἂν ἐπιτύχῃσι. Ἡ ἱστορία τὸ διδάσκει εἰς κάθε βῆμα. Ἡ δὲ ἰδική μας ἱστορία τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας καὶ μέχρι προχθὲς ἀκόμη εἶνε ζωντανὸν παράδειγμα.

Ἀλλ' ἂφ' ἐτέρου καὶ κάθε πολιτικὸς γνωρίζων τὴν βιαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του καὶ τοὺς ἐνδεχομένους τούτους κινδύνους. Καὶ ἔχει, βεβαίως, ὄχι μόνον τὸ δικαίωμα νὰ ἀσφαλίζῃ τὴν ζωὴν του, ἀλλὰ καὶ τὸ καθήκον, ἀφοῦ δὲν εἶνε μεμονωμένον ἄτομον, ὁ πολιτικὸς, ἀλλὰ συνθετικὸν πρόσωπον, ἐκ τῆς προσωπικῆς τύχης τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἡ τύχη καὶ πολλάκις ἡ ὑπαρξὶς χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι τὸν ἀκολουθοῦν. Ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δὲν δικαιούται ὁ πολιτικὸς εἶνε νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς ἑαυτὸν νὰ ἐπιηρεάζεται εἰς τὴν πολιτικὴν του κατεύθυνσιν ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενον τοιούτων προσωπικῶν κινδύνων. Καὶ συνεπῶς δὲν θέλομεν νὰ πιστεύσωμεν ποτὲ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιηρεάσθη ἀπὸ τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόπειραν τοῦ σταθμοῦ τῆς Λυών, εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν ἐκλογῶν.

Δὲν μένει, λοιπόν, ἄλλη λογικὴ ἐξήγησις τῆς ἀποφάσεως διὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920, παρὰ μία καὶ μόνη, ἡ ἐκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου κατανόησις, ὅτι ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἦτο χάρτης ἄγραφος, ἄνευ μακρᾶς ἐπιπόνου καὶ ἐπικινδύνου ἐκστρατείας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Τουρκίας, τῆς Ἑλλάδος μόνης πλέον καὶ ἄνευ βοήθειας παρὰ τῶν Συμμάχων της. Ὅλοι αἱ προσηγηθεῖσαι διαπραγματεύσεις, αἱ καταλήξασαι εἰς τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν, αἱ διατυπούμεναι εἰς ἔγγραφα, ὑπομνήματα, διακοινώσεις, ἅτινα πάντα ἐδημοσιεύθησαν πλέον καὶ εἶνε πασίγνωστα, θὰ τὸν εἶχον πείσει, βεβαίως, περὶ τούτου. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπὶ πολὺ προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ πραγματικὴν συμμετοχὴν τῶν Συμμάχων εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ κατορθώσῃ. Χωρὶς νὰ κατορθώσῃ τίποτε ἄλλο, παρὰ μίαν εὐμενῆ τῆς Ἀγγλίας οὐδετερότη-

τα, και τοῦτο ἐφ' ὅσον θὰ ἦτο εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Λούδ Τζώρτζ. Ἐὰν παραβάλη τις τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν μὲ τὰς συμφωνίας τῆς Ρουμανίας πρὸς ἔξοδόν της ἐκ τῆς οὐδετερότητος καὶ αἱ ὁποῖαι ὑποχρεωτικῶς ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῶν Συμμάχων, καταπλήσεται ἐκ τῆς διαφορᾶς. Ἡ Ρουμανία ἐξῆλθε τῆς οὐδετερότητος μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ὁ πόλεμος τῶν Συμμάχων δὲν θὰ ἐτερματίζετο, παρὰ ἀφοῦ καὶ αὕτη θὰ ἐλάμβανεν εἰς τὴν κατοχὴν της καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Συμμάχων τὰ ἐδάφη, τὰ ὁποῖα διεξεδίκει.

Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἐτερματίζε τὸν πόλεμον τῶν Συμμάχων μὲ τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἄφινε τὴν Ἑλλάδα νὰ πολεμήσῃ μόνη πρὸς τὴν Τουρκίαν τοῦ Κεμάλ, διὰ νὰ πάρῃ μόνη της ἀπὸ τὸν Κεμάλ, ὅ,τι θεωρητικῶς τῆς ἀνεγνώρισαν οἱ Τοῦρκοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ οὕτω ἡ Ἑλλὰς εὐρέθη μόνη της εἰς πόλεμον πρὸς ὀλόκληρον τὸ τουρκικὸν Ἔθνος, ἀλλὰ ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τοῦ Κεμάλ, ἐνῶ οἱ Σύμμαχοί της εὐρίσκοντο ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὸ αὐτὸ τουρκικὸν Ἔθνος, ἀλλὰ ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὁποίαν Κωνσταντινούπολιν διετήρουν εἰς χεῖρας των ὡς παρακαταθήκην, διὰ νὰ τὴν ἀποδώσωσιν εἰς τὸ τουρκικὸν Ἔθνος ἀλώβητον ἀπὸ πάσης ἐλληνικῆς ἐπιχειρήσεως.

Αὐτὸ ἦτο ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν.

Θὰ μοῦ εἰπῆτε οἱ ἀναγνώσται μου: Ἀλλὰ τότε διατί καὶ ἡ Ἑλλὰς νὰ μὴ λάβῃ ἐκ τῶν προτέρων, πρὸ τῆς ἐξόδου της ἐκ τῆς οὐδετερότητος, τὰς αὐτὰς ἐγγυήσεις παρὰ τῶν Συμμάχων, τὰς ὁποίας ἔλαβε καὶ ἡ Ρουμανία; Αὐτὸ λέγω καὶ ἐγώ: διατί νὰ μὴ τὰς λάβῃ; Αὐτὸ εἶνε πού ἀποτελεῖ τὴν οὐσιαστικὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς βασιλικῆς λεγομένης πολιτικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ κ. Βενιζέλου.

Οὕτω φθάνομεν εἰς τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν. Εἶτε ὁ κ. Βενιζέλος ἐνίκα εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920 εἶτε οἱ ἀντίπαλοί του, ἡ Ἑλλὰς θὰ διεξῆγε μόνη της τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐὰν ἤθελε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν, καὶ συνεπῶς μοιραίως θὰ ἀπετύγχανεν, ὅπως ἀπέτυχε. Τὸ μόνον ζήτημα πού ἔλυσαν αἱ ἐκλογαὶ ἦτο τὸ ποῖος θὰ ἐπλήρωνε τὰ σπασμένα: ὁ κ. Βενιζέλος, ἢ οἱ ἀντίπαλοί του. Τὰ ἐπλήρωσαν οἱ δεῦτεροι.

Ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τούτου τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν θὰ ἐπιμείνωμεν κατωτέρω διὰ νὰ ἀφαιρέσωμεν ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην οἰουδήποτε ἀμφιβολίαν.

ΑΡΘΡΟΝ 4ον

(20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΕΙΧΟΝ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΕΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΑΝΑΜΕΝΕΙ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΩΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ.

Τὸν Μάϊον τοῦ 1919 ἑλληνικὸς στρατὸς τῇ προσκλήσει τῶν Συμμάχων κατελάμβανε τὴν Σμύρνην. Εἶνε γνωστὸν ποία αἰτία προεκάλεσε τὸ μέτρον τοῦτο τῶν Συμμάχων. Ἄλλὰ ἡ κατάληψις αὕτη οὐδόλως προεδίκαζε τὸ ζήτημα τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων. Ἀκόμη τὴν 18ην Νοεμβρίου 1919 ὁ Κλεμανσώ γράφων πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον τονίζει τὸν προσωρινὸν χαρακτήρα τῆς κατοχῆς τῆς Σμύρνης. Τὰ πάντα ἐξηρτῶντο ἐκ τῶν διαπραγματεύσεων τῶν Παρισίων. Καὶ ἐκεῖ κατέβαλεν ὁ κ. Βενιζέλος πᾶσαν αὐτοῦ τὴν προσπάθειαν.

Αἱ διαθέσεις τῶν Συμμάχων δὲν ἦσαν πλέον καθόλου εὐμενεῖς πρὸς τὰς προσπαθείας τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὅχι διότι διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀκόμη δὲ ὀλιγώτερον πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, ἀλλὰ διότι ἀπέστεργον τὸν διαμελισμὸν τῆς Μικρασιατικῆς Τουρκίας, πρὸ παντὸς δὲ ἀπέστεργον τὴν συνέχισιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους των κατὰ τῆς Τουρκίας, πρὸς πραγματοποιήσιν τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων. Ποίας διαθέσεις εἶχον τότε οἱ Σύμμαχοι ἐξεδήλωσεν ἀργότερα ὁ εὐμενέστερα πάντων πρὸς τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις προσκείμενος Λούδ Τζώρτζ. Τὴν 21ην Σεπτεμβρίου 1922, ἐδήλου πρὸς μίαν ἐπιτροπὴν τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος τὰ ἑξῆς: «ΟΥΔΕΠΟΤΕ ἐδώσαμεν ἕξ πεντάρης εἰς τοὺς Ἕλληνας. ΟΥΔΕΠΟΤΕ τοὺς ἐδώσαμεν βοήθειαν οὔτε εἰς χρῆμα, οὔτε εἰς ὄπλισμόν. ΚΑΙ ΟΤΑΝ ΕΠΗΓΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΜΥΡΝΗΝ τοὺς εἶπαμεν: Πηγαίνετε διὰ λογαριασμόν σας, δὲν ἤμποροῦμεν νὰ σᾶς δώσωμεν καμμίαν ὑποστήριξιν καὶ πάρετε τὴν εὐθύνην ἐπάνω σας».

Καὶ ναὶ μὲν ταῦτα ἐλέχθησαν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1922, ἀνάγονται ὁμως εἰς τὰς διαθέσεις καὶ τὰς ἀποφάσεις τοῦ 1920.

Παρ' ὅλα ταῦτα εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ Λούδ Τζώρτζ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΣ ὑπεστήριξε τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις. Ἀλλὰ εἰς τὴν Ἀγγλίαν κυβέρνησις δὲν εἶνε ὁ πρωθυπουργὸς ὅπως εἶνε εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ μάλιστα ἐν ἐποχῇ πολέμου, κυβέρνησις εἶνε ἀριθμὸς προσώπων ἀρκετὰ μεγάλος, κατεχόντων τὰ ὑπουργικὰ καὶ ἄλλα μεγάλα ἀξιώματα καὶ τῶν ὁποίων ἡ γνώμη βαρύνει πολλὰ καὶ ὑπὲρ τὴν γνώμην τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ἐχουν δὲ οἱ ἄνδρες οὔτοι καὶ πείραν ἰδίαν πολιτικὴν καὶ συνέπειαν πρὸς ἑαυτούς, καὶ προσήλωσιν πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Ἰδίως τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἐπηρεάζει βαθύτατα ἡ ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἀποτελουμένη ἀπὸ ἱκανοὺς διπλωματικούς ὑπαλλήλους, κατευθύνουσα πολλὰ καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν ὑπουργόν.

Τὴν διάθεσιν τοῦ ἀγγλικοῦ κυβερνωῦντος κόσμου ἀποκαλύπτουσι πλεῖστα ὅσα ἐγγραφα δημοσιευθέντα ἔκτοτε καὶ τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζει τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Ὅλίγα μόνον ἀποσπάσματα χαρακτηριστικὰ παραθέτω ἐνταῦθα.

Τὴν 6)19 Μαρτίου 1920 ὁ κ. Βενιζέλος ἐκ Λονδίνου τηλεγραφεῖ διὰ μακρῶν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν περὶ συνομιλίας του τὴν ὁποίαν ἔσχε μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν (Τσῶρτσιλλ), καὶ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου στρατάρχην Οὐίλσον. Ὁ Τσῶρτσιλλ, κατὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, λέγει εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὰ ἑξῆς: «Ὁ πρωθυπουργὸς (Λόυδ Τζῶρτζ) μὲ ἐπεφόρτισε νὰ σᾶς ἴδω διὰ νὰ σᾶς ἐρωτήσω ἕαν εἴσθε διατεθειμένος, ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τῆς Τουρκίας νὰ δεχθῆ τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, νὰ ἀναλάβητε νὰ ἐπιβάλετε στρατιωτικῶς τοὺς ὅρους τούτους διὰ τὰ ἐδάφη διὰ τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρεσθε ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ὁ πρωθυπουργός, (ἐξακολουθεῖ ὁ Τσῶρτσιλλ), ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίζετε ὅτι αἱ πολλαπλαῖ ὑποχρεώσεις τῆς Ἀγγλίας δὲν τῆς ἐπιτρέπουν νὰ διαθέσῃ στρατὸν της οὔτε εἰς Θράκην, οὔτε εἰς τὰ τμήματα, τὰ ὁποῖα σᾶς ἐδόθησαν (εἰς τοὺς Ἑλληνας) ἐν Μ. Ἀσίᾳ».

Ὁ ἀρχηγὸς ὁμῶς τοῦ ἀγγλικοῦ ἐπιτελείου διηγεῖται τὰ τῆς συνεντεύξεως εἰς τὸ δημοσιευθὲν ἡμερολόγιόν του κατὰ ἀρκετὰ παραστατικώτερον τρόπον. «Ὁ Οὐίνστον (Τσῶρτσιλλ) καὶ ἐγὼ ἤμεθα μὲ τὸν Βενιζέλον ἐπὶ μίαν ὥραν σήμερον τὸ ἀπόγευμα (19 Μαρτίου 1920). Τοῦ ἐξεκαθαρίσαμεν ὅτι δὲν θὰ βοηθήσωμεν τοὺς Ἑλληνας, οὔτε μὲ στρατιώτας, οὔτε μὲ χρήματα οὔτε εἰς τὴν Θράκην, οὔτε εἰς τὴν Σμύρνην, ἀφοῦ μάλιστα ἤδη ἐφορτώσαμεν τὸν μικρὸν στρατὸν μας μὲ περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι ἠδύνατο νὰ κάμῃ. Τοῦ εἶπα (τοῦ κ. Βενιζέλου) ὅτι πάει νὰ καταστρέψῃ τὸν τόπον του, ὅτι θὰ ἔμπῃ εἰς πόλεμον γιὰ χρόνια μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν καὶ ὅτι ἡ αἰμορραγία εἰς ἀνθρώπους καὶ εἰς χρῆμα θὰ εἶνε παρὰ πολὺ μεγάλη διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἔλεγε ὅτι δὲν συμφωνεῖ καθόλου μὲ ὅσα τοῦ εἶπα».

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὴν 24ην Μαρτίου 1920 ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος κ. Ρωμᾶνος γράφει εἰς τὸν κ. Βενιζέλον: «Τὸ ἀπόγευμα (24 Μαρτίου) ἐγενόμην δεκτὸς παρὰ τῷ κ. Μιλλερὰν. Ὁ κ. Μιλλερὰν μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι πράγματι ἐζήτησε τὴν ἀναθεώρησιν τῶν ληφθεῖσῶν ἀποφάσεων, μόλις ἔλαβε γνῶσιν τῆς ἀναφορᾶς τῶν τριῶν ἀρμοστῶν τῶν συμμάχων ἐν Κωνσταντινουπόλει – Ἄγγλου, Γάλλου καὶ Ἰταλοῦ– οἱ ὁποῖοι ὁμοφώνως ἐκηρύχθησαν ὅτι “εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπιβληθοῦν οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης, ἄνευ νέου πολέμου καὶ ἄνευ ἀποστολῆς ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ εἰς Ἀνατολήν”. Δὲν δύναμαι μοῦ ἐδήλωσεν ὁ κ. Μιλλερὰν νὰ παρασυρθῶ ἀπὸ τὴν φιλίαν μου πρὸς τὴν Ἑλλάδα μέχρι τοῦ νὰ διακινδυνεύσω τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας».

Τὴν αὐτὴν ἐσπέραν ὁ αὐτὸς πρεσβευτῆς κ. Ρωμᾶνος γράφει πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον περὶ συνεντεύξεώς του μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῶν Πολιτικῶν ὑποθέσεων τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν κ. Παλαιολόγου διπλωμάτου Γάλλου γνωστῆς βαρῦτητος καὶ ἀξίας. «Μακρὰ συνέντευξις τὴν ὁποίαν ἔσχον μετὰ τοῦ κ. Παλαιολόγου μοῦ ἀφῆκεν ὀδυνηρὰν ἐντύπωσιν καὶ δὲν μοῦ ἀφίνει καμμίαν

ἐλπίδα ὅσον ἀφορᾷ τὰς διαθέσεις τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ. “Ἡ Γαλλία”, μοῦ εἶπε, “εἶνε δύναμις μουσουλμανική. Ἔχει βεβαίως τὰ ιδεώδη της, ἀλλὰ δὲν ἐννοεῖ νὰ τρέξῃ κινδύνους πρὸς ἀπελευθέρωσιν ὑποδούλων πληθυσμῶν. Ὁ κ. Λούδ Τζώρτζ, διὰ λόγους ἐσωτερικούς, ἀκολουθεῖ πολιτικὴν τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ, δοθέντος ὅτι δὲν ἔχει ἐπαρκεῖς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἄνατολήν».

Τὴν 15ην Ἰουνίου 1920 ὁ κ. Βενιζέλος τηλεγραφεῖ ἐκ Λονδίνου πρὸς τὸν ἀντιπρόεδρον τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου εἰς Ἀθήνας τὰς ἐκ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐντυπώσεις του:

«Ὁ κ. Μιλλερὰν εἶνε εἰλικρινής, ἀλλὰ ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη δυσκόλως θὰ παραδεχθῇ τὴν ἀποστολὴν νέου στρατοῦ εἰς Τουρκίαν, ὅπως ἐπιβάλλῃ τοὺς ὅρους τῆς Εἰρήνης. Ὁ Ἄγγλος πρωθυπουργὸς ἐπίσης εὐρίσκειται ἐνώπιον δυσχερειῶν προερχομένων ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν (τῆς Ἀγγλίας) καὶ τῶν στρατιωτικῶν κύκλων, οἵτινες, πρὸ πάντων ἐσχάτως, ἐμπνέονται πάντοτε ὑπὸ φιλοτουρκικῆς διαθέσεως, καὶ ἔχουσι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν Τουρκίαν τὰς ἀντιλήψεις τὰς ὁποίας εἶχε πρὸ 50 ἐτῶν ὁ Δισραέλλης. Ὁ πρωθυπουργὸς (Λούδ Τζώρτζ) μὲ ἠρώτησε, κατὰ συνέπειαν, ἐὰν ἐπίστευα ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔχει τὴν θέλησιν νὰ κάμῃ τὴν ἀναγκαίαν στρατιωτικὴν προσπάθειαν, ὅπως ἐπιβάλλῃ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἐπίσης ἐὰν ἐπίστευα ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔχει τὰς ἀναγκαίας δυνάμεις. Ἐν μιᾷ λέξει, ἐὰν ἐνόμιζα, ὅπως αὐτός, τὴν δύναμιν τῆς Τουρκίας ὡς ἀσήμαντον. Ἀπηντήησα, χωρὶς νὰ δεῖξω οὔτε τὸν ἐλάχιστον δισταγμὸν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶχε τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τοῦτο δύναμιν, καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ δεῖξῃ τὴν θέλησίν της νὰ κάμῃ τὴν ἀναγκαίαν προσπάθειαν, ἐφ’ ὅσον θὰ συνειργάζετο μὲ τὰς δύο δυτικὰς Δυνάμεις, ἡ τοῦλάχιστον μὲ τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ πρωθυπουργὸς (Λούδ Τζώρτζ) μὲ παρεκάλει νὰ ἴδω τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν (Τσῶρτσιλλ) καὶ νὰ τοῦ ὁμιλήσω ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα καὶ νὰ τὸν πείσω ὅτι τὸ Ἀγγλικὸν Ἐπιτελεῖον (Οὐίλσον) ὑπερτιμᾷ τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως τῶν Τούρκων».

Ὁ κ. Βενιζέλος, ἀκολουθεῖ τὴν συμβουλὴν τοῦ κ. Λούδ Τζώρτζ καὶ τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς 15 Ἰουνίου συναντᾶται μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Τσῶρτσιλλ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου Οὐίλσον, τηλεγραφεῖ δὲ τὴν ἐπομένην τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνεντεύξεως εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς Ἀθήνας, ὡς ἑξῆς:

«Εἶδον χθὲς ἐσπέραν τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν μὲ τοὺς συμβούλους του τοῦ Ἐπιτελείου. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν (ὁ Τσῶρτσιλλ) δὲν φαίνεται συμεριζόμενος τὰς ιδέας τοῦ πρωθυπουργοῦ...»

Ἄλλὰ ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου στρατάρχης Οὐίλσον εἰς τὸ δημοσιευθὲν ἡμερολόγιόν του, περιγράφει δραματικώτατα ὡς ἑξῆς τὴν συνάντησιν ταύτην:

«17 Ἰουνίου 1920. Εἶδα τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις εἶνε λίγο προχειρολόγος. Ὑπόσχεται κάθε τι εἰς τὸν Λούδ Τζώρτζ καὶ ὁ Λ. Τζώρτζ πιστεύει κάθε τι ποῦ

του λέγει. Ἄλλα ὅταν ἐγὼ καρφῶνω τὸν Βενιζέλον εἰς τὸν τοῖχον, αὐτὸς –ὁ Λούδ Τζῶρτζ– δὲν ξέρει τίποτε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποσχεθῇ τίποτε».

Τὰ σχόλια εἶνε νομίζω περιττά.

Ἔτσι ὑπὸ τοιαύτας προϋποθέσεις ὑπεγράφη τὴν 10ην Αὐγούστου ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν, τὴν ὁποίαν συνυπέγραψε καὶ ἡ Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν ἡ Τουρκία τῆς Ἀγκύρας τὴν ἀπεκήρυξε. Καὶ αἱ μὲν Σύμμαχοι Δυνάμεις ἔκλεισαν τὴν εἰρήνην τῶν μετὰ τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀφῆκαν δὲ τὸν κ. Βενιζέλον μὲ τὴν Ἑλλάδα νὰ τὰ βγάλη πέρα μετὰ τὸν Κεμάλ καὶ τὴν Τουρκίαν τῆς Ἀγκύρας ὑπὲρ εὐθύνην του.

Καὶ τότε ἐπιστρέψας ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπεφάσισε καὶ ἐκήρυξε τὰς ἐκλογὰς θέσας μάλιστα ἀργότερα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου καὶ ζήτημα ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἤρχισεν ἡ τελευταία πράξις τοῦ δράματος τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς.

Ἐπὶ τούτου θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω.

Υ.Γ. – Τὸ ἄρθρον 36 τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν καθόριζε πράγματι ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν ἡ Τουρκία δὲν συνεμμορφοῦτο πρὸς τοὺς ὅρους αὐτῆς θὰ ἀφίνετο ἡ Ἑλλὰς ἐλευθέρα νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὡς Τουρκίαν ὅμως οἱ Σύμμαχοι ἐθεώρουν, ὅπως εἶνε πασίγνωστον, τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣτις ἦτο καὶ ἡ ὑπογράψασα τὴν συνθήκην καὶ ἡ ὁποία οὐδεμίαν ποτὲ ἀντέταξεν δυστροπίαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὄρων αὐτῆς.

ΑΡΘΡΟΝ 5ον

(21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΚΑΤΑ ΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΕΠΕΔΡΑΣΕΝ Ο ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΟΙ ΕΥΘΥΝΟΝΤΑΙ.

Εἶνε γνωσταὶ αἱ ἀπόψεις μου περὶ τῆς Μικρασιατικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν γένει, καὶ περὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ἰδίᾳ. Ἀπὸ ἐτῶν μακρῶν εἶχα ἀντιταχθῆ κατὰ τοιαύτης πολιτικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1915 ἐπὶ Κυβερνήσεως Βενιζέλου ἕως τὸ 1921, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου, ἐπὶ Κυβερνήσεως Γούναρη. Πολλάκις κατόπιν ἐξέθεσα καὶ διὰ τοῦ Τύπου τὰς γνώμας μου. Θεωρῶ ἐπομένως περιττὸν νὰ ἐπανεέλθω ἐπὶ πραγμάτων γνωστῶν εἰς πάντας. Εἶνε δὲ τοῦτο ἀκόμη περισσότερον περιττὸν σήμερον, διότι ἡ συζήτησις τὴν ὁποίαν διεξάγομεν δὲν εἶνε, ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ διεξαχθῇ, καὶ πῶς, ὁ Μικρασιατικὸς πόλεμος, ἀλλὰ συζητοῦμεν ἐπὶ θέματος, τὸ ὁποῖον ἔθεσεν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τοῦ πρώτου αὐτοῦ ἄρθρου. «Ποῖα εἶνε αἱ αἰτίαι τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ; Ποῦ κεῖνται αἱ εὐθύναι; Εἶνε δυνατὴ ἡ πρόληψις τοῦ νέου ἐμφυλίου πολέμου;» Λοιπόν, ἀπὸ αὐτῆς καὶ

μόνον τῆς ἀπόψεως θὰ ἐξετάσωμεν τὸν Μικρασιατικὸν πόλεμον. Δηλαδή κατὰ ποῖον τρόπον ἐπέδρασεν οὗτος ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ, τοῦ προϋπάρχοντος τοῦ Μικρασιατικοῦ πολέμου, καὶ ποῖοι εὐθύνονται διὰ τὴν ἐπίδρασιν ταύτην.

Διὰ τοῦτο καὶ δὲν θὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα τοὺς τρόπους καθ' οὓς, κατὰ τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου, ἔδει ἡ Κυβέρνησις Γούναρη νὰ διεξαγάγῃ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἐγκαινιασθεῖσαν Μικρασιατικὴν πολιτικὴν. Οἱ τρόποι οὗτοι ὡς καὶ πᾶς ἄλλος, εἶνε βεβαίως συζητήσιμοι. Ἄλλὰ δὲν εἶνε ἐκεῖ τὸ ζήτημα.

Τὸ ζήτημα ἔγκειται εἰς τὸ ἑξῆς:

Φρονεῖ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι καθ' οἷονδήποτε τρόπον καὶ ἂν διεχειρίζετο τὸ Μικρασιατικὸν ζήτημα ἡ Κυβέρνησις Γούναρη, ἔστω καὶ κατὰ τὸν καλλύτερον τρόπον, θὰ ἐμειοῦντο κατὰ πολὺ, ἢ καὶ ὀλοτελῶς αἱ ὠφέλειαί, τὰς ὁποίας θὰ ἀπέκτα ἡ Ἑλλάς ἐὰν ἔμεινεν εἰς τὴν ἐξουσίαν ὁ κ. Βενιζέλος; Καὶ διατί;

Εἰς τοῦτο ὁ κ. Βενιζέλος ἀπαντᾷ εἰς τὸ δεύτερον αὐτοῦ ἄρθρον ὡς ἑξῆς:

«Τοιουτοτρόπως τὰ βασιλικά κόμματα θυσιάζοντα τὰ ἔθνη εἰς τὰ κακῶς κεννοούμενα δυναστικά συμφέροντα καὶ εἰς τὸ κομματικὸν των πάθος, δὲν διέπραξαν μόνον τὸ πρῶτον ἔγκλημα νὰ ἐκβιάσουν τὴν ἐνέργειαν ἐκλογῶν διὰ νὰ καταλάβουν τὴν ἀρχήν, προτοῦ κλεισθῆ τελικῶς ἡ πολεμικὴ περιπέτεια, ἀλλὰ διέπραξαν καὶ δεύτερον ἔγκλημα, νὰ ἐπαναφέρουν ἀμέσως τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον, ἐνῶ ἐπὶ τέλους, ἠδύναντο ν' ἀναβάλουν τὴν ἐπαναφορὰν του μέχρῃς ὅτου ἐφαρμοσθῆ ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν, διὰ νὰ μὴ συνεχισθῆ ὁ πόλεμος μὲ πλῆρη στρατιωτικὴν καὶ διπλωματικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀπομόνωσιν».

Ἄλλ' ἤδη εἰς τὰ δύο προηγούμενα ἡμῶν ἄρθρα ἀνεπτύξαμεν ἄρκετὰ λεπτομερῶς, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐξεβιάσθη εἰς ἐκλογάς, ἀλλὰ τὰς ἠθέλησεν ὁ ἴδιος, ὅτι αὐτὸς οὗτος ἔθεσε ζήτημα κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντῖνου, καὶ ὅτι οὐδεὶς τῶν Συμμάχων ἤδη πρὸ τῶν ἐκλογῶν ἦτο διατεθειμένος νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἑλλάδα οὔτε στρατιωτικῶς, οὔτε οἰκονομικῶς.

Ὡστε ὁ κ. Βενιζέλος, ἐὰν δὲν ἐγίνοντο αἱ ἐκλογαί, ἢ ἐὰν ἐπετύγχανεν εἰς αὐτάς, θὰ εὕρισκετο μοιραίως πρὸ τοῦ αὐτοῦ προβλήματος, πρὸ τοῦ ὁποίου εὐρέθη καὶ ἡ Κυβέρνησις Γούναρη, ἐὰν ἤθελε καὶ αὐτὸς νὰ προβῆ εἰς τὴν πραγματάωσιν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Καὶ θὰ ἠναγκάζετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν πραγμάτων νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὰ βᾶθη τῆς Μ. Ἀσίας, ἀκόμη περισσότερον αὐτός, διότι οὐδένα ἄλλον τρόπον θὰ εἶχε νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν, ἐκτὸς ἂν θὰ ἤθελε νὰ κηρύξῃ πρὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ τὴν πολιτικὴν του ὡς ἐσφαλμένην.

Ἡ ἰδέα νὰ συγκεντρωθῆ καὶ ὀχυρωθῆ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς περὶ τὴν Σμύρνην, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει εἰς τὸ τρίτον ἄρθρον ὁ κ. Βενιζέλος, ἂν διὰ τούτου θὰ ἀπεσκοπεῖτο νὰ ἐξαναγκασθῆ ἡ Τουρκία εἰς παραχωρήσεις, τὸ ὁποῖον ὁμως δὲν καθορίζει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, μόνον εἰς κεφαλὴν μὴ στρατιωτικοῦ θὰ ἠδύναντο νὰ γεννηθῆ. Εἷς σοβαρὸς στρατιωτικὸς οὐδέποτε θὰ ἔδιδεν ἀξίαν

εις τοιαύτην ιδέαν. Διότι τοιαύτη παθητική στάσις θά ἔδιδεν εἰς τὸν Κεμάλ πλήρη τὴν ἐλευθερίαν νὰ συντάξῃ, νὰ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ διαθέσῃ καταλλήλως τὰς δυνάμεις του πρὸς ἐπιθέσιν, ἐκδιώκων συγχρόνως ὅλους τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς εἰς Σμύρνην, καὶ νὰ ἐκλέξῃ τὸν χρόνον καὶ τὸ σημεῖον τῆς ἐπιθέσεως. Διότι ἐφ' ὅσον θά ἐνισχύετο ὁ Κεμάλ, θά ἠναγκάζετο καὶ ἡ Ἑλλάς νὰ ἐνισχύσῃ καὶ αὐτὴ τὸν στρατὸν τῆς μένουσα διαρκῶς ἐπιστρατευμένη. Διότι, τέλος, μόνον διὰ τῆς ἐπιθέσεως καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ἀμύνης κατακτᾷ εἷς στρατὸς μίαν χώραν καὶ ἐπιβάλλει τοὺς ὅρους του.

Μία τοιαύτη ἀμυντικὴ ἐνέργεια μόνον ὡς ἀντιπερισπασμὸς δευτερεύοντος τμήματος στρατοῦ πρὸς διευκόλυνσιν ἄλλης κυρίας στρατιωτικῆς ἐνεργείας θά ἦτο, ἸΣΩΣ, νοητὴ. Ἐκτὸς ἐὰν θά ἐσκοπεῖτο δι' αὐτῆς ἡ ὀπωσδήποτε ὀμαλὴ ἐκκένωσις τῆς Μ. Ἀσίας. Ἀλλὰ τότε δὲν θά ἐπρόκειτο πλέον περὶ ἐφαρμογῆς τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἀλλὰ περὶ ἀποτυχίας τῆς Μικρασιατικῆς πολιτικῆς τῆς ἐγκαινισθείσης ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἄλλὰ τὸ φοβερὸν εἶνε ὅτι ἡ κατηγορία αὕτη τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τοῦ μετаноεμβριανοῦ καθεστῶτος, τὴν ὁποίαν ἐντὸς εἰσαγωγικῶν προαναφέραμεν, εἶνε ἡ κυρία κατηγορία ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1922 συνέλαβε, ἐδίκασε καὶ κατεδίκασε τοὺς Ἐξ. Κατηγορία ἄδικος, ὅπως διὰ μακρῶν ἀνεπτύξαμεν καὶ ἐπὶ οὐδεμιᾶς πραγματικότητος στηριζομένη. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἐκηρύχθησαν προδόται καὶ ἀνάξιοι Ἕλληνες ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης, οἱ μὴ ὄντες ὀπαδοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατηγορίας ταύτης ἐδιδάχθησαν οἱ πρόσφυγες νὰ ἀπεχθάνωνται τοὺς γηγενεῖς ὡς ἀπίστους ἀδελφούς καὶ αἰτίους τῆς καταστροφῆς των καὶ τῆς δυστυχίας των. Ἐὰν μία ἰσχυρὰ φωνή, ὡσὰν ἡ τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀπετείνετο εἰς τοὺς στρατοδίκας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ τοὺς ἔλεγε: Σταθῆτε δὲν εἶνε προδόται οἱ δικαζόμενοι, καὶ ἡμεῖς ἂν ἐμένομεν εἰς τὴν ἀρχὴν, πάλιν θά ἐμένομεν ἀβοήθητοι ἀπὸ τοὺς Συμμάχους, ὅπως αὐτοί, – κατὰ πάντα ἀνθρώπινον ὑπολογισμόν, ὅτι οἱ Ἐξ θά ἦσαν σήμερον μεταξύ μας, καὶ τὸ μεγαλύτερον βῆμα πρὸς τὴν συμφιλίωσιν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου θά εἶχε γίνεαι ἀπὸ τότε. Ἄλλὰ ἐγένετο τὸ ἀντίθετον.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ 1922 καὶ 1923 ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἡ εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἐνταθεῖσα ἐξέγερσις κατέληξεν εἰς ἔνοπλον ρῆξιν, καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς, ἐνῶ ὁ διχασμὸς κατέστη ὀξύτατος διαρκῶν μέχρι σήμερον, καὶ γεννῶν πλέον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶνε ἀθεράπευτος. Πάντως δὲ εἶνε ἀθεράπευτος διὰ κοινοβουλευτικῶν μέσων καὶ μεθόδων.

Γνωρίζω ὅτι οἱ φανταζόμενοι ὅτι μὲ κάμποσα δημοσιεύματα καὶ ὀλίγα ἄρθρα παραινετικά καὶ γέμοντα ἀνωτερότητος, δύνανται νὰ ἀνατραπῶσιν αἱ ἱστορικαὶ πραγματικότητες καὶ νὰ μεταβληθῶσι τὰ εἰς τὴν ψυχὴν ἐνὸς λαοῦ ριζωθέντα αἰσθήματα, γνωρίζω λέγω, ὅτι θά ἐξαναστῶσι κατὰ τοῦ ἀνωτέρω συμπεράσματός μας περὶ τοῦ ἀθεραπεύτου τοῦ διχασμοῦ.

Ἄλλὰ ἡμεῖς πλέον παντὸς ἄλλου δικαιοῦμεθα νὰ φρονοῦμεν τοῦτο. Διότι ἡμεῖς ἠγωνίσθημεν ἐπὶ τετραετίαν ἀπὸ τοῦ 1924 ἕως τὸ 1928 διὰ νὰ ἄρωμεν

τὸν διχασμὸν. Ἦγωνίσθημεν δὲ ὄχι μὲ ὀλίγα δράμια μελάνης σκορπισμένα εἰς κάμποσα φύλλα χάρτου, ἀλλὰ θέσαντες εἰς τὴν πλάστιγγα ὀλόκληρον τὴν πολιτικὴν ἡμῶν ἰσχύν, ἥτις πρὸ τοῦ 1924 ἀνῆρχετο εἰς τὰ τρία τέταρτα καὶ πλέον τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ. Μολονότι δὲ ἐν ὄσῳ ἐπροχωροῦμεν εἰς τὸν δρόμον αὐτὸν ἠϋξανε καὶ ἡ ἀντιδημοτικότης μας, ἔνεκα τοῦ ἀκοιμήτου διχασμοῦ ἐν τῷ λαῷ καὶ πλεῖστοι πολῦτιμοι φίλοι μᾶς ἐγκατέλειπον ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, δὲν ἀπηλπίσθημεν. Μὲ ὄλην τὴν μείωσιν τῆς δυνάμεώς μας, ἥτις δυνάμις μας κατὰ τὸ 1926 ἀνῆρχετο ἀκόμη εἰς κᾶτι ὀλιγώτερον τοῦ ἡμίσεος ἀντιβενιζελισμοῦ, συνειργήσαμεν πρῶτοι εἰς τὴν συνεννόησιν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, καὶ ἐμείναμεν πιστοὶ ὑποστηρικταὶ τῆς συνεννοήσεως ταύτης μέχρι τέλους. Πολλοὶ τότε ἐγεννήθησαν ἐλπίδες ὅτι θὰ ἐπληροῦτο βαθμηδὸν τὸ χάσμα. Βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς ἀποχῆς τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπὸ τῆς πολιτικῆς, ἡ ὁποία ἐνομιζέτο ὀριστική, καὶ ἐπὶ τῆς ἀναλογικῆς, ἥτις ὑπεβοήθει τὴν μεταξὺ τῶν κομμάτων συνεννόησιν, ἠλπίζομεν πλεῖστοι, σιγὰ-σιγὰ, νὰ κατασταλῇ ὁ ἀκοιμήτος εἰς τὰ λαϊκὰ στρώματα ἀναβρασμός. Ἀλλὰ ἤρκεσε ἡ κατὰ τὸ 1928 ἐπανεμφάνισις τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν πολιτικὴν διὰ νὰ σκορπίσῃ εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τὸ ἐλαφρὸν στρώμα τῆς τέφρας, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ σκεπάζῃ τὰ φλέγοντα λαϊκὰ πάθη. Ἐχωρίσθη ἀμέσως καὶ πάλιν ὁ πολιτικὸς κόσμος καὶ ἀνέκυψεν ἐκ νέου μεταξὺ τοῦ λαοῦ ὀλόκληρος ὁ διχασμός. Ἡμεῖς δὲ οἱ ὁποῖοι δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀπαρνηθῶμεν τὴν πολιτικὴν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ τετραετίαν ἠγωνίσθημεν, ἐγκατελείφθημεν κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1928 ἀπὸ ὄλους τοὺς φίλους μας πλὴν ὀλιγίστων, καὶ ἐπέσαμεν καὶ προσωπικῶς κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1928, κατόπιν παραδόξου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μας συμμαχίας τῶν βενιζελικῶν καὶ τῶν ἐκεῖ ὀπαδῶν τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος.

Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ ὀριστικὸν τέρμα μιᾶς τετραετοῦς προσπαθείας μας, ἡ ὁποία δὲν ἐπέτυχε μὲν, μᾶς ἔδωσε ὁμως τὸ δικαίωμα νὰ πολιτευόμεθα σήμερον, ὅπως πολιτευόμεθα καὶ νὰ ὀμιλῶμεν σήμερον, ὅπως ὀμιλῶμεν.

Χαρακτηριστικὴ εἶνε ἡ κατὰ τὴν ἐγκαινίασιν τῆς τελευταίας ταύτης περιόδου τοῦ διχασμοῦ ἀγόρευσις κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 21ης Ἰουνίου 1928 τοῦ κ. Σοφούλη, τότε Προέδρου τῆς Βουλῆς, καὶ ἐκπροσωποῦντος ἐν τῇ Βουλῇ τὸ ἐπιστρέψαν τότε πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων.

Ὁ κ. Σοφούλης ἀγορεύων ὑπὲρ τοῦ πλειοψηφικοῦ συστήματος, ἔλεγεν ὅτι ἠϋχετο καὶ ἠλπίζε τὸν διὰ τοῦ συστήματος τούτου περιορισμὸν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου εἰς δύο καὶ μόνον κόμματα, καὶ ὅτι παραδέχεται μὲν ὅτι τοῦτο θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἔξαψιν καὶ ὀξύτητα τῶν πολιτικῶν παθῶν, «ἀλλὰ ἡ ὀξύτης τῆς ἔκλογικῆς διαμάχης, ἡ ὁποία ἐπὶ τέλους δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο, παρὰ μία ἐντετακμένη προσπάθεια πρὸς ἐπικράτησιν, ἡ ὀξύτης, λέγω, τῆς διαμάχης αὐτῆς δὲν «εἶνε καὶ μέγα κακόν, ἐφ' ὅσον τὴν ἐκλογὴν τῶν χρησιμοποιοῦμένων ὄπλων ρυθμίζει ἡ καλὴ πίστις, ἡ ἐτοιμότης τῆς σκέψεως, καὶ πρὸ παντὸς ἡ εὐπρεπὴς συμπεριφορά, ἀπαραίτητος εἰς κάθε πολιτικὸν κόσμον» (Ἄγόρευσις τοῦ κ. Σοφούλη).

Και λέγομεν ἡμεῖς: Ἄλλ' ὅταν ἡ ἐκλογή τῶν χρησιμοποιουμένων ὄπλων ρυθμίζεται κατὰ τὸ σύστημα τοῦ 1915-1920, τοῦ 1922-1924, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ στρατιωτικοῦ συνδέσμου τοῦ 1932 καὶ τοῦ κινήματος τῆς 6ης Μαρτίου 1933, τότε;

* * *

Περιορίσαμεν τὴν διὰ τῶν ἄρθρων μας ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν σημείων ἐκείνων τῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὰς αἰτίαις καὶ τοὺς ὑπευθύνους τοῦ ἐθνικοῦ διχασμοῦ.

Ἄλλως τε οὕτω ἔθηκεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὸν σκοπὸν τῆς ἀρθρογραφίας του ὁ κ. Βενιζέλος. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ ἄλλα ὅσα διὰ μακρῶν ἐκθέτει, περὶ τῶν ἀρχικῶς καλῶν του διαθέσεων πρὸς τὸν κ. Τσαλδάρην καὶ τῶν δημοσίων περὶ αὐτοῦ ἐπαίνων του, περὶ τῶν κατόπιν μετ' αὐτοῦ ἐρίδων του, περὶ τῆς χρεωκοπίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ πῶς τὴν διερρύθμισε, περὶ τῆς δραχμοποιήσεως, περὶ τῆς συμφωνίας Βαρβαρέσσου, καὶ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀσυμφωνίας τοῦ κ. Τσαλδάρη, περὶ τῶν διαφορῶν του μὲ τοὺς αὐτοκινήτιστάς καὶ τῆς ὑπονοίας του ὅτι τὸν κατεψήφισαν κατὰ τὰς ἐκλογὰς καὶ ὅτι εἰς αὐτοὺς ὀφείλει τὴν ἀποτυχίαν του, εὐρίσκω ὅτι πάντα ταῦτα ἔχουσι βεβαίως κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὴν σημασίαν των, δὲν ἔχουσι ὅμως σχέσιν μὲ τὸ θέμα τὸ ὁποῖον συζητοῦμεν, τὸ θέμα τῶν αἰτιῶν καὶ ὑπευθύνων τοῦ ἀνιάτου ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ τοῦ ἐκδηλωθέντος κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον καὶ κορυφωθέντος κατὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν, τοῦ εἰσέτι καὶ σήμερον ἐντόνως ὑφισταμένου καὶ ὅστις διχασμὸς «δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑποδυθῇ τὴν μορφήν ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» ὡς μᾶς προειδοποιεῖ ὁ κ. Βενιζέλος πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, προτοῦ ἡ Κυβέρνησις, κατόπιν τῶν γνωστῶν συνεννοήσεων, ἀποφασίσῃ τὴν κατάργησιν τοῦ νέου ἐκλογικοῦ Νόμου.

Εἴμεθα περίεργοι νὰ ἴδωμεν πόσον θὰ βαστάξῃ ἡ ἀνακωχή.

ΑΡΘΡΟΝ 6ον

(23 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΟΣ Η ΥΠΑΡΞΙΣ ΤΩΝ ΜΥΣΤΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ. - ΔΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΘΗΣΑΝ ΤΑΥΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ.

Θὰ προτάξωμεν τὴν ἀπάντησίν μας εἰς τὸ δεύτερον ἀπαντητικὸν πρὸς ἡμᾶς ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐν τῷ ὁποίῳ οὗτος διημφεσβήτησε τὴν ὕπαρξιν τῶν μυστικῶν ἐγγράφων τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὰ ὁποῖα εἰς ἐν τῶν προηγουμένων μου ἄρθρων ἀνέφερα, καὶ κατόπιν θὰ ἔλθωμεν εἰς τὸ ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων, ὅπερ ἀναπτύσσει κατὰ τὰς βλέψεις του εἰς τὸ πρῶτον του καὶ τὰ ἐπόμενα τοῦ δευτέρου του ἀπαντητικὰ ἄρθρα.

Καὶ τοῦτο διότι τὸ δεύτερον τοῦτο ἄρθρον εἶνε χαρακτηριστικώτατον διὰ τὸν κ. Βενιζέλου.

Δὲν φανταζόμεθα ποτὲ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος θὰ κατεγίνετο εἰς τὴν ἀπάντησίν του μὲ τὸ ζήτημα τῶν μυστικῶν ἐγγράφων, ἐνῶ ὤφειλε κατὰ πρῶτιστον λόγον νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ ἀπὸ ἡμᾶς τεθὲν ἐπανειλημμένως ἐρώτημα: Διατί, ἀφοῦ ἦτο βέβαιος ὅτι οὕτως ἢ ἄλλως, ἔστω καὶ τερματιζομένου τοῦ πολέμου, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἤρχετο μοιραίως εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν, ὅπως βεβαιοῖ εἰς τὸ ἄρθρον μὲ τὸ ὁποῖον ἤρχισε τὴν συζήτησιν, διατί τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου 1914, κηρυχθέντος τοῦ πολέμου, ἐφρόντισε νὰ ἐφοδιάσῃ μὲ γαιάνθρακας τὰ διωκόμενα ὑπὸ ἀγγλικῶν πλοίων «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου», οὕτως ὥστε νὰ δυνηθῶσι ταῦτα νὰ καταφύγωσιν εἰς Δαρδανέλλια καὶ νὰ ἀποτελέσωσι μέρος τοῦ τουρκικοῦ στόλου; Διατί ἐφοδίασε τὴν Τουρκίαν ἀκριβῶς μὲ τὸ «Γκαϊμπεν» ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἐστηρίζετο μέχρι χθὲς ἀκόμα ἡ ἐναντίον μας ναυτικὴ ἰσχύς τῆς Τουρκίας;

Ἄλλὰ ἀφοῦ σιωπᾶ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο καὶ καταγίνεται μόνον μὲ τὴν ὕπαρξιν τῶν μυστικῶν ἐγγράφων, θὰ καταγίνωμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον λεπτομερέστερον μὲ αὐτὰ συμπληροῦντες καὶ τὰς περὶ αὐτῶν δοθείσας παρ' ἡμῶν πληροφορίας.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα. Ἡ ὕπαρξις τῶν ἐγγράφων τούτων εἶνε ἀναμφισβήτητος. Δὲν ἔχω παρὰ νὰ παραπέμψω εἰς τὰς δημοσιευθείσας χθὲς ἐγγράφους μαρτυρίας τοῦ κ. Γ. Στρέϊτ καὶ τοῦ κ. Φιλ. Δραγούμη. (*)

(*) Αἱ μαρτυρία αὐταὶ εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρεται ὁ κ. Μεταξᾶς εἶνε αἱ ἐξῆς, δοθείσαι εἰς τὴν «Καθημερινήν», κατόπιν σχετικοῦ ἐρωτήματος:

«Κύριε Διευθυντά,

Ἐπὶ τοῦ ὕμετέρου ἐρωτήματος, σπεύδω νὰ σᾶς ἀπαντήσω, ὡς ἀπήντησα ἤδη εἰς τὸν κ. Ἰωάννην Μεταξᾶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐρωτήματος, σήμερον ἐπισκεφθέντα με, ὅτι τὰ ἐν λόγῳ ἐγγραφα

Ἔρχομαι τώρα εἰς τὰς λεπτομερείας:

Τὸ πρῶτον τῶν ἐγγράφων τούτων εἶνε ἔγγραφον τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως, φέρον ἡμερομηνίαν 30 Σεπτεμβρίου 1915 καὶ ὑπογραφήν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν φόν Γιάγω. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐστάλη δι' ἰδιαιτέρου ἀπεσταλμένου ἀφιχθέντος ἐνταῦθα τὴν 21ην Ὀκτωβρίου 1915, δηλ. ἐπὶ Κυβερνή-

εἶδον κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1915, ἐπιδειχθέντα μοι ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ ἐφ' ὧν τότε ἐκλήθην νὰ ἐκφέρω γνώμην· εἶχον δὲ ταῦτα τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Μεταξᾶ ἀναφερόμενον περιεχόμενον. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἔμειναν, ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, πρὸς ὄν ἀπηϋθύνοντο.

Μετὰ πάσης τιμῆς
Ἵμέτερος φίλος
Γ. ΣΤΡΕΪΤ
Ἐν Κηφισῷ τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1934».

Ἐξοριε Διευθυντά,

Ὡς ὑπηρετῶν τότε ὡς κρυπτογράφος καὶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον συγχρόνως, ἐνθυμοῦμαι ὅτι πράγματι εἶχον δοθῆ ἔγγυθίσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκ μέρους τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων, ὅτι εἰς περίπτωσιν οὐδετερότητος τῆς μέχρι τέλους τοῦ πολέμου, ὄχι μόνον θὰ διεφυλάσσετο ἡ ἀκεραιότης τοῦ τότε ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ καὶ ὅτι θὰ ἐδίδοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τύπον ἀνταλλάγματος αἱ διαφιλονεικούμεναι παρὰ τῶν Τούρκων μικρασιατικαὶ νῆσοι, τὰ Δωδεκάνησα, ἡ Γευγελῆ καὶ ἡ Δοϊράνη, τὸ Μοναστήρι καὶ ἡ Βόρειος Ἡπειρος, ἀνελαμβάνετο δὲ συγχρόνως ἡ ὑποχρέωσις περὶ προστασίας τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐν Τουρκίᾳ.

Ἄν εἶνε ἄπορον ὅτι ἡ ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ δὴ ὁ κ. Πολίτης δὲν ἔλαβον γνώσιν τῶν ἐγγυθίσεων καὶ τῶν ἀνταλλαγμάτων τούτων, διότι αἱ κυβερνήσεις Σκουλούδη καὶ Ζαίμη δὲν ἔτρεπον ἐμπιστοσύνην πρὸς τινὰς τῶν ἀρμοδίων ὑπαλλήλων, ἀκριβῶς διότι, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ λάβουν γνώσιν τῶν διαπραγματεύσεων τούτων καὶ αὐτὸς (ὁ κ. Βενιζέλος) καὶ οἱ ἀντίπαλοι τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων.

Ἐπιπλέον δύναμαι νὰ τὰ βεβαιώσω, διότι συχνὰ μοῦ ἀντίθετο ἡ ἀντιγραφή καὶ κρυπτογράφησις ἐγγράφων, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ μὴ περιέλθουν εἰς γνώσιν τῶν μὴ ἐμπιστῶν ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

Μετὰ τιμῆς
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ»

Ἐξοριε κ. Διευθυντά,

Ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐρώτησίν σας πληροφορῶ ὑμᾶς ὅτι πράγματι κατὰ τὸ 1915 ὑπηρετοῦν εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον εἰς τὴν ΙΥ Διεύθυνσιν (νῦν 11 Γραφεῖον) καὶ ἤμην ἐπιφορτισμένος εἰδικῶς καὶ μετὰ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἀπορρήτων ἐγγράφων. Τὰ ἔγγραφα διὰ τὰ ὅποια με ἐρωτᾶτε καὶ τὰ ὅποια ἐμνημόνευσεν ὁ κ. Ι. Μεταξᾶς μοὶ παρεδόθησαν αὐτούσια πρὸς μετάφρασιν καὶ διαφύλαξιν καὶ ἐφ' ὅσον χρόνον ἐμελέτα ταῦτα τὸ Ἐπιτελεῖον τὰ ἐκράτησα εἰς χεῖρας μου. Τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἦτο ἀκριβῶς ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἀνέφερεν ὁ κ. Μεταξᾶς εἰς τὸ δημοσιευθὲν ἄρθρον του τῆς 14ης τρ. μηνός καὶ τὸ ὅποιον περιεχόμενον διεπίστωσεν ἐν περιλήψει ὁ κ. Φίλιππος Δραγούμης εἰς τὰς πρὸς ὑμᾶς ἀνακοινώσεις του. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπεξεργασίαν τοῦ Ἐπιτελείου ἀπεδόθησαν εἰς τὸν Βασιλέα Κωνσταντίνον.

Μεθ' ὑπολήψεως
ΧΡ. ΛΙΩΤΗΣ
Συν)χης ἑ. ἁ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ὀκτωβρίου 1934»

σεως ακόμη Ζαΐμη. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας τὸ παρέδωσεν εἰς τὸν Βασιλέα, διότι ἦτο ρητῶς προωρισμένον διὰ τὸν Βασιλέα. Ποίαν ἡμέραν ἀνεκοίνωσεν κατόπιν τοῦτο ὁ Βασιλεὺς εἰς τὴν Κυβέρνησιν, δὲν δύναμαι νὰ προσδιορίσω, διότι κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας κατόπιν σφοδρᾶς ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεως, ὁ κ. Βενιζέλος ἔρριπτε τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη, καὶ ἐσχηματίζετο τὴν 26ην Ὀκτωβρίου ἢ Κυβέρνησις Σκουλούδη.

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο διαλαμβάνει τὸ ἐξῆς ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας, δηλούσης ὅτι ὀμιλεῖ καὶ ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων της.

1ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἀναγνωρίζει τὴν ἰσχὺν τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Συλλογικῆς διακοινώσεως τῆς 31ης Ἰανουαρίου (13 Φεβρουαρίου 1914) τῆς σχετικῆς μετὰ τὰς Νήσους τοῦ Αἰγαίου. Συνεπῶς καὶ διὰ τὸ μέλλον δηλοῖ ὅτι θὰ ἐξακολουθῇ νὰ θεωρῇ τὰς νήσους ταύτας ὡς Ἑλληνικάς.

2ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ὑπόσχεται νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὑπὸ τὴν Τουρκίαν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν διὰ πάντων τῶν εἰς τὴν διάθεσίν της μέσων, καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ἐγγύησιν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος.

3ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ὑπόσχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα οἰκονομικὴν ὑποστήριξιν τοῦ ποσοῦ ὀρισθησομένου κατόπιν αἰτήσεως τῆς Ἑλλάδος.

4ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἐγγυᾶται τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος.

5ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ὑπόσχεται ἐπέκτασιν ἐδαφικὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν Μακεδονίᾳ (καθορίζει λεπτομερῶς τοῦτο).

Συναφὴς εἶνε καὶ ἡ ἀκόλουθος πρὸς τὴν «Καθημερινήν» ἐπιστολή:

«Κύριε Διευθυντά,

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐπιμάχου ζητήματος τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων κατὰ τὸν πόλεμον, παρακαλῶ νὰ δημοσιεύσῃτε τὰ ἐξῆς:

Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1918 κατὰ τινα ἐπίσκεψίν μας μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Ἄντ. Καρτάλη εἰς Ζυρίχην, ἐπανελάβομεν πρὸς τὸν κ. Γ. Στρέϊτ τὴν ἔμφρονον σκέψιν ὅτι ἐν περιπτώσει νίκης τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων ἢ θέσις τῆς Ἑλλάδος θὰ ἦτο χειροτέρα τῆς ἐν περιπτώσει ἥττης αὐτῶν τοιαύτης, δεδομένου ὅτι ἡ χώρα καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Συμμάχων καὶ τοῦ Βενιζέλου μετείχεν ἐνεργῶς τοῦ κατ' αὐτῶν πολέμου, ἢ δὲ πέραν τοῦ Στρυμόνος Μακεδονία εὕρισκετο ἤδη εἰς χεῖρας τῶν Γερμανοβουλγάρων.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ κ. Στρέϊτ, ὁ ὁποῖος καὶ ἄλλοτε προηγουμένως μᾶς καθησύχαζε σχετικῶς, πλὴν ὅμως μετὰ ἀορίστους διαβεβαιώσεις, ἐκείνην τὴν ἡμέραν μετὰ ἀσυνήθη εἰς αὐτὸν ζωηρότητα μᾶς εἶπεν:

– Ὁ Βασιλεὺς ἔχει σαφῆ γραπτὴν δῆλωσιν τοῦ Αὐτοκράτορος ἐγγυωμένην ὄχι μόνον τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ αὐξήσιν τῶν ὁρίων πρὸς Β. καὶ Β.Δ.

Προσωπικῶς ἀπεκόμισα τότε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ ἔγγραφος αὕτη ἐξασφάλισις ἦτο πρόσφατος.

Μήπως ὅμως πρόκειται περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Μεταξᾶ ἀποκαλυφθέντος ἐγγράφου τοῦ Σεπτεμβρίου 1915; Ἡ περὶ ἐπιβεβαιώσεως τούτου μεταγενεστέρως;

Πάντως ἢ ἀνωτέρω ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Στρέϊτ ἐγένετο καὶ πρὸς ἄλλους, ὡς ἐπληροφορήθη ἐυθὺς ἀργότερον.

Μετὰ πλείστης τιμῆς
Δ. ΗΛΙΑΔΗΣ»

6ον) Ἐπίσης τοιαύτην ἐν Ἀλβανίᾳ.

7ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἀναλαμβάνει ὅπως μεσολαβήσῃ, ἵνα ἡ Τουρκία ἀναγνωρίσῃ τὴν παραχώρησιν τῆς Δωδεκανήσου εἰς τὴν Ἑλλάδα.

8ον) Ταῦτα πάντα ἔχουσιν ἰσχὺν ἐφ' ὅσον ἡ Ἑλλάς τηρήσῃ οὐδετερότητα χωρὶς νὰ ζητῆται νὰ ἀναλάβῃ ἡ Ἑλλάς καὶ ὑποχρέωσιν ἐπὶ τούτου.

Καίτοι ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ ἡ Γερμανία ὀμιλεῖ καὶ ἐκ μέρους τῶν συμμάχων τῆς, ἐν τούτοις ὅπως μὴ ὑπάρξῃ οὐδεμία ἀμφιβολία, ἐστάλησαν κατόπιν ὁμοία ἔγγραφα καὶ ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν Κυβερνήσεων τῆς Συμμαχίας, ἐπιδοθέντα διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῶν τῆς Αὐστρίας, Βουλγαρίας, καὶ Τουρκίας. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα τῶν λοιπῶν τούτων δυνάμεων ἀναφέρουσι πάντας τοὺς ὅρους τοῦ Γερμανικοῦ πλὴν τοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως καὶ τοῦ τῆς Δωδεκανήσου.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἐκράτησεν ἀπολύτως ἀπόρρητα εἰς χεῖρας τοῦ κατ' ἀρχὰς ὁ Βασιλεὺς.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω δύνamai νὰ μὴ ἀσχοληθῶ καθόλου μὲ τὰ γραφόμενα τοῦ κ. Βενιζέλου, περὶ ἀναληθειῶν μου, περὶ μύθων μου, περὶ ψυχικῶν μου παραισθησεων κτλ. κτλ. καὶ δικαιουμαι, πάσας ταύτας τὰς ἀπρεπείας, νὰ τοῦ τὰς ἐπιστρέψω πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ χρῆσιν.

Ὁ κ. Βενιζέλος ἐρωτᾷ διατί ἡ Κυβέρνησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δηλ. ἡ Κυβέρνησις Σκουλούδη –διότι ὁ κ. Ζαίμης παρητήθη μετὰ δύο τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ πρώτου καὶ κυριωτέρου ἐκ τῶν ἐγγράφων εἰς Ἀθήνας– δὲν ἔσπευσε νὰ τὰ δώσῃ εἰς τὸν Τύπον καὶ νὰ ἀναγγείλῃ τὴν λήψιν αὐτῶν εἰς τὴν Βουλὴν, διὰ νὰ ἀνατρέψῃ ἐν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἐπιχειρήματά του κατὰ τῆς ἀσκουμένης Βασιλικῆς, ὡς τὴν λέγει, πολιτικῆς. Δὲν εὕρισκει δὲ λογικὴν ἐξήγησιν διατί νὰ μείνουν τὰ ἔγγραφα ταῦτα μυστικά.

Ὁ κ. Βενιζέλος προκειμένου δι' ὅ,τι δὲν τὸν συμφέρει, δὲν ἔχει οὔτε πολὺ μακρὰν, οὔτε πολὺ πιστὴν τὴν μνήμην.

Λησμονεῖ ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἰδίως μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ τοῦ Σεπτεμβρίου, κατήγγελλε δημοσίᾳ τὸν Βασιλέα, τοὺς πολιτικούς ἀντιπάλους, τὸ ἐπιτελεῖον ὡς προδότας τῆς Ἀντάντ, ὡς σκευωροῦντας μετὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν πᾶσαν βλάβην κατὰ τῆς Ἀντάντ, ἐξεμεταλλεύετο δὲ πᾶσαν, καὶ τὴν ἀθωοτέραν αὐτῶν πράξιν ὅπως τὴν διαστρέφῃ, καὶ τὴν ἀποδεικνύῃ εἰς τὰς Κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων τῆς Συνεννοήσεως ὡς στρεφομένην ἐναντίον των. Καὶ αὐτὸς καὶ ὀλόκληρος ὁ ἀκολουθῶν αὐτὸν Τύπος ὠργίαζε καὶ ἐμαίνετο ἐναντίον παντός, ὅστις θὰ ἐτόλμα καὶ νὰ συζητήσῃ κἂν περὶ οὐδετερότητος. Ἀπεκάλουν ὅλοι τῶν ἐν χορῷ τὴν οὐδετερότητα, Γερμανοφιλίαν. Ὁ κ. Βενιζέλος καὶ οἱ ὀπαδοὶ του ἐκήρυττον ὅτι ἡ Ἑλλάς ὤφειλε νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς προσβληθείσης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων Σερβίας, ἔστω καὶ ἂν κατεστρέφετο ἡ Ἑλλάς ἐκ τῆς ἐπεμβάσεώς της ταύτης. Διότι, ἔλεγον, τοῦτο ἐπέβαλλεν ἡ τιμὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι ἓνα ἔθνος εἶνε προτιμότερον νὰ καταστραφῇ, παρὰ νὰ ἀτιμασθῇ, παρασιωπῶντες ὅτι πρῶτος ὁ κ. Βενιζέλος τὸ

1914 παρεβίασε τήν Σερβικήν Συνθήκην. Προσέθετον ὅτι ἡ Ἑλλάς ὤφειλε, ἔστω καί μὲ τὸν μεγαλύτερον αὐτῆς κίνδυνον, νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσσίας, καὶ ὅτι ἐνῶ αἱ Δυνάμεις αὗται ἐπολέμουν, τὸ νὰ μὲνη ἡ Ἑλλάς οὐδετέρα, ἦτο προδοσία κατὰ τῆς ὁποίας ὤφειλον αἱ Δυνάμεις αὗται νὰ λάβωσι σύντονα μέτρα. Περιέτρεχον δὲ ὁ κ. Βενιζέλος καὶ οἱ ἔμπιστοι ὁπαδοὶ του τακτικῶς τὰς πρεσβείας τῶν Συμμάχων καὶ ἐδημιούργουν συστηματικῶς παρ' αὐταῖς τὴν ἐντύπωσιν τῆς γερμανοφιλίας τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ἐπιτελείου, καὶ ἐκαλλιέργουν τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς οὐδετερότητος ἦτο πολιτικὴ ἐχθρική πρὸς τὴν Συνεννόησιν.

Φαντάζεται κανεὶς τί θὰ ἐγίνετο, ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ἐὰν ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις, ἐξήρχοντο δημοσίᾳ καὶ ἔλεγον ὅτι προτιμοῦν νὰ μείνουν οὐδέτεροι, ἀφοῦ ἔχουν ταῦτα καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀνταλλάγματα ἐκ μέρους τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν;

Ἄλλ' ὑπῆρχε καὶ ἄλλος σοβαρὸς λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἠδύναντο νὰ πράξουν τοῦτο ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις. Διότι τὰ ἔγγραφα ταῦτα δὲν ἀπῆτουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα νὰ ἀναλάβῃ ὑποχρέωσιν τῆς οὐδετερότητός της. Ἔλεγον: αἱ Κεντρικαὶ Αὐτοκρατορίαι, ὑποχρεοῦνται ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος εἰς τοῦτο καὶ ἐκεῖνο, ἐὰν ἡ Ἑλλάς παραμείνῃ οὐδετέρα μέχρι τέλους τοῦ πολέμου. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀπῆτουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα οὔτε ἀπάντησιν. Συνεπῶς ἡ Ἑλλάς ἐπεφύλασσε εἰς ἑαυτὴν ν' ἀποφασίσῃ ἐὰν θὰ μείνῃ μέχρι τέλους οὐδετέρα ἢ ὄχι. Ἐὰν λοιπὸν ἀπεφάσιζεν ἀργότερα νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Συνεννόησεως τὸ ὁποῖον εἶχε πάντοτε ὑπ' ὄψει τοῦ ὁ Βασιλεὺς, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ ἐξησφάλιζεν ὄρους ἐξυπηρετοῦντας καλύτερον τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα, πῶς θὰ ἔπραττε τοῦτο καὶ πῶς θὰ διεπραγματεύετο μετὰ τῆς Ἀντάντ τὴν ἐξοδον, ἐὰν διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐγγράφων τούτων ἐγενεῖτο παρὰ ταῖς Δυνάμεις ταύταις ἡ ἐντύπωσις, βοηθοῦντος συστηματικῶς καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο ἐχθρὸς των, ὅτι οἱ πολιτικοὶ τῆς Ἑλλάδος ἄνδρες ἦσαν ἐχθροὶ των, ὅτι οἱ διευθύνοντες τὸν στρατὸν ἦσαν ἐχθροὶ των;

Ἔπρεπε λοιπὸν τὰ ἔγγραφα ταῦτα νὰ μείνωσι μυστικά.

Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνετο νὰ γίνῃ, ἐὰν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιπολιτευσεως, εἰς τὴν θέσιν τοῦ κ. Βενιζέλου ἦτο ὁ Βούλγαρος ἢ ὁ Κουμουνδοῦρος, ἢ ὁ Τρικούπης, ὁ Δηληγιάννης, ἢ ὁ Θεοτόκης, ἢ ὁ Ράλλης, ἢ ὁ Μαυρομιχάλης, ἢ ὁ Ζαΐμης, ἢ ὁ Γούναρης, ἢ ὁ Στράτος, ἢ ὁ Δημητρακόπουλος, ἢ ὁποιοσδήποτε ἄλλος πολιτικὸς, ὅπως οἱ ἀνωτέρω, ἦτο νὰ κληθῇ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτευσεως ἀπὸ τὸν Βασιλέα τὸν ἴδιον, νὰ τοῦ ἀνακοινωθοῦν τὰ μυστικά ἔγγραφα καὶ νὰ παρακληθῇ νὰ συνδράμῃ τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως διὰ τῆς στάσεώς του. Ἄλλ' ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιπολιτευσεως τότε ἦτο ὁ κ. Βενιζέλος. Ὁ δὲ κ. Βενιζέλος τῆς σήμερον λησμονεῖ φαίνεται τὸν τότε κ. Βενιζέλον. Ὁ τότε κ. Βενιζέλος δι' ὄλων του τῶν πράξεων ἐνεφανίζετο ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς Συνεννόησεως καὶ ὄχι τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν ὁ τότε κ. Βενιζέλος ἐλάμβανε γνῶσιν τῶν μυστικῶν τούτων ἐγγράφων, τὸ πρῶτον πράγμα πού θὰ ἔκαμνε θὰ ἦτο νὰ περιέλθῃ

τὰς πρεσβείας τῆς Ἀντάντ καὶ νὰ καταγγείλῃ τὸν Βασιλέα ὡς συμμαχήσαντα μὲ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας καὶ ὡς ἔτοιμον νὰ ἐπιτεθῆῖ κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ στρατευμάτων των. Τὸ τί δὲ θὰ ἔγραφαν αἱ ἐφημερίδες του, εὐκόλως τὸ φαντάζεται κανεὶς.

Ἄπορεῖ ὁ κ. Βενιζέλος πῶς δὲν ἔλαβε γνῶσιν τῶν ἐγγράφων τούτων ὁ κ. Πολίτης. Ἄλλ' εἰς τὴν ἀπορίαν του ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος λέγων ὅτι, ἂν ἐλάμβανε γνῶσιν ὁ κ. Πολίτης, ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ τὸν καταστήσῃ ἐνήμερον αὐτῶν.

Ἐρωτᾷ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἀφοῦ ἡ Γερμανία ὑπεσχέθη καὶ ἠγγυήθη τὴν προστασίαν τῶν ὑποδούλων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, πῶς τὸ Βασιλικὸν Καθεστῶς ἠνέχθη ἀπὸ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1917 τὴν συστηματικὴν ἐξόντωση τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Μ. Ἀσίας; Ἄλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος λησμονεῖ τὴν ἰδικὴν του δρᾶσιν, ἣτις καὶ προεκάλεσε τοὺς διωγμοὺς τούτους. Διότι τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 αὐτὸς ἔκαμε τὸ πᾶν διὰ νὰ κηρύξῃ ἡ Ἑλλάς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, αἱ δὲ διαπραγματεύσεις πρὸς ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος κατὰ τῆς Τουρκίας συνεχίσθησαν καὶ κατὰ τοὺς ἐπομένους μῆνας. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1916 αὐτὸς ἔφερε τοὺς Συμμάχους εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἐπεστράτευσεν τὴν Ἑλλάδα κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Αὐτὸς συνετάραξε τὴν Ἑλλάδα καθ' ὅλον τὸ μετέπειτα διάστημα, ἵνα ἀνατρέψῃ καὶ Κυβέρνησιν καὶ Βασιλέα καὶ παρασύρῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν πόλεμον. Αὐτὸς συνεμάχησε μετὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ξένων στρατῶν πρὸς δημιουργίαν καταστάσεως στρεφομένης κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Αὐτὸς ἴδρυσεν τὸ 1916 τὸ Κράτος τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖον καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατ' αὐτῶν. Αὐτὸς ὑπεδαύλισεν διὰ τοῦ Τύπου του τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐξεγείρων τὴν δυσπιστίαν τῆς Τουρκίας πρὸς τοὺς πληθυσμοὺς αὐτούς, καὶ ὑπέσχετο ὅτι αὐτὸς θὰ τοὺς ἀπληυθέρωνε τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, διαλύων φυσικὰ τὴν Τουρκίαν καὶ προσαρτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς χώρας τῆς. Καὶ ἔπειτα ἀπορεῖ διὰ τὴν στάσιν τῆς Τουρκίας. Ἡ Τουρκία ἀνέμενεν ἀπὸ ὧρας εἰς ὧρας νὰ κυριαρχήσῃ διὰ τῶν ξένων στρατῶν ὁ κ. Βενιζέλος ἐν Ἑλλάδι καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῆς. Ὅπερ ἄλλως τε καὶ ἐγένετο κατὰ τὸ 1917. Ὁ κ. Βενιζέλος ὁμοιάζει πρὸς ἕνα ἐμπρηστήν, ὅστις ἀφοῦ δεσμεύσῃ τοὺς ἐνοίκους μιᾶς οἰκίας καὶ θέσῃ εἰς ταύτην τὸ πῦρ, φωνάζει κατόπιν κατὰ τῶν ἐνοίκων διατὶ δὲν ἐφρόντισαν νὰ σβύσουν τὴν πυρκαϊάν! Οἱ διωγμοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἤρχισαν τὸν χειμῶνα τοῦ 1913-1914 εἰς μεγάλην κλίμακα ἐπὶ Κυβερνήσεως Βενιζέλου καὶ εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε ἐπρότεινε τότε πρῶτος αὐτὸς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Ἐπανελήφθησαν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ὁπότε ἠτοιμάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὰ Δαρδανέλλια καὶ διεπραγματεύθη τὴν διάλυσιν τῆς Τουρκίας. Κατέστησαν ἔτι μᾶλλον ἔντονοι ὅταν ἴδρυσεν τὸ Κράτος τῆς Θεσσαλονίκης ἐχθρικὸν πρὸς τὴν Τουρκίαν. Καὶ ἔγιναν ἀφόρητοι μετὰ τὸ 1917, ὁπότε κυριαρχήσας καὶ ἐν Ἀθήναις παρέσυρεν ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα κατὰ τῆς Τουρκίας. Ποῦ εὐρίσκει ὅτι ὅταν ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν οἱ ἀντίπαλοί του ἐπετείνοντο οἱ διωγμοί, ἐνῶ ὅταν ἀνήρχετο αὐτός, ἐχαλαροῦντο;

Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του ὅτι ἐπιθυμεῖ σοβαρὰν συζήτησιν. Τοιαύτην ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἡμεῖς. Ἀλλὰ πῶς νὰ κρατηθῆ εἰς ὕψος σοβαρὸν ἢ συζήτησις, ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος ἀπορῆ πῶς τὸ Βασιλικὸν Καθεστῶς διετήρησε τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915, ἐνῶ γνωρίζει, ὅτι αὐτοὶ οὗτοι οἱ Σύμμαχοι ἐξ ἀρχῆς ἀπήτησαν τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεως; Καὶ ἀπήτησαν τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεως, διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν κατ' ἀρχὰς αἱ δυνάμεις τῶν ἦσαν μικραὶ καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς τὰς ἐκάλυπτεν, ἰδίως εἰς τὰ πλευρά των. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Συμμάχων ἐκ Κρυβολάκ, ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐσταμάτησε τοὺς Γερμανοὺς καὶ Βουλγάρους εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σύνορα καὶ ἐκάλυψε διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Συμμάχων εἰς Θεσσαλονίκην καὶ τοὺς ἔδωσε καιρὸν νὰ ἀνασυνταχθῶσι καὶ ἐνισχυθῶσι. Ἀφ' ἐτέρου οἱ Σύμμαχοι ἠλπίζον πάντοτε νὰ παρασύρῳσι τὴν Ἑλλάδα εἰς πόλεμον καὶ τὴν ἠθελαν ἐπιστρατευμένην. Μόνον δὲ ὅταν ἀπηλπίσθησαν ἤρχισαν νὰ ζητοῦν τὴν ἀποστράτευσιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἀπήτησαν διὰ τῆς νότας των τῆς 16 Ἰουνίου. Ὀλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐγνωρίζε πολὺ καλὰ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἦτο ὁ αἴτιος τῆς διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως. Οὐδεμία διδασκαλία ἐγένετο εἰς τὸν στρατὸν οὔτε εἶχε νόημα νὰ γίνῃ. Τὸ αἶσθημα τοῦτο ἦτο γενικὸν εἰς πάντας τοὺς ἀξιωματικούς καὶ τοὺς στρατιώτας. Πολλάκις δὲ ἐθίγη ἡ φιλοτιμία τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὰ μέτρα ἀρχηγῶν τινῶν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, διότι ἔμενε πιστὸς εἰς τὸ καθῆκον του καὶ τὸν Βασιλέα, καὶ δὲν ἐπανεστάει ὑπὲρ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἦσαν δὲ τοσοῦτο ζωηρὰ τὰ αἰσθήματα ταῦτα, ὥστε ὅταν διελύθη ἡ ἐπιστράτευσίς τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916 οἱ ἐπιστρέφοντες ἐπίστρατοι πέρα-πέρα, ἄνευ οὐδεμιᾶς συνεννοήσεως μεταξὺ των, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς προκαταρκτικῆς ὀργανώσεως, ἐσχημάτισαν παντοῦ συνδέσμους ἐπιστράτων, μέσα ἀκόμη εἰς τὰ τραῖνα τὰ ὁποῖα τοὺς μετεκόμιζαν ἐκ Μακεδονίας εἰς τὰς ἐστίας των, στρεφομένους κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου. Τόσον δὲ ἦτο καθολικὸν καὶ ζωηρὸν τὸ αἶσθημα τοῦτο, ὥστε ἐνῶ οἱ Σύμμαχοι διὰ τῆς νότας των, τῆς 16ης Ἰουνίου, καταλύσαντες τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν, τῇ προτροπῇ τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀπήτησαν τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη καὶ ἀμέσους ἐκλογάς, δι' ὧν ἠλπίζαν τὴν ἄνοδον τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν ἐξουσίαν, ὅταν εἶδον κατόπιν τὴν γενικὴν τοῦ λαοῦ ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐπανεληθόντων ἐπιστράτων, ἀπήτησαν εὐθύς κατόπιν τὴν ἐπ' ἀόριστον ἀναβολὴν τῶν ἐκλογῶν. Ἡ μήπως ἀγνοεῖ πάντα ταῦτα ὁ κ. Βενιζέλος, ὁ κύριος ὑποκινητῆς πασῶν τούτων τῶν ἐνεργειῶν;

Ἀλλὰ καταπληκτικὴ ὄντως εἶνε ἡ ἐρώτησις του, διατί ἐπὶ 20 χρόνια ἐσιωπήσαμεν καὶ δὲν ἀνεφέραμεν τίποτε περὶ τῶν μυστικῶν ἐγγράφων τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Πότε ἠθελεν ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ αὐτῶν; Μήπως κατὰ τὸ 1917-1920; Ἡ μήπως κατὰ τὸ 1920-1922, ὅποτε ὁ κ. Βενιζέλος ἐν Εὐρώπῃ εὐρισκόμενος κατηγορεῖ τὸν Βασιλέα καὶ τὴν τότε Κυβέρνησιν, ἐνεργοῦντας ἀπελπιν ἀγῶνα ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὡς γερμανοφίλους καὶ προδότας τῆς Ἀντάντ; Ἡ μήπως κατὰ τὸ 1922-1924; Κατὰ δὲ τὸ 1924-1928 ἐπωφελοῦμενοι

πάντες οί τε αντίπαλοι και οί πρώην όπαδοί τοϋ κ. Βενιζέλου, τής όριστικής άποχωρήσεώς του έκ τής πολιτικής, ήτις έπιστεύετο πράγματι ώς όριστική, είχομεν δώσει πρός άλλήλους τās χείρας πρός κατάπαυσιν τών έρίδων και άνόρθωσιν άπό κοινοϋ τής χώρας. Δέν ήτο δέ τότε στιγμή διὰ νά ανοίξωμεν συζήτησιν, ήτις θα μās έχώριζεν έκ νέου. Μετά δέ τὸ 1928, ήμεις τοϋλάχιστον συντριβέντες πολιτικῶς διὰ τούς λόγους πού έξεθέσαμεν εις προηγούμενον άρθρον, αναγκαστικῶς έξελθόντες τής πολιτικής και καταγινόμενοι νά έπουλώσωμεν τās οικονομικās μας πληγās, στερούμενοι φίλων, στερούμενοι φιλικών έφημερίδων και πάσης οίασδήποτε συνδρομής, εργαζόμενοι διὰ νά συντηρήσωμεν τήν οικογένειάν μας, οϋτε νοϋν, οϋτε όρεξιν, και δύναμιν, είχομεν νά ανοίξωμεν τοιαύτας συζητήσεις. Οϋτε και τώρα, όποτε ή φορά τών πραγμάτων μās ήνάγκασε νά επανέλθωμεν εις τήν πολιτικήν, είχομεν καμμίαν διάθεσιν νά επαναστραφῶμεν εις τὸ παρελθόν, στρέφοντες τὰ όμματά μας μόνον εις τὸ μέλλον, έάν δέν μās έξηνάγκαζεν ό κ. Βενιζέλος διὰ τής προκλητικής έπί τοϋ παρελθόντος άρθρογραφίας του.

ΑΡΘΡΟΝ 7ον

(25 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ ΠΡΟΕΛΗΦΘΗ Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΔΑΡΔΑΝΕΛΛΙΑ. - ΟΙ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ἄς μοϋ έπιτραπή νά όμολογήσω, χωρὶς νά κακοφανή εις κανένα, οϋτε και εις τὸν κ. Βενιζέλον, ότι όταν άνέγνωσα τήν πρὸς έμέ πρώτην άπάντησίν του, και ιδίως τὸ μέρος αϋτής τὸ αναφερόμενον εις τὰ παρ' αϋτοϋ προσδοκώμενα άποτελέσματα έκ τής άποστολής έλληνικοϋ στρατοϋ πρὸς κατάληψιν τών Δαρδανελλίων, μοϋ ήλθεν εις τήν μνήμην ένα μυθιστόρημα τοϋ Ζϋλ Βέρν, τὸ όποιον είχα διαβάσει εις τὰ εϋτυχῆ παιδικά χρόνια μου.

Εις τὸ μυθιστόρημα αϋτὸ ό ήρωσ του, Ι. Τ. Μάστων όνόματι, άπεφάσισε νά ανατρέψη τὸν άξονα τής γῆς. Με τήν ανατροπήν τοϋ άξονος τής γῆς, προσεδόκα νά κατακλύση μέρος τής Εϋρώπης με θαλάσσας, άλλας θαλάσσας νά μεταβάλη εις ξηράς, πεδιάδας νά ανυψώση εις όρη, νά καταποντίση μέρος τής Ἄμερικής και νά άλλάξη τήν θερμοκρασίαν τοϋ Βορείου Πόλου, ώστε νά δυνηθῆ νά εκμεταλλευθῆ τὰ εκεί κρυμμένα ύπὸ τούς πάγους άνθρακωρυχεϊά. Διὰ νά ανατρέψη τὸν άξονα τής γῆς, ό Ι. Τ. Μάστων, έσκέφθη, νά κατασκευάση ένα πελώριον κανόνι μέσα εις τὸ όρος Κιλιμάντζαρον έπί τοϋ Ἰσημερινοϋ, νά τὸ γεμίση με χιλιάδας τόννους πυρίτιδος και νά τὸ αναφλέξη. Ὡστε ή δύναμις τής όπισθοδρομήσεως τοϋ κανονιοϋ θα ώθει τήν γῆν νά περιστραφῆ περι τὸν νέον άξονα. Καί τὸ έκαμε.

Τὸ κανόνι ἐξεπυρσοκρότησε, οἱ χιλιάδες ὑπηρετοῦντες αὐτὸ ἄνθρωποι ἐφονεύθησαν ὅλοι, ἡ χώρα περὶ τὸ Κιλιμάντζαρον ἠρημώθη καὶ κατεστράφη, ἀλλὰ... ἡ γῆ ἔμεινε ἀπαθῆς καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν περιστροφὴν τῆς ὥς πάντοτε, ὡσὰν νὰ μὴ εἶχε συμβῆ τίποτε. Διότι ὁ Ι. Τ. Μάστων εἶχε κάμει λάθος εἰς τοὺς ὑπολογισμούς του. Ἐχρειάζοντο χιλιάδες κανόνια, χιλιάδες φορῆς μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ ἰδικόν του, διὰ νὰ ἐπήρχετο τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἔτσι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, φαντάζεται, ὅτι ἐντὸς ἑπτὰ ἡμερῶν, ἀφ' ὅτου θὰ ἐκήρυσσε τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ σώματος στρατοῦ, τοῦτο θὰ ἐπεστρατεύετο, θὰ συνεκεντροῦτο εἰς τοὺς λιμένας, θὰ ἐπεβιβάζετο εἰς πλοῖα, θὰ μετεφέρετο εἰς Δαρδανέλλια, θὰ ἀπεβιβάζετο, καὶ θὰ ἐκυρίευε τὰ Στενά. Καὶ μετὰ τὰς ἑπτὰ αὐτὰς θαυματουργὰς ἡμέρας, ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ εἰσῆρχετο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἀγγλογαλλικῶν ἀγημάτων, τὰ Δαρδανέλλια καὶ ὁ Βόσπορος θὰ ἠνοιγοντο, ἡ Ρωσσία ἢ ὁποία τότε εὐρίσκετο εἰς Πρσέμυσλ θὰ ἀνεφωδιάζετο μὲ πολεμικὸν ὑλικόν, τοῦ ὁποίου ἐστερεῖτο, ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Ρουμανία θὰ εἰσῆρχοντο πιθανώτατα ἔκτοτε εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, καὶ μετὰ τὴν ὀριστικὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Βερντέν τὸ θέρος τοῦ 1916 ἡ Γερμανία θὰ ἠναγκάζετο νὰ ζητήσῃ εἰρήνην, παραιτουμένη τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωραίνης, ὁ πόλεμος θὰ ἐβραχύνετο κατὰ τὸ ἥμισυ, οἱ νεκροὶ τοῦ πολέμου καὶ οἱ ἀνάπηροι θὰ ἦσαν οἱ ἡμίσεις, ἡ καταστροφὴ συγκεντρωμένου πλούτου, τὴν ὁποίαν ἔφερον ὁ πόλεμος θὰ ἦτο κατὰ τὰ 2)3 ἢ τοῦλάχιστον κατὰ 3)5 μικρότερα, καὶ ἡ ἀνθρωπότης ὁλόκληρος δὲν θὰ ὑφίστατο τόσον ἰσχυρὸν τὸν ἐκ τοῦ πολέμου κλονισμόν.

Καὶ ὅλος αὐτὸς ὁ παράδεισος θὰ ἐπραγματοποιεῖτο, ἐὰν ἐγὼ δὲν ἠμπόδιζα τὸν κ. Βενιζέλον νὰ στείλῃ ἓνα σῶμα Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Αὐτὰ λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του καὶ ὁποῖος δὲν τὰ πιστεύει, ἄς τὸ διαβάσῃ.

Ὅμολογῶ ὅτι ἐγὼ τὸν ἠμπόδισα. Καὶ χαίρω διότι μετὰ τόσα ἔτη ἀποδίδεται εἰς τὸ πρόσωπόν μου ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν κ. Βενιζέλον ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ δικαιοσύνη.

Ἐὰν δὲν τὸν ἠμπόδιζα, καὶ τὸν ἄφηνα νὰ στείλῃ εἰς τὰ Δαρδανέλλια τὸ Ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ, ἢ Ἑλλάς θὰ ἐπάθαιεν εἰς τὰ Δαρδανέλλια, ὅ,τι καὶ τὸ κανόνι τοῦ Ι. Τ. Μάστων εἰς τὸ Κιλιμάντζαρον. Τὸ ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ θὰ κατεστρέφετο, ὅπως καὶ ὁ στόλος, ὅπως θὰ κατεστρέφοντο καὶ ὅλαι αἱ ἐπικουρίαι τὰς ὁποίας ἀναγκαστικῶς θὰ ἐξηκολούθει νὰ στέλλῃ ἐκεῖ ἢ Ἑλλάς, ὅπως ἄλλως τε κατεστράφησαν πράγματι τὰ ἐκεῖ σταλέντα στρατεύματα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας καὶ ἑδεκατίσθησαν οἱ ἐκεῖ στόλοι των. Σημειοῦμεν ἀπλῶς, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, ὅτι μόνον οἱ Ἕλληες ἔχασαν ἐκεῖ 5.241 ἀξιωματικούς καὶ 210.791 στρατιώτας καὶ τὰ ὠραιότερα πλοῖα τοῦ στόλου των τῆς Μεσογείου, κατὰ τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀφίνω δὲ κατὰ μέρος τὰς ἀπωλείας τῶν Γάλλων, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἔχω ἐπισήμους στατιστικὰς. Δὲν ἐξετάζω

δὲ τί θὰ ἐπάθαινε ἡ Ἑλλάς κατόπιν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ τίς οἶδε καὶ ἀπὸ ποίους ἄλλους, ἐὰν ὑφίστατο τοιαύτην καταστροφήν.

Ὅμιλῶ μετὰ τοιαύτης πεπειθήσεως, διότι μίαν ἐνδεχομένην ἐκστρατείαν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν Δαρδανελλίων εἶχον μελετήσει ἐγὼ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1914 εἰς πάσας αὐτῆς τὰς λεπτομερείας μέχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων. Ἐγνώριζον δὲ καλῶς ὑπὸ ποίας καὶ μόνας προϋποθέσεις αἵτινες ὑφίσταντο τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἦτο δυνατὴ ἐπιχείρησις αὕτη καὶ κατήρτισα τότε ὁλόκληρον σχέδιον ἐνεργείας δι' ἑνὸς σώματος στρατοῦ Ἑλληνικοῦ.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ μελέται μου εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς τὰ ἐμπιστευτικὰ ἀρχεῖα τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ. Ἀλλὰ αἱ προϋποθέσεις αὗται, αἵτινες ὑφίσταντο τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἀνετράπησαν ἄρδην μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Μεγάλου Πολέμου. Τὸν δὲ Φεβρουάριον τοῦ 1915 αἱ προϋποθέσεις διὰ μίαν τοιαύτην ἐπιχείρησιν ἦσαν ἀπολύτως δυσμενεῖς. Ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε λάβει τὸ προηγούμενον ἔτος, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, κεφαλαϊώδη τινα γνώσιν τῶν τότε ἐργασιῶν μου, χωρὶς ὅμως νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ ζήτημα, καὶ χωρὶς νὰ τὸ κατανοήσῃ πλήρως, οὔτε κατέγινεν ἔκτοτε εἰς αὐτό. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 εὐρέθη ἐξ ἀπίνης πρὸ τῆς προτάσεως τῶν Συμμάχων νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων, καὶ ἐνεθυμήθη τὰς πρὸ ἔτους ἐργασίας μου. Ἦρπασε τότε τὴν ιδέαν μου, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε καταλάβει ποσῶς, ἀφοῦ καὶ σήμερον δὲν τὴν ἔχει καταλάβει ἀκόμη, καὶ μὴ κατανοῶν ὅτι ἐκεῖνο πού ἦτο δυνατὸν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ἐφαντάσθη ὅτι ἠδύνατο νὰ κάμῃ καὶ τὸν στρατηγόν. Διότι καὶ εἰς ὀλίγας γραμμὰς τῆς πρὸς τὸν Βασιλέα ἐπιστολῆς του περιελάμβανε καὶ ὁλόκληρον σχέδιον πολέμου καὶ ἐκστρατείας. Εἰς μάτην προσεπάθησα νὰ τὸν σταματήσω. Διὰ νέου μακροῦ ὑπομνήματος, τοῦ κατέδειξα τὴν μεγάλην πλάνην, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο καὶ εἰς ποίαν καταστροφήν θὰ ὠδήγει ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων. Τότε ἤρχισε νὰ κατανοῇ ὅτι τὰ πράγματα δὲν εἶνε ὅπως τὰ ἐνόμιζε. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐπακολουθῆσαν μετὰ τὴν παραίτησίν μου συμβούλιον τοῦ Στέμματος, ὁ κ. Βενιζέλος ἐδήλωσε (ἐστενογρ. πρακτ. τοῦ Συμβ. τοῦ Στέμματος) «θεωρῶ τὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν συνιστῶ, ὅτι εἶνε ἡ καλύτερα. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παραγνωρίσω ὅτι τὸ ὑπόμνημα τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου (ἐμοῦ δηλ.) χωρὶς νὰ κλονίσῃ τὰς πεπειθήσεις μου, μοῦ ἐγέννησεν ὅμως δισταγμούς τινὰς ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθητέαν πολιτικὴν».

Δὲν ὑπάρχει μεγαλυτέρα κατάρρα εἰς ἓνα τόπον, παρὰ ὅταν πολιτικοὶ του τελείως ἀκατάρτιστοι εἰς τὴν τέχνην τοῦ πολέμου, ἔχουν τὴν ἀξίωσιν νὰ σχεδιάζουν καὶ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἡ ἐπίσημος ἔκθεσις τῆς Βασιλικῆς ἀγγλικῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων ἀκριβῶς, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον μέρος ἐδημοσιεύθη τὸν Μάρτιον τοῦ 1917, τὸ δὲ δεύτερον μέρος τὸ 1919, εἶνε δριμυτάτη διὰ τοὺς Ἄγγλους πολιτικούς, οἵτινες ἀνεμίχθησαν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Ἡ ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ δὲν φείδεται οὐδενός, οὔτε τοῦ Τσῶρτσιλλ, οὔτε τοῦ Ἀσκούιθ, οὔτε αὐτοῦ τοῦ

Λούδ Τζώρτζ. Ἐὰν συνέβαινε αὐτὸ ἐδῶ τὸ 1922, θὰ τοὺς ἐτυφέκιζαν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁμως δὲν τὸ συνηθίζουν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀπῆλθον ἀπὸ τοὺς πολιτικούς των νὰ εἶνε συγχρόνως καὶ στρατηγοί, δηλ. στρατηγοὶ πραγματικοί. Καὶ εἶχαν δίκαιον. Διότι ὁ πόλεμος εἶνε συνέχεια τῆς πολιτικῆς μὲ ἄλλα μέσα (Κλάουζεβιτς). Καὶ συνεπῶς ὁ πολιτικὸς ὁ ὠθῶν εἰς πόλεμον πρέπει νὰ εἶνε εἰς θέσιν καὶ νὰ τὸν διεξαγάγῃ ὁ ἴδιος, εἰς τὰς γενικὰς αὐτοῦ κατευθύνσεις, τοῦλάχιστον. Ἐὰν δὲ εἶνε τελείως ἀκατάρτιστος στρατιωτικῶς, τότε τοῦλάχιστον πρέπει νὰ ἀκούῃ τοὺς ὑπευθύνους στρατιωτικούς συμβούλους του, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτος πάντων, ὁ ὀλοκληρῶν τὴν εὐθύνην ὄλων τῶν ἄλλων, καὶ ἀμεσώτατος σύμβουλος εἶνε ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου εἶνε πρόσωπον τῆς ἀπολύτου ἐκλογῆς καὶ ἐμπιστοσύνης τῆς Κυβερνήσεως. Θὰ μὲ ἐρωτήσετε: καὶ ὅταν ὁ πολιτικὸς ὁ κυβερνῶν δὲν εἶνε σύμφωνος μὲ τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου; Ὅταν ὁ κυβερνῶν Πρωθυπουργὸς εὐρίσκεται εἰς τελείαν ἀντίθεσιν μὲ τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐκστρατείας, αἵτινες θὰ ἐπιχειρηθῶσι, καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν γένει διεύθυνσιν τοῦ πολέμου, τότε, φυσικὰ, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται νὰ παραιτηθῇ ὁ Πρωθυπουργός, παραιτεῖται ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου, καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς εὐρίσκει ἄλλον σύμφωνον μὲ τὰς βλέψεις του. Αὐτὸ ἔχει γίνεαι πάντοτε εἰς ὅλα τὰ Κράτη τοῦ κόσμου, χωρὶς νὰ γεννήσῃ ποτὲ καμμίαν ἐπίκρισιν. Αὐτὸ ἔκαμα καὶ ἐγὼ τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915.

Αὐτὸ ἔκαμε καὶ ὁ Γερμανὸς στρατηγὸς Φάλκενχαῦν τῷ 1916.

Αὐτὸ ἔκαμε καὶ ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Φίσσερ, πρῶτος λόρδος τοῦ Ναυαρχείου, δηλ. Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ, τὸ 1915, ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων, παραιτηθεὶς εὐθύς μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς 5)18 Μαρτίου 1915 «διότι εἶχε διαφορετικὰς ἀντιλήψεις ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ὡς πρὸς τὴν ἐν γένει χρῆσιν τοῦ στόλου, ὅστις εἶχεν ἀκίνητοποιηθῆ εἰς τὰ Δαρδανέλλια» (Τέστις, ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων κατὰ τὰ ἐπίσημα ἀγγλικά κείμενα). Τὸ περιεργότερον ὁμως εἶνε ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τὴν παραίτησίν μου ταύτην, τὴν ὁποίαν ἤμουν στοιχειωδῶς ὑποχρεωμένος νὰ ὑποβάλω, κατακρίνει ὡς ἔκθεσμον, ἐνῶ ὁσάκις παρουσιάζεται ἡ περίστασις δὲν εὐρίσκει λόγους νὰ ἐπαινέσῃ τὰς στασιαστικὰς πράξεις ἀξιωματικῶν, παραβάσεις τῶν ὀρκων των, λιποταξίας κλπ. ὅταν πάντα ταῦτα γίνονται διὰ νὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν.

Οὕτω λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος κακῶς ὑπολογίσας τὰ πράγματα παρ' ὀλίγον νὰ ἐνέπλεκε τὴν Ἑλλάδα εἰς ἀφάνταστον καταστροφὴν εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Ἡμεῖς γνωρίζομεν καλῶς πῶς καὶ πόθεν προέρχονται οἱ σφαλεροὶ του ὑπολογισμοί. Καὶ θὰ ἠδυνάμεθα ἀπὸ τοῦδε ἐνταῦθα νὰ τοὺς ἀναλύσωμεν. Ἀλλὰ ἀφοῦ εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου τοῦ ἄρθρου, τοῦ ἀπαντῶντος εἰς τὰ ἰδικά μου, ὑπόσχεται εἰς μεταγενέστερον ἄρθρον του, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει δημοσιευθῆ ἀκόμη ἐνῶ γράφομεν τὸ παρὸν μας, νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων

ἦτο ἐξησφαλισμένη, θὰ ἀναμείνωμεν τὸ μεταγενέστερον ἄρθρον, διὰ νὰ συλλάβωμεν, οὕτως εἰπεῖν, ἐπ' αὐτοφώρῳ τὴν ἀνάλυσιν τῶν σφαλερῶν του σκέψεων, αἵτινες παρ' ὀλίγον νὰ ἐστοίχιζον τὴν ζωὴν εἰς δεκάδας χιλιάδας Ἑλλήνων, καὶ τότε θὰ ἐπανέλθωμεν ἐκθέτοντες ἐν τῷ συνόλῳ του καὶ ἀναλύοντες τὸ ζήτημα τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων.

Ἐν τῷ μεταξύ ἀναμένοντες τὸ μεταγενέστερόν του ἄρθρον θὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ μερικὰς οὐσιώδεις ἀνακριβείας του περὶ τὴν διήγησιν τῶν ἀφορώντων τὰ γεγονότα τῆς 17ης Φεβρουαρίου. Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει ὅτι τὸν Φεβρουάριον 1915 παρουσιάσθη εἰς τὸν Βασιλέα μὲ τὸ γνωστὸν ὑπόμνημά του περὶ ἀποστολῆς ἐνὸς σώματος στρατοῦ εἰς Δαρδανέλλια καὶ ὅτι ἡ πειστικότης τῶν ἐπιχειρημάτων του ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁ Βασιλεὺς συγκεκινημένος ἐνέκρινε τὴν πρότασίν του καὶ τὸν ἐξουσιοδότησε νὰ τοῦ ἀποστείλῃ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως. Ἀλλὰ τότε, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Βενιζέλος, ἐξελθὼν τοῦ βασιλικοῦ γραφείου συνήντησεν εἰς τὸ ὑπασπιστήριον τὸν κ. Μεταξᾶν (ἐμὲ δηλ.) Ἀρχηγὸν τότε τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τοῦ ἀνήγγειλε τὴν βασιλικὴν συγκατάθεσιν καὶ τὸν ἐκάλεσε (ἐμὲ δηλ.) νὰ μεταβοῦν εἰς τὸ ὑπουργεῖον διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ διατάγματος τῆς ἐπιστρατεύσεως. Ἀλλὰ, συνεχίζει ὁ κ. Βενιζέλος, ὁ κ. Μεταξᾶς ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἐξάγει ἀπὸ τὸ θυλάκιόν του ἔγγραφον παραιτήσεώς του ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου, δικαιολογῶν αὐτὴν ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν ἀποφασισθεῖσαν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βασιλέως πολιτικὴν.

Ἡ διήγησις αὕτη εἶνε ἀναληθής. Τὰ πράγματα συνέβησαν ὡς ἐξῆς:

Τὴν 15ην Φεβρουαρίου Σάββατον – δηλ. δύο ἡμέρας προτοῦ συμβοῦν τὰ ἀνωτέρω ἀνακριβῆ γεγονότα, ὁ κ. Βενιζέλος μὲ ἐκάλεσε περὶ τὴν ἐσπέραν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ὅπου ἦτο μόνος. Τοιαῦται προσκλήσεις μοῦ ἐγίνοντο τότε πολὺ συχνά, ὡσάκις προέκειντο σοβαρὰ ζητήματα. Ὁ κ. Βενιζέλος μοῦ ἔφερε τὸν λόγον καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Μικρασιατικῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἐπανελημμένως εἰς προηγουμένας συνεντεύξεις συνεζητήσαμεν καὶ ἐπὶ τῆς ἐνδεχομένης ἐξελιζέως τῆς ἐκστρατείας τῶν Συμμάχων εἰς Δαρδανέλλια, ἡ ὁποία εἶχεν ἤδη ἀρχίσει πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἀπὸ θαλάσσης. Τοῦ ἀνέπτυξα τὰς γνωστὰς ἀπόψεις μου καὶ ἐπὶ τῶν δύο ζητημάτων καὶ ἡ συνομιλία διαρκέσασα περὶ τὰς δύο καὶ ἡμίσειαν ὥρας κατέληξε μὲ τὸ συμπέρασμα τοῦ κ. Βενιζέλου: «Τὸ βλέπω, τὸ καλύτερον ποῦ ἔχομεν νὰ κάμωμεν εἶνε καθήσωμεν ἡσυχίαν». Τὴν ἐπομένην ἀφίχθη ἐκ Παρισίων ὁ κ. Ρωμάνος καὶ ἔσχε μακρὰν μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου συνέντευξιν, τῆς ὁποίας τὸ ἀντικείμενον δὲν ἔμαθα τότε. Τὴν μεθεπομένην Δευτέραν 17ην Φεβρουαρίου, εἰργαζόμενη εἰς τὸ γραφεῖον μου τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου, ὁπότε περὶ ὥραν 11ην π.μ. ἔλαβον πρόσκλησιν τοῦ κ. Βενιζέλου νὰ τὸν συναντήσω εἰς τὸ γραφεῖον του εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Μετέβην πάραυτα καὶ ἐκεῖ ἤκουσα ἀπὸ αὐτὸν ὅτι πρὸ μιᾶς ὥρας εἶδε τὸν Βασιλέα, τοῦ ἐπρότεινε τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων δι' ἐνὸς σώματος στρατοῦ καὶ τοῦ ἀφῆκε ἐπι-

στολήν, τῆς ὁποίας ἀντίγραφον καί μοῦ ἀνέγνωσε. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ὁ κ. Βενιζέλος, ἀνέπτυσε δι' ὀλίγων γραμμῶν τὸ σχέδιόν του τοῦ πολέμου καί εἰδικῶς τὸ σχέδιον τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων. Τότε τοῦ ἀπήντησα ὅτι ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος, ἔχω βεβαίως τὰς γνώμας μου, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε κυρίως πολιτικὸν ζήτημα, ἀπόκειται εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἀποφασίσῃ. Τὸ ποῦ ὁμως θὰ κατευθύνῃ ἡ Ἑλλάς τὰς ἐπιχειρήσεις της, εἰς τὰ Δαρδανελλία, ἢ ἀλλαχοῦ, καί πῶς θὰ τὰς διεξαγάγῃ, εἶνε ζήτημα ἐντελῶς τῆς ἀρμοδιότητος τῆς ἰδικῆς μου, καί ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐννοεῖ ἐπὶ τούτου νὰ παραδεχθῇ τὰς ἰδέας μου, καί ἐπιμένει εἰς ἐπιχειρήσιν ἄγουσαν εἰς καταστροφὴν, καταρτίζει μάλιστα μόνος του καί τὰ σχέδια αὐτῆς, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ παραιτηθῶ τῆς θέσεώς μου, καί τότε ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκλέξῃ ἕτερον Ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου συμφωνοῦντα μὲ τὰς ἀπόψεις του, ἂν δὲν ἤθελε νὰ διευθύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις ὁ ἴδιος. Μοῦ ἀπήντησεν ἐν ταραχῇ νὰ μεταβῶ εἰς τὸν Βασιλέα, ὅπως οὗτος λύσῃ τὸ ἀναφυὲν ζήτημα. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι δὲν ἔχω νὰ κάμω τίποτε μὲ τὸν Βασιλέα, ὅστις εἶνε Συνταγματικὸς Βασιλεὺς καί δὲν δίδει διαταγὰς εἰς τὰς ὑπηρεσίας, ὅτι ἔχω νὰ κάμω μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, δηλ. αὐτόν, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου ὑπάγομαι, καί ὅτι ἐπιμένω εἰς τὴν παραίτησίν μου. Μετὰ τοῦτο μετέβην καί πάλιν εἰς τὸ γραφεῖον μου καί ἐκεῖθεν τοῦ ἀπέστειλα μετ' ὀλίγας ὥρας τὴν αἴτησιν περὶ ἀποστρατείας μου, συνοδευομένην μὲ μακρὸν ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστρεπτικῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων, καί μὲ μίαν ἐπιστολήν ἀνακεφαλαιοῦσαν τὰ κυριώτερα τῶν ὅσων προηγουμένως ἀνέφερα. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἔχει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς χεῖρας του, καί ἐγὼ φυσικὰ ἀντίγραφα αὐτῶν. Ὡστε δύναμαι νὰ δημοσιεύσω τὴν ἐπιστολήν, ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος διαμφισβητήσῃ τὰ λεγόμενά μου. Εἰς τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην τῷ προσέθετον ὅτι τὸν παρεκάλουν νὰ κρατήσῃ τὴν παραίτησίν μου μυστικὴν, μέχρι οὔ διορίσῃ ἕτερον Ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου. Καί πράγματι ἡ παραίτησίς μου, ἔμεινε μυστικὴ μέχρι μεσημβρίας τῆς ἐπαύριον, ὅποτε ἐδέχθη εἰς τὸ γραφεῖον μου τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ κ. Σπ. Νικολοπούλου, δημοσιογράφου, ὅστις εἶχε πληροφορηθῇ κάτι ἀπὸ κύκλους προσκειμένους εἰς τὸν μακαρίτην Ρέπουλην καί εἶχε μεταβῆ εἰς τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις ἀπέφυγε νὰ τὸν πληροφορήσῃ καί τὸν ἔστειλε νὰ τὸν πληροφορήσω ἐγώ. Ἀπήντησα εἰς τὸν κ. Νικολόπουλον νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον καί ὅ,τι δῆποτε τοῦ εἶπῃ ὁ κ. Βενιζέλος, αὐτὸ νὰ γράψῃ εἰς τὸ φύλλον του. Ἀμεμπτότερον δὲν ἠδυνήθην νὰ συμπεριφερθῶ.

Ὡστε τὰ ὅσα διηγεῖται ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του περὶ ἀναμονῆς μου εἰς τὸ ὑπασπιστήριον τοῦ Βασιλέως, περὶ παραίτησεως ἐτοίμου τὴν ὁποίαν ἐξήγαγον ἀπὸ τὸ θυλάκιόν μου κτλ. κτλ. δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν πραγματικότητα καί δύνανται νὰ ἀποτελέσωσιν ἰδιαιτέρον κεφάλαιον εἰς τὸ μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος ἄρθρου μου ἀνέφερα. Ἄν καί νομίζω ὅτι ἀπετέλεσαν ἤδη ἰδιαιτέρον κεφάλαιον εἰς τὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Γ.

Βεντήρη, με τὸν ὁποῖον σκοπεύει ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ἀναθρέψη τὰς 13 νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων.

Καὶ τώρα ἀναμένω τὸ μεταγενέστερον ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τὰ ἐπιχειρήματά του διὰ νὰ ἀναπτύξω ὀλόκληρον τὸ ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων, τὴν γένεσίν του, ἐξέλιξίν του, καὶ ἰδίως τὴν ἀτελῆ ἔκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀκόμη καὶ τώρα, κατανόησίν του, ἥτις τὸν ἤγαγε τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915 εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκστρατείας, ἡ ὁποία ἂν ἐπραγματοποιεῖτο θὰ ὠδήγει τὴν Ἑλλάδα εἰς ὄλεθρον, τὸν ὁποῖον χαίρομαι καὶ ὑπερηφανεύομαι ὅτι ἀπέτρεψα ἐγώ, ὡς καταγγέλλει ὁ κ. Βενιζέλος.

Καὶ τώρα, διὰ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν διχασμὸν, ἐρωτῶ: Ἄφοῦ ἐγὼ ἤμουν ὁ αἴτιος τῆς ἀποτυχίας τῆς πολιτικῆς του τῶν Δαρδανελλίων, διατί ὁ κ. Βενιζέλος τὰ ἔβαλε μετὰ τὸν Βασιλέα; Διατί ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦ Στέμματος, τὸ συγκροτηθὲν δύο ἡμέρας μετὰ τὴν παραίτησίν μου, παρουσιάσθη ἀμφιρρέπων καὶ προτείνων σχηματισμὸν νέας Κυβερνήσεως καὶ συσπείρωσιν ὄλων τῶν πολιτικῶν περὶ τὸν Βασιλέα, ὅπως ἐφαρμόσῃ ὁ Βασιλεὺς τὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος (ἴδε ἐστενογραφημένα πρακτικὰ τῶν δύο Συμβουλίων τοῦ Στέμματος), ἀφῆκε κατόπιν ὀλόκληρον τὸν Τύπον του νὰ ὀργιάζῃ κατὰ τοῦ Βασιλέως, καὶ νὰ τὸν διαβάλλῃ εἰς τὰ ὄμματα τῶν Συμμάχων ὡς ἀνειλικρινῆ πρὸς αὐτούς; Τίνας ἢ στάσις προὐκάλεσε τὸν ἐσωτερικὸν διχασμὸν; Ἡ ἰδική μου, παραιτηθέντος καὶ ἀποσυρθέντος εἰς τὸν οἶκόν μου, ἢ ἡ ἰδική του παραιτηθέντος καὶ διεγείραντος ὅσον τμήμα τοῦ λαοῦ τὸν ἐπίστευε κατὰ τοῦ Βασιλέως;

ΑΡΘΡΟΝ 8ον

(26 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ ΑΚΡΙΒΩΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΤΩΝ «ΓΚΑΪΜΠΕΝ» ΚΑΙ «ΜΠΡΕΣΛΑΟΥ» ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Τέλος πάντων ἐλάβομεν ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον μίαν ἀπάντησιν δημοσιευθεῖσαν τὴν 23ην Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ. εἰς τὰ δύο πρὸ πολλοῦ τεθέντα ἐρωτήματά μας. Δηλαδή:

1ον) Διατί ἀφοῦ, ὡς λέγει, ἦτο ἐντελῶς βέβαιος ὅτι ὀπωσδήποτε μετὰ τὸν πόλεμον ἡ Ἑλλάς θὰ ἤρχετο εἰς σύγκρουσιν μετὰ τὴν Τουρκίαν, καὶ προσθέτει μάλιστα μετὰ τὴν Τουρκίαν ἔχουσαν τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν διὰ τῆς προσκλήσεως τοῦ «Γκαϊμπεν», διατί ἐφώδισε διὰ γαιανθράκων τὸ «Γκαϊμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου» διωκόμενα ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ὥστε ταῦτα νὰ δυνηθῶσι νὰ φθάσωσιν ἀκωλύτως εἰς Δαρδανέλλια καὶ νὰ γίνωσι κτῆμα τῆς Τουρκίας;

2ον) Διατί κατηγορεῖ τὴν Βασιλικήν, ὑπ' αὐτοῦ λεγομένην, πολιτικὴν, ὡς

ένοχον παραβιάσεως τῆς Ἑλληνοσερβικῆς Συνθήκης, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915, ἀφοῦ αὐτὸς πρῶτος παρεβίασε τὴν συνθήκην τὸν Αὐγούστον τοῦ 1914, πρὸ ἐνὸς δηλαδὴ ἔτους, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου;

Τὸ ζήτημα, τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου», τὸ ἐξεθέσαμεν λεπτομερῶς εἰς τὸ 2ον ἡμῶν ἄρθρον. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅσα ἐκεῖ ἐκτεταμένως ἐξεθέσαμεν, αἴτινες τόσον εὐγενῶς μᾶς παρεχώρησαν τὰς στήλας των. Ἀπλῶς δι' ὀλίγων θὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὰ κύρια μόνον σημεῖα. Τὸ «Γκαϊμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου», διωκόμενα ὑπὸ ἀγγλικῶν σκαφῶν ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Μεσογείου καὶ περιπλεύσαντα τὸ Ταίναρον, ἐξέφυγον πρὸς στιγμὴν τῆς διώξεως τῶν ἐχθρῶν των καὶ κατέφυγον εἰς νησιῶν τινὰ παρὰ τὴν Νάξον, ὅπου ἐπερίμεναν γαιάνθρακα δια νὰ συνεχίσωσι τὸν πλοῦν των πρὸς Δαρδανέλλια. Ἐφθασαν παρὰ τὴν Νάξον τὴν 5ην Αὐγούστου καὶ ἔπρεπε τάχιστα νὰ ἀνεφοδιασθῶσι, διότι ἄλλως θὰ ἀνεκαλύπτοντο ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Γαιάνθρακες ὑπῆρχον μόνον εἰς Πειραιᾶ, ἀλλὰ ὅλον τὸ ποσὸν τῶν ἐν Πειραιεῖ γαιανθράκων εἶχε κατασχεθῆ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Τότε, τὴν νύκτα τῆς 5ης πρὸς τὴν 6ην Αὐγούστου ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Γερμανίας μετέβη εἰς τὸν οἶκον τοῦ κ. Βενιζέλου, τὸν ἐξύπνησε, τὸν ἤγειρε τῆς κλίνης του καὶ ἐπέτυχε παρ' αὐτοῦ διαταγὴν ὅπως τὸ ἐν Πειραιεῖ ἐμπορικὸν γερμανικὸν «Μπόγαμπος» ἐφοδιασθῆ δι' 800 τόννων γαιανθράκων καὶ ἀποπλεύσῃ. Τοιαύτη ἦτο ἡ σπουδὴ, ὥστε οὔτε κἂν ἐγγραφὸν ἐστάλη πρὸς τὸν λιμενάρχην Πειραιῶς, ἀλλὰ τὴν διαταγὴν του πρὸς αὐτὸν ἔγραψεν ὁ κ. Βενιζέλος ἐφ' ἀπλοῦ ἐπισκεπτηρίου του. Τὸ «Μπόγαμπος» ἐφοδιασθὲν τὴν ἰδίαν νύκτα ἐπειγόντως καὶ μετασχηματισθὲν ὥστε νὰ μὴ ἀναγνωρισθῆ, ἀπέπλευσεν εἰς Νάξον καὶ ἀνεφωδίασε τὰ διὰ τὴν Τουρκίαν προοριζόμενα δύο γερμανικὰ πολεμικά. Ταῦτα ἐξέθεσα εἰς τὸ δεύτερον ἄρθρον μου.

Ἦδη ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ τελευταῖον τοῦ ἄρθρου ἀπαντᾷ ὅτι δὲν ἐγνώριζεν ὅτι οἱ γαιάνθρακες προωρίζοντο διὰ τὸ «Γκαϊμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου», ἀλλὰ διὰ τὸ γερμανικὸν ἐμπορικὸν (Τὸ «Μπόγαμπος» δηλ.). Καὶ φαντάζεται κανεὶς ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Γερμανίας αὐτοπροσώπως ἐξύπνησε τὸν πρωθυπουργὸν νύκτα, τὸν ἤγειρε τῆς κλίνης του ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΖΗΤΗΣΕΝ ΕΠΕΙΓΟΝΤΩΣ διαταγὴν πρὸς τὸν λιμενάρχην Πειραιῶς ἐφοδιασμοῦ γαιανθράκων, ἐντὸς τῆς νυκτός, ἐνὸς ἀπλοῦ ἐμπορικοῦ; Καὶ τόσον ἐπειγόντως, ἐντὸς τῆς νυκτός, ἐνὸς ἀπλοῦ ἐμπορικοῦ; Καὶ τόσον ἐπειγόντως, ὥστε ὁ κ. Βενιζέλος μὴ ἔχων προχειρότερον μέσον ἔγραψε τὴν διαταγὴν ταύτην ἐφ' ἀπλοῦ ἐπισκεπτηρίου του; Καὶ πρέπει νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Γερμανίας δὲν ἔκαμε οὐδὲ νύξιν εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν περὶ «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου», τουλάχιστον διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν τοιαύτην ἔκτροπον νυκτερινὴν ἐνόχλησιν ἐνὸς Πρωθυπουργοῦ; Καὶ ὅτι οὔτε ἀπὸ τὸν νοῦν τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπέρασεν οὐδεμίαν ὑπόψιαν, ἐνῶς ἦτο γνωστὴ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἡ διώξις τοῦ «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» ὑπὸ ἀγγλικῶν σκαφῶν ἀφοῦ καὶ κανονιοβολισμοὶ ἀντηλλάγησαν μεταξύ των παρὰ τὸ Ταίναρον; Καὶ ὅτι ἐπίστευσεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι τὸ γερμανικὸν ἐμπο-

ρικών «Μπόγαμπος», τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ ἐν Πειραιεὶ ἐζήτει γαιάνθρακας διὰ νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον, αὐλακιζόμενον ὑπὸ ἀγγλικῶν σκαφῶν, διὰ νὰ πλεύσῃ κατὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον εἰς τὸν πλησιέστερον γερμανικὸν ἢ αὐστριακὸν λιμένα, δηλ. εἰς Τεργέστην (!) ἢ εἰς τὴν Νότιον Ἀφρικὴν διὰ τοῦ Σουέζ (!); Καὶ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐθεώρησε περιττὸν νὰ διατάξῃ ἐν ἑλληνικὸν ἀντιτορπιλικὸν νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν τόσον ὑποπτὸν πλοῦν τοῦ «Μπόγαμπος» μέχρις ἐξόδου του ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα, διὰ νὰ ἰδῇ ποῖος ἦτο ὁ πραγματικὸς σκοπὸς του.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς προηγούμενον ἀπαντητικὸν πρὸς ἡμᾶς ἄρθρον του μᾶς ἐδήλωσεν ὅτι ἐννοεῖ νὰ κάμῃ συζήτησιν, ἀλλὰ σοβαρὰν συζήτησιν. Θεωρεῖ πρᾶγματι σοβαροὺς τοὺς ἀνωτέρω ἰσχυρισμοὺς του;

Καὶ τότε πῶς ἀφῆκε ἐπὶ ἔτη νὰ κατηγορῆται ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας του καὶ ἀπὸ τὰς συμμαχικὰς ἐφημερίδας, αἵτινες ἤντλουν τὰς πληροφορίας των ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας τοῦ κ. Βενιζέλου, νὰ κατηγορῆται λέγομεν, ὁ τότε ὑπουργὸς του τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ κ. Γ. Στρέϊτ, ὅτι διέταξε τὸν διὰ γαιανθράκων ἀνεφοδιασμὸν ὄχι τοῦ ἐμπορικοῦ «Μπόγαμπος», ἀλλὰ τῶν πολεμικῶν «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου»;

Τῷ 1923 ἀπεκαλύφθη ἡ ἀλήθεια διὰ τῆς παρισινής «Ματὲν» καὶ δι' ἄλλων γαλλικῶν ἐφημερίδων, καὶ ὁ γενόμενος θόρυβος ἔφθασε μέχρι τοῦ Ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου. Προεκλήθη τότε ἐκεῖ δι' ἐπερωτήσεων συζήτησις. Καὶ λέγει σχετικῶς ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν προχθεσινήν του ἀπάντησιν: «Ἡ κατηγορία αὕτη εὔρην ἀπήχησιν μέχρι τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, ὅπου Ἕλληνας βουλευτὴς ἠρώτησε τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ἐὰν εἶνε ἀληθὴ τὰ καταγγελλόμενα ὅτι ἐγὼ ἀνεφωδίασα τὸ «Γκαϊμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου». Ἐννοεῖται δὲ ποίαν ψυχρολουσίαν ἐδοκίμασαν οἱ διατυπώσαντες τὴν κατηγορίαν, ὅταν ὁ Ἕλληνας ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐρώτησιν, ὑπερήσπισε τὴν ἐνέργειάν μου ὡς ἀπολύτως ἀμεμπτον, εἰπὼν: (Παρακαλῶ ἐδῶ τοὺς ἀναγνώστας νὰ προσέξουν. Σημ. Μεταξῆ) Ὅφειλν νὰ δηλώσω ὅτι κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν μὲ τὴν Γερμανίαν καὶ κατὰ συνέπειαν, πρὶν δώσῃ τὴν διαταγὴν ταύτην, ὁ κ. Βενιζέλος συνεβουλεύθη τὴν βρεττανικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ τοῦ τί ἔδει νὰ πράξῃ εἰς ὁμοίας περιπτώσεις. Ἡ βρεττανικὴ Κυβέρνησις, ἀφοῦ ἐμελέτησε τὸ ζήτημα, ὑπέδειξεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς ἀρχὰς τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ νὰ παρέχῃ εἰς τὰ πλοῖα τῶν ἐμπολέμων ἀρκετὸν ἄνθρακα, ὅπως δύνανται νὰ προσεγγίζωσιν εἰς τὸν πλησιέστερον λιμένα τῆς χώρας των».

Ἄλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος περικόπτει περιέργως τὴν ἀπάντησιν ταύτην τοῦ ὑφυπουργοῦ Μὰκ Νείλ. Ἐγὼ τὴν ἐδημοσίευσα εἰς τὸ 2ον ἄρθρον μου ὀλόκληρον, λαβὼν ταύτην ἐξ ἐπισήμων δημοσιευμάτων ἐπὶ τῶν συζητήσεων τῆς ἀγγλικῆς Βουλῆς. Ἐπαναδημοσιεύω τὴν ἀπάντησιν τοῦ Μὰκ Νείλ. Ἔχει ὡς ἐξῆς:

«ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ ΟΤΙ ΤΟ «ΓΚΑΙΜΠΕΝ» ΚΑΙ ΤΟ «ΜΠΡΕΣΛΑΟΥ» ΑΝΕΦΩΔΙΑΣΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΓΑΙΑΝΘΡΑΚΑΣ ΚΑΤΑ ΔΙΑΤΑΓΗΝ ΤΟΥ κ. BENIZELOU. Ἄλλὰ ὀφεί-

λω να δηλώσω κτλ.» Τò υπόλοιπον εἶνε ὅμοιον ὅπως παρατίθεται ἀνωτέρω. Ὡστε ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ νὰ διδάξη εἰς τὴν νέαν γενεὰν τὴν ἀλήθειαν, ἐπῆρε τὴν δὴλωσιν τοῦ Μὰκ Νείλ, ἀκριβῶς ὅπως τὴν εἶχα μεταφράσει ἐγὼ εἰς τὸ 2ον ἄρθρον μου, τὴν ἀπεκεφάλισε καὶ ἀποκρύψας τὴν ἀποκοπεῖσαν κεφαλὴν, ἣτις ἐβόα ἐναντίον του τὴν ἀλήθειαν, μᾶς παρουσίασε τὸ υπόλοιπον σῶμα λέγων: «Ὑστερον ἀπὸ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, καθένας ἤμπορεῖ νὰ κρίνῃ πόσον σεβασμὸν ἐπιδεικνύει πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὁ κ. Μεταξᾶς». Τώρα τί νὰ κάνω ἐγώ; Νὰ καλέσω καὶ ἐγὼ τοὺς ἀναγνώστας νὰ κρίνουν ποῖον σεβασμὸν ἐπιδεικνύει πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὁ κ. Βενιζέλος; Ποίαν γνώμην θὰ σχηματίσῃ περὶ τοῦ διδασκάλου ἢ νέα γενεά;

Ὁ κ. Βενιζέλος στηριζόμενος εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Μὰκ Νείλ, θέλει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ὅτι ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ δὲν εἶχεν ἀντιρρήσεις πρὸς ἀνεφοδιασμὸν τοῦ «Γκαίμπεν» καὶ «Μπρεσλάου». Ἦμπορεῖ. Ἀλλὰ αὐτὸ ἐνδιαφέρει τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν. Ἡμεῖς ὅμως, Ἕλληνες, ἠρωτήσαμεν καὶ ἐρωτῶμεν τὸν Ἕλληνα τότε πρωθυπουργόν: Πῶς, ἀφοῦ εἶχε τὴν βεβαιότητα ὅτι ἀφεύκτως μελλοντικῶς καὶ μεταπολεμικῶς θὰ συγκρουσθῶμεν μετὰ τὴν Τουρκίαν, ἣτις θὰ εἶχεν, ὡς λέγει, τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν διὰ τῆς προσκτήσεως τοῦ «Γκαίμπεν», πῶς ἀνεφωδίασε τοῦτο μετὰ ἄνθρακα διὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸν στόλον καὶ πλεύσῃ ταχέως καὶ ἀσφαλῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ γίνῃ κτῆμα τῶν Τούρκων;

Φοβούμεθα ὅτι ἡ νέα γενεὰ θὰ περιμένῃ εἰς μάτην ἀπάντησιν.

Εἰς τὸ 2ον ἐρώτημά μας, σχετικῶς μετὰ τὴν Ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην, ὁ κ. Βενιζέλος ἀπαντᾷ: «Ὁ κ. Μεταξᾶς, ὁ ὁποῖος διεπραγματεύθη ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος τὴν στρατιωτικὴν σύμβασιν, ἡ ὁποία ἀπετέλει παράρτημα τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης συμμαχίας, γνωρίζει ὅσον καὶ ἐγὼ, ὅτι ἐνῶ κατ' ἀρχὰς ἐπὶ μῆνας πολλοὺς ἠρνούμεθα νὰ δεχθῶμεν τὴν σερβικὴν ἀξίωσιν, ὅπως ἡ συνθήκη συμμαχίας περιλάβῃ ὡς “κάζους φέντερικ” καὶ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἐξωβαλκανικὸν κράτος καὶ ὠρισμένως ἡ Αὐστρία, ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῆς, ἠναγκάσθημεν ἐπὶ τέλους νὰ δεχθῶμεν τὴν ἀξίωσιν αὐτὴν ὅταν μετὰ τὴν βουλγαρικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Παγγαίου κατεδείχθη ὅτι ὁ δεῦτερος βαλκανικὸς πόλεμος πρὸς τὴν Βουλγαρίαν δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν ν' ἀποτραπῇ».

Σύμφωνοι. Τί εἶπον ἐγώ; «Ὁ κ. Βενιζέλος γνωρίζει πολὺ καλά, ὅπως γνωρίζω καὶ ἐγὼ, ὅτι ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας Ἑλλάδος καὶ Σερβίας τοῦ 1913 ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ 1ου αὐτῆς ἄρθρου νὰ βοηθήσῃ στρατιωτικῶς τὴν Σερβίαν μετὰ ὅλας τῆς τὰς δυνάμεις, ἐὰν ἡ Σερβία ὑφίστατο οἰανδήποτε προσβολὴν, ὅπως ἀντιστοιχῶς ἡ Σερβία τὴν Ἑλλάδα. Δηλαδή ἡ Ἑλλάς ἦτο ὑποχρεωμένη ὅταν τὸν Αὐγούστου τοῦ 1914 ἡ Αὐστρία ἐπετέθη κατὰ τῆς Σερβίας, νὰ βοηθήσῃ στρατιωτικῶς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας».

Ἄρα ὁ κ. Βενιζέλος μὴ βοηθήσας ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΤΟΥ 1914 τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, παρεβίασε τὴν Ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην. Ὑπάρχει ὁ ἀντιλέγων; Καὶ τότε τί γίνεται ὁ εἷς ὅρος ποῦ ἔθηκεν ὁ κ. Βενιζέλος ὡς τὸ πρω-

ταρχικόν του άρθρον, ως βάσιν τῆς πολιτικῆς του ἐν διαφορᾷ πρὸς τὴν βασιλικὴν πολιτικὴν, δηλαδὴ, ὁ σεβασμὸς τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συμμαχίας; Διότι ὁ ἕτερος ὅρος τῆς κατ' ἀνάγκην συγκρούσεως καὶ μεταπολεμικῶς μετὰ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Τουρκίαν μετὰ τὸν ἀποδεδειγμένον ἀνεφοδιασμὸν τοῦ «Γκαϊμπεν» ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου στέκεται καὶ αὐτὸς τόσον καλὰ ὅσον καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Υ.Γ. Εἶχον γράψει τὸ παρόν, ὅταν ἔλαβα γνῶσιν τοῦ νέου ἄρθρου τοῦ κ. Βενιζέλου περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ παραβιάσεως τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης τὸν Αὐγουστον τοῦ 1914. Εἰς τὸ νέον τοῦτο ἄρθρον θὰ ἀπαντήσωμεν αὐριον.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ ὑστερογράφου, ἔχω νὰ προσθέσω, πρὸς καλυτέραν διαφώτισιν τῆς ὑποθέσεως τοῦ «Γκαϊμπεν», ὅτι τὴν 4ην Αὐγούστου ὁ ἐν Βερολίῳ πρεσβευτὴς Ν. Θεοτόκης ἐτηλεγράφει πρὸς τὴν κυβέρνησιν Βενιζέλου ὅτι: «ἡ συμμαχία μετὰξὺ Γερμανίας καὶ Τουρκίας ἐκλείσθη σήμερον» καὶ ὅτι «τὰ γερμανικὰ πολεμικά, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὴν Μεσόγειον, θὰ πλεύσωσι πρὸς συνένωσιν των μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου πρὸς κοινὴν ἐνέργειαν».

ΑΡΘΡΟΝ 9ον

(27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΣΕΠΙΘΗΣΕ ΝΑ ΕΓΚΟΛΑΨΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΕΡΒΙΑΝ ΟΤΙ ΑΥΤΗ ΠΡΟΕΚΑΛΕΣΕ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ.

Ἐπανερχόμεθα, κατ' ἀνάγκην, καὶ πάλιν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου παραβίασιν τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης τὸν Αὐγουστον τοῦ 1914, ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένει ἰδιαιτέρως εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο διὰ νέου ἄρθρου τοῦ δημοσιευθέντος τὴν 24ην Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ.

Ὁ κ. Βενιζέλος πλανᾶται νομίζων ὅτι πρώτην φορὰν τώρα ἐξέφρασα τὴν γνώμην μου ὅτι ἡ μετὰξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας Συνθήκη παρεβιάσθη ἀρχικῶς ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν Βενιζέλου κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου τῷ 1914, καὶ κατόπι ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν Ζαίμη τῷ 1915. Τὴν γνώμην ταύτην εἶχον πάντοτε, καὶ τὴν ἐξέφρασα δημοσίᾳ πρὸ ἑννέα ἐτῶν, ὁπότε συνεζητήσαμεν μετὰ τοῦ κ. Παπαναστασίου ὁμιλοῦντος διὰ τῆς ἐφημερίδος «Δημοκρατία» ἐμοῦ δὲ διὰ τῆς ἐφημερίδος «Πολιτεία». Τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχον καὶ τὸ 1915. Οὐδέποτε δὲ ὑπεστήριξα τὴν γνώμην ὅτι ἡ «συμμαχικὴ συνθήκη μετὰ τὴν Σερβίαν δὲν μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἔλθωμεν εἰς βοήθειάν της, ἐφ' ὅσον προσεβάλλετο ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν κατ' αὐτῆς ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας, ἐφ' ὅσον ἡ τελευταία ἐγένετο ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν αὐστρογερμανικὴν ἐπίθεσιν», ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος. Προκαλῶ τὸν κ. Βενιζέλον νὰ δημοσιεύσῃ καὶ τὸ παραμικρὸν ἀποδεικνύον ὅτι ὑπεστήριξα ποτὲ τοιαύτην γνώμην. Τὴν τοιαύτην ἐρμηνείαν τῆς συνθήκης

ἔδωκεν ὁ κ. Ζαΐμης ὡς πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, διότι τοιαύτην εἶχεν ἰδίαν ἐπὶ τοῦ θέματος πεποιθήσιν. Ἐγὼ δὲ ὄχι μόνον δὲν ἤμουν τότε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου, ἀλλ' οὐδὲ μέλος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1915 ὅποτε παρητήθη, ἀλλὰ ἤμην διοικητὴς τῆς Σχολῆς τῶν Λοχαγῶν, ἐπανῆλθον δὲ εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον ἀρκετὰς ἡμέρας μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1915, περίπου καθ' ἣν ἐποχὴν παρητήθη ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἐσχημάτιζεν ὁ κ. Ζαΐμης τὴν Κυβέρνησίν του, ὥστε οὐδὲ κἂν ἔλαβα ἀφορμὴν νὰ γνωματεύσω ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ μέρους τῆς συνθήκης.

Βεβαίως εἶχον τὴν γνώμην ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔνεκα τῆς βραδύτητος τῆς ἐπιστρατεύσεώς της καὶ πρὸ παντὸς τῆς συγκεντρώσεως τοῦ στρατοῦ της, ἅτινα προήρχοντο κυρίως ἐκ τῆς ἐλλείψεως μέσων συγκοινωνίας, ὄχι μόνον δὲν ἐπρολάμβανε νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν προσβαλλομένην κατὰ μέτωπον ἀπὸ τοὺς Αὐστρογερμανοὺς, καὶ κατὰ πλευρὸν καὶ νῶτα ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, ἀλλὰ θὰ παρεσύρετο καὶ αὐτὴ εἰς τὴν σερβικὴν καταστροφὴν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἄλλο ζήτημα. Ἄλλως τε ἀνάλογον τοιαύτην σκέψιν ἔκαμε καὶ ὁ κ. Βενιζέλος τῷ 1914, προκειμένου νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, ὡς εἶχε ὑποχρέωσιν, καὶ ἀπεφάσισε νὰ μὴ τὴν βοηθήσῃ, παραβιάσας τὴν συνθήκην διὰ νὰ μὴ καταστρέψῃ τὴν Ἑλλάδα.

Ἄλλὰ ἀμίμητος εἶνε ὁ ἐξῆς συλλογισμὸς τὸν ὁποῖον κάμνει ὁ κ. Βενιζέλος.

Λέγει: Ἄφοῦ ὁ κ. Μεταξᾶς ἐπὶ τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης ὑπεστήριξε τῷ 1915 ἀντίθετα πράγματα ἀφ' ὅσα ὑποστηρίζει τώρα (τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε ἀληθὲς μεθ' ὅσα προεξεθέσαμεν), δηλ. ὑπεστήριξε ἀναληθῆ πράγματα τῷ 1915 ἐπὶ τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης, ἄρα ὁ κ. Μεταξᾶς ὑποστηρίζων τώρα ὅτι μᾶς ἐστάλησαν αἱ ἐγγυητικαὶ δηλώσεις τῆς Γερμανίας καὶ τῶν συμμάχων της, τὰ περιμάχητα μυστικά ἔγγραφα, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915, λέγει ἀναληθῆ πράγματα.

Τὸν ὥραϊον αὐτὸν συλλογισμὸν παραδίδομεν εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, τοὺς σπουδάζοντας «Λογικὴν» διὰ νὰ τὸν θαυμάσωσι.

Θὰ ἡδυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ τὸν ἀντιστρέψωμεν καὶ νὰ εἴπωμεν: Ἄφοῦ ὁ κ. Γ. Στρέϊτ, ἀπολύτου ἐντιμότητος πρόσωπον, ἐπιστοποίησε δι' ἐπιστολῆς του δημοσιευθείσης πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὴν ὑπαρξιν καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν μυστικῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἐστάλησαν ἐνταῦθα τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915, ἀφοῦ ὁ κ. Φίλιππος Δραγούμης, τοῦ ὁποίου ἡ ἀκεραιότης καὶ ἡ ἀπόλυτος φιλαλήθεια εἶνε πασίγνωστα, ἐπιστοποίησε δημοσίᾳ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ κ. Μεταξᾶ, ἀφοῦ ὁ κ. Λιώτης, συνταγματάρχης ἐν ἀποστρατείᾳ, καὶ πρὸ πολλοῦ μὴ ἀναμιγνύμενος εἰς τὴν πολιτικὴν, ἀλλὰ τότε, τῷ 1915, ἱκανώτατος ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του τότε θεματοφύλαξ τῶν ἐγγράφων τούτων, διεπίστωσε διὰ δημοσίας ἐπιστολῆς του τὴν ὑπαρξιν τῶν ἐγγράφων καὶ τὸ περιεχόμενον, ἔπεται ὅτι ὁ κ. Μεταξᾶς εἶπε ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τὴν ἀλήθειαν. Ἐπομένως ἀφοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ κ. Μεταξᾶς εἶπε

τήν ἀλήθειαν, ἄρα καὶ διατεινόμενος ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος παρεβίασε τὴν Ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην τὸν Αὐγούστου τοῦ 1914, λέγει τὴν ἀλήθειαν.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡμεῖς τοῦλάχιστον δὲν ἔχομεν τὸ θράσος νὰ παρουσιάσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τοιοῦτον «λογικὸν» κατασκευάσμα.

Ἡμεῖς δὲν στηρίζομεν ἐπὶ τῆς φιλαληθείας μας τὸν ἰσχυρισμὸν μας, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος παρεβίασε τὴν ἐν λόγῳ συνθήκην τὸν Αὐγούστου τοῦ 1914, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ἀναλύσεως τοῦ κειμένου τῆς Συνθήκης καὶ ἐπὶ τῶν ἀνταλλαγέντων διπλωματικῶν ἐγγράφων.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ ὅτι κατὰ τὸ κείμενον τῆς Συνθήκης καὶ τὰς προηγηθείσας τῆς ὑπογραφῆς αὐτῆς διαπραγματεύσεις, ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε τὸν Αὐγούστου τοῦ 1914 ὑποχρέωσιν νὰ βοηθήσῃ στρατιωτικῶς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, τοῦτο δὲν τὸ ἀρνεῖται πλέον οὔτε ὁ κ. Βενιζέλος ἐν τῇ τελευταίᾳ ἀρθρογραφίᾳ του, ὥστε δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπιμείνω περισσότερον ἐπ' αὐτοῦ.

Ἄλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος, εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 24ης τρέχοντος, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἐκ μέρους του ἀθέτησις τῆς ὑποχρεώσεώς του ταύτης δὲν ἦτο παραβίασις τοῦ συμβολαίου, λέγει ὅτι εὐρισκόμενος τότε εἰς Μόναχον ἔλαβε τηλεγράφημα τοῦ κ. Πάσιτς, ἐρωτῶντος ποίαν στάσιν εἰς περίπτωσιν αὐστροσερβικοῦ πολέμου θὰ ἐτήρει ἡ Ἑλλάς ὡς σύμμαχος τῆς Σερβίας, ὅτι εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἀπήντησεν (ὁ κ. Βενιζέλος) ὅτι μόλις ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ συγκαλέσῃ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βασιλέως, ὅπου θὰ ἐπρότεινε νὰ δηλώσωμεν ὅτι κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἡ Ἑλλάς θὰ ἐτήρει εὐμενὴ οὐδετερότητα ἀπέναντι τῆς συμμάχου της Σερβίας, ἀλλ' ὅτι εἰς περίπτωσιν ποὺ θὰ ἐπετίθετο κατ' αὐτῆς ἡ Βουλγαρία, θὰ ἀντεπιτιθέμεθα καὶ ἡμεῖς κατὰ τῆς τελευταίας. Εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἐκ Μονάχου πρὸς τὸν Πάσιτς, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι προέτεινε ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος ἐκπληρώσεως τῶν συμμαχικῶν μας ὑποχρεώσεων ἦτο ὁ παρ' αὐτοῦ προτεινόμενος καὶ τοῦ ἐξήγει τοὺς λόγους, ἀναγομένους εἰς ἐνδεχομένην καταστροφὴν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας καὶ κατάληψιν ὑπὸ τῆς τελευταίας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ μόνου λιμένος ἀνεφοδιασμοῦ αὐτῆς ταύτης τῆς Σερβίας. Προσθέτει δὲ ὁ κ. Βενιζέλος, ὡς λέγει ὅτι ὁ κ. Πάσιτς ἔσπευσε νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ διὰ τὴν ἀπάντησίν του ταύτην δηλῶν ὅτι κρίνει καὶ αὐτὸς ὅτι διὰ τῆς προτεινομένης ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου στάσεως τῆς Ἑλλάδος ἐξυπηρετοῦντο κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὰ συμφέροντα καὶ τῶν δύο συμμάχων. Ἐξακολουθεῖ δὲ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βασιλέως ἐνέκρινε τὴν πρότασίν του πρὸς τὸν κ. Πάσιτς, ἡ ὁποία ἀνακοινωθεῖσα ἀμέσως εἰς τὴν σερβικὴν Κυβέρνησιν προεκάλεσεν ἐκ νέου τὴν ἔκφρασιν τῶν εὐχαριστιῶν της.

Αὐτὰ λέγει ὁ κ. Βενιζέλος. Ἄς ἴδωμεν τῶρα τί λέγουν καὶ τὰ πράγματα.

Ἐχω ὑπ' ὄψιν μου τὴν συλλογὴν τῶν διπλωματικῶν ἐγγράφων (λευκὴν βίβλον) τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν τὸ καθεστῶς τοῦ κ. Βενιζέλου τῷ 1917. Ὑποθέτω

ὅτι εὐνοϊκωτέρα συλλογή διπλωματικῶν ἐγγράφων διὰ τὸν κ. Βενιζέλον, καὶ δυσμενεστέρα διὰ τὸ βασιλικὸν καθεστῶς, δὲν ὑπάρχει. Λοιπὸν, στήριζόμενος ἐπ' αὐτῆς μεροληπτῶ ὑπὲρ τοῦ κ. Βενιζέλου. Τὸ ἐν τρίτον σχεδὸν τῆς συλλογῆς ταύτης εἶνε τὰ διπλωματικὰ ἔγγραφα τὰ ἀνταλλαγέντα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης.

Καὶ πρῶτον, τὸ ὑπ' ἀριθμ. 12 ἔγγραφον εἶνε τὸ τηλεγράφημα διὰ τοῦ ὁποίου ὁ κ. Πάσιτς μέσον τοῦ κ. Ἀλεξανδροπούλου (πρέσβεὺς μας ἐν Βελιγραδίῳ) ἔρωτᾷ τὸν ἐν Μονάχῳ κ. Βενιζέλον, ὅχι ποίαν στάσιν θὰ τηρήσῃ ἡ Ἑλλάς ἐν περιπτώσει αὐστροσερβικοῦ πολέμου, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ «ἐὰν ἡ σερβικὴ κυβέρνησις δύναται νὰ ὑπολογίζη ἐπὶ ἐνόπλου ὑποστηρίξεως τῆς Ἑλλάδος: 1ον) Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Σερβία ἤθελε προσβληθῆ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας καὶ 2ον) εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Σερβία ἤθελε προσβληθῆ ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν». Ἡ διαφορὰ τῆς πραγματικῆς διατυπώσεως ἀπὸ ἐκείνην ποὺ λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε πασιφανής.

Δεύτερον, τὸ ὑπ' ἀριθ. 15 ἔγγραφον, εἶνε ἡ ἐκ Μονάχου ἀπάντησις τοῦ κ. Βενιζέλου. Οἱ ἀναγνώσται μας εἶδον προηγουμένως καὶ θὰ ἀνέγνωσαν καὶ εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου ὅτι οὗτος λέγει ὅτι εἰς τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ εἰς τὸν κ. Πάσιτς ὅπως ἡ Ἑλλάς μείνῃ οὐδετέρα εἰς τὴν αὐστροσερβικὴν ρῆσιν ὅπως μὴ ὑποστῇ καταστροφὴν ἢ φθειρὴ τὰς δυνάμεις τῆς καὶ δὲν δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν Βουλγαρίαν, καὶ ὅπως μὴ διακινδυνεύσῃ ἢ Θεσσαλονίκῃ, ὁ μόνος λιμὴν ἀνεφοδιασμοῦ τῆς Σερβίας κλπ. κλπ. Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν λέγει τὸ ἐπίσημον ἔγγραφον (ἀρ. 15). Ἀλλὰ μόνον τὰ ἐξῆς: «Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐνδεχόμενον πολέμου μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Σερβίας, ἔχω τὴν σταθερὰν ἐλπίδα ὅτι τοιοῦτος πόλεμος, ὅστις θὰ ἦτο ἀληθὴς συμφορὰ δι' ὅλους μας, δύναται νὰ ἀποφευχθῆ χάρις εἰς τὸ ἐγνωσμένον συμφιλιωτικὸν πνεῦμα τῆς Α.Ε., ἐνισχυόμενον ὑπὸ τῶν συμβουλῶν τῆς Ρωσσίας καὶ ὄλων τῶν ἀληθῶν φίλων τῆς Σερβίας. Ἀλλ' ἐὰν κατὰ δυστυχίαν ἐξεργηγνύετο ὁ πόλεμος, θὰ ἠθέλομεν λάβει μίαν ἀπόφασιν εὐθύς ΑΜΑ ΗΘΕΛΟΜΕΝ ΛΑΒΕΙ ΓΝΩΣΙΝ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν μας τὴν ἀποτελεσματικότητά τῆς συνδρομῆς μας». Εἰς ἐνδεχομένην ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας πράγματι ὑπόσχεται τὴν συνδρομὴν του εἰς τὴν Σερβίαν. Ὡστε ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν περίπτωσιν ρήξεως Αὐστρίας καὶ Σερβίας, δὲν ἀρνεῖται μὲν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἀλλὰ λέγει θὰ λάβῃ ἀπόφασιν ἀφοῦ λάβῃ γνώσιν ὄλων τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἐπέφεραν τὴν ρῆσιν, τίποτε ἄλλο.

Διὰ νὰ ἐννοήσωσιν οἱ ἀναγνώσται μας τί προσεπάθει νὰ ἐφεύρῃ ὁ κ. Βενιζέλος πρὸς παραβίασιν τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης, ἀναφέρομεν τὸ ἐπόμενον τηλεγράφημα τοῦ κ. Βενιζέλου ἐκ Μονάχου πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κυβερνήσεώς του ἐν Ἀθήναις, ἀποσταλὲν μίαν ἡμέραν πρὶν τῆς πρὸς τὸν κ. Πάσιτς ἀπαντήσεώς του.

«Ὅσον ἀφορᾷ τὴν στάσιν μας ἐν περιπτώσει ἐνόπλου ρήξεως μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Σερβίας, καίτοι ἐπιφυλάσσοντες τὴν γνώμην μας ὅσον ἀφορᾷ τὴν

έφαρμογήν τῆς συμμαχικῆς συνθήκης, ΗΤΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΟΜΕΝΗ ΕΝΕΚΑ ΤΗΣ ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ, θὰ ἦτο ἀναγκαῖον νὰ μὴ ἀφήσετε οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν εἰς τοὺς συνομιλητάς σας ἐπὶ τῆς ἀποφάσεώς μας νὰ μὴ μείνωμεν μετὰς τὰς χεῖρας σταυρωμένας ἀπέναντι προσβολῆς βουλγαρικῆς κατὰ τῆς Σερβίας κτλ.»

Τὸ ἔγγραφο τοῦτο ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν λευκὴν βίβλον τοῦ 1917 ὑπὸ ἀριθμὸν 14, ἀλλὰ παραποιημένον, διότι ἀπεκόπη ἀπὸ αὐτὸ ὀλόκληρος ἡ σπουδαιότης φράσις, τὴν ὁποίαν ἐσημειώσαμεν μετὰ κεφαλαῖα γράμματα. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου δημοσίευσιν ταύτην παραποιηθέντος ἐγγράφου, εἶνε καὶ αὕτη μία διδασκαλία τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὴν νέαν γενεάν πῶς αὕτη νὰ παραποιῇ τὰ κείμενα τῶν δημοσίων ἐγγράφων, ὅταν δὲν τὴν συμφέρουν, ἀνάλογος μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τῆς κεφαλῆς τῶν δηλώσεων τοῦ Μὰκ Νείλ διὰ τὸ «Γκαϊμπεν», περὶ τῆς ὁποίας ὠμιλήσαμεν χθές. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν σκοπὸν τῆς ἀποκοπῆς φράσεως τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ἐσημειώσαμεν μετὰ κεφαλαῖα γράμματα, εἶνε προφανές. Κατὰ τὴν ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην, ἡ βοήθεια τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, θὰ ἦτο ὑποχρεωτικὴ, ΕΚΤΟΣ ΕΑΝ Η ΣΕΡΒΙΑ ΗΘΕΛΕΝ ΕΧΕΙ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕΙ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ. Σκέπτεται λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ρίψῃ εἰς τὴν ράχιν τῆς Σερβίας, ὅτι αὕτη προεκάλεσε τὸν πόλεμον τῆς Αὐστρίας, διὰ νὰ εὐρὴ εὐσχημον τρόπον ἀποφυγῆς τῆς ὑποχρεώσεώς του. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν πρὸς τὸν Πάσιτς ἀπάντησίν του τὴν ὁποίαν ἐμνημονεύσαμεν, ρίπτει τὴν φράσιν «ἐὰν κατὰ δυστυχίαν ὁ πόλεμος (Αὐστρίας – Σερβίας) ἐξερρηγνύετο, ἠθέλομεν λάβει ἀπόφασιν (τοῦ τί θὰ κάμωμεν δηλ.) «εὐθύς ἅμα λάβωμεν γνῶσιν ὄλων τῶν στοιχείων».

Τί ἀπήντησεν εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ Πάσιτς καὶ ἂν ἀπήντησεν ἀγνοοῦμεν. Καὶ ναὶ μὲν λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του ὅτι ὁ Πάσιτς ἔσπευσε νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, ἀλλὰ ἀναδιφήσαντες ὀλόκληρον τὴν λευκὴν βίβλον τοῦ κ. Βενιζέλου, τὴν ἐκδοθεῖσαν τῷ 1917, οὐδαμοῦ εὕρομεν τοιαύτην ἀπάντησιν τοῦ Πάσιτς. Εἶνε δυνατὸν νὰ παρέλειψε τοιοῦτον ἔγγραφο ἢ τοιαύτην λευκὴν βίβλον; Ἀδύνατον! Ὡστε ἀπομένει εἰς τὸν κ. Βενιζέλον νὰ μᾶς τὸ παρουσιάσῃ.

Ὅπως δὴ ποτε, τὸ τέχνασμα τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπέτυχε, διότι ὀλόκληρος ἡ Ἀντάντ ἀπέδωσε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ οὐχὶ εἰς πρόκλησιν τῆς Σερβίας, καὶ δὲν ἀπέμενε εἰς τὸν κ. Βενιζέλον παρὰ ἡ ἀμεταμφίεστος πλέον παραβίασις τῆς συνθήκης. Τοῦτο καὶ ἔπραξεν. Ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας καὶ κατόπιν ὑπουργ. συμβουλίου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ βασιλέως, ἔστειλε τὴν ὀριστικὴν του διακοίνωσιν πρὸς τὴν Σερβίαν, τῆς 20 Ἰουλίου (2 Αὐγούστου) 1914 περιεχομένην ὑπ' ἀριθμ. 18 εἰς τὴν μνησθεῖσαν λευκὴν βίβλον.

Εἰς τὴν πρὸς τὴν Σερβίαν ταύτην διακοίνωσίν του ὁ κ. Βενιζέλος ἀναφέρει διὰ πρῶτην φοράν ὅτι οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἑλλάς δὲν δύναται νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας εἶνε ὅτι αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος εἶνε λιαν ἀσθενεῖς ἐν σχέσει πρὸς τὰς δυνάμεις τῆς Αὐστρίας, καὶ ὅτι ἂν συμμετείχε τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Αὐστρίας ἡ Ἑλλάς θὰ ἐκινδύνευε νὰ ἴδῃ

τὴν Θεσσαλονίκην, τὸν μόνον λιμένα ἀνεφοδιασμοῦ ἀμφοτέρων, προσβαλλομένη ἀποφασιστικῶς ὑπὸ τῆς ΑΥΣΤΡΙΑΣ.

Ἄλλὰ δὲν ἐρωτᾷ τὴν Σερβίαν περὶ τούτου ὅπως λέγει ὁ κ. Βενιζέλος ἀναληθέστατα εἰς τὸ ἄρθρον του. Τῆς τὸ ἀναγγέλλει ὡς ΑΠΟΦΑΣΙΝ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὄχι ὡς πρῶτασιν ὅπως ἀναληθέστατα λέγει ὁ κ. Βενιζέλος. Οὔτε ὑπάρχει προηγουμένως, ὅπως προείπομεν, καμμία πρῶτασις τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Πάσιτς τὴν ὁποίαν οὗτος νὰ ἀπεδέχθη ὅπως ἀναληθέστατα λέγει ὁ κ. Βενιζέλος.

«Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔχει τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἐκπληροῖ ὁλόκληρον τὸ καθῆκον τῆς φίλου καὶ συμμάχου, διὰ τῆς ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὅπως τηρήσῃ ἀπέναντι τῆς Σερβίας λίαν εὐμενῆ οὐδετερότητα καὶ μὲ τὸ νὰ εἶνε ἔτοιμη νὰ ἀπωθήσῃ πᾶσαν ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας», λέγει ἡ τρίτη παράγραφος τῆς προμνησθείσης ὀριστικῆς διακοινώσεως τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὴν Σερβίαν τῆς 20ῆς Ἰουλίου (2 Αὐγούστου).

«Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶνε πεπεισμένη ὅτι ἡ σερβικὴ Κυβέρνησις θὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἡ ΑΠΟΦΑΣΙΣ τῆς ἐμπνέεται ἀπὸ πραγματικὴν μέριμναν τῶν κοινῶν συμφερόντων καὶ ὅτι φέρει τὴν σφραγίδα τῆς μεγαλυτέρας συνέσεως». Λέγει ἡ 7 παράγραφος τῆς αὐτῆς διακοινώσεως.

Τί νὰ κάμῃ ἡ Σερβία; Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του ὅτι ἡ ΑΠΟΦΑΣΙΣ αὕτη τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως προεκάλεσεν ἐκ νέου τὴν ἔκφρασιν τῶν εὐχαριστιῶν τῆς σερβικῆς Κυβερνήσεως. Ἦμπορεῖ. Ὅλα εἶνε δυνατὰ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἀλλὰ ἡμεῖς ἀναδιφήσαντες ἐκ νέου ὅλα τὰ ἔγγραφα τῆς Λευκῆς Βίβλου τοῦ κ. Βενιζέλου, οὐδεμίαν εὔρομεν ἔκφρασιν εὐχαριστιῶν τῆς Σερβικῆς Κυβερνήσεως. Ἀναμένομεν λοιπὸν νὰ τὴν δημοσιεύσῃ τῶρα ὁ κ. Βενιζέλος.

Ἄλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν παρεβίασε τὴν ἑλληνοσερβικὴν Συνθήκην μόνον τὴν 2αν Αὐγούστου τοῦ 1914. Τὴν παρεβίασε καὶ τὴν 24ην Ὀκτωβρίου 1914, ὅποτε, οἱ Σύμμαχοι πλέον, τοῦ ἐζήτησαν νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κινδυνεύουσαν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν. Τὴν παρεβίασε καὶ τὴν 12ην Ἰανουαρίου τοῦ 1915, ὅποτε πάλιν οἱ Σύμμαχοι τοῦ ἐζήτησαν βοήθειαν τῆς ἐκ νέου κινδυνευούσης Σερβίας κατὰ τῆς Αὐστρίας.

Τρεῖς φορές!

Καὶ τώρα ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν εἶμαι νομικὸς παρακαλῶ τοὺς νομικοὺς ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μου νὰ μᾶς λύσουν τὸ ἐξῆς ζήτημα:

Ὁ Α ὑπέγραψε μετὰ τοῦ Β ἕνα συμβόλαιον κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Α ὑπόσχεται εἰς τὸν Β νὰ τοῦ μετρήσῃ πεντήκοντα χιλιάδας δραχμὰς ὅταν παρουσιασθῇ μία συγκεκριμένη περίπτωσις σαφῶς διαγραφομένη ἐν τῷ Συμβολαίῳ. Παρουσιάζεται ἡ περίπτωσις καὶ ὁ Β ἐνθυμίζει εἰς τὸν Α νὰ τοῦ πληρώσῃ τὰς 50 χιλιάδας δραχμὰς. Ὁ Α ὅμως ἀπαντᾷ εἰς τὸν Β: Ξέρεις, ἔχω ἀπόφασιν νὰ μὴ σοῦ πληρώσω τὰς 50 χιλ. δραχμ. πρῶτον μὲν διότι δὲν μὲ συμφέρει, ἔπειτα διότι ἔχω πολὺ λίγα, καὶ τρίτον, διότι, κατὰ τὴν γνώμην μου, δὲν σὲ συμφέρει οὔτε ἐσένα. Ἐπομένως δὲν σὲ πληρώνω.

Ἐρωτῶ τοὺς κ.κ. νομικούς: Ἀποτελεῖ ἡ πράξις αὕτη τοῦ Α ἀθέτησιν τῶν ἐκ τοῦ συμβολαίου ὑποχρεώσεων του, ὅπως νομίζω ἐγώ, ὁ μὴ νομικὸς ἔστω καὶ ἂν ὁ Β δὲν ἤσκησεν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ Α, ἢ δὲν ἀποτελεῖ τοιαύτην ἀθέτησιν ὅπως νομίζει ὁ νομικὸς κ. Βενιζέλος, διότι ὁ Β δὲν ἤσκησεν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ Α; Καὶ τί γίνεται ἡ νέα γενεὰ μὲ τοιαύτας διδασκαλίας;

Ἠθικῶς, βεβαίως, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῆ ὅτι εἶνε καθαρὰ παραβίασις ἀνειλημμένης ὑποχρεώσεως.

Ἀπομένει ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν αὐριον τὸ περιβόητον τηλεγράφημα τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάιζερ, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του.

ΑΡΘΡΟΝ 10ον

(28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΛΑΒΕ ΓΝΩΣΙΝ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΤΗΛ)ΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΪΖΕΡ ΚΑΙ ΕΝΕΚΡΙΝΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 24ης Ὀκτωβρίου ἐπανερχόμενος εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν του ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἤδη πρὸ τοῦ πολέμου εἶχεν ἀναλάβει ἀπέναντι τοῦ Κάιζερ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ταχθῆ μὲ ὄλας τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας, λέγει ὅτι ἐκ πλάνης ἀνέγραψεν εἰς τὸ 1ον του ἄρθρον ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο ἔμαθε ὅταν ἐπέστρεψεν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Ἀθήνας καὶ ἀνεῦρεν εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀστυρμάτου τὰ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Βερολίνου διαμειφθέντα τηλεγραφήματα. Ἄλλ' ὅτι τοῦτο ἔμαθεν πράγματι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεγάλου πολέμου, διὰ τοῦ ἀπὸ 22 Ἰουλίου (π. ἡ.) 1914 τηλεγραφήματος τοῦ ἐν Βερολίνω πρεσβευτοῦ μας κ. Θεοτόκη, εὐρισκομένου καὶ σήμερον εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

Μεταξὺ τῆς «πλάνης» του, τὴν ὁποῖαν ὅμως μόνον σήμερον ἀνομολογεῖ, ΜΕΤΑ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀπαντήσεις μου, ἀφοῦ ἐπὶ τόσον καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ ΠΛΑΝΩΜΕΝΟΣ διέβαλλε συνεχῶς τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον, καὶ τῆς πραγματικότητος, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς διαφορά:

Ἡ ΠΛΑΝΗ, θέλει νὰ παραστήσῃ ὅτι ἡ μεταξὺ Βασιλέως καὶ Κάιζερ συνεννόησις ἐγένετο ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ὑπευθύνου Κυβερνήσεως διὰ τοῦ ἀστυρμάτου, ὅτι τὰ σχετικὰ τηλεγραφήματα ἀπεκρύβησαν ἀπὸ τὴν ὑπεύθυνον Κυβέρνησιν, καὶ ὅτι ἀνευρέθησαν ταῦτα τὸ 1917, ἀγνωστα μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ὅχι εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀφοῦ εἶχον ἀποκρυβῆ, ἀλλ' εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀστυρμάτου. Ἄρα, προδοσία. – Αὐτὸ λέγει ἡ «πλάνη».

Ἡ δὲ πραγματικότης, λέγει, ὅτι τὸ τηλεγράφημα τοῦ Κάιζερ πρὸς τὸν Βασιλέα, ἔφθασεν ἐδῶ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου διὰ τῆς συνήθους τηλεγραφικῆς ὁδοῦ, καὶ διὰ μέσου τοῦ ἐν Βερολίνω πρεσβευτοῦ, καὶ κατετέθη εἰς

τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅπου καὶ εὐρίσκεται. Ἔλαβεν αὐτοῦ ἐπομένως γνῶσιν ὄχι μόνον ὁ Βασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος. Καὶ ὄχι μόνον ἔλαβε γνῶσιν αὐτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ καὶ ἐνέκρινε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάιζερ, διὰ τὴν ὁποίαν κατηγορεῖ εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 26ης Ὀκτωβρίου τὸν Βασιλέα. Διότι ἡ ἀπάντησις τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάιζερ ἐστάλη τὴν 25ην Ἰουλίου)7ην Αὐγούστου, διὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν πρὸς τὸν ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτήν. Ἄρα, ἔλαβε γνῶσιν αὐτῆς ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἐνέκρινεν αὐτήν. Διότι ἂν δὲν τὴν ἐνέκρινε, δὲν θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τοῦ νὰ τὴν στείλῃ.

Ἄλλως τε τί λέγει αὐτὸ τὸ τηλεγράφημα; Ὅτι ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἡ ἐπέκτασις τοῦ Σλαυϊσμοῦ εἰς τὴν Βαλκανικὴν, ὁ Κάιζερ συνεζήτησε πολλάκις μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου. Καὶ τονίζομεν τοῦτο, διότι τὸ τηλεγράφημα τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν ἡ Λευκὴ Βίβλος τοῦ 1917 δὲν εἶνε πλήρες. Λέγει ὅτι: «ἐν τέλει ἡ Α.Μ. (Κάιζερ) μοι εἶπεν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζητεῖ σήμερον παρ' Ὑμῶν, εἶνε νὰ ἐκτελεσθῇ πᾶν ὅ,τι ἡ Υ.Μ. (Κωνσταντῖνος) καὶ αὐτὸς συνεζήτησαν τοσάκις». Τὸ πλήρες ὅμως κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος κατατεθειμένον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν εἶνε: «Ἐν τέλει ἡ Α.Μ. (Κάιζερ) μοι εἶπεν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζητεῖ σήμερον παρ' Ὑμῶν εἶνε νὰ ἐκτελεσθῇ πᾶν ὅ,τι ἡ Υ.Μ. (Κωνσταντῖνος) καὶ αὐτὸς συνεζήτησαν τοσάκις ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ἀντιμετωπισθῇ ὁ Σλαυϊσμὸς ἐν Ἀνατολῇ». Διὰ τὴν ἀπέκοψε τὴν φράσιν ταύτην ἀπὸ ἐπίσημον ἔγγραφον ὁ συντάκτης τῆς Λευκῆς Βίβλου τοῦ 1917, πλαστογραφῶν οὕτω αὐτήν; Διὰ τὴν ἀποκόπτει καὶ σήμερον ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του; Διότι ἡ ἀποκοπτομένη φράσις ἀποδεικνύει τί εἶδους ἦσαν αἱ συζητήσεις, καὶ μάλιστα –διὰ τὴν νὰ τὸ ἀποκρύψωμεν– ἐντελῶς ἀκαδημαϊκοῦ χαρακτήρος, ἀποτελοῦν καὶ σ υ μ φ ω ν ί α ν; Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Κάιζερ νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ με ὄλας του τὰς πολεμικὰς δυνάμεις, ὅπως λέγει ἀναληθῶς ὁ κ. Βενιζέλος, ὁ Κάιζερ θὰ τοῦ ἐζήτη διὰ τοῦ τηλεγραφήματός του, νὰ ἐκτελέσῃ τὴν δοθείσαν εἰς αὐτὸν ὑπόσχεσιν, καὶ δὲν θὰ τοῦ ὑπενθύμιζε σ υ ζ η τ ῆ σ ε ι ς, οὔτε προκειμένου περὶ ἐκτελέσεως ὑποσχέσεως θὰ τοῦ ἔλεγεν ὅτι «ποιεῖται τὴν ὑστάτην ταύτην ἐπίμονον ἐκκλήσιν» πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον ὅπως ταχθῇ μετὰ τὸ μέρος τῆς Γερμανίας. Οὔτε θὰ ἀνέφερε διὰ τὸν π ε ἰ σ η ὅτι ἐκλείσθη συμμαχία μετὰ τὴν Γερμανίας καὶ Τουρκίας, ὅτι ἡ Ρουμανία θὰ ταχθῇ μετὰ τὸ μέρος τῆς Γερμανίας, οὔτε θὰ τοῦ ὑπενθύμιζε τὴν ὑποστήριξιν τῆς Γερμανίας ὅπως λάβωμεν τὴν Καβάλλαν, οὔτε τὴν γερμανικὴν στραταρχικὴν ράβδον, ἣτις τόσον ἐνοχλεῖ τὸν κ. Βενιζέλον, λησμονοῦντα ὅτι καὶ ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἦτο ἐπίτιμος ναύαρχος τοῦ γερμανικοῦ στόλου, καὶ ὁ Ἀλβέρτος τοῦ Βελγίου ἦτο ἐπίτιμος διοικητὴς γερμανικῶν συνταγμάτων, χωρὶς κανεὶς Ἄγγλος καὶ κανεὶς Βέλγος νὰ σκεφθοῦν ποτὲ νὰ κατηγορήσουν τοὺς Βασιλεῖς τῶν διὰ τοῦτο. Ἄλλὰ ὁ Κάιζερ θὰ ἔλεγεν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον: ἐκπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσίν σου.

Ὁ κ. Βενιζέλος αἰσθανθεὶς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἰσχυρισμῶν, τοὺς ὁποίους ἤθε-

λε κατ' ἀρχάς νὰ βασίση εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 26ης Ὀκτωβρίου.

«Διὰ νὰ εἶπω ἄλλως τε ἀκεραίαν τὴν σκέψιν μου εἶμαι πρόθυμος νὰ δεχθῶ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος, προσκαλῶν τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον νὰ ταχθῆ παρὰ τὸ πλευρόν του, ὅπως δῆθεν (τὸ δῆθεν τὸ λέγει αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος) κατὰ τὰς συνομιλίας των πρὸ τοῦ πολέμου εἶχε συμφωνηθῆ ὅτι θὰ ἔπραττεν οὗτος, χρωματίζει τὰ πράγματα ὀλίγον ζωηρότερον, παρ' ὅσον πραγματικῶς εἶχον ταῦτα λάβει χώραν. Ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ὑποστηρίζει κἀν ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀνέλαβεν ἐγγράφως τοιαύτην ὑποχρέωσιν».

Καὶ μετὰ τὴν δήλωσιν ταύτην, τὴν ὁποίαν κάμνει ὁ κ. Βενιζέλος τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1934, τί γίνεται ἢ δήλωσις ποὺ ἔκαμεν ὁ κ. Βενιζέλος τῆς 11ης Ὀκτωβρίου 1934 ὅτι «ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἤδη πρὸ τοῦ πολέμου, εἶχεν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῆς ὑπευθύνου κυβερνήσεώς του, ἀναλάβει ἀπέναντι τοῦ Κάιζερ τὴν ὑποχρέωσιν, ὅχι ἀπλῶς νὰ μὴ πολεμήσῃ ἐναντίον του, ἀλλὰ νὰ ταχθῆ μὲ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις παρὰ τὸ πλευρόν τῆς Γερμανίας;» Τί γίνεται ἢ δήλωσις αὕτη; Πάει περίπατο;

Μετὰ τοιαύτην ὄψιμον ὁμολογίαν τοῦ κ. Βενιζέλου θὰ ἦτο περιττὸν νὰ ἐπιμείνω εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἂν ὁ κ. Βενιζέλος, εἰς τὴν ἀπάντησίν του τῆς 26ης Ὀκτωβρίου, ἀναπτύσσων τί περίπου θὰ εἶχεν εἶπει ὁ Κάιζερ, εἰς τὰς συζητήσεις του μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον, πολὺ πρὸ τοῦ πολέμου, ἐννοεῖται, περὶ Σλαβικοῦ κινδύνου καὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἡ Ἑλλάς ταχθῆ μὲ τὴν Γερμανίαν, δὲν προσέθετε καὶ τὰ ἐξῆς ἀμίμητα: «Καὶ ὁ Βασιλεὺς, λησμονῶν ἴσως ὅτι συνδεόμεθα διὰ συμμαχικῆς συνθήκης μετὰ τὴν Σερβίαν, ἢ ὁποία ἐν τούτοις εἶνε Σλαβικὸν κράτος, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀντεῖπῃ εἰς τὸν Κάιζερ, ἤκουε δὲ σιωπῶν, ἀλλὰ καὶ κατανεύων διὰ τῆς κεφαλῆς».

Καὶ ἐρωτῶμεν τὸν κ. Βενιζέλον: Πρῶτον. Πόθεν τὰ γνωρίζει ὅλα αὐτά; Παρῶν δὲν ἦτο κατὰ τὰς συζητήσεις. Ὡστε πῶς ἤκουσε καὶ πῶς εἶδεν, ὅσα μετὰ τόσης παραστατικότητος περιγράφει; Μήπως παρηκολούθει κρυμμένος ὀπισθεν κανενὸς παραπετάσματος; Ἡ μήπως ἐχρησιμοποῖει κανὲν μέντιουμ ἔχον τὴν ἱκανότητα τῆς τηλεοράσεως καὶ τηλεακοῆς;

Δεύτερον. Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ὀνομάζωνται συζητήσεις, αἱ συνεντεύξεις δύο προσώπων, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ μὲν ὀμιλεῖ, ὁ δὲ ἄλλος σιωπᾷ καὶ κουνάει μόνον τὸ κεφάλι του; Διότι ὁ Κάιζερ ὀμιλεῖ περὶ συζητήσεων. Συζητήσεις δὲ προέρχεται ὅταν εἰς μίαν συνομιλίαν, ὁ μὲν ἐκθέτει τὴν γνώμην του, ὁ δὲ ἕτερος ἀντιλέγει.

Καὶ ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὸ τηλεγράφημα, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Βασιλεὺς ἀπαντᾷ εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦ Κάιζερ. Καὶ τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ εὑρίσκεται εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐστάλη διὰ τοῦ ὑπουργείου τούτου εἰς τὸν ἐν Βερολίνῳ πρέσβυν ὅπως τὸ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ἄρα ὅχι μόνον θὰ τὸ εἶχεν ἐγκρίνει ἢ Κυβέρνησις Βενιζέλου, δηλ. αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐστέλλετο διὰ τοῦ ὑπουργείου, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπο-

κλείεται να τὸ συνένταξε καὶ ὁ ἴδιος, ἀφοῦ ὡς γνωστόν, τὰ τοιαῦτα ἐπισημότατα ἔγγραφα συντάσσει πάντοτε ἡ ὑπεύθυνος Κυβέρνησις. Διότι ἄλλως, ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι τοιοῦτο τηλεγράφημα ἠδύνατο νὰ σταλῆ χωρὶς τὴν ἔγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως, τὸ δὲ περιεχόμενον τοῦ ἤρχετο εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ὁ κ. Βενιζέλος, θὰ παρηγεῖτο ἀμέσως. "Ὅπερ δὲν συνέβη.

Εἶνε περιπτὸν νὰ παραθέσω τὸ κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος τούτου τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάιζερ. Τὸ ἀναγράφει ὁλόκληρον εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 26ης Ὀκτωβρίου. Εἶνε δὲ καὶ δημοσιευμένον εἰς τὴν διαβόητον λευκὴν βίβλον τοῦ 1917. Μᾶς ἐνδιαφέρει ἐνταῦθα ἡ τελευταία αὐτοῦ περικοπή. Λέγει ὁ Κωνσταντῖνος πρὸς τὸν Κάιζερ: «Ἐχω κατ' ἀνάγκην τὴν γνώμην, ὅτι μᾶς ἐπιβάλλεται ἡ οὐδετερότης, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ τῷ εἶνε ὠφέλιμον (εἰς τὸν Κάιζερ δηλ.) μετὰ διαβεβαιώσεως ὅτι δὲν θὰ θίξω τοὺς φίλους του, ἐκ τῶν γειτόνων μου, ΕΦ' ΟΣΟΝ ΚΑΙ ΟΥΤΟΙ ΔΕΝ ΘΑ ΕΘΙΓΟΝ ΤΑ ΤΟΠΙΚΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΗΜΩΝ» (τῶν Ἑλλήνων δηλ.).

Τὴν παράγραφον ταύτην, τὴν ὁποίαν αὐτολεξεῖ ὡς ἄνω παραθέτει εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ ὁ κ. Βενιζέλος, διαστρέφει ὀλίγον παρακάτω εἰς τὸ ἄρθρον ὡς ἐξῆς:

«Ὁ Βασιλεὺς ἔδιδε ἐπισημοτάτην πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διαβεβαιώσιν ὅτι δὲν θὰ θίξῃ τοὺς φίλους τοῦ αὐτοκράτορος ἐκ τῶν γειτόνων του, δηλ. τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν. ΕΦ' ΟΣΟΝ Αἱ ΔΥΟ ΑΥΤΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΠΕΤΙΘΕΝΤΟ» (κατὰ τῶν Ἑλλήνων δηλ.).

Καὶ ἀκόμη παρακάτω λέγει: «Ὁ Βασιλεὺς εἶχε διαβεβαιώσει τὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμον ὅτι δὲν θὰ θίξῃ τοὺς φίλους του ἐκ τῶν γειτόνων μας. ΕΦ' ΟΣΟΝ ΟΥΤΟΙ ΔΕΝ ΘΑ ΜΑΣ ΕΠΕΤΙΘΕΝΤΟ». Τὴν φράσιν ἔχει θέσει ἐντὸς εἰσαγωγικῶν ὁ ἴδιος ὁ κ. Βενιζέλος, ἀφίνων νὰ νομισθῆ, χωρὶς νὰ τὸ λέγῃ, ὅτι εἶνε ἡ φράσις τοῦ τηλεγραφήματος.

Ἄλλ' ἡ φράσις τοῦ τηλεγραφήματος δὲν εἶνε αὐτή. Εἶνε: «ἐφ' ὅσον οὔτοι (οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Βούλγαροι δηλ.) δὲν θὰ ἔθιγον τὰ τοπικὰ βαλκανικὰ συμφέροντα ἡμῶν». Δηλαδή ἡ Ἑλλάς, κατὰ τὸν Βασιλέα, θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, ὅχι μόνον ἐφ' ὅσον αἱ δυνάμεις αὗται μᾶς ἐπετίθεντο, ὅπως διαστρέφει καὶ τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ γράμμα τοῦ ἐγγράφου ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὅσον αὗται θὰ ἔθιγον τὰ τοπικὰ ἡμῶν βαλκανικὰ συμφέροντα. Ὑψιστον δὲ βαλκανικὸν ἡμῶν συμφέρον ἦτο ἡ διατήρησις τοῦ ἑδαφικοῦ καθεστῶτος τῆς εἰρήνης τοῦ Βουκουρεστίου. Ὑψιστον ἡμῶν συμφέρον ἦτο ἡ διατήρησις ἰσορροπίας δυνάμεων ἐν τῇ Βαλκανικῇ κτλ. Ὅτι ἡ θύρα ἔμενεν οὕτω ἀνοικτὴ διὰ νὰ βοηθήσῃ ἡ Ἑλλάς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Βουλγαρίας εἶνε ἀναμφισβήτητον.

Φαντάζομαι μὲ τί ὥραιās ἀρχὰς θὰ ἐγαλουχεῖτο ἡ νέα γενεά, δηλ. αἱ δεκατρεῖς νεώτεροι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον, ἐὰν ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων ἤθελε δώσει εἰς χεῖρας του τὴν ἀνατροφὴν της.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦ Κάιζερ πρὸς τὸν Βασιλέα ἀπεστάλη μέσῳ τῆς πρεσβείας Βερολίνου καὶ διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἄρα

έλαβε γνώσιν αὐτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος συγχρόνως μὲ τὸν Βασιλέα. Ἐὰν τότε εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ἐγεννᾶτο καὶ ἡ ἐλαχίστη ὑπόνοια ὅτι ὁ Βασιλεὺς «εἶχεν ἀναλάβει ἀπέναντι τοῦ Κάιζερ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ταχθῇ μὲ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας», ὡς διατείνεται εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 11ης Ὀκτωβρίου, καὶ δὲν διατείνεται πλέον εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 26ης Ὀκτωβρίου, τὸ πρῶτον ποῦ θὰ ἔκαμε θὰ ἦτο νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Βασιλέα καὶ ἂν ἡ ἀπάντησις τοῦ Βασιλέως ἐπιστοποίει τὰς ὑπονοίας του, νὰ παρητεῖτο ἀμέσως. Ὅχι μόνον δὲν ἔπραξε τοῦτο, ἀλλὰ καὶ συνέταξεν ἢ τὸ ὀλιγώτερον ἐνέκρινε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάιζερ, σταλείσαν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν πρὸς τὸν ἐν Βερολίνῳ πρέσβυν. Καὶ ἡ ὁποία ἀπάντησις ἦτο ἄλλως τε συμφωνοτάτη πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Βενιζέλου, ὡς τὴν διεχάραξεν ὁ ἴδιος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου. Διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἠρνήθη νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ περιώρισε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συμμαχικοῦ ὅρου μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Βουλγαρία θὰ ἐπετίθετο κατὰ τῆς Σερβίας, δηλαδὴ ὁπότε «θὰ ἐθίγοντο τὰ τοπικὰ βαλκανικὰ συμφέροντα ἡμῶν».

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι μετὰ τινὰς ἐβδομάδας, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς μάχης τοῦ Μάρνη, αἰφνιδίως μεταβάλλει στάσιν καὶ μὴ ἀναμένων κἂν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ταύτης, ὅπως τὸν συνεβούλευσεν ὁ Βασιλεὺς, ἐπιμείνας καὶ λαβῶν τὴν βασιλικὴν συγκατάθεσιν, προτείνει εἰς τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννόησεως τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, ἐὰν ἡ Τουρκία εἰσῆρχετο εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον των. Αἱ Κυβερνήσεις ὁμως τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννόησεως τοῦ ἀπαντοῦν ὅτι καλύτερον εἶνε νὰ καθήσῃ ἡσυχος, διότι ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΔΕΝ ΤΟΝ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ, καὶ ὅτι λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν των τὴν πρότασιν του, ἐὰν ἀργότερα τὸν χρειασθοῦν. Τέλη Αὐγούστου 1914 ἡ Τουρκία ἐξέρχεται τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Γερμανίας. Καὶ μολοντί ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου ὡς τὴν παριστάνει εἰς τὸ πρωταρχικόν του ἄρθρον, ἔχει ὡς βάσιν τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας ἀπὸ τοῦδε πόλεμον ὅπως προλάβῃ τὸν ἄφευκτον εἰς τὸ μέλλον τοιοῦτον, ὁ κ. Βενιζέλος μένει ἀκίνητος, διότι οἱ Σύμμαχοι δὲν τὸν χρειάζονται κατὰ τῆς Τουρκίας. Τὸν χρειάζονται ὑπὲρ τῆς Σερβίας κατὰ τῆς Αὐστρίας. Καὶ τοῦ τὸ ἐζήτησαν αὐτὸ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1914 καὶ ἠρνήθη. Τοῦ τὸ ἐζήτησαν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915 καὶ ἠρνήθη. Καὶ τέλος, ὅταν κατόπιν τῶν τόσον συχνῶν ἀρνήσεων ἤρχισε νὰ γίνετα ὑποπτος εἰς τὴν Συνεννόησιν, ἐπρότεινεν ὁ ἴδιος τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ὅταν τὰ Δαρδανέλλια εἶχον καταστῆ ἀπόρητα, νὰ μεταβῇ νὰ τὰ καταλάβῃ αὐτός, κατ' ἀρχὰς μὲν μὲ ἓνα σῶμα στρατοῦ, κατόπιν δὲ μὲ μίαν μόνον μεραρχίαν. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ κ. Βενιζέλος ἤγειρε τόσον θόρυβον εἰς Ἀθήνας διὰ τὸ μεγαλεπήβολον ἐκεῖνο σχέδιόν του, τί ἀπήντησαν οἱ Σύμμαχοι εἰς τὴν πρότασιν του;

Ἡ μὲν Ἀγγλία τοῦ ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἀναμείνῃ πρῶτα τὴν ὀριστικὴν συγκατάθεσιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ κατόπιν ταύτης ἡ Ἀγγλία ΘΑ ΣΥΝΕΣΚΕΠΤΕΤΟ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΤΗΣ ΑΝ ΘΑ ΔΕΧΘΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΤΟΥ (τηλεγράφημα Γενναδίου ἀριθμ. 1043, 21ης Φεβρουαρίου 1915). «Ἡ ὑποδοχὴ

τήν ὁποίαν ὁ ὑφυπουργὸς ἔκαμεν εἰς τὴν πρότασιν σας δὲν μοῦ ἐφάνη πολὺ ἐνθερμὸς», τοῦ προσθέτει ὁ κ. Γεννάδιος.

Ἡ Γαλλία, ὅτι ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ρωσσίας ἐπισκεφθεὶς τὸν κ. Δελκασσὲ (ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν), τοῦ εἶπεν ὅτι θεωρεῖ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος ΑΝΩΦΕΛΗ καὶ ὅτι αὐτὴ μᾶλλον δυσκολίας θὰ ἔφερον εἰς τοὺς Συμμάχους κατὰ τὸν ὀριστικὸν διακανονισμὸν τῆς εἰρήνης. Ὁ Κλεμανσὼ ἦτο διατεθειμένος νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ συνεννοηθῇ προηγουμένως μετὰ τῆς Ἀγγλίας διὰ τὴν ἐξομάλυνσιν τῶν δυσχερειῶν. Ἐν γένει ἡ Γαλλία ἐθεώρει ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περιορισθῇ εἰς μόνον τὴν τοπικὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελλίων, ἀλλ' ὤφειλε νὰ ἐπεκταθῇ καὶ κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας. ΚΑΙ ΟΤΙ Η ΕΛΛΑΣ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΠΡΟΣΦΕΡΗ ΟΛΑΣ ΤΗΣ ΤΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ἐνῶ ὅταν τῆς ἐζητήθη ἡ ἐπικουρία τῆς ὑπὲρ τῆς Σερβίας κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἠρνήθη ὁ κ. Βενιζέλος (τηλ. 169 καὶ 169 δις τῆς πρεσβείας μας Παρισίων, 22ας Φεβρουαρίου 1915).

Ἡ Ρωσσία, ὅτι ἡ συνδρομὴ μας δὲν ἦτο ἀναγκαία διὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελλίων, ὅτι τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θὰ κανονισθῇ ὑπὸ μόνων τῶν Δυνάμεων τῆς Τριπλῆς Συνεννοήσεως, ἄνευ ἀναμίξεως τρίτου καὶ ὅτι Η ΡΩΣΣΙΑ ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΙΤΡΕΨΗ ΕΙΣΟΔΟΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΜΑΣ ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ. Ἐν γένει, ΔΕΝ ΔΕΧΕΤΑΙ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΠΟΛΕΜΟΝ, καὶ ὅτι ἡ Ἑλλάς πρέπει νὰ συμμετάσχη εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας, καὶ ΟΤΙ ΑΝ ΕΠΡΟΚΕΙΤΟ ΝΑ ΣΤΡΑΦΩΜΕΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΘΑ ΕΔΕΙ ΝΑ ΕΝΕΡΓΗΣΩΜΕΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ, ἐπ' οὐδενὶ δὲ λόγῳ κατὰ τῶν Δαρδανελλίων. (Τηλεγρ. Δραγούμη, 22ας Φεβρουαρίου ἀριθ. 409).

Αὐτὴ ἦτο ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου, τὴν ὁποίαν καλοῦνται νὰ θαυμάσουν αἱ 13 νεώτεροι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ἐκλογέων.

ΑΡΘΡΟΝ 11ον

(30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ. - Ο ΛΟΡΔΟΣ ΓΚΡΕΪ ΤΗΝ ΕΙΧΕ ΑΠΟΚΡΟΥΣΕΙ.

Ἄνεγνώσαμεν μετὰ πολλῆς προσοχῆς τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου τῆς 27ης καὶ 28ης Ὀκτωβρίου εἰς τὰ ὁποῖα ἀναγράφει τὰ τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ ναυάρχου Κάργ, τὸ ὑπόμνημά του πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς 24ης Αὐγούστου 1914 μετὰ τῆς ὑποβολῆς τῆς παραιτήσεώς του, καὶ ἔγγραφον πρὸς αὐτὸν αὐθιγερὸν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως. Τὰ ἀνεγνώσαμεν δις καὶ τρίς καὶ ὁμολογοῦμεν ἀκόμη δὲν ἠννοήσαμεν τί θέλει δι' αὐτῶν νὰ ἀποδείξῃ ὁ κ. Βενιζέλος.

Διότι από όλα αυτά τα έγγραφα και τα σχετικά με αυτά άρθρα του κ. Βενιζέλου, εν εξάγεται συμπέρασμα:

“Ότι ο Βασιλεύς ήθελε να αποφύγη τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ ἂν ἠναγκάζετο εἰς τοῦτο, ἐπεζήτηε τοῦλάχιστον νὰ ἐπιτύχη σοβαρὰ καὶ ἀσφαλῆ ἀνταλλάγματα, ἐνῶ ὁ κ. Βενιζέλος ἤθελεν ὅπωςδῆποτε καὶ ἀμέσως τότε (Αὐγούστου 1914) τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας.

Καὶ ποῖος τοῦ εἶπεν ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω; Τί εἶπαμεν ἡμεῖς ἐξ ἀρχῆς;

“Ότι ὁ Βασιλεύς ἐθεώρει χάριν τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἀσύμφορον τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον, ἐθεώρει δὲ ἐπὶ πλέον, τότε τοῦλάχιστον, λίαν ἀμφίβολου τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων, τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην θὰ ἀποδειξωμεν ἡμεῖς ὡς ἀδύνατον ἰδίως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, ἀναμένοντες πρῶτα νὰ ἐξαντλήσῃ τὴν περὶ τοῦ ἐναντίου ἐπιχειρηματολογίαν τοῦ ὁ κ. Βενιζέλος.

“Ότι ἀντιθέτως ὁ κ. Βενιζέλος ἐθεώρει ἐπιβεβλημένον καὶ μελλοντικῶς ἀναπόφευκτον τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον, ἐπρωτίμα δὲ νὰ τὸν κάμη τότε, ἐκτιθέμενος ἔστω καὶ εἰς μίαν καταστροφὴν εἰς τὰ Δαρδανέλλια, ἀλλ’ ὅπωςδῆποτε μετὰ τῶν Συμμάχων, παρὰ ἀργότερα μεταπολεμικῶς, μόνος, ἔρημος Συμμάχων, τῆς Τουρκίας ὑποστηριζομένης ὑπὸ τῶν Συμμάχων τῆς.

“Ότι ὁ Βασιλεύς διὰ τῶν ἐγγυητικῶν ἐγγράφων τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων τῆς ἐξησφάλιζε ἀναγνώρισιν τῆς Τουρκίας διὰ τὰς νήσους καὶ τὴν ὑπόσχεσιν προστασίας τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν καὶ τὴν ἐγγύησιν τῆς Γερμανίας δι’ ὅλων τῆς τῶν μέσων διὰ τὴν τήρησιν τῶν ὑποσχέσεων τούτων, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δεσμευθῇ ἢ Ἑλλάς δι’ ὀριστικῆς ὑποσχέσεως οὐδετερότητος. Παρ’ ὅλων δὲ τῶν Κεντρικῶν Συμμάχων ἀνεγνωρίσθησαν ταῦτα, καὶ οὐχὶ μόνον παρείχετο ἐγγύησις διὰ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἑδαφικαὶ ἐπεκτάσεις τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἀλβανίᾳ προσεφέροντο.

“Ότι ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐξησφάλιζε, παρὰ ὑπόσχεσιν τῆς Ἀγγλίας περὶ σοβαρῶν παραχωρήσεων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μ. Ἀσίας, ἐπ’ ἀνταλλαγῇ τῆς Καβάλλας παραχωρουμένης ἀμέσως εἰς τὴν Βουλγαρίαν, τὰς ὁποίας παραχωρήσεις, ὡς εἶδομεν, ἢ Ἑλλάς θὰ ὤφειλε νὰ πραγματοποιήσῃ διὰ τῶν ἰδίων τῆς δυνάμεων.

Ἡ αἴτησις αὕτη περὶ Καβάλλας προβαλλομένη ἐκάστοτε, ἀπεσύρετο κατόπιν, διὰ νὰ ξαναπροβληθῇ ἐκ νέου ἀργότερα.

“Ότι ὁ κ. Βενιζέλος μολοντί ἐπίστευε τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον καὶ μεταπολεμικῶς ἀκόμη ἀναπόφευκτον, ἐν τούτοις, ἐφωδίασε τὸ «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» με γαιάνθρακας διὰ νὰ πλεύσωσιν εἰς Δαρδανέλλια καὶ γίνωσι κτῆμα τῆς Τουρκίας, καίτοι εἶχεν εἰδοποιηθῇ ἐκ Βερολίνου παρὰ τοῦ πρέσβεώς μας, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ πλοῦ τῶν «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον.

“Ότι τὰς ἐπανειλημμένας του προτάσεις περὶ ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Τουρκίας εἰς Δαρδανέλλια ἀπέρριψαν οἱ Σύμμαχοι, ἰδιαίτατα δὲ ἡ Ρωσσία. Ἀνέφερα εἰς

προηγούμενα άρθρα μου τὰς δοθείσας εἰς αὐτὸν ἀπαντήσεις καὶ θὰ ἀναφέρω ἔδῳ λεπτομερέστερον τὴν ἀπόρριψιν τῶν προτάσεων τοῦ Αὐγούστου 1914.

Ἔχει τίποτε νὰ ἀντιλέξῃ εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ κ. Βενιζέλος;

Ἄς ἔλθωμεν τώρα καὶ εἰς τὸ ἐπεισόδιον Τσῶρτσιλλ-Κάρρ-Βενιζέλου – Βασιλέως.

Τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀπλούστατον. Ὁ Τσῶρτσιλλ ἀνέθεσε τὴν 21ην Αὐγούστου (π. ἡ.) εἰς τὸν ναύαρχον Κάρρ νὰ μελετήσῃ μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιτελείων ξηρᾶς καὶ θαλάσσης μίαν ἐνδεχομένην ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων. Κατόπιν τούτου, ὁ ναύαρχος Κάρρ εἶδε τὸν Βασιλέα, κατόπιν τὸν κ. Βενιζέλου καὶ ὁ κ. Βενιζέλος θυμώσας, ὡς διηγεῖται, καὶ διὰ τοὺς λόγους ποὺ ἐκθέτει ὑπέβαλε τὴν 24ην Αὐγούστου (π. ἡ.) 1914 διὰ μακροῦ ὑπομνήματος πρὸς τὸν Βασιλέα τὴν παραίτησίν του. Ὁ Βασιλεὺς ἀπήντησε τὴν ἰδίαν ἡμέραν διὰ μακρᾶς ἐπιστολῆς καὶ τοῦ ἔδωκε πλήρεις ἐξηγήσεις. Τὴν 26ην Αὐγούστου (μετὰ δύο ἡμέρας) ὁ κ. Βενιζέλος ἀπέσυρε τὴν παραίτησίν του. Τὴν 26ην Αὐγούστου (π. ἡ.) ὁ ναύαρχος Κάρρ τῇ ἐντολῇ τοῦ Βασιλέως συνητηθῆ μεθ' ἡμῶν, δηλ. τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γ. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ, τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γ. Ἐπιτελείου τοῦ Στόλου καὶ ἐμοῦ ἐν τῷ Γ. Ἐπιτελείῳ τοῦ Στρατοῦ καὶ συνεζητήσαμεν ὅλας τὰς περιπτώσεις ἐνὸς πολέμου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Τουρκίας, καὶ ἰδίως ὅ,τι ἀφεώρα τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων. Τὰ συμπεράσματά μας, ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων, τὰ ἐκράτησα διὰ λεπτομεροῦς σημειώματος. Δὲν τὰ ἀναφέρω διότι θὰ ἐκθέσω τὸ ὅλον ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων λεπτομερῶς εἰς νεώτερα ἄρθρα μου, ἀφοῦ τέλος πάντων, ὁ κ. Βενιζέλος μᾶς ἐξέθεσε χθὲς τὴν περὶ Δαρδανελλίων ἐπιχειρηματολογίαν του.

Ἄλλὰ ἡ σύσκεψις αὕτη μετὰ τοῦ ναύαρχου Κάρρ, ἔγινε μὲν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Τσῶρτσιλλ, δὲν ἔσχεν ὁμως ἀπολύτως οὐδὲν ἀποτέλεσμα.

Διατί;

Μᾶς τὸ διηγεῖται ὁ ἴδιος ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του περὶ τοῦ Μεγάλου Πολέμου, τόμος 1ος, ὡς ἑξῆς:

«Τὴν 6ην Αὐγούστου 1914 ὁ κ. Βενιζέλος, τότε πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος μετὰ συγκατάθεσιν τὴν ὁποίαν, παραδόξως εἶχεν ἐπιτύχει ἀπὸ τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον, ἔθεσε κατηγορηματικῶς εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ, ὅλον τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον τῆς Ἑλλάδος, εἰς οἵανδήποτε στιγμήν ἤθελον ἐπιθυμήσει ταῦτα οἱ Σύμμαχοι». «Ἡ μεγαλοπρεπὴς αὕτη προσφορά, γενομένη τὴν στιγμήν καθ' ἣν ὅλα ἦσαν τόσον ἀβέβαια, καὶ μάλιστα ἀκόμη προτοῦ συγκροτηθῆ ἡ ἐν Γαλλίᾳ μεγάλη μάχη, μὲ ἔθεσεν εἰς μέγαν πειρασμόν». «Συνδυασμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Στόλου, μετὰ τῆς Μοίρας τοῦ Ἀγγλικοῦ Στόλου τῆς Μεσογείου παρείχε τὸ μέσον νὰ κανονίσωμεν τὰς δυσκολίας τῶν Δαρδανελλίων, διὰ τοῦ ταχύτερου καὶ ἀποτελεσματικωτέρου τρόπου». – «Ἐν τούτοις», ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, «ὁ Σέρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ, κατόπιν ἐξουχιστικῶν σκέψεων, συνεβούλευσεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν (τὴν Ἀγ-

γλικήν) νὰ ἀπορρίψη τὴν πρότασιν τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἐφοβεῖτο, καὶ εἶχεν ἀναμφιβόλως ἰσχυροτάτους πρὸς τοῦτο λόγους, ὅτι μίᾳ συμμαχίᾳ μετὰ τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐπέφερον ἄμεσον πολεμικὴν σύγκρουσιν μετὰ τῆς Τουρκίας καί, ἐνδεχομένως, μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἐφοβεῖτο νὰ ἐκθέσῃ εἰς κινδύνους τὴν Ἑλλάδα, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΕΙΜΕΘΑ ΕΙΣ ΘΕΣΙΝ ΝΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΣΩΜΕΝ. ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΟΜΩΣ, ΔΕΝ ΗΘΕΛΕ ΠΟΣΩΣ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΗΤΙΣ ΠΡΟΦΑΝΩΣ, ΘΑ ΔΥΣΗΡΕΣΤΕΙ ΤΗΝ ΡΩΣΣΙΑΝ».

Ἐν τούτοις ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, μὴ ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς ἀρνήσεως ταύτης τοῦ Σέρ Ἔδουαρδ Γκρέυ, ἐξακολουθεῖ τὰς ἐνεργείας του πρὸς παρασκευὴν ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Δαρδανελλίων. Προκαλεῖ σύσκεψιν Ἑγγλων στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἐν Λονδίῳ, προκαλεῖ καὶ τὴν ἐν Ἀθήναις σύσκεψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ναύαρχος Κάρρ νομίζει, ὡς τηλεγραφεῖ πρὸς τὸν Τσῶρτσιλλ, ὅτι ἐπέτυχε τὴν σύμφωνον γνώμην τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου.

«Ἄλλὰ», ἐξακολουθεῖ, ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, «τὴν 23ην Αὐγούστου (π. ἡ.) μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς παραιτήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου), ὁ κ. Βενιζέλος εἶπεν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν μας, ὅτι δὲν ἐφοβεῖτο μεμονωμένην ἐπίθεσιν τῆς Τουρκίας, κατὰ ξηρὰν (διὰ Δυτικῆς Θράκης, τότε ἀνηκούσης εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Σημ. Μεταξᾶ) καὶ ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον ἦτο πεπεισμένον ὅτι ἡδύνατο νὰ ἀντιταχθῆ κατ' αὐτῆς». – «Ἐὰν ὁμως (λέγει ὁ κ. Βενιζέλος), ἡ Βουλγαρία ἡνοῦτο μετὰ τῆς Τουρκίας, ἐνῶ ἡ Σερβία ἦτο ἀπησχολημένη κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἡ κατάστασις θὰ καθίστατο κρίσιμος. Σχετικῶς μὲ τὰς σκέψεις ταύτας τοῦ κ. Βενιζέλου παρετήρησα εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν (Σέρ Ε. Γκρέυ) τὴν αὐτὴν ἡμέραν πού μοῦ τὰς ἀνεκοίνωσε, (λέγει ὁ κ. Τσῶρτσιλλ), ὅτι ἓνα σῶμα ρωσικοῦ στρατοῦ θὰ ἡδύνατο νὰ μεταφερθῆ ἐξ Ἀρχαγγέλου, ἢ ἐκ Βλαδιβοστόκ, ἢ ἐκ Πόρτ Ἀρθούρ, διὰ νὰ προσβάλλῃ τὰ Δαρδανέλλια».

«Ὁ Σέρ Ἔδ. Γκρέυ, μοῦ ἀπήντησεν ἀποστέλλων μοι ἓνα τηλεγράφημα, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει τὴν ἰδίαν πρωίαν ἐκ Πετροπόλεως. Ἔλεγε τοῦτο “ὅτι ἡ Ρωσσία, κατόπιν τῶν μεγάλων συγκεντρώσεων γερμανικοῦ στρατοῦ ἐκ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου τῆς Γερμανίας εἰς τὸ Ἀνατολικόν, ἡ Ρωσσία ἀνεκάλει πάσας τὰς διαθεσίμους δυνάμεις τῆς ἐξ Ἀσίας καὶ ἐκ Καυκάσου, ὅπου θὰ παρέμενε μόνον ἐν σῶμα στρατοῦ”. Κατὰ συνέπειαν, κατὰ τὸ τηλεγράφημα τῆς Πετροπόλεως, ἡ Ἑλλάς θὰ ὑφίστατο μόνη ὅλον τὸ βᾶρος τοῦ πολέμου, ΕΚΤΟΣ ΕΑΝ ΚΑΤΩΡΘΩΝΕ ΝΑ ΚΑΤΕΥΝΑΣΗ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ ΔΙΑ ΕΔΑΦΙΚΩΝ ΠΡΟΣ ΑΥΤΗΝ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΩΝ. Προσέθεσε (ὁ Σέρ Ἔδ. Γκρέυ) διὰ σημειώματος ὀπισθεν τῆς διακοινώσεως τῆς Ρωσσίας. “Ὡς βλέπετε ἐκ τοῦ τηλεγραφήματος τούτου τῆς Πετροπόλεως, ἡ Ρωσσία οὐδεμίαν βοήθειαν δύναται νὰ παράσχη κατὰ τῆς Τουρκίας. Δὲν παραδέχομαι καθόλου ὅτι μᾶς παρουσιάζεται καλὴ εὐκαιρία ἐνεργείας ἐν Μεσογείῳ, ἐκτὸς ἐὰν ἐπέλθῃ ἀνατροπὴ τῆς καταστάσεως ἐν Γαλλίᾳ”».

Μετὰ τὴν ἀπόρριψιν ταύτην τῶν προτάσεων τοῦ κ. Βενιζέλου, καὶ Σέρ Ἔδ. Γκρέυ, ὁ κ. Τσῶρτσιλλ ἐπιμένων ἐν τῷ βιβλίῳ του περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν σκέψεών του, λέγει: «Ἡ πολιτικὴ ἡ ὁποία θὰ ἀπέρρεεν ἐκ τῶν ἀπόψεών μου, θὰ ἦτο

βεβαίως, να προσφέρωμεν κατ' εκείνην τήν στιγμήν τήν Κύπρον εις τήν Ἑλλάδα, ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΡΟΝ ΝΑ ΠΡΟΣΦΕΡΗ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΚΑΒΑΛΛΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ, ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ ΔΕ ΝΑ ΕΞΑΣΚΗΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑΝ ΠΙΕΣΙΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ ΟΠΩΣ ΑΥΤΗ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ. Ἄλλα καὶ τὰ μέτρα ταῦτα θὰ ἔφερον ἀποτέλεσμα κατ' εκείνην τήν στιγμήν; Δὲν ἠμπορῶ ν' ἀποφανθῶ περὶ αὐτοῦ». Λέγει ὁ κ. Τσῶρτσιλλ. Καὶ ἐπιλέγει: «Ἡ νίκη τοῦ Μάρνη, παρὰ τὰ ἀντίξοα γεγονότα, ἄτινα κατόπιν τὴν ἐμείωσαν, ἐσταμάτησε πᾶσαν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς ὑποθέσεως ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ. Ἡ Τουρκία ἰσορροπήθη πρὸς στιγμήν καὶ ἡ στάσις τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα κατέστη ὀλιγώτερον ἐπιθετική. Τοῦτο φυσικὰ ἐψύχρανεν ἐν Ἀθήναις τὴν ὄρεξιν τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον».

Κατόπιν αὐτῶν ἐρωτῶμεν καὶ ἡμεῖς τὸν κ. Βενιζέλον: Ποῖοι τοῦ ἠρνήθησαν τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὸν πόλεμον τὸν Αὐγούστου τοῦ 1914; Καὶ τί πταίει ὁ Βασιλεὺς;

Ἄλλα ἐρωτῶμεν καὶ ἓνα ἄλλο:

Μήπως αἱ τόσον ἀνατριχιαστικαὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας σκέψεις τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ καὶ ὁμιλίαι του πρὸς τὸν Γκρέϋ, περὶ παραχωρήσεως τῆς Καβάλλας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, αἱ ἀναγόμεναι εἰς τὰς ἡμέρας τὰς πρὸ τῆς 24ης Αὐγούστου, καθ' ἣν ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του εἰς τὸν Βασιλέα, τοῦ ἔγιναν γνωσταὶ διὰ βολιδοσκοπήσεως τοῦ Σέρ Ἔλλιοτ ὅταν τὴν 23ην Αὐγούστου συνωμίλησε μετ' αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἐγέννησαν τὴν δυσθυμίαν του τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ἡ ὁποία ἔγινεν ἀντιληπτὴ εἰς πλείστους, καὶ τὸν ἔκαμαν νὰ προσπαθῆσῃ νὰ εὕρῃ μίαν ἀφορμὴν νὰ παραιτηθῇ; Εἰς αὐτὸν ἀπόκειται νὰ ἀπαντήσῃ. Διότι πῶς νὰ ἐξηγήσωμεν ὅτι μετὰ τὸ ὑπόμνημά του ἐκεῖνο πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει σήμερον ὡς κακόπιστον, ἀπέσυρε μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὴν παραίτησίν του; Ἐὰν ἐθεώρῃ καὶ τότε τὸν Βασιλέα κακόπιστον, ὧφειλε νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν παραίτησίν του. Μήπως ἐν τῷ μεταξύ τὸν καθησύχασεν ὁ Σέρ Φρ. Ἔλλιοτ σχετικῶς μὲ τὴν Καβάλλαν;

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι τὸν Αὐγούστου τοῦ 1914, ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου περὶ ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἀπέτυχε, ὄχι διότι τὴν ἀπέρριψεν ὁ Βασιλεὺς, ἀλλὰ διότι τὴν ἀπέρριψαν οἱ Σύμμαχοι καὶ διότι ἐδίστασε περὶ αὐτῆς καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος ἐκ τοῦ φόβου τῆς Βουλγαρίας, ὡς φαίνεται σαφῶς ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ, ἀναφέροντος τὰ ὅσα εἶπεν ὁ κ. Βενιζέλος πρὸς τὸν Σέρ Φρ. Ἔλλιοτ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τότε θὰ τοῦ ἔγινε διὰ πρώτην φοράν καὶ νύξιν περὶ παραχωρήσεως τῆς Καβάλλας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Φυσικὰ, ὡς λέγει καὶ ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, ἐψυχράνθη τότε ἐν Ἀθήναις ὁ ζῆλος τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ κ. Βενιζέλος, λησμονήσας ὅτι τὴν 6ην Αὐγούστου τοῦ 1914 εἶχε θέσει εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Συμμάχων ὅλας τὰς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, ἄνευ περιορισμοῦ τόπου καὶ χρόνου, ἠρνήθη δις καὶ κατὰ τὸ τέλος Ὀκτωβρίου 1914 καὶ κατὰ τὰ μέσα Ἰανουαρίου 1915 εἰς

τούς Συμμάχους νὰ στείλῃ τὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων κατὰ τῆς Αὐστρίας.

Ὁ κ. Βενιζέλος παραθέτων εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1934 ὀλόκληρον τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν τοῦ Βασιλέως τῆς 24ης Αὐγούστου 1914 (κατόπιν τῆς ὁποίας, ἐν τούτοις, ἀπέσυρε τὴν παραίτησίν του) καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς ἡμᾶς, μᾶς λέγει: «Αἱ ἐκφράσεις αὗται (τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βασιλέως) θ' ἀναγνωρίσῃ ὑποθέτω καὶ ὁ κ. Μεταξῆς ὅτι δὲν εὐρίσκονται εἰς καμμίαν ἁρμονίαν μὲ τὴν ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΓΕΝΕΙΑΝ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΙΣΘΗΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΑΝΑΜΕΝΕΙ ΚΑΝΕΙΣ ΑΠΟ ΕΝΑ ΒΑΣΙΛΕΑ».

Τοῦ ἀπαντῶμεν: Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Βασιλέως, εἶνε ἐπιστολὴ ἑνὸς ἀνθρώπου εἰλικρινοῦς ἀνοίγοντος τὴν ψυχὴν του πρὸς ἕτερον ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν ἐπίσης ὡς ἑαυτὸν εἰλικρινῆ, ἀφοῦ μάλιστα πρὸ ὀλίγων ὥρων ἐβεβαίου οὗτος τὸν Βασιλέα ἐγγράφως «περὶ τῶν αἰσθημάτων ἀναλλοιώτου πίστεώς του πρὸς τὸν Θρόνον». Ὁ Βασιλεὺς ἐπλανήθη, δυστυχῶς, καὶ ἐπλήρωσε πολὺ ἀκριβὰ τὴν πλάνην του.

Ἄλλὰ ἀφοῦ μᾶς κάμνει τοιαύτας ἐρωτήσεις ὁ κ. Βενιζέλος, μᾶς ἔχει φέρει δὲ ἤδη ὡς μάρτυρα διὰ νὰ στηρίξῃ τὰς κατηγορίας του καὶ τὸν ναύαρχον Κάρρ, δικαιούμεθα οἱ κατηγορούμενοι καὶ οἱ συνήγοροι αὐτῶν νὰ ἀπευθύνωμεν καὶ ἡμεῖς ἐρωτήσεις τινὰς πρὸς τὸν προσαχθέντα μάρτυρα. Καὶ τὸν ἐρωτῶμεν: Τί φρονεῖ περὶ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου; Καὶ ὁ μάρτυς ἀπαντᾷ: (Ἐναμνήσεις τοῦ ναυάρχου Κάρρ, ἔκδοσις 1927, σελίς 194 καὶ περαιτέρω).

«Οἱ χαρακτῆρες τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπεῖχον ὡς δύο πόλοι ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ πρῶτος (ὁ Βασιλεὺς) δὲν ἦτο διπλωμάτης. Ἦτο ἀπολύτως εὐθύς καὶ τίμιος στρατιώτης, μὲ μεγάλο μυαλὸ διὰ πόλεμον, στρατηγικὸν καὶ τακτικόν. Ἦτο καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα ἀπολύτως εἰλικρινῆς, καὶ ἀπεστρέφετο τὴν ραδιουργίαν. Ἐμερίμνα ὅσον τοῦ ἦτο δυνατὸν διὰ τὸ καλὸν τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν μικρῶν ἀνθρώπων. Ἦσως πολὺ περισσότερον παρ' ὅ,τι ἐμερίμνα διὰ τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Ἐμίσει τὴν ἀδικίαν καὶ εὐκόλως συνεκινεῖτο ἀπὸ τὴν θλίψιν ἢ δυστυχίαν τῶν ἄλλων. Ἡ μόνη του φιλοδοξία ἦτο τὸ καλὸν τῆς χώρας του καὶ ἡ εὐδαιμονία τοῦ λαοῦ του».

«Ὁ κ. Βενιζέλος ἦτο δικηγόρος ἐκ Κρήτης, ἐπαναστάτης πιστεύων εἰς ἀποστολὴν του ἐν τῷ βίῳ, μέγας ρήτωρ μὲ μεγάλην δύναμιν μαγνητισμοῦ. Ἦτο γεμάτος ἀπὸ ἀκτινοβολούσας ιδέας, ἀλλὰ ζευγαρωμένας μὲ ζηλοτυπίαν, ἡ ὁποία ἔφθανε σχεδὸν μέχρι τρέλλας, ὡσάκις κανεὶς ἄλλος ἤθελε νὰ πάρῃ καὶ αὐτὸς μερίδιον εἰς τὴν λαϊκὴν πίστῳσιν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον οὐδέποτε ἄφινε νὰ μείνῃ εἰς τὴν θέσιν του ὑπουργός του, ὅστις ἤθελε νὰ ἔχῃ καὶ αὐτὸς ιδέας ἰδικὰς του. Ἦτο γεννημένος ραδιοῦργος καὶ ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐπροτίμα νὰ κάμνῃ τὴν δουλειάν του μᾶλλον μὲ μανοῦβρες, παρὰ μὲ τὰς ἀνοικτὰς μεθόδους πού μετεχειρίζετο πάντοτε ὁ Βασιλεὺς του. Ἦτο ἀνώτερος χρημάτων, ἀλλὰ ἡ ἀδυναμία του ἐνέκειτο εἰς τὴν ἀφάνταστον ματαιοδοξίαν του. Ἐπεθύμει νὰ ἀναγραφῇ εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς παλινορθωτῆς τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατο-

ρίας, αλλά και κανείς άλλος να μή είναι συνεταῖρος του εἰς τὸ μέγαλον του ἔργου, ἀλλὰ μόνος αὐτός. Εἰς τοῦτο ἐνέκειτο ἡ μεγάλη ἀδυναμία τοῦ ἀνδρός. Μία ἄλλη του ἀδυναμία ἦτο ἡ ἀπόλυτος περιφρόνησίς του πρὸς τὴν ὀρθοφροσύνην διὰ κάθε πρᾶγμα καὶ ἡ τάσις του νὰ διῆ προσοχὴν εἰς κάθε παραμῦθι, τὸ ὁποῖον ἔφθανεν εἰς αὐτὸν ἀπὸ οἰανδήποτε πηγῆν, ὅσονδήποτε ἀναξιόπιστον. Τοῦτο προήρχετο ἀπὸ τὸν καχύποπτον χαρακτήρα του, ἔνεκα τοῦ ὁποίου ὑπωπτεύετο τοὺς πάντας». Ὁ μάρτυς λέγει ἐν συνεχείᾳ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος οὐδεμίαν ἠσθάνετο συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἀπλοὺς στρατιώτας καὶ ναύτας καὶ τοὺς ὑπαξιωματικούς καὶ διηγεῖται διάφορα χαρακτηριστικὰ ἐπεισόδια εἰς ἀπόδειξιν, ἐπίσης δὲ ἐπιμένει ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος δὲν εἶχε καμμίαν ιδέαν διὰ τὰ ναυτικὰ πράγματα καὶ ἐπιλέγει:

«Ἄν καὶ ὅσα εἶπα εἶνε ἀρκετά, θὰ ἠδυνάμην νὰ φέρω πολλὰ παραδείγματα διὰ νὰ δώσω μίαν ιδέαν διὰ τὸν ἔξυπνον αὐτὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἀνέτρεψε τὴν Δυναστείαν καὶ τὸ Σύνταγμα, τὰ ὁποῖα ἠγάπα ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, καὶ τέλος μετὰ τὴν δολοφονίαν ἑκατοντάδων ἐκ τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων, ἀφῆκε τὴν Ἑλλάδα σπαρασσομένην ἐν μέσῳ συγκρουομένων παθῶν καὶ μὲ Στρατὸν καὶ Στόλον καταντήσαντας ἀπλᾶς σκιάς, εἰς τὸ ἔλεος τῶν πρὸς Βορρᾶν, Ἄνατολὰς καὶ Δυσμᾶς γειτόνων τῆς».

Ταῦτα ἀνεγράφοντο τὸ 1927 εἰς τὸ ἄνω μνημονευθὲν βιβλίον τοῦ ναυάρχου Κάρρ, τοῦ ὁποίου τὴν μαρτυρίαν ὁ κ. Βενιζέλος ἐπεκαλέσθη εἰς τὰς κατὰ τοῦ Βασιλέως προχθεσινὰς του κατηγορίας, ὅπως δι' αὐτῶν ἀνατραφῆ ἑλληνοπρεπῶς ἡ νέα γενεά, ἥτοι αἱ δεκατρεῖς νεώτεροι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων.

ΑΡΘΡΟΝ 12ον

(1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ ΑΚΡΙΒΩΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΔΑΡΔΑΝΕΛΛΙΩΝ ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ.

Ὄταν εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, προκειμένου περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἀλώσεως τῶν Δαρδανελλίων ὁ κ. Βενιζέλος προσηγγεῖλεν ὅτι εἰς τὸ ἐπόμενον ἄρθρον του θὰ ἐπικαλεσθῆ καὶ ἄλλην μαρτυρίαν, ἀκόμη ἐπιβλητικωτέραν δι' ἐμέ, καὶ ἐνώπιον τῆς ὁποίας δὲν ἠμποροῦσα παρὰ νὰ ἀποκαλυφθῶ, ἀνέμενα μετὰ ἐντατικῆς περιεργείας τὸ ἐπόμενον ἄρθρον του. Ὄντως τὴν ἐπομένην, 29ην Ὀκτωβρίου, ἀνέγνωσα ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἄρθρου του ὅτι ὁ ἐναντίον μου μάρτυς εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος, διότι τὸν Μάϊον τοῦ 1914, μῆνας πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, εἶχα ἐπιμένει ὅπως ἡ Ἑλλάς καταλάβῃ τὰ Δαρδανελλία, διὰ νὰ διορθώσῃ τὴν ναυτικὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Βενιζέλου, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν εἶχομεν ἀπολέσει τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν ἀπέναντι τῆς Τουρκίας, καὶ ἠπειλούμεθα νὰ

χάσωμεν τὰ κεκτημένα ἐκ τῶν δύο πολέμων. Φαντάζεται λοιπόν, ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι δύναται νὰ μὲ ἀποδείξῃ διὰ τούτου ὡς διαφωνοῦντα πρὸς τὸν ἑαυτὸν μου. Δύναμαι νὰ τὸν διαβεβαιώσω ὅτι θὰ ἦτο εὐκολώτερον εἰς αὐτὸν νὰ κυριεύσῃ τὰ Δαρδανέλλια, παρὰ νὰ ἀποδείξῃ τοιαύτην ἀσυνέπειαν ἰδικὴν μου πρὸς ἐμὲ αὐτόν.

Ἦλθε λοιπόν ἡ στιγμή, διὰ νὰ ἐκθέσω ὀλόκληρον τὸ ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων. Τὴν γένεσίν του, τὴν ἐξέλιξίν του καὶ τὸ ναυάγιόν του. Θὰ στηριχθῶ, εἰς τὴν ἔκθεσίν μου ταύτην, ἐπὶ διαφόρων ἐπισήμων κειμένων ἰδίως δὲ ἐπὶ δύο ἐγγράφων τῶν ὁποίων τὴν σημασίαν ἀφίνω εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου νὰ ἐκτιμήσουν. 1ον) Τοῦ σχεδίου τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ τῶν Δαρδανελλίων, μακρᾶς μελέτης, μετὰ πινάκων, σχεδίων καὶ χαρτῶν, τὴν ὁποίαν ἐξεπόνησα κατὰ Φεβρουάριον, Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον τοῦ 1914, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου, μετὰ ἀόκνου ζήλου ἐργασθέντων, πρὸς τοὺς ὁποίους, ὅσοι ζῶσιν ἀκόμη, ἀπευθύνω πάλιν καὶ ἐντεῦθεν τὰς βαθυτάτας εὐχαριστίας μου. 2ον) Τοῦ ὑπομνήματός μου πρὸς τὸν κ. Βενιζέλου τῆς 17ης Φεβρουαρίου 1915, μακροῦ καὶ ἐμπεριστατωμένου.

Ἀμφότερα τὰ ἔγγραφα ταῦτα, ἀφοῦ ἔλαβε γνῶσιν αὐτῶν τότε ὁ κ. Βενιζέλος, κατετέθησαν ἔκτοτε εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ, καὶ εὐρίσκονται ἀκόμη ἐκεῖ. Ἔχω, ἐννοεῖται εἰς χεῖρας μου ἀντίγραφα αὐτῶν.

Ἐκ τοῦ πρώτου ἰδίως ἐξ αὐτῶν ὁ κ. Βενιζέλος ἠντλησε τὰς ἐντυπώσεις του περὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων, ἀλλὰ καθὼς φαίνεται ἐκ τῶν ὑστέρων λίαν ἐπιφανειακὰς ἐντυπώσεις. Βαθεῖαν καὶ προσεκτικὴν μελέτην, οἷαν ἀπαιτοῦσι τοιοῦτου εἴδους σχέδια ἐκστρατείας, δὲν ἔκαμε, διότι ἂν τὰ εἶχε μελετήσει, δὲν θὰ παρουσιάζετο σήμερον πρὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοῦ ἀγνοῶν καὶ τὸ ἄλφα ἀκόμη μιᾶς ἐπιχειρήσεως, τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις ἀργότερα ἠθέλησε νὰ φορτώσῃ εἰς τὴν ράχιν τῆς Ἑλλάδος, αὐτός, ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Κυβερνήτης τῆς χώρας.

Θὰ μοῦ ἦτο εὐκόλον νὰ δημοσιεύσω τὰ ἔγγραφα ταῦτα αὐτούσια. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ χώρου τῶν ἐφημερίδων, τὸν ὁποῖον διαθέτω – θὰ ἐχρειάζοντο δὲ πολλά, πάρα πολλὰ φύλλα ἐφημερίδων διὰ νὰ περιλάβουν τοιαύτας μελέτας, δὲν εἶνε δυνατόν καὶ νὰ κατανοηθῶσιν εὐκόλως ἀπὸ τὸ κοινόν.

Εἶνε μελέται καθαρῶς στρατηγικοῦ καὶ τακτικοῦ περιεχομένου, τὰς ὁποίας διὰ νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς χρειάζεται νὰ ἔχη καλὴν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν προπαίδευσιν. Θὰ περιορισθῶ λοιπόν εἰς περιεκτικὴν ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου των, κατὰ τρόπον καταληπτόν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου, ἀναφέρων αὐτολεξεὶ μόνον τὰς περικοπὰς των ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι λύουσιν ὀριστικῶς τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα.

Ἀλλὰ προτοῦ προβῶ εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος θέλω νὰ ἀπαντήσω εἰς ἀπορίας τινὰς τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰς ὁποίας ἐκθέτει εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 29ης Ὀκτωβρίου τρ. ἔτους.

Διαμαρτύρεται εἰς τὸ ἄρθρον του ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι μόνον μετὰ τὸ 1925,

όποτε ξεδόθη τὸ περὶ πολέμου βιβλίον τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ ἔμαθε τὸ τηλεγράφημα τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου πρὸς τὸν ναύαρχον Κάρρ, ὅπως μελετήσῃ μεθ' ἡμῶν τὰ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἄλλως, λέγει, θὰ ἐφρόντιζε ἀμέσως τότε (Αὐγούστος 1914) νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐκστρατεία. Ἄλλ' ἀστειεύεται ὁ κ. Βενιζέλος; Δὲν δημοσιεύει εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον, πού διαμαρτύρεται οὕτω πῶς, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν τοῦ Βασιλέως τῆς 24ης Αὐγούστου 1914, ἣτις τοῦ λέγει: «Εἰς τὸν ναύαρχον εἶπα, εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀνακοινώσεώς σου, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζον ἤδη ἀπὸ ὑμᾶς, (δηλ. ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον) ὅτι θὰ ἀνέθετον τὴν μελέτην τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον κτλ.»; Ὡστε ὄχι μόνον ἐγνώριζεν ἀπὸ τότε τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου πρὸς τὸν ναύαρχον Κάρρ, ἀλλὰ αὐτὸς εἶνε, ὅστις καὶ τὴν ἐγνωστοποίησεν πρῶτος εἰς τὸν Βασιλέα.

Ἄλλὰ θέλομεν νὰ καθησυχάσωμεν καὶ νὰ παρηγορήσωμεν τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι δὲν ἔχασε οὔτε τότε καμμίαν εὐκαιρίαν.

Καὶ πρῶτον ἄς θέσωμεν εἰς τάξιν τὰς χρονολογίας, πρᾶγμα τὸ ὅποιον συνηθίζομεν ἡμεῖς, ἀλλὰ ὄχι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ πρὸς τὸν ναύαρχον Κάρρ ἐστάλη ἐκ Λουδίνου τὴν 21ην Αὐγούστου 1914 (π. ἡμ.) Γνωστὸν ἔλαβεν αὐτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος τὴν 23ην Αὐγούστου, ὁπότε καὶ συνωμίλησεν ὁ Βασιλεὺς μετὰ τοῦ Κάρρ. Τὴν συνομιλίαν ταύτην ἐπηκολούθησεν τὴν 24ην Αὐγούστου ἡ παραίτησις τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τὸ μακρὸν αὐτοῦ ὑπόμνημα. Τὴν προηγουμένην ὁ κ. Βενιζέλος ἔσχε μετὰ τοῦ Σέρ Φρ. Ἐλλιὸτ μακρὰν συνομιλίαν περὶ ἧς ἐκθέτει ὁ κ. Τσῶρτσιλλ εἰς τὸ βιβλίον του. Τὴν αὐτὴν 24ην Αὐγούστου, ἀπηύθυνεν ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὴν ἐπιστολὴν του, δίδων τὰς ἀναγκαίας ἐξηγήσεις διὰ τὸ ἐπεισόδιον Κάρρ.

Τὴν 25ην Αὐγούστου ὁ κ. Βενιζέλος εἶχεν ἀποσύρει τὴν παραίτησίν του. Τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς 25 Αὐγούστου ὁ Ναύαρχος Κάρρ ἦλθεν εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τοῦ Στρατοῦ, ὅπου ἔλαβε χώραν μετὰξὺ αὐτοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στόλου καὶ ἐμοῦ, Διευθυντοῦ τῆς 1ης Διευθύνσεως τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου, ἡ κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ καὶ ἐντολὴν τοῦ Βασιλέως σύσκεψις.

Κατὰ τὴν σύσκεψιν ταύτην διαρκέσασαν ἐπὶ πολὺ ἀντηλλάγησαν πολλὰ, καὶ συνεζητήθησαν πολλὰ. Ἐγὼ ἀνέλυσα εἰς τὸν ναύαρχον Κάρρ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς περὶ Δαρδανελλίων μελέτης μου τοῦ Ἀπριλίου 1914 καὶ τοῦ παρέστησα ὅτι ἐκεῖνο πού ἦτο δυνατὸν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἐν πλήρει εἰρήνῃ, δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν τὰ τέλη Αὐγούστου 1914 ἐν πλήρει πολέμῳ. Τοὺς λόγους ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβάσιζα τὴν πεποίθησίν μου ταύτην, θὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα βραδύτερον, ὅταν φθάσω εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ θέματος. Ἐπηκολούθησεν ἐννοεῖται μακρὰ συζήτησις καὶ ἠκούσθησαν πολλὰ καὶ διάφοροι γινῶμαι.

Ἄν κατόπιν τῆς συσκέψεως ταύτης ἐτηλεγράφησεν ὁ ναύαρχος Κάρρ εἰς τὸν κ. Τσῶρτσιλλ καὶ τί ἐτηλεγράφησεν δὲν ἔμαθα τότε, οὔτε τότε ἡ θέσις μου

ήτο τοιαύτη, ώστε να το γνώριζα. Το έμαθα πολύ αργότερα, και εγώ από το βιβλίο του κ. Τσώρτσιλλ, αληθινά όμως, και όχι όπως ο κ. Βενιζέλος. Φαίνεται, δεν γνωρίζω πώς, ούτε με ενδιαφέρει, ή μάλλον και με συμφέρει σήμερα, ο ναύαρχος Κάρρ, έσχε τότε την εντύπωσιν ασχέτως με τας προσωπικές μου αντιρρήσεις, ότι έχει σύμφωνον την γνώμην των Έπιτελείων δια την επιχείρησιν ταύτην. Ίσως συνεσκέφθη την έπομένην και πάλιν χωρίς να είμαι εγώ παρών. Λέγω, ίσως, διότι δεν το γνωρίζω, ούτε έχω ένδειξιν τινα περι αυτού. Πάντως το τηλεγράφημα, το όποιον έστειλε την 28ην Αύγουστου (π. ήμ.) εις τον κ. Τσώρτσιλλ και το όποιον παραλαμβάνομεν από το βιβλίο του κ. Τσώρτσιλλ, αυτολεξεί, έχει ως εξής:

«Συνεβουλευθήν το Έλληνικόν Γενικόν Έπιτελείον επί του τηλεγραφήματός σας. Είμαι σύμφωνος με αυτό εις το ό,τι εάν ή Βουλγαρία δεν έπιτεθῆ κατά τῆς «Έλλάδος, ή τελευταία δύναται να κυριεύση την Καλλιόπολιν με τας δυνάμεις σπου διαθέτει. Η Έλλάς όμως δεν έχει εμπιστοσύνην εις την Βουλγαρίαν, εάν και αυτή (ή Βουλγαρία) δεν έπιτεθῆ συγχρόνως κατά τῆς Τουρκίας με όλας της τας δυνάμεις. Δεν δέχεται ως έγγύησιν, ότι ή Βουλγαρία ύπόσχεται να κμείνη ουδετέρα. Έκτός των έπιφυλάξεων τούτων, το σχέδιον τῆς άλώσεως των «Δαρδανελλίων εἶνε έτοιμον. Η Έλλάς δύναται να παράσχη τὰ μεταφορικά «πλοία δια τὰ στρατεύματα. Θα χρειασθῆ στόλος άγγλικός από δύο καταδρομικά μάχης, ένα ελαφρώς θωρακισμένον καταδρομικόν, τρία ελαφρά καταδρομικά και μοῖραν αντιτορπιλικών, όπως συνοδεύση τας μεταφοράς. Το Έπιτελείον και εγώ κατηρτίσαμεν αρχικώς το σχέδιον τούτο, άλλ' ήδη ή επιχείρησις «έλαβε μάλλον έκτεταμένον χαρακτήρα, άφ' ότου έπεστρατεύθη ή Τουρκία και απέκτησε τὰ δύο γερμανικά πολεμικά».

Ούτω ο κ. Τσώρτσιλλ έχει εις την διάθεσιν του τας στρατιωτικές και ναυτικές δυνάμεις τῆς Έλλάδος, έτοιμους, κατά το τηλεγράφημα του ναυάρχου Κάρρ, δια την επιχείρησιν. Τί λοιπόν τον ήμπόδισε; Ό κ. Βενιζέλος!... Έδημοσιεύσαμεν εις το προηγούμενον άρθρον μας ολόκληρον την σχετικήν περικοπήν εκ του βιβλίου του κ. Τσώρτσιλλ, ήτις λέγει ότι την 23ην Αύγουστου (π. ύμ.) ο κ. Βενιζέλος, εν όμιλίᾳ του με τον Σέρ Φρ. Έλλιοτ εν Αθήναις, ανέκοίνωσεν εις τον τελευταίον, δια την περίπτωσιν τοιαύτης έκστρατείας κατά των Δαρδανελλίων, ότι «εάν, όμως ή Βουλγαρία ήνουτο με την Τουρκίαν, ενῶ ή Σερβία εἶνε άπησχολημένη με την Αύστρίαν, ή θέσις μας καθίσταται κρίσιμος».

Τότε, διηγείται ο κ. Τσώρτσιλλ, έπρότεινεν εις τον ανθιστάμενον δια την έκστρατείαν ταύτην Σέρ Έδ. Γκρέυ να προτείνουσι εις την Ρωσσίαν να φέρη ένα σώμα στρατού, είτε από τον Αρχάγγελον, είτε από το Βλαδιβοστόκ, είτε από το Πόρτ Αρθούρ, δια να ενεργήση την επίθεσιν κατά τῆς Καλλιπόλεως. Αλλά πρὸς άπάντησιν ο Σέρ Έδ. Γκρέυ του ανέκοίνωσε τηλεγράφημα εκ Πετροπόλεως, ότι ή Ρωσσία ανακαλοῦσα πανταχόθεν τὰ στρατεύματά της, όπως τὰ διαθέση εις το άνατολικόν μέτωπον κατά των Γερμανών δεν εἶνε εις θέσιν να παράσχη ουδεμίαν βοήθειαν κατά τῆς Τουρκίας, ώστε, προσθέτει ο Σέρ Έδ. Γκρέυ,

πρός τὸ παρὸν δὲν παραδέχεται ὅτι ὑπάρχει εὐκαιρία ἐνεργείας εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Ὡστε οἱ φόβοι τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀπὸ τῆς 23ης Αὐγούστου ἐκφρασθέντος εἰς τὸν κ. Ἑλλιοτ διὰ τὴν Βουλγαρικὴν ἐπίθεσιν, ἐσταμάτησαν –εὐτυχῶς λέγομεν ἡμεῖς– τὴν σχεδιαζομένην ἐπιχείρησιν. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι διὰ τοὺς φόβους τούτους, εἶχον οἱ Ἕλληες τὸ φάρμακον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ κ. Τσῶρτσιλλ. Τὴν ἄμεσον παραχώρησιν τῆς Καβάλλας εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Καὶ πιθανώτατα θὰ τὸ ὑπέδειξεν τὴν 23ην Αὐγούστου ὁ Σέρ Φρ. Ἑλλιοτ εἰς τὸν κ. Βενιζέλον. Ἐξηγεῖται οὕτω καὶ ἡ παραίτησις τοῦ κ. Βενιζέλου τῆς 24ης Αὐγούστου καὶ ἡ κατόπιν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βασιλέως ἀπόσυρσις αὐτῆς μετὰ δύο ἡμέρας. Ἐάν, βέβαια, ὁ Σέρ Φρ. Ἑλλιοτ, λαβὼν γνῶσιν τῆς παραιτήσεως ταύτης ἔσπευσε νὰ τὸν καθησυχάσῃ ὡς πρὸς τὴν Καβάλλαν, ἐξηγεῖται κάλλιστα ἡ μὴ ἐπιμονὴ τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν παραίτησίν του. Πῶς διέφυγον τὸν κ. Βενιζέλον, τὰ ὅσα ἀνεφέραμεν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ; Μήπως τὸ ἐμελέτησε μετὰ τῆς αὐτῆς προσοχῆς, μεθ' ὅσης ἐμελέτησε καὶ τὸ σχέδιόν μου τῆς ἀλώσεως τῶν Δαρδανελλίων τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1914; Τότε ἐξηγεῖται τὸ πρᾶγμα.

Ἡ ἑτέρα ἀπορία τοῦ κ. Βενιζέλου, κατὰ τὸ ἄρθρον του τῆς 29ης Ὀκτωβρίου ἐν. ἔτους, εἶνε ὅτι κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Φεβρουαρίου «ἡ ὅλη στρατιωτικὴ δύναμις, ἡ εὐρισκομένη εἰς τὴν Χερσονήσον τῆς Καλλιπόλεως, ἀνήρχετο εἰς 7.000 ἄνδρας, διανεμημένους εἰς τὰ διάφορα ἔκεί φρούρια πρὸς φρούρησιν αὐτῶν. Ἐπομένως, στρατὸς κινήσεως, δυνάμενος ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς ἀποβάσεως καὶ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν προέλασιν πρὸς κατάληψιν τῆς χερσονήσου, δὲν ὑπῆρχε». Ἀπατάται δεινῶς. Ἐάν παραδεχθῶμεν ὅτι εἰς τὴν Χερσονήσον τῆς Καλλιπόλεως ὑπῆρχον τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Φεβρουαρίου περὶ τὰς 7 χιλ. ἄνδρας, γνωρίζει ἄρα γὰρ ὁ κ. Βενιζέλος πόσαι χιλιάδες εὐρίσκοντο εἰς τὰς πλησίον τῆς Χερσονήσου ταύτης φρουρᾶς τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος, καὶ πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔτοιμοι νὰ συγκεντρωθῶσι ταχύτατα εἰς πᾶν ἀπειλούμενον σημεῖον, εἴτε τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, εἴτε εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ, εἴτε πρὸς τὴν παρὰ τὴν Τένεδον Ἀσιατικὴν ἀκτὴν; Διότι ὅλα ταῦτα τὰ σημεία ἠδύναντο νὰ ἀπειληθῶσι δι' ἀποβάσεως. Δὲν τὸ γνωρίζει ὁ κ. Βενιζέλος. Θὰ τοῦ τὸ μάθωμεν λοιπὸν ἡμεῖς ὅταν εἰς τὸ ἐπόμενον ἄρθρον μας θὰ ἀναλύσωμεν τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπὶ τῆς βάσει τοῦ μνημονευθέντος σχεδίου ἐκστρατείας μας καὶ θὰ τὸν πληροφορήσωμεν εἰς ποῖα σημεία ἦσαν τὰ στρατεύματα ταῦτα καὶ πόση ἡ δύναμις των.

Εἶνε ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ κάμωμεν ἓνα μικρὸν μάθημα τακτικῆς διὰ τοὺς μὴ στρατιωτικούς ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας, καὶ δι' αὐτὸν τὸν κ. Βενιζέλον.

Ἐνας στρατὸς, ὅστις ἔχει νὰ ἀμυνθῇ εἰς ἐκτεταμένην γραμμὴν, ἢ καὶ μέτωπον μὲ διαφόρους τομεῖς, ἀπέχοντας ἀπ' ἀλλήλων, ποτὲ δὲν διαθέτει τὰς δυνάμεις του ὅλας ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς γραμμῆς ἢ καὶ ἐφ' ὄλων τῶν δυναμένων νὰ ἀπειληθῶσι τομῶν τοῦ μετώπου. Ἐάν ἐπραττε τοῦτο θὰ ἐκινδύνευε νὰ εἶνε πα-

ντοῦ ἀσθενῆς καὶ νὰ ἀχρηστεύσῃ μεγάλο μέρος τῶν δυνάμεών του, τῶν μὴ εὐρίσκομένων παρὰ τὸ προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ σημείου. Ὡστε δὲν κάμνει ἕνας στρατὸς καλῶς διοικούμενος τοιαύτας ἀνοησίας, ἀλλὰ τοποθετεῖ ἐπιτηρητικὰ τμήματα εἰς τὰ σημεία, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ προσβληθῶσι καὶ κρατῶν τὰς δυνάμεις του συγκεντρωμένας εἰς διάφορα σημεία ὀπισθεν καὶ εἰς ἀρκετὴν μάλιστα ἀπόστασιν ἐσωτερικῶς, ὅταν τὸ ἀπειλούμενον μέτωπον εἶνε τόσον μέγα καὶ τόσον ἐσωτερικῶς διακεκομμένον, ὡς τὸ μέτωπον ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ μέχρι τῆς ἑναντι τῆς Τενέδου Ἀσιατικῆς ἀκτῆς. Ἰδίως δὲ θὰ πράξῃ τοῦτο ἕνας συνετῶς διοικούμενος στρατὸς, ὅταν ἡ ἀναμονὴ τῆς ἐπιθέσεως θὰ εἶνε μακρά, ὅταν θὰ ἀναμένη ἐβδομάδας καὶ μῆνας ὄχι μόνον διὰ τοὺς ἄνω λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἀναπαύῃ καὶ συντηρῇ καλῶς τοὺς ἄνδρας του, τὰ κτήνη του καὶ τὸ παντοειδὲς ὑλικόν του. Ὅταν φανῇ ἡ πρώτη ἔνδειξις σοβαρᾶς ἀπειλῆς τοῦ ἐχθροῦ, τότε ἀναλόγως τῶν περιστάσεων συγκεντρώνει ὁ ἀμυνόμενος τὰς δυνάμεις του πρὸς τὸ ἀπειλούμενον σημεῖον. Ὡστε ἂν οἱ Τοῦρκοι εἶχον διαθέσει διὰ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως καὶ κατοχὴν τῶν φρουριῶν τῆς –λίαν ἀσημάντων ἄλλως τε ἀπὸ ἀμυντικῆς ἀπόψεως– 7 χιλ. ἄνδρας, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος ἐγὼ εὐρίσκω ὅτι πολλοὺς διέθεσαν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἐὰν ἤμουν εἰς τὴν θέσιν των ἐγώ, θὰ διέθετον ὀλιγωτέρους. Ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι πάντοτε εἶχαν τὴν μανίαν νὰ τοποθετῶσιν ἰσχυρὰς προφυλακὰς ἴσως ἔνεκα τοῦ δυσπίστου χαρακτῆρος των, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν τακτικῶν σκέψεων. Τὸ ζήτημα ὁμως εἶνε πόσους θὰ ἠδύναντο νὰ συγκεντρώσουν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν Χερσονήσον ὅταν θὰ ἐνεφανίζετο σοβαρὰ ἔνδειξις ἀπειλῆς αὐτῆς. Αὐτὸ τὸ ἐκθέτω εἰς τὰς μνημονευθείσας μελέτας μου. Ὁ κ. Βενιζέλος ὅταν τὰς ἐδιάβασε, τὸ παρείδε. Θὰ τὸν πληροφορήσωμεν ἐπὶ τούτου προσεχῶς.

* * *

Μένει τώρα καὶ ἡ τρίτη ἀπορία τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ προερχομένη ἐκ τῆς πληροφορίας τοῦ κ. Μοργκεντάου ὅτι «ὡς ἐκ τῆς ἀναμενομένης καταλήψεως τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ τοῦ στρατοῦ μας, αἱ ἀρχαὶ μαζὺ μὲ τὰ σπουδαιότερα ἀρχεῖα ἦσαν ἔτοιμοι ὅπως ἐγκαταλείψουν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ καταφύγουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας, εὐθὺς ὡς θὰ κατελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ στρατοῦ μας ἡ Χερσονήσος τῆς Καλλιπόλεως». Πληροφοροῦμεν τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι, ἂν ὁ στρατὸς μας κατελάμβανε τὴν Καλλιπόλιν, οὐδεμία μεταφορὰ οἰουδήποτε πράγματος θὰ ἦτο πλέον δυνατὴ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐὰν οἱ Τοῦρκοι πράγματι ἐφοβοῦντο τοιοῦτον ἐνδεχόμενον, καταλήψεως τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν των, δὲν θὰ ἐπερίμεναν νὰ καταληφθῇ ἡ Καλλιπόλις, ἀλλὰ πολὺ πρὶν θὰ μετέφερον τὰ ἀρχεῖα των, τὰς ἀρχὰς των καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχαν νὰ διαφυλάξουν, πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπως ἔπραξαν οἱ Γάλλοι κατὰ τὸ 1914, ὅταν, προτοῦ, ἀπειληθῇ σοβαρῶς τὸ Παρίσι, μετέφεραν ἐγκαίρως πᾶν ὅ,τι ἔδει νὰ μεταφερθῇ, εἰς Βορδῶ. Ἀλλὰ εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἐπικειμένου ἀγῶνος, διὰ τὸν ὁποῖον εἶνε

ήσυχτοι οί στρατιωτικοί, καταλαμβάνονται υπό άδικοιοιογήτων άνησυχιών αί πολιτικοί άρχαι και κάμνουν πολλακίς έτοιμασίας άσκόπους, ώς έάν ό κίνδυνος ήτο πραγματικός. Δέν ένθυμείται ό κ. Βενιζέλος τό 1912, όταν ήττήθη ή ήμετέρα 5η μεραρχία είς τό Σόροβιτς, τοϋ όγκου τοϋ ήμετέρου στρατοϋ νικήσαντος είς Γιαννιτσά και προελαύνοντος πρός Θεσ)νίκη, ότι κατελήφθη ή έν Άθήναις κυβέρνησις υπό τοιοϋτου πανικοϋ μήπως ό Δζαβήτ προελάση έκ Σόριβιτς πρός Λάρισαν! και Άθήνας!!... ώστε ό κ. Βενιζέλος έζήτησε διά τηλεγραφήματος τοϋ πρός τόν Διάδοχον, όπως δύο μεραρχίαι έκ τοϋ προελαύνοντος πρός Θεσσαλονίκη στρατοϋ άποσταλῶσι ταχέως είς Κατερίνη, έπιβιβασθῶσι και μεταφερθῶσι θαλασσίως είς Βόλον, και εκείθεν διά ξηρᾶς πρός Λάρισαν διά νά καλύψωσιν άπό τόν Δζαβήτ τήν όδόν τής πρωτευούσης; Έννοείται ότι ό τοιοϋτος φόβος εκίνησε τό μειδιάμα ήμῶν είς Γιαννιτσά, και δέν έδώσαμεν καμμίαν προσοχήν είς τήν διαταγήν ταύτην τοϋ κ. Βενιζέλου. Τί τό παράδοξον λοιπόν έάν και τό 1915 υπήρξαν έν Κωνσταντινουπόλει και πολιτικοί άρχαι έτοιμάσασαι τά άρχεία των διά ταξίδιον πρός τό έσωτερικόν τής Μ. Άσίας;

Τώρα λύσαντες τās άπορίας τοϋ κ. Βενιζέλου, είσερχόμεθα είς τό έπόμενον άρθρον μας είς τήν άνάλυσιν τοϋ ζητήματος τῶν Δαρδανελλίων.

Υ.Γ. Είς τά άρθρα τοϋ κ. Βενιζέλου 30ης και 31ης Όκτωβρίου, τά γέμοντα χυδαίων ύβρεων κατά τοϋ νεκροϋ Βασιλέως Κωνσταντίνου θ' άπαντήσω μετά τήν έξάντλησιν τοϋ θέματος τῶν Δαρδανελλίων και θα έξηγήσω τήν άξίαν τῶν περι Πασάρωφ ίσχυρισμῶν του.

ΑΡΘΡΟΝ 13ον

(2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1913-14 ΕΙΧΕΝ ΟΔΗΓΗΣΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΙΣ ΤΟ ΧΕΙΛΟΣ ΤΗΣ ΑΒΥΣΣΟΥ.

Ένθυμοϋνται βεβαίως οί γηραιότεροι τῶν άναγνωστῶν μας υπό ποίους δυσμενείς όρους εύρέθη ή Έλλάς ευθύς μετά τήν σύναψιν τής Ειρήνης τῶν Άθηνῶν τοϋ 1913 μετά τής Τουρκίας. Τους συνοψίζομεν ένταϋθα διά νά τους μάθη και ή νέα γενεά, δηλαδή αί 13 νεώτεροι κλάσεις τῶν Έλλήνων ψηφοφόρων, διά τήν ένθικην άνατροφήν τῶν όποίων άνησυχεί τόσον ό κ. Βενιζέλος.

Έάν οί Βαλκανικοί Σύμμαχοι ένίκησαν τό 1912 τήν Τουρκίαν, τό όφείλουσι είς τήν ναυτικήν ύπεροχήν τής Έλλάδος επί τής Τουρκίας, και κυρίως είς τόν «Άβέρωφ» τοϋ όποιοϋ τήν προμήθειαν δέν ένήργησεν ό κ. Βενιζέλος, αλλά ή Κυβέρνησις Μαυρομιχάλη. Άνευ τής ναυτικῆς ύπεροχής, ή Τουρκία, κατά τους ύπολογισμούς μας τοϋ Έλληνικοϋ Έπιτελείου θα είχε δυνηθῆ νά συγκεντρώση τόν στρατόν της έξ Άσίας είς Εϋρώπην τρείς φορές ταχύτερον, άφ' ό,τι τό

ἔπραξε τὸ 1912. Συνεπῶς θὰ ἠδύνατο νὰ παρουσιάσῃ εἰς Θράκην πολὺ μεγαλύτεραν δύναμιν κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἐπίσης δὲ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ νὰ σχηματίσῃ λίαν ἰσχυρὰν στρατιάν. Ἀφ' ἑτέρου ἢ ἐπιστράτευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἰδίως ἡ συγκέντρωσις αὐτοῦ εἰς τὸ Βόρειον μέρος τῆς Θεσσαλίας θὰ ὑφίστατο λίαν σημαντικὴν ἐπιβράδυνσιν. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ὁ πόλεμος τοῦ 1912 θὰ ἐλάμβανεν ἐντελῶς ἀλλοίαν ἐξέλιξιν.

Ἄλλὰ καὶ ὅπως διεμορφώθη ἑδαφικῶς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος μετὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912 καὶ 1913, ἦτο ἀδύνατον νὰ ζήσῃ ἄνευ πλήρους ὑπεροχῆς κατὰ θάλασσαν ἐπὶ τῆς Τουρκίας. Διότι ἡ Τουρκία ἐπικρατοῦσα κατὰ θάλασσαν, θὰ ἠδύνατο κηρύττουσα τὸν πόλεμον, ὄχι μόνον νὰ καταλάβῃ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, καὶ αὐτὴν τὴν Κρήτην, ἀν τὴν ἠθελε, ἀλλὰ καὶ νὰ πλήξῃ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν του, τὸν Σαρωνικὸν κόλπον.

Ἐὰν μάλιστα συνεμάχῃ καὶ ἡ Βουλγαρία μετὰ τῆς Τουρκίας καθ' ἡμῶν, τῆς Τουρκίας ἐπικρατούσης κατὰ θάλασσαν, τότε ἡ μὲν μεταφορὰ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ Παλαιᾶς Ἑλλάδος εἰς Μακεδονίαν διὰ Θεσσαλονίκης καὶ Καβάλλας, θὰ καθίστατο ἀπολύτως ἀδύνατος, μεταφορὰ διὰ ξηρᾶς θὰ διήρκει ἐπὶ πολλὰς ἑβδομάδας, μὴ ὑφισταμένου τοῦ σιδηροδρόμου Λαρίσης-Θεσσαλονίκης, ἀνεφοδιασμὸς δὲ διὰ θαλάσσης, ἔξωθεν, ὄχι μόνον τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς χώρας ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατος. Θὰ ἐπρόκειτο ἐπομένως περὶ πλήρους καταστροφῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ὡστε ἡ πλήρης ναυτικὴ ἐπικράτησις τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Τουρκίας ἦτο τότε ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Πλήρη δὲ ναυτικὴν ἐπικράτησιν διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐννοοῦμεν τὴν ὑπαρξιν Ἑλληνικοῦ στόλου, μὲ βαρέα θωρηκτά, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀποκλείσῃ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὰ Δαρδανέλλια, καὶ νὰ παρεμποδίσῃ ἀπολύτως πᾶσαν ἔξοδον τουρκικῶν πλοίων. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν ἤρκουν μόνον ἀντιτορπιλλικά, οὔτε ὑποβρύχια, τὰ ὅποια ἄλλως τε τότε (1913) ἦσαν ἀτελέστατα, ἀλλὰ πρὸ παντὸς βαρέα θωρηκτά, εἴτε ἰσχυρὰ θωρακισμένα καταδρομικὰ μάχης. Ἡ ἰδέα ὀπλισμοῦ τῆς Ἑλλάδος δι' ἐλαφροῦ μόνον στόλου θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἄμυναν τὸ πολὺ τινῶν μόνο ἀκτῶν της, πάντως ὅμως δὲν θὰ ἠμπόδιζε τὴν ναυτικὴν ἐπικράτησιν τῆς Τουρκίας ἐν τῷ Αἰγαίῳ μὲ ὅλας της τὰς συνεπειάς, κατοχῆς ὑπὸ τῆς Τουρκίας τῶν νήσων, καὶ μεγάλης ἐπιβραδύνσεως τῆς συγκεντρώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην. Μόνον ἡ ἔξοδος τοῦ «Χαμιδιέ», ἐνὸς ἐλαφροῦ καταδρομικοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1912)1913 ἐκ Δαρδανελλίων, διαλαθόντος τὴν προσοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἤρκεσε νὰ διαταράξῃ τὰς μεταφορὰς ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ Μακεδονίας εἰς Ἠπειρον, τὸν ἀνεφοδιασμὸν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἠπείρου ἐκ Πειραιῶς, ὡς καὶ τὰς μεταφορὰς Σερβικοῦ στρατοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης θαλασσίως εἰς Ἀλβανίαν.

Τὴν τόσον ζωτικὴν διὰ τὴν Ἑλλάδα θαλασσίαν ἐπικράτησιν, τὴν ὁποίαν εἶχομεν μέχρι τῆς εἰρήνης τῶν Ἀθηνῶν, κατάρθρωσεν ὁ κ. Βενιζέλος εὐθύς μετ' αὐτὴν νὰ τὴν ἐκχωρήσῃ εἰς τὴν Τουρκίαν. Καὶ ἰδοὺ πῶς: Τότε ἡ Βραζιλία ἢ

όποια κατεσκεύαζε δύο θωρηκτά εν Άγγλία ήθελε δια οικονομικούς λόγους να τα πωλήσει πρό του πέρατος της κατασκευής των. Η Ελλάδα ήτις ώφειλε να τα αγοράσει άμέσως, ισχυροποιουμένη κατά θάλασσαν κατά τρόπον άδιαφιλονείκτητον, χάριν αυτής της ύπαρξέως της, παρημέλησε τοῦτο, έξ άφαντάστου, άν μη έγκληματικῆς, άφελείας του Κυβερνήτου της. Η Τουρκία όμως παρ' όλην την καταστροφήν που είχεν ύποστῆ, τα ήγόρασε. Υπελογίζετο ή άποπεράτωσις αυτών το θερος ή το πολύ το φθινόπωρον του 1914, όποτε ή Τουρκία κάτοχος αυτών θα είχεν εις χείρας της την ύπαρξιν της Ελλάδος. Τότε ήνοιχθησαν οι όφθαλμοί του κ. Βενιζέλου. Καί κατ' αρχάς μέν προσεπάθησε να πείσει έαυτον και τους περι έαυτον ότι και με έλαφρόν στολίσκον θα τα έξβαζε πέρα ή Ελλάς, αλλά άπέναντι των διαμαρτυριών όλων των ειδικών, και της στυγνῆς πραγματικότητος, ήρχισε στρέφων τα βλέμματα παντού όπου θα ήδύνατο να εύρεθώσιν ισοδύναμα πλοία προς αγοράν. Άλλά πουθενά δέν εύρίσκοντο. Πουθενά δέν ήδύνατο να κατασκευασθώσι πρό της άποπερατώσεως των δύο Βραζιλιανών, Τουρκικών πλέον, θωρηκτών. Άπό μηνός εις μήνα προσήγγιζε το τραγικόν τέλος της Ελλάδος. Τότε ο κ. Βενιζέλος, έντρομος πρό των συνεπειών της πολιτικῆς του, μετέβη τον χειμώνα του 1913)1914 εις Εύρώπην δια να εύρη ύποστηρικτάς και φίλους, ή τουλάχιστον τρόπον συμβιβασμού με την Τουρκίαν εις βάρος της επί των νήσων του Αιγαίου κυριαρχίας. Εγύρισεν εις την Ελλάδα τας αρχάς του 1914, άνευ άποτελέσματος. Η Τουρκία παρείλκυσε τας διαπραγματεύσεις αναμένουσα την άποπεράτωσιν των θωρηκτών της. Εν τῷ μεταξύ δέ ήρχισε τους διωγμούς κατά του έλληνικού στοιχείου εις βαθμόν, ώστε τότε ο κ. Βενιζέλος έφεύρε και έπρότεινε δια πρώτην φοράν την ανταλλαγήν των πληθυσμών. "Όταν έματαιώθη ύπ' αυτού του ίδιου ή παρ' έμοῦ προταθεισα κατ' Απρίλιον 1914 κατάληψις των Δαρδανελλίων, περι ής θα όμιλήσω κατωτέρω, εν άπελπισία εύρισκόμενος ήγόρασε δύο παλαιά άμερικανικά θωρηκτά, την «Αήμνον» και το «Κιλκίς», τα όποία θα ήτο άδύνατον να άντιμετωπίσωσι τα μετ' όλίγον έτοιμα νέα θωρηκτά της Τουρκίας. Ο ναύαρχος Κάρρ χαρακτηρίζει ταῦτα, εις το περι του πολέμου βιβλίον του (σελ. 196) ως γηραιά πλοία, με πυροβόλα και μηχανάς έφθαρμένας, και ως τελείως άχρηστα δια πόλεμον, άδρότατα πληρωθέντα και των όποιων ή αγορά έσταμάτησε την εξέλιξιν του Έλληνικού Ναυτικού επί μακρά έτη.

Άπό την άπελπιστικῆν ταύτην θέσιν έσωσε την Ελλάδα ή έκρηξις του Εύρωπαϊκού πολέμου και ή άμεσος κατάσχεσις ύπό της άγγλικῆς κυβερνήσεως των εν τοις ναυπηγείοις της Άγγλίας κατασκευαζομένων δύο τουρκικών θωρηκτών. Άλλως τε ο μέγας πόλεμος έπέφερε ριζικῆν μεταβολήν εις την εύρωπαϊκῆν ισορροπίαν, νέοι συνδυασμοί Δυνάμεων ένεφανίζοντο, ή Τουρκία είχεν άμεσον ανάγκην της φιλίας της Ελλάδος, ή θέσις της Ελλάδος άπέναντι της Τουρκίας μετεβάλλετο ριζικῶς και περιστάσεις άπροσδόκητοι παρουσιάζοντο δια την Ελλάδα όπως συμβιβασθῆ όριστικῶς με την Τουρκίαν και ύπό άρίστους όρους, όπως δια μακρών εις τα προηγούμενα άρθρα μας έξεθέσαμεν.

Ἄλλὰ ποῖος ἠδύνατο νὰ προΐδῃ ταῦτα τὸν χειμῶνα τοῦ 1913)1914; Τότε καὶ Κυβέρνησις καὶ Ἐπιτελεῖα ξηρᾶς καὶ θαλάσσης εὐρισκόμεθα, χάρις εἰς τὴν ἀφελῆ ναυτικὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸ τῆς τραγικῆς πραγματικότητος τοῦ μετὰ τινὰς μῆνας ἐπικειμένου τέλους τῆς Ἑλλάδος. Ἐκαστος φαντάζεται τὴν ἀγωνίαν μας.

Τότε, μὴ βλέπων οὐδεμίαν ἄλλην διέξοδον, ἐσκέφθην ὅτι ἐπεβάλλετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ παίξῃ τὰ πάντα εἰς νέον προληπτικὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, προτοῦ ἢ τελευταία ἀποκτήσῃ τὰ νέα της θωρηκτά, καὶ ἐφ' ὅσον ἀκόμη ἡ Ἑλλὰς εἶχε πλήρη τὴν ναυτικὴν κυριαρχίαν τοῦ Αἰγαίου. Ἐμελέτησα τὸ ζήτημα, κατήρτισα κατὰ Ἰανουάριον, Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον τοῦ 1914 τὰ σχέδια τοῦ πολέμου, περὶ τῶν ὁποίων προηγουμένως ὠμίλησα, καὶ κατ' Ἀπρίλιον ὑπέβαλα τὴν μελέτην μου εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις καὶ τὴν ἀπεδέχθη.

Εἰς τὴν μελέτην μου ταύτην, ἐκθέτων πρῶτον τὴν γενικὴν κατάστασιν, ἣτις μᾶς ἐπέβαλλε τὸν πόλεμον, ἐξετάζω πῶς ἠδύνατο ἡ Ἑλλὰς νὰ διεξαγάγῃ τὸν πόλεμον τοῦτον. Καίριον πλῆγμα κατὰ τῆς Τουρκίας ἡ Ἑλλὰς μόνον εἰς Μ. Ἀσίαν θὰ ἠδύνατο νὰ καταγάγῃ μεταφέρουσα ἐκεῖ τὸν στρατὸν της, ἀναζητοῦσα καὶ καταστρέφουσα ἐκεῖ τὸν ὄγκον τῶν τουρκικῶν δυνάμεων. Ἄλλὰ τοῦτο τὸ ἐθεώρησα ἀδύνατον. Ἐκστρατεία τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς Δυτικῆς Θράκης πρὸς Κωνσταντινούπολιν ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν θὰ ἔφερεν ὀριστικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ, διότι θὰ παρεβιάζετο τὸ τότε βουλγαρικὸν ἔδαφος τῆς Δυτ. Θράκης. Ἀπέμενε κατάληψις τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ θαλάσσης (Δαρδανελλίων). Ἐθεώρουν τὸ πλῆγμα τοῦτο κατὰ τῆς Τουρκίας ὡς πολὺ ἥσσονος σπουδαιότητος. Διότι, ὡς ἐξέθετον, δι' αὐτοῦ δὲν κατεστρέφοντο αἱ κύρια δυνάμεις τῆς Τουρκίας, αἵτινες ἦσαν ὁ κατὰ ξηρὰν αὐτῆς στρατός. Ἐξέθετον εἰς τὴν μελέτην μου ὅτι ἡ Τουρκία ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀντίστασίν της, καὶ ἄνευ τῆς Θράκης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀγωνιζομένη ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἄλλὰ ἐφρόνουν ὅτι διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἠθικὸς ἀντίκτυπος ἐπὶ τοῦ Μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τουρκίας θὰ ἦτο τὸσον μέγας, ὥστε ἐθεώρουν πιθανώτατον ὅτι ἡ Τουρκία θὰ ἐπειθαναγκάζετο εἰς εἰρήνην, ἐφ' ὅσον οἱ ὅροι μας θὰ ἦσαν λίαν περιωρισμένοι, μὴ θιγομένων δι' αὐτῶν ζωτικῶν τουρκικῶν συμφερόντων. Καὶ δὴ οἱ ὅροι μας θὰ ἦσαν τρεῖς.

1ον) Πρῶτον καὶ κύριον, ἐκχώρησις εἰς Ἑλλάδα τῶν δύο ἐν Ἀγγλίᾳ κατασκευαζομένων τουρκικῶν θωρηκτῶν. 2ον) Ἀναγνώρισις τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν νήσων. 3ον) Παῦσις τοῦ διωγμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Περὶ ἑδαφικῶν παραχωρήσεων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας, οὔτε λόγος ἔδει νὰ γίνῃ. Ἐπομένως κατέληγον εἰς τὴν διὰ τῶν Δαρδανελλίων ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλὰ, ἐξέθετον, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκστρατεία ΕΔΕΙ ΝΑ ΕΙΝΕ ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΕΡΑΥΝΟΒΟΛΟΣ, μὲ ταχύτατον τὸ ἀποτέλεσμα, ὥστε καὶ ταχυτάτη νὰ εἶνε ἡ ἄνευ μεγάλων ἀπαιτήσεων ἐκ μέρους μας σύναψις τῆς εἰρήνης. Καὶ τοῦτο, ἔνεκα φόβου περιπλοκῶν ἐξ ἐνδεχομένων ἐχθρικῶν πρὸς

ἡμᾶς ἐπεμβάσεων ἄλλων βαλκανικῶν κρατῶν καὶ δὴ τῆς Βουλγαρίας, ἀσφαλῶν δὲ ἐπεμβάσεων μεγάλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων.

Ἐξήταζα ἐν τῇ μελέτῃ μου, κατὰ πρῶτον, ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἦτο δυνατὴ διὰ μόνου τοῦ στόλου. Ἐχων ἀρίστας πληροφορίας, περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ πυροβολικοῦ διὰ τοῦ ὁποίου ἦσαν ὠπλισμένα τὰ ὄχυρά τῶν Δαρδανελλίων καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ Στενοῦ ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, καθὼς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀμυντικῶν τῶν Στενῶν μέσων καὶ συγκρίνων τὰ ἐνδεχόμενα μιᾶς τοιαύτης πάλης, κατέληγον εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι μία τοιαύτη ἐπιχείρησις ὑπερέβαινε τὰς δυνάμεις ὄχι μόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ἀλλὰ καὶ ἐτέρου κατὰ πολὺ ἰσχυροτέρου. Προσέθετα ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη παραδεχόμεθα τὸ θαῦμα, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στόλος κατέβαλλε τὴν ἀντίστασιν ταύτην τοῦ εἰς διάφορα σημεία κατὰ μῆκος τῶν Στενῶν τοποθετημένου βαρέος ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, πάλιν δὲν θὰ κατωρθοῦτο τοῦτο ἄνευ μεγάλων ζημιῶν τῶν πλοίων μας, καὶ ἀπωλείας μέρους αὐτῶν, καὶ ἐκ ναρκῶν ἀκόμη, ὥστε τὰ ὑπολείμματα τοῦ στόλου μας, ἅτινα θὰ κατῴρθουν νὰ εἰσπλεύσουν εἰς τὴν Προποντίδα εὐχερῶς θὰ κατεβάλλοντο ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ἀναμένοντος τουρκικοῦ στόλου. Ἀπέρριπτον τὴν ἰδέαν αἰφνιδιαστικοῦ εἰσπλου τοῦ στόλου μας, ἄνευ κηρύξεως πολέμου, καὶ ἄνευ ἀγῶνος πρὸς τὰ τουρκικὰ πυροβολεῖα, διὰ τῶν Δαρδανελλίων εἰς Προποντίδα, τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις, προέβαλλον τότε μερικοὶ ναυτικοὶ μας, διότι καὶ ἂν καθίστατο τοῦτο δυνατὸν, τί τὸ ὄφελος; Ἐνας στόλος διὰ νὰ ζήση καὶ ἐνεργήσῃ πρέπει νὰ ἔχῃ ἐξησφαλισμένον τὸν ἀνεφοδιασμόν του, συνεπῶς τὴν γραμμὴν τὴν ἐνοῦσαν αὐτὸν μὲ τὰς βάσεις του. Ἐν προκειμένῳ ἡ γραμμὴ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ στόλου μας διερχομένη διὰ τῶν Στενῶν τῶν Δαρδανελλίων θὰ εὐρίσκετο εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Δηλαδή ὁ στόλος μας θὰ ἦτο ἀποκεκλεισμένος εἰς τὴν Προποντίδα ὡς ἐντὸς ποντικοπαγίδος. Καὶ μετὰ τινὰ μάταια κατορθώματα θὰ ἐπιπτεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Δὲν ἀπέμενε, λοιπόν, διὰ νὰ κατορθωθῇ ὁ εἰσπλους τοῦ στόλου μας διὰ τῶν Στενῶν εἰς τὴν Προποντίδα, ἐν πλήρει δυνάμει, καὶ μὲ ἐξησφαλισμένον τὸν ἀνεφοδιασμόν του, καὶ μὲ πλήρη ἐλευθερίαν κινήσεων καὶ ἐνεργείας – μὴ λησμονῶμεν ὅτι τοῦτο ἦτο ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐπιχειρήσεως – παρὰ ἡ διὰ στρατοῦ κατάληψις τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, ἡ καταστροφή τῶν πυροβολείων τῆς, καὶ ἡ κατασίγασις τῶν πυροβολείων τῆς ἀντίπεραν ἀσιατικῆς ὄχθης τῶν Δαρδανελλίων, καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἡ διὰ στρατοῦ κατάληψις αὐτῆς. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι καὶ τῆς ἀντίπεραν ταύτης ὄχθης ἔδει νὰ καταστῶμεν κύριοι ἢ τοῦλάχιστον νὰ καταστρέψωμεν τὸ ἐπ' αὐτῆς καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀκτὴν, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς εἰς βάθος εὐρισκόμενον πυροβολικόν, διότι ἄνευ τούτου, ἡ διὰ τῶν Στενῶν κίνησις μεταγωγικῶν, ὀπλιταγωγῶν, ἢ καὶ ἐλαφρῶν σκαφῶν τοῦ στόλου δὲν θὰ ἦτο ἀκινδύνως δυνατὴ.

Θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπιχείρησις αὕτη τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914; Καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους; Θὰ τὸ ἐξετάσωμεν αὔριον, συνεχίζοντες συνοπτικῶς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ καταρτισθέντος ὑπ' ἐμοῦ σχεδίου πολέμου καὶ ἐκστρατείας.

ΑΡΘΡΟΝ 14ον

(3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΑ ΕΠΙΤΕΛΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΚ- ΣΤΡΑΤΕΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΝ. - Η ΠΛΑΝΗ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Συνεχίζομεν λοιπόν τήν ἀνάλυσιν τῶν κυριωτέρων σημείων τοῦ ὑφ' ἡμῶν ἐκπονηθέντος σχεδίου πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914.

Πρὸς κατάληψιν τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῆς ἀντίπεραν Ἀσιατικῆς ὄχθης διὰ στρατοῦ, θὰ ἔδει νὰ γίνῃ ἀπόβασις αὐτοῦ εἰς ἓν ἐκ τῶν τριῶν κατωτέρω ἀναφερομένων σημείων, ἢ καὶ εἰς πλεיותרὰ.

1ον) Ἀπόβασις εἰς τὸν ὄρμον τῶν Μπεσικίων, παρὰ τὴν Τένεδον.

2ον) Ἀπόβασις εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ.

3ον) Ἀπόβασις εἰς τὴν ἀκτὴν Ἀναφάρτια ἢ Σούβλα καὶ παρ' αὐτὴν Ν. Δυτικώτερα.

Εἰς τὸ προαναφερθὲν σχέδιον ἐκστρατείας, μελετῶ λεπτομερῶς τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ δι' ἕκαστον σημεῖον ἀποβάσεως, καὶ ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, δηλαδὴ πρώτης ἀντιστάσεως ἐχθρικῶν πυροβολείων, χρόνου συγκεντρώσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἐκ τῶν ὀπισθεν ναυτικῶν ὄρων, δηλ. ἐπικρατούντων ἀνέμων, κυματισμοῦ θαλάσσης κτλ.

Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ κουράσω τοὺς ἀναγνώστας μου μὲ τὴν μακρὰν ἔκθεσιν τῶν τεχνικῶν αὐτῶν ζητημάτων.

Κατέληγον ἀποκλείων τὴν ἀκτὴν τῶν Μπεσικίων διὰ κυρίαν ἀπόβασιν. Γνωρίζω σήμερον ὅτι ὁ στρατηγὸς Λίμαν φὸν Σάνδερς εἰς πρὸ ἐτῶν δημοσιεύματά του ἐθεώρει τὸ μέρος τοῦτο ἀσθενέστερον διὰ τοὺς Τούρκους. Ἀλλὰ ἦτο πολὺ ἀσθενέστερον καὶ διὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ. Ὁ ὄρμος οὗτος δὲν πληροῖ πάσας τὰς πρὸς ἀπόβασιν ἀπαιτήσεις. Ἡ πορεία ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν θὰ ἀντεμετώπιζε πολλὰς δυσχερείας. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲν θὰ ἦτο ταχὺ καὶ ἄμεσον. Τοιαύτη ἀπόβασις θὰ ἠδύνατο νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν διὰ μικρὰν δύναμιν ἐνεργοῦσαν ἐπιβοηθητικῶς πρὸς τὴν κυρίαν ἀπόβασιν εἰς τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως. Ὑποφέρουν δὲ τὰ Μπεσίκια πολὺ ἐκ τῶν ἀνέμων. Ἄλλως τε πρὸς σύνταξιν τοῦ σχεδίου μου προηγήθησαν, λεπτομερεῖς ἀναγνωρίσεις ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τοῦ Ναυτικοῦ εἰς ὅλα τὰ προαναφερθέντα σημεία, μυστικῶς, ἐννοεῖται, ἐνεργηθεῖσαι.

Ὡστε ἀπέμενον ἡ ἐκλογή μεταξὺ τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ καὶ τῆς ἀκτῆς τῶν Ἀναφαρτιῶν. Ἀπέκλινον μᾶλλον πρὸς τὴν δευτέραν. Προσέθετα ὅμως ὅτι ἡ ὀριστικὴ ἐκλογή μεταξὺ τῶν δύο θὰ ἀπεφασίζετο ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκστρατείας, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως, δηλ. καταστάσεως τοῦ ἐχθρικοῦ

στόλου, επιστρατεύσεως, ἢ μὴ τῆς ἐν Ραιδεστῷ Τουρκικῆς μεραρχίας, δυνάμεως ἢ καὶ μέτρων ἀσφαλείας τῆς ἐν Μαδύτῳ τουρκικῆς φρουρᾶς, βαθμοῦ τοῦ δυνατοῦ αἰφνιδιασμοῦ καὶ ἐτέρων στοιχείων μὴ δυναμένων ἐκ τῶν προτέρων νὰ προβλεφθῶσι. Προσέθετα ὅτι τὴν ὄλην ἐπιχείρησιν θὰ ἐπηρέαζε ἡ κατάσταση τοῦ καιροῦ καὶ συνεπῶς ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους (ἡμεθα τότε τὸ 1914 εἰς τὸν Ἀπρίλιον). Πάντως ἔπρεπεν, ἔλεγον, νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας ὅτι ὅλοι οἱ μνησθέντες ὄρμοι εἶνε κυρίως θερινὰ ἀγκυροβόλια, ἀφύλακτα ἀπὸ ἰσχυρῶν νοτίων καὶ βορειοανατολικῶν ἀνέμων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ τελευταῖοι δὲν ἀναταράττουσι μὲν πολὺ τὴν θάλασσαν τῶν ὄρμων τούτων, ἀλλ' ἡ ἔντασις των θὰ ἐπεβράδυνε τὴν κίνησιν λέμβων καὶ φορτηγίδων. Πάντως ἐκ Βορείων ἀνέμων σχετικῶς ἀσφαλῆστερος εἶνε ὁ ὄρμος Ἀναφάρτι. Ἀπέκλινα ὅθεν μᾶλλον ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀπέκλινα δὲ καὶ δι' ἄλλον λόγον. Ὅτι τὰ Ἀναφάρτια ἀπέχουσιν ἀπὸ τὰ κέντρα τῆς σταθμεύσεως τοῦ τρίτου σώματος τουρκικοῦ στρατοῦ περισσότερο παρά ὁ μυχὸς τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ, καὶ ἐπομένως ὑπῆρχεν ἐλπίς μεγαλυτέρα, ὅπως τὰ αἰφνιδιαστικῶς ἀποβιβαζόμενα στρατεύματα κυριεύσωσι τὰ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως τουρκικὰ πυροβολεῖα πρὶν ἢ προσδράμωσιν ἐκ τῶν σημείων σταθμεύσεως τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ αἱ ἐπικουραὶ. Καὶ διὰ τινὰς ἄλλους λόγους τακτικῆς φύσεως ἀπέκλινα ὑπὲρ τῆς ἀποβάσεως εἰς Ἀναφάρτια.

Τὸ πρῶτον ἐμπόδιον τοῦ εἰς Ἀναφάρτια ἀποβιβαζομένου στρατοῦ, θὰ ἦτο τὸ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς χερσονήσου καὶ πρὸς τὸν κόλπον τοῦ Ξηροῦ τουρκικὸν πυροβολικόν, διανεμημένον εἰς διάφορα πυροβολεῖα.

Ἡ δύναμις του τότε, Μάρτιον-Ἀπρίλιον τοῦ 1914, δηλ. ΕΝ ΠΛΗΡΕΙ ΕΙΡΗΝΗ, ἀνήρχετο εἰς 50 ΒΑΡΕΑ πυροβόλα. Προσθέτω ἀκόμη ὅτι ταῦτα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ βληθῶσιν ἐκ θαλάσσης, διότι τὰ πυροβόλα τῶν πλοίων μὴ βάλλοντα μὲ μεγάλην γωνίαν δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ κατασιγάσωσι τὸ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων πυροβολικόν. Ἐὰν ἡ ἀπόβασις ἐγένετο ὅπως ἐσχεδίαζον, τὸν Ἀπρίλιον-Μαῖον τοῦ 1914, ΕΝ ΠΛΗΡΕΙ ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΤΙΚΩΣ, ὑπῆρχε βᾶσιμος ἐλπίς νὰ ἀλωθῶσι ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἀποβιβαζομένου πεζικοῦ. Ἀλλὰ ἐν πλήρει πολέμῳ, ὅπως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, τῶν Τούρκων ἀναμενόντων τὴν ἐπίθεσιν, ἡ ἄλωσις θὰ ἦτο ἀδύνατος. Ὅπως καὶ ἀπεδείχθη πράγματι ἀδύνατος. Διότι οἱ Σύμμαχοι εἰς Ἀναφάρτια ἀπεβιβάσθησαν καὶ ματαίως ἐπὶ μῆνας ἐπετίθεντο κατὰ τῶν πυροβολείων τούτων χωρὶς νὰ κατορθώσωσι τίποτε.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως πυροβολείων τούτων, τὸ μὲν πυροβολικόν τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ θὰ ἐστρέφετο κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἁκτῆς πυροβολείων ὅπως τὰ κατασιγήσῃ, ἐνῶ μέρος μὲν τοῦ πεζικοῦ θὰ ἐστρέφετο κατὰ τῶν χθαμαλῶν πυροβολείων ἐπὶ τῆς ἁκτῆς του Ἐλησπόντου, τῶν φυλασσόντων τὸ ἐσωτερικόν τοῦ στενοῦ, μέρος δὲ θὰ συνεκεντροῦτο εἰς Μπουλαῖρ, ὅπου θὰ συνεκεντροῦτο ἀργότερον ὁλόκληρος ὁ ἀποβατικὸς στρατός, ὅπως ἀσφάλισῃ τὴν χερσονήσον ἀπὸ πάσης ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Θράκης ἐπιθέσεως τοῦ Τουρκικοῦ

στρατοῦ. Ἐν τῷ μεταξύ κατασιγασθέντων καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς πλευρᾶς ἐχθρικῶν πυροβολείων, τὰ Στενὰ θὰ ἦσαν ἐλεύθερα πρὸς εἴσπλουν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου εἰς τὴν Προποντίδα.

Ἀνέφερα κάπως λεπτομερῶς ὅλα ταῦτα, διὰ νὰ ἐννοήσωσιν οἱ ἀναγνώσται μου τὴν λεπτότητα τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως, καὶ τὸ πολυπλοκὸν καὶ πολυσύνθετον αὐτῆς. Μία σφοδρὰ τρικυμία κατὰ τὴν ἀπόβασιν θὰ ἀνέτρεπεν ὅλους τοὺς ὑπολογισμούς. Τοιαύτη τρικυμία τὸν Ἀπρίλιον καὶ Μάιον τοῦ 1914 ἦτο τελείως ἀπίθανος, ἀλλὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915;

Ἄλλὰ δὲν ἐστέκετο εἰς αὐτὸ ἡ δυσχέρεια τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλὰ εἰς τὸ ἐξῆς: Τί δυνάμεις τουρκικοῦ στρατοῦ πεζικοῦ καὶ πεδινοῦ πυροβολικοῦ θὰ ἠδύναντο ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ νὰ προσδράμωσι πρὸς τὸ ἀπειλούμενον σημεῖον καὶ εἰς πόσον χρόνον;

Ὅταν κατήρτιζα τὴν μελέτην μου τὸ 1914 εἶχα ὑπ' ὄψιν μου τὴν τοποθέτησιν καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐν Εἰρῆνῃ. Τὸ σῶμα στρατοῦ, τὸ ὁποῖον κυρίως μᾶς ἀφεώρα ἦτο τὸ 3ον Σῶμα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ μὲ ἔδραν τὴν Ραιδεστόν, συγκείμενον ἐκ τριῶν μεραρχιῶν, τῆς 7ης εἰς Ραιδεστόν, τῆς 8ης εἰς Μπαλικέσρ, Πάνορμον καὶ Αἰβαλή (ἐπὶ τῆς Μ. Ἀσιατικῆς πλευρᾶς) καὶ τῆς 9ης εἰς Καλλίπολιν. Περίστασιν καὶ Μάδυτον ἐκ μιᾶς ταξιαρχίας ἵππικοῦ, καὶ ἐκ λοιπῶν σωμάτων. Ἐκάστη τουρκικὴ μεραρχία ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν συνταγμάτων πεζικοῦ καὶ ἐξ πυροβολαρχιῶν πεδινῶν ἢ ὀρειβατικῶν ἀναλόγως. Ἐλογαριαζα ὅτι ἡ 9η μεραρχία θὰ ἠδύναντο ἐντὸς δύο ἡμερῶν νὰ εἶνε συγκεντρωμένη εἰς Ἀναφάρτια ἢ εἰς Μπουλαῖρ. Ἡ 7η Μεραρχία (Ραιδεστοῦ), ἐχρειάζετο τρεῖς ἡμέρας μέχρι Μπουλαῖρ, καὶ ἐξ ἡμέρας ἕως Ἀναφάρτια. Ἡ 8η μεραρχία (Μπαλικέσρ) ἐχρειάζετο 8 ἡμέρας διὰ νὰ συγκεντρωθῇ εἰς Ναγαρά καὶ ἐκεῖθεν διατεθῇ κατὰ τὰς περιστάσεις.

Ἄλλὰ πλὴν τοῦ 3ου τουρκικοῦ σώματος στρατοῦ ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι δυνάμεις, αἱ ἐξῆς:

1ον) Τὸ 1ον Σῶμα στρατοῦ μὲ τρεῖς μεραρχίας, τὴν 1ην εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὴν 2αν εἰς Χαντέμκιοϊ, τὴν 3ην εἰς Σκούταρι. Τὸ σῶμα τοῦτο ἠδύναντο νὰ μεταφερθῇ εἰς 6 ἡμέρας διὰ 60 ἀτμοπλοίων μικρῶν καὶ μεγάλων εἰς Μάδυτον καὶ ἐκεῖθεν ἐντὸς ὀλίγων ὥρῶν εἰς Μπουλαῖρ, ὥστε εἰς 6 ἡμέρας θὰ εὑρίσκετο ὁλόκληρον ἐπὶ τόπου. Ἄλλὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ κλιμάκια θὰ ἔφθαναν φυσικὰ πολὺ ἐνωρίτερα.

2ον) Τὸ 2ον σῶμα στρατοῦ μὲ δύο μεραρχίας εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ μίαν εἰς Σαράντα-Κλησιές. Ἡδύναντο νὰ συγκεντρωθῇ διὰ παρειῶν εἰς 6 ἡμέρας παρὰ τὸ Μπουλαῖρ καὶ εἰς 8 ἡμέρας εἰς Ἀναφάρτια.

Ὡστε ἡ Τουρκία ἠδύναντο νὰ ἀντιτάξῃ εἰς Ἀναφάρτια ἐντὸς δύο ἡμερῶν μίαν μεραρχίαν ὁλόκληρον (9ην) ἐντὸς ἐξ ἡμερῶν πέντε μεραρχίας (9ην, 7ην, 1ην, 2αν, 3ην, 4ην, 5ην) καὶ ἐντὸς ἑνδεκα ἡμερῶν ἑννέα μεραρχίας (1ον, 2ον καὶ 3ον σώματα στρατοῦ), δηλ. ἐν ὄλῳ 27 συντάγματα πεζικοῦ, 216 πυροβόλα πεδινὰ καὶ ὀρειβατικά, καὶ 9 συντάγματα ἵππικοῦ, πλὴν τοῦ μηχανικοῦ καὶ λοιπῶν τμημάτων.

Ἐννοεῖται εἰς ταῦτα δὲν συμπεριλαμβάνονται τὰ ἐπὶ τόπου βαρέα πυροβόλα περὶ ὧν ἀνέφερα. Ἀργότερα, φυσικὰ ἠδύνατο νὰ φέρη καὶ ἄλλας δυνάμεις ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἐννοεῖται, μεγάλην θὰ εἶχε σημασίαν ἔαν τὰ σώματα ταῦτα τὰ ὁποῖα ἀνέφερα καταλεπτῶς θὰ προσέτρεχον ἐπὶ τόπου εἰς Ἄναφάρτια ἢ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ. Ὡς ἐπίσης ἂν θὰ ἦσαν ἐπιστρατευμένα ἢ ἀνεπιστράτευτα. Ἐπιστρατευμένα τὰ 27 συντάγματα τοῦ πεζικοῦ θὰ ἀνῆρχοντο εἰς 80 χιλιάδας τουφέκια, ἀνεπιστράτευτα θὰ ἀνῆρχοντο εἰς 25 χιλιάδας περίπου.

Ἐπομένως μεγίστην σημασίαν εἶχε τὸ ἔαν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιχείρησις ἐγίνετο ἐν πλήρει εἰρήνῃ, ἀνεπιστρατεύτου οὔσης τῆς Τουρκίας, ἢ ἐν πολέμῳ μὲ πλήρη τουρκικὴν ἐπιστράτευσιν. Ἐπὶ πλέον κεφαλαιώδη σημασίαν θὰ εἶχε τὸ ἔαν ἡ Τουρκία ἐπληροφορεῖτο ἐγκαίρως ὅτι ἐπίκειται ἀπόβασις, διότι τότε θὰ ἐπλησίαζε τὰς μεραρχίας τοῦ 1ου, 2ου καὶ 3ου σώματος στρατοῦ πρὸς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως καὶ αἱ ἀνωτέρω προθεσμίαι συγκεντρώσεως τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, θὰ συνετέμνοντο σημαντικῶς.

Ἄφ' ἐτέρου εἰς τὴν μελέτην μου ἐλογάριαζα ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς ἀποβατικὸς στρατός, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἤρχιζε τὴν ἀποβίβασίν του εἰς Ἄναφάρτια, μέχρις οὗ ἀλώση τὰ ἐπὶ τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως ἐχθρικὰ πυροβολεῖα, θὰ ἐχρειάζετο περίπου 4-5 ἡμέρας – ἐννοεῖται ὅτι τοιοῦτοι ὑπολογισμοὶ δὲν δύνανται νὰ γίνωσι μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας. Τυχαῖα περιστατικὰ δύνανται κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν νὰ τοὺς μεταβάλωσιν ἐπαισθητῶς. Ὡστε κατὰ τὰς 4 ἢ 5 αὐτὰς ἡμέρας ὁ Ἑλληνικὸς στρατός θὰ ὤφειλε νὰ καταβάλλῃ καὶ τὴν ἀντίστασιν τῆς 9ης τουρκικῆς μεραρχίας, ἣτις ἐντὸς μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν θὰ ἦτο ἐπὶ τόπου, ἴσως δὲ καὶ τῆς 7ης μεραρχίας (Ραιδεστοῦ) ἔαν ἡ ἀποβίβασις ὑφίστατο τυχαίαν τινὰ βραδύτητα ἢ καὶ ἡ πορεία τῆς τουρκικῆς ταύτης μεραρχίας ἐπεταχύνετο.

Ὡστε θὰ ἐχρειάζοντο, μία Ἑλληνικὴ μεραρχία, ὅπως ἀλώση τὰ πυροβολεῖα, καὶ δύο μεραρχίαι διὰ νὰ ἀντιταχθῶσι κατὰ τῶν δύο τουρκικῶν, τὸ ὅλον τρεῖς μεραρχίας, δηλαδὴ ἐν σώμα στρατοῦ Ἑλληνικοῦ πλήρες. Τὸ νὰ ἐπιχειρηθῇ ἢ ὑπόθεσις αὕτη μὲ μίαν μόνον Ἑλληνικὴν μεραρχίαν, ὅπως ἐπρότεινεν ὁ κ. Βενιζέλος κατὰ Φεβρουάριον 1915, μετὰ τὴν πρότασιν του περὶ ἐνὸς σώματος στρατοῦ, καὶ δὴ ἐπιστρατευμένης οὔσης τῆς Τουρκίας, αὐτὸ μόνον ὡς ἀστειότης, ἔαν μὴ τι πλέον, δύνανται νὰ χαρακτηρισθῇ.

Ὡστε ὑπὸ τοὺς ἄνω ὄρους ἓνα σῶμα Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀποβιβαζόμενον αἰφνιδίως εἰς Ἄναφάρτια, χωρὶς ἢ Τουρκία νὰ μάθῃ τὸ γεγονός παρα μὲ τὴν εἶδησιν τῆς ἀποβάσεως, θὰ ἠδύνατο ἔαν ὅλα ἤρχοντο ὡς προϋπελογίσθησαν, νὰ καταλάβῃ τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως ἐντὸς 4-5 ἡμερῶν καὶ νὰ συγκεντρωθῇ εἰς Μπουλαῖρ ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἐκ Θράκης κατ' αὐτοῦ συγκεντρουμένας δυνάμεις. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὴν Προποντίδα.

Ἐὰν ὁμως ἡ Τουρκία ἐμυρίζετο τὸ τεκταινόμενον ἔστω καὶ ὀλίγας ἡμέρας

πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀποβιβάσεως; Τότε θὰ συνεπλησίαζε τὰ σώματα πού ἀνέφερα εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, τὸ ἀποβιβαζόμενον σῶμα Ἑλληνικοῦ στρατοῦ θὰ ἀντεμετώπιζεν ἴσας καὶ ἀνωτέρας πιθανῶς δυνάμεις, καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολήν του. Ἐὰν δὲ ἡ Τουρκία συνέβαινε ὅταν θὰ ἐγίνοντο αὐτὰ νὰ ἦτο καὶ ἐπιστρατευμένη, ὅπως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915; Τότε τὸ Ἑλληνικὸν ἀποβατικὸν σῶμα θὰ ὑφίστατο βεβαίαν καταστροφὴν. Ἐὰν δὲ ἀντὶ σώματος στρατοῦ ἀπεβιβάζετο μία μόνον Ἑλληνικὴ μεραρχία, ὅπως ἤθελε κατόπιν ὁ κ. Βενιζέλος; Ἀφίνω τοὺς ἀναγνώστας νὰ ἀπαντήσωσι.

Πῶς θὰ ἦτο ὁμως δυνατὴ ἡ συγκρότησις τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ, ἡ συγκέντρωσις του εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἐπιβιβάσεως, ἡ ἐπιβίβασίς του, καὶ ἡ μεταφορὰ του εἰς Ἄναφάρτια, χωρὶς νὰ πάρῃ εἴδησιν ἡ Τουρκία;

Ταῦτα διεξέρχομαι διὰ μακρῶν εἰς τὸ προαναφερθὲν σχέδιόν μου ἐκστρατείας, τοῦ ὁποίου ἄλλως τε τὰ προηγούμενα εἶνε σύντομος καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐκλαίκευμένη ἀνάλυσις.

Καὶ πρῶτος ὅρος ἦτο, ὅτι τοιαύτη ἐπιχείρησις δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ παρὰ ἐν πλήρει εἰρήνῃ καὶ μὲ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως αἱ σχέσεις μας μὲ τὴν Τουρκίαν εἶνε τοιαῦται, ἢ νὰ τὰς κάμωμεν ἐπίτηδες τοιαύτας, ὥστε νὰ μὴ ὑποψιασθῇ ἡ Τουρκία τὸ παραμικρόν.

Τὸ πῶς θὰ συνεκροτεῖτο ὁ ἀποβατικὸς στρατὸς ἐν Ἑλλάδι, δὲν θὰ ἀναλύσω ἐνταῦθα, διότι θὰ κουράσω τοὺς ἀναγνώστας μου. Μεταξὺ διαφόρων τρόπων τοὺς ὁποίους ἀναλύω λεπτομερῶς ἀπέκλινα εἰς τὴν συγκρότησιν ἐνὸς σώματος στρατοῦ, ἐκ μονάδων τῶν Α. Β. καὶ Γ Σωμάτων στρατοῦ καὶ συμπληρώσεως τῆς ἐμπολέμου δυνάμεως αὐτῶν διὰ μεταθέσεως ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν, ἐκ τῶν ἄλλων μονάδων, καθὼς καὶ κτηνῶν καὶ ὀχημάτων. Θὰ ἐχρειάζοντο τοῦλάχιστον 10 ἡμέραι πρὸς τοῦτο. Ἐννοεῖται εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ Κράτους θὰ εὐρίσκοντο ἐμπόλεμοι μονάδες ἄνευ ἐπιστρατεύσεως, ἥτις θὰ ἐκίνηι τὰς ὑποψίας τῆς Τουρκίας. Μόνον ἀργότερα μὲ τὴν ἔναρξιν τῆς ἀποβιβάσεως θὰ ἐκηρύσσετο ἡ γενικὴ Ἐπιστρατεύσις καὶ ὁ πόλεμος. Αἱ οὕτω συγκροτηθῆσόμεναι ἐν Ἑλλάδι ἐμπόλεμοι μονάδες θὰ διηυθύνοντο ἐκάστη εἰς ὠρισμένον λιμένα ἢ ὄρμον ὅπου ἐν τῷ μεταξύ θὰ συνεκεντροῦντο τὰ πρὸς μεταφορὰν ἐκάστης μεταγωγικὰ πλοῖα. Διὰ τὴν μεταφορὰν ὀλοκλήρου τοῦ σώματος στρατοῦ ἐχρειάζοντο περίπου 70 μεταγωγικὰ πλοῖα. Ἐκ τούτων περὶ τὰ 22 ἐπιβατικὰ καὶ 25 φορτηγὰ ἐλογάριαζα ὅτι θὰ εὐρίσκοντο εἰς ἑλληνικοὺς λιμένας καὶ συνεπῶς θὰ ἐπετάσσοντο. Ἄλλα δὲ 25 φορτηγὰ θὰ ἐναυλῶνοντο μεταξύ τῶν ἐν ταξιδίῳ ἢ εἰς ξένους λιμένας ἑλληνικῶν φορτηγῶν ἀφοῦ θὰ ἐξεφορτῶνοντο πρῶτα. Θὰ ἐχρειάζετο καὶ δι' αὐτὸ χρόνος τις τοῦλάχιστον 10 ἡμερῶν.

Ἐννοεῖται ὅτι θὰ ἀπητεῖτο ἀπόλυτος μυστικότης καὶ δρακόντεια μέτρα πρὸς τήρησιν ταύτης. Οὐδεὶς ἄλλος θὰ ἐγνώριζε τίποτε πλὴν τῶν ὑπουργῶν, οἵτινες θὰ συμμετεῖχον εἰς τὸ ἔργον, ὠρισμένων προσώπων τοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ καὶ Στόλου, τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ Ἐπιτελάρχου του, καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου. Αἱ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κινήσεις τμημάτων

στρατοῦ θὰ ἐδικαιολογοῦντο λόγω ἀσκήσεως ἢ καὶ δημοσίας τάξεως. Ἐξαιρετικά μέτρα θὰ ἐλαμβάνοντο ὅπως μὴ ὁ Τύπος μυρισθῆ τίποτε, καὶ πάντως ὅπως μοὶ ἀναφέρῃ, παρὰ ὅ,τι θὰ ἤθελεν ἡ Κυβέρνησις νὰ δημοσιευθῆ. Ὁ Στόλος θὰ ἐξήρχετο εἰς τὸ Αἰγαῖον πρὸς ἐκτέλεσιν γυμνασίων. Τὸ Σχέδιόν μου περιλαμβάνει λεπτομερῆ πληθὺν ἄλλων μέτρων, ἅτινα θὰ ἐλαμβάνοντο καθὼς καὶ τὸν χρόνον τῆς λήψεως ἐκάστου ἐξ αὐτῶν. Ἐννοεῖται ὑπελογίσθη λεπτομερῆς χρόνος.

«Ἡ ἀπόφασις τῆς ἀποβατικῆς ἐκστρατείας δέον νὰ ληφθῆ, (ἐξέθετον ἐν τῷ »σχεδίῳ μου) τριάκοντα περίπου ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς, ἀμέσως δὲ νὰ »καταβληθῆ πᾶσα φροντίς ὅπως αἱ σχέσεις μας μετὰ τῆς Τουρκίας λάβωσι »ἰσομερῆ μορφήν».

Κατόπιν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐκτίθενται τὰ μέτρα ἅτινα ἔδει νὰ ληφθῶσι.

Μετὰ τριάκοντα ἡμέρας, ἀναγκαῖον χρονικὸν διάστημα ὅπως ἐνεργηθῶσιν ὅλα ὅσα προεξέθεσα, θὰ ἤρχιζεν ἡ ἐκστρατεία διὰ συγχρόνου ἐπιβιβάσεως τῶν τμημάτων εἰς τοὺς διαφόρους λιμένας καὶ ὄρμους.

«Τὰ πλοῖα φορτωνόμενα θὰ συγκεντροῦνται τὰ μὲν ἐκ Πειραιῶς, Ναυπλίου, »Καλαμῶν, Πατρῶν καὶ Κρυονερίου εἰς Κάρυστον, τὰ δὲ ἐκ Καρύστου, Θεσσα- »λονίκης, Βόλου καὶ Ἁγίας Μαρίας εἰς Λῆμον».

Ἡ εἰς Λῆμον συγκέντρωσις ἔδει νὰ ἦτο σύγχρονος.

Τότε ἐὰν εὐρίσκοντο τουρκικὰ πολεμικὰ ἔξω τῶν Δαρδανελλίων, ὁ Στόλος θὰ ἐπετίθετο αἰφνιδίως κατ' αὐτῶν ἐν πλήρει εἰρήνῃ θὰ τὰ κατέστρεφε, καὶ θὰ ἀπέκλειε τὰ Στενά. Ὁ δὲ μεταγωγικὸς στόλος θὰ μετέβαιεν ἀμέσως ἐκ Λήμου εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀποβιβάσεως, οὕτως ὥστε νὰ φθάσῃ ἐκεῖ τὸ μεσονύκτιον, ἐὰν ἡ νύξ ἦτο σεληνοφώτιστος, ἄλλως περὶ τὴν χαραυγὴν. Ἡ ἀποβίβασις θὰ ἤρχιζεν ἀμέσως, τὴν 35ην ἡμέραν ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς ἀποφάσεως πρὸς τοιαύτην ἐνέργειαν. Ὅποτε καὶ θὰ ἐκρῦσσετο ἐπισήμως ὁ πόλεμος.

Ἐὰν ἡ Τουρκία ὑπωψιάζετο κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ καὶ ἐλάμβανε τὰ μέτρα τῆς; Τότε ἡ ἐπιχείρησις θὰ καθίστατο ἀδύνατος, θὰ ἀνεστέλλετο καὶ θὰ ἐματαιοῦτο.

Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη θὰ ἦτο ἀναμφισβητήτως παραβολώτατον ἔργον, ἐγκλείον μυρίους κινδύνους. Ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ εἶχομεν φθάσει ἄλλος τρόπος σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος δὲν ὑπῆρχε. Ἦτο κίνημα ἀπελπισίας ὅπως σωθῶμεν ἀπὸ τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς ἔφερεν ἡ ναυτικὴ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1913.

Διατί δὲν ἔγινε; Διότι ἐνῶ ἀπητεῖτο ἀπόλυτος μυστικότης, καὶ ἐμφάνισις ἰσομερῶν σχέσεων πρὸς τὴν Τουρκίαν, ὁ κ. Βενιζέλος κατὰ Μαῖον τοῦ 1914, ἤρχισε λαμβάνων στάσιν ἀπειλητικὴν πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐζήτησε παρὰ τῆς Σερβίας βοήθειαν κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἂν αὕτη ἐπενέβαιεν εἰς τὸν ἐπικείμενον κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον καθ' ἡμῶν καὶ κατὰ τὸ τέλος Μαΐου ἐξεφώνησεν ἐν τῇ Βουλῇ ἀπειληκώτατον κατὰ τῆς Τουρκίας λόγον, ὅστις μᾶς παρέστησεν εὐρισκομένους σχεδὸν εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ πολέμου. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ Τουρ-

κία δὲν ἔτρωγεν ἄχυρα. Ἦννόησεν ἀμέσως περὶ τίνος ἐπρόκειτο. Καὶ τότε ὁ κ. Βενιζέλος, καθήσας ἡσυχος, ἠγόρασε πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν Δαρδανελλίων τὴν «Λήμνον» καὶ τὸ «Κιλκίς», τὰ ὁποῖα ὁ ναύαρχος Κάρρ ἐχαρακτήρισεν ὡς παληοσίδερα, φανταζόμενος ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι μὲ αὐτὰ θὰ ἀντεμετώπιζε τὰ ἀναμενόμενα δύο νεώτατα θωρηκτὰ τῆς Τουρκίας.

Τώρα ἐρωτῶ τοὺς ἀναγνώστας μου: Φαντάζεται κανεὶς ὅτι ἡ σχεδιασθεῖσα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἐπιχείρησις, διὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν πλήρει εἰρήνῃ καὶ ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω ὄρους, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, μὲ Τουρκίαν ἐπιστρατευμένην καὶ ἐμπόλεμον;

ΑΡΘΡΟΝ 15ον

(4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΔΙΑΤΙ Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΔΑΡ- ΔΑΝΕΛΛΙΩΝ ΗΤΟ ΠΑΝΤΕΛΩΣ ΑΔΥΝΑ- ΤΟΣ ΤΟΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915.

Οἱ ἀναγνώσται μας, οἵτινες ἐμελέτησαν προσεκτικῶς τὰ προηγούμενα ἄρθρα ἡμῶν καὶ εἶδον ποῖα ἦσαν οἱ προθέσεις κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἐπὶ τῇ βράσει τῶν ὁποίων ἐμελετήσαμεν τότε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων, δὲν θὰ εἶχον, ἀσφαλῶς ἀνάγκην περαιτέρω ἐξηγήσεων διατὶ ἡ ἐπιχείρησις αὕτη καθίστατο ἀδύνατος πλέον τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915. Ἐν τούτοις διὰ νὰ ἐξαντλήσωμεν τελείως τὸ θέμα τοῦτο, θὰ καταγίνωμεν εἰς τὸ παρόν μας ἄρθρον, εἰδικῶς μὲ τὴν κατάστασιν τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1915.

Αἱ προϋποθέσεις μας διὰ τὴν ἐπιχείρησιν κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1915 ἦσαν ἐν συντομίᾳ αἱ ἑξῆς:

1ον) Πλήρης εἰρήνη εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ εἰδικῶς μὲ τὴν Τουρκίαν, ὥστε αὕτη οὐδεμίαν νὰ λάβῃ ὑποψίαν περὶ τῆς μελετωμένης ἐπιχειρήσεως.

2ον) Ἡ Τουρκία ἀνεπιστράτευτος καὶ τηροῦσα τὰ στρατεύματά της μὲ τὴν ἐν εἰρήνῃ δύναμιν των εἰς τὰς συνήθεις αὐτῶν φρουράς, ὥστε νὰ μὴ λάβῃ γνῶσιν τῆς ἐπιχειρήσεώς μας, παρὰ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀποβάσεως τοῦ στρατοῦ μας εἰς τὴν χερσονήσον τῆς Καλλιπόλεως. Τότε ὁ στρατός μας θὰ εἶχε ἐλευθερίαν 6 ἡμερῶν, καθ' ἃς θὰ ἀντεμετώπιζε δύο μόνον τουρκικὰς μεραρχίας καὶ τὸ ἐπὶ τῆς Χερσονήσου βαρὺ τουρκικὸν πυροβολικόν. Ἄλλως ἀπὸ τῆς ἕκτης ἡμέρας καὶ πέραν ἡ Τουρκία μὲ ὄλον τὸν αἰφνιδιασμόν της θὰ μᾶς ἀντιπαρέτασσε ἰσχυροτέρας δυνάμεις.

3ον) Ἡ Ἑλλάς ἔδει νὰ ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσίν της ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς ἀποφάσεως πρὸς πόλεμον μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀποβάσεως, κατ' ἀκριβεῖς ὑπολογισμούς, χρονικὸν διάστημα ἑνὸς μηνός, κατὰ τὸ ὁποῖον θὰ συνεκροτεῖτο ἐν Ἑλλάδι ὁ ἀποβατικὸς στρατός, ἐν πάσῃ μυστικότητι (καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἀπε-

φεύγετο ή έπιστράτευσις), θά συνηθροίζοντο τά μεταγωγικά πλοία έκ τών έν Έλλάδι έπιβατικών και φορτηγών και έκ τών εις έξωτερικάς γραμμάς έλληνικών φορτηγών, θά μετέβαινον ταύτα εις ώρισμένους λιμένας και όρμους όσον τό δυνατόν περισσοτέρους διά νά μή προκληθί ή προσοχή τής Τουρκίας, όπου θά μετέβαινον και τά πρòς έπιβίβασιν σώματα, θά έγίνετο ή έπιβίβασις και ή μετάβασις τών φορτωμένων μεταγωγικών εις Λήμνον, ούτως ώστε ή άφιξις των εκεί νά είνε σ ύ γ χ ρ ο ν ο ς, μεθ' ό δλόκληρος ό μεταγωγικός στόλος θά μετέβαινεν εις Άναφάρτια, ώστε νά άρχισή άμέσως ή άποβίβασις όλοκλήρου του στρατού. Η τελευταία περίοδος άπό Λήμνου και πέραν θά κατηνάλισκεν άλλας πέντε ήμέρας τουλάχιστον.

4ον) Καθ' όλον αυτό τó χρονικό διάστημα ή Τουρκία θά έτηρείτο διά παντός διπλωματικού μέσου τελείως άνύποπτος.

Μόνον ύπό τοιούτους όρους ή έπιχείρησις, πάντοτε παράβολος και κινδυνώδης, θά ήδύνατο νά έπιχειρηθί. Ένθυμοούνται οι άναγνώσαντες τά προηγούμενα άρθρα μας ότι ήρκεσε κατά Μάϊον του 1914, ή έκ μέρους του κ. Βενιζέλου πρόσκλησις τής Σερβίας πρòς βοήθειαν και ό πολεμικώτατος λόγος του εις τήν Βουλήν του τέλους Μάϊου, διά νά έξεγείρη τήν προσοχήν τών Τούρκων, ώστε και αυτός ό κ. Βενιζέλος νά έγκαταλείψη τήν ιδέαν τής έπιχειρήσεως, και νά άρκεσθί εις άγοράν τών, κατά τήν γνώμην του ναυάρχου Κάρρ, παληοσιδικών, «Κιλκίς» και «Λήμνου».

Ίσως ύπάρχουν σήμερα έν πλήρει ειρηνική άτμοσφαίρα οι ξενιζόμενοι με τήν ιδέαν τοιαύτης έπιβούλου, ως τήν όνομάσωμεν έτσι, έπιδρομής. Τούτους θά παρακαλέσωμεν νά αναπαραστήσωσι με τήν φαντασίαν των τήν κατάστασί μας κατά τó έαρ του 1914 και τόν κίνδυνον ζωής τής Έλλάδος, χάρις εις τήν ναυτικήν πολιτικήν του κ. Βενιζέλου. Άλλως τε και πολλά κράτη, εις τó παρελθόν κατέφυγον εις όμοια μέσα. Και αυτή ή τόσον προσεκτική διά τήν τήρησιν του Διεθνούς Δικαίου Άγγλία, τó 1801, θέλουσα νά προλάβη ένδεχομένην ίσως συμμετοχήν τής Δανίας εις τόν κατ' αυτής πόλεμον, μολονότι εύρίσκετο με αυτήν έν ειρήνι, εισώρμησε μίαν καλήν πρωίαν με τόν στόλον της ύπό τους Χάυδ - Πάρκερ και τόν Νέλσωνα εις τά στενά τής Κοπεγχάγης, και άνευ κηρύξεως πολέμου έβομβάρδισε και κατέστρεψε τά Δανικά φρούρια και τόν Δανικόν στόλον.

Ήδη, ως έξετάσωμεν πώς ήτο ή κατάσταση τήν 17ην Φεβρουαρίου 1915, ότε ό κ. Βενιζέλος άπεφάσισε τόν κατ' τής Τουρκίας πόλεμον.

1ον) Η Τουρκία είχεν εισέλθει πρò έξ μηνών (Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1914) εις τόν πόλεμον, και γνωρίζουσα τά ασθενή αυτής σημεία ήρχισε άπό τότε λαμβάνουσα μέτρα άμύνης. Οι Σύμμαχοι μάλιστα έφρόντισαν άπό τότε νά τήν ειδοποιήσωσι, βομβαρδίσαντες κατά Όκτώβριον 1914, άνεπιτυχώς, τά τουρκικά πυροβολεία τής εισόδου τών Δαρδανελίων.

2ον) Η Τουρκία ήτο άπό τόν Σεπτέμβριον 1914 έπιστρατευμένη και συνεπλησίασε μέρος τών στρατευμάτων της του έσωτερικού πρòς τά επικίνδυνα

δι' αὐτήν σημεία. Κατωτέρω θὰ δώσωμεν ἐπὶ τούτου λεπτομερεστέρας πληροφορίας.

3ον) Ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε πλέον κανένα καιρὸν πρὸς μυστικὴν (ἔστω καὶ μὲ τὴν Τουρκίαν ἐμπόλεμον πλέον) προετοιμασίαν. Οἱ Συμμαχικοὶ στόλοι ἐκ δέκα ὀκτῶ μεγάλων θωρηκτῶν καὶ πλήθους ἀντιτορπιλικῶν καὶ λοιπῶν βοηθητικῶν πλοίων εἶχεν ἀρχίσει τὴν 6ην Φεβρουαρίου 1915, δηλ. ἕνδεκα ἡμέρας προτοῦ λάβῃ τὴν ἀπόφασίν του ὁ μέλλων νὰ ἐπιχειρήσῃ αἰφνιδιαστικὴν (!) ἐκστρατείαν κ. Βενιζέλος, εἶχαν ἀρχίσει λέγομεν τὴν ναυτικὴν των ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων, ἢ ὅποια κατέστη σφοδροτάτη τὴν 12ην Φεβρουαρίου 1915 (ὄλαι αἱ χρονολογίαι εἶνε μὲ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον), καὶ κατόπιν ἤρχισαν τὸν καθαρισμόν τῆς εἰσόδου ἀπὸ τῶν Τουρκικῶν ναρκῶν. Ὑπεθυμίζομεν εἰς τοὺς λησμονήσαντας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀναγνώστας μας, ὅτι ἡ ἀρχικὴ πρόθεσις τῶν Συμμάχων ἦτο νὰ ἐκβιάσωσι τὰ Δαρδανελλία διὰ τοῦ στόλου, καὶ μόνον μετὰ τὰς φοβερὰς καταστροφὰς τῶν στόλων των ἐσυλλογίσθησαν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1915 τὴν ἀνάγκην στρατιωτικῆς ἐνεργείας. Νομίζομεν μετὰ τοιοῦτους ναυτικούς βομβαρδισμούς, προτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος λάβῃ τὴν ἀπόφασίν του τοῦ αἰφνιδιασμοῦ (!) τῆς Τουρκίας, ὅτι δὲν ὑπάρχει κανεὶς ὁ πιστεύων ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν ἐξυπνήσει καὶ ἂν ἀκόμη ἐκοιμῶντο ἐπὶ τόσους μῆνας ποὺ ἦσαν ἐμπόλεμοι τὸν πλέον βαθὺν καὶ ἀδιατάρακτον ὕπνον.

4ον) Ὁ κ. Βενιζέλος λαβὼν τὴν ἀπόφασιν τῆς αἰφνιδιαστικῆς (!) ἐκστρατείας τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915, ἐζήτησε νὰ κηρυχθῇ ἀμέσως ἡ ἐπιστράτευσις. Δηλ. ἡ συγκρότησις τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ θὰ ἐγένετο, μὲ τυμπανοκρουσίας καὶ κωδωνοκρουσίας. Αὐτὴν ταύτην τὴν 17ην Φεβρουαρίου, ὄλαι αἱ Ἀθηναὶ καὶ συνεπῶς καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις τουρκικὴ πρεσβεία, ἐγνώριζον ὅτι ἡ Ἑλλάς πρόκειται νὰ ἐξέλθῃ εἰς πόλεμον πρὸς κατάληψιν τῶν Δαρδανελλίων.

Ἄς ἴδωμεν τῶρα τί θὰ συνήντα ἀπέναντί του εἰς τὰ Δαρδανελλία ὁ ἑλληνικὸς ἀποβατικὸς στρατός, ἐὰν ἐγώ, ὅπως μὲ καταγγέλλει ὁ κ. Βενιζέλος, δὲν τὸν ἠμπόδιζον ἀπὸ τοῦ κατορθώματος αὐτοῦ, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀσφαλῶς εἰς τὸ χέρι του, καὶ μὲ τὸ ὅποιον θὰ ἤλλαζεν ὁ κ. Βενιζέλος τὴν ὄψιν τῆς Εὐρώπης καὶ ὀλοκλήρου τῆς Γῆς.

Λαμβάνω τὰ στοιχεῖα ἀπὸ τοῦ πρὸς αὐτὸν ὑπομνήματός μου τῆς 17ης Φεβρουαρίου 1915, τὸ ὅποιον εἶνε κατατεθειμένον εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ ὑπ' ἀριθμ. 52 ἐμπιστευτικοῦ πρωτοκόλλου.

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μου ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἄρθρα μου, ὅτι τότε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ὁ Τουρκικὸς στρατός εὐρισκόμενος ἐν πλήρει εἰρήνῃ καὶ εἰς τὰς συνήθεις φρουράς του, θὰ ἠδύνατο ἐν τούτοις νὰ συγκεντρώσῃ μέχρι τῆς 12ης ἡμέρας, ἀφ' ἧς θὰ ἐμάνθανε τὴν ἐνέργειαν τῆς Ἑλλάδος ἐννεὰ μεραρχίας εἰς τὸ ἀπειλούμενον σημεῖον τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, τότε φυσικὰ ἀνεπιστρατεύτους, ἢ τὸ πολὺ ἀτελῶς ἐπιστρατευμένας, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε ἐννεὰ μεραρχίας.

Ἄλλὰ ἀφ' ὅτου ἡ Τουρκία εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον, τὰ πράγματα ἤλλαξαν.

Πρώτον έπεστρατεύθη. Δεύτερον διέθεσε τὰ εἰς τὴν Θράκην καὶ περὶ τὴν Προποντίδα στρατεύματά της καλύτερα, ὥστε νὰ προσδράμωσι ταχέως εἰς τὸ ἀπειληθσόμενον σημεῖον. Τρίτον, πλὴν τῶν κατὰ Ἀπρίλιον 1914 διαθεσίμων τριῶν σωμάτων στρατοῦ, ἔφερε καὶ τὰ ἐξῆς: τὸ 4ον σῶμα στρατοῦ ἐκ δύο μεραρχιῶν εἰς Σμύρνην, Πάνορμον καὶ Μπολικέσρ, δύο μεραρχίας τοῦ 5ου σώματος στρατοῦ μεταφερθείσας ἐξ Ἀγκύρας ἔναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὸ 6ον σῶμα στρατοῦ ἐκ δύο μεραρχιῶν μεταφερθὲν ἐκ Δαμασκοῦ εἰς Τσατάλτσαν.

᾽Ὡστε ἡ Τουρκία θὰ ἀντεμετώπιζε τὴν Ἑλληνικὴν ἀπόβασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σώματος ἐκ τριῶν μεραρχιῶν ὄχι πλέον μὲ ἑννέα, ἀλλὰ ΜΕ ΔΕΚΑ ΠΕΝΤΕ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΜΕΝΑΣ. Καὶ δὲν θὰ ἐμάνθανε τὴν ἑλληνικὴν ἀπόπειραν ὅταν θὰ ἀπεβιβάζετο ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ἀλλὰ θὰ τὴν ἤξευρε πολὺ πρὶν, ἐὰν ἐπετύγχανεν ὁ κ. Βενιζέλος τὴν πολιτικὴν του. Θὰ τὴν ἤξευρεν ἀπὸ τῆς 17ης Φεβρουαρίου, δηλ. ἐβδομάδας προτοῦ ἀρχίσῃ ἡ ἑλληνικὴ ἀπόβασις*).

(*) Ἐν σχέσει μὲ τὰ περὶ Δαρδανελλίων ἐστάλη εἰς τὴν «Καθημερινήν» ἡ κάτωθι ἐπιστολὴ εἰς ἀπάντησιν γραφέντων εἰς ἄλλην ἑφημερίδα.

Κύριε Διευθυντά,

Εἰς σημερινὴν πρωϊνὴν ἑφημερίδα δημοσιεύεται ἐπιστολὴ διὰ τῆς ὁποίας ὁ γράφων, βασιζόμενος εἰς περικοπὴν τῆς ἐκθέσεως τοῦ Τουρκικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου περὶ Δαρδανελλίων πειράτῃ ν' ἀναίρεσῃ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κ. Μεταξᾶ.

Κατὰ τὴν περικοπὴν ταύτην:

«Πρὸ τῆς 25ης Φεβρουαρίου 1915, δύο μόνον μεραρχίαι ἦσαν ἐπὶ τῶν στενῶν διὰ τὴν ἄμυναν καὶ τῶν δύο ἀκτῶν, εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀσιατικῆς. Ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως δὲν εὐρίσκετο παρὰ μία μόνον μεραρχία ἐκ τῶν δύο τούτων μονάδων, διεσπαρμένη κλπ. Ἐπομένως μέχρι τῆς 25ης Φεβρουαρίου 1915 ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἡ ἀπόβασις εἰς οἰονδήποτε μέρος τῆς Χερσονήσου καὶ νὰ καταληφθοῦν τὰ στενὰ ἀπὸ ξηρᾶς εὐκόλως.

Προφανῶς ὁ ἐπικαλούμενος τὴν ὡς ἄνω περικοπὴν ἔννοεῖ νὰ ταχυδακτυλογρήσῃ. Διότι δὲν ἐξηγεῖται πῶς παραβλέπει τὴν ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν δύο ἡμερολογίων, παλαιοῦ καὶ νέου, ἀπόλυτον ἐπικύρωσιν τῶν γραφομένων ὑπὸ τοῦ κ. Μεταξᾶ. Πράγματι ἂν ἀφαιρέσωμεν τὰς 13 ἡμέρας τῆς ἡμερολογιακῆς αὐτῆς διαφορᾶς, κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ὑπολογισμούς, τοὺς ὁποίους πρὸς μείζονα ἀπλοποίησιν δὲν θ' ἀμφισβητήσωμεν, ἡ 25η Φεβρουαρίου εἶνε ἡ 12 Φεβρουαρίου 1915, ΑΛΛ' Ἡ ΠΡΟΤΑΣΙΣ ΕΞΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΓΙΝΕΝ ΥΠΟ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΤΗΝ 17ην ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ. Ἐὰν δὲ προσθέσωμεν 20 τοῦλάχιστον ἡμέρας προπαρασκευῆς καὶ μεταφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς μεραρχίας (ὁ κ. Μεταξᾶς τὰς ὑπολογίζει περισσοτέρας), ἡ σχεδιαζομένη ἀπόβασις θὰ ἐγίνετο πλέον τὴν 10ην Μαρτίου 1915 (κατὰ τὸ παλαιὸν ἡμερολ.). Ἀπὸ τῆς 12ης Φεβρουαρίου ὅμως ὅτε οἱ Τούρκοι εἶχον εἰς τὰ στενὰ τῆς μεραρχίας των μέχρι τῆς 10ης Μαρτίου μεσολαβεῖ διάστημα 23 ἡμερῶν, ὑπεραρκετὸν διὰ νὰ συναθροισθοῦν ἐπικουρικαὶ δυνάμεις ὡς ὑπολογίζει ὁ κ. Μεταξᾶς.

Ἐπιστολογράφος προσθέτει ὡς ἴδιαν του κρίσιν:

«Ἐὰν δὲ ἐκ παραλλήλου ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦ αἰφνιδισμοῦ κυρίου παραγοντος τοιαύτης ἐπιχειρήσεως, ἡ ἐπιτυχία ἦτο ἀναμφισβήτητος» (!)

Ἐπιστολογράφος ὁμως, ἂν εἶνε στρατιωτικὸς, πρέπει νὰ μὴ ἔχῃ κἄν μαθητεύσει οὔτε εἰς τὸν

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μας ὅτι κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας ὅπου τοὺς ἀνελεύσαμεν τὸ σχέδιον ἐκστρατείας τοῦ 1914, ἐχρειάζοντο 30 ἡμέραι διὰ τὴν συγκρότησιν, προπαρασκευὴν τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ, μεταφορὰν του εἰς τοὺς λιμένας, συνάθροισιν τῶν πλοίων, ἐπιβίβασιν τοῦ στρατοῦ καὶ μεταφορὰν του εἰς Ἀθήμον. Ἐκεῖθεν δὲ ἔτεροι πέντε ἡμέραι διὰ τὸν πλοῦν πρὸς Ἀναφάρτια καὶ ἀποβίβασιν. Τί θὰ ἔκαμνεν ὁ τουρκικὸς στρατὸς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο; Θὰ ἐκάπνιζε τσιμπούκι καὶ θὰ ἔπινε καφέ;

Εἶνε ἀληθές ὅτι εἰς ἕνα ἐκ τῶν προηγουμένων ἄρθρων του ὁ κ. Βενιζέλος συμπτύσσει τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα «ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΔΕΙΑ», εἰς ἑπτὰ ἡμέρας. Δηλ. διίσχυρίσθη ὅτι εἰς ἑπτὰ ἡμέρας, θὰ ἐπεστρατεύετο τὸ ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ, θὰ ἐπεβιβάζετο, θὰ μετεφέρετο, θὰ ἀπεβιβάζετο καὶ θὰ ἐκυρίευε τὰ Δαρδανέλλια. Εἰς τὸ σχέδιον τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1914, ὑπελογίσαμεν ὅτι, τότε, ὑπὸ τὰς εὐνοϊκωτάτας διὰ τὸν ἀποβατικὸν στρατὸν συνθήκας, μὲ τὴν Τουρκίαν ἀνεπιστράτευτον καὶ ἀνύποπτον, μανθάνουσιν τὸν πόλεμον ἐξ αὐτῆς τῆς συντελουμένης ἀποβάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐχρειάζοντο πέντε ἡμέραι διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἀποβατικὸν σῶμα διὰ νὰ καταβάλλῃ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐκεῖ δύο τουρκικῶν μεραρχιῶν ἀνεπιστρατεύτων, καὶ ἀλώσῃ τὰ τουρκικὰ πυροβολεῖα τῆς Καλλιπόλεως. Ὡστε ἐὰν ἀπὸ τὰς ἑπτὰ ἡμέρας τοῦ κ. Βενιζέλου ἀφαιρέσωμεν τὰς πέντε ταύτας ἡμέρας, μένουσιν δύο διὰ ἐπιστράτευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, συγκρότησίν του, μετάβασίν του εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς λιμένας ἐπιβιβάσεως, μεταφορὰν του καὶ ἀποβίβασίν του εἰς Ἀναφάρτια! Μέχρι τοῦδε ἐγνωρίζαμεν ὅτι μόνον ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἀνθρωπὸν εἰς ἕξ ἡμέρας καὶ τὴν ἑβδόμη ἀνεπαύθη. Τώρα προστίθεται καὶ ὁ κ. Βενιζέλος! Ἀλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος δύο ἡμέρας μετὰ τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915, ἐπρότεινε καὶ ἄλλο. Νὰ κάμῃ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην μὲ μίαν μόνον ἑλληνικὴν Μεραρχίαν! Ἀλλ' ἐδῶ πλέον παύομεν τὴν συζήτησιν, διότι θὰ χάσῃ πᾶσαν σοβαρότητα.

Καὶ νὰ εἶχε σταματήσει ἕως ἐδῶ τὸ πρᾶγμα! Εἶνε καὶ ἄλλα. Τὴν 17ην Φε-

βαθμὸν τοῦ ὑποδεκανέως. Διότι πῶς ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ αἰφνιδισμός; Ἐχομεν ὡς ἡμερομηνίαν τῆς προτάσεως τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς ἔξοδον εἰς πόλεμον τὴν 17ην Φεβρουαρίου π. ἡμ. Κατὰ τὸν ἐπιστολογράφον ἢ πρῶτη ἐπίθεσις τοῦ Στόλου τῶν Συμμάχων κατὰ τῶν Δαρδανελίων ἐγένε τὴν 19ην Φεβρουαρίου ἀλλὰ μὲ τὸ νέον ἡμερολόγιον, στηρίζει δὲ πύργους κρίσεων ἐπὶ ἧ βάσει τοῦ νέου ἡμερολογίου καὶ ὄχι τοῦ παλαιοῦ. Ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ὁ πρῶτος βομβαρδισμὸς ἐγένε πράγματι τὴν 6ην Φεβρουαρίου (ἢ 19 Φεβρ. ν. ἡ.) δηλαδὴ 11 ΟΛΟΚΛΗΡΟΥΣ ΗΜΕΡΑΣ ΠΡΟ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ. Ποῦ θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ... αἰφνιδισμός;

Ἐὰν ἦδη λάβωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι ὁ πρῶτος ναυτικὸς βομβαρδισμὸς ἐγένε τὴν 6)19 Φεβρ. καὶ ὅτι ἡ μικρὰ δύναμις τῶν δύο τουρκικῶν μεραρχιῶν εἰς Δαρδανέλλια διετηρήθη τοιαύτη μόνον μέχρι τῆς 12ης Φεβρουαρίου (διότι πέραν τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἡ τουρκικὴ δύναμις φυσικὰ ἐνισχύθη σημαντικώτατα) εὐρίσκομεν μίαν διαφορὰν 6 ἡμερῶν ἀκριβῶς δηλαδὴ ὅσων ὑπολογίζει εἰς τὸ ἄρθρον του ὁ κ. Ι. Μεταξᾶς πρὸς συρροὴν τῶν τουρκικῶν ἐνισχύσεων εἰς Δαρδανέλλια.

Μετὰ τιμῆς

ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ Σ.

Ἀθήναι, 11 Νοεμβρίου 1934.

βρουαρίου ό κ. Βενιζέλος δέν έπρότεινε εις τόν Βασιλέα μόνον τήν έκστρατείαν εις τά Δαρδανέλλια, έπρότεινε (ύπόμνημά μου 17 Φεβρουαρίου 1915):

Νά άποστείλωμεν ένα σώμα στρατοϋ εις Δαρδανέλλια τό όποιον εκείθεν νά επιχειρήση κατά τής Κωνσταντινουπόλεως. Νά τηρήσωμεν τά τέσσαρα έτερα σώματα στρατοϋ διαθέσιμα δι' ένδεχόμενον πόλεμον κατά τής Βουλγαρίας, εάν αύτη επέμβη καθ' ήμών. Έν περιπτώσει τοιούτου πολέμου, νά χρησιμοποιήσωμεν και τό σώμα τοϋτο κατά τής Βουλγαρίας, είτε εκ Θράκης δι' Άδριανουπόλεως ή διά Γκιουμουλτζίνας, εάν ή εκβίασις τών Δαρδανελλίων ήθελεν επιτύχει, είτε, εάν αύτη άπετύγχανε, διά μεταφοράς του εις Μακεδονία, όπου τότε θά μετεφέρετο και τό όλον ή μέρος τοϋ συμμετέχοντος εις τήν επιχειρήσιν άγγλογαλλικού στρατοϋ...

Εις τό σημείωμά μου τής 17ης Φεβρουαρίου τοϋ αναλύω διά μακρών τό πολεμικόν του τοϋτο σχέδιον, θέτων ύποθετικώς τās ιδέας του εις έφαρμογήν, τοϋ ύπολογίζω χρόνους και άποστάσεις, δηλ. κάμνω τās ιδέας του ύποθετικήν πραγματικότητα, κατόπιν τοϋ όποίου εξάγεται έν τῷ ύπομνηματί μου καθαρόν τό έξής συμπέρασμα: "Ότι, εάν έτίθετο εις έφαρμογήν τό πολεμικόν σχέδιον τοϋ κ. Βενιζέλου, ή Έλλάς θά άντεμετώπιζεν έν Μακεδονία με 108 τάγματα ιδικά της 240 βουλγαρικά, ότι και μετά τήν αδύνατον καθ' ήμας άλωσιν τών Δαρδανελλίων, τό εκεί ιδικόν μας σώμα στρατοϋ και αί δύο άγγλογαλλικαί μεραρχίαί θά άντεμετωπίζοντο έν Θράκη ύπό 9 τουλάχιστον τουρκικῶν μεραρχιῶν στηριζομένων επί τής Άδριανουπόλεως και τής Βουλγαρίας. Έάν δε τό άποβατικόν μας σώμα άπετύγχανεν εις Δαρδανέλλια, όπως ασφαλώς θά συνέβαινε, θά μετεφέρετο, κατά τόν κ. Βενιζέλον, εάν κατώρθωνε να άποσπασθῆ πλέον από τά Δαρδανέλλια, τό όποιον ήτο έντελῶς άπίθανον, με δύο τρεις άγγλογαλλικās μεραρχίας τῶν Δαρδανελλίων εις Θεσσαλονίκην, διά να ένισχύσωσι τόν έν Μακεδονία έλληνικόν στρατόν, όπου θά έφθαναν όλοι ήττημένοι, με χαμένον τό ήθικόν των, καραβοτσακισμένοι, διά να άγωνισθῶσι, πότε; Άφοϋ ήδη θά ειχον δοθῆ, κατ' έμέ, ύπολογίζοντα χρόνους και άποστάσεις, αί άποφασιστικάί μάχαι τοϋ βουλγαρικού στρατοϋ κατά τοϋ έν Μακεδονία ελληνικού, τών 240 βουλγαρικῶν ταγματών κατά τῶν 108 ελληνικῶν.

Αϋτό ήτο τό πολεμικόν σχέδιον που ήθελε να εφαρμόση ό κ. Βενιζέλος τόν Φεβρουάριον τοϋ 1917.

Εις ένα προηγούμενον ύπόμνημά μου προς τόν κ. Βενιζέλον, τής 20 Ίανουαρίου 1915, λίαν μακρόν, όπου προσπαθῶ να τόν διαφωτίσω, διά τόν έν γένει διεξαγόμενον πόλεμον και τήν θέσιν, πολεμικῶς, τής Έλλάδος, κατέληγον ως έξής:

«Ό χρόνος, τό διάστημα, και τά ποσά τῶν δυνάμεων από τής στιγμῆς καθ' ήν ή πολιτική έξερχομένη τής διπλωματικής ένεργείας, μεταβάλλεται εις στρατιωτικήν ένεργείαν, εις πόλεμον, επηρεάζουσι κρισίμως τήν έξέλιξιν αύτης. Η δε επιρροή αύτη τῶν στοιχείων τούτων, εκτός όριων τινῶν, πολλάκις λίαν στενῶν, είναι αδύνατον να μεταβληθῆ ύπό ουδεμιᾶς ανθρωπίνης θελήσεως. Ό αξιωματικός τοϋ επιτελείου, όστις παρασυρόμενος ύπό πόθων και αισθημάτων,

ἤθελε παραβλέψει τὴν ἐπιρροὴν ταύτην, θὰ ἦτο κάκιστος σύμβουλος καὶ ἐπιζήμιος εἰς τὴν χώραν του».

Δηλαδή, ὅταν ἡ πολιτικὴ παύση νὰ εἶνε καφενολογία καὶ γίνεται πόλεμος, τότε τὰ πράγματα παίρνουν τὴν σοβαρὰν μορφήν, καὶ ἔρχεται εἰς τὸ μέσον ἡ στυγνὴ πραγματικότης καὶ οὔτε αἱ τριάκοντα ἡμέραι γίνονται ἑπτὰ, οὔτε τὰ ἑκατὸν χιλιόμετρα γίνονται τριάντα, καὶ ὅποιος ἔκαμε κακοὺς λογαριασμοὺς πληρώνει τὰ σπασμένα.

Θὰ μοῦ εἶπῃ κανεὶς: ὁ ἐνθουσιασμός δὲν παίζει κανένα ρόλον; Ἡ ἀνδρεία; Ἡ ὁρμή; Βεβαιότατα. Παίζουν, καὶ μάλιστα μέγιστον ρόλον. Ἀλλὰ ποῦ; Ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης! Ἐκεῖ πρέπει νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ ἅγιον ἐνθουσιασμόν ὅλοι, ἀπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου στρατιώτου. Ἀλλὰ διὰ νὰ μεταφερθῇ ἕνας στρατός ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἐνθουσιασμός καὶ ἡ ἀνδρεία του νὰ δώσουν τὴν νίκην, χρειάζεται βαθὺς ὑπολογισμός, ψυχρὰ κρίσις, καὶ ἀπολύτως λελογισμένη τόλμη. Ἀκόμη δὲ περισσότερο, χρειάζονται ταῦτα διὰ τὸν ἀποφασίζοντα τὸν πόλεμον πολιτικὸν ἡγέτην.

Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα τοῦ ὑπομνήματός μου τῆς 20ῆς Ἰανουαρίου 1915, πού πρὸ ὀλίγου ἀνέφερα, μοῦ ἐστοίχισε τὸ νὰ με χαρακτηρίσῃ πρὸ τριῶν ἐτῶν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον πατρὸνάρι, ὅπως δι' αὐτοῦ ἀναθρέψῃ τὰς 13 νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, νὰ με χαρακτηρίσῃ, λέγω, ὅτι δὲν κάμνω οὔτε διὰ ὑποδεκανέας.

Καὶ ἐν τούτοις, πρὸ ἐμοῦ, ἕνας πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ ἐμέ, εἶπε περίπου τὰ ἴδια: ὁ Μόλτκε! ὅστις συνεβούλευσε τοὺς ἀξιωματικούς του: «Πρῶτα νὰ ζυγίζετε καλὰ τὰ πράγματα καὶ ἔπειτα νὰ τολμάτε». Μήπως ὁ κ. Βενιζέλος δὲν θέλει νὰ τοῦ δώσῃ προσοχὴν ὡς γερμανόφιλον; Ἡ μήπως θὰ τὸν κηρύξῃ καὶ αὐτὸν κατάλληλον διὰ ὑποδεκανέα; Ὅπως δὴποτε εἰς τὸν βαθμὸν αὐτὸν θὰ ἔχω καλὴν συντροφίαν. Πάντως ὁμως ὁ μακαρίτης κάτι ἐκαταλάβαινε περὶ πολέμου, περισσότερο ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον.

Υ.Γ. Δὲν ἀσχολοῦμαι, οὔτε θὰ ἀσχοληθῶ με τὸ διατί, καὶ πῶς ἀπέτυχεν ἡ κατὰ τῶν Δαρδανελλίων ἀγγλογαλλικὴ ἐκστρατεία, ἂν καὶ ὁ ἀναγνώστης εὐκόλως ἐκ τῶν ἀνωτέρω θὰ συμπεράνῃ τοὺς λόγους. Δὲν ἀσχολοῦμαι περὶ αὐτοῦ διότι ἐγὼ δὲν ἀντιδικῶ ἐνταῦθα πρὸς τοὺς Συμμάχους, ἀλλὰ πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, καὶ δὲν εἶνε ἰδικόν μου ἔργον νὰ κρίνω τὰς ἐνεργείας ξένων στρατῶν, ἀλλὰ τοῦ ἑλληνικοῦ. Ἄλλως τε ὅποιον θέλει νὰ μάθῃ διατί ἀπέτυχον οἱ Σύμμαχοι, τὸν παραπέμπομεν εἰς τὸ πόρισμα τῆς ἀγγλικῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις κατ' ἀπόφασιν τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου ἐξήτασε λεπτομερῶς τὸ ζήτημα καὶ ἀπένειμεν ἐκάστῳ ἐκ τῶν Ἀγγλων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν τὰς ἀναλογούσας εὐθύναις.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη ὑπεβλήθη εἰς τὸ Ἀγγλικὸν Κοινοβούλιον, ἐδημοσιεύθη δὲ τὸ πρῶτον αὐτῆς μέρος τὴν 8ην Μαρτίου 1917 καὶ τὸ δεύτερον τὴν 4ην Δεκεμβρίου, τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Φέρει τὰς ὑπογραφὰς τοῦ λόρδου Κρόμερ, τοῦ λόρδου Ἄνδρ. Φίσσερ, τοῦ σέρ Ὁωμᾶ Μακένζυ, τοῦ ναυάρχου I. A. Κλάυδ, τοῦ στρα-

τάρχου σέρ Ούϊνστον Μαίϋ, τοῦ λόρδου Νίκολσον, τοῦ Β. Πίκφορντ κτλ. κτλ. Ἄπέδωσε μομφὰς εἰς ἐξέχοντας Ἕλληλους πολιτικούς. Ἄν συνέβαινε αὐτὸ ἐδῶ καὶ εἶχον οὗτοι ἀντίπαλον τὸν κ. Βενιζέλον, θὰ τοὺς ἐτυφέκιζεν, ἐκτὸς ἐὰν τοὺς ἀνεσκολόπιζε, ὅπως μᾶς ἀνήγγειλε δι' ἑνὸς ἐκ τῶν τελευταίων του ἄρθρων. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁμως αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν τὰ συνηθίζουν.

ΑΡΘΡΟΝ 16ον

(6 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΙΔΙΟΣ Ο ΠΑΣΣΑΡΦ ΔΙΕΨΕΥΣΕ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΗΜΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ. ΕΧΑΛΚΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΑ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ἐνῶ ἡσχολούμεθα διὰ τῶν τελευταίων μας τεσσάρων ἄρθρων νὰ ξεκαθαρίσωμεν ὀριστικῶς πλέον τὸ ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων, ὁ κ. Βενιζέλος ἐπανερχόμενος εἰς τὰ πρῶτα ἡμῶν ἄρθρα, ἐδημοσίευσε τὴν 30ὴν καὶ τὴν 31ην Ὀκτωβρίου, 1ην 2αν, 3ην, 4ην καὶ 5ην Νοεμβρίου σειρὰν πέντε ἄρθρων διὰ τῶν ὁποίων ἐνδιατρίβει κυρίως εἰς τὰ γεγονότα τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1915. Ἐμελετήσαμεν ταῦτα μετὰ πολλῆς προσοχῆς, καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι μεγάλην δυσχέριαν συνηντήσαμεν προκειμένου νὰ ἀνεύρωμεν ἐν αὐτοῖς ποῖα εἶνε τὰ κύρια σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἔχομεν νὰ ἀπαντήσωμεν, ὑποθέτομεν δὲ ὅτι τὸ αὐτὸ θὰ συνέβη καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας των.

Ἐὰν ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τὰ ἄρθρα ταῦτα τὰς ὕβρεις καὶ ὄνειδισμούς κατὰ τοῦ νεκροῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, τὴν ἀναμάσσησιν τῶν γνωστῶν ἀοριστολόγων κατηγοριῶν κατὰ τῆς βασιλικῆς λεγομένης πολιτικῆς, τὰς προσωπικὰς του κρίσεις περὶ τῆς στενότητος τῆς διανοίας μου, τὸ κουτσομπολιὸ τοῦ τί εἶπεν εἰς ἰδιαιτέραν ὁμιλίαν ὁ ζῶν ἤδη Α πρὸς τὸν νεκρὸν ἤδη Β, ἢ ὁ νεκρὸς ἤδη Γ πρὸς τὸν ζῶντα σήμερον Δ, ἢ ὁ νεκρὸς σήμερον Ε πρὸς τὸν ἐπίσης νεκρὸν Ζ, καθὼς καὶ τὰ παραγεμίσματα μιᾶς τοιαύτης κατωτέρου εἶδους δημοσιογραφίας, τὸ ἀπομένον ὑλικὸν ἐξ ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε ἐπτά τούτων ἄρθρων, μὲ τὸ ὁποῖον δυνάμεθα ὅπωςδήποτε νὰ καταγίνωμεν διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν, εἶνε λίαν πενιχρόν.

Συνοψίζομεν τοῦτο, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, ὡς ἑξῆς:

1ον) Ὁ κ. Βενιζέλος διίσχυρίζεται ὅτι δὲν εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀπέβλεπεν εἰς τὴν δυνατότητα νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων, καὶ ὡς κυρίαν ἀπόδειξιν φέρει τὸ τηλεγράφημα Πασσάρφ.

2ον) Ὁ κ. Βενιζέλος διίσχυρίζεται ὅτι νομιμώτατα καὶ πρὸς σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος ἔφερε τοὺς Ἀγγλογάλλους εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν, μὲ τοὺς ὁποίους ἐνούμενος ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν.

3ον) Ὁ κ. Βενιζέλος διίσχυρίζεται ὅτι ὁ Βασιλεὺς τὸν ἐξηπάτησε παραπείσας αὐτὸν νὰ ἐκδώσῃ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ 1915, ὅπως τὸν

χαντακώση πολιτικῶς διὰ τῆς ἀσκόπου καὶ ματαίας διατηρήσεως τῆς ἐπι-
στρατεύσεως.

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τὸν πρῶτον ἰσχυρισμὸν του, καὶ ἄς ἴδωμεν τί εἶνε τὸ
τηλεγράφημα αὐτὸ τοῦ Πασσάρωφ. Το τηλεγράφημα αὐτὸ ἀνήκει εἰς μίαν
σειρὰν τηλεγραφημάτων ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν δευτέραν
ἔκδοσιν τοῦ 1920 τῆς διαβοήτου λευκῆς Βίβλου τῆς ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ κ. Βε-
νιζέλου εἰς τὸ 1917 καὶ τὰ ὁποῖα τηλεγραφήματα δὲν εὐρέθησαν ποτὲ εἰς τὸ
ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, οὔτε εἰς τὰς διπλωματικὰς βίβλους
ξένων κρατῶν ἐκδοθείσας κατὰ τὸν πόλεμον καὶ μετὰ τὸν πόλεμον, οὔτε εἰς δι-
πλωματικὰ ἀρχεῖα ξένων κρατῶν τούτων τῶν ἀνατρεψάντων τὰ παλαιά, οὔτε
εἰς ἀπομνημονεύματα πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, καὶ Βουλγάρων ἀκόμη
(ἀπομνημονεύματα Ροδοσλαύωφ), οἵτινες ἠσχολήθησαν μὲ τὰ γεγονότα τῆς
Βαλκανικῆς.

Τί εἶνε, λοιπὸν, τὰ ἀπόκρυφα ταῦτα ἔγγραφα, αἱ «μυστικαὶ πληροφορίαι»,
ὅπως τὰς ὀνομάζει ἡ διαβόητος Ἑλληνικὴ Βίβλος τοῦ 1920; Θὰ σᾶς εἴπωμεν
ἀμέσως.

Ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος τὸ 1917 ἐπὶ κεφαλῆς ξένων στρατευμάτων κατέλαβε
τὰς Ἀθήνας, κατέλυσε τὸ ὑφιστάμενον κράτος, κατήργησε πᾶσαν ἐλευθερίαν,
ἐξώρισε καὶ ἐφυλάκισε τοὺς ἀντιπάλους του, καὶ κατέστησεν ἀδύνατον πᾶσαν
ἐκδηλώσιν γνώμης ἢ ἀπλῆς πληροφορίας μὴ συμφερούσης εἰς αὐτόν, δι᾽ ἰσχυρί-
σθη ὅτι εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀσυρμάτου ἐν Ἀθήναις, ἀνευρέθησαν κρυπτογραφή-
ματα διαφόρων τηλεγραφημάτων ἀποσταλέντων ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς διαφόρους
κατευθύνσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ. Καὶ ὄχι μόνον τηλεγραφημάτων ἀποσταλέντων
κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον, τὴν πρὸ τοῦ Ἰουνίου 1917, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐτῶν
πρὸ τοῦ 1917 ἀποστελλομένων. Τὸ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ διατηρῆ ὁ ἀσύρματος
τοιαῦτα ἀρχεῖα πρὸ ἐτῶν ἀποστελλομένων τηλεγραφημάτων καὶ πῶς ἦτο δυ-
νατόν, ἐὰν ταῦτα ἦσαν ἐνοχοποιητικά, νὰ τὰ διετήρησε τὸ Βασιλικὸν Καθε-
στῶς, διὰ νὰ τὰ ἀνεύρη ὁ κ. Βενιζέλος, οὐδέποτε ἐδόθη καμμία ἐξήγησις. Ὁ κ.
Βενιζέλος, εἶπε, ὅτι τὰ ἀνεῦρεν, οὐδεὶς φυσικὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀντίπη καὶ ἐτε-
λείωσε. Ποῖοι ἐπιστοποίησαν τὴν ἀνεύρεσιν αὐτῶν; Οἱ ἔμπιστοι τοῦ κ. Βενιζέ-
λου. Ποῖοι ἐπιστοποίησαν τὸ κρυπτογραφικὸν κείμενον αὐτῶν; Οἱ ἔμπιστοι τοῦ
κ. Βενιζέλου. Ποῖοι ἐπιστοποίησαν τὴν ἀποκρυπτογράφησιν αὐτῶν; Οἱ ἔμπι-
στοι τοῦ κ. Βενιζέλου. Ποῖοι ἐπιστοποίησαν τὸ δημοσιευθὲν κείμενον αὐτῶν; Οἱ
ἔμπιστοι τοῦ κ. Βενιζέλου. Μὴ λησμονῆτε δὲ ὅτι ταῦτα ἐγένοντο εἰς ἐποχὴν
δεινῆς τρομοκρατίας, καθ' ἣν οἰοσδήποτε χαφιῆς τοῦ κ. Βενιζέλου ἠδύνατο νὰ
πλησιάζη καθ' ὁδὸν ἀνυπόπτους πολίτας συνομιλοῦντας καὶ νὰ τοὺς ζητῆ τὸν
λόγον διὰ τὸ ἀντικείμενον τῆς συνομιλίας των.

Διὰ νὰ κατανοήσητε, ἀναγνώσται μου, ὅσοι δὲν ἐγνωρίσατε τὴν ἐποχὴν
ἐκείνην τὴν ἀξίαν τῶν τοιούτου εἴδους ἐγγράφων, ὑποθέσατε πρὸς στιγμήν ὅτι
κατελήφθητε τὴν σήμερον μίαν νύκτα ὑπὸ ἐφιάλτου, καὶ ὅτι βλέπετε ἐν ὀνειρῶ
ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐξορμήσας ἐκ Χανίων ἐπὶ κεφαλῆς ξένων στρατῶν καὶ στόλων

κατέλαβε και ύπεδούλωσε τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτο, ἐν μέσῳ δεινῆς τρομοκρατίας σᾶς ἀναγγέλλει ὅτι εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου ἀνεῦρε κρυπτογραφημένον ἔγγραφο, τὸ ὁποῖον μεταφρασθὲν ἀποδεικνύει ὅτι εἶνε ἔγγραφος ὁμολογία τοῦ κ. Παναγῆ Τσαλδάρη διηγουμένου ὅτι κατὰ τὴν νύκτα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ κ. Π. Τσαλδάρης ὡπλισμένος μέχρις ὀδόντων, καὶ ἐπιβαίνων αὐτοκινήτου κατεδίωξε προσωπικῶς τὸν κ. Βενιζέλον, βάλλων κατ' αὐτοῦ ἰδίαις χερσὶν διὰ πολυβόλων καὶ ὄπλοπολυβόλων. Παρακαλῶ, μὴ γελᾶτε, διότι ἀνάλογα εἶνε τὰ ἀπόκρυφα αὐτὰ τηλεγραφήματα τοῦ 1917, καὶ ἰδίως τὰ τηλεγραφήματα Πασσάρωφ. (*)

(*) Σχετικῶς μὲ τὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ ἐστάλη εἰς τὴν «Καθημερινήν» ἡ κάτωθι ἐπιστολή:

Κύριε Διευθυντά, Ὑπηρετῶν κατὰ τὸ 1915-1916 εἰς τὴν Τηλεγραφικὴν Διεύθυνσιν Θεσσαλονίκης καὶ ἐντεταλμένος μὲ τὴν τήρησιν τοῦ ἐμπιστευτικοῦ πρωτοκόλλου τῶν τηλεγραφημάτων Σκόπια-Σόφια-Δεδαγατς ἄτινα διήρχοντο ἐκ τοῦ γραφείου αὐτοῦ (Θεσσαλονίκης) βεβαιῶ ὅτι δὲν εἶνε ἀληθὴς ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Βενιζέλου ὁ μετὰ τήσῃς ἐπιμονῆς βεβαιούμενος, ὅτι ὁ κ. Πασσάρωφ πρεσβευτὴς τῆς Βουλγαρίας ἐν Ἀθήναις τὴν 10-9-1915 ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν πρωθυπουργὸν τῆς Βουλγαρίας κ. Ροδοσλαύωφ συνέντευξίν του μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Κωνσταντίνου. Τὰ τηλεγραφήματα τοῦ ὡς ἄνω ἐμπιστευτικοῦ πρωτοκόλλου ἡ γαλλικὴ κατασκοπεῖα μοῦ ἐπρότεινε ν' ἀγοράσῃ διὰ τοῦ τηλεγραφετοῦ κ. Τζιρᾶ ἀντὶ 20 χιλ. γαλλικῶν φράγκων. Βεβαίως δὲν τὰ ἔδωσα. Ἐὰν πράγματι τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας ὡς ὑποστηρίζει ὁ κ. Βενιζέλος -πρᾶγμα ὅπερ ἐγὼ δὲν παραδέχομαι- κατέχη ἐπίσημον τηλεγράφημα περὶ συνέντευξιν τοῦ Πασσάρωφ μετὰ τοῦ Βασιλέως, τοῦτο ἀναμφισβητήτως εἶνε πλαστόν.

Τὰ ἐμπιστευτικὰ τηλεγραφήματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εὐρισκόμενα εἰς χεῖρας μου παρεδόθησαν ἐπὶ ἀποδείξει εἰς τὸν ζῶντα εὐτυχῶς εἰσέτι διευθυντὴν τότε τοῦ Τηλεγραφείου Ἀθηνῶν κ. Ν. Μαυράκη, ὅστις καὶ λαβὼν γνώσιν τοῦ περιεχομένου αὐτῶν δύναται καὶ αὐτὸς νὰ βεβαιώσῃ τὴν ἀνακρίβειαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ κ. Βενιζέλου ὅτι ὁ Πασσάρωφ ἔσχε συνέντευξιν εἰδικὴν μετὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου τὴν 10-9-15.

ΗΛΙΑΣ ΑΘ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Τοῦ ἐργαζομένου προσωπικοῦ ἐφημερίδων, Νικηφόρου Οὐρανοῦ 16 Ἀθῆνας

... ..

Ἐνδεικτικὴ τοῦ σεβασμοῦ τῶν Βενιζελικῶν πρὸς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα εἶνε καὶ ἡ ἀκόλουθος ἐπιστολή:

Παρακολουθῶν τὸν ἐν τῇ ἀξιοτίμῳ ἐφημερίδῃ σας διεξαγόμενον δημοσιογραφικὸν ἀγῶνα διὰ τὰ γεγονότα ἀπὸ τοῦ 1915 καὶ ἐντεῦθεν, αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως σᾶς γνωρίσω ὑπευθύνως τὸ ἐξῆς σχετικὸν γεγονός σχετιζόμενον μὲ τὴν καταστροφὴν καὶ διαστροφὴν παντὸς ἐπίσημου ἔγγραφου ὑπὸ τοῦ Βενιζελισμοῦ, ὅπερ θὰ ἀπεκάλυπτε τὰ ἐγκλήματά του κατὰ τῆς πατρίδος.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 ὡς ἐπιτελής τοῦ Φρουραρχείου Ἀθηνῶν μοὶ παρεδόθησαν τρία ἐντάλματα συλλήψεως, κατὰ Σκανδάλῃ προσωπάρχου Ὑ.Σ. τότε, Ἀφθονίδῃ καὶ τινος ἄλλου ἀνωτάτου διπλωματικοῦ ὑπαλλήλου Ὑπουργεῖου Ἐξωτερικῶν κατηγορουμένων ἐπὶ καταστροφῇ δημοσίων διπλωματικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀπορρήτων ἔγγραφοῦν κατόπιν ἐνόρκου προανακρίσεως ὑπὸ πλοιάρχου κ. Βρυάκου, ἥτις διεπίστωσεν ὅτι ἀπὸ Δευτέρας μέχρι τῆς Τετάρτης ὁπότε παρεδόθη ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸν ἀείμνηστον Γούναρην, οὔτοι ἔκαιον εἰς τὰς σόμπας τοῦ Ὑ.Σ. ὑπ. Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ἀπόρρητα ἔγγραφα. Ὡς δὲ ἐνθυμοῦμαι κ' αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις Γούναρη εὐρέθη εἰς δυσχέρειαν ἀπὸ ἀπόψεως κατατοπισμοῦ διὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν.

Μετὰ τιμῆς

Δ. Η. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΟΣ

Ἀντισυνταγματάρχης ἐν ἂ. Πρατίνου 45

Εἰς τὰ 1916, 1917 καὶ ἐπέκεινα, χάρις εἰς τὰς ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐγκατασταθείσας καὶ ἐλευθέρως δρώσας Συμμαχικὰς ἀστυνομίας καὶ προπαγάνδας, συνηθροίσθησαν ἐδῶ ὅλα τὰ πάσης ἐθνικότητος ἀποβράσματα τῆς Μεσογείου. Τὸ τί ἔγγραφα, τηλεγραφήματα, ἐπιστολαὶ ἐχαλκεύθησαν, πολλάκις ἀδρώτατα πωλούμεναι, εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῆ κανεῖς. Δι' ἐμὲ τὸν ἴδιον ὑπάρχουν ἐπίσημα δελτία κατασκοπείας περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις κινήσεων μου, ἐπισκέψεών μου, συναντήσεών μου μὲ ἕτερα ἐν Ἀθήναις εὐρισκόμενα ὑποπτα πρόσωπα, καὶ ἐν γένει σκοτιῶν ἐνεργειῶν μου ἐν Ἀθήναις, καθ' ὃν χρόνον εὐρισκόμεν ἑξόριστος ἐν Κορσικῇ. Αὐτὰ ἐπληρώνοντο, ἐννοεῖται.

Αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ 1917, κατέθεσεν εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ἐδημοσίευσεν Λευκὴν Βίβλον περιέχουσαν ἔγγραφα διπλωματικὰ ἐπίσημα, ληφθέντα ἀπὸ τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργεῖου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀφοῦ προηγουμένως ἀφήρσαν ἀπ' αὐτῶν ὀλοκλήρους φράσεις, οὕτως ὥστε νὰ ἀλλοιοῦται ἡ ἐννοια αὐτῶν δημοσιευομένων ὡς αὐτουσίων. Εἰς προηγούμενα ἄρθρα σὰς ἀνέφερα μερικὰ παραδείγματα.

Μεταξὺ αὐτῶν τῶν δῆθεν τηλεγραφημάτων τῶν εὐρισκομένων ἐν τῇ κατὰ τοῦ ὑπουργεῖου Σκουλούδη δικογραφίᾳ ὑπάρχει καὶ ἐν ἀμίμητον. Εἶνε τηλεγράφημα Πασσάρωφ ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς Σόφιαν τῆς 19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1917, ἐνῶ ὁ Πασσάρωφ εἶχεν ἀπελαθῆ ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἐξ Ἀθηνῶν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1916. Ὁ χαλκεύσας τὸ τηλεγράφημα εἶχε ξεχάσει τὴν λεπτομέρειαν αὐτὴν. Ὁ μακαρίτης ὁ Σκουλούδης ἀνακρινόμενος τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1918 ἐκθέτει εἰς τὴν ἀνάκρισιν σωρείαν τοιούτων τηλεγραφημάτων Πασσάρωφ αὐταποδείκτων ὡς πλαστῶν. Φαίνεται ὅτι μεταξὺ τῶν χαλκευόντων τότε τοιαῦτα πλαστὰ ἔγγραφα ὁ Πασσάρωφ εἶχε γίνοι τῆς μόδας.

Τὸ χαρακτηριστικὸν διὰ τὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ, τὸ ὁποῖον σήμερον ἐξάγει ἐκ τοῦ σκότους ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ νὰ πλήξη δι' αὐτοῦ τὸν Βασιλέα, εἶνε ὅτι οὔτε κὰν ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν δευτέραν ἐκδοσιν τοῦ 1920 τῆς διαβοήτου Λευκῆς Βίβλου τοῦ 1917, τῆς παραποιήσασθαι τόσα ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ τῆς δημοσιεύσασθαι κατόπιον τόσα πλαστὰ. Διότι οἱ συντάξαντες τὴν Βίβλον φαίνεται ὅτι ἐδίστασαν πρὸ τῆς πρωτοφανοῦς πλαστότητος τοῦ ἐγγράφου τούτου. Οὐδὲ κατὰ τὴν ἐναντίον τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη ἀνάκρισιν κατὰ τὸ 1918 δὲν φαίνεται νὰ παρουσιάσθαι τὸ τηλεγράφημα αὐτό, ἐνῶ τόσα ἄλλα πλαστὰ Πασσάρωφ κατετέθησαν. Παρουσιάσθη ὅμως ἕτερον, ἐπίσης Πασσάρωφ, περιέχον συνέντευξιν του μὲ τὸν Βασιλέα τῆς 10)23 Σεπτεμβρίου 1915. Θὰ σὰς ἐξηγήσωμεν διατί δὲν ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸ ὁ κ. Βενιζέλος. Τὸ δεύτερον τοῦτο τηλεγράφημα ἐδημοσιεύθη καὶ ἐτηλεγραφήθη διὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πρακτορείου πρὸς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον. Φθάσαν καὶ εἰς τὴν Ἑλβετίαν, προὐκάλεσε τὴν ἐξῆς βαρεῖαν διάψευσιν τῆς ἐλβετικῆς ἐφημερίδος «Ντέρ Μπούντ», μιᾶς τῶν σοβαρωτέρων καὶ μᾶλλον διαδεδομένων ἐλβετικῶν ἐφημερίδων (φύλλον τῆς 10 Ἰουλίου 1918. Νέον ἡμερολόγιον).

«Τὸ Ἀθηναϊκὸν Πρακτορεῖον διέδωσε τὰς τελευταίας ἡμέρας ἔγγραφο, τὸ

όποιον κατετέθη κατά τῶν Ἑλλήνων πρώην ὑπουργῶν Σκουλούδη καὶ Λάμπρου. Κατ' αὐτό, γίνεται λόγος περὶ μιᾶς ὀμιλίας, τὴν ὁποίαν ὁ τότε πρέσβυς τῆς Βουλγαρίας ἐν Ἀθήναις κ. Πασσάρωφ, φέρεται ὅτι εἶχε μετὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου τῆς Ἑλλάδος κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1915. Ὁ κ. Πασσάρωφ ὅστις μέχρι πρὸ ὀλίγου ἦτο πρέσβυς εἰς τὴν Βέρνην, ἐδήλωσε ρητῶς εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ἐφημερίδος μας ὅτι ΤΟΙΑΥΤΗ ΟΜΙΛΙΑ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΕΓΕΝΕΤΟ ΚΑΙ Η ΕΝ ΛΟΓΩ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΙΝΕ ΚΑΘΟΛΟΚΛΗΡΙΑΝ ΠΛΑΣΤΗ».

Ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ κάμη τοιαύτην διάψευσιν ὁ Πασσάρωφ, ἐὰν ὑπῆρχε οἰοδηποτε μὲ τοιοῦτον περιεχόμενον τηλεγράφημά του εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Βουλγαρίας, τὸ ὁποῖον κάποτε ἴσως καὶ μετὰ μίαν κυβερνητικὴν μεταβολήν, θὰ ἠδύνατο νὰ δημοσιευθῆ.

Ὁ συντάκτης τῆς διαβοήτου Λευκῆς Βίβλου ταραχθεὶς ἐκ τῆς διαψεύσεως ταύτης τοῦ Πασσάρωφ καὶ προσπαθῶν κατὰ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν αὐτῆς τοῦ 1920 (παραμοναὶ ἐκλογῶν), νὰ μειώσῃ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐντύπωσιν, λέγει ἐν ὑποσημειώσει ὅτι ἡ ἀλήθεια τῆς συνεντεύξεως Βασιλέως – Πασσάρωφ ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου τῆς 3ης Ἰουλίου 1918 καταθέσεως τοῦ ὑπασπιστοῦ στρατηγοῦ κ. Κ. Σκουρμπουρδῆ βεβαιούντος ὅτι τὴν «24ην Σεπτεμβρίου 1916 ὑπασπιστῆς ἐν Τατοΐῳ ἦτο ὁ κ. Καλλίνσκης, ὅστις τῷ ἐτηλεφώνησε νὰ μεταβῆ παρὰ τῷ κ. Πασσάρωφ, ὅπως μάθη ἂν εἶχεν ἀπάντησιν εἰς τὰ λεχθέντα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Βασιλέως κατὰ τὴν χθεσινήν των συνέντευξιν. Μετέβη πάραυτα καὶ ὁ κ. Πασσάρωφ τῷ εἶπεν ὅτι δὲν εἶχεν ἀπάντησιν». Καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύει τὴν ὕπαρξιν τοῦ περιεχομένου τοῦ τηλεγραφήματος; Ὁμιλοῦμεν σοβαρά;

Καὶ εἰς τὰ ἀνωτέρω πρόκειται περὶ χαλκευμένου τηλεγραφήματος Πασσάρωφ τῆς 10)23 Σεπτεμβρίου 1915, ὅποτε πλέον ἡ ἀπόφασις τῆς Βουλγαρίας ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Σερβίας ἦτο πλέον προφανής. Ἀλλὰ τὸ τηλεγράφημα ἐπὶ τοῦ ὁποίου θέλει νὰ στηριχθῆ ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε ἕτερον χαλκευμένον Πασσάρωφ τῆς 18)31 Αὐγούστου 1915, τὸ ὁποῖον, ὡς εἶπομεν, δὲν ἐτολμήθη νὰ δημοσιευθῆ εἰς τὴν διαβόητον Λευκὴν Βίβλον, οὔτε κἂν νὰ κατατεθῆ εἰς τὴν δίκην Σκουλούδη, καίτοι ὁμοίου περιεχομένου, διότι ἦτο ἀπροκαλύπτως προφανής ἡ πλαστότης του. Ἀλλ' ὁ κ. Βενιζέλος εἰς αὐτὸ τὸ ὁποῖον οὔτε κἂν ἡ ὑπηρεσία του ἐτόλμησε νὰ δημοσιεύσῃ τότε, θέλει τώρα νὰ στηριχθῆ. Διότι φέρεται ἡμερομηνία 18)31 Αὐγούστου. Καὶ μόνον ἔτσι μὲ τοιαύτην ἡμερομηνίαν ἠμπορεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ τοιαύτη πλαστὴ διαβεβαίωσις τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Πασσάρωφ ἔπεισε τὴν Βουλγαρίαν νὰ συνταχθῆ μὲ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας καὶ νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Σερβίας. Ἐνῶ τὸ ἕτερον τῆς 10)23 Σεπτεμβρίου, καίτοι ὁμοίου περιεχομένου, δὲν θὰ τοῦ χρησιμεύσῃ πλέον πρὸς τοῦτο. Τότε ἡ Βουλγαρία εἶχε πλέον συνταχθῆ μετὰ τῶν Αὐτοκρατοριῶν κατὰ τῆς Σερβίας.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐλέγοντο καὶ ἐγίνοντο κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 1917, ὅποτε σιγὴ τάφου ἐπεκράτει ἐν Ἑλλάδι. Σήμερον ὅμως ὅποτε ἀπὸ ἐτῶν ἔχουν δημοσιευθῆ τὰ διπλωματικὰ ἀρχεῖα τῶν πλείστων Κρατῶν, τὰ ἀπομνημονεύματα

πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, σωρεία ἐγγράφων πραγματικῶν καὶ ΠΛΗΡΩΝ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, ἰδίᾳ δὲ αἱ συνεντεύξεις τοῦ Βασιλέως μετὰ τοῦ Λόρδου Κίτσεναρ καὶ τοῦ Δενῦ-Κουσσέν ἀναγόμεναι εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἰς τὰς ὁποίας πασιφανῶς καταφαίνεται ἡ εἰλικρίνεια τοῦ Βασιλέως, σήμερον τολμᾷ ὁ κ. Ε. Βενιζέλος νὰ ὑψώσῃ κατὰ τοῦ πύργου αὐτοῦ, τῆς τιμώσης τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον πραγματικότητος, ἕνα ψευδὲς ἔγγραφον χαλκευθὲν εἰς στιγμὰς ἐμπαθοῦς μανίας, τὴν ὁποίαν ἐλησμόνησαν πλέον καὶ αὐτοὶ οἱ παρασυρθέντες τότε ἀπὸ αὐτὸν συνεργάται του καὶ ἡ ὁποία ἐν τούτοις μένει εἰς τὴν ψυχὴν του ὀλάκερος καὶ ἀθεράπευτος;

Ἄλλὰ τὸ ἀμίμητον εἰς τὴν δημοσίευσιν ταύτην τῆς σήμερον τοῦ κ. Βενιζέλου εἶνε τὸ κάτωθι:

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου ἀναγράφει τὸ πλαστόν τοῦτο τηλεγράφημα ὡς ἑξῆς:

«Ὁ κ. Βενιζέλος, εἶπεν, ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν Βούλγαρον πρέσβυν, φοβεῖται ὅτι καταλαμβάνοντες τὴν Μακεδονίαν, θὰ γίνετε κατὰ 1½ ἑκατομμύριον ἰσχυρότεροι καὶ συνεπῶς ἐπικίνδυνοι δι' ἡμᾶς. Ἐγὼ δὲν συμερίζομαι τὴν πολιτικὴν αὐτὴν (τοῦ Βενιζέλου) κτλ.»

Ἄλλὰ τὸ ἱστορικὸν μυθιστόρημα μὲ τὸ ὁποῖον ὁ κ. Βενιζέλος ἀποσκοπεῖ νὰ ἀναθρέψῃ ἑλληνοπρεπῶς τὴν νέαν γενεὰν ἦτοι τὰς 13 νεωτέρας κλάσεις τῶν ψηφοφόρων (πάντοτε περὶ ψηφοφόρων!) καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον παραλαμβάνει ὁ κ. Βενιζέλος τὸ πλαστόν αὐτὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ, δὲν τὸ ἀναγράφει ὡς ἀνωτέρω τὸ ἐκθέτει ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ ὡς ἑξῆς:

«Εἰς συνομιλίαν σας (λέγει ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὸν Πασσάρωφ) μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Δούσμανη τοῦ εἶπατε ὅτι ἡ μεγάλη Σερβία δὲν εἶνε μόνον κίνδυνος διὰ σᾶς τοὺς Βουλγάρους, ἀλλ' ὅτι ἀποτελεῖ κίνδυνον καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας. Τὰ γεγονότα καὶ ἡ διαγωγὴ τῶν Σέρβων σᾶς δίδουν δίκαιον. Ὁ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΟΣΤΙΣ ΜΟΥ ΜΕΤΕΒΙΒΑΣΕ ΤΗΝ ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΝ ΣΑΣ ΑΥΤΗΝ, φοβεῖται ὅτι καταλαμβάνοντες τὴν Μακεδονίαν θὰ γίνετε κατὰ 1½ ἑκατομμύριον ἰσχυρότεροι καὶ ἐπικίνδυνοι δι' ἡμᾶς. Ἐγὼ δὲν συμερίζομαι τὴν πολιτικὴν αὐτὴν (τοῦ Βενιζέλου) κτλ.»

Ὁ χαλκεύσας τὸ τηλεγράφημα ἐφάνη ὁμολογουμένως λίαν ἀδέξιος. Διότι εἰς αὐτὸ λέγει ὅτι ἐγένετο πρῶτον συνομιλία Πασσάρωφ – Δούσμανη, περὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν, τὰ ὁποία θίγει τὸ τηλεγράφημα, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Δούσμανης, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸν Βασιλέα. Ἄλλ' αὐτὸ ἦτο ἀδεξιότης τοῦ χαλκεύσαντος τὸ τηλεγράφημα. Διότι οὕτω παριστάνεται ὅτι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος μετεῖχεν ὅπωςδὴποτε ὅλης αὐτῆς τῆς Πασσαρωφείου κουβεντολογίας. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος σήμερον τοῦ ἀποκόπτει τὴν κεφαλὴν, ἀκριβῶς ὅπως ἐκαρτόμησε τὸν Μὰκ Νείλ προκειμένου περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ «Γκαϊμπεν» καὶ τοῦ «Μπρεσλάου». Καλὰ νὰ ἀποκόπτῃ ὁ κ. Βενιζέλος τὰς κεφαλὰς ἐπισήμων ἐγγράφων, ὅσας δὲν τοῦ συμφέρουν, ἀλλὰ νὰ ἀποκόπτῃ τὰς κεφαλὰς καὶ τῶν πλαστῶν ἀκόμη, ὅσα ἐχαλκεύθησαν χάριν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου; Αὐτὸ ὁμολογουμένως πάει πάρα πολύ.

Ἐπεμείναμεν περισσότερον τῆς συνηθείας μας, εἰς τὰ κατὰ τὸ πλαστὸν τοῦτο ἔγγραφον, διότι ἡ ὑπόθεσις αὕτη χαρακτηρίζει τόσον πολὺ τὴν νοοτροπίαν καὶ τὰς συνηθείας τοῦ κ. Βενιζέλου, ὥστε αὕτη καὶ μόνη δύναται νὰ ἐξηγήσῃ πολλὰ πράγματα διὰ τὸν ὀλέθριον διχασμὸν ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἀκόμη καὶ σήμερον στενάζομεν.

Μένει ὁμως τώρα νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ἐξῆς:

Καλὰ, ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐνεθάρρυνε οὔτε προεκάλεσε τὴν κατὰ τῆς Σερβίας ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας. Ἡδύνατο, ὁμως, ὅταν αὕτη ἐπραγματοποιήθη νὰ ἐπέμβῃ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν.

Τοῦτο θὰ πραγματοποιῶμεν εἰς τὸ ἐπόμενον ἡμῶν ἄρθρον ἐν συνεχείᾳ τοῦ ζητήματος τῆς ἀποβάσεως τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην.

ΑΡΘΡΟΝ 17ον

(7 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΞΑΠΑΤΑ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΒΟΥΛΗΝ, ΛΑΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΑΕΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ.

«**ΑΝΕΥ ΝΟΜΟΥ** στρατὸς ξένος δὲν εἶνε δεκτὸς εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπηρεσίαν, οὐδὲ δύναται νὰ διαμένῃ εἰς τὸ Κράτος ἢ νὰ διέλθῃ δι' αὐτοῦ». Ἔλεγε τὸ 99ον ἄρθρον τοῦ κατὰ τὸ 1915 ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος, ὅπως ἄλλως τε καὶ τὸ 113ον ἄρθρον τοῦ σήμερον ἐν ἰσχύϊ.

Τί σημαίνει δὲ **ΝΟΜΟΣ** κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον τὸ ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος εἰς τὰ ἄρθρα του: «Ἐφ' ὅσον διέθετα τότε τὴν πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς, εἶχα δὲ σύμφωνον καὶ τὸν Βασιλέα διὰ τὴν πρόσκλησιν, ἡδυνάμην βέβαια, καὶ ὠφείλα ἐπομένως διὰ τὸ ἐπεῖγον τοῦ πράγματος νὰ προβῶ εἰς τὴν πρόσκλησιν ἢ **ΜΑΛΛΟΝ ΝΑ ΔΩΣΩ ΤΗΝ ΖΗΤΗΘΕΙΣΑΝ ΑΔΕΙΑΝ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ** κ.λπ.» Πρῶτον καὶ κύριον παρατηροῦμεν ὅτι **ΑΥΤΟΣ Ο ΙΔΙΟΣ ΠΡΟΕΒΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΝ**, καὶ ψευδῶς ἀναγράφει ὅτι **μᾶλλον (!) ἔδωσε τὴν ΖΗΤΗΘΕΙΣΑΝ ΑΔΕΙΑΝ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ**. Δεύτερον δὲν ὑπῆρξε συγκατάθεσις τοῦ Βασιλέως, ὡς θὰ ἴδωμεν καὶ ἂν ὑπῆρχε ἄς μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο ἀπολύτως ἀνεύθυνος, ὀλόκληρον δὲ τὴν εὐθύνην ὑπεῖχεν ἡ ὑπεύθυνος Κυβέρνησις. Συνεπῶς τὸ συμπέρασμα εἶνε ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη **ΝΟΜΟΣ** κατὰ τὸν κοινοβουλευτικώτατον κ. Βενιζέλον σημαίνει τὴν αὐθαίρετον αὐτοῦ βούλησιν νὰ κάμῃ ὅ,τι τοῦ κατέβῃ, ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ τὴν πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς, χωρὶς ἐννοεῖται οὔτε κἂν νὰ ἐρωτᾷ τὴν Βουλὴν ἐπιφυλασσόμενος νὰ τῇ κοινοποιῇ ἀργότερα τὰς αὐθαιρέτους πράξεις του, ἀφοῦ, ἐννοεῖται, συντελεσθῶσιν αὗται καὶ φυσικὰ ἐν ἀγνοίᾳ της.

Συνιστῶμεν τὴν νέαν ταύτην περὶ Νόμου θεωρίαν εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι καθηγητὰς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου.

Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος οὐδὸλως εἶχε τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Βασιλέως, καὶ ἡ περιγραφή τὴν ὁποῖαν κάμνει τῶν γεγυυότων τῆς 9ης Σεπτεμβρίου εἶνε ἀνακριβεστάτη.

Ἴδου πῶς ἔχει ἡ ἀλήθεια.

Τὴν 9ην Σεπτεμβρίου, ἡμέραν κηρύξεως τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως ὁ κ. Βενιζέλος μετέβη εἰς τοῦ Βασιλέως τὴν 4ην μ.μ. καὶ ἔλαβε τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ πρὸς κήρυξιν τῆς ἐπιστρατεύσεως ἐν Ἑλλάδι ὡς μέτρου ἀπλῶς προφυλακτικοῦ. Ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν τῆς Κυβερνήσεως ἐκδοθὲν τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐχαρακτήριζεν ἐπίσης τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστράτευσιν ὡς μέτρον προφυλάξεως, οὐδὸλως προδικάζον τὴν ἐξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος.

Εἰς τὴν αὐτὴν συνέντευξιν ὁ κ. Βενιζέλος ἔκαμε λόγον εἰς τὸν Βασιλέα περὶ τοῦ σχεδίου του νὰ καλέσῃ τοὺς Συμμάχους εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς ἐπεφυλάχθη νὰ ἀποφασίσῃ. Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του ὅτι τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἐρωτήσῃ μόνον τοὺς Συμμάχους ἐὰν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ἀποστείλωσι τὰς 150 χιλ. στρατοῦ.

Μίαν ὥραν μετὰ ταῦτα, 5 μ.μ. ὁ κ. Βενιζέλος ἀπέστειλε πρὸς τὸν Βασιλέα μακρὰν ἐπιστολὴν ὅπου ἀνέπτυσσε ἐπιχειρήματα συμπληρωματικὰ ὑπὲρ τῆς ἰδέας του ταύτης. Ὁ Βασιλεὺς λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὑπωψιάσθη ὅτι κᾶτι τεκταίνεται. Καὶ τὴν 7½ μ.μ. ἀπέστειλε τὸν Αὐλάρχην του κ. Μερκάτην εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅπως πληροφορηθῆ. Ὁ κ. Βενιζέλος τότε ἐπληροφόρησε τὸν κ. Μερκάτην ὅτι ἀκριβῶς πρὸ ὀλίγου εἶχε κάμει διάβημα παρὰ τοῖς πρεσβευταῖς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας οὐχὶ ἐρωτῶν ἀπλῶς, ἀλλὰ ζητῶν ἀπὸ τὰς δυνάμεις ταύτας ὅπως ἀποβιβάσωσιν εἰς Θεσσαλονίκην στρατὸν τοὐλάχιστον 150 χιλ. ἀνδρῶν, ὅπως αὐτὸς ἀναπληρώσῃ τὴν συμμαχικὴν τῆς Σερβίας ὑποχρέωσιν διὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἐπρόσθεσεν ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι τὸ διάβημά του τοῦτο εἶχε χαρακτηῖρα ΚΑΘΑΡΩΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ καὶ δὲν ΥΠΕΧΡΩΝΕ ΚΑΘΟΛΟΥ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ. Ὁ Βασιλεὺς μὴ ἐννοῶν πῶς ὁ Πρωθυπουργὸς του ἠδύνατο νὰ κάμῃ καθαρῶς προσωπικὰ διαβήματα μὴ ὑποχρεοῦντα τὸ Κράτος, ἀπήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν ἐπομένην νὰ ἀκυρώσῃ τὸ διάβημά του καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ Σύνταγμα. Ὁ κ. Βενιζέλος ὑπεσχέθη νὰ τὸ πράξῃ, συνεννοηθεὶς δὲ μετὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας κ. Γκιγιεμὲν ἔπεισε τοῦτον νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ νὰ δηλώσῃ εἰς Αὐτὸν ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἐξεκαθαρίσθη πλέον καὶ ὅτι τὸ διάβημα τοῦ κ. Βενιζέλου θεωρεῖται ὡς μὴ γενόμενον. Ὅπερ καὶ ἔπραξε ὁ κ. Γκιγιεμὲν τὴν μεθεπομένην.

Τὸ διάβημα ὁμως εἶχε γίνῃ, δὲν ἠκυρώθη, καὶ συνεπῶς ἡ ὑπόθεσις δὲν εἶχεν ἐκκαθαρισθῆ. Τὸ δὲ διάβημα εἶχε γίνῃ ἐπίσημον ἐκ μέρους τοῦ Κράτους καὶ ὄχι προσωπικόν.

Προτοῦ ὁμως προχωρήσωμεν περαιτέρω πρέπει νὰ ἐξηγήσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, πότεν προήρχετο ἡ ἰδέα τῆς αἰτήσεως 150 χιλιάδων ἀνδρῶν. Προήρχετο ἐκ τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας τοῦ 1913, ἥτις προκειμένου πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας ὠριζεν εἰς τὸ 2ον αὐτῆς

ἄρθρον ὅτι προκειμένου νὰ ἀρχίσωσιν αἱ ἐχθροπραξίαι, ἡ Σερβία ὑπεχρεοῦτο νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τὰ Βουλγαρικὰ σύνορα 150 χιλ. ἄνδρας εἰδικῶς κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἐπειδὴ δὲ προφανῶς ἡ Σερβία πιεζομένη τότε (Σεπτέμβριος 1915) ὑπὸ τῶν Αὐστρογερμανῶν δὲν ἠδύνατο νὰ στείλῃ εἰς τὰ Βουλγαρικὰ σύνορα 150 χιλ. ἄνδρας διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν συμμαχικὴν ὑποχρέωσιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὁ κ. Βενιζέλος ἐσκέφθη νὰ ζητήσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς Ἀγγλογάλλους. Ἄλλως ἂν καὶ οἱ Σύμμαχοι δὲν ἔστελλον τὰς 150 χιλιάδας, μὴ ἐκπληρουμένου τοῦ ἀρθρου 2 τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως μετὰ τὴν Σερβίαν ἢ Ἑλλάς δὲν ὑπεχρεοῦτο ἐκ τῆς συνθήκης νὰ τὴν βοηθήσῃ.

Ἄλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος διὰ νὰ φέρῃ ἀγγλογαλλικὸν στρατὸν εἰς Θεσσαλονίκην ἔδει κατὰ τὸ Σύνταγμα νὰ ψηφίσῃ εἰδικὸν περὶ τούτου Νόμον ἐν τῇ Βουλῇ. Ἄνευ τούτου ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔδιδε τὴν συγκατάθεσίν του. Ἐκ συμφώνου ὅθεν μετὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας κ. Γκιγιεμὲν εἶπον εἰς τὸν Βασιλέα ὅτι ἡ πρότασις τοῦ κ. Βενιζέλου εἶχεν ἀνακληθῆ.

Ἐν τούτοις δὲν εἶχεν ἀνακληθῆ διόλου. Ὡστε ἐξηπατήθη ὁ Βασιλεὺς χονδροειδέστατα ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον. Τὸν δὲ μακαρίτην Γκιγιεμὲν ἀφίνομεν νὰ κοιμᾶται τὸν ὕπνον τοῦ δικαίου.

Ἄλλὰ τώρα ἐπέπρωτο νὰ πληρωθῆ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ἀπὸ τοὺς Συμμάχους μετὸ αὐτὸ νόμισμα μετὸ ὁποῖον ἐπλήρωσε τὸν Βασιλέα καὶ μετὸ τὸν μάλιστα.

Εἰς τὴν πρότασιν τοῦ κ. Βενιζέλου ἡ Ἀγγλία ἀπήντησε τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ὡς ἑξῆς:

«Ἡ κατάστασις ἐξητάσθη ἀπὸ τὰς στρατιωτικὰς μας ἀρχάς. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Α.Μ. ἐπληροφόρησεν αὐτὰς τίνος ποσοῦ συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐπεβάλλετο ἡ παρουσία εἰς Θεσσαλονίκην ὅπως ἡ Ἑλλάς δώσῃ ὀλόκληρον τὴν βοήθειάν της εἰς τὴν Σερβίαν, ἂν ἡ τελευταία προσεβάλλετο ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας. Θὰ χρειασθῆ μακρὸς χρόνος ὅπως 150.000 ἄνδρες ἀποβιβασθῶσιν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλὰ φυσικὰ ἕνας μικρὸς ἀριθμὸς στρατευμάτων δύναται εἰς βραχὺν χρόνον νὰ σταλῆ εἰς Θεσσαλονίκην ὅπως ἐκδηλωθῆ εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἢ πρόθεσις μας νὰ βοηθήσωμεν τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Πληροφορήσατε τὸν κ. Βενιζέλον περὶ τούτου, καὶ ἐρωτήσατε αὐτὸν ἂν θὰ ἦτο ἰκανοποιητικὸν δι' αὐτὸν τὸ νὰ σταλῆ μικρὰ δύναμις βρεττανικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην καὶ νὰ ἀποβιβασθῆ ἐκεῖ, ἐν τῷ μεταξύ δὲ νὰ συζητηθῶσιν εὐρύτερα μέτρα».

Δηλαδή λέει καὶ δὲν λέει. Γιὰ νὰ σᾶς στείλωμε 150.000 ποὺ ζητᾶτε θὰ περάσῃ πολὺς καιρὸς, πάρτε μίαν μικρὰν δύναμιν καὶ ἔπειτα βλέπουμε, ἔχει ὁ Θεός.

Ἄλλὰ ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις δὲν διστάζει καθόλου. Τοῦ ἀπαντᾷ ἐπίσης τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ὡς ἑξῆς:

«Διὰ νὰ τεθῆ ἡ Ἑλλάς εἰς κατάστασιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς συμμαχικὰς της ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Σερβίαν, ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις εἶνε ἐτοίμη δι' ὅτι ἀφορᾷ αὐτὴν καὶ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου προβλεπομένην περίπτωσιν ΝΑ ΠΑΡΑΣΧΗ ΤΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΟΥΤΟΣ ΜΑΣ ΕΖΗΤΗΣΕ».

Ἄλλὰ περὶ τίνος πράγματι ἐπρόκειτο, ἀπεκαλύφθη μετὰ τινος μηνῶν κατὰ τὴν μυστικὴν συνεδρίασιν τῆς γαλλικῆς Βουλῆς τῆς 7ης Ἰουνίου 1916, τῆς ὁποίας τὰ πρακτικὰ ἔχουν δημοσιευθῆ.

Κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην ἐδηλώθη ἐπισημῶς ὅτι προτοῦ δώσῃ τὴν ἀπάντησιν ταύτην εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἐζήτησε τὴν γνώμην τοῦ γαλλικοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἣτις ἦτο ἡ ἐξῆς:

«Ὁ λόρδος Κίτσεναρ ἀναμένει ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Σερβίας ὑπὸ δυνάμεως 450.000 Αὐστρογεμανῶν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος μᾶς φαίνεται λίαν ὑπερβολικός. Τὰ διαθέσιμα στρατεύματα τῶν ἀντιπάλων μας δὲν εἶνε ἀρκετὰ διὰ νὰ συγκεντρώσωσι οὔτοι τοιαύτην δύναμιν. Κατὰ συνέπειαν ἡ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΙΚΗ ἐπικουρία εἰς τοὺς Ἕλληνας δύναται νὰ ἔχη δύναμιν πολὺ κατωτέρα τῶν 30.000 ἀνδρῶν. Καὶ πρέπει νὰ συγκροτηθῇ αὕτη ἀπὸ τὰ στρατεύματα τῶν Δαρδανελλίων».

Δηλ. ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ὑπέσχετο μὲν 150.000, ἀλλὰ ἐπροτίθετο νὰ στείλῃ 30.000 μόνον καὶ ταύτας ἀπὸ τὰ στρατεύματα τὰ ὑποστάντα τὴν φθορὰν τῶν Δαρδανελλίων.

Ἄλλὰ ἰδοὺ πῶς ὑπέδεχθη τὴν ἀποκάλυψιν ταύτην ἡ Γαλλικὴ Βουλὴ: (Παραλαμβάνομεν ἀπὸ τὰ δημοσιευθέντα πρακτικὰ τῆς μυστικῆς συνεδριάσεως τῆς 7ης Ἰουνίου 1916).

«Κ. ΔΕΛΚΑΣΣΕ. Ἐννοεῖτε τώρα, κύριοι, τὴν ψυχικὴν μου κατάστασιν ὅταν ἔλαβα τὴν αἴτησιν τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἐνόμιζα ἀληθῶς ὅτι ὑφιστάμην βασιανιστήρια.

»Ἄλλὰ ἡ αἴτησις τοῦ κ. Βενιζέλου ἐχρειάζετο ἀπάντησιν καὶ μάλιστα ἄμεσον. Μία καταφατικὴ ἀπάντησις θὰ ἐχρησίμευεν ὡς εἶδος λυδίας λίθου. Θὰ μᾶς ἔδιδε τὸ μέσον νὰ ἐννοήσωμεν τὰς προθέσεις τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν δὲ ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἦτο πράγματι ἐλεύθερος, καὶ δὲν ἦτο δεσμευμένος, καὶ ἐὰν ἡ Βουλγαρία δὲν ἦτο ἀποφασισμένη, θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι αἱ δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος ἐνισχυόμεναι μὲ τὰς ἀγγλογαλλικὰς (τὰς 30 χιλ. δηλ. Σημ. Μ.), μεταφερόμεναι εἰς τὰ σύνορα, θὰ κατάρθουν νὰ τὴν συγκροτήσουν (τὴν Βουλγαρίαν) ἀπὸ τὸν πόλεμον. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἐξησθένουν τὴν προσπάθειάν της διαιροῦσαι τὴν δύναμίν της.

»Λαβὼν τὴν συγκατάθεσιν τῆς Κυβερνήσεως, ἔστειλα τὴν 10ην Σεπτεμβρίου (αἱ ἡμερομηνίαί πάντοτε μὲ τὸ παλ. ἡμ.) μετὰ ὑπουργικὸν Συμβούλιον, εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν μας, τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα –μόνον τέσσαρας γραμμὰς, τὸ ἐνθυμοῦμαι πάντοτε– “Δύνασθε νὰ εἰπῆτε εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις θέλουσα νὰ θέσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς κατάστασιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς συμμαχικὰς τῆς ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Σερβίαν, εἶνε ἐτοίμη διὰ τὸ καθ’ ἑαυτὴν νὰ ἀποστείλῃ τὰ στρατεύματα ποὺ οὔτος τῆς ἐζήτησε”.

»Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἀνεκοινώθη ἀμέσως εἰς τὸν Σέρ Ἔδ. Γκρέυ ὅστις τὸ αὐτὸ ἐσπέρας ἀπήντησε:

»“Ἄνταποκρίνεται τόσον καλῶς πρὸς τὴν σκέψιν μου, ὥστε τηλεγραφῶ εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν μας νὰ τὸ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ἐξ ὀνόματος

της αγγλικής Κυβερνήσεως”. (Διακοπαι εἰς τὴν πτέρυγα τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος).

»Ο κ. ΑΡΘΟΥΡΟΣ ΓΚΡΟΥΣΙΕΡ. Καὶ ἐκάνατε τέτοια πράγματα ἐξ ὀνόματος τῆς Γαλλίας!

»Ο κ. ΛΩΣ. Ἐν ὀνόματι τῆς Γαλλίας ἐστήνατε μίαν παγίδα!

»Ο κ. ΑΡΘΟΥΡΟΣ ΓΚΡΟΥΣΙΕΡ. Πρὸ ὀλίγου εἶπατε ὅτι δὲν ἐνομιζατε δυνατόν νὰ στείλετε στρατεύματα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τώρα μᾶς λέτε ὅτι εἶπατε εἰς αὐτὴν τὸ ἐναντίον ἐξ ὀνόματος τῆς Γαλλίας! Εἶνε αἶσχος!»

Ἐν συνεχείᾳ ὁ κ. Δελκασσὲ ἀνέπτυξε τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποσπασθοῦν στρατεύματα ἀπὸ τὸ γαλλικὸν μέτωπον, ἕνεκα τῆς μεγάλης πιέσεως τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων.

Ἄλλὰ τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης ἐν τῇ γαλλικῇ Βουλῇ προηγήθη, τὴν 5ην Ἀπριλίου 1916, ἑτέρα ἀποκάλυψις ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ φιλελεύθερος βουλευτὴς Ἀουθγουαίητ, ἐπερώτησε τὸν σερ Ἔδ. Γκρέυ διὰ τὴν παραβίασιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ψεῦδη τῶν κυβερνήσεων τῆς Ἀντάντ. Τὰ πρακτικὰ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τοὺς «Τάϊμς» τῆς 19 Ἀπριλίου 1916 (Ν. ἡμερ.). Παραθέτομεν ἐξ αὐτῶν τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικὸν ἀπόσπασμα:

«ΣΕΡ ΕΔ. ΓΚΡΕΥ. Αἱ κυβερνήσεις Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ὅπως τὸ γνωρίζετε, ἀπεφάσισαν κατ’ ἀρχὴν, τὴν ἀποστολὴν στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην. ΚΑΤΟΠΙΝ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΤΟΤΕ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ...

»Κ. ΑΟΥΘΓΟΥΑΙΗΤ. Ἄλλὰ ΔΕΝ ΗΡΝΗΘΗ Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ, ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΟΥΛΗΣ, ὅτι προσεκάλεσε τοὺς Συμμάχους εἰς Θεσσαλονίκην; Τότε ἡ ἐνέργειά μας εἰς Θεσσαλονίκην δὲν εἶνε παραβίασις τῶν ὑποσχέσεών μας νὰ πολεμήσωμεν διὰ τὰ δίκαια τῶν μικρῶν ἐθνῶν;

»ΣΕΡ ΕΔ. ΓΚΡΕΥ. Τὰ ἀφορῶντα τὴν Θεσσαλονίκην εἶνε πασίγνωστα εἰς τὸ κοινόν...

»ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ. Νέον Βέλγιον! Νέον Βέλγιον!»

Ἔωστε ναὶ μὲν ἐξηπάτησεν ὁ κ. Βενιζέλος τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ τὴν ἔπαθε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς Συμμάχους. Τώρα ὁμως θὰ τὸν ἴδωμεν ἐπὶ τὸ ἔργον τῆς ἐξαπατήσεως ὅλου τοῦ κόσμου.

Τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1915 ἀποστέλλει Εἰς Ὅλας τὰς Πρεσβείας τὴν ἐξῆς ὑπ’ ἀριθμ. 9863 ἐγκύκλιον:

«Ἀνακοινῶ ὅτι ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ἐδήλωσαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀντιπροσώπων των ὅτι ἦσαν διαθεθειμέναι νὰ παρᾶσχωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν παρουσιασθῇ ἡ περίπτωσις, στρατιωτικὴν συνδρομὴν ἐπαρκῆ ὅπως ἡ Ἑλλάς εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς συμμαχικὰς τῆς ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Σερβίαν».

Περὶ τῆς προσκλήσεως τοῦ πρὸς τοὺς Συμμάχους νὰ ἔλθουν εἰς Θεσσαλονίκην, οὕτε λέξις. Θέλει νὰ παραστήσῃ ὅτι δῆθεν οἱ Σύμμαχοι προσφέρονται ἐξ οἰκείας πρωτοβουλίας νὰ τὸν βοηθήσουν.

Τώρα ἔπρεπε νὰ παιχθῇ ἡ ἐξῆς κωμωδία:

Τὰ ἀγγλογαλλικά στρατεύματα θὰ ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν Θεσσαλονίκη, ἡ Ἑλλάς θὰ διεμαρτύρετο διὰ τὴν παραβίασιν τῆς οὐδετερότητός της. Οἱ Σύμμαχοι ὁμως θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίζουν ὅτι ἡ διαμαρτυρία αὕτη θὰ ἦτο ἀπλῶς τυπική. Ἄλλ' ἐδῶ τὰ χαλαῖμε μὲ τὴν Ἀγγλίαν.

Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις συμβουλευθεῖσα καὶ τοὺς νομικοὺς συμβούλους τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, οἵτινες ἐγνωμοδότησαν ὅτι τοιαύτη ἀπόβασις ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, θὰ ἦτο παράβασις τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου, δὲν ἐννοοῦσε κατ' ἀρχὰς νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν κωμωδίαν. Τὴν 16 Σεπτεμβρίου ὁ ἐν Λονδίῳ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος, τηλεγραφεῖ ὅτι ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν δέχεται διαμαρτυρίαν ἔστω καὶ τυπικήν.

Τότε ὁ κ. Βενιζέλος βλέπων ὅτι μὲ τὸν Σέρ Φρ. Ἐλλιοτ θὰ συνήντα δυσχερεῖας εἰς τὸ παίξιμο τῆς κωμωδίας, καλεῖ τὸν κ. Γκιγιεμὲν καὶ τοῦ ζητεῖ ὅπως τὰ ἐκ Δαρδανελλίων ὑποχωρήσαντα στρατεύματα, μέρος τῶν ὁποίων εὐρίσκετο εἰς Μοῦδρον, ἀποβιβασθῶσιν εἰς Θεσσαλονίκη. Ἀμέσως τότε δίδεται ἡ διαταγὴ εἰς ταῦτα νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ. Τὴν 17ην Σεπτεμβρίου ὁ στρατηγὸς Χάμιλτων ἐμφανίζεται εἰς Θεσσαλονίκη. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ἐν Θεσσαλονίκη πρόξενος τῆς Γαλλίας ἀναγγέλλει εἰς τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον, διοικητὴν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ὅτι «ΚΑΤΟΠΙΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΝ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ» (ἀναφορὰ Μοσχοπούλου ἀρ. 334) θὰ κάμουν ἀναγνώρισιν πρὸς ἀπόβασιν τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων.

Ὁ στρατηγὸς Μοσχόπουλος ἀγνοῶν τὰ συμβαίνοντα, ἀνεφέρθη ἀμέσως πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον. Αἱ εἰδήσεις αὗται προεκάλεσαν, ὡς εἰκός, μεγίστην συγκίνησιν καὶ ταραχὴν εἰς Ἀθήνας.

Ἦδη ἀρχίζει ἡ δευτέρα πρᾶξις τῆς κωμωδίας. Ὁ κ. Βενιζέλος καλεῖ τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον εἰς τὸ τηλεγραφεῖον. Ὁ στρατηγὸς ζητεῖ ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸν ὁδηγίας. Ὁ κ. Βενιζέλος διηγεῖται ὡς ἐξῆς τὴν τηλεγραφικὴν συνομιλίαν: «Τοῦ ἀπήντησα ὅτι ὀφείλει νὰ λάβῃ ἐγκαίρως τὰ στρατιωτικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ ἀντισταθῇ ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὴν ἀπόβασιν, καὶ θὰ καταστήσουν ἐξ ἄλλου ἐμφανῆ τὴν περὶ τούτου ἀπόφασίν του. Ὁ στρατηγὸς Μοσχόπουλος ἐπέμεινε: "Τί θὰ πράξω ἐὰν παρὰ ταῦτα οἱ Γάλλοι ἀρχίσουν ἀποβιβαζόμενοι;" Ἀπήντησα: "Θὰ τοὺς κτυπήσετε"». Ὁ κ. Μοσχόπουλος διαφεύδει ταῦτα καὶ ἀρνεῖται ὅτι ἔλαβε τοιαύτην διαταγὴν. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένει ὅτι τοῦ τὴν ἔδωσε. Ἡμεῖς πιστεύομεν τὸν Μοσχόπουλον καὶ διὰ τὴν ἐντιμότητά του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἐξῆς ἀκόμη λόγον. Ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τοῦ ἔδωσε τὴν διαταγὴν νὰ κτυπήσῃ καὶ κατὰ στραβοῦ διαβόλου ἤρχετο εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς ἐκτύπα. Τί θὰ συνέβαινεν; Ἡ θὰ ἐξήρχετο ὁ κ. Βενιζέλος τῆς οὐδετερότητος κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων καὶ εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας, πού θὰ ἦτο νὰ τραβᾷ κανεὶς τὰ μαλλιά του, ἢ θὰ ἠρνεῖτο τὴν διαταγὴν του, καὶ θὰ ἀπεκήρυσσε τὸν Μοσχόπουλον, θὰ τοῦ ἐξήλωσε τὰ γαλόνια καὶ θὰ τὸν ἐκρεμοῦσε. Ὁ Μοσχόπουλος λοιπόν, συνετώτατος ἄνθρωπος, ἀν ἐλάμβανε ἐν συνομιλίᾳ τηλεγραφικῆ διαταγὴν νὰ κτυπήσῃ καὶ δὴ ἀπὸ τὸν κ.

Βενιζέλον, θά ἐζητοῦσε ἀσφαλῶς ἐνυπόγραφον ἐπικύρωσιν αὐτῆς. Ἄλλως τε εὐθύς μετ' ὀλίγον ἔλαβεν ἐπίσημον τηλεγραφικὴν διαταγὴν: «Θὰ λάβετε ὅλα τὰ μέτρα ὅπως γενήσετε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι θὰ ἀντισταθῆτε πράγματι, ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν, δὲν θὰ κάμετε χρῆσιν τῶν ὄπλων καὶ θὰ προσπαθήσητε νὰ ἀντιταχθῆτε εἰς ὅ,τι συμβῆ διὰ παθητικοῦ τρόπου».

Μετὰ τοῦτο τὴν ἐπομένην μεταβαίνει εἰς τὸν ἀγνοοῦντα ὅλα τὰ παρασκευαστικῶς διατρέξαντα Βασιλέα, ἀγανακτημένος δῆθεν κατὰ τῆς Ἀντάντ, καὶ δηλῶν εἰς τὸν Βασιλέα ὅτι θὰ διαμαρτυρηθῆ ἐντονώτατα.

Καὶ πράγματι, τὴν ἐπομένην διεμαρτυρήθη πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντάντ... χλιαρώτατα. Ἡ φράσις του εἶνε «ἡ βασιλικὴ κυβέρνησις αἰσθάνεται τὸ ΚΑΘΗΚΟΝ νὰ διαμαρτυρηθῆ κατὰ τῆς ΔΙΑΒΑΣΕΩΣ ΞΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους», τίποτε ἄλλο. Κατόπιν ὁμως, διὰ νὰ ἡσυχάσῃ τὴν ἀγγλικὴν εὐαισθησίαν, στέλλει δεύτερον ἔγγραφον τὴν αὐτὴν ἡμέραν πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΝ, διὰ τοῦ ὁποίου τοὺς ἀνακοινοῖ τὴν ὡς ἄνω ἐπίσημον διαμαρτυρίαν καὶ τοὺς εἰδοποιεῖ διὰ νὰ γνωρίζουν αἱ κυβερνήσεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ὅτι καὶ ἡ χλιαρὰ αὐτῆ διαμαρτυρία ΕΓΓΕΝΕΤΟ ΤΥΠΙΚΩΣ ΜΟΝΟΝ.

Θὰ μοῦ εἰπῆτε: Διατί ὅλα αὐτὰ τὰ νάζια;

Διὰ τὴν τρίτην πράξιν τῆς κωμωδίας. Αὕτη εἶνε σύντομος καὶ περιλαμβάνεται ὀλόκληρος εἰς τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος ἐν Σόφια, Βερολίνω, Βιέννῃ, Βουκουρεστίῳ καὶ Κωνσταντινουπόλει.

«Ἄρ. 10225. Σὰς πληροφοροῦ ὅτι ἡ βασιλικὴ κυβέρνησις εἰδοποιήθη χθὲς ὅτι ὁ στρατηγὸς Χάμιλτων καὶ τὸ ἐπιτελεῖον του ἀπεβιβάσθησαν εἰς Θεσσαλονικὴν καὶ ὅτι στρατεύματα συμμαχικὰ θὰ ἀποβιβάσθουσαν προσεχῶς. Ἡ ἄφιξις ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους συμμαχικῶν στρατευμάτων ΗΤΙΣ ΕΛΑΒΕ ΧΩΡΑΝ ΑΝΕΥ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ δὲν δύναται νὰ παρέλθῃ αὐτῆς σιωπῶσης οἰοιδῆποτε καὶ ἂν εἶνε οἱ λόγοι, οἱ ὅποιοι ἠνάγκασαν τὰς Δυνάμεις εἰς τοιαύτην πράξιν καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπέναντι τοιαύτης παραβιάσεως τοῦ ἐδάφους τῆς, θεωρεῖ ἑαυτὴν ὑπόχρεον νὰ ἀπευθύνῃ τὴν ἀκόλουθον διαμαρτυρίαν (ἔπεται τὸ πρῶτον ἔγγραφον τῆς διαμαρτυρίας καὶ ὄχι τὸ ἐμπιστευτικόν, διὰ τοῦ ὁποίου χαρακτηρίζεται αὕτη ὡς ἐντελῶς τυπικὴ).

Ὡστε ὁ κ. Βενιζέλος ἐξηπάτησε τὸν Βασιλέα, ἐξηπάτησε τὴν Βουλὴν, ἐξηπάτησε τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, ἐξηπάτησε τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας καὶ τὰς οὐδετέρας Δυνάμεις, ἀλλὰ τὴν ἔπαθε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς Συμμάχους, οἵτινες ἀντὶ 150 χιλ. ἀνδρῶν ἀπεφάσισαν νὰ τοῦ στείλουν 30 χιλ. μόνον καὶ κατόπιν ὅλης αὐτῆς τῆς γενικῆς ἀπάτης καὶ συγχύσεως, κατηγορεῖ σήμερον ΗΜΑΣ ὡς ἀπατεῶνας.

Τώρα λοιπὸν θὰ ἴδωμεν: Ἡδύνατο ἡ Ἑλλὰς ἐπεμβαίνουσα νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν;

ΑΡΘΡΟΝ 18ον

(8 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΑΣΧΕΤΩΣ ΠΡΟΣ ΠΑΝΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΝ ΔΕΣΜΟΝ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΗΘΕΛΕ ΝΑ ΠΑ- ΡΑΣΥΡΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 2 τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας, ἐν περιπτώσει πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἡ μὲν Ἑλλάς ὑπεχρεοῦτο νὰ ἔχη 90.000 στρατοῦ παρὰ τὰ σερβοβουλγαρικὰ τοιαῦτα. Ὡς εἶπομεν, δεδομένου ὅτι ἡ Σερβία εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Αὐστρογερμανοὺς, δὲν ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τίποτε εἰς τὰ σερβοβουλγαρικὰ σύνορα. Ἐντὶ τούτου ὁ κ. Βενιζέλος συνεννοηθεὶς κρυφίως μὲ τοὺς Ἀγγλογάλλους προεκάλεσε τὴν κάθοδον αὐτῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ὅπως δι' αὐτῶν, ὡς λέγει, ἀντικαταστήσῃ τὴν ἐλλείπουσαν σερβικὴν κατὰ τὴν σύμβασιν δύναμιν. Ἄλλ' ἐνῶ οἱ Σύμμαχοι ὑπεσχέθησαν 150 χιλιάδας ἄνδρας, εἰς τὴν πραγματικότητα ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσι τὰ ὑπολείμματα τῶν ἐν Δαρδανελλίοις ἠττηθέντων στρατευμάτων των συμποσούμενα εἰς 30-40 χιλ. ἄνδρας. Καὶ ταῦτα ἀκόμη ἔφθανον κατὰ τμήματα εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἔδει νὰ ἀνεφοδιασθῶσι, ἀναδιοργανωθῶσι καὶ ἀνασυγκροτηθῶσι, ὅπως ἐκεῖθεν βαδίσωσι πρὸς Σερβίαν. Ἀργότερα οἱ Σύμμαχοι θὰ συνεπλήρωνον, ἔλεγον, τὴν δύναμίν των εἰς 150 χιλ. Ἀλλὰ ἡ ἔναρξις τῆς συμπληρώσεως ταύτης θὰ ἦτο ἀδύνατος, κατὰ τὰς ἀποφάσεις τοῦ στρατιωτικοῦ συμβουλίου τοῦ Σαντιγύ, πρὸ τῶν ἀρχῶν Νοεμβρίου ν. ἡμερ., ἦτοι πρὸ τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου καθ' ἡμᾶς.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὴν 29ην Σεπτεμβρίου ἡ Βουλγαρία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, ὄχι μόνον δὲν ὑπῆρχον οἱ 150 χιλ. ἄνδρες εἰς τὰ σερβοβουλγαρικὰ σύνορα πρὸς πλήρωσιν τοῦ ἄρθρου 2 τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἀκόμη αἱ 30 χιλ. Ἀγγλογάλλοι ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐπομένως ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 2 προϋπόθεσις διὰ τὴν βοήθειαν τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Σερβίαν δὲν ὑπῆρχε. Οὐδὲ ὑπῆρχε πιθανότης εἰς προσεχῆς μέλλον νὰ ἀναπληρωθῇ.

Ὁ κ. Βενιζέλος, προβλέπων ποῦ ἔβαινον τὰ πράγματα, ἐπροεκάλεσε τὴν 22αν Σεπτεμβρίου ἐν τῇ Βουλῇ αἰφνιδίαν συζήτησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξεδήλωσε φανερὰ τὴν πρόθεσίν του ὅπως ὅπωςδὴποτε, εἴτε ἐν σχέσει, εἴτε ἀσχέτως πρὸς τὴν ἑλληνοσερβικὴν συμμαχίαν, ταχθῇ ὑπὲρ τῆς Συνεννοήσεως καὶ κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Κατόπιν τούτου ἐκδηλωθεῖσης τῆς διαφωνίας του μὲ τὸν βασιλέα, παρητήθη, καὶ τὴν 24ην Σεπτεμβρίου ἐσχηματίσθη ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη ἀπέναντι τῆς ὁποίας ὁ κ. Βενιζέλος ἐτήρησε κατ' ἀρχὰς στάσιν ἀνοχῆς.

Ἡ ὥς ἄνω ἀγόρευσις τοῦ κ. Βενιζέλου ἦτο σχεδὸν κήρυξις πολέμου. Φυσικώτατον ὄθεν ἦτο νὰ εἰδοποιήσῃ ὁ Βασιλεὺς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας περὶ τῆς παραιτήσεως τοῦ ὀλίγου δεῖν κηρύξαντος τὸν πόλεμον πρωθυπουργοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ περὶ τὴν ἐκ τῆς ἰδικῆς του ὑπαιτιότητος ἐπιβληθεῖσαν ἐνέργειαν ταύτην, ὁ κ. Βενιζέλος εἰς ἓνα ἐκ τῶν τελευταίων ἄρθρων του κρούει τὰ κύμβαλα τῆς προδοσίας.

Ὁ κ. Ζαίμης θεωρῶν ὅτι δὲν ἐκπληροῦνται οἱ ὅροι τῆς Συνθήκης μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας ἐδήλωσεν, ἐκραγέντος τοῦ πολέμου τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ τηρήσῃ πρὸς τὴν τελευταίαν εὐμενῆ οὐδετερότητα.

Ἡδη, ἀσχέτως μὲ τὸ ἂν εἶχεν ἢ ὄχι ὑποχρέωσιν ἐκ τῆς Συνθήκης ἡ Ἑλλάς νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν, θὰ ἐξετάσωμεν τὸ ΕΑΝ ΗΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΠΡΑΞΗ ΤΟΥΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΩΣ, δηλ. ἂν ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν, καὶ ἂν ἀποπειρωμένη νὰ πράξῃ τοῦτο δὲν θὰ συμπαρεσύρετο καὶ αὐτὴ εἰς καταστροφὴν. Ὡς εἶδομεν, τὴν 9 Σεπτεμβρίου ἐκηρύχθη ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Αὕτη, καθὼς καὶ ἡ συγκέντρωσις τοῦ κυρίου ὄγκου αὐτοῦ πρὸς τὰ δυτικὰ σύνορα τῆς Βουλγαρίας, συνετελέσθη ἐντὸς 18 ἡμερῶν καὶ ὁ βουλγαρικός στρατὸς τὴν 29ην Σεπτεμβρίου διέβη τὰ σύνορα.

Ὡστε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ Σερβία προσεβάλλετο ἐκ δύο κατευθύνσεων. Ἀπὸ βορρᾶ ὑπὸ αὐστρογερμανικοῦ στρατοῦ, δυνάμεως οὐχὶ κατωτέρας τῶν 14 μεραρχιῶν ἦτοι 170 χιλιάδων τυφεκίων μετὰ ἰσχυροτάτου πυροβολικοῦ καὶ λοιπῶν ὄπλων, ἐν συνόλῳ δυνάμεως οὐχὶ κατωτέρας τῶν 200 χιλ. ΜΑΧΗΤΩΝ (ὡς εἶδομεν προηγουμένως, ὁ λόρδος Κίτσεναρ ὑπελόγιζε τὴν δύναμιν ταύτην πολὺ ἀνωτέραν), ὅστις στρατὸς διῆλθε τὸν Σαῦον καὶ τὸν Δούναβιν κατευθυνόμενος πρὸς Νότον, ἀνεπτυγμένος εἰς μέτωπον 110 χιλιομέτρων περίπου. Ἀπὸ ἀνατολῶν δὲ προσεβάλλετο ἡ Σερβία ὑπὸ 6½ βουλγαρικῶν μεραρχιῶν (αἱ βουλγαρικαὶ μεραρχίαι εἶχον δύναμιν 24 ταγμάτων ἐκάστη) ἐν ὄλῳ 160 χιλ. τυφεκίων μετὰ ἀναλόγων λοιπῶν ὄπλων, ἐν συνόλῳ 200 χιλιάδων περίπου ΜΑΧΗΤΩΝ.

Δύο βουλγαρικαὶ μεραρχίαι, ἡ 2α καὶ ἡ 10η, δυνάμεναι νὰ ἐνισχυθῶσι καὶ ὑπὸ τῆς 8ης, δυνάμεως ἅπασαι 72 χιλιάδων τυφεκίων καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν ὄπλων περὶ τὰς 90 χιλιάδων μαχητῶν, συνεκεντρώθησαν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σύνορα τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας πρὸς ἐνδεχομένην ἀντιμετώπισιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ (μία καὶ αὐτὴ ἀπόδειξις τῆς πλαστότητος τοῦ τηλεγραφήματος Πασσάρωφ).

Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ δυνάμεως 40 χιλ. μαχητῶν διενεμήθη εἰς τὰ πρὸς τὴν Ρουμανίαν σύνορα (διὰ τὴν ὁποίαν φαίνεται ἦσαν ἐντελῶς ἦσχυοι οἱ Βούλγαροι) εἰς τὰ παράλια τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ τοῦ Αἰγαίου (Δυτ. Θράκης).

Ὁ σερβικός στρατὸς δυνάμεως τὸ πολὺ 70 χιλ. τυφεκίων καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν ὄπλων 200 χιλ. μαχητῶν, ἐλαττωθείσης τῆς ἀρχικῆς του δυνάμεως ἕνεκα

τῆς κατὰ τὸν πόλεμον ἐπελθούσης κατατριβῆς αὐτοῦ, εὐρίσκετο σχεδὸν μὲ τὸ σύνολον τῶν δυνάμεων του μεταξὺ Νύσσης καὶ Δουνάβεως, καὶ μὲ ἀσθενῆ τμήματα αὐτοῦ νοτιῶς τῆς Νύσσης. Τὸ παρὰ τὴν Νύσσαν δεξιὸν αὐτοῦ ἀπέιχε 250 χιλιόμετρα ἀπὸ τῶν ἐλληνικῶν συνόρων καὶ 300 χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης. Ὡστε ἡ ἔκτασις αὕτη τῶν 250 χιλιομέτρων ἀπὸ Νύσσης μέχρις ἐλληνικῶν συνόρων ἦτο κενή. (*)

(*) Εἰς ἀπάντησιν τῶν ὄσων ἔγραψεν ὁ συνταγματάρχης κ. Σπαῆς διὰ τὰς Σερβικὰς δυνάμεις ὁ «Ἀντισυνταγματάρχης Σ.» ἔδωσεν εἰς τὴν «Καθημερινήν» τὴν κάτωθι δευτέραν ἐπιστολήν:

Κύριε Διευθυντά,

Ἄνεγνωσα εἰς φιλελευθέραν ἡμερίδα τὴν ἀπάντησιν τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Συνταγματάρχης κ. Σπαῆς εἰς τὸν Ἄρχηγόν τῶν Ἐλευθεροφρόνων σχετικῶς μὲ τὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας παρέταξεν ἡ Σερβία ἔναντι τῶν Γερμανοαυστριακῶν καὶ τῶν Βουλγάρων τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915. Παρατηρῶ ἐν τούτοις ὅτι ὁ κ. Σπαῆς ὑπολογίζει τὰς δυνάμεις αὐτὰς εἰς τάγματα ἐνῶ ὁ κ. Μεταξᾶς, πολὺ ὀρθῶς, τὰς ὑπολογίζει εἰς ἈΝΔΡΑΣ ΜΑΧΙΜΟΥΣ. Διότι ἡ Βουλγαρία ἐπιστρατευθεῖσα, εἶχε φυσικὰ τὰ τάγματά της μὲ 1000 ἄνδρας μαχίμους ἕκαστον, ἐνῶ τῆς Σερβίας μετὰ δεκαπέντε μῆνας διαρκοῦς δεινοῦ πολέμου, ἀσφαλῶς ἡ εἰς μαχίμους ἄνδρας δύναμις τῶν ταγμάτων της ἦτο πολὺ μικροτέρα.

Ἐνθυμούμεθα ὅτι ἐνῶ τῷ 1913 ἐξεκινήσαμεν κατὰ τῆς Βουλγαρίας μὲ δυνάμιν χιλίων μαχίμων ἀνδρῶν κατὰ τάγμα, μετὰ ἓνα καὶ ἥμισυ μῆνα πολέμου κατελήξαμεν εἰς πολὺ μικροτέραν. Μερικῶν μάλιστα μεραρχίων ἡ δύναμις κατὰ τάγμα ἦτο μόλις 500 ἀνδρῶν μαχίμων. Ὅλοι μας δέ, ὅσοι μετέσχομεν τοῦ Μικρασιατικοῦ πολέμου τῷ 1920-22, ἐνθυμούμεθα πόσον ἠλαττώθη ἡ δύναμις τῶν μαχομένων ἀνδρῶν κατὰ τάγμα μετὰ ἐν ἔτος πολέμου, παρ' ὅλας τὰς ἐνισχύσεις, αἱ ὁποῖαι ἐστάλησαν, ἐκ τῶν ὀπισθεν.

Ὅρθῶς λοιπὸν ὑπολογίζει ὁ κ. Μεταξᾶς τὴν δύναμιν τῶν 288 ταγμάτων τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ εἰς 170 χιλιάδας μαχίμων. Ἐκ τούτων ὁ κ. Σπαῆς ὑπολογίζει 44 τάγματα σερβικὰ εἰς τὸν τομέα Γευγελῆς καὶ Βελεσσῶν, ἧτοι δυνάμεως 25 χιλιάδων περίπου μαχίμων ἂν μὴ ὀλιγωτέρων. Δηλαδὴ εἰς τὴν θέσιν ὅπου κατὰ τὴν Ἐλληνοσερβικὴν στρατιωτικὴν σύμβασιν ἔδει νὰ ὦσιν 150 χιλιάδες στρατοῦ, ἦσαν τὸ πολὺ 30 χιλιάδας ὑπολογιζομένων καὶ τῶν λοιπῶν ὄπλων.

Εἰς τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον οἱ Ἀγγλογάλλοι δὲν ἦσαν οὔτε 30 χιλιάδες, ἀλλὰ πολὺ ὀλιγώτεροι εἰς Θεσσαλονίκην, τελειῶς ἀσυγκράτητοι καὶ ἀπέχοντες περὶ τὰ 180 χιλιόμετρα ἐκ Βελεσσῶν.

Ὁ κ. Σπαῆς ἀπορεῖ ὅτι εἰς τὰ 1915 ἡ ἐπιστράτευσις καὶ συγκέντρωσις τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ θὰ διήρκει περὶ τὰς 40 ἡμέρας. Ἀλλὰ δὲν ὑπολογίζει τρία πράγματα: Ὅτι δὲν ὑπῆρχε τότε ὁ σιδηρόδρομος Λαρίσης – Θεσσαλονίκης, ὅτι διὰ θαλασσίαν μεταφορὰν δὲν ὑπῆρχον πλωτὰ μέσα ἔνεκα τῆς χρησιμοποίησεως πολλῶν ἐλληνικῶν πλοίων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν Συμμάχων καὶ τέλος ὅτι ἔνεκα τῆς συγχρόνου ἀποβιβάσεως εἰς Θεσσαλονικὴν ὄχι μόνον ἐλληνικοῦ ἀλλὰ καὶ συμμαχικοῦ στρατοῦ μὲ ὄγκον ἐφοδίων, ἐπεβραδύνετο κατ' ἀνάγκην ἡ μεταφορὰ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ.

Ὁ κ. Σπαῆς ὁ ὁποῖος θὰ ἔχη ἀσφαλῶς σχέσεις μὲ ἀξιωματικούς τοῦ σημεριοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου δὲν τοὺς ἐρωτᾷ εἰς πόσον χρόνον ὑπολογίζουν τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ συγκέντρωσιν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ ΣΗΜΕΡΟΝ μὲ τὸν σιδηρόδρομον Λαρίσης – Θεσσαλονίκης, μὲ τὸ τμήμα Ἀθηνῶν – Λαρίσης ἐνισχυμένον ὥστε, νὰ δέχεται πολὺ μεγαλυτέρας μεταφοράς, μὲ τὴν Θεσσαλονικὴν χρησιμοποιομένην ὑπὸ μόνον τῶν Ἑλλήνων καὶ μὲ ἐπιβατικὰ πλοῖα μὴ ἀπασχολούμενα εἰς ὑπηρεσίας ξένων στρατῶν;

Τὰ μετέπειτα στρατηγικὰ καὶ τακτικὰ συμπεράσματα τοῦ κ. Σπαῆ μὴ στηριζόμενα ἐπὶ τῶν αὐτῶν προϋποθέσεων τοῦ κ. Μεταξᾶ εἶνε αἱ ἀναμφισβητήτως ὀρθαί, δὲν τὸν ἀγάγουν εἰς διάφορα συμπεράσματα. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον αἱ προϋποθέσεις τοῦ κ. Μεταξᾶ εἶνε αἱ ἀναμφισβητήτως ὀρθαί, δὲν

Κατά τοῦ στρατοῦ τούτου διηυθύνοντο ἐκ Βορρᾶ μὲν οἱ Αὐστρογερμανοί, ἐξ Ἄνατολῶν δὲ οἱ Βούλγαροι, οἱ τελευταῖοι διηρημένοι εἰς δύο ομάδας, ἡ μία ἐκ τῶν ὁποίων διηυθύνετο μὲ τὸ ἀριστερόν της κέρας πρὸς τὴν Νύσσαν, ἡ δὲ ἑτέρα διηυθύνετο νοτίως τῆς Νύσσης ἐπὶ μετώπου 50 χιλιομέτρων, μὲ τὸ δεξιόν της

βλέπομεν τὸν λόγον διατὶ πρέπει νὰ συζητῶμεν ἐπὶ τῆς ἐσφαλμένης βάσεως, τὴν ὁποίαν θέτει ὡς ἀφετηρίαν τῶν συλλογισμῶν του ὁ κ. Σπαῆς.

Μετὰ τιμῆς
ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ Σ.

Ἄθῆναι 11 Νοεμβρίου 1934

Εἰς τὰ ὅσα γράφει ἀνωτέρω ὁ «Ἀντισυνταγματάρχης Σ.» ἀπήντησεν ὁ συνταγματάρχης κ. Σπαῆς δι' ἄλλης ἐφημερίδος. Κατωτέρω διὰ τῆς τρίτης ἐπιστολῆς ἀνταπαντᾷ ἐκ νέου ὁ «Ἀντισυνταγματάρχης Σ.»:

Κύριε Διευθυντά,

Ἄνεγνωσα μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Συνταγματάρχου κ. Σπαῆ τῆς 14 Νοεμβρίου εἰς ὅσα ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ ἀξιότιμον φύλλον σας. Λυποῦμαι μόνον πολὺ διότι ὁ συνάδελφος δὲν κατώρθωσε νὰ μὲ πείσῃ. Καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπιμείνω εἰς τὰ ὅσα ἐδημοσίευσεν.

Μοῦ εἶνε λ.χ. ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶ ὅτι μετὰ δεκαῆς μῆνας πολέμου ὁ Σερβικὸς στρατὸς θὰ ἤμποροῦσε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀρχικὴν του δύναμιν. Βεβαίως ἐχρησιμοποίησε τὰς ἐν τῷ μεταξὺ τῶν μαχῶν ἀναπαύλας ὅπως ἀναπληρώσῃ κατὰ τὸ ἐνὸν τὰς ἀπωλείας. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ τότε ὀργάνωσις τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ ἦτο τοιαύτη ὥστε νὰ παρατάσῃ ἐξ ἀρχῆς τὸν ὅσον ἔνεστι μεγαλύτερον ἀριθμὸν μονάδων ἔπεται ἡ μεγάλη δυσχέρεια τῆς ἀναπληρώσεως τῶν ἀπωλειῶν κατὰ τὴν διάρκειαν μακροῦ πολέμου. Εἰς τὰς ἀπωλείας αὐτὰς δέον μάλιστα νὰ προστεθοῦν καὶ αἱ ἐξ ἀσθeneϊῶν καὶ ἄλλων αἰτίων ἀπώλειαι. Αἱ πληροφοροῖαι τὰς ὁποίας, ὡς λέγει ὁ κ. Σπαῆς, ἔχει παρὰ τῶν ἀρμοδίων Σέρβων ἀξιωματικῶν εἶνε, ὡς πᾶσα γνώμη σεβασταί, ἀλλὰ δὲν ἀποτελοῦν δι' ἡμᾶς ἐπιχείρημα. Ἄλλως τε καὶ ὁ Γερμανὸς Στρατηγὸς Φαλκενχάϊν, ὅστις ἦτο τότε Γενικὸς Ἐπιτελάρχης τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ καὶ συνεκρότησε τὸν κατὰ τῆς Σερβίας στρατὸν ἐξ Αὐστριακῶν, Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων δημοσιεύει εἰς τὸ κατὰ τὸ 1920 ἐκδοθὲν σχετικὸν σύγγραμμά του ὅτι ὑπελόγιζε τὰς δυνάμεις τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ αἰτινες εἶχον ἀπομείνει εἰς αὐτὸν ἐν συνόλῳ εἰς 190-200 χιλ. δηλαδὴ κατὰ τι ὀλιγωτέρας ἀπὸ ὅσας τὰς ὑπολογίζει ὁ κ. Μεταξᾶς. Καὶ γνωρίζομεν ὅτι εἰς τοιαύτας περιστάσεις καλοὶ στρατιωτικοὶ σχεδιάζοντες ἐκστρατείας μᾶλλον ὑπερτιμοῦν τὸν ἐχθρὸν τῶν. Ὡστε ἐπιμένομεν ὅτι τὰ σερβικὰ τάγματα ὑπελείποντο ἄρκετὰ τῆς δυνάμεως τῶν 1000 ἀνδρῶν ἣν εἶχον τὰ μόλις ἐπιστρατευθέντα βουλγαρικά.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τόπον τῆς συγκεντρώσεως τῶν κατὰ τὴν στρατιωτικὴν σύμβασιν Ἑλλάδος – Σερβίας 150 χιλιάδων Σέρβων, οὗτος ἔδει, κατὰ τὴν σύμβασιν, νὰ εἶνε ἡ ζώνη Γευγελη-Βελεσσά-Πιρότ καὶ ὁ Συνταγματάρχης κ. Σπαῆς ἔννοεῖ πολὺ καλὰ διατὶ τοῦτο. Διότι τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἐνδιέφερε κυρίως ποῖα καὶ πόση Σερβικὴ δύναμις θὰ κατεῖχε τὸν μεταξὺ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τοῦ Πιρότ χῶρον ἐκτάσεως 300 χιλιομέτρων περίπου. Εἰς τὸν χῶρον τοῦτον ἦσαν μόνον 44 Σερβικὰ τάγματα δυνάμεως 25 χιλιάδων ἀνδρῶν. Τὰ περὶ τὴν Νύσσαν καὶ βορείως αὐτῆς Σερβικὰ στρατεύματα τῆς 11 Σερβικῆς Στρατιᾶς ἐκάλυπτον τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα τῶν ἀπέναντι τῶν Αὐστρογερμανῶν πρὸς βορρᾶν ἐστραμμένων 1ης καὶ 111 Σερβικῶν στρατιῶν. Ὡστε διὰ τὸν χῶρον τῶν 300 χιλιομέτρων τὸν ὁποῖον μνημονεύει ἡ σύμβασις καὶ ὅστις κυρίως ἐνδιαφέρει τοὺς Ἑλληνας οἱ Σέρβοι διέθετον μόνον 25 χιλιάδας ἀνδρῶν, δυνάμιν πολὺ μικρότεραν τῶν 150 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἀνεπαρκεστάτην ὅπως ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς 111 Βουλγαρικῆς στρατιᾶς. Διὰ τοῦτο οἱ Βούλγαροι ταχύτατα καὶ πολὺ πρὶν ἢ συγκεντρωθοῦν οἱ Ἑλληνας ἐν Μακεδονίᾳ κατέλαβον τὴν γραμμὴν Βελεσσά-Βρένια κυκλώσαντες οὕτω τὸ δεξιὸν τοῦ ὄγκου τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ καὶ ἀποκόψαντες τὴν συγκοινωνίαν του μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης.

πρὸς Βράνια, 40 χιλιόμετρα νοτίως τῆς Νύσσης καὶ τὸ ἀριστερόν τῆς πρὸς Βελεσσά 90 χιλ. νοτίως τῆς Νύσσης. Δηλ. ἡ τελευταία αὐτὴ ὁμάς περιέκοπτε, ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως τὸ δεξιὸν τῶν Σέρβων μὲ σκοπὸν ἀποκοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν αὐτῶν πρὸς Θεσσαλονίκην καὶ Μοναστήριον καὶ κύκλωσιν αὐτῶν ἀπὸ νότου. Συνεπῶς δὲν ἀπέμενεν εἰς τοὺς Σέρβους παρὰ ἢ νὰ μειώσιν ἐπὶ τόπου καὶ νὰ καταστραφῶσιν ἐνδόξως ἢ νὰ ὑποχωρήσωσι δι' ἀτραπῶν πρὸς Ἀλβανίαν, ὅπερ καὶ ἔπραξαν βραδύτεραν μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν κατ' ἀρχάς, καὶ μετὰ ἀξιοθαυμάστου αὐτοθυσίας κατόπιν.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἦτο δυνάμενος 15 μεραρχιῶν (ἐξ 9 ταγματῶν ἐκάστη) ἦτοι 135 χιλιάδων τυφεκίων καὶ λοιπῶν ὄπλων, ἐν ὄλῳ 160 χιλιάδας μαχητῶν. Ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ ἀρξαμένη τὴν 11ην Σεπτεμβρίου, ἦτοι δύο ἡμέρας μετὰ τὴν βουλγαρικὴν, ἦτο κατ' ἀνάγκην βραδεῖα, διότι μὴ ὑπαρχουσῶν ἐφεδρειῶν ἐν τῇ νεοκτηθείσῃ Μακεδονίᾳ, τὰ ἐν αὐτῇ σταθμεύοντα σώματα ἔδει νὰ ἐπιστρατευθῶσιν ἐκ Παλαιᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων τοῦ παλαιοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου. Ἡ δὲ συγκέντρωσις τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἦτο ἀκόμη περισσότερον βραδεῖα, διότι δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη ὁ σιδηρόδρομος Λαρίσης-Θεσσαλονίκης, συνεπῶς ἡ συγκέντρωσις αὐτοῦ ἔδει νὰ γίνῃ ἐν μέρει μὲν διὰ πορειῶν ἐκ Θεσσαλίας πρὸς Μακεδονίαν, ἐν μέρει δὲ διὰ θαλάσσης πρὸς Θεσσαλονίκην καὶ Καβάλλαν, τοῦ δὲ Ε' Σώματος Στρατοῦ (Ἡπείρου) ἡ μεταφορὰ διὰ θαλάσσης θὰ

Ἀλλέως θὰ εἶχον δι' ἡμᾶς τὰ πράγματα καὶ θὰ ἦτο ἐπέμβασις ἰδικῆ μας μελετητέα, ἐὰν ἀντὶ νὰ συγκεντρώσωσιν οἱ Σέρβοι τὸν στρατὸν τῶν εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς χώρας τῶν, ἐγκατέλειπον τοῦτο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ συνεκεντροῦντο πρὸς νότον ἐν τῇ βορειότερον τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων ζώνῃ. Ἀλλὰ πᾶς τις ἐννοεῖ ὅτι τοῦτο καὶ δι' ἐθνικοὺς καὶ διὰ πολιτικούς λόγους ἦτο ἀδύνατον διὰ τοὺς Σέρβους.

Ἐννοοῦμεν τὴν στενοχωρίαν τοῦ Συνταγματάρχου κ. Σπαῆ διὰ τὴν βραδύτητα τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ ἔτσι ἦσαν τότε τὰ πράγματα καὶ εἶπομεν διὰ ποίους λόγους. Ἐπιμένομεν δέ, ὅτι καὶ τῶρα ὅτε καὶ αἱ σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι συνεπληρώθησαν καὶ ἐβελτιώθησαν, καὶ οἱ ἐν γένει ὄροι εἶνε καλύτερον διὰ τὴν Ἑλλάδα, πολὺ ἀπέχει ἡ ἑλληνικὴ συγκέντρωσις ἀπὸ τοὺς αἰσιοδόξους ὑπολογισμοὺς τοῦ κ. Σπαῆ. Τὸν συμβουλεύομεν καὶ πάλιν νὰ πληροφορηθῇ ἀπὸ τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τὸ ὅποιον ἔχει βεβαίως τὰ μέσα νὰ κάμνῃ ἀκριβεστέρους ὑπολογισμοὺς ἀπὸ τὸν κ. Σπαῆν, καὶ τὸ ὅποιον ἀπὸ ἐτῶν ματαίως ζητεῖ ἀπὸ τὸ Κράτος τὴν κατασκευὴν τῆς 2ας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, ἀκριβῶς διὰ λόγους ποῦ θίγομεν ἐνταῦθα.

Λυποῦμεθα διότι δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν δημοσίᾳ τὸ ὄνομά μας εἰς τὸν κ. Σπαῆν ὡς θὰ εἶχομεν καθῆκον. Ἀλλὰ γνωρίζει καὶ ὁ ἴδιος ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ δὲν δύνανται νὰ δημοσιογραφοῦν ἐνυπογράφως. Νομίζομεν μάλιστα ὅτι ὡς ἀνώνυμος ὑπὲρ τὸ δέον ἐδημοσιογραφήσαμεν. Ἄλλως τε δὲν ἔχομεν τὸν πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενον καιρὸν. Θὰ σταματήσωμεν, λοιπόν, ἐδῶ τὴν μετὰ τοῦ κ. Σπαῆ δημοσιογραφικὴν συζήτησιν, ἐκ τῆς ὁποίας ἡμεῖς ἀπεκομίσασαμεν τὴν ἐντύπωσιν περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἐπιχειρημάτων τὰ ὁποῖα ἀνεπτύξαμεν εἰς τὴν πρώτην μας ἐπιστολὴν καθὼς καὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ κ. Μεταξᾶ. Καὶ πιστεύομεν ὅτι καὶ οἱ ἀναγνώσται μας θὰ ἐπέισθησαν ἐπίσης.

Μετὰ τιμῆς
ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ Σ.

ἦτο ἀκόμη περισσότερο βραδεῖα. Ὑπελογίζετο ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν Μακεδονίᾳ νὰ συντελεσθῇ ΟΥΧΙ ΤΑΧΥΤΕΡΟΝ ΤΗΣ 21ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ. Ἀλλὰ ἀπὸ τῆς 29ης Σεπτεμβρίου ὁπότε ἤρχισεν ἡ βουλγαρικὴ εἰσβολὴ εἰς τὴν Σερβίαν, μέχρι τῆς 21ης Ὀκτωβρίου, ὁπότε θὰ ἐπερατοῦτο ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Μακεδονίαν τὸ χρονικὸν διάστημα εἶνε 23 ἡμέραι. Καὶ κατὰ τὰς 23 ταύτας ἡμέρας ἡ τύχη τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ εἶχε κριθῆ τελειωτικῶς. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν θὰ ἐπρόφθανε πλέον νὰ παράσχη οὐδεμίαν βοήθειαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ μετεφέροντο κατὰ τμήματα ἐκ Δαρδανελλίων καὶ ἐκ Μούδρου εἰς Θεσσαλονίκην τὰ κεκοπιακότα καὶ δεινοπαθήσαντα ἐκ τῆς πολυμήνου ἐκστρατείας Δαρδανελλίων λείψανα τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ. Ἡ ὀλικὴ των δυνάμεις τὴν ἡμέραν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας ἦτο περίπου 30 χιλ. ἄνδρες. Μέρος αὐτῶν εἶχεν ἤδη προχωρήσει μέχρι Κριβολὰκ ἐπὶ σερβικοῦ ἐδάφους ὀλίγα χιλιόμετρα βορείως τῆς Γευγελῆς καὶ ἐκεῖ εὔρεθὲν πρὸ ὑπερτέρων ἐχθρικών δυνάμεων ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἐκ νέου εἰς Θεσσαλονίκην καταδιωκόμενον ὑπὸ Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων μέχρι τῶν ἑλληνικῶν συνόρων. Τὴν περαιτέρω δίωξιν αὐτοῦ ἐσταμάτησεν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, δηλώσας προσωπικῶς πρὸς τὴν Γερμανίαν ὅτι δὲν θὰ ἠνείχετο τὴν δίωξιν τῶν Ἀγγλογάλλων ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἠδυνήθησαν ὅθεν νὰ ἐπιστρέψουν τὰ Συμμαχικὰ ταῦτα στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην. Τὴν κατάστασιν αὐτῶν ἀργότερα, τὸν Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, περιγράφει ὁ Ἐλσαί, ὅστις συνώδευσε τὸν στρατηγὸν Σαράιγ εἰς τὸ ἔργον του: «Αἱ περιπέτεια τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς» ὡς ἐξῆς:

«Εἰς τὸν μικρὸν μας στρατὸν ἔλειπαν ὅλα. Δὲν εἶχε παρὰ μερικὰς πυροβολαρχίας τῶν 75, ὀλίγα τινὰ ὀρειβατικὰ πυροβόλα, οὐδὲν βαρὺ πυροβόλον καὶ πολὺ μικρὰ ποσὰ ὀβίδων. Δὲν εἶχεν οὐδεμίαν γεφυροσκευὴν. Ἐστρεφεῖτο ἡμιόνων, οἵτινες ἦσαν ἀπαραίτητοι διὰ πόλεμον ὀρεινὸν οἷον ὤφειλε νὰ ἐπιχειρήσῃ. Τὸ ὑλικὸν του, πρωτόγονον, ἀσυμπλήρωτον, διαφόρων προελεύσεων, ξεκλειδωμένον, ὡμοιάζε μᾶλλον πρὸς ὑλικὸν φάλαγγος ἐγκαταλελειμμένης εἰς τὰ βᾶθη τῆς Τύνιδος».

Πῶς θὰ ἐνήργει ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς μὲ δυνάμεις 160 χιλ. μαχητῶν, ἐὰν ἀπετελείωνε τὴν συγκέντρωσίν του τὴν 21ην Ὀκτωβρίου, καὶ ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἐξέλθει τῆς οὐδετερότητος; Θὰ ὤφειλε πρῶτον νὰ ἀφήσῃ εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν 60 χιλιάδας περίπου διὰ νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὰς ἔναντι αὐτῶν συγκεντρωμένους 90 χιλ. βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Καὶ μὲ τὸ ὑπόλοιπον, δηλ. 100 χιλ. μαχητῶν θὰ ὤφειλε νὰ βαδίσῃ πρὸς Βελεσσά, ὅταν πλέον ἡ τύχη τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ θὰ εἶχε κριθῆ δύο ἑκατοντάδας χιλιομέτρων βορειότερον, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ πλέον 300 χιλ. τοῦλάχιστον Αὐστριακῶν, Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων. Καὶ ἂν κατάρθωνεν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ὑποχωρῶν νὰ κρατήσῃ τὴν γραμμὴν τοῦ ὄρους Μπέλεσι, τί θὰ συνέβαινε ὅταν, αἱ ἤδη κύριαί τῆς γραμμῆς Βελιγραδίου-Σόφιας-Κωνσταντινουπόλεως Κεντρικαὶ Δυνάμεις, ἀνεφωδίαζον τὸν τουρκικὸν

στρατόν, ὥστε μεγάλα τμήματα αὐτοῦ νὰ προελάσῃ διὰ Δυτικῆς Θράκης εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδοσίαν;

Ἡ Ἑλλάς δὲν ἐπρόφθανε πλέον νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν. Ἀφοῦ δὲ καὶ οἱ Ἀγγλογάλλοι δὲν εἶχαν δυνάμεις νὰ στείλωσιν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἕνεκα τῆς πίεσεως τὴν ὁποίαν ὑφίσταντο εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ αὐτῶν μέτωπα, ἡ Ἑλλάς θὰ παρεσύρето εἰς ματαίαν καὶ ἄσκοπον καταστροφήν.

Ὁ κ. Βενιζέλος, εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 2ας Νοεμβρίου 1934, μὲ προκαλεῖ εἰς συζήτησιν διὰ νὰ μοῦ ἀποδείξῃ ὅτι ἐπικράτησις τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ἦτο ἀπολύτως ἀποκεκλεισμένη εἰς τὸ βαλκανικὸν μέτωπον ἕνεκα τῆς ὑπάρξεως μιᾶς μόνον σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Βελιγραδίου πρὸς Νότον. Εἶμαι πρόθυμος νὰ ξανακούσω τὰ ἐπιχειρήματά του, τὰ ὁποῖα ἀνέπτυξε τῷ 1916 διὰ τοῦ «Κήρυκος» καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀπήντησα τότε, ἀνατρέψας αὐτὰ διὰ τῆς «Ν. Ἡμέρας», ἀνωνύμως, διότι τότε δὲν ἐδικαιούμην νὰ δημοσιογραφῶ ἐνυπογράφως. Ἀλλὰ τὸν εἰδοποιῶ ὅτι ὅσα ἐκθέτω σήμερον δὲν ἀνάγονται εἰς τὸ 1916 ΑΛΛΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟΝ ΚΑΙ ΝΟΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915. Ἐὰν ἡ Ἑλλάς ὑφίστατο καταστροφήν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1915, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν θὰ εἶχε πλέον κανένα λόγον νὰ γράφῃ εἰς τὸν «Κήρυκα» τοῦ 1916 τὰ ἀξιοπεριέργα στρατηγικά του ἄρθρα. Ἔχομεν χρέος νὰ τοῦ κάμωμεν τὴν εἰδοποίησιν αὐτήν, διότι ἡ εὐρεῖα διάνοια μὲ τὴν ὁποίαν προικίζει ὁ ἴδιος ἑαυτόν, ὡς πολιτικόν, εἰς ἕνα προηγούμενον ἄρθρον του, εἶνε τόσον εὐρεῖα, ὥστε πλέει εἰς τὸ ἀχανὲς ἄπειρον, ἀγνοοῦσα διαστήματα καὶ χρόνους, ἐνῶ ἡ στενὴ διάνοια, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος προικίζει ἐμὲ εἰς τὸ ἴδιον ἄρθρον του, ὡς στρατιωτικόν ζῆ καὶ κινεῖται ἐπὶ τῆς στερεᾶς γῆς, ἀντιλαμβάνομένη τὰ πάντα ἐν χρόνῳ καὶ χώρῳ καὶ ζυγίζουσα πᾶσαν ἐνέργειαν ἐπὶ τῆ βάσει ποσῶν χρόνου καὶ ἀποστάσεως.

Ἡ Ἑλλάς ἐπομένως ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ οὐδετέρα. Χωρὶς δὲ νὰ προεξοφλήσῃ ὅτι θὰ μείνῃ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου οὐδετέρα, καὶ ὅτι εἰς δεδομένην κατάλληλον στιγμήν καὶ λαμβάνουσα ἀσφαλῆ ἀνταλλάγματα, δὲν θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων, ἔλαβε τὴν 21ην Ὀκτωβρίου (καὶ ὄχι 21 Σεπτεμβρίου, ὅπως διαρκῶς κατὰ λάθος λέγει ὁ κ. Βενιζέλος), τὰς ἐγγυήσεις τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων, τὰς ὁποίας εἰς μάτην ἀρνεῖται μὲ τόσον τυφλὸν πείσμα καὶ μὲ τόσας κατ' ἐμοῦ ὕβρεις ὁ κ. Βενιζέλος, ἀφοῦ τὰς πιστοποιοῦν τόσοι ἀξιόπιστοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι τὰς εἶδον καὶ τὰς ἐμελέτησαν καὶ ἀφοῦ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν τρεῖς περίπου ἑβδομάδας πρὶν ἀκόμη κοινοποιηθῆ ἔδῳ ὀριστικῶς διατυπωμένον συνεζήτησεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 28ης Σεπτεμβρίου 1915, δηλώσας μάλιστα ὅτι ἔχει γνῶσιν μέρους αὐτοῦ ἀπὸ ἐπίσημου στόματος, καὶ ἑτέρου μέρους ἀπὸ ἐπισημοτάτου τοιοῦτου.

Μᾶς μένει ὅμως μία ἀπορία. Ἡ Βασιλικὴ πολιτικὴ ἔστω ὅτι παρεβίασε τὴν ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915, διὰ νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ μιᾶς καταστροφῆς. Πῶς τὴν κατηγορεῖ δι' αὐτὸ ὁ κ. Βενιζέλος ὅστις τὸν Αὐγούστον τοῦ 1914 παρεβίασε πρῶτος αὐτὸς τὴν ἑλληνοσερβικὴν Συνθήκην

καί διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἀφήσας τότε καὶ μετέπειτα τρίς τὴν Σερβίαν εἰς τὸν κίνδυνον νὰ καταστραφῆ ἀπὸ τοὺς Αὐστριακοὺς; Τὸ ἀνεπτύξαμεν αὐτὸ διὰ μακρῶν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας χωρὶς νὰ τύχωμεν ἀπαντήσεως. Ἀνεπτύξαμεν μάλιστα ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τότε διὰ νὰ ἀρνηθῆ τὴν βοήθειαν εἰς τὴν Σερβίαν ἀπεσκόπει νὰ ἐπιρρίψη κατὰ τῆς κεφαλῆς της ὅτι αὐτὴ προεκάλεσε τὸν πόλεμον. Ἀπεδείξαμεν τοῦτο ἀπὸ φράσιν τοῦ τηλεγραφήματός του τῆς 12ης Ἰουλίου ἐκ Μονάχου πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις ὑπουργὸν τοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, τὴν ὁποίαν φράσιν ΔΟΛΙΩΣ ἀπέκοψεν ἀπὸ αὐτό, ὅταν ἐδημοσίευσεν τοῦτο ἡ διαβόητος Λευκὴ του Βίβλος τοῦ 1917. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ μάλιστα ποῦ ἦλθε πάλιν ὁ λόγος διὰ τὸ ζήτημα αὐτό, δημοσιεύομεν τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα τὸ ὁποῖον αὐτὸς ὁ κ. Βενιζέλος ἔστειλε μίαν ἡμέραν πρὸ τοῦ προηγούμενου, τὴν 11ην Ἰουλίου 1914, ἐκ Τεργέστης πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν.

«Λαβὼν γινώσιν ἅμα τῇ ἐνταῦθα (Τεργέστην) ἀφίξει μου τοῦ τελεσιγράφου τῆς Αὐστρίας καὶ τῶν ἐπικρατουσῶν ἐν Βιέννῃ γινωμῶν, σπεύδω νὰ σᾶς ἀνακοινώσω τὰς ἐντυπώσεις μου. Προκειμένου νὰ ὁμιλήσητε μὲ τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν τῆς Σερβίας, ἡ ἐξ Ἀθηνῶν ἀπουσία μου σᾶς παρέχει εὐλογοφανεῖς λόγους ὅπως ἀναβάλετε πᾶσαν ἄμεσον ἀπάντησιν ἐὰν ἡ Σερβία σᾶς ἐζήτησιν ΤΗΝ ΕΚΠΛΗΡΩΣΙΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΚΩΝ ΜΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ. Ἀναβάλλοντες τὴν ἀπάντησιν θὰ ἠδύνασθε ἐνδεχομένως καὶ νὰ ἀνακινήσητε τὴν γνώμην ὅτι ἐὰν ΟΠΩΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ, ἡ ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑΝ ΤΟΥ ΣΕΡΑΓΙΕΒΟΥ ΚΑΤΑΔΕΙΚΝΥΕΤΑΙ ΚΑΘΑΡΑ, καθίσταται ἀναγκαῖον διὰ τὴν Σερβικὴν Κυβέρνησιν, ἐὰν θέλη, νὰ ἀποφύγῃ τὴν ΜΟΡΦΗΝ ΤΗΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΣ, νὰ ἐπιδείξῃ πᾶσαν συμφιλωτικὴν διάθεσιν (νὰ ἀποδεχθῆ δηλαδὴ τὸ τελεσίγραφον τῆς Αὐστρίας. Σημ. Μ.). Τοιαύτη ἀνάγκη καθίσταται τόσον μᾶλλον ἐπιτακτικὴ, ὅσον κατὰ τὰς ἰδίας της πρὸς ἡμᾶς δηλώσεις, ὅταν ὠξύνθησαν αἱ σχέσεις μας μὲ τὴν Τουρκίαν, ἡ Σερβία δὲν ἦτο τότε ἔτοιμος διὰ πόλεμον».

Καλὰ, νὰ τῆς ἀρνηθῆ ὁ κ. Βενιζέλος τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συμμαχικῶν του ὑποχρεώσεων διότι δὲν εἶχεν ὄρεξιν νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἄλλως τε τὸ ἔκαμε μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἔστω. Ἀλλὰ νὰ τῆς κολλήσῃ καὶ τὴν ρετσινιάν, ὅτι αὐτὴ προεκάλεσε τὴν Αὐστρίαν εἰς πόλεμον! Καὶ αὐτὴ ἡ μνησικάκος ὑπενθύμισις τῆς ἀρνήσεώς της νὰ μᾶς βοηθήσῃ τὸν Μάϊον τοῦ 1914, τὴν στιγμὴν ποῦ ἐκινδύνευεν ἡ ὑπαρξίς της! Ποῦ ἦσαν τότε αἱ σερβικαὶ συμπάθειαι τοῦ κ. Βενιζέλου;

Καὶ πῶς τοιαῦτα διαπράξας τὸ 1914 ὁ κ. Βενιζέλος, μετὰ ἓνα ἔτος ἐπετέθη κατὰ τῶν ἀντιπάλων του ἀποκαλῶν αὐτοὺς καὶ σήμερον προδότας τῆς Σερβίας καὶ τῆς Ἀντάντ; Καὶ ἐξήγειρε κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν μῆνιν τῶν λαῶν καὶ τῶν Κυβερνήσεων τῶν Συμμάχων, σπρώξας τὴν Πατρίδα του εἰς τὸν δρόμον τοῦ Γολγοθᾶ τὸν ὁποῖον ἐπὶ ἔτη ἐβάδισε στενάζουσα ὑπὸ τὸ βᾶρος ἀδίκου ἔχθρας;

Υ.Γ. Ἐπὶ τέλους ὁ κ. Βενιζέλος, μᾶς ἀπεκάλυψε χθὲς ποῖοι ἦσαν οἱ χαλκεύσαντες τὸ διαβόητον τηλεγράφημα Πασσάρωφ. ΗΣΑΝ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΡΟΚΦΕΪΓ,

ΔΗΛΑΔΗ ΤΟΥ ΓΝΩΣΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΤΟΥ ΤΗΣ ΠΛΑΣΤΗΣ ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ ΤΗΣ 27ης ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1916 (π. ή.) τήν όποίαν άστυνομίαν ψευδώς χαρακτηρίζει ό κ. Βενιζέλος χθές ώς γαλλικήν άρχήν ένφ' ήτο πράγματι ή διαβόητος γαλλική προπαγάνδα δηλ. τά πάσης προελεύσεως άποβράσματα τής Μεσογείου και περί τής όποίας και τών στενών της μετά του κ. Βενιζέλου σχέσεων θά άσχοληθώμεν προσεχώς ιδιαιτέρως.

Είς τό άρθρον του τής 6ης Νοεμβρίου ό κ. Βενιζέλος μάς άποτείνει τέσσαρα έρωτήματα ζητών άπάντησιν. Θά τήν λάβη, αλλά θά τελειώσω προηγουμένως με τήν άπάντησιν είς τά προγενέστερα άρθρα του.

ΑΡΘΡΟΝ 19ον

(9 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΣΕΠΙΘΕΙ ΝΑ ΘΕΣΗ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΠΡΟ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ. Η ΤΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΞΑΠΑΤΗΣΕΩΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΗΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙ.

Έρχόμεθα τώρα είς τό τρίτον μέρος τής άπαντήσεώς μας είς τά έπτά άρθρα του κ. Βενιζέλου είς τά όποία προσετέθησαν έν τῷ μεταξύ και άλλα ὅπως συνωψίσαμεν αύτά είς τό άρθρον μας τής 6ης Νοεμβρίου. Δηλ. είς τί σκοπόν άπέβλεπεν ή έπιστράτευσις του Έλληνικοῦ στρατοῦ του Σεπτεμβρίου 1915 και διατί αύτη διετηρήθη.

Η Έλληνική έπιστράτευσις ή κηρυχθείσα τήν 10ην Σεπτεμβρίου 1915, ήτο τό άμεσον παρακολούθημα τής βουλγαρικῆς έπιστρατεύσεως τής 9ης Σεπτεμβρίου 1915.

Άλλά ποίος ήτο ό σκοπός τής βουλγαρικῆς έπιστρατεύσεως;

Τώρα, οί έκ τών ύστερων κρίνοντες τά πράγματα, και μετά τήν δημοσίευσιν ὄλων τών διπλωματικῶν έγγραφων, ὄλων τών Κρατῶν, τών αναφερομένων είς τήν έποχήν εκείνην, εἶνε εύκολον νά λέγουν ὅτι ό σκοπός τής Βουλγαρίας ὅπως προσβάλη τήν Σερβίαν ήτο προφανής. Τότε ὅμως ή τοιαύτη βεβαιότης δέν ήτο άπόλυτος. Αί Δυτικάι Δυνάμεις, μάλιστα δέ ή Άγγλία, δέν είχον άκόμη έγκαταλείψει τήν έλπίδα νά συμπαρασύρωσι τήν Βουλγαρίαν ύπέρ αύτῶν. Αύτή αύτη ή Βουλγαρία με τήν κήρυξιν τής έπιστρατεύσεως, ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΚΗΡΥΞΕΙ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ, οὔδέν κἀν άπεκάλυπεν εύθύς άμέσως τās προθέσεις της. Βεβαίως πᾶσα πιθανότης ύπῆρχεν ὅτι θά έστρέφετο κατὰ τής Σερβίας, αλλά άπεκλείετο και τὸ ένδεχόμενον νά στραφῆ καθ' ήμῶν; Ὡστε έπεβάλλετο ή Έλληνική έπιστράτευσις ώς μέτρον προνοίας και στοιχειώδους προφυλάξεως, και τὸ τοιοῦτον άνηγγέλη είς τὸν λαόν δι' άνακοινωθέντος τής Κυβερνήσεως.

Δηλαδή: εἰάν έπεστρατεύετο ή Βουλγαρία, και ή Έλλάς έμενεν άνεπιστρά-

τευτος, ἀπεκλείετο ἀπολύτως, ἡ Βουλγαρία πανέτοιμος, νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων καὶ νὰ μᾶς ἐκβιάσῃ εἰς τὴν παραχώρησιν ὀλοκλήρου τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, μὴ προσβάλλουσα τὴν Σερβίαν; Τὸ κατὰ πόσον ἦτο δικαιολογημένη μία τοιαύτη ἀνησυχία τῆς Ἑλλάδος θὰ ἀναπτύξωμεν εἰς προσεχῆς ἄρθρον.

Ἔστω πρῶτος σκοπὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως ἦτο: ἄμυνα τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλὰ, ὀρθότατα, βεβαίως, ὁ κ. Βενιζέλος ἐξήτασεν ἀμέσως εἰς τὴν συνάντησίν του μετὰ τοῦ Βασιλέως τὴν περίπτωσιν ἐπιθέσεως τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, καὶ ἐν συναφείᾳ, τὸ τί θὰ ἔπραττεν ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην.

Ὁ κ. Βενιζέλος κατηγορεῖ τώρα τὸν Βασιλέα ὅτι τὸν ἐξηπάτησε. Τοῦ ἐπῆρε, λέγει, τὴν ἐκδοσιν τοῦ Διατάγματος τῆς ἐπιστρατεύσεως, χωρὶς νὰ τοῦ εἰπῆ ὅτι εἶνε ἀποφασισμένος ὅπωςδῆποτε νὰ μὴ πολεμήσῃ κατὰ τῆς Βουλγαρίας κηρυττούσης τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας.

Ἄλλὰ ἀκριβῶς ὁ Βασιλεὺς δὲν ἦτο καθόλου ἀποφασισμένος νὰ μὴ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν. Ἐὰν ἦτο δυνατὴ τοιαύτη βοήθεια, χωρὶς νὰ ἐκτεθῆ ἡ Ἑλλάς εἰς μίαν καστροφήν, βεβαίως θὰ τὸ ἔπραττε. Ἄλλὰ ἦτο τοῦτο δυνατὸν μὲ μόνας τὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος; Βεβαίως ὄχι. Ἀνεπτύξαμεν τοῦτο εἰς προηγούμενον ἄρθρον, ὥστε δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτό. Διὰ νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τελεσφόρως τὴν Βουλγαρίαν, θὰ ἔπρεπεν ἡ Σερβία, ἐκτὸς στρατοῦ δυνάμεως τοιαύτης ὥστε νὰ σταματήσῃ τὴν προέλασιν τῶν Αὐστρογερμανῶν, νὰ εἶχε καὶ ἄλλας 150 χιλ. στρατοῦ διαθέσιμους εἰς τὰ Βουλγαρικὰ σύνορα κατὰ τῆς Βουλγαρίας ὅπως ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καταβάλλωσι τὴν Βουλγαρικὴν ἐπίθεσιν.

Ἄλλὰ ἡ Σερβία δὲν τὰς εἶχε. Ὀλόκληρος ὁ ἀπομείνας μετὰ ἐν ἔτος συνεχοῦς πολέμου στρατὸς τῆς μόλις ἐπῆρκει διὰ τὴν κατὰ τῶν Αὐστρογερμανῶν ἄμυνάν της. Ἀφίνω κατὰ μέρος ὅτι οὕτω δὲν ἐπληροῦτο καὶ ὁ συμμαχικὸς ὄρος, ὁ καθοριζόμενος διὰ τοῦ 2ου ἄρθρου τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος προτείνει εἰς τὸν Βασιλέα νὰ ἐρωτήσῃ τοὺς Συμμάχους ἐὰν ἠδύναντο νὰ ἀντικαταστήσωσι τοὺς ἐλλείποντας 150 χιλ. Σέρβους διὰ 150 χιλ. Ἀγγλογάλλων. Ἐπρόκειτο λοιπὸν περὶ ἀπλῆς ἐρωτήσεως. Ἐὰν οἱ Σύμμαχοι ἐδέχοντο, θὰ ἐξητάζαμεν ἀμέσως πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποσταλοῦν τὰ Ἀγγλογαλλικὰ ταῦτα στρατεύματα ἐγκαίρως, καὶ νὰ μεταφερθοῦν ἐγκαίρως εἰς τὰ Σερβοβουλγαρικὰ σύνορα ὥστε τὴν στιγμὴν τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, νὰ εἶνε αἱ 150 χιλ. Ἀγγλογάλλων ὄχι ἐν σχεδίᾳ νὰ ἀποσταλῶσιν εἰς Θεσσαλονίκην, ἀλλὰ πράγματι εἰς τὰ Σερβοβουλγαρικὰ σύνορα, ὅπως ὠριζε τὸ ἄρθρον 2 τῆς Ἑλληνοσερβικῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως. Ἐὰν πραγματικῶς οἱ Σύμμαχοι ἠδύναντο νὰ ἀποστείλωσιν ἀμέσως 150 χιλ. ἄνδρας καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε ἐγκαίρως καὶ πρὸ τῆς Βουλγαρικῆς εἰσβολῆς νὰ εἶνε εἰς τὰ Σερβοβουλγαρικὰ σύνορα, τότε βεβαίως ὁ

Βασιλεύς θα άπεφάσιζε τόν κατά τής Βουλγαρίας πόλεμον. Ο κ. Βενιζέλος ίσχυριζόμενος ότι ο Βασιλεύς ήτο όπωσδήποτε άποφασισμένος να μη πολεμήση κατά τής Βουλγαρίας, δέν λέγει τήν αλήθειαν. Η άπόδειξις τήν όποιαν φέρει περι τούτου εΐνε το τηλεγράφημα Πασσάρωφ, του όποιου τήν πλαστότητα κατεδείξαμεν, ώμολόγησε δέ αύτήν, τήν 7ην Νοεμβρίου και ο κ. Βενιζέλος άποκαλύψας ότι τo έχάλκευσε η ύπό τόν Ροκφέιγ γαλλική προπαγάνδα. Εΐνε τηλεγράφημα χαλκευθέν τo 1917 δια να δικαιολογήση εις τὰ όμματα του έλληνικού λαου τας πρωτοφανεις εις τήν ιστοριαν ενεργείας του κ. Βενιζέλου κατά τής ιδίας αυτου πατρίδος. Άλλα δέν θα ήρκει απλή βεβαίωσις των Συμμάχων ότι θα μάς έστειλεν τους 150 χιλ. άνδρας. Θα έπρεπε δια στρατιωτικής διαπραγματεύσεως καθοριζούσης τήν όλην ενεργειαν να πεισθώμεν και ήμεις, ότι όχι μόνον θα έστέλλετο ο στρατός ούτος, αλλά και ότι θα ήτο έγκαίρως εις τήν ύπό τής στρατ. συμβάσεως όριζομένην θέσιν. Μία τοιαύτη πρόνοια δέν άποδεικνύεται μόνον εκ των μετέπειτα συμβάσεων ότι θα ήτο αναγκαία, αλλά και εκ τής συμπεριφορας των Συμμάχων προς τήν Έλλάδα καθ' όλους τους διαρρεύσαντας μήνας και τήν όποιαν και ο ίδιος ο κ. Βενιζέλος κατακρίνει δριμέως εις τὰ άρθρα του. Μία τοιαύτη στρατιωτική διαπραγμάτευσις αναγκαιοτάτη θα κατηνάλισκεν χρόνον τινά, ο όποιος έξηρτάτο εκ τής προθυμίας και τής έτοιμότητος των Συμμαχικών Έπιτελειών δια τοιούτους συνδυασμούς, να γίνη συντομώτατος.

Έαν εκ τής διαπραγματεύσεως ταύτης επέιθετο ο Βασιλεύς περι του δυνατου και έγκαίρου τής άποστολής ταύτης των 150 χιλ. Άγγλογάλλων εις τὰ Σερβοβουλγαρικά σύνορα, θα άπεφάσιζε τόν πόλεμον. Έαν επέιθετο περι του εναντίου δέν θα τόν άπεφάσιζε, θα έμενεν ουδέτερος. Έν τω μεταξύ μέχρις ου λάβη τὰ στοιχειά άτινα θα του επέτρεπον να άποφασίση, ή κηρυχθεισα Έλληνική έπιστράτευσις θα έξηκολούθει συντελουμένη, ώστε ή πολεμική προετοιμασία τής Έλλάδος δέν θα ύφίστατο βραδύτητα.

Ώστε τήν 10ην Σεπτεμβρίου ο Βασιλεύς δέν ήδύνατο ακόμη να λάβη άποφασιν ουτε περι πολέμου, ουτε περι ουδετερότητος. Ήτο άλλως τε έλεύθερος να λάβη άποφασιν κατόπιν όταν θα ειχε όλα τὰ προαναφερθέντα στοιχειά. Ουδεμίαν δέ ειχε δέσμευσιν περι ουδετερότητος ουτε προς τόν Αυτοκράτορα τής Γερμανίας, ουτε προς τήν Βουλγαριαν, ουτε τότε, ουτε και κατόπιν μετά τήν λήψιν τήν 21ην Όκτωβρίου των έγγραφων έγγυητικων δηλώσεων τής Γερμανίας και των Συμμάχων της, όπως εις προηγούμενα άρθρα έξεθέσαμεν.

Ουτε ο κ. Βενιζέλος, άλλως τε, απήτησε τήν 10ην Σεπτεμβρίου από τόν Βασιλέα να λάβη τοιαύτην άποφασιν, ουτε τότε υπέβαλε προς αυτον παραίτησιν, ουτε υπήρχε πρόθεσις παραίτησεως. Ουτε τήν 22αν Σεπτεμβρίου μετά τόν πολεμικώτατον κατά τής Γερμανίας λόγον του εν τή Βουλή θα υπέβαλλε παραίτησιν, εν αν ο Βασιλεύς πληροφορηθείς τας εν τή Βουλή δηλώσεις του δέν τόν εκάλει και τόν εξηνάγκαζεν εις παραίτησιν.

Διότι ο κ. Βενιζέλος κατά τo διάστημα αυτό από 10-12 Σεπτεμβρίου έσκευώ-

ρει πῶς νὰ περιπλέξη τὸν Βασιλέα εἰς πόλεμον θέτων αὐτὸν αἰφνιδιαστικῶς πρὸ τετελεσμένου γεγονότος.

Καὶ πρῶτον τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ἀντὶ νὰ κάμη ΑΠΛΗΝ ΕΡΩΤΗΣΙΝ πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἀντάντ, ὅπως κατόπιν τῆς ἀπαιτήσεως τῶν Συμμάχων καὶ μετὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν προαναφερθέντων στοιχείων ἀποφασίση ἢ ὄχι ὁ Βασιλεὺς, ἔκαμε πρὸς αὐτοὺς ΠΡΟΤΑΣΙΝ τοιαύτην ὥστε ἡ καταφατικὴ τῶν ἀπάντησις ἐδέσμευσε τὴν Ἑλλάδα. Δηλαδή ἔκαμε ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΝ. Ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενα ἄρθρα διπλωματικὰ ἔγγραφα ἀποδεικνύοντα τοῦτο, ἀνεφέραμεν καὶ τὰς ἐν ταῖς Βουλαῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας συζητήσεις τῷ 1916, καθ' ἃς ρητῶς ἐτονίζετο ἡ ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰς δηλώσεις τοῦ Γκρέυ καὶ τοῦ Δελκασσέ. Εἰς τὴν αὐτὴν συζήτησιν τῆς γαλλικῆς Βουλῆς ὁ Μπριὰν ἐδήλωσε:

«ΕΙΝΕ ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΟΝ, ΚΥΡΙΟΙ, ΟΤΙ ΠΡΟΣΕΚΛΗΘΗΜΕΝ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ».

Κατόπιν ὁ κ. Βενιζέλος, ἀφοῦ ἔκαμε τὴν πρόσκλησιν, ζητεῖ νὰ τὴν ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὸν Βασιλέα. Διαβεβαιοῖ αὐτὸν καὶ διὰ τοῦ κ. Μερκάτη τὴν αὐτὴν ἐσπέραν τῆς 10ης Σεπτεμβρίου, καὶ ἀπ' εὐθείας ὁ ἴδιος τὴν ἐπομένην, ὅτι ἡ πρὸς τοὺς πρέσβεις ἐνέργειά του εἶχε καθαρῶς προσωπικόν (!) χαρακτῆρα καὶ διὰ νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ τοῦ παρουσιάζει τὴν μεθεπομένην τὸν κ. Γκιγιεμὲν μεθ' οὗ εἶχε προσυνηνοηθῆ, καὶ ὅστις βεβαιοῖ τὸν Βασιλέα ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἐξεκαθαρίσθη καὶ ὅτι Η ΠΡΟΤΑΣΙΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΜΗ ΓΕΝΟΜΕΝΗ, καὶ τοῦτο καθ' ἣν στιγμὴν ὁ κ. Βενιζέλος ΕΛΑΜΒΑΝΕ ΤΑΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΟΤΙ ΔΕΧΟΝΤΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΤΟΥ.

Ἀφίνει κατόπιν τὸν Βασιλέα ἐν ἀγνοίᾳ τῶν διαπραγματεύσεών του καὶ τῶν προσπαθειῶν του ὅπως πραγματοποιήσῃ τὸ ταχύτερον τὴν εἰς Θεσσαλονίκην ἀπόβασιν τῶν Ἀγγλογάλλων. Γνωρίζει ἤδη ὅτι δὲν πρόκειται πλέον περὶ 150 χιλ. διότι ναὶ μὲν οἱ Γάλλοι ὑπέσχοντο τὸ μερίδιόν των (μὲ τὴν ἀπόφασιν ὅπως ἐξέθεσα εἰς προηγούμενον ἄρθρον μου νὰ μὴ στείλωσι παρὰ μικρὰν δύναμιν), ἀλλὰ οἱ Ἄγγλοι τοῦ εἶχον ἤδη δηλώσει ὅτι ἐλαχίστην δύναμιν θὰ τοῦ ἐστελ- λον. Ἐν τούτοις ἐπιμένει νὰ γίνῃ ἡ ἀπόβασις αὕτη ὅπως δὴποτε. ΤΗΝ 12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ὁ Σέρ Ἔδ. Ἐλλιοτ τηλεγραφεῖ εἰς τὴν κυβέρνησιν του.

«Ὁ κ. Βενιζέλος μοῦ δηλοῖ ὅτι, κατ' αὐτόν, ὅλα θὰ πᾶνε καλά, ἀλλὰ θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ στείλωμεν στρατεύματα ΠΡΟΤΟΥ ΔΥΝΗΘΗ ΝΑ ΕΠΙΤΥΧΗ ΤΗΝ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΙΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Πρὸς ἀναπλήρωσιν, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν εὕρισκει ὅτι θὰ ἦτο κακὴ ἡ ἰδέα, νὰ ἀποβιβάσωμεν εἰς Θεσσαλονίκην, ἐφόδια, ὑλικόν, ἵππους ὀδηγούμενους ὑπὸ ἀνδρῶν ΕΝΔΕΔΥΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΑ, οἱ ὅποιοι θὰ ἔκαμνον δῆθεν ὅτι προορίζονται διὰ τὴν Σερβίαν, καὶ ἐν τῷ μεταξύ τὰ πρὸς ἀπόβασιν στρατεύματα θὰ εἶνε ἔτοιμα εἰς Μοῦδρον καὶ Μυτιλήνην».

Δηλ. διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν ἐν ἀγνοίᾳ εὕρισκόμενον Βασιλέα προτείνῃ νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀπόβασις εἰς Θεσσαλονίκην ΥΠΟ ΜΕΤΑΜΦΙΕΣΙΝ!

Συνενοεῖται ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Βασιλέως μὲ τοὺς πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ὅπως ἀρχίσῃ ἡ ἀπόβασις εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐξέθεσα ταῦτα ἐν λε-

πτομερεία εις προηγούμενον ἄρθρον μου. Συναποφασίζει μετὰ τοῦ κ. Γκιγιεμέν ὅτι ἅμα θὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀπόβασις, διὰ νὰ καλύψῃ τὰς ἐνεργείας του, θὰ διαμαρτυρηθῆ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ σερ Ἔδ. Ἐλλιουτ ἔχων ὁδηγίας δὲν ἐδέχετο νὰ γίνῃ ἡ διαμαρτυρία, ὑπεσχέθη νὰ δηλώσῃ ὅτι αὕτη γίνεται ἀπλῶς διὰ τὸν τύπον. Ἀνέφερα εἰς προηγούμενον ἄρθρον τὰ σχετικὰ τηλεγραφήματα. Καὶ τέλος, ὅταν τὴν 16ην Σεπτεμβρίου, ἀρχίζει ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην, μεταβαίνει δῆθεν ἐν ἀγανακτήσει, διὰ τὸ ἀπρόοπτον γεγονός, εἰς τὸν Βασιλέα, δηλῶν ὅτι θὰ διαμαρτυρηθῆ ἐντόνως καὶ διαμαρτύρεται χλιαρώτατα καὶ διὰ τὸν τύπον, καὶ βεβαιώνει προκαλῶν ἐπὶ τούτου δῆλωσιν τοῦ Γκιγιεμέν, ὅτι τὰ στρατεύματα ταῦτα προορίζονται διὰ νὰ διαβῶσιν εἰς τὴν Σερβίαν.

Ἄπασαι αἱ Στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον εἶχον τηρηθῆ ἐπιμελέστατα ἐν ἀγνοίᾳ τῶν τεκταινομένων. Οὐδεὶς ἐγνώριζε τίποτε πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἀποβάσεως. Ἐὰν τὸ Ἐπιτελεῖον ἀνέμενε τὸ παραμικρὸν δὲν θὰ εἰδοποιεῖ ἐγκαίρως τὸν ἐν Θεσσαλονικῇ στρατηγὸν Μοσχόπουλον;

Διατὶ ὅλη αὕτη ἡ σκευωρία; Ὁ κ. Βενιζέλος ἐγνώριζεν ἤδη ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἐλαχίστην δύναμιν θὰ ἔστελλον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅτι οὕτω τὸ σύνολον θὰ ἦτο πολὺ κάτω τῶν 150 χιλ. ἀνδρῶν, ὅτι καὶ ὁ ὀλιγάριθμος Ἀγγλογαλλικὸς στρατὸς θὰ ἀπετελεῖτο ἀπὸ κεκοπιακότα καὶ δεινοπαθήσαντα στρατεύματα τῶν Δαρδανελλίων, ΚΑΙ ΕΠΟΜΕΝΩΣ ΟΤΙ ΘΑ ΩΦΕΙΛΕ ΝΑ ΑΝΑΜΕΝΗ ΤΗΝ ΑΡΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ΝΑ ΔΕΧΘΗ ΤΟΙΑΥΤΗΝ ΕΠΙΚΟΥΡΙΑΝ, καὶ οὕτω καὶ ἡ ἀπόβασις εἰς Θεσσαλονικῇν θὰ ἐματαιοῦτο καὶ ἡ ἔξοδος τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος δὲν θὰ ἐπετυγχάνετο.

Ἦθέλησε λοιπὸν νὰ θέσῃ τὸν Βασιλέα ΠΡΟ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ.

Διὰ νὰ μὴ νομισθῆ δὲ ὅτι λέγω ἀπλᾶς εἰκασίας, φέρω καὶ τὴν ἔγγραφον περὶ τούτου ἀπόδειξιν:

Τὴν 16ην Σεπτεμβρίου, τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀποβάσεως τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονικῇν ὁ κ. Ἰσβόλσκυ, πρέσβυς τῆς Ρωσσίας ἐν Παρισίοις, τηλεγραφεῖ εἰς τὴν Κυβέρνησίν του (ἀρ. τηλ. 605):

Ἵσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα, ὁ Δελκασσὲ ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις κατάστασις εἶνε ἀσαφής. Εἶνε ἀληθές ὅτι κατὰ τὰς πληροφορίας αἰτινες σήμερον ἔφθασαν ἐξ Ἀθηνῶν, ὁ Βενιζέλος ὁ ἴδιος ΣΥΝΙΣΤΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΝΑ ΣΤΕΙΛΩΣΙ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ὑποσχόμενος νὰ περιορισθῆ εἰς ἀπλῆν διαμαρτυρίαν διὰ τὸν τύπον. ΕΚΦΡΑΖΕΙ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ ΟΤΙ ΔΙΑ ΤΟΙΟΥΤΟΥ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ, ΘΑ ΕΚΒΙΑΣΘΗ Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΝΑ ΤΑΧΘΗ ΟΡΙΣΤΙΚΩΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ...»

Ὁ Ἰσβόλσκυ γνωρίζει ταῦτα ἀπὸ τὸν Δελκασσὲ ὅστις τὰ γνωρίζει ἀπὸ τὸν ἐν Ἀθήναις κ. Γκιγιεμέν μεθ' οὗ τὰ συνεφώνησεν ὁ κ. Βενιζέλος.

Ὡστε ἡ θὰ παρέσυρε τὸν Βασιλέα πρὸς πόλεμον, οὐχὶ πλέον μὲ τὰς 150 χιλ. ἀνδρῶν, ἀλλὰ μὲ μικρὰς δυνάμεις Ἀγγλογάλλων καὶ αὐτὰς ἀνετοίμους, ἢ ἂν ὁ Βασιλεὺς ἠρνεῖτο θὰ ἔφερον αὐτὸν εἰς ἔχθραν μὲ τὴν Ἀντάντ, μὲ ἀγγλογαλλικὸν στρατὸν ἐν Θεσσαλονικῇ, ἔτοιμον νὰ στραφῆ κατὰ τοῦ Βασιλέως.

Τί νὰ ἔκαμνεν ὁ Βασιλεὺς ἀφοῦ ἡ ἀπόβασις ἐνηργεῖτο πλέον, αἱ ἐφημερίδες καὶ ἡ Κοινὴ Γνώμη τῶν Συμμάχων ἐπανηγύριζον τὸ γεγονός; Νὰ ἀπαιτήσῃ διὰ νέας κυβερνήσεως τὸ σταμάτημα τῆς ἀποβάσεως καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἀποβιβασθέντων, ὅπως μᾶς προτείνει ΤΩΡΑ ὁ κ. Βενιζέλος; Ἀφοῦ ἡ Ἑλλὰς ἐπισημῶς διὰ τῆς Κυβερνήσεώς της τοὺς εἶχε προσκαλέσει οὗτοι δὲ προσῆλθον, νὰ τοὺς διώξῃ; Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἰσοδυναμῇ πλέον μὲ πόλεμον τῆς Ἀντὰντ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐπρεπε λοιπὸν κατ' ἀνάγκην νὰ ὑποστῇ καὶ ὁ Βασιλεὺς καὶ τὸ ἔθνος τὸ σκευωρηθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου τετελεσμένον γεγονός καὶ νὰ περιορισθῇ τὸ κακὸν εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἀλλὰ οὔτε αὐτὸ δὲν ἀφῆκε ὁ κ. Βενιζέλος νὰ κατορθωθῇ, διεγείρας διὰ τῶν προσωπικῶν του ἐνεργειῶν καὶ τοῦ Τύπου του, καὶ διὰ παντὸς τρόπου κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν δυσπιστίαν, κατόπιν δὲ καὶ τὴν ἔχθραν τῶν Συμμάχων κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ εἰς Αὐτὸν πιστοῦ παραμειναντος Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 20όν

(10 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΑΠΟΤΥΧΟΥΣΑ ΣΚΕΥΩΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ. - ΕΞΕΧΩΡΕΙ ΤΗΝ ΚΑΒΑΛΛΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ. - Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ.

Ἐξηγήσαμεν διατί ὁ Βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἀπὸ τῆς 10ης Σεπτεμβρίου ἀπόφασιν παραμονῆς εἰς τὴν οὐδετερότητα. Εἶπομεν δὲ ὅτι ἐγνώριζε τοῦτο κάλλιστα ὁ κ. Βενιζέλος. Ἐπιμελῶς δὲ ἀπέφυγε πᾶσαν ρῆξιν μὲ τὸν Βασιλέα καὶ τὴν 10ην καὶ κατόπιν. Ἐνήργει δὲ οὕτω ἐκ συμφώνου μὲ τοὺς ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντὰντ ὅπως σκευωρήσῃ τὸ τετελεσμένον γεγονός καὶ ἐκβιάσῃ τὸν Βασιλέα πρὸς πόλεμον. Καὶ ἡ ἀγόρευσις του ἐν τῇ Βουλῇ τῆς 22ας Σεπτεμβρίου αὐτὸν εἶχε τὸν σκοπὸν. Ἀλλὰ ἐκεῖ ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου του παρεσύρθη εἰς πολεμικὰς δηλώσεις κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων της, παρὰ τὰ ἰδιαιτέρως μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβων τῶν Συμμάχων συμφωνηθέντα καὶ τοὺς ἐχάλασεν ἔτσι τὸ κοινὸν σχέδιον ἐκβιασμοῦ τοῦ Βασιλέως.

Θέλετε ἀποδείξετε;

Τὴν 23ην Σεπτεμβρίου ὁ κ. Δεμίδωφ, πρέσβυς τῆς Ρωσσίας ἐν Ἀθήναις τηλεγραφεῖ εἰς τὴν Κυβέρνησιν του τὰ ἀκόλουθα (ἐκ τῆς ρωσικῆς διπλωματικῆς Βίβλου):

«Αἱ πρόωραι δηλώσεις τοῦ Βενιζέλου ἐν τῇ Βουλῇ προῦκάλεσαν τὴν ρῆξιν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Βασιλέως.

»Ὁ Βενιζέλος, δυστυχῶς, ἀφῆκε νὰ παρασυρθῇ. Ἐπεβεβαίωσε τὴν πολεμικὴν του πολιτικὴν, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΑΝΑΜΕΙΝΗ, ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΣΥΜΒΟΥΛΑΣ ΠΟΥ ΤΟΥ ΕΔΩΣΑΜΕΝ, ΤΗΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΙΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν

ἐπικειμένων σοβαρῶν γεγονότων... Τὸ νὰ μὴ κρατηθῆ ὑπῆρξεν ἀληθῆς τρέλλα τόσῳ μᾶλλον ὅσον ἐγνώριζε τὰς διαθέσεις τοῦ Βασιλέως, ὅπως ἀποφύγη τὸν πόλεμον».

Θέλετε καὶ ἄλλην;

Τὴν 23ην Ὀκτωβρίου, ὁ κ. Ταινὺ πληρεξούσιος ὑπουργός, πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Διεθνοῦς Οἰκονομικοῦ Ἐλέγχου, γράφει τὰ ἐξῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του:

«Ὁ κ. Βενιζέλος ἀνέμενεν ὅτι οἱ Βούλγαροι θὰ ἐπετίθεντο κατὰ τῆς Σερβίας διὰ νὰ παρασύρῃ τὴν πατρίδα του... Οἱ ΠΡΕΣΒΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΤΟΝ ΣΥΝΕΒΟΥΛΕΥΟΝ ΝΑ ΣΥΓΚΡΑΤΗΘΗ. ΑΛΛΑ Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΑΥΤΗ ΣΚΕΥΩΡΙΑ ΔΙΕΛΥΘΗ ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΣΤΙΓΜΗΝ... Ὁ κ. Βενιζέλος εἶπεν εἰς τὴν Βουλὴν πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἤμποροῦσαν παρὰ νὰ ἐξερεθίσουν εἰς ἄκρον τὸν Βασιλέα... Ὁ Βασιλεὺς κατῆλθεν ἐκ Τατοίου τὰς 3 μ.μ. ΚΑΙ ΤΑΣ 4 μ.μ. ΕΔΩΣΕΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΡΗΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΛΥΣΙΝ ΤΟΥ... Ὁ Λαὸς ὑφίστατο τὴν ἐπιστράτευσιν ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ. Χθὲς ἐσπέραν ὁ ἀθηναϊκὸς λαός, ἂν δὲν συνεκρατεῖτο ἀπὸ ἐν τελευταῖον ἴχνος σεβασμοῦ πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Βενιζέλου, θὰ ἐχαιρετοῦσε τὴν πτώσιν του διὰ ἐπευφυμιῶν, τόσον ἀποστρέφεται τὸ φάσμα τοῦ πολέμου».

Καὶ τώρα, διὰ σειρᾶς ἄρθρων διηγεῖται ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰς 13 νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, πῶς τὸν ἐξηπάτησεν ὁ Βασιλεὺς!!...

Ἦδη θὰ ἐκθέσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν συντομώτερα διατί ἡ βουλγαρικὴ ἐπιστράτευσις ἐγέννησε κατ' ἀρχὰς ὑποψίας ὅτι ἤμποροῦσε νὰ μὴ στραφῆ κατὰ τῆς Σερβίας, ἀλλὰ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὥστε καὶ ἐκ τούτου τοῦ λόγου ἡ Ἑλλὰς νὰ ἦτο ἀναγκασμένη νὰ ἐπιστρατευθῆ.

Ἦτο δικαιολογημένη τὴν 9ην Σεπτεμβρίου ἡ ὑποψία αὕτη;

Καὶ διατί;

Διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τοῦτο δέον νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὸ πρὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 πολύμηνον παρελθόν. Θὰ τὸ πράξωμεν ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ.

Ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ εὐθύς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως συγκρατήσῃ τὴν Τουρκίαν εἰς τὴν οὐδετερότητα. Τούτου μὴ ἐπιτευχθέντος, καὶ εὐρισκομένη τὸν Αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον τοῦ 1914 πρὸ τοῦ προβλήματος τῆς ἐξασφαλίσεως Εἰς ΧΕΙΡΑΣ ΤΗΣ τῶν στενῶν τῶν Δαρδανελλίων, ἡ Ἀγγλία ἐσυλλογίσθη νὰ μεταχειρισθῆ τὴν Ἑλλάδα, ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος παρουσιάσθῃ μόνος του τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου 1914 ὡς ἐθελοντῆς ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ. Ἀλλὰ ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μας ἀπὸ τὸ ἄρθρον μας τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος, καίτοι προτείνας ὁ ἴδιος τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος ἔφερον ἀντιρρήσεις εἰς τοῦτο κατόπιν ἕνεκα ἐνδεχομένης βουλγαρικῆς ἐπεμβάσεως καθ' ἡμῶν. Οἱ Ἀγγλοὶ ἀμέσως τότε εὔρον τὸ φάρμακον, νὰ παραχωρήσῃ ἡ Ἑλλὰς τὴν Καβάλλαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἄλλ' ἀπέναντι τῆς ἀπειληθείσης παραιτήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου, ἔπαυσαν τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁμιλίαν, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ λησμονήσωσι.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Σύμμαχοι καθ' ὅλους τοὺς ἐπομένους μῆνας μέχρι τέλους

τοῦ Ἰανουαρίου 1915 ἐπανελημμένως ἐπρότειναν εἰς τὴν Σερβίαν νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Βουλγάρους τὴν Σερβικὴν Μακεδονίαν, ὅπως ἡ Βουλγαρία μείνῃ οὐδετέρα ἢ καὶ συμμετάσχη τοῦ πολέμου ὑπὲρ αὐτῶν.

Ἄλλὰ κατὰ τὰ μέσα Ἰανουαρίου μέχρι μέσων Φεβρουαρίου 1915 ὁ κ. Βενιζέλος λαβὼν προτάσεις τῆς Ἀγγλίας πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὸν πόλεμον, κατ' ἀρχὰς μὲν ὅπως βοήθησῃ τὴν Σερβίαν εἴτα δὲ κατὰ τῆς Τουρκίας, εἰς Δαρδανέλλια, μὲ ὑπόσχεσιν «ἀναγνωρίσεως ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων παραχωρήσεων πολὺ μεγάλων ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μ. Ἀσίας», καὶ φοβούμενος πάντοτε τὴν βουλγαρικὴν ἐπέμβασιν, προτείνει πλέον αὐτὸς τὴν παραχώρησιν τῆς Καβάλλας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν συνδρομὴν τῆς, καὶ ὑποβάλλει εἰς τὸν Βασιλέα τὴν ἐπὶ τούτου πρότασιν. Οἱ Σύμμαχοι βεβαίως ἔλαβον γνῶσιν τῆς προτάσεως ταύτης τοῦ κ. Βενιζέλου.

Κατόπιν ἐπὶ Κυβερνήσεως Γούναρη οἱ Σύμμαχοι ἐπανέρχονται ἐπὶ τῶν προτάσεων τῶν, δὲν θέλουν ὅμως νὰ ξεκαθαρίσουν τὸ ζήτημα τῆς παραχωρήσεως ἐλληνικῶν ἐδαφῶν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ὁ Βασιλεὺς εἰς μάτην ἀποδέχεται τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων, ἐπὶ μόνῳ τῷ ὄρω τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἑλλάδος, δηλαδὴ ὅτι θὰ προτείνουν οἱ Σύμμαχοι παραχωρήσεις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Τοιαύτη ἀξίωσις τῆς Ἑλλάδος ἐξερεθίζει τὸν Δελκασσὲ καθὼς καὶ τὸν Γκρέυ, ὡς τηλεγραφοῦσιν οἱ ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίῳ Ἕλληνες πρέσβεις. – Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ θέτετε τοιοῦτους, μᾶς λέγουν. Οἱ Σύμμαχοι δὲν σκέπτονται, μᾶς λέγουν, νὰ ἀφαιρέσουν τὴν Καβάλλαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ANEY THΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΕΩΣ THΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Ἄλλὰ καὶ δὲν θέλουν νὰ τὸ δεχθῶσιν ὡς ὄρον τῆς συμμετοχῆς τῆς. «Διότι μία τοιαύτη δῆλωσις τῶν Συμμάχων ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἀπέκλειε μίαν ἐνδεχομένην συνδρομὴν τῆς Βουλγαρίας ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ», λέγει ὁ Πουανκαρέ. Μᾶς ἐπιτρέπουν τὸ πολὺ εἰς τὴν πρότασίν μας περὶ ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος νὰ θέσωμεν τὴν φράσιν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ΕΛΠΙΖΕΙ νὰ ἔχη τὸ εὐεργέτημα τῆς ἀλληλεγγύης μὲ τοὺς Συμμάχους, τὸ πόρισμα τοῦ ὁποίου θὰ ἦτο ὁ σεβασμὸς τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἐδάφους τῆς. Ἄλλὰ μὲ τὴν Σερβίαν εἶνε κατηγορηματικώτεροι. Τῆς προτείνουν παραχωρήσεις ἐδαφικὰς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, αἱ ὁποῖαι ἐρεθίζουν τόσο τὸν Πάσιτς, ὥστε νὰ δηλώσῃ ὅτι τὸ τοιοῦτον διάβημά τῶν εἶνε «θρίαμβος τῆς πολιτικῆς τοῦ ἐκβιασμοῦ» καὶ ὅτι «ἀπορεῖ μὲ τὸ τοιοῦτον διάβημα τῶν Συμμάχων τὸ ὅποιον ἔχει μᾶλλον τὴν ἐμφάνισιν ἐχθρικῆς πράξεως παρά συμμαχικῆς». Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἀπεγοήτευσε τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Ἀγγλους.

Τὴν 21ην Ἰουλίου 1915 γίνεται σύγχρονον διάβημα τῶν Συμμάχων εἰς Βουλγαρίαν, Σερβίαν καὶ Ἑλλάδα. Εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὑπόσχονται νὰ τῆς παραχωρήσουν ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν Σερβικὴν Μακεδονίαν, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Καβάλλαν μετὰ ἐνδοχώρας. Τὴν καθησυχάζουν ὅσον ἀφορᾷ τὰς παραχωρήσεις ἐν Μ. Ἀσίᾳ «ΑἴΤΙΝΕΣ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΩΣ ΗΘΕΛΟΝ ΓΙΝΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ» καὶ τὴν βεβαιοῦν ὅτι ἡ ἕκτασις αὐτῶν «ΑΝΑΓΚΑΙΩΣ ΘΑ ΕΞΑΡΤΗΘΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΛΑΣ, ἣτις θὰ παραχωρηθῇ εἰς τὴν Βουλγαρίαν». Βε-

βαιοῦν δὲ τὴν Βουλγαρίαν ὅτι θὰ ἐξασκήσουν ΠΙΕΣΙΝ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ Σερβίας ὅπως συγκατατεθοῦν εἰς ταῦτα.

Εἰς τὴν Σερβίαν ἀναγγέλλουν τὰ εἰς τὴν Βουλγαρίαν δηλωθέντα. Ἡ ἀναγγελία αὕτη συνέτριψε τὴν ψυχὴν τοῦ Πάσιτς. Ἄλλὰ τί νὰ κάμῃ εἰς τὴν κατάστασιν ποῦ εὐρίσκετο ἡ Σερβία, ἔχων καὶ τὸν φόβον ἐνδεχομένης ἐπιθέσεως τῆς Βουλγαρίας; Λέγει εἰς τὸν πρέσβυν μας ὅτι εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῶν ὄρων τούτων καὶ νὰ μελετήσῃ μήπως καταστῆ δυνατὸν νὰ δημιουργηθῇ εἰς τὸ μέλλον σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία τῆς Σερβίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος διὰ Μοναστηρίου. (Ἄν θὰ ἔμενε τὸ Μοναστήριον εἰς τὴν Σερβίαν).

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔγινε ὁμοία ἀναγγελία, ἣτις προεκάλεσε διαμαρτυρίαν τῆς Κυβερνήσεως Γούναρη πλήρη ἀγανακτήσεως. «Αἱ Δυνάμεις ἐνόμισαν ὅτι ταῖς ἐπιτρέπεται ΝΑ ΥΠΟΣΧΕΘΟΥΝ εἰς τὴν Βουλγαρίαν συμφωνίαν βαλκανικὴν ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ θέλησίς των θὰ ἀντικαθίστα τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ μὲ πρόθεσιν νὰ ΕΞΑΣΚΗΣΟΥΝ ΠΙΕΣΙΝ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως τῆς ἐπιβάλουν τὴν διὰ θυσιῶν τῆς μεγέθυνσιν τῆς Βουλγαρίας». Ἐννοεῖται ἡ Ἑλλάς ἠρνήθη κατηγορηματικῶς.

Αὐτὰ τὰ διαβήματα τῶν Συμμάχων πρὸς κατακερματισμὸν τῆς Σερβίας καὶ Ἑλλάδος χάριν τῆς Βουλγαρίας, ὁ κ. Βενιζέλος ἀποκαλεῖ ἀπλᾶς «συστάσεις!»

Ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν τὸν Αὐγούστου τοῦ 1915, ἐδίσταζε δὲ νὰ τὸ πράξῃ κατόπιν τοῦ τοιούτου διαβήματος τῶν Συμμάχων καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀπαντήσεως, ὁ Σέρ Ἔδ. Γκρέυ τὸν ἐνθαρρύνει ὅπως ἀναλάβῃ τὴν Κυβέρνησιν, ὑποσχόμενος ΟΧΙ ΝΑ ΑΡῆ ΤΟ ΓΕΝΟΜΕΝΟΝ ΔΙΑΒΗΜΑ, ἀλλὰ ὅτι θὰ τοῖσι «ΟΤΙ ΕΙΝΕ ΕΙΣΕΤΙ ΠΡΟΩΡΟΝ ΝΑ ΓΙΝῆ ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΠΙΕΣΕΩΣ, ΕΝ ΟΣΩ ΑΚΟΜΗ ΚΑΜΜΙΑ ΠΙΕΣΙΣ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΕΞΑΣΚΗΘΗ ΚΑΙ ΑΦΟΥ ΤΟ ΥΠΟ ΠΟΙΟΥΣ ΟΡΟΥΣ ΘΑ ΠΑΡΕΧΩΡΕΙΤΟ Η ΚΑΒΑΛΛΑ, ΔΥΝΑΤΑΙ ΑΚΟΜΗ ΝΑ ΣΥΖΗΤΗΘΗ».

Δηλαδὴ ἐπιμένει.

Δὲν γνωρίζομεν ἂν, ὅπως λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, ἡ Σερβία ἐσκέφθη τὸ θέρος τοῦ 1915 νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ὅπως προλάβῃ τὴν κατ' αὐτῆς βουλγαρικὴν ἐπίθεσιν. Ἄλλὰ καὶ ἂν τὸ ἐσκέφθη καὶ ἂν ἀκόμῃ ἠδύνατο νὰ τὸ πράξῃ, βεβαίως ἐκεῖνο ποῦ τὴν ἠμπόδισεν ἦσαν αἱ τοιαῦται ἐνέργειαι τῶν Συμμάχων καὶ ὄχι ἡ καθυσύχασις ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ τὴν ἐβοήθει ἐὰν τῆς ἐπετίθετο ἡ Βουλγαρία. Πῶς νὰ ἐπιτεθῇ ἡ Σερβία κατὰ τοῦ χαϊδεμένου παιδιοῦ τῆς Ἀντάντ;

Ἄλλὰ καὶ ΜΕΤΑ τὴν ἔναρξιν τῆς βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως δὲν παύουν αἱ ἐλπίδες τῶν Συμμάχων προσελκύσεως τῆς Βουλγαρίας. Ὁ Δελκασσέ, ὅπως ἐξεθέσαμεν εἰς τὸ ἄρθρον μας τῆς 7ης Νοεμβρίου, ἐξηγῶν τῷ 1916 εἰς τὴν γαλλικὴν Βουλὴν τὰ τῆς ἀγγλογαλλικῆς ἀποβάσεως εἰς Θεσσαλονίκην τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1915, λέγει ὅτι τότε ἀμφέβαλλον ἀκόμῃ περὶ τοῦ ἂν ἡ Βουλγαρία θὰ στραφῇ κατὰ τῆς Σερβίας.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς ἀποβάσεως ὁ Σέρ Ἔδ. Γκρέυ ἠγόρευσεν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων διὰ τοὺς Βουλγάρους κατὰ τρόπον ὅστις τὴν ἐπομένῃν προεκάλεσε τὰς διαμαρτυρίας τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὰς κυβερνήσεις τῶν Συμμά-

χων. «Ἡ ἀγόρευσις τοῦ Σέρ Ἰδ. Γκρέϋ, λέγει ἡ διακοίνωσις τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀκολουθηθεῖσα εὐθύς ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν, ἄνευ προειδοποιήσεως, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην τῶν γαλλικῶν καὶ ἀγγλικῶν Ἐπιτελείων, κάμνει νὰ γεννηθῆ ὁ φόβος μήπως ὑπάρχουν προθέσεις μερικῶν Δυνάμεων νὰ γίνῃ χρῆσις τῶν στρατευμάτων τούτων, ἅτινα θὰ ἀποσταλῶσιν εἰς Σερβίαν, ὡς τοῦ καταλληλοτέρου ὀργάνου ὅπως πρακτικῶς καὶ ἀσφαλῶς πραγματοποιηθῶσιν αἱ ἐδαφικαὶ φιλοδοξίαι τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ». Ἡ διακοίνωσις φέρει ἡμερομηνίαν 18ης Σεπτεμβρίου!! ἤτοι 9 ἡμέρας μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως!!

Ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους ὑπάρχει κανεὶς ὁ διστάζων ὅτι ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἐλληνικὴ ἐπιστράτευσις εὐθύς μετὰ τὴν βουλγαρικὴν; Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ὑπῆρχεν ἐλληνοσερβικὴ συμμαχία, καὶ ἂν ἀκόμη καὶ Βασιλεὺς καὶ κ. Βενιζέλος δὲν προετίθεντο νὰ βοηθήσουν τὴν Σερβίαν, καὶ πάλιν ἡ ἐπιστράτευσις τῆς Ἑλλάδος ἔδει νὰ γίνῃ.

Ἦτο πρόνοια στοιχειώδους προφυλάξεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν καλοβούλων βουλγαροφίλων προστατῶν της.

Πῶς λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος κατηγορεῖ τὸν Βασιλέα ὅτι ἂν τοῦ ἔλεγεν ὅτι ἦτο ἀποφασισμένος νὰ μὴ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν, αὐτός, ὁ κ. Βενιζέλος, δὲν θὰ ἐκήρυττε τὴν ἐπιστράτευσιν, καὶ ὅτι διὰ τῆς ἀποσιωπῆσεως ταύτης, ἡ ὁποία ἄλλως τε ὡς ἀπεδείξαμεν δὲν ἔχεται ἀληθείας, ὁ Βασιλεὺς ἐξεγέλασε τὸν κ. Βενιζέλον νὰ ὑπογράψῃ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως, διὰ νὰ ρίψῃ τὴν ἐπιστράτευσιν εἰς τὴν ράχιν του; Μόνον εἰς νήπια δύνανται νὰ λέγωνται τοιαῦτα πράγματα.

Ἦδη, θὰ ἐξετάσωμεν: Ἡ οὕτω κηρυχθεῖσα ἐπιστράτευσις, ἔπρεπε νὰ διατηρηθῆ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑλλάδος νὰ μείνῃ οὐδετέρα;

ΑΡΘΡΟΝ 21ον

(11 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΣΕΚΑΛΕΣΕ ΤΟΥΣ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΟΥΣ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ. - ΤΟ ΔΗΘΕΝ «ΕΡΩΤΗΜΑ» ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 6ης Νοεμβρίου μᾶς ἔθεσε τέσσαρα ἐρωτήματα, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὡς λέγει, ὅτι θὰ ἀπαντήσω εἰς ταῦτα σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως. Μολονότι ὅσα ἐξέθηκα εἰς τὰ πέντε προηγούμενα ἄρθρα μου εἶνε ἀπάντησις μὲ πλήρη ἀνάπτυξιν εἰς τὰ ἐρωτήματα τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐν τούτοις αἰσθάνομαι τὸν πειρασμὸν νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὰ τέσσαρα ἐρωτήματα τοῦ κ. Βενιζέλου, καὶ τὴν σύνοψιν τῶν ἀπαντήσεών μου ἐν εἶδει ἐρωταποκρίσεως. Αἱ ἀπαντήσεις μου, φυσικά, εἶνε σύντομοι συνοψίζουσαι τὰ ὅσα ἀνέπτυξα εἰς τὰ πέντε προηγούμενα ἄρθρα μου. Ἐπαναλαμβάνω τὰς ἐρωτήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπὸ τὸ προαναφερθὲν ἄρθρον του.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς δὲν κατεπάτει τὸ πολίτευμα, διαφωνῶν πρὸς τὸν ὑπεύθυνον κυβερνήτην, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐπαναφέρει εἰς τὴν ἐξουσίαν πρόσφατος λαϊκὴ ἐτυμηγορία καὶ μὲ ἄφηνε νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν πολιτικὴν μου, ἢ παρουσία τῶν 150.000 Ἀγγλογάλλων μαχητῶν ὡς συναγωνιστῶν μας, ἦτο ἐπιζημία διὰ τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα ἢ ἀντιθέτως πολυτιμοτάτη;

ΜΕΤΑΞΑΣ. Ὁ Βασιλεὺς δὲν κατεπάτησε τὸ πολίτευμα διαφωνήσας πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ σεῖς κατεπατήσατε τὸ πολίτευμα εἰσαγαγὼν ἄνευ Νόμου ξένους στρατοὺς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν.

Οὐδέποτε ἐπρόκειτο τῷ 1915 νὰ σᾶς στείλῃ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία 150.000 μαχητάς. Ὁ σὲρ Ἐδ. Γκρέϋ σᾶς ἐτηλεγράφησε νὰ ἀρκεσθῆτε εἰς μικρὰν δύναμιν, ἡ δὲ Γαλλία, ὡς ἀπεκάλυψεν ὁ Δελκασσέ, δὲν ἦτο διατεθειμένη νὰ στείλῃ παρὰ μικρὸν στρατόν. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τῆς Γαλλίας ἡ ὅλη δύναμις Ἀγγλων καὶ Γάλλων θὰ ἦτο περὶ τὰς 30.000 ἄνδρας, δηλ. τὸ ἐν πέμπτῳ τῶν 150 χιλιάδων σας.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς, πρὸ τῆς βουλγαρικῆς ἀκόμῃ ἐπιστρατεύσεως, ἦτο ἀποφασισμένος νὰ μὴ προστρέξῃ εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων, ἀλλὰ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν κατασύντριψιν των ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, διατί τὴν 8ην Σεπτεμβρίου, ἀντὶ νὰ μοῦ δηλώσῃ ὅτι ἔχει λάβει σταθερὰν καὶ ἀμετάτρεπτον περὶ τούτου ἀπόφασιν, ὅτε θὰ παρητούμην ἔκτοτε, διατί, λέγω, ὡς λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἤθελε νὰ προσέλθῃ εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων, προέβαλε τὴν ἀδυναμίαν τούτων νὰ διαθέσουν κατὰ τῶν Βουλγάρων τὰς 150.000 μαχητῶν, πού προέβλεπεν ἡ στρατιωτικὴ σύμβασις, καὶ ὡς ἐκ τούτου προεκάλεσε τὴν ἐρώ-

τησιν, ἂν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία εἶνε διατεθειμένοι ν' ἀναπληρώσουν τὴν ἐλλείπουσαν ταύτην δύναμιν;

ΜΕΤΑΞΑΣ. Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἦτο καθόλου προαποφασισμένος νὰ μὴ προστρέξῃ εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων. Τὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐβασίσαστε τὴν κατηγορίαν ταύτην, κατὰ τοῦ Βασιλέως, ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο πλαστόν. Συνεπῶς ὁ Βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο τὴν 8ην Σεπτεμβρίου νὰ σᾶς δηλώσῃ ἀπόφασιν ποὺ δὲν εἶχε. Ἦτο φυσικὸν νὰ ζητήσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ 2ου ἄρθρου τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως, διότι ἄλλως ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐδέχετο εἰς τὴν ράχιν τῆς ὅλον τὸ βᾶρος τῆς ἐπεμβάσεώς της. Ἡ ἰδέα τῆς προσκλήσεως 150 χιλιάδ. Ἀγγλογάλλων ἦτο ἰδική σας. Ἐὰν ἦτο δυνατὴ ἀποστολὴ τοιοῦτου συμμαχικοῦ στρατοῦ διὰ Θεσσαλονίκης ΕΓΚΑΙΡΩΣ εἰς τὰ σερβοβουλγαρικὰ σύνορα, ὥστε νὰ εἶνε ἐκεῖ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, ὁ Βασιλεὺς θὰ ἐλάμβανε ΑΣΦΑΛΩΣ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐπεμβάσεως. Ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐφάνταζετο ποτὲ ὅτι σεῖς, τὴν περὶ τούτου ΕΡΩΤΗΣΙΝ θὰ μεταβάλλετε εἰς ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΝ, οὔτε ὅτι ἀντὶ 150 χιλιάδ. Ἀγγλογάλλων, ἐγκαίρως προσερχομένων, θὰ ἐδέχεσθε 30 χιλιάδας καὶ αὐτῶν βραδύτατα προσελθόντων. Καὶ πρὸ παντὸς δὲν ἠγνόει ποτὲ ὅτι θὰ διεπράττετε πάντα ταῦτα ἐν πλήρει αὐτοῦ ἀγνοίᾳ, καὶ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν νὰ δημιουργήσῃτε διὰ τῆς ἀγγλογαλλικῆς ἀποβάσεως, ἐν συμπαιγνίᾳ μὲ τοὺς ἐνταῦθα πρέσβεις τῶν συμμάχων, ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΝ ΓΕΓΟΝΟΣ, ὥστε νὰ παρασύρετε τὴν Ἑλλάδα, ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ, εἰς πόλεμον.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Διατί τὴν 10ην Σεπτεμβρίου τοῦλάχιστον, ὅτε ἐξεδηλώθη ἡ ὀριστικὴ ἀπόφασίς του νὰ μὴ βοηθήσῃ τοὺς Σέρβους, δὲν ἐδέχθη τὴν παραίτησίν μου, ὅτε πᾶσα περαιτέρω συνεννόησις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν 150.000 Ἀγγλογάλλων θὰ διεκόπτετο, ἀλλ' ἐπέμεινε προβάλλων κακόπιστον ἐπιχειρήμα νὰ ὑπογράψω ἐγὼ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐνόθευσε τὴν ὅλην κατάστασιν, συντελέσας ὁ ἴδιος διὰ τῆς ἀλλοπροσάλλου πολιτικῆς του εἰς τὴν ἀποβίβασιν τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἢ ὁποῖα τοιαύτας δυσχερείας ἐδημιούργησεν ἀκολούθως εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Βασιλικῆς πολιτικῆς;

ΜΕΤΑΞΑΣ. Διατί δὲν ἐπιμείνατε σεῖς ὁ ἴδιος εἰς τὴν παραίτησίν σας τῆς 10ης Σεπτεμβρίου, ἂν πράγματι τὴν ὑπεβάλατε, διότι οὐδαμῶθεν εἶνε γνωστὴ ἡ τοιαύτη ὑπόβολή παραιτήσεως. Διατί δὲν ἐπιμείνατε εἰς ταύτην, ἀφοῦ, ὡς λέγετε, τότε ἐξεδηλώθη ἡ ὀριστικὴ ἀπόφασις τοῦ Βασιλέως, ἡ τελειῶς ἀντίθετος πρὸς τὴν πολιτικὴν σας; Διότι ἐπεριμείνατε νὰ πραγματοποιήσῃτε ἀγνοίᾳ καὶ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς τὴν εἴσοδον τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ εἶχατε συμφωνήσει μὲ τοὺς ἐνταῦθα πρέσβεις τῆς Ἀντάντ νὰ μὴ παραιτηθῆτε, ἀλλὰ νὰ δημιουργήσῃτε τὸ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΝ ΓΕΓΟΝΟΣ ἐν συμπαιγνίᾳ μετ' αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καὶ οὔτοι διεμαρτύροντο τὴν 25ην Σεπτεμβρίου ὅτι τοὺς ἐχαλάσατε τὸ παιγνίδι παρὰ τὰ συμπεφωνημένα, ὅτε τὴν προηγουμένην παρασυρθεῖς ἐν τῇ Βουλῇ προεκαλέσατε διὰ τῆς ἀσυνέτου, κατὰ τὸν κ. Δεμίδωφ, ἀγορεύσεώς σας, τὴν πτωσίν σας.

Ἡ δὲ ἑλληνικὴ ἐπιστράτευσις τῆς 10ης Σεπτεμβρίου, ἦτο ἐπιβεβλημένη ἀσχέτως μὲ τὴν πρὸς τὴν Σερβίαν βοήθειαν, διότι καὶ σεῖς ἀκόμη, ὄχι τὴν 10ην ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μετὰ 8 ἡμέρας, τὴν 18ην Σεπτεμβρίου ἐτηλεγραφεῖτε εἰς τὸν Σερ Ἔδ. Γκρέυ τὰς ὑποψίας σας ὅτι τὰ Ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα τῶν ὁποίων ἡ ἀπόβασις εἶχεν ἀρχίσει εἰς Θεσσαλονίκην, θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ὄχι πρὸς βοήθειαν τῆς Σερβίας, ἀλλὰ πρὸς καταναγκασμὸν τῆς Σερβίας καὶ Ἑλλάδος ὅπως κάμουν ἐδαφικὰς παραχωρήσεις εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Μετὰ τοῦτο ποῖος εἶνε κακόπιστος: ὁ Βασιλεὺς ὅστις ἐκ συμφώνου μὲ ὑμᾶς ἔκαμεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπέβαλλε στοιχειώδης προφύλαξις τῆς Ἑλλάδος, ἢ σεῖς, ὅστις θέλετε νὰ ρίψητε εἰς τὴν ράχιν του ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἦτο στοιχειωδῶς ἐπιβεβλημένον καὶ εἰς σᾶς τὸν ἴδιον;

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἀντελαμβάνετο ἐκ τῶν προτέρων τὸ Ἐπιτελεῖον τὰς δυσχερείας πού θὰ ἐδημιούργει εἰς τὴν Βασιλικὴν πολιτικὴν, ἢ εἰς Θεσσαλονικὴν ἀπόβασις τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων; Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔχει νὰ μνημονεύσῃ ὁ κ. Μεταξᾶς καὶ ἐν κἂν ἔγγραφον τοῦ Ἐπιτελείου πρὸς τὸν Βασιλέα, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ἐφιστᾶται ἡ προσοχὴ τοῦ τελευταίου ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ἀποφευχθῇ ἡ ἀγγλογαλλικὴ ἀπόβασις εἰς Θεσσαλονικὴν; Καὶ ἂν ὑπάρχῃ τοιοῦτο ἔγγραφον, ἢ ἂν προφορικῶς ἐγίναν αἱ σχετικαὶ παραστάσεις, ἢ μπορεῖ ὁ κ. Μεταξᾶς νὰ ἐξηγήσῃ, διατί αἱ παραστάσεις αὐταὶ τοῦ Ἐπιτελείου δὲν εἰσηκούσθησαν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως;

ΜΕΤΑΞΑΣ. Τὸ Ἐπιτελεῖον δὲν εἶχεν οὐδεμίαν γνῶσιν τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου τεκταινομένης ἀποβάσεως ξένου στρατοῦ εἰς Θεσσαλονικὴν. Ἔμαθε ταύτην ὅταν αὕτη ἦρχισε πραγματοποιουμένη ἐκ τοῦ τηλεγραφήματος τοῦ στρατηγοῦ Μοσχοπούλου.

Ἐξομολογούμεθα ταπεινῶς ὅτι δὲν ἠδυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν, ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος, ὅστις ἔλεγεν ὅτι εἶχε κάμει εἰς τὰς Δυτικὰς Δυνάμεις μίαν ἀπλήν ἐρώτησιν, ΚΑΙ ΗΤΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΗΛΩΣΙΝ ΤΟΥ κ. ΓΚΙΓΙΕΜΕΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΕΔΕΙ ΝΑ ΘΕΩΡΗΘΗ ΩΣ ΜΗ ΓΕΝΟΜΕΝΗ, ὅτι πράγματι εἶχε κάμει ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΝ, καὶ ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ Βασιλέως καὶ Βουλῆς, συνεννοήθη κρυφίως μετὰ ξένων πρέσβεων πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς ἀποβάσεως ὅπως δημιουργηθῇ τετελεσμένον γεγονός. Ἐξομολογούμεθα ταπεινῶς ὅτι δὲν ἠδυνάμεθα οὔτε κἂν νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος συνεννοεῖτο κρυφίως μετὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας, ὅπως ΣΤΑΛΩΣΙΝ ΕἰΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΚΛΙΜΑΚΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΒΑΣΙΣΘΗΣΟΜΕΝΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΕΤΗΜΦΙΕΣΜΕΝΑ. Ὁμολογοῦμεν ταπεινῶς ὅτι δὲν μᾶς ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν νοῦν ὅτι ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος ἐπισήμως ἐξαγγέλλων ὅτι θὰ κάμῃ ἐντονωτάτην διαμαρτυρίαν δι' ἀπόβασιν, τῆς ὁποίας, ὡς ἔλεγε, δὲν εἶχεν ἰδέαν, ὄχι μόνον διεμαρτυρήθη χλιαρώτατα, ἀλλὰ καὶ ἀνεκοίνωσεν ἰδιαιτέρως εἰς τὰς κυβερνήσεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ὅτι ἡ διαμαρτυρία του αὕτη ἐγένετο διὰ τὸν τύπον, ΩΣ ΕἶΧΕ ΠΡΟΣΥΜΦΩΝΗΘΗ ΜΕΤ' ΑΥΤΩΝ.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὁ κ. Μεταξᾶς θὰ αἰσθανθῇ, ἐλπίζω, τὴν ἀνάγκην νὰ ἀπαντήσῃ

σαφώς και άπεριφράστως εις μίαν έκάστην τῶν ἐρωτήσεών μου τούτων.

ΜΕΤΑΞΑΣ. Ἐλπίζω ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ἔμεινεν ἀπὸ ἐμὲ ἱκανοποιημένος. Σαφέστερον καὶ πλέον ἀπεριφράστως δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀπαντήσω. Ἐγὼ ὅμως δὲν εἶμαι διόλου ἱκανοποιημένος ἀπὸ αὐτόν. Εἰς τόσας ἐρωτήσεις πού τοῦ ἔκαμα εἰς τόσα ἄρθρα μου δὲν ἀπήντησε. Ἄς ἐπιτραπῆ νὰ ἐπιμείνω εἰς τρεῖς μόνον, τὰς ἄλλας τοῦ τὰς χαρίζω.

1ον. Διατί ὁ κ. Βενιζέλος, ἀφοῦ εἶχε τὴν βεβαιότητα πολέμου, καὶ μεταπολεμικῶς ἀκόμη, Ἑλλάδος πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐχάρισεν εἰς αὐτὴν τὸν «Γκαίμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου», ἐφοδιάσας αὐτὰ μὲ γαιάνθρακας, ἵνα κατορθώσωσι, νὰ πλεύσωσι πρὸς Κωνσταντινούπολιν, ἄνευ τοῦ ὁποίου θὰ συνελαμβάνοντο ὑπὸ τοῦ καταδιώκοντος αὐτὰ ἀγγλικοῦ στόλου;

2ον. Διατί ὁ κ. Βενιζέλος παρεβίασε τὴν Ἑλληνοσερβικὴν Συνθήκην συμμαχίας ἀναγγείλας εἰς τὸν κ. Πάσιτς, εἰς ἀπάντησιν αἰτήσεώς του τῆς 12 Ἰουλίου 1914 διὰ βοήθειαν τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἀναγγείλας, λέγομεν, τὴν ΑΠΟΦΑΣΙΝ του ὅπως μὴ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν, μολοντί εἶχεν ἐκ τῆς Συνθήκης ρητὴν πρὸς τοῦτο ὑποχρέωσιν;

3ον. Διατί ἀφοῦ ἦτο ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΟΣ νὰ μὴ δώσῃ τὴν βοήθειαν ταύτην, ἐπεχείρει νὰ εὕρῃ τρόπον νὰ κολλήσῃ εἰς τὸ μέτωπον τῆς Σερβίας τὴν μομφὴν ὅτι αὐτὴ προεκάλεσε τὸν πόλεμον τῆς Αὐστρίας ἐναντίον της;

Καὶ τώρα ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀνεκίνησεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς δύο ἐκ τῶν προηγουμένων ἀρθρῶν του καὶ τὸ ὁποῖον ὑπεσχέθημεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ ἀναπτύξωμεν.

Διατί, ἀφοῦ μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως Ζαίμη τῆς 24ης Σεπτεμβρίου 1914, καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑλλάδος νὰ παραμείνῃ οὐδετέρα, ὁ Βασιλεὺς καὶ αἱ κατόπιν Κυβερνήσεις του διετήρησαν τὴν ἐπιστράτευσιν;

Δὲν θέλομεν νὰ ἐρωτήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν κ. Βενιζέλον: Διατί ἀφοῦ ἐνόμιζε περιττὴν τὴν ἐπιστράτευσιν δὲν ἐζήτησε τὴν διάλυσιν αὐτῆς κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς ἐπὶ Κυβερνήσεως Ζαίμη ὡς ἀντιπολιτευόμενος; Ἄλλὰ ὄχι, θεωροῦμεν περιττὴν τοιαύτην ἐρώτησιν. Διότι ἡ ἐπιστράτευσίς ἐπεβάλλετο νὰ διατηρηθῆ.

Πρῶτον καὶ κύριον: Οὐδεὶς δύναται νὰ διαμφισβητήσῃ ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπιστράτευσίς ἦτο ἀναγκαία τουλάχιστον μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου ὅτε ἔφθασαν ἐνταῦθα τὰ ἐγγυητικὰ ἔγγραφα τῆς Γερμανίας καὶ τῶν συμμάχων της, τῶν ὁποίων τὴν ὑπαρξιν πεισματωδῶς ἀρνεῖται ὁ κ. Βενιζέλος, παρὰ τὴν μαρτυρίαν ἀξιόπιστων μαρτύρων, οἵτινες ἐκράτησαν ταῦτα εἰς χεῖρας των καὶ τὰ ἐμελέτησαν, ὡς ἐκ τῶν ὑπηρεσιακῶν καθηκόντων των, καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ περίπου περιεχόμενον αὐτῶν πρὸ τῆς ὀριστικῆς διατυπώσεώς των, συνεζήτησεν ὁ ἴδιος κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Βουλῆς τῆς 28ης Σεπτεμβρίου 1915, δώσας μάλιστα καὶ σχετικὰ συμβουλὰς εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Δεύτερον: Ἡ ἀπόβασίς τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην, ἡ ἀποτυχία του εἰς Κριβολὰκ ὅπως εἰσδύσῃ εἰς Σερβίαν καὶ ἡ κατόπιν ταύτης

υποχώρησής του εις Θεσσαλονίκην, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅπου καὶ ἤρχισεν ὄχυρούμενος μετέβαλλε μοιραίως ὀλόκληρον τὴν Μακεδονίαν εἰς θέατρον πολέμου. Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς ἓν ἐκ τῶν ἄρθρων του, ἀπορεῖ πῶς ὁ Βασιλεὺς, εὐθύς μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως Ζαίμη, δὲν ἀπήτησεν ἀπὸ τοὺς Συμμάχους νὰ σταματήσωσι τὴν ἀπόβασιν καὶ ἐπομένως καὶ νὰ φύγωσι. Καὶ ἡμεῖς καταπλησσομεθα διὰ τὴν τοιαύτην ἀπορίαν. Οἱ Ἀγγλογάλλοι ἤλθον εἰς Θεσσαλονίκην ΠΡΟΣΚΛΗΘΕΝΤΕΣ ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου, δηλαδὴ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. ἤλθον, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁ Τύπος τῶν δύο χωρῶν ἐπανηγύρισε τὸ γεγονός, καὶ διέσπειρε παντοῦ τὴν εἶδησιν ὅτι ὁ στρατὸς των ἐγένετο ἐν Ἑλλάδι δεκτὸς μετὰ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγαλλιάσεως ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ ἤθελεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅπως ἡ διαδεχθεῖσα αὐτὸν Κυβέρνησις Ζαίμη ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς Συμμάχους, προσκληθέντας ἀπὸ τὴν προκάτοχον Κυβέρνησιν νὰ φύγωσι; Δὲν πιστεύω νὰ μὴ ἐννοῆ, ὅπως ἄλλως τε καὶ πᾶς τις τὸ ἐννοεῖ, ὅτι ἡ τοιαύτη αἴτησις θὰ προεκάλει τοῦλάχιστον πόλεμον τῶν Συμμάχων κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀναφερόμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὴν ἐξῆς χαρακτηριστικὴν περικοπὴν ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ Κίτσεναρ ὑπὸ Γεωργ. Ἄρθουρ, τόμος 111, σελίς 261. Πρόκειται περὶ ἐπιστολῆς τοῦ λόρδου Κίτσεναρ πρὸς τὸν Ἄσκουιθ, ἣτις ἔχει ὡς ἐξῆς: «Εἶδον (ὁ Κίτσεναρ) τὸν Μπριὰν καὶ τὸν Γκαλλιενί. Σχετικῶς μὲ τὴν Θεσσαλονικὴν δὲν ἀκοῦνε τίποτε. Ἀμφότεροι ἐπιμένουν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης ἀποστολῆς ἐκεῖ καὶ ἄλλου στρατοῦ καὶ κατ' οὐδένα λόγον ἐννοοῦν νὰ ἀκούσουν περὶ ἐκκενώσεως. Δὲν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν οὔτε κινδύνους, οὔτε στρατιωτικὰς δυσχερείας καὶ ἐπικαλοῦνται πολιτικὰ ἐπιχειρήματα, ὡς π.χ. τὴν διάσωσιν τῶν Σέρβων, ΩΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΙΝ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ». (Ἡ ἐπιστολὴ ἐστάλη μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κίτσεναρ ἐξ Ἑλλάδος, Νοέμβριον 1915).

Πῶς θὰ ἠδύνατο ἡ Ἑλλάς, κατόπιν, ὅταν ὁ ἀγγλογαλλικὸς στρατὸς μετέβαλλε τὴν Θεσσαλονικὴν εἰς περικεχαρακωμένον στρατόπεδον, κατελάμβανε τὰ φρούρια καὶ ὄχυρά ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐπεξέτεινε ὁσημέραι τὴν κατοχὴν του, νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κατ' αὐτῶν ἐπίθεσιν τῶν Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων ἄνευ πολέμου πρὸς αὐτούς;

ΜΟΙΡΑΙΩΣ ΜΕΤΕΒΑΛΛΕΤΟ Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΕΙΣ ΘΕΑΤΡΟΝ ΠΟΛΕΜΟΥ, ΧΑΡΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΟ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΘΕΙΣΑΝ ΑΠΟΒΑΣΙΝ ΤΩΝ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΩΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ.

Τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ ἡ Ἑλλάς; Νὰ προσπαθήσῃ παντὶ σθένει νὰ περιορίσῃ τὸν χῶρον τοῦ μοιραίως μεταβαλλομένου εἰς πεδῖον ἀγῶνος ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἐφ' ὅσον τὸ δυνατὸν εἰς τὸ ἐλάχιστον. Τοῦτο βεβαίως δὲν ἐξηρτᾶτο ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ αὐτῆν. Ἀλλὰ ἐὰν διέλυε τὴν ἐπιστράτευσιν αὐτῆς, δὲν θὰ ἐξηπλοῦντο εὐθύς ἐξ ἀρχῆς οἱ ἀγωνιζόμενοι στρατοὶ ὄχι μόνον εἰς ὀλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, ἀλλὰ καὶ πέραν αὐτῆς, ὅπως συνέβη μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν αὐτῆς τοῦ Ἰουνίου 1916; Ἐπομένως, ἔπρεπε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐπιστράτευσιν ἡ Ἑλλάς, ὅπως διὰ τῆς δυνάμεώς της προσπαθῆσῃ νὰ περιορίσῃ εἰς τὸ ἐλάχιστον τὸ πε-

δίου του αγώνος. Μέχρι τέλους δὲν κατωρθώθη τοῦτο. Ἀλλὰ πιθανώτατα θὰ κατωρθοῦτο ἔαν ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐδηλητηρίαζε διὰ παντὸς τρόπον τὰς σχέσεις ἐπισήμου Ἑλλάδος καὶ Ἀντάντ, ὥστε οἱ Σύμμαχοι, καίτοι διασωθέντες κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1915 ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς Βουλγάρους μετὰ τὸ Κρίβολακ, χάρις εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Βασιλέως στηριζομένου ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐν τούτοις νὰ θεωρήσωσι βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τοὺς Ἕλληνας ὡς ὑπόουλους ἐχθροὺς των, σκευωροῦντας τὴν ἀπώλειάν των, ἀξίους καταστροφῆς, ἐκτός... ἔαν ἔθετον τὸν κ. Βενιζέλον, τὸν μόνον φίλον τῆς Ἀντάντ, ἐπὶ κεφαλῆς των.

Εἰς κατωτέρω ἄρθρον θὰ φέρωμεν ἐπὶ τῆς τοιαύτης ὑπόουλου ἐνεργείας τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν παράδειγμα δυνάμενον ν' ἀνοίξη καὶ τοῦ τυφλοτέρου τοὺς ὀφθαλμοὺς.

Ἀλλὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως ἐζήτει καὶ ἡ Ἀντάντ. Ὁ κ. Βενιζέλος διαψεύδων ἡμᾶς μᾶς προκαλεῖ νὰ φέρωμεν ἀπόδειξιν τούτου. Θὰ τοῦ τὴν φέρωμεν εἰς τὸ προσεχὲς ἄρθρον καὶ θὰ τοῦ ἐξηγήσωμεν καὶ τοὺς λόγους διατί οἱ Σύμμαχοι ἤθελον, τοῦλάχιστον κατὰ τοὺς ἕξ πρώτους μῆνας ἀπὸ τῆς ἀποβάσεως ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην, τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεώς μας.

ΑΡΘΡΟΝ 22ον

(12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΙ ΕΖΗΤΗΣΑΝ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. - Ο ΚΙΤΣΕΝΕΡ ΕΦΡΟΝΕΙ ΟΤΙ ΕΠΕΒΑΛΛΕΤΟ Η ΔΙΑΤΗΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ.

Ἐπεσχέθημεν νὰ φέρωμεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ἀποδείξεις ὅτι ἡ Ἀντάντ ἐπεθύμει τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεώς μας, καὶ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἐπεθύμει τοῦτο.

Περὶ τὴν 6ην Νοεμβρίου 1915 ἡ δύναμις τῶν Ἀγγλογάλλων μαχίμων καὶ μὴ μαχίμων ἢ ἀποβιβασθεῖσα εἰς Θεσσαλονίκην ἀνήρχετο εἰς 60.000 ἄνδρας. Περὶ αὐτούς, καὶ ἰδίως εἰς τὰ πλευρά των, ἦτο συγκεντρωμένον τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ περαιτέρω συγκέντρωσις ἀνεκόπη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῆς Θεσσαλονίκης ὑπῆρχον ἑλληνικαὶ καὶ συμμαχικαὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαί. Τὸ Στρατηγεῖον τῶν Συμμάχων, διέτασσε καθημερινῶς τὴν κατάληψιν σημείων, πολλάκις ἄνευ ἀνάγκης, π.χ. τοῦ Καρὰ Μπουρνοῦ, ἀπειλῆσαν μάλιστα καὶ βομβαρδισμὸν τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς φρουρᾶς. Διαρκεῖς προστριβαὶ καὶ παράπονα καὶ διαμαρτυραὶ διὰ τὴν χρῆσιν τῶν τηλεγράφων καὶ σιδηροδρόμων. Ἡ ἐν Ἀθήναις ραδιουργία ἐξηρέθιζε περισσότερο τὸς πρέσβεις τῶν Συμμάχων καὶ τὰς Κυβερνήσεις των, καθημε-

ρινώς, έναντίον τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βασιλέως, ὅτι ἐπίτηδες δυσκολεύουσι τοὺς Συμμάχους, ὅτι τοὺς δολιεύονται, ὅτι ἐπιζητοῦν τὴν καταστροφὴν των κ.λπ.

Τί ἀπλούτερον, παρὰ αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις νὰ ζητήσουν τὴν ἄμεσον ἀποστράτευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκκένωσιν τῆς Μακεδονίας;

Καὶ ὁμως δὲν ἐζήτησαν τοῦτο. Κάθε ἄλλο!

Τὴν 11ην Νοεμβρίου, μετὰ ἀπειλὰς ἀποκλεισμοῦ, βομβαρδισμοῦ κτλ. αἱ Κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβεών των, ἐζήτησαν τὰ ἑξῆς:

«1ον) Ἀποχώρησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς πόλεως τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν περιχώρων της.

»2ον) Πλήρη καὶ ἐλευθέραν διάθεσιν τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν ὁδῶν ὑπὸ »τῶν Συμμάχων, μέχρι τῶν συνόρων καὶ ἰδίως πρὸς Κρίβολακ καὶ Μοναστήριον, »καὶ ἐλευθερίαν ὀργανώσεως ἀμυντικῆς πέριξ τῆς Θεσσαλονίκης.

»3ον) Ἐλευθερίαν ἐνεργείας κατὰ θάλασσαν, δηλ. δικαίωμα νηοφίας ἐπὶ παντὸς πλοίου καὶ πλοιαρίου, ἐντὸς τῶν χωρικῶν ὑδάτων τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ »τὸ δικαίωμα νὰ ἀναζητῶσι καὶ καταστρέφωσι τὰ ἐχθρικά ὑποβρύχια καὶ τὰς »βράσεις ἀνεφοδιασμοῦ των ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀκτῶν».

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τὰ ἀπεδέχθη ὅλα. Τὸ τί ἐστοίχισεν ὁ τελευταῖος ὅρος εἰς τοὺς δυστυχεῖς Ἑλληνας κατοίκους τῶν παραλιῶν, ἃς τὸ διηγηθῶσιν οἱ ὑποστάντες τὰ πάνδεινα παλαιότεροι πρὸς τὰς νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, εἰς τὰς ὁποίας θέλει ὁ κ. Βενιζέλος νὰ διδάξῃ ἱστορίαν.

Ἄλλὰ ἔπρεπε καὶ νὰ ἐφαρμοσθῶσιν οἱ ὅροι οὗτοι, οἱ ὁποῖοι ἂν ἐφηρμόζοντο, θὰ καθίστων ἀδύνατον τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τὴν διαμονὴν τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Δὲν ἔλειπεν ὁ ἀείμνηστος Σκουλούδης νὰ καταστήσῃ τοῦτο γνωστὸν εἰς τοὺς Συμμάχους ἤδη ἀπὸ τῆς 7ης Νοεμβρίου διὰ διακοινώσεώς του, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατέληγεν ὡς ἑξῆς:

«Ἄλλὰ ἀπέναντι τῆς καθαρῶς ἐχθρικῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα στάσεως τῶν »Συμμάχων Δυνάμεων, ἢ Ἑλλάς θὰ ἐβλεπεν αὐτὴν ἠναγκασμένην, ἢ νὰ διατάξῃ »τὴν ἀποχώρησιν τῶν στρατευμάτων της ἢ νὰ ἐξετάσῃ ἐὰν θὰ ἦτο σύμφωνον »πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Τόπου νὰ προβῇ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ, »ἀφίνουσα εἰς τὰς Συμμάχους Δυνάμεις πᾶσαν τὴν εὐθύνην τῶν γεγονότων, »ἅτινα ἠδύναντο ἐντεῦθεν νὰ ἐπακολουθήσωσι».

Τὸ φυσικώτερον νὰ ἀπήντων αἱ Δυνάμεις: ἀποστρατευθῆτε καὶ πηγαίνετε στὸ καλὸ! Ἄλλὰ κάθε ἄλλο!

Μετὰ τὴν ἀποδοχὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος τῶν ἀνωτέρω ὅρων, οἵτινες μοιραίως θὰ ἦγον εἰς τὴν ἀποστράτευσιν, ὁ μακαρίτης Σκουλούδης ματαίως ἐζήτηε ἀπὸ τὰς Δυνάμεις νὰ διατάξωσι τὰς στρατιωτικὰς των ἀρχάς, ὅπως συνεννοηθῶσι μετὰ τῶν ἡμετέρων στρατιωτικῶν ἀρχῶν πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ὅρων τούτων καὶ διώρισε μάλιστα τὸν (τότε ἀντ)άρχη τῆς Γ. Ἐπιτελείου) κ. Πάλην ὅπως μεταβῇ εἰς Θεσ)νίκην καὶ καθορίσῃ μετὰ τῶν στρατηγῶν τῶν Συμμάχων τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω ὅρων. Ἄλλὰ ἀπάντησις εἰς τοῦτο ἀπὸ τὰς Συμμά-

χους Δυνάμεις δὲν ἤρχετο. Οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τότε ἀνέλαβον ὑπ' εὐθύνην τῶν νὰ ἐγκρίνωσι τὴν ἀποστολὴν τοῦ κ. Πάλη εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς διαπραγματεύσιν.

Ἐν τῷ μεταξύ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ὁ λόρδος Κίτσενερ, ὅστις ἔσχεν ἐπανειλημμένας συνεντεύξεις μετὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη. Κατὰ μίαν συνομιλίαν του μετὰ τοῦ τελευταίου γενομένην τὴν 7ην Νοεμβρίου, καὶ τὴν ὁποίαν ἐκθέτει ἐν ὄλῃ τῇ λεπτομερείᾳ ὁ μακαρίτης Σκουλούδης ἐν ἐγγράφῳ του κατατεθειμένῳ ἔκτοτε ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐγένετο μεταξύ ἄλλων καὶ ὁ ἐξῆς χαρακτηριστικὸς διάλογος.

Τὸν λόρδον Κίτσενερ ὁμιλοῦντα περὶ τῆς ἐπιθυμίας τῶν Συμμάχων νὰ ἔχουν ἐν Μακεδονίᾳ ἐλευθερίαν κινήσεως καὶ ἐνεργείας, διακόπτει ὁ Σκουλούδης καὶ τοῦ ἀνακοινώνει τὴν διακοίνωσίν του πρὸς τὰς Δυνάμεις τῆς ἰδίας ἡμέρας, τὴν ὁποίαν προαναφέραμεν καὶ ἣτις κατέληγε μὲ τὴν δῆλωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὅτι κατ' ἀνάγκην θὰ σκεφθῆ περὶ ἐκκενώσεως τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἀποστρατεύσεώς του. Ἐκεῖ διακόπτει ὁ Κίτσενερ καὶ ἀπαντῶν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο, λέγει εἰς τὸν Σκουλούδην, ὅτι ὅσον ἀφορᾷ Εἰς ΜΕΡΙΚΗΝ ΤΙΝΑ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΑΝΗΚΕΙ Εἰς ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΝΑ ΛΑΒΗ ΟἶΑΝ ΤΗ ΣΥΜΦΕΡΕΙ ΑΠΟΦΑΣΙΝ, ΑΛΛΑ ΟΧΙ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΕΡΙ ΓΕΝΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ, Η ΟΠΟΙΑ ΦΡΟΝΕΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΣΥΜΦΕΡΕΙ Εἰς ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Ἦδη προκειμένου νὰ ἀναχωρήσῃ ὁ κ. Πάλης εἰς Θεσσαλονίκην ἡ Κυβέρνησις τοῦ ἔδωκε τὰς ἐξῆς ὁδηγίας, ἐγγράφους ὅπως τὰς ἔχη ὑπ' ὄψιν του διὰ τὰς διαπραγματεύσεις του μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Συμμάχων στρατῶν (παραλαμβάνομεν ταύτας ἐκ τοῦ σχετικοῦ ἐγγράφου):

«Κατὰ τὴν μετὰ τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν συνεννόησιν ὁ ἄντισ. Πάλης δέον νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν:

α') Κατ' οὐδένα λόγον θὰ γίνωσιν ἀποδεκταὶ αἰτήσεις τοιαῦται, ὧν ἡ παροχὴ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἔξοδος τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. (Καὶ ἔπονται ποῖαι εἶνε αὐταί).

β') ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΥΠΟΧΩΡΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΩΝ ΕΝΤΕΥΘΕΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ, Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΘΑ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΙΝ ΤΟΥ ΠΙΘΑΝΩΝ ΠΕΔΙΩΝ ΑΓΩΝΟΣ, ΟΥΔΟΛΩΣ ΕΠΕΜΒΑΙΝΩΝ Εἰς ΤΟΥΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑΣ ΑΥΤΩΝ.

γ') Ἐὰν τεθῆ ζήτημα πλήρους ἐκκενώσεως τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, θὰ ἀπορριφθῆ τοῦτο.

δ') Αἱ ἀγγλογαλλικαὶ στρατ. ἀρχαὶ δύνανται νὰ ζητήσωσι παροχὴν εὐκολιῶν γνωρίζουσιν τὸν σκοπόν, ὃν αἱ εὐκολίαι αὐταὶ προτίθενται, ἀλλ' ὁ καθορισμὸς τῶν μέσων δι' ὧν θὰ ἐπιτευχθῆ ἡ παροχὴ τῆς αἰτουμένης εὐκολίας, ἂν αὕτη ἐγκριθῆ, ἀπόκειται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχήν.

ε') Τὸ ζήτημα τῆς παραδόσεως ἢ ἀσφαλίσεως τοῦ Καραμπουρνοῦ οὔτε κἂν νὰ συζητηθῆ.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΩΝ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΠΡΟΣ ΕΠΙΒΟΛΗΝ ΜΕΤΡΩΝ ΑΠΑ-

»ΡΑΔΕΚΤΩΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΘΑ ΕΠΙΦΕΡΗ ΕΝΤΟΝΟΝ ΔΙΑΜΑΡ-
»ΤΥΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ.»

Τὴν 26ην Νοεμβρίου ἐγένετο ἡ πρώτη σύσκεψις τῶν Συμμάχων Στρατηγῶν μετὰ τοῦ ἀντισ. Πάλη. Κατὰ ταύτην εὐθύς ἀμέσως ὁ ἀντισ. Πάλης ἔφερεν εἰς γνῶσιν τῶν ξένων στρατηγῶν τὰς ἀνωτέρω ὁδηγίας, τονίσας τὴν τελευταίαν παράγραφον περὶ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ, καὶ τότε μετὰ συζήτησιν ἐπὶ λεπτομερειῶν ἐγένοντο οἱ ὅροι τῆς Ἑλλάδος δεκτοί, οἱ ὅποιοι ὅροι ἦσαν ἐντελῶς ἀντίθετοι πρὸς τοὺς διατυπωθέντας ἐν τῷ τελεσιγράφῳ τῆς Ἀντάντ τῆς 11ης Νοεμβρίου.

Διατί; ΔΙΟΤΙ ἈΝ ΔΕΝ ΕΓΙΝΟΝΤΟ ΔΕΚΤΟΙ, ΘΑ ΕΠΗΚΟΛΟΥΘΕΙ Η ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ.

Συγχρόνως σχεδὸν τὴν 27ην Νοεμβρίου οἱ τέσσαρες πρέσβεις τῆς Ἀντάντ ἐπισκέπτονται τὸν μακαρίτην Σκουλούδη. Τῷ ἀνακοινοῦσι κατ' ἐντολὴν τῶν Κυβερνήσεων τῶν ὅτι δέχονται τοὺς ὅρους τοῦ Βασιλέως, καὶ φθάνουσιν συμφωνοῦντες ἐπὶ τῶν ἐξῆς, τὰ ὅποια καὶ ἐτηλεγραφήθησαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς πρεσβείας τὴν ἰδίαν ἡμέραν.

«1ον) Ἡ Θεσσαλονίκη δὲν θὰ ἐκκενωθῆ ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ ἐκεῖ διαμένουσα Ἑλληνικὴ μεραρχία θὰ ἐξακολουθήσῃ παραμένουσα».

«2ον) Ἐὰν τὸ προσωπικὸν τῶν σιδηροδρόμων δὲν εἶνε ἐπαρκές, ἡ Ἑλλὰς θὰ πτὸ αὐξήσῃ εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀσφαλίσῃ τὸ μέγιστον τῆς ἀποδόσεως, ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν θὰ δεχθῆ ὑπαλλήλους ξένους.

«3ον) Ἡ Ἑλλὰς δὲν θὰ ἀντιταχθῆ διὰ τῆς βίας εἰς τὰς ὀχυρωματικὰς ἐργασίας τῶν Συμμάχων, ἢ εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κατάληψιν ὀχυρῶν σημείων, ἀλλὰ θὰ διατυπώσῃ τὴν πλέον ἔντονον διαμαρτυρίαν καὶ ΤΑΥΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΝ ΚΑΙ «ΟΥΧΙ ΜΟΝΟΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΤΥΠΟΝ». (Προφανῶς εἶχαν ὑπ' ὄψιν τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ ж. Βενιζέλου διὰ τὴν ἀπόβασιν, ἢ ὅποια ἐγίνε διὰ τὸν τύπον).

«4ον) ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΚΑΘ' ἩΝ ΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΠΕΣΥΡΟΝ ΤΟΝ «ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΠΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ, ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΘΑ ΑΠΕ- «ΣΥΡΟΝΤΟ, ΕΙΣ ΤΡΟΠΟΝ ΩΣΤΕ Ν' ΑΦΗΣΟΥΝ ΕΙΣ ΤΑ ΔΥΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ «ΤΟ ΠΕΔΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΔΙΑ ΝΑ ΕΞΑΝΤΛΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΤ' ΑΛΛΗΛΩΝ ΠΑΛΗΝ ΤΩΝ.

«5ον) Ἡ Ἑλλὰς δὲν δέχεται οὐδεμίαν συζήτησιν περὶ τοῦ Καραμπουρνοῦ, ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς ἔδωκε τὸν λόγον τοῦ ὅτι οὐδέποτε θὰ γίνῃ χρῆσις τοῦ φρουρίου τούτου, ἢ τοῦ ἔναντι αὐτοῦ πυροβολείου, κατὰ τῶν συμμαχικῶν στρατῶν».

Ὡστε οἱ ὅροι τοῦ τελεσιγράφου τῶν Συμμάχων τῆς 11ης Νοεμβρίου ἀνετράπησαν καὶ ἐγένοντο δεκτοί οἱ ὅροι τοῦ Βασιλέως. Διατί; Διότι τὴν 7ην Νοεμβρίου ὁ μακαρίτης Σκουλούδης εἰδοποίησε τοὺς Συμμάχους ὅτι ἂν ἐπέμενον ἐπὶ τῶν ὄρων τῶν ΘΑ ΕΠΗΚΟΛΟΥΘΕΙ Η ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΕ ΟΛΑΣ ΑΥΤΗΣ ΤΑΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ.

Διατί ἐπέμενον τόσον οἱ Σύμμαχοι διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν παραμονὴν του ἐν Μακεδονίᾳ;

Τὸ λέγει ὁ Ἄγγλος στρατιωτικὸς ἀκόλουθος συνταγματάρχης Κάνιγγαμ

τὴν 23ην Νοεμβρίου εὐρισκόμενος ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰς τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον:

«Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς σώζει καὶ σταθεροποιεῖ τὴν ἀσφάλειαν τῶν πλευρῶν καὶ τῶν νώτων τῶν Συμμάχων. ΚΑΙ ΟΥΤΟΙ ΔΕΝ ΕΝΝΟΟΥΝ ΝΑ ΦΥΓΗ ΟΥΤΕ ΕΝΑΣ ΕΛΛΗΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΕΚ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ». (Στ. Σκουλούδη. Σημειώσεις σελίς 46. Ἀθῆναι 1921).

Φαντάζεται κανεὶς τί θὰ ἐπηκολούθει ἐὰν τὰ μέσα Νοεμβρίου 1915 ἀπεστρατεύετο ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς, ἀπεσύρετο ἐκ Μακεδονίας καὶ ἄφηνε τὰς 60.000 Ἀγγλογάλλων, (μαχίμους καὶ μὴ μαχίμους), ἀκόμη ἀνοργανώτους ἀπέναντι τοῦ νικήσαντος τοῦς Σέρβους Αὐστρογερμανικοῦ καὶ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ;

Οὔτε ἡ πρώτη μερική εἰσβολὴ τῶν Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, τὸν Μάϊον 1916 θὰ ἐλάμβανε χώραν, ἐὰν ὁ στρατηγὸς Σαράιγ δὲν ἐπεξέτεινε ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος δι' ἐλαφρῶν φαλάγγων ὀπισθεν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τὰς κινήσεις του ματαίως καὶ ἀσκόπως.

Οὔτε ἡ δευτέρα γενική εἰσβολὴ τῶν Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν κατὰ Ἰούλιον καὶ Αὐγούστον τοῦ 1916 θὰ ἐλάμβανε χώραν ἐὰν δὲν ἀπεστρατεύετο ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατόπιν ἀπαιτήσεως τῶν Συμμάχων διὰ τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου ἀπελπισθέντων πλέον ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ παρασύρωσι τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Βασιλέως εἰς πόλεμον.

Ὁ κ. Ζαΐμης κληθεὶς κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη ΩΣ ΜΑΡΤΥΣ κατέθεσε τὴν 4ην Φεβρουαρίου 1919 τὰ ἐξῆς:

«Ὅταν ἀνέλαβα τὴν Κυβέρνησιν τὴν 8)21 Ἰουνίου 1916 ἐσκέφθην ὅτι ὠφείλαμεν ἢ νὰ δεχθῶμεν τὴν νόταν τῶν Συμμάχων, ὅπως ἦτο, καὶ νὰ ἀποστρατεύσωμεν, ὅποτε ἐτρέχαμεν τὸν κίνδυνον νὰ γίνῃ εἰσβολὴ εἰς τὸ ἔδαφός μας, γυμνὸν στρατοῦ, ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἢ νὰ μὴ δεχθῶμεν τὴν νόταν τῶν Συμμάχων καὶ νὰ ἔλθωμεν εἰς ρῆξιν πρὸς αὐτούς. Ἐὰν ἐδεχόμεν τὴν δευτέραν λύσιν ἔπρεπε αὕτη καταστροφὴ διὰ τὴν χώραν. Διὰ τοῦτο ἐξέλεξα τὴν πρώτην. Ἐπιπροτίμησα τὸν ἐνδεχόμενον κίνδυνον Βουλγαρικῆς εἰσβολῆς, μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ Ἀντάντ, θὰ θεώρει ἑαυτὴν ἠθικῶς ὑποχρεωμένη νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ ἔδαφός μας».

Θὰ μὲ ἐρωτήσουν οἱ ἀναγνώσται μας: Δὲν θὰ ἦτο ἴσως προτιμότερον νὰ ἀποστρατεύσῃ ἡ Ἑλλάς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1915, ἀφίνουσα τοὺς Συμμάχους εἰς τὴν τύχην των; Αὐτό, ἄς τὸ κρίνῃ μίαν ἡμέραν ἡ ἱστορία. Ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς τότε, διατηρήσας τὴν ἐπιστράτευσιν ἀπέβλεψε, πρῶτον μὲν νὰ περιορίσῃ ὅσον τὸ δυνατόν τὸ πεδίου τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνος εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἐπειτα δὲ νὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα μίαν θύραν ἀνοικτὴν πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ, ἐὰν αἱ περιστάσεις παρουσιάζοντο εὐμενέστεραι. Ὅπως δὲ ἔπαυσε ὁμως καὶ ἂν κρίνουν οἱ μέλλοντες ἱστορικοὶ τὴν ἐνέργειαν ταύτην, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν θὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὁ Βασιλεὺς προσέφερε μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἀντάντ, τῆς ὁποίας ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ στρατὸς εἰς Αὐτὸν ὀφείλει τὴν σωτηρίαν του.

Καὶ ὁ κ. Βενιζέλος φωνάζει ὅτι διειτηρήθη ἡ ἐπιστράτευσις διὰ τὴν δωροδοκίαν ὁ Βασιλεὺς τοὺς ἀξιωματικούς διὰ τῆς χορηγίας εἰς αὐτοὺς διπλοῦ μισθοῦ! Πόσον μικρὰ καὶ ταπεινὰ βλέπει τὰ πράγματα ὁ κ. Βενιζέλος! Ἀκόμη δὲν ἔμαθε νὰ κρίνῃ τοὺς ἀντιπάλους του! Ἀκόμη δὲν ἔμαθε τί ἦσαν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ 1914 καὶ 1915, οἱ μείναντες πιστοὶ εἰς τὸν Βασιλέα, δηλ. ἡ μεγίστη πλειονότης τοῦ σώματος τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν! Δὲν τοὺς ἔμαθε ἀκόμη τοὺς ἀξιωματικούς αὐτούς, τοὺς ὁποίους κατεδίωξεν, ἀπέταξε, περιώρισεν εἰς νήσους, ἐξώρισε, ἐτυφέκισε, κατέστρεψε αὐτοὺς καὶ τὰς οἰκογενεῖας των, πού ἔπαθαν τὰ πάνδεινα, καὶ ἐστερήθησαν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρτου των, χωρὶς νὰ κάμψῃ αὐτὸς ποτὲ τὸ φρόνημά των; Δὲν θέλομεν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ μειώσωμεν τοὺς ἄλλους ἀξιωματικούς, οἱ ὅποιοι ἠκολούθησαν καὶ ἀκολουθοῦν τὸν κ. Βενιζέλον, ἀλλὰ φαντάζεται ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι ἡδύνατο ΟΙΟΣΔΗΠΟΤΕ νὰ ἐξαγοράσῃ τοὺς ὀνομασθέντας ἀντιβενιζελικούς ἀξιωματικούς με ΟΙΑΝΔΗΠΟΤΕ ΤΙΜΗΝ; Εἰς ποίαν τύφλωσιν εὐρίσκεται ἀκόμη!

Ἴδου ποῦ ἔφερε τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην! Ἐνῶ δὲν προσέφερον ἔνεκα τοῦ ὀλιγαρίθμου κατ' ἀρχάς, βραδέως μεταφερομένου καὶ βραδέως ὀργανομένου ξένου στρατοῦ σχεδὸν οὐδεμίαν βοήθειαν ὅπως ἡ Ἑλλάς ἐπέμβῃ ὑπὲρ τῆς Σερβίας, προῦκάλεσε τὴν ἀναγκαστικὴν διατήρησιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως, τὰς προστριβὰς με τοὺς Συμμάχους καί, βοηθοῦντος καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, τὴν ἔχθραν των, τὴν μεταβολὴν τῆς Μακεδονίας εἰς πεδῖον πολέμου, τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, τὰς ἐκ τούτου ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν ἀνταγωνιζομένων ξένων στρατῶν δηώσεις καὶ καταστροφάς.

Ποῖος προεκάλεσε τὴν ἀπόβασιν ταύτην τῶν Συμμάχων εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ ἐπέφερον ὅλας αὐτὰς τὰς φοβερὰς συνεπειάς; Ὁ κ. Βενιζέλος! Σᾶς τὸ ἀπεδείξαμεν ἐν πλάτει καὶ δι' ἐπισήμων ἐγγράφων. Οὐδὲ ὑπάρχει διὰ τὴν πρᾶξιν του ταύτην οὐδεμία δικαιολογία.

ΑΡΘΡΟΝ 23ον

(13 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΧΕΙΡΟΚΡΟΤΕΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑ- ΛΥΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ. - ΕΝ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΟΝ ΘΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΤΟΥ.

Διίσχυρίζεται ό κ. Βενιζέλος ότι ή νίκη εις τὸ Βαλκανικόν μέτωπον επέφερε τήν πτώσιν δλοκλήρου τοῦ μετώπου τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν καί ἐξηνάγκα-
σε τήν Γερμανίαν νά ζητήσῃ εἰρήνην. Αὐτὰ λέγει εις ἓνα ἐκ τῶν τελευταίων
ἄρθρων του τουλάχιστον. Καί φέρει μάρτυρα τὸν στρατηγὸν Λούνδενδορφ.

Ἄς ἀφήσωμεν κατὰ μέρος ότι, ἐνῶ αὐτὸ διίσχυρίζονται οἱ Γάλλοι πολιτικοὶ
οἵτινες ἐπέμειναν εις τήν ἐκστρατείαν τῆς Θεσσαλονίκης, ἐν τούτοις οἱ Ἴταλοὶ
ἰσχυρίζονται ότι τήν καταστροφὴν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν επέφερεν ή
νίκη των τοῦ Βιττόριο Βένετο, ἐνῶ οἱ Γάλλοι στρατάρχαι ἀποδίδουν τήν τελικὴν
νίκην εις τὰς ἐν Γαλλίᾳ νίκας των τοῦ 1918 κατὰ τοῦ ἐκεῖ ὄγκου τοῦ γερμανι-
κοῦ στρατοῦ, οἱ δὲ Ἄγγλοι εις τήν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης ὑπὸ τοῦ στόλου
των, καί τέλος οἱ Ἀμερικανοὶ εις τὰς ἐνισχύσεις εις στρατόν, χρήμα καί ἐφόδια
ποῦ προσέφεραν εις τοὺς συμμάχους, καθ' ὃν χρόνον οὔτοι εἶχον καμθῆ στρα-
τιωτικῶς καί ἄς ἀκούσωμεν τί λέγει ό μάρτυς, τὸν ὁποῖον ἔφερον ό κ. Βενιζέλος
εις τὸ ἔργον του: «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις. Λούνδενδορφ-Βερολῖνον 1919» σελ.
552 καί ἐπόμενα δηλαδὴ με νωπὰς ἀκόμη τὰς ἐντυπώσεις του ἐκ τῶν γεγονό-
των τοῦ μεγάλου πολέμου. (Αἱ ἡμερομηνίαι εις νέον ἡμερολόγιον).

«Ὁ Αὐτοκράτωρ μοῦ ἔλεγε κατόπιν, ότι μετὰ τήν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεώς
μας τοῦ Ἰουλίου καί τῆς 8ης Αὐγούστου 1918, κατενόησεν ότι ό πόλεμος δὲν
ἠδύνατο νά κερδηθῆ πλέον. Ἡ περὶ ἐπιχειρήσεων ἔκθεσίς μας τῆς 8ης Αὐγού-
στου 1918, καθώριζεν ἐν συντομίᾳ ότι ό ἐχθρὸς νοτίως τῆς Σὸμ διέσπασε τὰς
γραμμάς μας ἐπὶ εὐρέος μετώπου. Τήν ἐπομένην με ἐκάλεσεν εις συνεννόησιν ό
Στρατηγὸς φὸν Κράμον ἐκ Βάδης. Μοῦ ἀνεκοίνωσεν ότι ή εἶδησίς μου αὐτῇ
ἐπροξένησε μεγάλην ἀνησυχίαν εις Βιέννην... Με παρεκάλεσε νά σκεφθῶ πόσον
δυσμενῶς ή ὁμολογία τῆς ἀποτυχίας μας ἐπέδρα ἐπὶ τῶν συμμάχων μας, οἱ
ὁποῖοι μόνον εις τήν Γερμανίαν ἔβλεπον τὸ στήριγμά των. Τὸ αὐτὸ ἐπανελήφθη
τὴν 2αν Σεπτεμβρίου.

Η ΕΝΤΥΠΩΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΜΑΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΤΥΧΙΩΝ ΜΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΥΤΙΚΟΝ
ΜΕΤΩΠΟΝ ΥΠΗΡΞΕΝ ΙΣΧΥΡΑ... ΤΙΠΟΤΕ ΔΕΝ ΗΤΟ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ ΠΕΡΙΜΕΝΗ ΚΑΝΕΙΣ
ΠΛΕΟΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ. ΕΚΕΙ ΚΑΤΟΠΙΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΜΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΥΤΙΚΟΝ ΜΕΤΩΠΟΝ, ἔπεσεν ή Κυβέρνησις Ροδοσλαύφ καί ἐσχημα-
τίσθη κυβέρνησις Μαλίνωφ, ὅστις δὲν ἦτο καθόλου φίλος τῆς συμμαχίας μας...

όλοι οί ύπουργοί του ήσαν Άνταντόφιλοι... ΔΕΝ ΗΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΠΑΡΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΝΕΙΣ ΟΤΙ Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΕΠΕΔΙΩΚΕΝ ΕΙΡΗΝΗΝ».

Κατόπιν περιγράφει τήν σύσκεψιν εις Σπᾶ τήν 13ην καί 14ην Αύγουστου καί προσθέτει ότι ήδύνατο ίσως εισέτι νά κρατήση επί τίνα χρόνον τὸ Δυτικὸν Μέτωπον, ΑΛΛΑ ΑΠΟΣΥΡΩΜΕΝΟΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΟΠΙΣΩ. «ΑΛΛΑ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΑΥΤΗ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΘΑ ΕΠΕΦΕΡΕ ΤΗΝ ΔΥΣΜΕΝΕΣΤΑΤΗΝ ΕΝΤΥΠΩΣΙΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΜΑΣ». Περιγράφει τήν δυσμενῆ ἔσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Γερμανίας καί καταλήγει ΟΤΙ Η ΣΥΣΚΕΨΙΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑΝ ΤΟΥ ΚΑΪΖΕΡ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΑΡΧΙΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΦΟΝ ΧΙΝΤΖΕ ΚΑΤΕΛΗΞΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΙΝ ΝΑ ΕΠΙΖΗΤΗΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ.

Τὸ ἔχει διαβάσει τοῦλάχιστον ὁ κ. Βενιζέλος τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ στρατηγοῦ Λούνδενδορφ, τοῦ ὁποίου, ἐν τούτοις ἐπικαλεῖται τήν μαρτυρίαν;

Μᾶς λέγει δὲ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 7ης Νοεμβρίου προκειμένου περὶ τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916, «ὅτι διὰ τῆς νότας αὐτῆς κατεπατήθη ἡ ἑλληνικὴ κυριαρχία, οὐδεμία χωρεῖ ἀμφιβολία, ΑΦΟΥ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΑΥΤΗΣ, ΕΓΚΑΤΕ-ΣΤΑΘΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΥΠ' ΑΥΤΩΝ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ».

᾽Ωστε αὐτὸ νομίζει ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἦτο ἡ νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου; Ἡ ἐγκατά-στασις στρατιωτικῆς διοικήσεως εἰς τὰ ὑπὸ τῶν συμμάχων κατεχόμενα μέρη;

Αὐτὸ θέλει νά παραστήσῃ. Διότι ἐρωτᾷ: «Μήπως φαντάζεται ὁ κ. Μεταξᾶς ὅτι ἡ παρουσία ἑκατομμυρίου ἀγγλικῶν στρατευμάτων ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ ἐδά-φους εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον, κατέλυσε τήν ἀνεξαρτησίαν τῆς Γαλλίας ἢ καί ἀπλῶς κατεπάτησε τήν γαλλικὴν κυριαρχίαν;»

Θέλει νά εἶπῃ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἡ παρουσία τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ ἐν Γαλ-λία εἶχε διὰ τήν Γαλλίαν τήν αὐτὴν σημασίαν οἷαν εἶχεν ἡ νότα τῆς 8)21 Ἰουνί-ου διὰ τήν Ἑλλάδα; Ἡ ὅτι ἡ Ἄγγλία ἐπενέβαινε διὰ τοῦ στρατοῦ της εἰς τὰ ἔσωτερικὰ τῆς Γαλλίας; Ποίους θέλει νά παραπλανήσῃ;

Ἡ νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου δημιουργεῖ διὰ τὰς τρεῖς Δυνάμεις, Ἄγγλιαν, Γαλ-λίαν καὶ Ρωσσίαν, δικαιώματα ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος τὰ ὁποῖα οὐδέποτε εἶχον.

Ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ μέχρι τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916, εἶχε ζήσει ὡς κράτος ἀπολύτως ἀνεξάρτητον καὶ αὐτό-νομον. Οὐδεὶς δὲ ἐσκέφθη ποτὲ νά ἐπέμβῃ εἰς τὰ ἔσωτερικά της. Τὴν 8)21 Ἰου-νίου αἱ τρεῖς Δυνάμεις δημιουργοῦσι δι' ἑαυτὰς τήν θέσιν ΕΓΓΥΗΤΡΙΩΝ τοῦ Ἑλ-ληνικοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον συνετάχθη τὸ πρῶτον τῷ 1822, μετετρέπη τῷ 1828 καὶ 1830, μετετρέπη τῷ 1843, ἐψηφίσθη ἐκ νέου διαφοροτικὸν τῷ 1864 καὶ μετερρυθμίσθη τῷ 1911, ἄνευ οὐδεμιᾶς ποτε συμμετοχῆς των, οὔτε ἐπεμβάσεώς των, οὐδὲ κᾶν ἐπ' ἐλάχιστον ἀναμίξεώς των. Οὐδὲ κατὰ φαντασίαν ποτὲ ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν νοῦν οὔτε Κυβερνήσεως ξένης οὔτε Ἑλληνοσ πολιτικοῦ μία τοιαύτη ἐγγύησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θέσεως ταύτης, τήν ὁποῖαν δημιουργοῦσι δι' ἑαυτὰς διὰ τῆς νότας των αἱ τρεῖς Δυνάμεις, θεωροῦσι ὅτι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νά ἐπιτιμή-

σωσι τήν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν Σκουλούδη, διότι παρεβίασε τὸ Σύνταγμα, διότι ἠμπόδισε τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τοῦ δικαιώματος τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, διότι διέλυσε τὴν Βουλὴν διὰ δευτέραν φοράν ἐντὸς ἐνὸς ἔτους, διότι ἔκαμεν ἐκλογὰς ἐν πλήρει ἐπιστρατεύσει κ.λπ. κ.λπ. Καὶ θεωροῦσιν ὅτι ἡ ὑφισταμένη Βουλὴ δὲν ἀντεπροσώπευε παρὰ μικρὸν τμήμα μόνον τῶν ἐκλογέων.

Διακηρύττουσι διὰ τῆς νότας των αἱ τρεῖς Δυνάμεις, ὅτι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ παρέμβωσιν, ὅπως ἐμποδίσωσι τοιαύτας παραβάσεις τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τῶν ὁποίων αὐταὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα τῆς περιφρουρήσεως, προερχόμενον ἐκ Συνθηκῶν (ποίων Συνθηκῶν;)

Καὶ κατὰ συνέπειαν ὡς ἐγγυήτριαι Δυνάμεις ἔχουσαι τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνωσιν ἐκάστοτε, ὡσάκις ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀπειλεῖται ἐν τῇ ἑνασκήσει τῶν δικαιωμάτων του, ἢ ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν ἐλευθεριῶν του, ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα:

1ον) Ἀποστράτευσιν ὀλοκληρωτικὴν, ταχύτατα.

2ον) Ἀντικατάστασιν τοῦ ὑπουργείου Σκουλούδη δι' ἑτέρου ὑπηρεσιακοῦ, ἐκ προσώπων παρουσιαζόντων πᾶσαν ἐγγύησιν ὅτι θὰ τηρήσουν πολιτικὴν εὐμενοῦς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ, καὶ ὅτι θὰ ἐνεργήσουν εἰλικρινεῖς ἐκλογάς.

3ον) Διάλυσιν ἄμεσον τῆς Βουλῆς καὶ ἐκλογὰς εὐθύς ὡς συντελεσθῆ ἡ ἀποστράτευσις.

4ον) Ἀντικατάστασιν τῶν ἀστυνομικῶν, ὅσοι δὲν ταῖς ἐμπνέουν ἐμπιστοσύνην.

Προσθέτομεν χάριν τῆς ἱστορίας ὅτι ἅμα συνετελέσθη ἡ ἀποστράτευσις καὶ ἀπεδείχθη ὅτι αἱ ἐκλογαὶ θὰ ἀπέβαινον κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, αἱ αὐταὶ Δυνάμεις ἀπήτησαν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν Ζαίμη νὰ ἀναβάλλῃ ταύτας ἐπ' ἀόριστον, ὥστε αἱ ἐγγυήτριαι Δυνάμεις, ἀφῆκαν τὴν Ἑλλάδα ἄνευ Βουλῆς.

Δὲν πρόκειται ν' ἀντιδικήσωμεν ἐνταῦθα πρὸς τὰ κράτη μετὰ τὰ ὁποῖα ἡ Ἑλλὰς συνεδέετο ἕως τότε μετὰ τὸν πολὺ στενοῦς δεσμοῦς, δεσμοῦς ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης, καὶ περιοριζόμεθα εἰς μόνον αὐτὸν τὸν κ. Βενιζέλον.

Καὶ μᾶς ἐρωτᾷ ὁ κ. Βενιζέλος: Διατί με κατηγορεῖτε; Μήπως τότε ἀπηυθύνθητε πρὸς ἐμὲ διὰ νὰ σώσω τὴν ΚΟΥΡΕΛΙΑΖΟΜΕΝΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΝ; Ἡ μήπως θὰ ἠθέλατε νὰ διαμαρτυρηθῶ μαζί σας διὰ νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἐπιστράτευσιν; Ἡ μήπως ἠθέλατε νὰ ἐμφανισθῶ καὶ ἐγὼ ὡς ἀλληλέγγυος τῆς βασιλικῆς πολιτικῆς; Ἡ μήπως ἠθέλατε νὰ κάμω καὶ ἐγὼ μαζί σας κοινὸν μέτωπον κατὰ τῆς Ἀντάντ; Ἡ μήπως ἠθέλατε ὅλοι οἱ Ἕλληνες νὰ ταχθῶμεν «πέριξ τοῦ Βασιλέως μας» (εἰρωνικῶς), διὰ νὰ ἐξαναγκάσωμεν τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως νὰ δεικνύουν περισσοτέραν εὐλάβειαν πρὸς τὴν βασιλικὴν κυβέρνησιν τοῦ κ. Σκουλούδη; (ἤθελε νὰ εἴπη: περισσοτέραν εὐλάβειαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν).

Δὲν ἠθέλομεν τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά. Ἡθέλομεν μόνον:

Νὰ μὴ τηλεγραφῆσῃ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸν Μπριὰν τὴν ἐπομένην τῆς ἐπιδόσεως τῆς τοιαύτης νότας τὰ ἐξῆς:

«Η ΝΟΤΑ ΕΦΕΡΕ ΜΙΑΝ ΛΥΣΙΝ ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΑΔΙΕΞΟΔΟΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ, Η ΔΙΚΑΙΑ ΑΥΣΤΗΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΥΦΟΥΣ ΤΗΣ, Η ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ, Η ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΚΑΜΝΕΙ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ ΚΑΙ ΠΡΩΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΤΩΝ ΤΟΥ, ΤΗΣ ΔΙΔΟΥΣΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΝ ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΤΙ ΑΛΛΟ, ΕΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΠΑΤΡΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΗΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΑΟΝ. ΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΡΙΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΕΝΗΡΓΗΣΑΝ ΩΣ ΓΟΝΕΙΣ ΕΝ ΤΗ ΠΛΗΡΟΤΗΤΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ» («Ήμερήσιος Ταχυδρόμος» Λονδίνου 11)24 Ἰουνίου 1916).

Ἡθέλομεν μόνον, ἂν μὴ τί ἄλλο, τοῦλάχιστον νὰ σιωπήσῃ. Ἡθέλομεν νὰ μὴ ὑπάρχῃ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος Ἑλλην πολιτικός, ἢ μᾶλλον Ἑλλην ἀπλῶς, ὅστις τὴν στιγμὴν ποὺ τρεῖς ξένοι Δυνάμεις κατέλυσον τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Πατρίδος του, νὰ τὰς χειροκροτῇ, νὰ τὰς συγχαίρῃ, νὰ ταῖς ἐκφράξῃ τὸν ἐνθουσιασμόν του διὰ τὸ κατόρθωμά των, καὶ νὰ ταῖς ἀναγνωρίξῃ πληρότητα δικαιωμάτων ὅπως κουρελιάσωσι τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν (εἶνε ἢ φράσις του εἰς τὸ ἄρθρον τῆς 7ης Νοεμβρίου).

Αὐτὸ μόνον ἠθέλομεν. Χάριν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἰδίας, τοῦ κ. Βενιζέλου ἱστορίας. Τίποτε ἄλλο.

* * *

Ἄσπονδ' ἀφορᾷ τὸν διχασμὸν τῆς Ἑλλάδος εἰς δύο κράτη, τὸ κράτος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν, μᾶς λέγει: (ἄρθρον του τῆς 8ης Νοεμβρίου). «Ἄλλὰ ποῖος εἶνε λοιπὸν ὁ ὑπαίτιος διὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸν διχασμὸν τοῦ κράτους εἰς δύο; Τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἢ ἡ Βασιλικὴ πολιτικὴ;»

Τοῦ ἀπαντῶμεν: Ὑπαίτιος διὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης εἶνε ἐκεῖνος ποὺ τὸ ἠθέλησε καὶ ποὺ τὸ ἔκαμε. Καὶ ὄχι ἐκεῖνος ποὺ οὔτε τὸ ἠθέλε οὔτε τὸ ἔκαμε.

Ἄπομένει μόνον εἰς τὸν ὑπαίτιον νὰ προσπαθῆσῃ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν πρᾶξιν του.

Καὶ τὴν δικαιολογεῖ ὡς ἐξῆς: (ἄρθρον του τῆς 8ης Νοεμβρίου).

Διότι τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 διεφώνησε πρὸς αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς, ἐνῶ δὲν εἶχε κανένα δικαίωμα νὰ διαφωνήσῃ, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε τὴν πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς.

Διότι κατόπιν τῆς παραιτήσεώς του ἐκάλεσε τὸν Γούναρην νὰ σχηματίσῃ Κυβέρνησιν, μὴ ἀντιπροσωπεύοντα τίποτα (κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον).

Διότι διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ὁ Βασιλεὺς ἐπέβαλε τὴν προσωπικὴν του πολιτικὴν.

Διότι παρὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 31ης Μαΐου 1915 (καθ' ἃς ἐν τούτοις ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέσχετο εἰς τὸν λαὸν ὅτι θὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα διότι εἶχε πλέον χαθῆ ἢ εὐκαιρία νὰ ἐπέμβῃ ἢ Ἑλλὰς εἰς τὸν πόλεμον), ὁ Βασιλεὺς διεφώνησεν ἐκ νέου πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ παραιτηθῇ, ὅταν ἠθέλησεν ὁ κ. Βενιζέλος νὰ προκαλέσῃ ἐκ νέου τὸν πόλεμον.

Διότι ὁ Βασιλεὺς μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου προκληθεῖσαν πτώσιν τῆς Κυβερνήσεως Ζαίμη, διέλυσεν ἐκ νέου τὴν Βουλὴν.

Χωρὶς κἄν νὰ συζητήσωμεν τὴν ὀρθότητα τῶν αἰτιάσεών του, αἱ ὁποῖαι ὅλαι δὲν στηρίζονται ἐπὶ οὐδεμιᾶς λογικῆς βάσεως, τοῦ κάμνομεν τὴν χάριν νὰ τὰς δεχθῶμεν καὶ νὰ τοῦ εἴπωμεν:

Σᾶς ἀναγνωρίζομεν ὅλον τὸ δικαίωμα νὰ διεγείρητε τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν, καὶ ἂν αὐτὸς σᾶς ἀκούσῃ, νὰ καταλύσητε Δ' ΑΥΤΟΥ τὰς νομίμους ἀρχάς, νὰ κηρυνίσητε τὴν Κυβέρνησιν, νὰ καταλύσητε τὴν Βασιλείαν καὶ νὰ δημιουργήσητε κράτος ἰδικόν σας.

Ἄλλὰ δὲν σᾶς ἀναγνωρίζομεν κανέν δικαίωμα νὰ πράξητε ταῦτα στηριζόμενος ἐπὶ ΞΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ, τοὺς ὁποῖους σεῖς εἰσηγάγετε εἰς τὴν ΧΩΡΑΝ ΚΑΙ ΠΡΟΦΑΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟΝ ΑΥΤΟΝ.

Δὲν σᾶς ἀναγνωρίζομεν κανέν δικαίωμα νὰ ἀποσπάσητε ἀπὸ τὸ κράτος ὀλοκλήρους ἐπαρχίας διὰ τῶν ξένων στρατῶν καὶ στόλων καὶ νὰ σχηματίσητε ἕτερον κράτος στηριζόμενον μόνον ἐπὶ τῶν ξένων λογχῶν καὶ πυροβόλων.

Δὲν σᾶς ἀναγνωρίζομεν κανέν δικαίωμα νὰ τεθῆτε ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ξένων στρατῶν καὶ στόλων καὶ νὰ ἐκστρατεύσητε κατὰ τῆς χώρας σας καὶ νὰ εἰσελάσητε εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς ἐπὶ κεφαλῆς ξένων στρατευμάτων καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν ξένων πυροβόλων καὶ πολυβόλων. Αὐτὸ τὸ δικαίωμα δὲν θὰ σᾶς τὸ ἀναγνωρίσῃ ποτὲ κανεὶς, οὔτε τώρα, οὔτε εἰς τὸ μέλλον, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει Ἑλλάς».

Πρὸ παντὸς ὅμως δὲν σᾶς ἀναγνωρίζομεν κανέν δικαίωμα ΝΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΘΗΤΕ ΤΑΣ ΞΕΝΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΔΙΑ ΝΑ ΕΞΑΝΤΛΗΣΗΤΕ ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΕΙΝΗΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΑΟΝ! Τοὺς συμπατριώτας σας! Αὐτὸ τὸ δικαίωμα δὲν σᾶς τὸ ἀναγνωρίζει κανεὶς ὄχι μόνον κανεὶς Ἕλληνας, ΑΛΛΑ ΚΑΝΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ. Ἄλλὰ περὶ τούτου κατωτέρω.

ΑΡΘΡΟΝ 24^{ον}

(14 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΜΙΑ ΣΥΝΤΡΙΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΑΥΤΟΥΡΓΩΝ ΤΗΣ ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΣΗΣ ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ.

“Όσοι ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας ἦσασθε παιδιὰ, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τῆς ὁποίας τὰ γεγονότα συζητοῦμεν σήμερον, μετὰ τόσα ἔτη, θὰ ἐνθυμῆσθε βέβαια κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1915, κατὰ τὸ 1916, κατὰ τὸ 1917, τοὺς γονεῖς σας πικραμένους, διότι δὲν εἶχαν νὰ σᾶς δώσουν ψωμί, παρὰ μίαν ζύμην ξηράν, μαύρην καὶ μουχλιασμένην καὶ αὐτὴν εἰς μικρὰν ποσότητα. Ἐπεινούσατε τότε. Δὲν εἶχατε φῶς τὴν νύκτα. Ἐκρῶνατε διότι δὲν εἶχατε φωτιά. Εἰς τοὺς μεγαλυτέρους ἀπὸ σᾶς θὰ ἔχουν ἴσως μείνει εἰς τὴν μνήμην αἱ συζητήσεις ποὺ ἐγίνοντο ἀπὸ τοὺς μεγάλους, τότε, νὰ κάμουν ψωμί ἀπὸ χαρούπια, τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς βολβούς τῶν σφερδοκλιῶν. Πολλοὶ ἀπὸ σᾶς ὕστερα ἀπὸ τοιαύτας στερήσεις, ἐμείνατε καχεκτικοί, καὶ ὑποφέρετε ἴσως ἀκόμη ἀπὸ τὴν ὑγείαν σας, ἀρκετοὶ δὲ κατανήσατε φυματικοί. Ἄρκετοὶ ἀπὸ σᾶς ὅσοι ἐγεννήθητε τότε ἢ εὐθύς κατόπιν ἀπὸ γονεῖς ἐστερημένους τροφῆς καὶ δεινοπαθοῦντας, φέρετε ἀκόμη τὰ σπέρματα καὶ ὑφίστασθε τὰς συνεπείας τῆς σωματικῆς ἐξαντλήσεως τῶν γονέων σας.

Θὰ ἀκούσατε τότε ὅτι ἡ αἰτία ὄλων αὐτῶν τῶν στερήσεων ἦταν ὁ «ἀποκλεισμός». Θὰ ἀκούσατε ὅτι ξένοι στόλοι ἠμπόδιζαν νὰ ἔλθῃ σιτάρι καὶ τροφή εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὅταν θὰ ἐμεγαλώσατε θὰ σᾶς ἔμεινεν αἴσθημα ἐκπλήξεως καὶ ἀπορίας διὰ τὴν ὑπαρξίν αὐτὴν ξένων ἐθνῶν μὲ τὰ ὁποῖα ἀκούατε ἀπὸ τοὺς δασκάλους σας, ὅτι μᾶς συνέδεον δεσμοὶ φιλίας καὶ ἀγάπης. Καὶ μᾶς συνέδεον πράγματι.

Ποῖος ἐξώθησε τοὺς ξένους τούτους εἰς τὴν κατὰ τῆς ὑγείας καὶ τῆς ζωῆς σας πράξιν ταύτην; Ἀκούσατέ τον. Τὴν 5ην Δεκεμβρίου 1915 ὁμιλεῖ ὁ ἴδιος εἰς τὸν Γκιγιεμέν καὶ τοῦ λέγει τὰ ἑξῆς, τὰ ὁποῖα ὁ Γάλλος πρέσβυς τηλεγραφεῖ ἀμέσως εἰς τὴν Κυβέρνησιν του (τηλεγράφημα Γκιγιεμέν πρὸς τὸ γαλλικὸν ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς 5)18 Δεκεμβρίου 1915. Τοῦ εἶπεν ὁ κ. Βενιζέλος:

«Δὲν χρειάζεται νὰ μοῦ ἐξηγήσητε τίποτε, τὰ ἐννοῶ ὅλα. Ἐχετε νὰ κάμετε μὲ »παληανθρώπους, οἱ ὅποιοι σᾶς ἐμπαίζουν καὶ γελοῦν κατόπιν εἰς βᾶρος σας. »Ἡ παρουσία σας εἰς Θεσσαλονίκην τοὺς ἐνοχλεῖ. Ἐὰν ἠμποροῦσαν θὰ σᾶς πα»ρέδιδαν εἰς τοὺς Γερμανούς. Σταθῆτε σταθεροί, δὲν θὰ τοὺς συγκρατήσετε »παρὰ διὰ τοῦ τρόμου καὶ τῆς ἀπειλῆς τῆς πείνας. Αὐτὴ εἶνε ἡ καθ' αὐτὸ δύνα»μις σας. ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΜΗΝ ΑΦΙΝΕΤΕ ΝΑ ΕΡΧΕΤΑΙ ΣΙΤΑΡΙ, ΠΑΡΑ ΛΙΓΟ ΚΑΘΕ »ΦΟΡΑ».

Τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1916 ὁ Γάλλος βουλευτὴς Ἀβραμῆ, εἶπεν, ἐνώπιον τῆς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, τὰ ἑξῆς:

«Ὁ μέγας οὔτος πολιτικὸς ἀνὴρ (ὁ κ. Βενιζέλος), τοῦ ὁποῦ ἡ καρδιά ἀξίζει ἕκατὸν φορὰς περισσότερον ἀπὸ ἐκείνας τῶν συμπατριωτῶν του, ποτὲ δὲν ἔπαυσε, ὁμιλῶν πρὸς ὄλους ὅσοι λαμβάνουν τὴν τιμὴν νὰ τὸν πλησιάζουν καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς ὄλους τοὺς Γάλλους νὰ τηρῆ πάντοτε τὴν ἐξῆς γλῶσσαν:

»ΜΗ ΔΙΔΕΤΕ ΤΙΠΟΤΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΟΥΤΕ ΣΙΤΑΡΙ, ΟΥΤΕ ΚΑΡΒΟΥΝΑ, ΟΥΤΕ »ΑΛΕΥΡΙ, ΟΥΤΕ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ, ΟΥΤΕ ΧΡΗΜΑΤΑ, ΜΟΝΟΝ ΕΝΑΣ ΣΤΕΝΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙ- »ΣΜΟΣ, ΜΙΑ ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΙΕΣΙΣ ΘΑ ΤΟΥΣ ΑΠΟΔΕΙΞΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΣΘΕ ΜΕΓΑΛΑΙ ΔΥΝΑ- »ΜΕΙΣ, ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΑΙ. Ἐὰν κρατήσητε ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον τὴν πίε- »σιν αὐτὴν, παρ' ὅλας τὰς ἐπισήμους διαμαρτυρίας των, Ὁ ΛΑΟΣ ΑΥΤΟΣ ΤΩΝ »ΕΜΠΟΡΩΝ, ΤΩΝ ΕΦΟΠΛΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΦΑΙΡΗΤΖΗΔΩΝ, θὰ αἰσθανθῆ ὅτι κινδυ- »νεύουν τὰ συμφέροντά του, θὰ καταλάβῃ ποῖος πταίει δι' ὅλας αὐτὰς τὰς »στενοχωρίας του, καὶ θὰ ἐνεργήσῃ».

Ἄκοῦτε τὰ αὐτὰ πολεμιστὰ τοῦ 1912-1913, τοῦ 1917-1920, τοῦ 1920-1921. Ἄκοῦτέ τα πολῖται καὶ στρατιῶται ὅσοι ἐζήσατε ἐν πτωχείᾳ καὶ στερή- »σει διὰ νὰ ὑπηρετήσητε τὴν πατρίδα σας!

«Ἄρ. 472 - 4)17 Ὀκτωβρίου 1915. Ἡ ἀγόρευσις τοῦ κ. Βιβιανὶ ἡ σχετικὴ μὲ »τὴν ἀποβίβασιν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ Βαλκάνια, ὅπως ὑπε- »κрасπίσωσι τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου, δὲν ἱκανοποιεῖ πλέον τοὺς »Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι ὀνειρεύονται μεγαλύτερα ἀνταλλάγματα. Ὁ Βενιζέλος ἐνε- »κα τούτου ὑποθέτει ὅτι ὑπόσχεσις τῶν Συμμάχων περὶ παραχωρήσεως τῆς »Βουλγαρικῆς Θράκης εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ συνέτεινε, πρὸς τὸ παρόν, νὰ παρα- »σκευάσῃ παρὰ τῇ Κοινῇ Γνώμῃ εὐνοϊκὸν ἔδαφος πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερό- »τητος. Ἐὰν αἱ Δυνάμεις ἀφοῦ ρίψουν ἕνα τοιοῦτο δέλεαρ, ἔδιδαν εἰς τὴν Ἑλλά- »δα νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶνε, ἐπὶ πλέον, ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΑΙ ΝΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΘΩΣΙ ΚΑΤ' »ΑΥΤΗΣ ΠΙΕΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΤΕ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, ὁ »Βασιλεὺς κρατῶν τὴν παθητικὴν πολιτικὴν του θὰ εὐρίσκετο εἰς ἐξαιρετικῶς »δύσκολον θέσιν, ἥτις θὰ εἶχε δι' αὐτὸν πολὺ βαρείας συνεπειάς. Ὑπὸ αὐτὴν »τὴν ἔννοιαν τηλεγραφεῖ καὶ ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας, πρὸς τὴν Κυβέρνησιν του. »(ὑπογρ.). Δεμίδωφ».

Ἄνευ σχολίων.

Καὶ τώρα τί ἀπάντησιν θὰ δώσῃ ἡ νέα γενεά, αἱ δεκατρεῖς νεώτεροι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅταν οὔτος κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸ κατὰ Βεντῆρην εὐαγγέλιον, ἐφανισθῆ πρὸ αὐτῶν διὰ νὰ τοὺς διδάξῃ τὴν ἱστορίαν των, ἀλλὰ πρὸ παντὸς διὰ νὰ τοὺς πάρῃ τὰς ψήφους των; Διότι διὰ τὸν τελευταῖον σκοπὸν ἔγραψε τὰ ἄρθρα του καὶ προεκάλεσε τὴν μακρὰν αὐτὴν ἀναδρομὴν εἰς τὸ παρελθόν. Διότι, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ἐπέκειντο ἐκλογαὶ μὲ τὸν νόμον τῆς μπακλαβαδοποιήσεως, καὶ ἔπρεπε νὰ φωτίσῃ τὴν νεωτέραν γενεάν διὰ νὰ τὸν ψηφίσῃ!

Ἡ μήπως σκοπεύει νὰ τοὺς προσθέσῃ ὅ,τι ἀναγράφει εἰς τὸ ἄρθρον τῆς 6ης

Νοεμβρίου ότι αί ζημιαί τὰς ὁποίας ἐπέφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ παρουσία τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην «εἶχαν πλούσιον ἀντάλλαγμα τῶν διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, καθ' ὅσον ἢ ἐπὶ τριετίαν καὶ πλέον παραμονὴ τόσου συμμαχικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην ὑπῆρξε δι' αὐτὴν ΧΡΥΣΗ ΒΡΟΧΗ, εἰς τὴν ὁποίαν ὠφείλετο ἐν μεγάλῳ μέτρῳ τὸ γεγονός τῆς σοβαρᾶς τότε ὑπερτιμήσεως τῆς Ἑλληνικῆς δραχμῆς ἀπέναντι τῆς ἀγγλικῆς λίρας καὶ ἰδίᾳ τοῦ γαλλικοῦ φράγκου»;

Θὰ τοὺς εἶπη δηλαδὴ κατὰ πρόσωπον ὅ,τι εἶπε καὶ διὰ τοὺς πατέρας τῶν, ὅτι εἶνε λαὸς ἀφαιρητῆζήδων;

* * *

Ἄλλὰ νὰ ἦτο μόνον ἡ πεῖνα!

Εἴπαμεν, ἡμεῖς δὲν θέλομεν νὰ ἀντιδικήσωμεν πρὸς ξένα κράτη, μὲ τὰ ὁποία συνδεόμεθα οἱ Ἕλληνες μὲ στενοὺς δεσμοὺς μακρῶν παραδόσεων, ἰδιαιτέρως δὲ μὲ τὴν Γαλλίαν, μὲ τὴν ὁποίαν συνδεόμεθα πνευματικῶς καὶ αἰσθηματικῶς, καὶ τῆς ὁποίας ὁ πολιτισμὸς τόσον ἐπέδρασε εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ἄντιδικοῦμεν μόνον μὲ τὸν κ. Βενιζέλον. Ἄλλ' ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ νὰ μᾶς ἀποδείξῃ προδότας (τηλεγράφημα Πασσάρωφ) φέρει ὡς μάρτυρα τὴν ἐν Ἀθήναις δράσασαν μυστικὴν γαλλικὴν ἀστυνομίαν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ὀμιλήσωμεν περὶ αὐτῆς.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐδημοσιεύθη ἀγγλιστὶ ἐν βιβλίῳ ἐπιγραφόμενον «ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι». Συγγραφεὺς τοῦ εἶνε ὁ Σερ Βαζίλ Θόμπων, πρῶην διευθυντῆς τῆς «Ἰντέλιτζενς Σέρβις», δηλ. τῆς μυστικῆς ὑπηρεσίας πληροφοριῶν τοῦ ἀγγλικοῦ κράτους, τῆς ἐργαζομένης καθ' ὅλην τὴν ὑφήλιον καὶ τῆς ὁποίας οἱ πράκτορες κάποτε ἀπεκλήθησαν «οἱ ἀνεπίσημοι πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας». Δὲν πιστεύω νὰ δύναται κανεὶς νὰ τοῦ ἀρνηθῆ ἠγωνιστῶν τῶν ἀφορώντων τὰς ἐν Ἑλλάδι μυστικὰς Συμμαχικὰς ἀστυνομίας, καὶ ἀρμοδιότητα νὰ κρίνῃ τὸ ἔργον τῶν. Τὸ βιβλίον τοῦτο μετεφράσθη καὶ γαλλιστὶ ἀπὸ τὸν Ἑρρίκον Τιέ. Εἶνε δὲ εὐκόλον νὰ τὸ προμηθευθῆ πᾶς τις.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο περιγράφεται ἐν ἐκτάσει ἡ δρᾶσις τῆς γαλλικῆς μυστικῆς ἀστυνομίας ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Σερ Β. Θόμπων ἀναφέρομεν ἐν συνόψει μερικὰ κύρια σημεῖα, τὰ ἐξῆς: Ἰδρυτῆς τῆς μυστικῆς ταύτης ἀστυνομίας ὑπῆρξεν ὁ πλωτάρχης Δὲ Ροκφέιγ, ὅστις συνεκρότησεν αὐτὴν ἀπὸ τὰ ἀποβράσματα τῶν Ἀθηναίων καὶ Πειραιῶς, ὅπου τότε συνέρρευσαν ὀλοκλήρου τῆς Μεσογείου τὰ ἀποβράσματα. Ὁ Ροκφέιγ εἶχε τὸ σύστημα τοῦ καταρτισμοῦ δελτίων δι' ἕκαστον ὑποπτον πρόσωπον. Ἐντὸς ὀλίγου τὰ καταρτισθέντα δελτία ἀνῆρχοντο εἰς τὸν σεβαστὸν ἀριθμὸν τῶν 25 χιλιάδων! Κάθε συκοφαντία ἢ ὁποία ἐφθάνεν εἰς τὰ ὦτα τοῦ Ροκφέιγ, ἀπὸ οἵανδήποτε πηγῆν, ἀνεγράφετο ἀμέσως ἄνευ ἐξετάσεως εἰς τὸ σχετικὸν μὲ τὸ συκοφαντούμενον ἄτομον δελτίον. Ἰδρυσεν ἐν τῇ Γαλλικῇ Σχολῇ Ἀθηναίων ἀποθήκην ὄπλων καὶ ἐκρη-

κτικῶν ὑλῶν, μὲ παράρτημα εἰς Πειραιᾶ. Σκοπὸς τοῦ ἦτο νὰ προκαλέσῃ ἐν Ἀθήναις ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Βασιλέως. Ὡς ἀποστολὴν τοῦ ἀντελαμβάνετο τὸν διωγμὸν πάντων ὅσοι δὲν ἦσαν ὀπαδοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἀπέβλεπε εἰς τὸ νὰ ἐξωθήσῃ εἰς πλήρη κατοχὴν ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Συμμάχων καὶ μετεχειρίζετο πάντα τὰ μέσα, ἐξαπατῶν πολλακίς καὶ αὐτὴν τὴν Κυβέρνησιν του. Πολλοὶ Ἕλληνες πολῖται, λέγει ὁ Θόμψων, ἐδιώχθησαν, ἐφυλακίσθησαν καὶ ἐξωρίσθησαν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας τοῦ Ροκφέιγ. Καὶ ὅταν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διεμαρτυρήθῃ διὰ τὰς ἐνεργείας ταύτας παρὰ τῇ Γαλλίᾳ, ἐτηλεγράφησεν οὗτος εἰς Παρισίους ὅτι «εἶνε περιττὸν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν, διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ παρεβιάσθῃ καὶ νὰ μὴ ἐποδοπατήθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Ὁ Θόμψων διηγεῖται ὅτι τὰ ὄργανα τῆς ἀστυνομίας τοῦ Ροκφέιγ ἦσαν συγχρόνως τὰ πλεῖστα καὶ ὄργανα τῆς προπαγάνδας τοῦ Σένκ. Ὅτι ἀμφοτέρω οὗτοι συνητῶντο συχνότατα εἰς μίαν βίλλαν ἐξωθι τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀντήλλασαν τὰς πληροφορίες τῶν ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ πού συγχρόνως μετεχειρίζοντο καὶ συνεσκέπτοντο πρὸς ἐνέργειαν φανταστικῶν συνωμοσιῶν, διὰ νὰ ἐπιτύχωσι χωριστὴν εἰρήνην μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας! Θὰ ἦτο ἀπίστευτον, λέγει ὁ Θόμψων, ἐὰν δὲν τὸ διηγείτο ὁ Γάλλος ναύαρχος Δαρτιζ δὲ Φουρναί!

Ἐπὶ πλέον, διηγεῖται ὁ Θόμψων, ὁ Ροκφέιγ συνεπλήρωσε τὴν ἀστυνομίαν του διὰ σώματος ἐταίρων, αἱ ὁποῖα τοῦ μετέφερον τὰς φανταστικωτέρας τῶν πληροφοριῶν.

Ἡ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΟΥ ΡΟΚΦΕΙΓ, διηγεῖται ὁ Θόμψων. ΗΤΟ ΠΩΣ ΝΑ ΔΙΑΣΤΡΕΦΗ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΟΥΤΩΣ ΩΣΤΕ ΝΑ ΠΑΡΙΣΤΑΤΑΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΩΣ ΕΝΑΣ ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΜΥΣΤΙΚΑΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΛΗΣ ΟΠΩΣ ΔΟΛΙΕΥΘΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΕΨῆ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ, ΟΠΩΣ ΑΝΕΦΟΔΙΑΖῆ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ, ΟΠΩΣ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΖῆ ΠΑΓΙΔΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ. Πλεῖστοι πολῖται μόνον καὶ μόνον διότι ἦσαν πιστοὶ εἰς τὸν Βασιλέα, ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα ἐκ τῶν διωγμῶν τῆς ἀστυνομίας τοῦ Ροκφέιγ.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ περιλάβωμεν ἐνταῦθα ὅλα τὰ κατορθώματα τὰ ὁποῖα διηγεῖται ὁ Θόμψων ἐν ἐκτάσει καὶ τὰ ὁποῖα διέπραξεν ἡ ἀστυνομία τοῦ Ροκφέιγ, ὄχι μόνον ἐναντίον τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῆς ταύτης τῆς Γαλλίας, τῆς ὁποίας τὴν Κυβέρνησιν παρέσυρεν εἰς πράξεις ἐντελῶς ἀντιθέτους πρὸς τὰ αἰσθήματα τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ διηγηθῶμεν δι' ὀλίγων λέξεων τὸ ἀριστούργημα του: Τὴν ψευδῆ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας τῆς 27ης Αὐγούστου (9 Σεπτεμβρίου) 1916, τὴν ὁποίαν ὠργάνωσεν ὁ ἴδιος, διὰ νὰ προκαλέσῃ κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, ὑπὸ ἀγχημάτων τοῦ ἐν Κερατσίνι γαλλικοῦ στόλου!

Τὴν 27ην Αὐγούστου 1916 (παλ. ἡμερ.) πλῆθος οὐρλιάζον εἰσήλασεν εἰς τὸν κῆπον τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς πρεσβείας, πυροβολοῦν κατὰ τῶν παραθύρων αὐτῆς καὶ κραυγάζον: «Ζήτω ὁ Βασιλεὺς! Κάτω ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία!»

Ἐντὸς τῆς πρεσβείας συνεσκέπτοντο οἱ πρέσβεις τῆς Ἀντάντ. Ἀπεδόθησαν

ταῦτα ἀμέσως εἰς τοὺς ἐπιστράτους. Φυσικὰ ἐπηκολούθησαν ἄγρια διαμαρτυρία τῶν πρέσβων, ἀπειλαὶ ἀντιποίνων κατοχῆς τῶν Ἀθηνῶν κτλ. Εὐτυχῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἡ ἐλληνικὴ ἀστυνομία εἶχε κατορθώσει ἀμέσως νὰ συλλάβῃ τοὺς κυριωτέρους ἐκ τῶν πρωτοφανῶν αὐτῶν διαδηλωτῶν, καθ' ἣν ὥραν ἐνήργουν τὸ κατόρθωμά των. Ἦσαν οὗτοι 16 τὸν ἀριθμὸν. ΟΛΟΙ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΡΟΚΦΕΪΓ ΕΠΙ ΚΕΦΑΛΗΣ ΤΩΝ Ο ΚΡΗΣ ΒΟΛΑΝΗΣ. ΤΙΤΛΟΦΟΡΟΥΜΕΝΟΣ «ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ». Κατηγορήθησαν οὗτοι ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ καὶ ἐδικάσθησαν καὶ κατεδικάσθησαν ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΠΡΩΤΑΙΤΙΩΝ.

Διότι ὁ Ροκφέιγ φοβούμενος τὰς ἐπὶ δικαστηρίου ἀποκαλύψεις τῶν τελευταίων τούτων, ἐπίεσε τὴν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν νὰ τοῦ τοὺς παραδώσῃ. Τοὺς ἀπέστειλεν διὰ γαλλικοῦ πολεμικοῦ εἰς Θεσσαλονίκην εἰς τὸν στρατηγὸν Σαράιγ. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐκεῖ οὗτοι ἤρχισαν νὰ διηγοῦνται τὰ διατρέξαντα, ὁ Σαράιγ τοὺς ἀπέστειλεν εἰς Μασσαλίαν, ὅθεν ἐνεκλείσθησαν εἰς τὸ πλησίον στρατόπεδον συγκεντρώσεως τοῦ Ἀζαίν.

Ἐκεῖ οὗτοι κατέθεσαν ἐνώπιον τοῦ Γάλλου ἀξιωματικοῦ χωροφυλακῆς κ. Μαντόλ, ἐκτελέσαντος κατὰ διαταγὴν τοῦ Γάλλου διοικητοῦ τῆς 15ης στρατιωτικῆς περιφερείας, ἀνάκρισιν. ΟΤΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙ ΗΣΑΝ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ, ὅτι κατὰ διαταγὴν τῶν πρακτόρων τοῦ Ροκφέιγ ὠργάνωσαν τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας ἐν συνεννοήσει μετὰ βενιζελικῶν! Ὁ Βολάνης ἐπὶ πλέον κατέθεσε τὰ ἑξῆς:

«Ὅταν μὲ συνέλαβον καὶ μὲ μετέφερον ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πλοίου “Ρεζολύ”, »ΕΙΣ ΓΑΛΛΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΣ, ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΣ ἦλθον »πρὸς συνάντησίν μου καὶ μοῦ ἐπρότειναν νὰ ὑπογράψω μίαν δήλωσιν ὅτι ἔλαβον 10 χιλιάδας φράγκα ἀπὸ τὸν Σὲνκ ὅπως ὀργανώσω τὴν διαδήλωσιν. Ἐδέχθη νὰ κάμω τὴν δήλωσιν, τὴν ὁποίαν οὗτοι καὶ παρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν».

Αἱ καταθέσεις αὗται τοῦ Βολάνη καὶ τῶν λοιπῶν συντρόφων του, πιστοποιηθεῖσαι ἀρμοδίως ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀξιωματικοῦ τῆς χωροφυλακῆς Μαντόλ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐγένοντο αἱ καταθέσεις αὗται ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν Γάλλον στρατηγὸν διοικητὴν τῆς 15ης στρατιωτικῆς περιφερείας καὶ ἀνεκοινώθησαν τῷ 1919 εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ναυτικῶν κοινοβουλευτικῆν ἐπιτροπὴν τῆς Γαλλίας. Ἐδημοσιεύθησαν δὲ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μόλις.

Καὶ τὸ ἐπιδόριον: Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 1917 ἔγραψαν οὗτοι συλλογικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κ. Ζοννάρ, ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἀζαίν, συνταχθεῖσαν γαλλιστί, καὶ ἔχουσαν ὡς ἑξῆς ἐν ἀκριβεῖ μεταφράσει: (Ἀξίζει νὰ τὴν ἀπολαύσουν οἱ ἀναγνώσται μας).

«Στρατόπεδον τοῦ Ἀζαίν. 11 Ἰουλίου 1917.

»Εἰς τὴν Α.Ε. τὸν κύριον Ζοννάρ, Ὑπατον Ἀρμοστήν τῶν Ἑλληνικῶν ὑποθέσεων, εἰς Παρίσιους.

»Οἱ ὑπογραφομένοι Ἕλληνες ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, καὶ γνωστοὶ προσωπικῶς εἰς τὸν Πρόεδρον κ. Βενιζέλου, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ

»φέρωμεν εἰς γνῶσιν σας ὅτι εἴχαμεν ἐπιφορτισθῆ νὰ ἐκτελέσωμεν τὴν δῆθεν ὑπὸ
 »ἀντιθέτων ἀπόπειραν, κατὰ τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας Ἀθηνῶν, διαταχθέντες
 »ὑπὸ τῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν κ.κ. Σαμσῶρ, λοχαγοῦ, Βινσέν καὶ Φουρναί
 »πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ προκαλέσωμεν τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν συμ-
 »μαχικῶν στρατευμάτων, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα οἱ κύριοι αὐτουργοὶ τοῦ σοβαροῦ
 »αὐτοῦ ἐπεισοδίου τῆς 27ης παρελθόντος Αὐγούστου, καὶ οἱ ὅποιοι μετὰ τὰ
 »συμβάντα αὐτὰ ἀνεχωρήσαμεν ἐξ Ἀθηνῶν φορέσαντες ἐνδύματα Γάλλων
 »ναυτῶν, μὲ τὸ πολεμικὸν Ρεζολύ, εἰς Θεσσαλονίκην, ὅθεν, μετὰ ὀλιγοχρόνιον
 »διαμονὴν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ζεῖτινλίκ, μετεφέρθημεν εἰς Γαλλίαν καὶ ἐνε-
 »κλείσθημεν εἰς στρατόπεδον συγκεντρώσεως ἀπὸ δέκα μηνῶν.

»Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ ἐκτοπισμοῦ, καὶ
 »εἴμεθα βαθεῖα πειραγμένοι νὰ εἴμεθα ἐγκλειστοὶ εἰς ἓνα στρατόπεδον, μιὰ φορὰ
 »ποῦ ὑπηρετήσαμεν καὶ ὑπερῆσπισαμεν τὰ συμφέροντα τῶν Συμμάχων καὶ τῆς
 »Ἐπιτροπῆς μας τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὑπεβλήθη-
 »μεν εἰς τοιαύτην θυσίαν μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς μας, καὶ ἐκείνης τῶν οἰκογενειῶν
 »μας ποῦ ἔμειναν χωρὶς καμμίαν προστασίαν. Πολλάκις ἐζητήσαμεν κατ' ἐπανά-
 »ληψιν νὰ καταταχθῶμεν εἰς τὸν ἐθνικὸν στρατὸν τῆς Μακεδονίας διὰ νὰ ἀπο-
 »δείξωμεν ἀκόμη μιὰν φορὰν τὰ αἰσθήματά μας, ἀλλὰ δυστυχῶς καμμία προ-
 »σοχὴ δὲν ἐδόθη εἰς αὐτό.

»Κύριε Ὑπατε Ἀρμοστά!

»Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐνοχλήσωμεν τὸν κ. Πρόεδρον Βενιζέλου. Ἡ φλογερά μας
 »ἐπιθυμία εἶνε νὰ ἀποφυλακισθῶμεν ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν, ἀφοῦ διατα-
 »γὰς τῆς ἐξετελέσαμεν.

»Διὰ ταῦτα, παρακαλοῦμεν νὰ εὐδοκήσητε νὰ κάμετε τὰ ἀναγκαῖα διαβήμα-
 »τα εἰς τοὺς ἀρμοδίους διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν μας, ὅπως ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν
 »ἀγαπητὴν μας πατρίδα, τὴν σύμμαχόν σας, διὰ νὰ πολεμήσωμεν εἰς τὸ
 »πλευρὸν τῶν ἀνδρείων Γάλλων στρατιωτῶν, ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῶν δικαιω-
 »μάτων τῶν ἐθνῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἐπιτροπῆς μας τοῦ Κόμματος τῶν
 »Φιλελευθέρων καὶ τοῦ Μεγάλου Πολιτικοῦ Ἀνδρὸς τοῦ κ. Βενιζέλου.

»Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ παρούσα μας θὰ γίνῃ εὐμενῶς ἀποδεκτὴ σὰς ὑποβάλ-
 »λομεν, Κύριε Ὑπατε Ἀρμοστά, τὰ βαθύτατα σέβη μας.

»Ὁ ἐντεταλμένος τῶν ὑπογραφόντων ἀρχηγὸς τῆς Κομπανίας:

»Στρατῆς Βολάνης, ἀκόλουθος τοῦ κ. Βενιζέλου, Γεώργιος Καρέττας, ἐμπο-
 »κρευόμενος, Φίλιππος Βανδῶρος, ἐμπορευόμενος, Σωτήριος Βανδῶρος ἐμπο-
 »κρευόμενος, Ζαχαρίας Φραγκιάς δημοσιογράφος, Μιχαὴλ Ἐλευθεριάδης σπου-
 »δαστῆς, Εὐστάθιος Παπαδάκης ὑπάλληλος τῆς Δημαρχίας, Σταῦρος Κατσα-
 »νεβάκης, ἐργατικὸς (ὑπογεγραμμένοι αὐτογράφως ἑλληνιστί)».

Δυστυχῶς διὰ τὰ δικαιώματα τῶν ἐθνῶν δὲν ἐδόθη ἀπάντησις οὔτε εἰς τὴν
 ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ αὐτῶν δὲν ἀφέθησαν ἐλεύθεροι ὑπὸ
 τῶν γαλλικῶν ἀρχῶν, καθὼς διηγεῖται ὁ Θόμψων, εἰμὴ τὸ 1919 κατόπιν ἐνερ-
 γειῶν τοῦ κ. Βενιζέλου.

Αυτή ἦτο ἡ μυστικὴ ἀστυνομία τοῦ Ροκφέιγ, ἣτις κατὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν τῷ 1917, ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἡγουμένου τῶν ξένων στρατευμάτων, εὔρε, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀσυρμάτου Ἀθηνῶν, τὸ διαβόητον τηλεγράφημα Πασσάρωφ, δηλ. τὸ ἐχάλκευσε. Καὶ ἡ ἀστυνομία αὕτη τοῦ Ροκφέιγ εἶνε, κατὰ τὸν κ. Ν. Πολίτην, ἡ «ΓΑΛΛΙΚΗ ΑΡΧΗ» (!) ἣτις πιστοποιεῖ τὴν γνησιότητα τοῦ ὑπ' αὐτῆς χαλκευθέντος τηλεγραφήματος, καὶ τῆς ὁποίας ἡ καλὴ πίστις, κατὰ τὸν κ. Α. Ρωμᾶνον, οὐδὲ πόρρωθεν δύναται νὰ τεθῆ ἐν ἀμφιβόλῳ!

Ἔτσι γράφεται ἡ ἱστορία καὶ μάλιστα δίτομη ἱστορία, ἵνα ὁ κ. Βενιζέλος δι' αὐτῆς διδάξῃ τὰς δεκατρεῖς νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων ὥστε νὰ τὸν ψηφίζουσι.

ΑΡΘΡΟΝ 25ον

(15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΟΥΔΕΠΟΤΕ Η ΣΕΡΒΙΑ ΔΙΕΤΥΠΩΣΕ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΔΑΦΙΚΩΝ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΩΝ.

Ὁ κ. Βενιζέλος μετὰ σιωπὴν πολλῶν ἡμερῶν, ἐπανέρχεται τὴν 13ην Νοεμβρίου δι' ἄρθρου του εἰς τὰ γεγονότα τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου 1915. Ἡ ἀποκάλυψις τῆς πλαστότητος τοῦ διαβόητου τηλεγραφήματος Πασσάρωφ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη ὁλόκληρος δίτομος ἱστορία καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβάσισε τὰς τωρινὰς του κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἡμῶν καταγγελίας του, δὲν τὸν ἀφίνει νὰ ἡσυχάσῃ. Ἀλλὰ δὲν ἐπιστρέφει ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ, διότι τὸν ἀπ' εὐθείας δρόμον τὸν ἀποκλείουν τὰ κατορθώματα τοῦ Ροκφέιγ. Ἐπιστρέφει δι' ἕλιγμοῦ.

Δημοσιεύει τὴν πρότασιν παραχωρήσεως τῆς Κύπρου εἰς τὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ τὸν θρύλον τῆς παραχωρήσεως τῆς Γευγελῆς, Δοϊράνης καὶ Μοναστηρίου ὑπὸ τῆς Σερβίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐξάγει τὸ συμπέρασμα: ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς ἀπέκρουσε τοιαύτας παραχωρήσεις γινομένας ὅπως βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν, ἄρα εἶχεν ἀναλάβει προηγουμένας μυστικὰς ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν. Ἔρα; Πασσάρωφ.

Ἀναδημοσιεύει τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρίγκηπος Νικολάου, καὶ συμπεραίνει; Ἀφοῦ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως λέγει καὶ γράφει εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Σερβίας τοιαῦτα πράγματα θὰ εἴπῃ ὅτι ὑπῆρξε προσυμφωνία μεταξὺ Βασιλέως ἀφ' ἐνὸς καὶ Γερμανίας καὶ Βουλγαρίας ἀφ' ἑτέρου. Ἔρα Πασσάρωφ!

Σπεύδομεν νὰ ἀπαντήσωμεν προτοῦ ὁ Πασσάρωφ καταντήσῃ ἐφιάλτης τοῦ κ. Βενιζέλου.

Καὶ πρῶτον διὰ τὰς παραχωρήσεις τῆς Κύπρου, Γευγελῆς, Δοϊράνης καὶ Μοναστηρίου εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπως βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν.

Πρέπει να εἴπωμεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅτι πρώτην φοράν ἀκούομεν ὅτι ἡ Σερβία μᾶς παρεχώρει τὴν Γευγελῆν, Δοϊράνην καὶ Μοναστήριον. Κατόπιν τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀνεδιφήσαμεν τὰς λευκὰς βίβλους τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰς ἐκδοθείσας μέχρι τοῦ 1920, καὶ οὐδαμοῦ ἀνεύρομεν τοιαύτην ἀνακοίνωσιν τοῦ Μπαλούχτσιτς. Ἀνεδιφήσαμεν τὰ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἐκδοθέντα ἱστορικὰ συγγράμματα τὰ ἀναφέροντα λεπτομερῶς ὅλας τὰς τότε γενομένας διπλωματικὰς ἀνακοινώσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ οὐδαμοῦ ἀνεύρομεν τοιαύτην τοῦ Μπαλούχτσιτς ἀνακοίνωσιν. Ἐδιαβάσαμεν ἐκ νέου τὰ πρακτικὰ τῆς Βουλῆς τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 καὶ τὴν συζήτησιν κατόπιν τῆς ὁποίας ἐπῆλθεν ἡ πτώσις τοῦ κ. Βενιζέλου, μήπως κατ' αὐτὴν ἔκαμεν ὁ κ. Βενιζέλος μνεῖαν τοιούτων παραχωρήσεων τῆς Σερβίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, διότι ὁ ἴδιος λέγει εἰς ἄρθρον του ὅτι ὁ Μπαλούχτσιτς τοῦ ἔκαμεν λόγον περὶ αὐτῶν πρὸ τῆς παραιτήσεώς του. Καὶ πράγματι ὁ κ. Βενιζέλος κάμνει κατὰ τὴν συζήτησιν ἐκείνην μνεῖαν παραχωρήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα τῆς Γευγελῆς καὶ Δοϊράνης, ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας, ὡς ἀνταλλάγματος τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἑλλάδος, οὐδεμίαν δὲ μνεῖαν παραχωρήσεως ἐκ μέρους τῆς Σερβίας.

Ἀνεδιφήσαμεν ἐπίσης τὰ πρακτικὰ τῆς Βουλῆς τοῦ Ὀκτωβρίου 1915 καὶ ἰδίως τὴν συζήτησιν μεθ' ἣν ἔπεσεν ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη καὶ οὔτε ἐκεῖ εὔρομεν νὰ γίνεταί μνεῖα ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου τοιαύτης παραχωρήσεως ἐκ μέρους τῆς Σερβίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Μᾶς μένει, μάλιστα, καὶ ἡ ἀπορία πῶς ὁ κ. Βενιζέλος ἔχων τοιαύτην προσφοράν καὶ διατεθειμένος νὰ κηρύξη τὸν πόλεμον καὶ κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν δὲν ἐζήτησε τὴν ἐπίσημον ἐπικύρωσιν τῆς προσφορᾶς αὐτῆς καὶ κατὰ τὸ 1916, ὁπότε διχάσας τὴν Ἑλλάδα ἐσχημάτισε τὸ κράτος του τῆς Θεσσαλονίκης, διὰ νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς Σερβίας καὶ κατὰ τὸ 1917, ὁπότε κατακτῆσας διὰ τῶν ξένων κρατῶν τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν, ἐκήρυξεν ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων της.

Ἀλλὰ ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα ἡμεῖς δὲν σκοπεύομεν νὰ συζητήσωμεν ἐπὶ τοῦ ἂν ἐγένετο ἢ ὄχι ἡ προσφορά αὐτὴ ἐκ μέρους τῆς Σερβίας. Κάμνομεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὴν χάριν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐγένετο, ὄχι μόνον διὰ τὴν Κύπρον, διὰ τὴν ὁποίαν ἐγένετο πράγματι ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Γευγελῆν, καὶ τὴν Δοϊράνην καὶ τὸ Μοναστήριον. Ἄν μάλιστα ὁ κ. Βενιζέλος διῖσχυρισθῇ ὅτι μᾶς προσέφερον καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν, ἡμεῖς θὰ δεχθῶμεν καὶ αὐτό, ὅτι μᾶς τὰς προσέφερον.

Τὸ ζήτημα τῆς ἀρνήσεως τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔγκειται εἰς τὰς γενομένας προσφοράς. Ἐγκειται εἰς τὸ ἔαν ἡ Ἑλλάς ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ ἀποτελεσματικῶς τὴν Σερβίαν καὶ ἔαν δὲν ἐκινδύνευε ἐξερχομένη τῆς οὐδετερότητος χάριν τῆς Σερβίας, νὰ καταστραφῇ αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ. Ἐπομένως ὅταν ἐκεῖ εἶνε τὸ ζήτημα, τί σημασίαν ἔχουν αἱ προσφοραὶ ἂν ἦσαν πολλαὶ ἢ ὀλίγαι, οὐσιώδεις ἢ ἐπουσιώδεις! Ἡμεῖς μάλιστα λέγομεν, ὅτι ἔαν ἡ Ἑλλάς ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ ἀποτελεσματικῶς τὴν Σερβίαν καὶ νὰ μὴ ὑποστῇ ἢ ἰδίᾳ καταστροφὴν, θὰ ὤφειλε νὰ τὸ

πράξη άνευ ούδενός ανταλλάγματος, και θά τὸ ἔπραττεν ἀσφαλῶς, διότι εἶχε τὸ Βαλκανικὸν συμφέρον νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ συντριβῆ ἡ Σερβία καὶ τούναντίον νὰ κτυπηθῆ ἄλλη μίαν φοράν ἢ ἀλαζονεία τῆς Βουλγαρίας.

Ὡστε ἐκεῖ εἶνε τὸ ζήτημα. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐξέφερεν εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα του ἄρθρα ὅτι ἡ Ἑλλάς μετὰ τῶν Ἀγγλογάλλων καὶ τῶν Σέρβων θά ἀπετέλουν ἓνα ἰσχυρότατον στρατόν, ὅστις θά ἠδύνατο νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Αὐστρογερμανοὺς μετὰ τῶν Βουλγάρων. Τὸν ἰσχυρισμὸν του τοῦτον τὸν ἀνετρέψαμεν διὰ δύο ἄρθρων μας ἐκτενῶν τοῦ 18ου καὶ τοῦ 19ου. Εἰς ταῦτα δὲν μᾶς ἀπήντησε τίποτε ὁ κ. Βενιζέλος. Ἦδη εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 13ης Νοεμβρίου ἐπανέρχεται εἰς τὸν αὐτὸν ἰσχυρισμὸν, ὡσὰν νὰ μὴ ὑπῆρχον τὰ δύο προαναφερθέντα ἄρθρα μας, οὔτε ἡ εἰς αὐτὸ λεπτομερῆς ἐξονύχισις τοῦ ζητήματος. Ἀλλὰ εἰς ἡμᾶς δὲν εἶνε δυνατὸν οὔτε κἂν σοβαρὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐκ νέου τὰ ἄρθρα μας ἐκεῖνα. Ἐν συνόψει μόνον λέγομεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι τὸ μέγα του λάθος ὅταν ἀσχολῆται μὲ στρατηγικὰ προβλήματα εἶνε νὰ μὴ λογαριάζῃ χρόνον καὶ ἀποστάσεις. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τὸ στρατηγικὸν πρόβλημα εἶνε τὸ γνωστὸν εἰς τοὺς στρατιωτικούς, τῆς ἐνεργείας δηλαδ. τοῦ συγκεντρωμένου Αὐστρο-Γερμανο-Βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐπὶ ἐσωτερικῶν γραμμῶν.

Οἱ ἀντίπαλοί του ἦσαν 1ον) Οἱ Σέρβοι, τοὺς ὁποίους ἠδύνατο νὰ προσβάλωσι μετὰ μεγάλης ὑπεροχῆς ἀμέσως καὶ νὰ τοὺς καταστρέψωσι. 2ον) Οἱ Ἕλληνας οἵτινες δὲν ἠδύνατο νὰ ἀρχίσουν τὴν ἐκστρατεία των εἰμὴ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ καὶ ἐπομένως θά ἀντεμετώπιζον ΜΟΝΟΙ ὀλόκληρον τὴν ἐχθρικὴν δύναμιν καὶ θά κατεστρέφοντο ἢ τοῦλάχιστον θά ἠναγκάζοντο νὰ ἐκκενώσουν ὀλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, καὶ 3ον) οἱ Ἀγγλογάλλοι οἵτινες μετεφέροντο εἰς Θεσσαλονίκην, βραδύτατα κατὰ μικρὰ τμήματα, καὶ ἦσαν καὶ ἀνοργάνωτοι, ὡστε ὅταν θά συνεκρούοντο οἱ Ἕλληνας, ἐλάχιστην θά προσέφερον βοήθειαν, ὅταν δὲ θά κατεστρέφοντο οἱ Ἕλληνας καὶ ἂν ἀκόμη τότε εἶχον κάπως ἰσχυρὰν δύναμιν, θά ἀπέβαινον εὐάλωτος λεία τῶν στρατῶν τῆς Γερμανικῆς Συμμαχίας. Δηλ. καὶ ἂν ἀκόμη θεωρητικῶς τὸ ἄθροισμα: Σέρβοι σὺν Ἕλληνας σὺν Ἀγγλογάλλοι ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ἄθροισμα Γερμανοὶ σὺν Αὐστριακοί, σὺν Βούλγαροι, τὸ δευτέρον ἄθροισμα ἦτο συγκεντρωμένον καὶ ἔτοιμον ἐνῶ τὸ πρῶτον ὄχι, καὶ θά ἀντεμετώπιζε κατὰ χρόνον τὴν ἐπίθεσιν τοῦ δευτέρου μὲ τὰ τμήματά του ὄχι συγχρόνως, ἀλλὰ ἀλληλοδιαδόχως, πρῶτον μὲ τοὺς Σέρβους, ἔπειτα μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ ἔπειτα μὲ τοὺς Ἀγγλογάλλους. Ἐκαστὸν δὲ αὐτῶν τῶν τμημάτων ἦτο ἀπὸ ἀπόψεως δυνάμεως πολὺ ὑποδεέστερον τοῦ συνόλου τοῦ δευτέρου ἄθροίσματος.

Αὐτὸ ἦτο τὸ στρατηγικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἡ Ἑλλάς οὔτε νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν ἠδύνατο οὔτε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἰδίαν αὐτῆς καταστροφὴν. Τί θά ὠφέλει λοιπὸν τὴν Ἑλλάδα νὰ λάβῃ τὴν Κύπρον καὶ ὁ στρατός της ἠττώμενος νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Ὀλυμπον, ἂν ὄχι καὶ χειρότερα; Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τοιαύτην περίστασιν μᾶς ἐξαποστέλλει εἰς τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης. Naί, ἀλλὰ τοιαύτη ἐξέλιξις εἰς τὴν Βαλκανικὴν τὸ 1915 δὲν θά ἐπηρεάζε τὴν

όλην εξέλιξιν τοῦ πολέμου; Καί ἂν μέ τοιαύτην ἐπικράτησιν τῆς Βουλγαρίας, οἱ Σύμμαχοι ἐπανελάμβανον τὸ παλαιόν των μέ αὐτὴν παιγνίδι καὶ τῆς προσέφερον νὰ κρατήσῃ τὰ κτηθέντα ἀποσπώμενη τῆς Γερμανικῆς Συμμαχίας; Εἰς μίαν τοιαύτην καταστροφὴν μέ ἀναμονὴν τὴν ἱκανοποίησιν, ἂν ἔλθουν καλὰ τὰ πράγματα, κατὰ τὴν εἰρήνην, ἐκτίθενται τὰ Κράτη, ὅταν ὅπως τὸ Βέλγιον ἢ ἡ Σερβία, ὑφίστανται, θέλουν δὲν θέλουν, τὴν εἰσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ, ὄχι ὁμως στὰ καλὰ καθούμενα ὅπως ἡ Ἑλλάς.

Ἄν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος εὐρίσκεται ἐπάνω εἰς τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Μητροπόλεως καὶ τοῦ εἰποῦμεν ἂν πηδήσῃ κάτω θὰ τοῦ δώσωμεν πλοῦσια ἀνταλλάγματα, ἀκόμη ὅτι θὰ τὸν κάμωμεν καὶ Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καὶ μάλιστα μέ τὸ ἀμερικανικὸν σύστημα. Θὰ πηδήσῃ; Ὅχι βέβαια. Τότε διατί ἤθελε νὰ πηδήσῃ ἡ Ἑλλάς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915;

Ἄφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἐπήδησε τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἰδίου 1915. Τὴν 10)23 Ἰανουαρίου 1915 ὁ σερ Ἔδ. Γκρέυ τοῦ ἐπρότεινεν εὐρείας παραχωρήσεις εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μ. Ἀσίας, ἐὰν ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Σερβίας πιεζομένης ὑπὸ Αὐστριακῆς ἐπιθέσεως. Τί ἀπήντησεν ὁ κ. Βενιζέλος;

«Δὲν ἐδίστασα νὰ ἀπαντήσω ὅτι αὐτὸ ποῦ μοῦ ἐζήτησεν ὁ σερ Ἔδ. Γκρέυ »ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἐκτελεσθῇ. Ὅπως ἔχομεν ἤδη ὑποδείξει τοιαύτην κενέργειαν δὲν δυνάμεθα οὔτε νὰ σκεφθῶμεν, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται νὰ συμπράξῃ μαζύ μας ἡ Ρουμανία, ἄνευ τῆς ὁποίας θὰ ἰσοδυναμεί με αὐτοκτονίαν μας καὶ »συγχρόνως θὰ κατεστρέφετο καὶ ἡ Σερβία».

Καὶ ἐξηγεῖ διατί. Διότι θὰ ἐκινδυνεύαμεν νὰ πλευροκοπηθῶμεν ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας.

Ὁ κ. Βενιζέλος γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι ἡ ἄρνησις του αὕτη ἐγένετο δυσμενέστατα ἀκουστὴ εἰς τὸ Λονδῖνον. Ὁ κ. Λούδ Τζώρτζ ἐξέφρασε τὴν δυσφορίαν του κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, προσωπικῶς εἰς τὸν πρέσβυν μας. Καὶ τόσον ἐταράχθη ὁ κ. Βενιζέλος ἀπὸ τὴν δυσμένειαν αὐτὴν, ὥστε διὰ νὰ ἐξευμενίσῃ τὸ Λονδῖνον καὶ τοὺς Παρισίους ἐσκέφθη τὸν Φεβρουάριον νὰ προτείνῃ τὴν παραχώρησιν τῆς Καβάλλας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν οὐδετερότητά της, ὥστε νὰ δύναται ὅπωςδὴποτε ἀκινδύνως νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς ἐν Λονδίνῳ φίλους του.

Θὰ μᾶς εἶπη ὁμως ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 ἡ Ἑλλάς θὰ ἠδύνατο ἀκινδύνως νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν. Ἡμεῖς ὁμως δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν κάθε φοράν τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἄρθρων μας 18 καὶ 19, τὰ ὁποῖα συντομώτατα ἐπανελάβομεν καὶ εἰς τὸ παρόν μας.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα καὶ εἰς τὸν πρίγκηπα Νικόλαον.

Ὁ πρίγκηψ Νικόλαος συνεδέετο στενῶς μετὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρέσβεως τῆς Σερβίας κ. Μπαλούχτσιτς μέ τὸν ὁποῖον ὠμίλουν συχνότατα διὰ τὴν θέσιν τῆς Σερβίας καὶ ὁ πρίγκηψ τοῦ διετύπωσε τὰς σκέψεις του εἰς μίαν ἐπιστολὴν τῆς 18 Σεπτεμβρίου (παλ. ἡμερ.). Τί σημασίαν θέλει νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ κ. Βενιζέλος; Ὅτι ἐκφράζει τὴν γνώμην τοῦ Βασιλέως; Ἀλλὰ εἰς τὴν

ἐπιστολήν ταύτην οὔτε μία λέξις δὲν ὑπάρχει ὥστε ἐξ αὐτῆς νὰ δύναται νὰ συναγάγη τις ὅτι ἐγράφη καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Βασιλέως ἢ ὅτι κατὰ τὰς προηγηθείσας συνομιλίας ὁ πρίγκηψ ἀφῆκε νὰ ὑπονοηθῆ ὅτι ὠμίλησεν ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως. Ὡστε πρόκειται περὶ προσωπικῆς γνώμης τοῦ πρίγκηπος. Ἄλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος θὰ μᾶς εἴπῃ: ἀφοῦ ὁ πρίγκηψ Νικόλαος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως, ἔπεται ὅτι καὶ αἱ συμβουλαὶ του πρὸς τὸν Μπαλούχτσιτς ἐγένοντο καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Βασιλέως. Ἄλλὰ τότε καὶ ὁ πρίγκηψ Γεώργιος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως καὶ μάλιστα ὁ σύνδεσμός του μετὰ τὸν Βασιλέα ἦτο στενωτάτος ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, καὶ ὁ πρίγκηψ Γεώργιος εἰργάζετο ἐντονώτατα ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ. Τότε διατί καὶ ὁ πρίγκηψ Γεώργιος νὰ μὴ ἐξεπροσώπει τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς γνώμας τοῦ Βασιλέως; Ἡ ἀλήθεια εἶνε μία: ΟΤΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΕΝ ΗΚΟΥΣΕ ΠΑΡΑ ΜΟΝΟΝ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΤΟΥ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΞΕΠΡΟΣΩΠΕΙΤΟ ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΠΑΡΑ ΜΟΝΟΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΤΟΥ.

Ἄλλὰ ἐπὶ τέλους καὶ τί λέγει ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ πρίγκηπος Νικολάου; Ἐγράφη τὴν 18ην Σεπτεμβρίου καὶ ἀναφέρεται εἰς προηγουμένης συνομιλίας μετὰ τὸν Μπαλούχτσιτς, κατὰ τὰς ὁποίας ἐγένετο λόγος διὰ τὰς ἀποφάσεις τῶν Συμμάχων ὅπως πιέσωσι τὴν Σερβίαν ἵνα αὕτη παραχωρήσῃ τὴν σερβικὴν Μακεδονίαν εἰς τοὺς Βουλγάρους.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ Σύμμαχοι ὁμοίας ἀποφάσεις εἶχον λάβει καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅπως τὴν πιέσωσι νὰ παραχωρήσῃ τὴν Καβάλλαν μετὰ ἐνδοχώρας ἀναλόγου πρὸς ὅσα θὰ ἀπελάμβανε ΑΡΓΟΤΕΡΑ ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἄλλὰ εἰς τὴν Σερβίαν ἔγιναν πειστικώτατοι, ὥστε ἐκεῖ ἐκίνησαν ἀγανάκτησιν σφοδράν. Ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους λέγει ὁ πρίγκηψ Νικόλαος εἰς τὸν Μπαλούχτσιτς: Ἄφοῦ εἶνε ἔτσι τὰ πράγματα, τί τοὺς θέλετε τέτοιους Συμμάχους; Δὲν κάνετε καλύτερα εἰρήνην μετὰ τοὺς Γερμανο-αὐστριακοὺς νὰ ἡσυχάσετε;

Αὐτὸ εἶνε τὸ ἐγκλημα! λέγει ὁ κ. Βενιζέλος. Ἄλλὰ τότε διατί δὲν εἶνε ἐγκληματίας καὶ ὁ Πάσιτς ὅστις ὁμιλῶν πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀλεξανδρόπουλον τοῦ λέγει ὅτι ἡ διαγωγὴ τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Σερβίαν δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὴν διαγωγὴν τῆς Αὐστρίας πρὸς τὴν Σερβίαν καὶ ὅτι οἱ Σύμμαχοι θέτουσι τὴν Σερβίαν εἰς ὁμοίαν θέσιν ἀπέναντί των εἰς οἷαν τὴν ἔθεσε καὶ ἡ Αὐστρία ὅταν προεκάλεσε τὸν πόλεμον; (Τηλεγράφημα Ἀλεξανδροπούλου ἀριθμὸς 7830 Α)4 τῆς 22ας Ἰουλίου (4 Αὐγούστου 1915)).

Καὶ ἄς μᾶς εἴπῃ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἅμα ἦλθεν αὐτὸς εἰς τὴν ἐξουσίαν, αἱ τοιαῦται ἀπαιτήσεις τῶν Συμμάχων ἤρθησαν. Διότι δὲν ἤρθησαν. Ἄφοῦ τὴν 20ὴν Αὐγούστου 1915 ὁ σερβ. Γκρέϋ τηλεγραφεῖ εἰς τὸν σερβ. Φρ. Ἑλλιὸτ εἰς Ἀθήνας νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν κ. Βενιζέλον:

«νὰ ἐννοήσῃ ὅτι δὲν θέλομεν διὰ τὸ ζήτημα τῆς Καβάλλας νὰ τὸν πιέσωμεν ὡς ΤΩΡΑ ΑΜΕΣΩΣ, ἀλλὰ ὅτι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς παραχωρήσεως τῆς Καβάλλας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, πρέπει νὰ μένη ὡς πάντοτε ἀνοικτὸν διὰ μέλλουσαν συζήτησιν».

Καὶ διατί τάχα εἶχε τὸ δικαίωμα ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ἀγανακτῆ κατὰ τῶν Συμ-

μάχων την 17ην Σεπτεμβρίου οτε ἄρχιζαν τὴν ἀπόβασίν των εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ μάλιστα κατόπιν τῆς ἰδικῆς του προσκλήσεως, ὄχι μόνον χωρὶς νὰ ἄρῳσι τὰς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν προτάσεις των, ἀλλὰ μὲ τὸν Γκρέυ ἀγορεύοντα ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὴν ἀγγλικὴν Βουλὴν (τηλεγράφημα Βενιζέλου πρὸς τὰς πρεσβείας τῆς Ἑλλάδος, Λονδίνου, Παρισίων, Ρώμης, Πετρούπολεως, ἀρ. 10148 τῆς 18ης Σεπτεμβρίου (1 Ὀκτωβρίου 1915)); Καὶ μάλιστα νὰ θυμῶνῃ τόσον ἐναντίον των ὥστε νὰ διατάσῃ τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον ΝΑ ΤΟΥΣ ΚΤΥΠΗΣΗ ΕΑΝ ΗΡΧΙΖΟΝ ΤΗΝ ΑΠΟΒΑΣΙΝ; Ἔτσι τοῦλάχιστον λέγει ὁ ἴδιος εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἄρθρα του. Καὶ ἂν ὁ στρατηγὸς Μοσχόπουλος τοὺς ἐκτύπα, τότε ὁ κ. Βενιζέλος δὲν θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος κατὰ τῆς Ἄνταντ καὶ εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας;

Διατί λοιπὸν ἔχει τὸ δικαίωμα ὁ κ. Βενιζέλος νὰ θυμῶσῃ μέχρι τοιούτου βαθμοῦ, ὥστε νὰ κτυπήσῃ τοὺς Συμμάχους, καὶ δὲν εἶχε καὶ ὁ πρίγκηψ Νικόλαος τὸ δικαίωμα νὰ θυμῶσῃ καὶ αὐτὸς καὶ νὰ συμβουλευέσῃ τοὺς Σέρβους οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ ἦσαν θυμωμένοι, νὰ κάμουν χωριστὴν εἰρήνην μὲ τοὺς Γερμανούς;

Αὐτὸ εἶνε τὸ ἐγκλημα!

Ἄλλὰ δὲν ἀρκεῖται εἰς αὐτὰ μόνον ὁ κ. Βενιζέλος.

Κάμνει καὶ ὑποθέσεις: ΕΑΝ ἐδέχετο ἡ Ἑλλὰς τὴν Κύπρον, ΕΑΝ ἐδέχετο τὴν Γευγελὴν καὶ τὴν Δοϊράνην, ΕΑΝ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος κτλ., θὰ καθίστατο μέγα κράτος μετὰ τὴν τελικὴν νίκην τῶν Συμμάχων. ΕΑΝ εἶχε ἡ Σερβία Βασιλέα τὸν πρίγκηπα Νικόλαον καὶ ΕΑΝ οὗτος ἔκαμνε χωριστὴν εἰρήνην μὲ τοὺς Γερμανούς θὰ ἐξήρχετο τοῦ πολέμου μειωμένη ἐνῶ ἔχοντες ἐθνικὴν δυναστείαν, οἱ Σέρβοι καὶ ἀνθρώπους χαρακτῆρος καὶ ὄχι σὰν τὸν κ. Μεταξᾶν, ἐξῆλθον τοῦ πολέμου, ὡς ἰσχυρὸν κράτος κλπ.

Ἄλλὰ τότε ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τὸ δικαίωμα νὰ κάμωμεν ὑποθέσεις:

ΕΑΝ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ἡ Ἑλλὰς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 καὶ κατεστρέφετο ὁ στρατὸς τῆς ὅπως καὶ τῆς Σερβίας, καὶ ΕΑΝ δὲν ἀπέθνησκεν ὁ Βασιλεὺς Κάρολος τῆς Ρουμανίας καὶ δὲν ἐξήρχετο ἡ Ρουμανία τῆς οὐδετερότητος, ΕΑΝ μάλιστα ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος καὶ ὑπὲρ τῶν Κεντρικῶν, καὶ ΕΑΝ τότε οἱ Σύμμαχοι διὰ νὰ περιποιηθοῦν τὴν Βουλγαρίαν ὅπως τὴν ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν τῆς ξανάδιαν ὄχι μόνον τὴν Καβάλλαν ἀλλὰ καὶ πάρα πέρα, ΕΑΝ ἡ Ἀμερικὴ δὲν ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος τῷ 1917 ποῦ θὰ καταντοῦσε ἡ Ἑλλὰς καὶ ποῦ θὰ ἐπήγαγε νὰ κρυφθῇ ὁ κ. Βενιζέλος:

ΕΑΝ μάλιστα ὁ κ. Βενιζέλος ἦτο Σέρβος καὶ ἐπολιτεύετο ἐκεῖ, ἐὰν δὲ ἡμεῖς ἐδῶ μὴ ἔχοντες τὸν κ. Βενιζέλον καὶ συνεπῶς οὔτε τοὺς Ἀγγλογάλλους εἰς Μακεδονίαν, ΕΑΝ ὑπὸ τοιούτους ὄρους ἐκρατούσαμεν τὴν οὐδετερότητά μας μὲ τὰς ἐγγυήσεις τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων τῆς, καὶ ΕΑΝ τότε δὲν ἐγίνετο καὶ ἡ Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία, ποῦ δὲν θὰ ἐγίνετο, τί θὰ ἦτο ἡ Ἑλλὰς σήμερον; ΕΑΝ μάλιστα ὁ Σέρβος πολιτικὸς κ. Βενιζέλος ἔκανε ἐκεῖ τὰ συνηθισμένα του καὶ ἐπιάνετο μὲ τὸν τότε ἀντιβασιλέα, τὸν ἀείμνηστον Ἀλέξανδρον καὶ τὴν «Λευκὴν Χεῖρα», ποῦ θὰ εὐρίσκετο τώρα ὁ κ. Βενιζέλος; Διότι ΕΑΝ ὁ κ. Βενιζέλος γνωρίζη

τούς Σέρβους, θα γνωρίζη ότι δεν άστειούνται με τούς πολιτικούς έπαναστάτας.

Οί Γάλλοι έχουν μίαν παροιμίαν: «με τόν ΕΑΝ μπορείς νά χώσης τόν Παρίσι σέ μιάν μπουκάλα». Ό δέ έλληνικός λαός με τόν χονδροκομμένο του άλάτι έχει μίαν άλλην παροιμίαν διά τόν ΕΑΝ, τήν όποίαν χάριν εύσχημοσύνης δεν αναφέρομεν. Πρέπει λοιπόν νά λείψουν τά ΕΑΝ τοῦ κ. Βενιζέλου και νά περιοριζώμεθα εἰς άκριβεῖς και άντικειμενικάς κρίσεις επί τῶν μεγίστων, έάν θέλωμεν νά κάμωμεν συζήτησιν σοβαράν.

ΑΡΘΡΟΝ 26ον

(17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΟ ΟΧΥΡΟΝ ΤΟΥ ΡΟΥΠΕΛ ΚΑΙ Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ. ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΑΣ.

Και ήδη ό κ. Βενιζέλος συγκεντρώνει τά πυρά του εἰς τόν ζήτημα τοῦ Ροῦπελ.

Πρό πολλοῦ άνεμέναμεν τοῦτο, και άπορούσαμεν μάλιστα πῶς ό κ. Βενιζέλος άφηνε τόν ζήτημα τοῦ Ροῦπελ άνεξέταστον. Ήδη μετά πολλάς συστροφάς και περιστροφάς, εἰς τά προηγούμενα άρθρα του, τῆς 15ης και 16ης Νοεμβρίου πλησίστιος εἰς τόν Ροῦπελ, ήχῶν τās σάλπιγγάς του και κροτῶν τά τύμπανά του, και κραυγάζων πρὸς πάσας τās διευθύνσεις: ΠΡΟΔΟΣΙΑ!

Θά καταγίνωμεν και ήμεῖς εἰς τόν ζήτημα τοῦτο και θά ανασύρωμεν τόν πέπλον όστις τόν καλύπτει. "Όχι μόνον διά ν' άποδείξωμεν τόν ψεύδος τοῦ κ. Βενιζέλου, αλλά και διότι δεν ύπάρχει άλλο ζήτημα, με τās αίτίαις πού τόν παρήγαγον και τά αποτελέσματα πού έπηκολούθησαν, τόν όποῖον νά καταδεικνύη έναργέστερον ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΕ Ο ΕΡΓΑΤΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΟΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ. Διότι άς μή λησμονοῦν οί αναγνώσται μας, ότι αυτός ήτο ό σκοπός τοῦ κ. Βενιζέλου όταν προεκάλεσε τήν άρθρογραφίαν ταύτην και με αυτόν τόν σκοπόν άπηντήσαμεν εἰς αυτόν. Και αὐτήν τήν γενικήν κατευθυντήριον γραμμήν τηροῦμεν, ακολουθοῦντες αὐτόν κατά πόδας καθ' όλους τούς μαιάνδρους τῶν άφηγήσεών του και τούς λαβυρίθους τῶν έπιχειρημάτων του και τῶν κατηγοριῶν του.

Κατά πρώτον πρέπει νά δώσωμεν εἰς τούς αναγνώστας μας μίαν ιδέαν τοῦ τί ήτο τόν Ροῦπελ.

"Όταν τῷ 1913 έκλείσθη ή εἰρήνη τῶν Άθηνῶν μετά τῆς Τουρκίας, ήρχισαμεν έν τῷ Γενικῷ Έπιτελείῳ παρασκευάζοντες τόν στρατόν μας διά τήν άμυναν τῆς Έλλάδος ύπό τήν νέαν αὐτῆς έδαφικήν μορφήν. Τās νίκαις τοῦ πολέμου τοῦ 1912 και τήν άπόκτησιν τῆς Θεσσαλονίκης, ώφείλαμεν κυρίως εἰς τήν στρατιωτικήν παρασκευήν τήν άρξαμένην άπό τοῦ 1903 και περατωθεῖσαν τῷ

1909, συμπληρωθείσαν εἰς τινὰ σημεῖα τῷ 1910 ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Μαυρομιχάλη. Ἡ στρατιωτικὴ αὐτὴ παρασκευὴ ἦτο ἔργον κυρίως τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου, τοῦ ἀειμνήστου Θεοτόκη καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ τότε Σώματος τῶν Γενικῶν Ἐπιτελῶν, ἐργαζομένων παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν, παρὰ τῇ Γενικῇ Διοικήσει τοῦ Στρατοῦ καὶ παρὰ ταῖς Μεραρχίαις. Κύριος καὶ πρωταρχικὸς σκοπὸς τῆς παρασκευῆς ταύτης ἦτο ἡ προπαρασκευὴ πλήρους καὶ ταχίστης ἐπιστρατεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς πάσας αὐτῆς τὰς λεπτομερείας καὶ ταχίστης αὐτοῦ συγκεντρώσεως εἰς τὴν Βόρειον Θεσσαλίαν. Καὶ πράγματι κατωρθώθησαν ταῦτα τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1912 καὶ ἠδυνήθημεν ραγδαίως εἰσελάσαντες, νὰ γίνωμεν κύριοι τῶν στενῶν τοῦ Σαρανταπόρου καὶ διώκοντες κατὰ πόδας τὸν ἐχθρόν, ἀφοῦ ἐβεβαιώθημεν ὅτι οὗτος ἐστράφη πρὸς Θεσσαλονίκην, νὰ συνεχίσωμεν ἀδιάκοπα τὴν πρὸς τὰ ἐκεῖ πορείαν μας, καὶ νικήσαντες αὐτὸν ἐκ νέου εἰς τὰ Γιανιτσά, νὰ διαβῶμεν τάχιστα τὸν πλημμυρήσαντα Ἄξιόν, καὶ νὰ γίνωμεν κύριοι τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν 21ην ἀκριβῶς ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκστρατείας. Ἄνευ τῆς τοιαύτης ταχύτητος ἡμῶν, οἱ Βούλγαροι ΜΕΘ' ὧΝ ΟΥΔΕΜΙΑΝ ΕΙΧΟΜΕΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΙΝ ΔΙΑ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ, θὰ εἶχον καταλάβει πρὸ ἡμῶν τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὰ ἀποκτήματα τῆς Ἑλλάδος θὰ περιορίζοντο ὀλίγον τι ἐπέκεινα τῆς παλαιᾶς Βερολινίου γραμμῆς.

Ἄλλὰ μὲ τὴν νέαν ἐδαφικὴν μορφήν τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1913, ἄνευ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μέχρι Θεσσαλονίκης, ἄνευ ἐφεδριῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἡ ἐπιστρατεύσεις ἡμῶν, ἰδίᾳ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ μονάδων, λαμβανουσῶν τὰς ἐφεδρείας τῶν ἐκ παλαιᾶς Ἑλλάδος, ἀναγκαιῶς θὰ ἐβράδυνε καὶ ἀκόμη περισσότερο ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἐπιστρατευθέντος στρατοῦ μας εἰς τὰς νέας ζῶνας συγκεντρώσεως τῆς Μακεδονίας. Ἐπομένως διὰ πολὺν καιρὸν ἀκόμη, ἡ Ἑλλὰς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ κάμῃ ἐπιθετικὸν πόλεμον καὶ μέχρις οὔ τὸ κράτος δυνηθῆ νὰ συμπληρώσῃ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐφεδρείας δι' ἐντατικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς, καὶ κατασκευάσῃ τὰ ἀναγκαῖα μέσα συγκοινωνίας ἰδίως σιδηροδρομικά, ἡ Ἑλλὰς ἔδει νὰ περιορισθῇ εἰς ἀμυντικὸν πόλεμον.

Ἄλλὰ καὶ διὰ τοιοῦτον ἀμυντικὸν πόλεμον, παρουσιάζεται δι' ἡμᾶς τὸ μειονέκτημα τῆς βραδείας συγκεντρώσεως τοῦ στρατοῦ μας εἰς τὴν στρατηγικὴν ζώνην, ἰδίως ἐὰν τοιαύτη ἐπεβάλλετο ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία, ἀναφέραμεν δὲ ἐπανειλημμένως τοὺς λόγους. Ἡ Βουλγαρικὴ συγκέντρωσις θὰ ἐπερατοῦτο 15 περίπου ἡμέρας ταχύτερον ἡμῶν. Ὅσοι δὲ κάτι γνωρίζουσι ἀπὸ στρατιωτικά, ἐννοοῦσιν εὐκόλως τί σημασίαν ἔχει τὸ ζήτημα τοῦτο. Τὸ ζήτημα λοιπὸν ἦτο δι' ἡμᾶς: Πῶς θὰ ἐκερδίζαμεν τὰς 15 ταύτας ἡμέρας.

Τότε ἐσκέφθη καὶ εἰσηγήθη νὰ ἀσφαλίσωμεν τὰς κυρίας διαβάσεις ἐκ Βουλγαρίας εἰς Μακεδονίαν δι' ἐρυμάτων ἀνασχέσεως, δηλαδὴ ἰσχυρῶν ὄχυρωμάτων ὀπλισμένων διὰ βαρέος πυροβολικοῦ καλῶς κεκαλυμμένου ἀπὸ ἐχθρικοῦ πυρός, καὶ μὲ μικρὰν ἀλλὰ πλήρη καὶ ἐτοιμοπόλεμον φρουρὰν πεζικοῦ ἕκαστον, ἥτις θὰ παρέμενε ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης. Ἐννοεῖται δὲν ἡπατώ-

μην, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διάρκειαν τῆς ἀντιστάσεως τῶν τοιούτων ἔργων. Ἄλλὰ πάντως ὑπελόγιζον ὅτι θὰ ἀντεῖχον 15 ἡμέρας.

Ἄλλὰ διὰ τοιαῦτα ἔργα χρειάζονται χρήματα. Καὶ χρήματα τότε ἡ Κυβέρνησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οὔτε εἶχε, οὔτε ἦτο διατεθειμένη νὰ τὰ εὔρη ὅπωςδῆποτε.

Ἦναγκάσθην νὰ περιορίσω τὰς βλέψεις μου, εἰς τὸ νὰ κατορθώσωμεν τοῦλάχιστον νὰ ἐμποδίσωμεν τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσβάλη δι' ἐλαφρῶν φαλάγγων ἢ καὶ διὰ κομιτατζήδων, διὰ τῶν διαβάσεων αὐτῶν καὶ νὰ διαταράξῃ τὴν ἐπιστράτευσιν τῶν ἐν τῇ ζώνῃ τῆς συγκεντρώσεως καὶ ὀλίγον ὀπισθεν αὐτῆς σταθμεουσῶν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης μονάδων μας. Εἶτα δὲ διὰ τῶν μονάδων τούτων αἰτινες θὰ ἦσαν ἐπιστρατευμένοι καὶ ἔτοιμοι πρὸ τοῦ πέρατος τῆς συγκεντρώσεως τοῦ λοιποῦ στρατοῦ μας, νὰ καλύψωμεν καὶ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ. Ἀτελής βεβαίως μέθοδος, ἀλλὰ δὲν εἶχομεν καὶ τίποτε καλύτερον νὰ κάμωμεν, ἐκτὸς ἐὰν ἀπεφασίζομεν νὰ ἐκκενώσωμεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἰδίως τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ὅπερ διὰ λόγους πολιτικούς καὶ ἐθνικούς ἦτο ἀδύνατον.

Διὰ τοιαύτην παρεμπόδισιν μικρῶν ἐχθρικῶν φαλάγγων ἢ κομιτατζήδων θὰ ἦρκουν νὰ κατασκευασθοῦν εἰς τὰς κυρίως διαβάσεις ἐκ Βουλγαρίας εἰς Μακεδονίαν, μικρὰ ἀπλὰ χωμάτινα ὀχυρωματικὰ ἔργα μετὰ ὀλίγου πυροβολικοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ δι' αὐτὰ ἀκόμη δὲν εἶχομεν χρήματα, ἰδίως δὲ διὰ νὰ τὰ ὀπλίσωμεν μὲ πυροβολικόν. Ἐξοικονομήσαμεν ὅθεν μικρὰ τινα χρηματικὰ ποσὰ διὰ τὰς χωματουργικὰς ἐργασίας, μετεχειρίσθημεν τὸ μηχανικὸν διὰ τὴν κατασκευὴν σκεπάστρων πρὸς στρατωνισμὸν τῆς φρουρᾶς καὶ ἀποθήκευσιν τῶν πυρομαχικῶν, καὶ ἐχρησιμοποίησαμεν ἐκ τῶν πυροβόλων, ἐξ ὧν εἶχομεν ἀλώσει κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912 καὶ 1913, τὰ μᾶλλον εὐχρηστα, ὡς καὶ τινα βαρῆα πυροβόλα ἰδικὰ μας παλαιὰ, καὶ τὰ ὅποια εἶχον ἤδη δώσει ὅ,τι ἤμποροῦσαν κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων. Καὶ ἀφήσαμεν διὰ καλύτερον μέλλον ὅταν τὸ κράτος θὰ διέθετε χρήματα καὶ διὰ τὴν ἀμυνάν του, τὴν κατασκευὴν τελείων ὀχυρώσεων.

Ἦρχισαμεν τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων τούτων ἀπὸ τοῦ χειμῶνος τοῦ 1913 πρὸς τὸ 1914, ὅλων συγχρόνως. Ἦσαν ἐν ὄλῳ 9 ἔργα, τοποθετημένα εἰς τὰς κυρίας διαβάσεις περὶ τῶν ὁποίων ὠμίλησα. Ἐννοεῖται μεγάλα πράγματα δὲν ἐπεριμέναμεν ἀπὸ αὐτά. Θὰ παρημπόδιζον τὴν εἴσοδον μικρῶν φαλάγγων ἢ κομιτατζήδων ὡς προεῖπον, καὶ θὰ ἐπροστάτευον οὕτω τὴν ἐπιστράτευσιν τῶν ὀπισθεν μεγάλων μονάδων. Ἐὰν προσεβάλλοντο βραδύτερον ὑπὸ ἰσχυροτέρων δυνάμεων μετὰ πυροβολικοῦ ἰδίως βαρέος, θὰ ἐκέρδιζον 24 ὥρας ἀναγκάζοντα τὸν ἐχθρὸν νὰ ἀναπτυχθῇ, καὶ ἄλλας 24 τὸ πολὺ ὥρας ἀνθιστάμενα, καὶ φυσικὰ καταστρεφόμενα θυσιαζομένης καὶ τῆς φρουρᾶς των. Αὐτὸ ὅμως θὰ ἔδιδε καιρὸν εἰς τὰς ὀπισθεν εὐρισκομένας καὶ ὅπωςδῆποτε ἐπιστρατευθείσας μεγάλας μονάδας νὰ λάβωσι τὰς διατάξεις των.

Μεταξὺ τῶν 9 τοιούτων ἐλαφρῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων ἦσαν τὸ Δοβὰ-Τεπέ

μεταξύ τῆς λίμνης τῆς Δοϊράνης καὶ τῆς καμπῆς τοῦ Στρυμόνος, καὶ τὸ Ροῦπελ εἰς τὴν στενωπὸν τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ Πέτριτς πρὸς τὰς Σέρρας εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ ὄρους Μπέλεσι κειμένης, καὶ διὰ τῆς ὁποίας ρεεὶ ὁ Στρυμών.

Ὡστε τὸ Ροῦπελ ἦτο ἓνα μετρίου μεγέθους ὀχυρωματικὸν ἔργον, μὲ ἑλαφρὰ σκέπαστρα διὰ τὴν φρουρὰν καὶ ἀποθήκευσιν ὑλικοῦ, ὀπλισμένον μὲ 4 πυροβόλα, ἐξ ὧν τὰ 2 παλαιὰ τῶν 15 ἐκ τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων καὶ δύο τῶν 7,5 λεία τοῦ πολέμου, ἀκάλυπτα ἐννοεῖται, καὶ ἐφωδιασμένα ὅλα μαζὺ μὲ 300 ὀβίδας.

Αὐτὸ ἦτο τὸ Ροῦπελ.

Τώρα ἂς ἐξηγήσωμεν διατί καὶ πῶς ἐπῆλθεν ἡ κατάληψις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, ἀφηγούμενοι ξηρὰ τὰ γεγονότα καὶ ἐπιφυλάσσοντες δι' ἀργότερα τὰς ἐπ' αὐτῶν κρίσεις μας.

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μας πῶς προεκλήθη ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ πῶς ὑπὸ δυσμενεῖς ὄρους μετεφέρετο ὁ στρατὸς τῶν ἐκεῖ κατὰ μικρὰ τμήματα, ἐκεῖ μόλις ἀρχίζων τὴν ὀργάνωσίν του. Κρίνω περιττὸν νὰ ἐπανέλθω εἰς δημοσιευθέντα ἤδη ἄρθρα μου καὶ νὰ ἐπαναλάβω τὰ αὐτά.

Ὁ Συμμαχικὸς οὗτος στρατὸς ΚΑΤΩΡΘΩΝΕ ΤΗΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΝ ΤΟΥ ΤΑΥΤΗΝ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΛΥΠΤΟΜΕΝΟΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΑΡΑ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ ΠΡΟΦΥΛΑΚΩΝ τοῦ ἐν ἐπιστρατεύσει ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ὅστις ἑλληνικὸς στρατὸς μετὰ τὴν ὑποχώρησιν εἰς Θεσσαλονίκην τοῦ μέχρι Κριβολὰκ προχωρήσαντος τμήματος τῶν Ἀγγλογάλλων, ἐκάλυψε τὴν ὑποχώρησιν τούτων, καί, διαταγῇ τοῦ Βασιλέως, ἐσταμάτησε τὴν καταδίωξιν τῶν Γερμανῶν, Αὐστριακῶν καὶ Βουλγάρων ἐκεῖθεν τῶν ἑλληνικῶν συνόρων. Κατόπιν δὲ ἐντόνου ἐπεμβάσεως τοῦ Βασιλέως παρὰ τῇ Γερμανίᾳ ἀπέστη τότε αὕτη πάσης περαιτέρω ἀποπείρας πρὸς διάβασιν τῶν ἑλληνικῶν συνόρων.

Ἐπὶ τὴν σκέπην ταύτην τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ μετεφέροντο διὰ θαλάσσης, βραδέως καὶ κατὰ τμήματα τὰ ἐκάστοτε εἰς Θεσσαλονίκην ἀποστελλόμενα ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπεξετείνοντο καὶ πέραν τῆς Θεσσαλονίκης πάντοτε ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο προεκάλεσεν ἐπανειλημμένως διαμαρτυρίας τῆς Γερμανίας, διότι ἐνῶ ἡ Ἑλλάς ἦτο οὐδετέρα ἐπέτρεπε νὰ μεταβληθῇ τὸ ἔδαφος τῆς εἰς βάσιν στρατιωτικῆς ἐνεργείας ἐχθρικήν πρὸς τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς συμμάχους τῶν. Ἐν τούτοις χάριν τῆς Ἑλλάδος δὲν ἠθέλησαν νὰ προελάσουν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος. Τὴν ἐκ τούτου στενοχωρίαν τῶν περιγράφει ὁ Γερμανὸς ἐπιτελάρχης φὸν Φαλκενχάϊν, εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 15ης Νοεμβρίου ἐ. ἔ. μνημονευθὲν ἔργον του ὡς ἐξῆς:

«Διάβασις τῶν ἑλληνικῶν συνόρων ἐκ τῆς τελικῆς θέσεως τοῦ στρατοῦ μας »δὲν ἐπετράπη κατ' ἀρχάς, παρὰ μόνον εἰς ἀεροπλάνα ἐνεργήσαντα ἀντίποινα »δι' Ἀγγλογαλλικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Μοναστηρίου, καὶ μόνον ὁσάκις ἡ τα-

»πρὸς τὴν ἀπολύτως. Ὁ περιορισμὸς μας οὗτος
 »προῆλθεν ἐκ τῆς ἀντιλήψεώς μας διὰ τὴν δύσκολον θέσιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ
 »τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Η ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ ΜΑΣ ΔΕ ΑΥΤΗ ΕΠΗΡΕΑΣΕ ΠΟΛΛΑΚΙΣ
 »ΤΑΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΜΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ.
 »ΑΛΛΑ ΕΝΝΟΕΙΤΑΙ ΔΕΝ ΗΤΟ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ ΥΠΟΤΑΣΣΩΜΕΝ ΔΙΑΡΚΩΣ ΤΑΣ
 »ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ ΜΑΣ ΑΝΑΓΚΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΙΝ ΜΑΣ ΤΑΥΤΗΝ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ
 »ΟΜΩΣ ΕΘΕΩΡΗΣΑΜΕΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΙΝ ΜΑΣ ΝΑ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΝΩΜΕΘΑ ΕΙΣ ΤΗΝ
 »ΑΝΑΓΚΗΝ ΤΑΥΤΗΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΠΑΝΤΟΥ ΟΣΑΚΙΣ ΗΔΥΝΑΜΕΘΑ ΝΑ ΠΡΑΞΩ-
 »ΜΕΝ ΤΟΥΤΟ ΑΝΕΥ ΒΛΑΒΗΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ».

Δὲν θὰ ἐζητούσαμεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φὸν Φαλκενχάιν, ἐὰν ὁ ἴδιος ὁ κ. Βενιζέλος δὲν μᾶς τὸν εἶχεν ἤδη προσαγάγει ὡς μάρτυρα.

Αὐτὸς ἦτο καὶ ὁ κύριος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον σταματήσαντες ἀργότερα οἱ Γερμανοὶ καὶ Σύμμαχοί των τὴν ἐπιθετικὴν των ἐνέργειαν, μετέβαλον τὴν παράταξιν των εἰς ἀμυντικὴν ἀπέναντι τῶν Ἀγγλογάλλων, ὡς διηγεῖται ὁ ἴδιος φὸν Φαλκενχάιν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου μνημονευθὲν ἔργον του, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς δὲν ἔχει διαβάσει ὁ κ. Βενιζέλος, ὡς ἐξῆς:

«Ἐὰν οἱ ἐχθροὶ μας ἐπετίθεντο ὄχι μὲ πολὺ ἰσχυρὰς δυνάμεις τότε δὲν θὰ εἶχον οὗτοι καμμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας. Ἐὰν ὁμως ἔφερον τὰς ἀναγκαίας πρὸς ταύτην ἐπιχειρήσιν μάζας, τότε αἱ δυσκολίαι τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ των θὰ ἦσαν ἀνυπερβλητοί. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις, διὰ μίαν ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν, θὰ ἔλειπεν ἕνας σαφὴς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς δυνάμενος ἐντὸς ὠρισμένων ὁρίων νὰ ἐπιτευχθῆ. Μία τοιαύτη ἐχθρικὴ ἐπίθεσις θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἀποτελεσματικὴ, ἐὰν ἠδύνατο νὰ συνεχισθῆ μέχρι διακοπῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νύσσης – Σόφιας – Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλὰ διὰ νὰ φθάσῃ ἡ ἐχθρικὴ ἐπίθεσις ἔως ἐκεῖ, θὰ ἔπρεπε νὰ περάσῃ 250 χιλιόμετρα διὰ δυσκολωτάτου καὶ ἀνευ συγκοινωνιῶν ὄρειου ἐδάφους. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ ἐχθροὶ μας θὰ ἀπετόλμουν τοιαύτην ἐπιχειρήσιν. Καὶ πράγματι ἐπὶ δύο καὶ ἡμισυ ἔτη δὲν ἐτόλμησαν σοβαρῶς νὰ τὸ ἐπιχειρήσωσιν. ΟΤΑΝ ΤΕΛΟΣ ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1918 ΑΝΕΛΑΒΟΝ ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΣΙΝ, ΕΓΝΩΡΙΖΟΝ ΑΚΡΙΒΕΣΤΑΤΑ, ΟΤΙ ΔΕΝ ΘΑ ΤΟΙΣ ΑΝΤΕΤΑΣΣΕΤΟ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ. Διότι τὰ μὲν γερμανικὰ στρατεύματα εἶχον τότε ἀποσυρθῆ ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου, τὰ δὲ βουλγαρικὰ εἶχον ἀχρηστευθῆ διὰ πολιτικῶν ραδιουργιῶν».

Ἐὰν δὲ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν πείθεται ἀκόμη ὅτι ἐκ πολιτικῶν λόγων δὲν ἐπετέθησαν οἱ Γερμανοὶ καὶ σύμμαχοί των κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων, καὶ ἐπιμένῃ ὅτι ἡ ἐπίθεσις των στρατιωτικῶς ἦτο ἀδύνατος, τοῦ φέρομεν καὶ ἡμεῖς ὡς μάρτυρα τὸν Κλεμανσώ, ὁμιλοῦντα ὄχι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1915 ἀλλὰ μετὰ ἕν ἔτος κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1916 (Μερμὲ «Ἡ Ἐνιαία διοίκησις» τόμος δεῦτερος σ. 138).

«Ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς, εἶπεν ὁ Κλεμανσώ εἰς τὰ ἐρωτήσαντα αὐτὸν κοινοβουλευτικὰ πρόσωπα (τὴν 7ην Δεκεμβρίου 1916) ΕΙΝΕ ΕΝ ΔΙΑΛΥΣΕΙ. ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΔΕΝ ΥΦΙΣΤΑΤΑΙ ΕΝ ΑΥΤΩ, Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΑΔΕΙΟΥΧΩΝ ΤΟΥ ΕΙΝΕ ΑΝΥΠΟΛΟΓΙΣΤΟΣ. Ὅλοι οἱ Σύμμαχοί μας ἐζήτησαν τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ

»Σαράιγ. Ἐὰν τὸν ἐκρατούσαμεν (τὸν Σαράιγ) ἢ εὐθύνη μας θὰ ἦτο κολοσσιαία, »ΔΙΟΤΙ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΕΙΝΕ ΠΑΝΤΟΤΕ »ΔΥΝΑΤΗ καὶ δὲν ἤμποροῦμεν νὰ κρατηθῶμεν ἡμεῖς μὲ στρατούς διεσπασμένους »μεταξύ των, τῶν ὁποίων οἱ ἀρχηγοὶ δὲν θέλουν νὰ ξεύρουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον».

Αὐτὰ κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1916! Φαντασθῆτε πῶς ἦσαν τὰ πράγματα τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915!

Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν πείθεται ὁ κ. Βενιζέλος ἀναφέρομεν τὰς δηλώσεις τοῦ κ. Ταρντιέ εἰς τὴν Γαλλικὴν Βουλὴν, τὴν 25ην Ἰουνίου 1920.

«Δὲν ἦτο μυστήριον διὰ κανένα ἐκ τῶν μεμνημένων εἰς τὰ πράγματα, ὅτι μέ- »χρι τοῦ Φθινοπώρου τοῦ 1917, ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς διεμαρτύρητο διαρ- »κῶς ὅτι τοῦ λείπουν τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας εἰς ἄνδρας καὶ εἰς ὑλικόν. ΜΟΝΟΝ »ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΝ ΤΟΥ 1917 ἤρχισαν νὰ καταφθάνωσιν αἱ ἐνισχύσεις, καὶ μόνον »ΚΑΤΑ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΝ ΚΑΙ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΝ ΤΟΥ 1918, εἶχον πραγματοποιηθῆ μεγά- »λαι ἀποστολαί».

Ἔστω καθ' ὅλον τὸ 1916 ἦτο δυνατὴ ἢ ἐπίθεσις τῶν Γερμανο-Αὐστριακο-Βουλγάρων κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἀγγλογάλλων. Ἄλλο ζήτημα ἐὰν οἱ πρῶ-τοι κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ πολιτικούς λόγους, κατόπιν δὲ διὰ στρατιωτικούς λό-γους ἀπέστησαν αὐτῆς.

Καὶ ἐν τούτοις ἐνῶ οἱ Σύμμαχοι κατεῖχον τοιαύτην προνομιακὴν θέσιν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, κατώρθωσαν χάρις εἰς τὴν καχυποψίαν τοῦ στρατηγοῦ Σαράιγ, διαβλέποντος διαρκῶς περὶ αὐτὸν παγίδα, χάρις εἰς τὸ μῖσος τοῦ Ροκφέιγ ἐναντίον παντὸς ὅ,τι δὲν ἦτο βενιζελικόν, χάρις εἰς τὴν ἀδυναμίαν χαρακτῆρος τοῦ Γκιγιεμέν, ὅστις κατέστη ὄργανον τῶν δύο ἀνωτέ-ρω καὶ ὅστις ἐν τούτοις ἦγε καὶ ἔφερε τοὺς λοιποὺς ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἄνταντ, καὶ τέλος χάρις εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις ἰστάμενος ὀπισθεν ὄλων αὐτῶν ἐραδιούργει καὶ τοὺς ἐξώθει ἐναντίον τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως Σκουλούδη, χάρις εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἐκθέσωμεν ἀναλυτικώτερα περαι-τέρω, κατώρθωσαν λέγομεν νὰ δηλητηριάσουν τὰς σχέσεις των μὲ τὴν Ἑλλά-δα, ὥστε κατόπιν ἀπειλῶν καὶ τελεσιγράφων νὰ ἐπιβάλουν εἰς αὐτὴν τὴν συμ-φωνίαν 14)27 τοῦ Νοεμβρίου 1915, τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας καὶ τῆς ὁποίας τὸ 4ον ἐδάφιον ἔχει ὡς ἑξῆς:

«4ον) ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΚΑΘ' ἩΝ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΤΩΝ ΚΙΝΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ »ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΠΕΣΥΡΟΝ ΠΟΛΕΜΙΚΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ »ΕΔΑΦΟΥΣ, ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ, ΘΑ ΑΠΕΣΥΡΟΝΤΟ, ΕΙΣ ΤΡΟΠΟΝ ΩΣΤΕ »ΝΑ ΑΦΗΣΟΥΝ ΕΙΣ ΤΑ ΔΥΟ ΑΝΤΙΜΑΧΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ ΤΟ ΠΕΔΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ, ΩΣΤΕ »ΝΑ ΕΞΑΝΤΛΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΑΛΛΗΛΩΝ ΠΑΛΗΝ».

Καὶ μετὰ τὸ κατόρθωμα αὐτὸ ἤρχισαν οἱ Σύμμαχοι, ἀνοργάνωτοι ἀκόμη, νὰ ἐπεκτείνωνται βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον περίξ τῆς Θεσσαλονίκης, καταλαμβάνοντες βαθμηδὸν τὸν μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Ἀξιοῦ χῶρον. Ἀργότερα μάλι-στα κατέλαβον ἐπὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν τοῦ χώρου τούτου μετώπου, τὸ Δοβὰ-Τεπέ (ὀχύρωμα ἀνασχετικόν ὅπως τὸ περιεγράψαμεν μεταξὺ τῆς λίμνης Δοϊρά-

νης και τῆς καμπῆς τοῦ Στρυμόνος) ἐκδιώξαντες δι' ἀπειλῶν τὴν ἐν αὐτῷ Ἑλληνικὴν φρουρὰν καὶ ἠνάγκασαν οὕτω τὰς μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Ἀξιοῦ ἑλληνικὰς προφυλακὰς ν' ἀποσυρθοῦν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν χώρον τοῦτον καὶ νὰ τὸν ἀφήσωσιν ἀνοικτὸν εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους.

Οὕτω εἰς τὴν κεντρικὴν Μακεδονίαν μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Ἀξιοῦ κατεῖχον τὸ μέτωπον οἱ Ἀγγλογάλλοι. Δεξιόθεν ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος κατεῖχον τὸ μέτωπον οἱ Ἕλληνες (6ῆ Μεραρχία καὶ 4ον Σῶμα Στρατοῦ) καὶ ἐκεῖ εἰς τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς παρατάξεως ταύτης τῶν Ἑλλήνων ἦτο καὶ τὸ Ροῦπελ. Ἀριστερόθεν τῶν Ἀγγλογάλλων, δυτικῶς τοῦ Ἀξιοῦ, τὸ μέτωπον κατεῖχeto ἐπίσης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω τὸ Ἀγγλογαλλικὸν μέτωπον ἐστήριζεν ἀμφοτέρωθεν τὰ πλευρά του ἐπὶ ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἄλλ' ἐὰν ταῦτα ἕνεκα τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων ἠναγκάζοντο κατὰ τὸ προηγούμενον 4ον ἐδάφιον τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων συμφωνίας ν' ἀποσυρθῶσιν;

Τότε μέσῳ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολουθούτου τῆς Ἀγγλίας συνταγματάρχου Κάνιγγαμ ἐγένετο εἰς τὸν Σαράϊγ τῆ συγκαταθέσει τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἡ ἐξῆς πρότασις: Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ν' ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν πλευρῶν τοῦ Ἀγγλογαλλικοῦ, ὑπὸ τὸν ὅρον οὗτος νὰ περιορίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις του εἰς ὠρισμένον τομέα τοῦ μετώπου («τὸ ὄχυρὸν Ροῦπελ» ὑπὸ στρατηγοῦ Μπαίρα). Ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ ἀπήντησεν: «Ἀποκρούω τὴν πρότασιν αὐτήν. Εἶνε σχέδιον σταλὲν ἀπὸ τὸ Βερολίνον» (εἰς αὐτὸ τὸ σύγγραμμα). Ἐπομένως ἐὰν οἱ Γερμανοβούλγαροι ἤθελον νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῶν Συμμάχων ὅπερ ὡς εἴπομεν ἠδύναντο νὰ τὸ πράξουν καθ' ὅλον τὸ 1916 ἢ ἐὰν ἐκ τῶν κινήσεων τῶν Συμμάχων ἐγεννᾶτο ἡ ἐντύπωσις εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους ὅτι ἐπίκειται προέλασις τοῦ δεξιοῦ τῶν Συμμάχων κατὰ μῆκος τοῦ Στρυμόνος πρὸς ἐπίθεσιν καὶ οἱ Γερμανοβούλγαροι διὰ νὰ προλάβωσι ταύτην προήλανον διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν Συμμάχων, τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος ἔδει κατὰ τὸ προμνησθὲν 4ον ἄρθρον τῆς συμφωνίας μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων τῆς 14)27 Νοεμβρίου ν' ἀποσυρθῶσι.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω οἱ ἀναγνώσται μας θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐννοήσωσιν εὐχερῶς τὰ συμβάντα τῆς 15)28 Μαΐου 1916 καὶ τὴν ἐκκένωσιν τοῦ Ροῦπελ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως θὰ τὰ ἀφηγηθῶμεν ἐν συνεχείᾳ.

ΑΡΘΡΟΝ 27ον

(18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΑ ΑΓΝΩΣΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΗΣ ΕΓΚΑΤΑ- ΛΕΙΨΕΩΣ ΤΟΥ ΟΧΥΡΟΥ ΡΟΥΠΕΛ. - ΑΠΟΚΑ- ΛΥΨΕΙΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΡΧΟΜΕΝΑΙ ΕΙΣ ΦΩΣ.

Ἐπαναλαμβάνομεν τὸ ἐδάφιον 4 τῆς μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων συμφωνίας τῆς 14)27 Νοεμβρίου, γενομένης κατ' ἀπαιτήσιν καὶ ἐπιβολὴν τῶν Συμμάχων.

«Ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν συνεπεία τῶν κινήσεών των τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα ἐπέσυρον πολεμικὰς ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα θὰ ἀπεσύροντο εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀφήσουν εἰς τοὺς δύο ἀντιμαχομένους στρατοὺς τὸ πεδῖον ἐλεύθερον, ὥστε νὰ ἐξαντλή-
σουν τὴν ἐναντίον ἀλλήλων πάλην των».

Τὰ δύο ἀντιμαχόμενα μέρη ἦσαν ἀφ' ἑνὸς οἱ Ἄγγλογάλλοι, ἀφ' ἑτέρου οἱ Γερμανοβούλγαροι καὶ οἱ Αὐστριακοί. Ἐπιφύλαξιν διὰ τοὺς Βουλγάρους οὔτε οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν, οὔτε οἱ Σύμμαχοι ἀπήτησαν.

Ἀπὸ τῆς 14)27ης Νοεμβρίου καὶ πέραν οἱ ἐν Θεσσαλονίκη Ἄγγλογάλλοι κατέλαβον διαδοχικῶς τὸ σιδηροδρομικὸν ὑλικόν, τὰς τηλεγραφικὰς γραμμάς, τὰς ὑγειονομικὰς ἐγκαταστάσεις καὶ ἤρχισαν δι' ὀχυρώσεων μεταβάλλοντες τὴν Θεσσαλονικὴν εἰς περικεχαρακωμένον στρατόπεδον, ὅπως ἐν αὐτῷ συγκεντρώσωσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον πᾶσαν τὴν ἀναγκαίαν πρὸς ἀνάληψιν ἐπιθέσεως κατὰ τῶν στρατῶν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν δύναμιν. Διαρκοῦντος τοῦ Νοεμβρίου 1915 μεταξύ γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ ἀγγλικῆς ὑπῆρξεν ἀσυμφωνία ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνέχισιν τῆς ἐκστρατείας τῆς Μακεδονίας διὰ τὴν ὁποίαν σοβαρῶς ἐδίσταζον οἱ Ἄγγλοι. Ἐν συνεχείᾳ, ἀργότερον θὰ εἰσέλθω ἀναλυτικώτερον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ μεταξύ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, δὲν ἦσαν πάντες σύμφωνοι. Ἀλλὰ τὸ τέλος Νοεμβρίου (πᾶσαι αἱ ἡμερομηνίαι εἰς παλ. ἡμερολόγιον), οἱ δισταγμοὶ ὑπεχώρησαν πρὸ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Μπριὰν καὶ ἐλήφθησαν πλέον ὀριστικαὶ ἀποφάσεις πρὸς συνέχισιν τῆς ἐκστρατείας.

Τὴν 29ην Νοεμβρίου (12 Δεκεμβρίου) γράφει ἡ Παρισινὴ «Ματέν»:

«Ἡ χθεσινὴ ἡμέρα ἐσημείωσε μέγα βῆμα προόδου διὰ τὸ ζήτημα τῆς Θεσσαλονίκης. Σήμερον δὲν εἶνε πλέον μυστικὸν ὅτι οἱ Ἄγγλοι σύμμαχοί μας εἶχαν διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο διαφοροετικὴν ἀντίληψιν... Χθές, ταυτόσημοι ὁδηγία ὑπογραφεῖσαι ἀπὸ τὸν Σέρ Ἔδ. Γκρέυ καὶ τὸν κ. Μπριὰν ἐστάλησαν εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀντιπροσώπους μας».

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔγραφεν ὁ Ἑρμπέτ εἰς τὴν «Ἠχώ τῶν Παρισίων»:

«Ὁ Λόρδος Κίτσεναρ, ὁ στρατηγὸς Ζόφρ καὶ ὁ στρατηγὸς Γκαλλιενί συνεργασθέντες, κατήρτισαν ὁμοῦ τὰς ὁδηγίας τὰς προοριζομένας διὰ τὸ σῶμα τῆς ἐκστρατείας τῆς Θεσσαλονίκης. Τὰ ἀγγλικά στρατεύματα καὶ τὸ ἀγγλικὸν ὑλικὸν, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐπὶ τῶν πλοίων εἰς τὸν λιμένα διετάχθησαν νὰ ἀποβιβασθῶσι».

Ἐννοεῖται αἱ ἀγγελίαι τοῦ γαλλικοῦ Τύπου ἐγίνοντο γνωσταὶ εἰς τοὺς Γερμανοὺς. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ ἐν Θεσνίκη ἀγγλογαλλικὸς στρατὸς θὰ ἐνισχύετο διὰ νὰ ἀναλάβῃ μίαν ἡμέραν τὴν ἐπίθεσιν, καὶ ἀφοῦ ἡ Ἑλλάς δὲν ἠδύνατο νὰ παρεμποδίσῃ τοῦτο, καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ πιεζομένη ὑπὸ τῆς ἰσχύος τῶν Συμμάχων ἄφινε νὰ μεταβληθῇ ἡ Θεσσαλονίκη εἰς βᾶσιν ἐνεργείας κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, καὶ ἐγκατέλειπεν εἰς χεῖρας τῶν Συμμάχων τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ σιδηροδρόμους τῆς, τοὺς τηλεγράφους τῆς, τὰ ὄχυρά τῆς, καὶ τὰ λοιπὰ μέσα ἐνεργείας, τί ἐπεβάλλετο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΣ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τοὺς Συμμάχους τῆς νὰ πράξουν; Πᾶς στρατιωτικὸς θὰ δώσῃ ἀμέσως τὴν ἀπάντησιν: νὰ ἐπιτεθοῦν τὸ ταχύτερον κατὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκη ἐχθρῶν των, προτοῦ οὔτοι ἐνισχυθῶσι. Καὶ ἐδῶ ἔρχεται ἀμέσως διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἄρθρου 4 τῆς συμφωνίας τῆς μετὰ τῶν Συμμάχων τῆς 14)27 Νοεμβρίου. Δηλαδή ἐνώπιον τῆς Γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς νὰ ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά τῆς καὶ νὰ ἀφίση τὸ ἔδαφός τῆς ἐλεύθερον διὰ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν ἀντιμαχομένων στρατῶν. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι οἱ Σύμμαχοι ἐδέχθησαν τοῦτο καὶ ὅτι τὴν συμφωνίαν αὐτοὶ τὴν ἐπέβαλον.

Ἦδη, ἀπὸ τῆς 14ης Νοεμβρίου ἡ Γερμανία ὑπέδειξεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι θὰ ἀναγκασθῇ νὰ εἰσβάλλῃ εἰς Μακεδονίαν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς καὶ πέραν ἀρχίζει τραχὺς ἀγὼν τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη ὅπως συγκρατήσῃ τοὺς Γερμανοὺς. Διατί; Ἀφ' ἐνὸς μὲν ἤθελε νὰ ἀποφύγῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἀπὸ τοῦ νὰ μεταβάλλῃ τὴν Μακεδονίαν εἰς πεδίου ἀγῶνος. Ἀφ' ἐτέρου ἤθελε νὰ ἀποφύγῃ τὴν εἰσβολὴν Βουλγάρων μετὰ τῶν Γερμανῶν, διότι παρ' ὅλας τὰς ἐγγυήσεις, αἵτινες πράγματι ἐδόθησαν καὶ ὅλην τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ ἐτηροῦντο, ἐγνώριζεν ὅτι θὰ ἐθίγετο τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα. Καὶ τέλος, διότι ἐγνώριζεν ὅτι τὰ ἀφόρητα μέτρα πίεσεως, τὰ ὁποῖα ἐλαμβάνοντο κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Συμμάχων, ἀγομένων ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τῆς πατρίδος του, καὶ περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν ἀναλυτικώτερον ἐν συνεχείᾳ, θὰ καθίσταντο βιαϊότερα παρ' ὅλην τὴν ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων ἀποδοχὴν τοῦ 4ου ἄρθρου τῆς συμφωνίας τῆς 14)27 Νοεμβρίου. Διότι, ὡς θὰ ἀποδείξωμεν, κύριος σκοπὸς τοῦ κ. Βενιζέλου δὲν ἦτο ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀγγλογαλλικῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐκστρατείας, ἀλλὰ ἡ διὰ τῆς ἐκστρατείας ταύτης κατάληψις ὑπ' αὐτοῦ τῆς ἐξουσίας καὶ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως. Σκέψις περὶ ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς δυσχερεστάτης θέσεώς τῆς διὰ συμμετοχῆς τῆς εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῶν Συμμάχων ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ. Σᾶς ἐξεθέσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον εἰς ποίαν κα-

τάστασιν εύρισκοντο οί έν Θεσσαλονίκη Ἄγγλογάλλοι καί πόσον ἦτο ἀσθενέστερος ὁ ἑλληνικός στρατός ἀπέναντι τῶν εἰς τὰ ἑλληνικά σύνορα συνηθροισμένων στρατῶν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν.

Εἶνε ἀδύνατον νά περιγράψωμεν ἐνταῦθα λεπτομερῶς τήν προσπάθειαν ταύτην τοῦ ἀειμνήστου Σκουλούδη καί νά παραθέσωμεν τὰ σχετικά ἔγγραφα. Εἶνε ἄλλως τε ΟΛΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΑ εἰς πλείστα συγγράμματα, πλὴν τῶν Ἑλληνικῶν Διπλωματικῶν Βίβλων φυσικά τῶν τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀλλὰ καί τῶν μετέπειτα ἀντιβενιζελικῶν κυβερνήσεων. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τήν ἐπ' αὐτῶν κρίσιν τοῦ κ. Βενιζέλου, εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 15 Νοεμβρίου ὅτι:

«ἡ προσπάθεια ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη ἦτο ἀναμφισβητήτως εἰλικρινής, ἀλλὰ τὰ προβαλλόμενα ἐπιχειρήματα ἦσαν ἀναξιοπρεπεῖ καί μόνον διανοητικῶς ἀνάπηροι ἠδύναντο νά πιστεύουν ὅτι θά ἦσαν τελεσφόρα»,

ἀπαντῶμεν ἐκ μέρους τῶν ὑβριζομένων καί σιωπῶντων νεκρῶν ὅτι θά ἦσαν τὰ ἐπιχειρήματά των καί ἐντελῶς περιττά, ἐὰν ὁ ὑβριστής των δέν εἶχε διὰ πλεκτάνης φέρει εἰς τήν χώραν μας ξένους στρατοὺς καί στόλους, καί ἂν δέν εἶχε ἐξωθήσει ξένας Δυνάμεις ὅπως πιέσωσι τυραννήσωσι καί πεινάσωσι τὸν ἑλληνικὸν λαὸν μόνον καί μόνον διὰ νά κορέση τὸ πάθος του κατὰ τοῦ Βασιλέως καί ὑποτάξη διὰ τῶν ξένων λογχῶν τὸν κατ' αὐτοῦ ἐπανεστατημένον ἑλληνικὸν λαόν. Ἀλλὰ περὶ τούτων βραδύτερον.

Ἐνῶ ὁ μακαρίτης Σκουλούδης ἠγωνίζετο νά συγκρατήσῃ τοὺς Γερμανοβουλγάρους ἀπὸ τοῦ νά εἰσελάσωσιν εἰς Μακεδονίαν, ὁ δὲ κ. Βενιζέλος διὰ τῶν ραδιοφυγῶν του πρὸς τοὺς Συμμάχους προσεπάθει παντὶ σθένει νά τοῦ καταστήσῃ τὸ ἔργον ἀδύνατον, ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ ἀπέστειλεν ἐκ Θεσσαλονίκης ἀεροπλάνα εἰς Μοναστήριον ἅτινα καί ἐβομβάρδισαν τὰ ἐκεῖ στρατεύματα τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, ὡς διηγεῖται ὁ στρατηγὸς φὸν Φαλκενχάϊν, καί οἱ Κεντρικοὶ ἀπέστειλον ὡς ἀπάντησιν ἀεροπλάνα εἰς Θεσσαλονίκην διὰ νά βομβαρδίσωσι τοὺς Ἄγγλογάλλους, καί ὁ Σαράϊγ ὡς ἀνταπάντησιν, συνελάμβανε τὴν 17ην Δεκεμβρίου τοὺς ἐν Θεσσαλονίκη προξένους τῆς Γερμανίας καί τῶν Συμμάχων της, καί τοὺς ἀπέστειλεν αἰχμαλώτους εἰς Γαλλίαν. Τὴν 29ην τοῦ ἰδίου Δεκεμβρίου οἱ Σύμμαχοι κατελάμβανον τὴν Κέρκυραν ὅπως ἐκεῖ συγκεντρώσωσι, τὰ διαφυγόντα δι' Ἀλβανίας τμήματα τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ, τὰ ἀναδιοργανώσωσι καί τὰ μεταφέρωσιν εἰς Θεσσαλονίκην. Τὴν 28ην τοῦ ἰδίου Δεκεμβρίου ὁ Σαράϊγ κατελάμβανε ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ τὸ φρούριον τοῦ Καραμπουρνοῦ (Θεσσαλονίκης) ἐκδιώξας τὴν ἐκεῖ ἑλληνικὴν φρουράν. Τὴν δὲ 29ην τοῦ ἰδίου Δεκεμβρίου ἀνετίναξεν εἰς τὸν ἀέρα ἐντελῶς ἀσκόπως ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν, τὴν σιδηροδρομικὴν γέφυραν τοῦ Δεμίρ-Ἰσοῦρ διακόψας οὕτω τὴν μόνην γραμμὴν διατροφῆς τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔβλεπεν ἤδη ὅτι παρ' ὄλας τὰς προσπάθειας δέν θά ἦτο δυνατὸν νά ἀποφύγῃ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ 4ου ἁρθροῦ τῆς συμφωνίας της

μέ τους Συμμάχους τῆς 14)27 Νοεμβρίου 1915, δηλ. νά ἀποσύρη τὰ ἑλληνικά στρατεύματα εἰς τρόπον ὥστε νά ἀφήσουν εἰς τοὺς δύο ἀντιμαχομένους στρατοὺς τὸ πεδῖον ἐλεύθερον ὅπως πολεμῆσωσι κατ' ἀλλήλων. Καί διὰ τοῦτο τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐξέδωκε ἀπὸ τῆς 26ης Ἰανουαρίου 1916 τὴν ὑπ' ἀριθ. 194 ἐμπιστευτικὴν διαταγὴν του με τὰς πρώτας πρὸς τοῦτο ὁδηγίας. Παρερχομένου τοῦ χρόνου καὶ καθισταμένου ἐκ νέου ἐναργεστέρου ὅτι ὡς ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Συμμαχικῆς κατοχῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἢ σύγκρουσις τῶν Γερμανοβουλγάρων μετὰ τῶν Ἀγγλογάλλων καθίστατο ἀναπόφευκτος, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐξέδωκε, τὴν 9ην Μαρτίου 1916, δευτέραν ὑπ' ἀριθμ. 633 ἐμπιστευτικὴν διαταγὴν πρὸς τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικὰς μονάδας, διὰ τῆς ὁποίας καθωρίζετο λεπτομερῶς ὁ τρόπος καθ' ὃν θὰ ἀπεσύροντο τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἀπέναντι προελαυνόντων ξένων στρατευμάτων, ὥστε νά ἀποφευχθῆ ἢ μετ' αὐτῶν σύγκρουσις, ἐκκενοῦντα βαθμηδὸν τὰς περιοχὰς αἰτίνας θὰ καθίσταντο πεδῖον πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν ξένων. Οἱ Ἀγγλογάλλοι βεβαίως δὲν ἦσαν ἐν ἀγνοίᾳ τῶν διαταγῶν τούτων.

Κατόπιν ὁμως, τὴν 27ην Ἀπριλίου 1916, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐξέδωκε νέαν ἐμπιστευτικὴν διαταγὴν ὑπ' ἀριθμὸν 1228 ἣτις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς προηγουμένας, διὰ τὸ τμήμα ἀπὸ τὸ ὄρος Ἀλῆ-Μπουτοὺς μέχρι τοῦ μέσου τοῦ Μπέλεσι δηλ. δι' ὅλην τὴν ἔκτασιν ἣτις ἐκάλυπτε τὴν κοιλάδα τῶν Ποροίων καὶ τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν, συνεπῶς καὶ διὰ τὸ Ροῦπελ, διέτασσε τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα νά σταματήσωσι διὰ τῆς βίας πᾶσαν προέλασιν τῶν Γερμανοβουλγάρων, καὶ τὰ ὀχυρά, πλὴν τοῦ Δοβᾶ Τεπέ, νά ἀντιστῶσιν ἐναντίον πάσης καταλήψεως. ΠΛΗΝ ΤΟΥ ΔΟΒΑ-ΤΕΠΕ, διότι τοῦτο ΜΟΝΟΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ἠδύνατο νά καταληφθῆ.

Πῶς ἐπῆλθεν ἡ μεταβολὴ αὕτη εἰς τὰς σκέψεις μας ἔνεκα τῆς ὁποίας ἐπῆλθεν ἀργότερα ἢ ἀντίστασις ἔστω καὶ πρόσκαιρος τοῦ Ροῦπελ; Κατὰ τὴν δίκην τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ 1919, ἐμοῦ ἐξορίστου καὶ ἀπόντος, δὲν ἐστάθη δυνατὸν νά δοθῆ καμμία ἐξήγησις, καὶ οἱ κατήγοροι μάτην ἀνεζήτησαν τοὺς λόγους τῆς ἀνεξηγήτου δι' αὐτοὺς διαταγῆς ταύτης.

Ἐπειδὴ ὁμως ἐγὼ εἶμαι ὁ εἰσηγητῆς καὶ συντάκτης τῆς διαταγῆς ταύτης, νομίζω ὀρθὸν νά ἀποκαλύψω ἤδη τὰ τότε συμβάντα ἅτινα καὶ προεκάλεσαν τὸ μέτρον ὅπερ ὀφείλεται εἰς ἐμέ.

Ὡς εἶπομεν παρὰ τὰς προσπαθείας τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη νά ἀποφύγη τὴν εἰσέλασιν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Μακεδονίαν, καθίστατο αὕτη ὁσημέραι ἀναπόφευκτος ἐκ τῶν μέτρων τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων. Καὶ εἶχε μὲν αὕτη ἀποσοβηθῆ πολλάκις ἀλλὰ εἰς τὸ τέλος θὰ μᾶς ἐπεβάλλετο ἐκ τῶν πραγμάτων. Ἐν τούτοις εἰς διαπραγματεύσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμα μετὰ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς Γερμανίας κατ' ἐντολήν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ διὰ ἐπεισόδια συνοριακά, παρετήρησα ὅτι ἠδυναμέθα δι' ἐντόνου στάσεως νά ὠθησώμεν τὴν ἀντίστασίν μας μέχρι τοῦ ἀκροτάτου δυνατοῦ ὀρίου, καὶ νά ἐπιβραδύνωμεν ὅσον ἔνεστι τὴν ἀνεπιθύμη-

τον ταύτην εἰς τὸ ἔδαφός μας εἰσέλασιν. Ἐπειδὴ ἡδύνατο ἡ τοιαύτη εἰσέλασις νὰ γίνῃ αἰφνιδιαστικῶς, ὅτε κατὰ τὴν ἰσχύουσαν διαταγὴν πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ 4ου ἄρθρου τῆς συμφωνίας μας μὲ τοὺς Συμμάχους τῆς 14)27 Νοεμβρίου 1915, τὰ στρατεύματά μας θὰ ἀπεσύροντο ἄνευ ἀντιστάσεως, ἐπέτυχα τὴν ἔκδοσιν τῆς διαταγῆς ταύτης τῆς ἀντιστάσεως, ἣτις θὰ μᾶς ἐπέτρεπε νὰ μὴ ὑποχωρήσωμεν παρὰ μόνον ἐνώπιον ἀπειλῆς πραγματικῆς ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΜΑΣ. Ὅπερ καὶ ἐγένετο κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ροῦπελ ὅταν τοῦτο ἔβαλε διὰ τοῦ πυροβολικοῦ του κατὰ τῶν προχωρούντων Γερμανοβουλγάρων. Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 15ης Νοεμβρίου ἀγνοῶν πόθεν προέκυψε τὸ περιστάτικόν τοῦτο περιγράφει: «Ἄς εἶνε εὐλογημένη ἡ παρεξήγησις αὕτη ἢ ἡ σκηνοθεσία». Δὲν ἦτο οὔτε παρεξήγησις, οὔτε σκηνοθεσία, ἀλλὰ ἐσκεμμένη πρᾶξις ἰδική μου. Ὅπωςδὴποτε δὲν δύναμαι νὰ κρατήσω τὰς εὐλογίας τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐκ παρεξηγήσεως ἄλλως τε εἰς ἐμὲ δοθείσας, καὶ τοῦ τὰς ἐπιστρέφω διὰ νὰ τὰς δώσῃ εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν του, ὅστις ἀποτελεῖ δι' αὐτὸν τὴν μόνην μυθιστορικὴν πηγὴν τῆς ἀρθρογραφίας του.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθεν νέον γεγονός προκαλέσαν τὴν ἐπίσπευσιν τῆς Γερμανοβουλγαρικῆς εἰσελάσεως εἰς Μακεδονίαν. Ἡ μεταφορὰ ἐκ Κερκύρας τοῦ ἐκεῖ ἀνασυγκροτηθέντος σερβικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην. Κατόπιν πολλῶν διαπραγματεύσεων καὶ σοβαρῶν προστριβῶν μεταξὺ Κυβερνήσεως Σκουλοῦδη καὶ Συμμάχων, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἐπανέλθω βραδύτερον, κατωρθώθη νὰ ἀρχίσῃ ἡ μεταφορὰ αὕτη τὴν ἀρχὴν Μαΐου 1916 νὰ ἐκτελεσθῇ ἀκινδύνως διὰ τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου καὶ νὰ περατωθῇ τὴν 16ην Μαΐου 1916.

Ἡ κρίσις ἐπῆρχετο πλέον ραγδαία. Οἱ Γερμανοὶ ἐπέμενον πλέον ἀνευδότης, ὅπως ἀποφεύγοντες μὲν νὰ εἰσελάσωσιν εἰς Μακεδονίαν ἰσχυροποιήσωσιν ὁμως τοῦλάχιστον τὴν ἀμυντικὴν των θέσιν διὰ τῆς καταλήψεως τῶν Στενῶν τοῦ Δεμί Ἰσσὰρ ὅπου καὶ τὸ Ροῦπελ. Ἀλλὰ περὶ τούτου κατωτέρω.

ΑΡΘΡΟΝ 28ον

(19 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΜΙΑ ΠΑΓΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΔΙΑ ΝΑ ΕΜΠΛΑΚΗ Η ΕΛΛΑΣ. - Η ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΗΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΜΠΑΪΡΑ - ΑΘΗΝΩΝ.

Τὴν 27ην Ἀπριλίου)9 Μαΐου, 1916, ὁ ἐν Ἀθήναις στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς Γερμανίας ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν μακαρίτην Σκουλούδην ὅτι τὸ Γερμανικὸν Γενικὸν Ἐπιτελεῖον εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταλάβῃ τὰ στενὰ τοῦ Ροῦπελ – Δεμίρ Ἰσσάρ, μέχρι τῆς ἐξόδου των εἰς Βέτριναν, βορείως τῆς πόλεως Δεμίρ-Ἰσσάρ, δηλαδὴ νὰ εἰσχωρήσῃ 14 χιλιομ. ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Οἱ λόγοι τῆς ἀποφάσεως ταύτης τοῦ Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου ἦσαν αἱ πληροφοραὶ του ὅτι τὰ ἀγγλικά στρατεύματα εἶχον προχωρήσει ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος καὶ ἐπομένως τὸ μέτρον τοῦτο τοῦ γερμανικοῦ Ἐπιτελείου ἐπεβάλλετο χάριν τῆς ἀμύνης τοῦ μετώπου τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ στρατοῦ του.

Ὁ Σκουλούδης ἐτηλεγράφησεν, αὐθημερόν, εἰς τὸν ἐν Βερολίῳ πρέσβυν τῆς Ἑλλάδος, δίδων τὴν πληροφορίαν ὅτι οὔτε στρατεύματα ἀγγλικά οὔτε γαλλικά διῆλθον τὸν Στρυμόνα, καὶ μόνον μικραὶ περιπολῖαι διέτρεχον τὸ ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος, ἔδαφος, ἐπέμενε δὲ ὅπως τὸ γερμανικὸν Ἐπιτελεῖον ἀποστῆ τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, καὶ ἐξέθετε τοὺς πολιτικούς λόγους τῆς ἐπιμονῆς του, τοὺς ὁποίους καὶ εἰς ἄλλας προηγουμένας περιστάσεις εἶχεν ἐκθέσει.

Τὴν 30 Ἀπριλίου)12 Μαΐου, ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς Γερμανίας ἐπεσκέφθη ἐκ νέου τὸν Σκουλούδην καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσεν ἐκ μέρους τοῦ φόν Φαλκενχάιν, ὅτι εἶχεν ἤδη διαβῆ τὸν Στρυμόνα σύνταγμα ἀγγλικῶ ἰππικοῦ, καὶ ὅτι «πρόκειται πρὸς τὸ παρόν, μόνον περὶ μέτρου ἀσφαλείας τῆς ἀμύνης μας ἀναποφεύκτου, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐπεβλήθη, ὅπως ἀντιταχθῶμεν κατὰ τῶν μέτρων τῶν Ἀνταντικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα λαμβάνονται ἄνευ οὐδενὸς περιορισμοῦ».

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ἐν Βερολίῳ πρέσβυς μας ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν Σκουλούδην ὅτι παρ' ὄλην τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας ὑπὲρ τῶν ἀπόψεών μας, ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης φόν Φαλκενχάιν ἐπιμένει ἐπὶ τῆς ἐπιβλητικῆς ἀνάγκης τῆς καταλήψεως τοῦ στενοῦ τοῦ Ροῦπελ, καὶ ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς μάτην ἐπάλαιε κατὰ τῶν στρατιωτικῶν ἀντιλήψεων, προσθέσας, εἰς τὸν Θεοτόκην, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς καταλήψεως τοῦ στενοῦ τοῦ Ροῦπελ δὲν προῆλθεν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, ἀλλ' ὅτι ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ στρατηγοῦ Μάκενζεν (διοικητοῦ τοῦ πρὸ τῶν συνόρων μας Αὐστρο-Γερμανο-Βουλγαρικοῦ στρατοῦ).

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τηλεγραφεῖ ὁ φόν Φαλκενχάιν πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις στρα-

τιωτικὸν ἀκόλουθον τῆς Γερμανίας: «ἡ προχώρησις τῶν Γάλλων πέραν τῶν ὁρέων Κρούσα πρὸς τὸ Μπέλες, συνδυαζομένη μετὰ τὰς κινήσεις τῶν Ἄγγλων ποῦ σᾶς ἀνήγγειλα, καθιστᾷ ἀπολύτως ἀπαραίτητον τὴν κατάληψιν τοῦ στενοῦ ποῦ ἐζήτησα» (πρόκειται περὶ τῆς καταλήψεως τοῦ Δοβᾶ-Τεπέ ὑπὸ τῶν Γάλλων).

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Σκουλούδης τηλεγραφεῖ ἐκ νέου εἰς τὸν ἐν Βερολίῳ πρέσβυν ἐπιμένων εἰς τὰς ἀπόψεις του. Ὁ μακαρίτης Θεοτόκης ἐπεσκέφθη ἀμέσως τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας ὅστις ἐπενέβη καὶ πάλιν παρὰ τῷ στρατηγῷ φὸν Φαλκενχάιν χωρὶς νὰ ἐλπίζη πλέον ὅτι οὗτος θὰ μετέβαλλεν ἀπόφασιν.

Ἐπέρασαν κατόπιν ἄρκετὰ ἡμέραι χωρὶς νὰ σημειωθῇ οὐδεμία κίνησις ἐκ μέρους τῶν Γερμανοβουλγάρων, καὶ ἠλπίζετο ὅτι ἔληξε ἀκόμη μίαν φορὰν τὸ τοιοῦτο ζήτημα.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 14 Νοεμβρίου λέγει ὅτι ἡ κατάληψις τοῦ Ροῦπελ δὲν ἐξυπνέει κανένα στρατιωτικὸν σκοπὸν, ἐγένετο δὲ μόνον ὅπως ἡ Γερμανία φανῇ εὐχάριστος εἰς τὴν σύμμαχόν της Βουλγαρίαν καὶ ὅτι ἡ δικαιολογία τῆς προελάσεως τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος ἦτο ἀνακριβής, ὅπως ἐπιστοποιεῖ καὶ ὁ Σκουλούδης, καὶ ὅτι οἱ Σύμμαχοι μέχρι οὗ ὠργανώθη ἀργότερα ὁ στρατὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης (ὁ ἰδικὸς του) παρὰ τὸν Στρυμόνα, ΜΟΝΟΝ ΕἰΣ ΤΗΝ ΑΜΥΝΑΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΧΑΡΑΚΩΜΕΝΟΥ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ ΤΩΝ ΑΠΕΒΛΕΠΟΝ.

Ἄς ἴδωμεν τώρα τί πράγματι συνέβαινε μετὰ τὸν στρατηγὸν Σαράιγ.

Καὶ πρῶτον, εἰδοποιηθεὶς πρὸ καιροῦ ἀπὸ τὸν Βασιλέα (Δαρτζ ντὺ Φουρναὶ «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις») νὰ καταλάβῃ τὸ Ροῦπελ, ὑποδείξαντα μάλιστα καὶ τὰς θέσεις αἰτινες ἐδέσποζον αὐτοῦ, ὁ Σαράιγ ἀπέφυγε νὰ τὸ πράξῃ. Ὁ ἴδιος (στρατ. Σαράιγ «ἡ ἀρχηστρατηγία μου ἐν Ἄνατολῇ») λέγει ὅτι μετὰ τὰς ἀσθενεῖς δυνάμεις ποῦ εἶχε (ποῦ ἦσαν αἱ 150 χιλιάδες Ἀγγλογάλλοι τοῦ κ. Βενιζέλου!) δὲν ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ περὶ καταλήψεως τοῦ Ροῦπελ καὶ «εἶτε διὰ νὰ μάθουν ποῖαι ἦσαν αἱ προθέσεις μου, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα αὐτό, εἶτε διὰ νὰ μοῦ ρίψουν κατόπιν τὴν εὐθύνην τῆς καταλήψεως τοῦ σημείου τούτου ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, ἀξιωματικοὶ Ἕλληνες, ἤρχοντο καὶ μοῦ παρίστανον τὴν στρατιωτικὴν σημασίαν τοῦ ὄχυροῦ τούτου».

Ὁ κ. Βενιζέλος διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸν στρατηγὸν Σαράιγ, λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 14ης Νοεμβρίου ὅτι ἀκριβῶς ἡ ἀνατίναξις τῆς γεφύρας τοῦ Δεμίρ Ἰσοῦ ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ οὐδεμίαν πρόθεσιν προελάσεως εἶχε πρὸς τὸν Στρυμόνα.

Καὶ ἐν τούτοις!

Τὴν 27ην Ἀπριλίου)10ην Μαΐου ὁ στρατηγὸς Σαράιγ κατελάμβανε διὰ μιᾶς ταξιαρχίας, καθὼς διηγεῖται ὁ ἴδιος εἰς τὸ προμνησθὲν ἔργον του, τὸ ὄχυρὸν Δοβᾶ-Τεπέ, ἐκδιώξας τὴν ἐκεῖ ἑλληνικὴν φρουράν, εὐρισκόμενον εἰς 70 χιλίωμ. ἀπόστασιν βορείως τῆς Θεσσαλονίκης καὶ εἰς 15 χιλιόμετρα μόνον ἀπόστασιν

ἀπὸ τῶν ἐλληνικῶν συνόρων, ὅπου ἦσαν καὶ αἱ Γερμανοβουλγαρικαὶ προφυλακαί. Ἡ ταξιαρχία αὕτη θὰ εἶχεν ἀναχωρήσει τοῦλάχιστον πρὸ τριῶν ἡμερῶν περὶ τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης.

Ὡστε εἶχε δίκαιον ὁ φὸν Φαλκενχάιν νὰ ἰσχυρίζεται τὴν 30ὴν Ἀπριλίου)12 Μαΐου ὅτι οἱ Γάλλοι προήλασαν πέραν τῶν ὁρέων Κρούσια πρὸς τὸ Μπέλες!

Τίς οἶδε μήπως εἶχε δίκαιον καὶ διὰ τὸ ἀγγλικὸν ἵππικόν, ὅτι εἶχε διέλθει τὸν Στρυμόνα!

Τὴν 11)24 Μαΐου ὁ ἐπιτελάρχης τῆς 6ης ἐλληνικῆς μεραρχίας ἐν Σέρραις ἐλάμβανεν ἐξ Ὀρλιακο (παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Στρυμόνος) τὴν εἶδισιν ὅτι φάλαγξ συμμαχικῶν στρατευμάτων, μήκους 6 χιλιομ. κατήρχετο ἐκ τοῦ χωρίου Λαχανᾶ καὶ διηθύνετο πρὸς τὸ ΒΟΡΕΙΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΔΕΞΙΑΣ ΟΧΘΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ. Εἰς χιλίων μέτρων ἀπόστασιν ἠκολούθει δευτέρα φάλαγξ μήκους περίπου 1500 μέτρων («Τὸ ὄχυρον Ροῦπελ» ὑπὸ στρατηγοῦ Μπαίρα).

Ὁ Στρατηγὸς Μπαίρας διοικητὴς τῆς ἐν Σέρραις 6ης ἐλληνικῆς μεραρχίας, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ἔκειτο καὶ τὸ ὄχυρον Ροῦπελ, διηγεῖται εἰς τὸ προμνησθὲν σύγγραμμά του τὰ ἑξῆς:

«Δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω κατὰ τρόπον ἀπόλυτον, ὅτι ἡ στρατιωτικὴ κίνησις καὶ πρὸ πάντων ἡ διεύθυνσις τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον αἱ δύο αὗται φάλαγγες, ὑπῆρξεν ἡ πρωταρχικὴ αἰτία τῆς ἀποφάσεως τὴν ὁποίαν ἔλαβον οἱ Γερμανο-Βούλγαροι νὰ καταλάβουν τὸ Ροῦπελ. Ἀλλὰ ἡ κάθοδος τῶν γαλλικῶν τούτων φαλάγγων, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν κάθοδος ἑνὸς συντάγματος ἀγγλικοῦ ἵππικοῦ, βεβαίως προεκάλεσαν τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως ταύτης, τόσῳ μᾶλλον ὅσον οἱ Γερμανοβούλγαροι θὰ εἶχον βεβαίως λάβει γνῶσιν ὅτι οἱ Σύμμαχοι εἶχον καταλάβει τὸ ὄχυρον Δοβᾶ Τεπέ. Οἱ Γερμανοβούλγαροι εὐκόλως θὰ ἠδύναντο νὰ ὑποθέσουν ὅτι αἱ φάλαγγες αὗται διηθύνοντο ἀκριβῶς πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ στενοῦ τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ καταλάβουν τὰ δεσπόζοντα τοῦ στενοῦ καθὼς καὶ τοῦ ὄχυροῦ Ροῦπελ σημεῖα.

»Ἐπαναλαμβάνω ὅτι τοῦτο εἶνε ἀπλῆ ὑπόθεσις ἐκ μέρους μου καὶ δὲν δύναμαι βεβαίως νὰ τὴν ἐπιβεβαιώσω. Ἀλλὰ εἶνε ἐπίσης ἀληθές, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ ἐπιτελάρχης μου παρατηροῦντες τὰς κινήσεις ταύτας τῶν Συμμάχων, ἐξηγάγομεν ἀμέσως τὸ συμπέρασμα ὅτι συντόμως ἐπέκειτο ρῆξις».

Βλέπει τώρα ὁ κ. Βενιζέλος πόσον εἶνε ἐπικίνδυνον νὰ κατέρχεται εἰς τοιαύτην συζήτησιν μὲ μόνον τὰ ὄπλα τὰς πληροφορίας ποῦ ἀντλεῖ ἐκ τῆς λίαν θολῆς πηγῆς ἐνὸς βιβλίου, τοῦ ὁποίου σκοπὸς μόνον καὶ μόνον ἦτο πῶς νὰ παραστήσῃ ἡμίθειον, αὐτὸν καὶ ὄλους τοὺς ἄλλους προδότας.

Ποῖος ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς τοιαύτης μεγάλης γαλλικῆς δυνάμεως εἰς 70 χιλιόμετρα ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ἐνὸς συντάγματος ἀγγλικοῦ ἵππικοῦ πρὸ ἀρκετῶν ἡμερῶν προηγηθέντος; Ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ δὲν μᾶς λέγει εἰς τὸ προμνησθὲν ἔργον του παρὰ ὅτι ἡ 17ῆ ἀποικιακὴ μεραρχία, ἡ ὁποία καὶ κατέλαβε τὴν γέφυραν τοῦ Στρυμόνος. (Ὑπάρχει στρατιωτικὸς

ἀμφιβάλλων πλέον ὅτι ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΙΠΠΙΚΟΥ ΘΑ ΕΙΧΕ ΔΙΕΛΘΕΙ ΠΟΛΥ ΠΡΙΝ ΤΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΤΗΝ ΓΕΦΥΡΑΝ;)

Δὲν πιστεύομεν βέβαια ὅτι ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ προετίθετο μὲ τὰς δυνάμεις ταύτας τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Δοβᾶ-Τεπέ νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων. Ἀλλὰ τότε τί προετίθετο; Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον συνέβη; Τὴν κάθοδον τῶν Γερμανοβουλγάρων ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ Ροῦπελ.

Μέχρι τῆς 11)24 Μαΐου καθ' ἣν συνέβαινον ταῦτα, οἱ Γερμανοὶ δὲν εἶχον δώσει καμμίαν συνέχειαν εἰς τὰς διὰ τοῦ φὸν Φαλκενχάιν πρὸς ἡμᾶς προειδοποιήσεις των. Ἀλλὰ, ἄνευ προειδοποιήσεως πλέον, μετὰ δύο ἡμέρας, 13)26 Μαΐου, φάλαγξ μικτὴ γερμανοβουλγαρικὴ ἐνεφανίσθη εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ροῦπελ καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς Γερμανὸς ἀξιωματικὸς ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας νὰ ἐκκενώσουν τὸ Ροῦπελ. Ἀλλ' ἄς ἐνθυμηθῶσιν οἱ ἀναγνώσται μας ὅτι ἴσχυε τότε διὰ τὰ τμήματα τῆς προκαλύψεως καὶ τὰ ὄχυρα ἢ ὑπ' ἐμοῦ προκληθεῖσα διαταγὴ τῆς ἀντιστάσεως. Ὁ διοικητὴς τοῦ ὄχυροῦ ἠρνήθη νὰ τὸ ἐκκενώσῃ καὶ ἀπήντησεν ὅτι εἶχε διαταγὴν νὰ ἀντιστῆ. Ἀπόπειρα προελάσεως τοῦ γερμανοβουλγαρικοῦ τμήματος ἐσταματήθη ἀμέσως ὑπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ ὄχυροῦ. Τότε ὁ Γερμανικὸς διοικητὴς εἰδοποίησε τὸν Ἑλληνα διοικητὴν ὅτι ἂν τὸ Ροῦπελ δὲν ἐξεκενοῦτο ἐντὸς τῆς νυκτὸς τῆς 13)26 πρὸς 14)27, θὰ τὸ ΚΑΤΕΛΑΜΒΑΝΕ ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ.

ΘΑ ΗΤΟ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ.

Ὁ στρατηγὸς Μπαίρας εἰδοποιηθεὶς ἐγκαίρως περὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ἔχων καὶ αὐτὸς ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἴσχυεν ἡ διαταγὴ τῆς ἀντιστάσεως, διέταξε πάραυτα νὰ μεταβῶσιν ἐνισχύσεις ἐκ Δεμίρ-Ἰσσάρ εἰς Ροῦπελ καὶ ἠτοιμάσθη ὅπως μεταβῆ καὶ ὁ ἴδιος εἰς Δεμίρ-Ἰσσάρ, μετὰ τοῦ ἐν Σέρραις ὑπολοίπου τῆς μεραρχίας του.

Ἀλλὰ πρὸ τούτου σκεφθεὶς ὅτι ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΑ ΑΡΧΙΣΟΥΝ ΑΙ ΕΧΘΟΡΟΠΡΑΞΙΑΙ, ἢ συνδρομὴ τῶν εἰς Ὀρλιακο παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Στρυμόνος γαλλικῶν στρατευμάτων θὰ τοῦ ἦτο πολῦτιμος, ΤΟΣΩ ΜΑΛΛΟΝ ΟΣΟΝ ΤΑΥΤΑ ΗΣΑΝ ΠΛΗΣΙΕΣΤΕΡΑ ΕΙΣ ΤΟ ΔΕΜΙΡ-ΙΣΣΑΡ ΠΑΡΑ ΤΑ ΕΙΣ ΣΕΡΡΑΣ ΙΔΙΚΑ ΤΟΥ, παρεκάλεσε τὸν εἰς τὸ γραφεῖον του κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εὐρισκόμενον κ. Χάρδ, πρόξενον τῆς Ἀγγλίας, νὰ μεταβῆ εἰς Ὀρλιακο, νὰ εἰδοποιήσῃ ἐκ μέρους τοῦ στρατηγοῦ Μπαίρα τὸν ἐκεῖ Γάλλον στρατηγὸν περὶ τῶν διατρεχόντων ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΗΣ ΣΥΡΡΑΞΕΩΣ, ἔχων τὴν βásiμον ἐλπίδα ὅτι οἱ Γάλλοι θὰ προσέτρεχον ὅπως τὸν βοηθήσουν. Ἐν τούτοις παρὰ τὴν προσδοκίαν του ταύτην, μίαν μόλις ὥραν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀγγλοῦ προξένου, ΠΑΣΑΙ ΑΙ ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ ΑΙΤΙΝΕΣ ΣΥΝΕΔΕΟΝ ΤΑΣ ΣΕΡΡΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ΕΙΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΒΑΛΛΑΝ ΕΙΤΕ ΜΕ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΔΙΕΚΟΠΗΣΑΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ («τὸ ὄχυρον Ροῦπελ» ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μπαίρα).

Μετὰ ἀρκετὰς ὥρας, τὸ ἀπόγευμα μόλις, ἔλαβε ὁ στρατηγὸς Μπαίρας τὴν διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως νὰ παύσῃ τὴν ἀντίστασιν καὶ νὰ ἐκκενώσῃ τὸ Ροῦπελ. Τοῦτο ἐγένετο τὴν ἐπομένῃν, 14)27 Μαΐου. ΤΗΝ ΔΙΑΤΑΓΗΝ ΤΑΥΤΗΝ

ΕΛΑΒΕΝ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΔΙΑ ΕΝΤΕΛΩΣ ΕΜΜΕΣΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΗΤΙΣ ΕΙΧΕ ΔΙΑΦΥΓΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΙΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΗΤΟ ΒΡΑΔΕΙΑ.

«Εἶνε προφανές, λέγει ὁ στρατηγὸς Μπαίρας εἰς τὸ προμνησθὲν σύγγραμμά του, ὅτι οἱ Σύμμαχοι διακόπτοντες τὰς συγκοινωνίας μου, ἤθελαν νὰ μὲ ἐμποδίσωσι ὅπως ἐπικοινωνήσω μετὰ τῆς κυβερνήσεώς μου. Οἱ Γάλλοι εὐρισκόμενοι εἰς Ὑρλιακο (γέφ. τοῦ Στρυμόνος) ἔβλεπον, καὶ ὄντες ἐνήμεροι τῆς συγκρούσεως τῶν στρατευμάτων μου προκαλύψεως, ΕΚΡΙΝΑΝ ΚΑΛΟΝ ΝΑ ΜΕ ΑΠΟΜΟΝΩΣΩΣΙ, ΜΟΛΟΝΟΤΙ ΟΥΔΕΜΙΑΝ ΕΙΧΟΝ ΔΙΑΘΕΣΙΝ ΝΑ ΜΟΥ ΠΑΡΑΣΧΩΣΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΝ».

Βεβαίως ἡ διακοπὴ τῶν τηλεγραφικῶν συγκοινωνιῶν Σερρῶν ἐγένετο κατὰ διαταγὴν τοῦ Σαράϊγ. Ἡ διακοπὴ αὕτη συνδυαζομένη μὲ τὴν γνῶσιν τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς εἶχεν ὁ Σαράϊγ περὶ τῆς διαταγῆς πρὸς ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν εἶχον τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἀπὸ τῆς 27ης Ἀπριλίου, ΔΙΑΦΩΤΙΖΕΙ ΤΟΣΟΝ ΤΕΛΕΙΩΣ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟΝ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΕΙΣ 70-80 ΧΙΛΙΟΜ. ΑΠΟΣΤΑΣΙΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΑΤΙΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΕΚΑΛΕΣΑΝ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗΝ, ΩΣΤΕ ΠΑΝ ΣΧΟΛΙΟΝ ΕΙΝΕ ΠΕΡΙΤΤΟΝ. Ἐπρόκειτο καθαρὰ περὶ παγίδος, ὅπως ἡ Ἑλλάς ἐμπλακῆ εἰς πόλεμον. Μήπως ὁμοίου εἴδους δὲν ἦτο καὶ ἡ ἄλλη συμπαιγνία τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ γενομένη μετὰ τῶν πρέσβων τῶν Συμμάχων, ὅπως προκληθῆ ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέρρευσαν ὅλα τὰ τραγικὰ δεινοπαθήματα τῆς Ἑλλάδος;

ΑΡΘΡΟΝ 29ον

(20 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΣΙΓΗ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΠΡΟ ΤΩΝ ΣΥΝΤΡΙΠΤΙΚΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΓΚΟΥ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ- ΤΗΤΟΣ. - ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΔΕ.

Ἐκ τῶν κάμωμεν σήμερον εἰς τὴν ἀφήγησίν μας μίαν ἀναγκαιοτάτην μικρὰν παρέν-
θεσιν.

Οἱ ἀναγνώσται μας θὰ παρετήρησαν βεβαίως τὸν τρόπον καθ' ὃν συζητεῖ
μεθ' ἡμῶν ὁ κ. Βενιζέλος.

Ὁ τρόπος οὗτος εἶνε τόσο χαρακτηριστικὸς διὰ τὴν νοοτροπίαν τοῦ
ἀνδρὸς καὶ τὰς μεθόδους τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται, ὥστε καὶ μόνῃ ἢ ἀνάλυσις
αὐτῶν ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ διατί ἡ Ἑλλάς συνεταράχθη τόσο βαθέως ἀπὸ τὸν
ἄνδρα τοῦτον, ὑπέστη τὰ πάνδεινα ἐξ αἰτίας του, συνετρίβη φυλετικῶς, συνε-
τρίβη πολιτικῶς, συνετρίβη οικονομικῶς καὶ κατήντησε σήμερον ἔρμαιον τῶν
περιστάσεων.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰσῆλθεν εἰς τὴν συζήτησιν ταύτην τελείως ἀνέτοιμος. Ἐχὼν
μόνον ὁδηγὸν τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισε περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του διὰ τῶν
κολακειῶν καὶ τῶν δουλικῶν ψευθοθουμασμῶν τοῦ περιβάλλοντός του, καὶ μό-
νην πηγὴν πληροφοριῶν, τὸ βιβλίον τὸ ὁποῖον κατεσκεύασεν ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ
παραγγελίαν ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε αὐτὸν μὲν νὰ καταστήσῃ ἡμίθειον
τοὺς δὲ ἀντιπάλους του προδότας, ἐνόμισεν ὅτι ἡδύνατο νὰ παλαίσῃ κατὰ
τοῦ ὄγκου τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ἀληθείας τὴν ὁποίαν ἐκπροσωπεῖ τὸ
πλῆθος τῶν συγγραμμάτων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας
διὰ τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν, αὐτοβιογραφιῶν, ἀπομνημονευμάτων, διπλωμα-
τικῶν βιβλίων, συλλογῶν ἐγγράφων καὶ ὑπομνημάτων τῶν κατατεθειμένων εἰς
τὰ ἀρχεῖα τοῦ Κράτους.

Ἦτο φυσικὸν νὰ εὐρεθῇ εἰς τὰ στενά. Ἠκολούθησε λοιπὸν τὴν ἐξῆς μέθοδον:
Ἄφ' ἑνὸς μὲν νὰ μονολογῇ ὡσὰν νὰ μὴ ἐξετίθεντο κατὰ τῶν ἰσχυρισμῶν του ἐπι-
χειρήματα ἀνατρέποντα αὐτούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ὑβρίζῃ χυδαίότατα, ἰδίως
τοὺς νεκροὺς ἀντιπάλους του διὰ τὴν σιωπὴν τῶν ὁποίων εἶνε βέβαιος.

Θὰ σᾶς φέρωμεν μερικὰ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα.

Τοῦ εἶπομεν ὅτι τὰ δεινὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς Μακεδονίας
εἰς θέατρον πολέμου μὲ ὅλας τὰς καταστρεπτικὰς συνεπειὰς τῆς προεκάλεσε ἡ
Ἀγγλο-Γαλλικὴ ἀπόβασις εἰς Θεσσαλονίκην. Ἀπαντᾷ: Ὁ Βασιλεὺς σας τὴν
προεκάλεσε. Τοῦ ἀπαντῶμεν φέροντες ὡς ἀπόδειξιν σωρείαν ντοκουμέντων ὅτι
ὄχι μόνον αὐτὸς τὴν ἐζήτησεν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Βασιλέως, ἀλλὰ καὶ διὰ σκευωρίας
μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβειων τῆς Ἀντάντ ἐπέτυχεν τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

Οὐδὲν ἀπαντᾷ εἰς αὐτά, ἀλλὰ ἐξακολουθεῖ διεκτραγωδῶν διὰ μελοδραματικοῦ ὕφους τὰς δυστυχίας τῆς Ἑλλάδος ἐν Μακεδονίᾳ τὰς ὁποίας ἐν τούτοις αὐτὸς οὗτος προεκάλεσε, ἀποδίδων αὐτὰς εἰς τὴν Βασιλικὴν πολιτικὴν, ὡσάν νὰ μὴ ὑπῆρχε καθόλου ἢ ἀπόδειξις μου ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς.

Τοῦ ἀποδεικνύομεν ἐν λεπτομερείᾳ δι' ἀριθμῶν καὶ ἡμερομηνιῶν ὅτι ἐὰν ἡ Ἑλλάς ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 ὄχι μόνον δὲν θὰ ἔσωζε τὴν Σερβίαν ἀλλὰ καὶ θὰ συνετρίβετο ἡ ἴδια. Κάμνει ὅτι δὲν ἀκούει καὶ ἐξακολουθεῖ ἀπαριθμῶν τὰς προσφορὰς ποῦ ἔκαμεν ἡ Ἄνταντ καὶ τί θὰ ἐκέρδιζε ἡ Ἑλλάς ἐὰν ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος.

Ἰσχυρίσθη ὅτι διὰ τῆς ἐνεργείας του θὰ εἶχεν ἡ Ἑλλάς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915, εἰς τὸ πλευρόν της 150.000 Ἀγγλογάλλων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Τοῦ ἀποδεικνύομεν δι' ἐπισήμων κειμένων ὅτι οἱ Σύμμαχοι εἶχον ἀποφασίσει νὰ στείλωσι τὸ πολὺ 30.000 στρατοῦ ἠττηθέντος καὶ καταπονηθέντος εἰς Δαρδανέλλια, τοῦ ἀποδεικνύομεν διὰ δημοσιευμάτων Γάλλων παρακολουθησάντων τὴν ἐκστρατείαν, Γάλλων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, ὅτι καὶ ὁ στρατὸς αὐτὸς ἦτο ἀνοργάνωτος καὶ ἐν διαλύσει, τοῦ ἀποδεικνύομεν ὅτι μόνον μετὰ μῆνας πολλοὺς ἤρχισαν νὰ στέλλωνται σοβαραὶ ἐνισχύσεις, τοῦ ἀποδεικνύομεν διὰ δηλώσεων σοβαρωτάτων Γάλλων πολιτικῶν ὅτι μόνον μετὰ 2½ ἔτη, τὰς ἀρχὰς τοῦ 1918, ὁ στρατὸς οὗτος ἔλαβε πολεμικὴν συγκρότησιν. Κάμνει ὅτι δὲν ἀκούει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὀδύρεται διότι δὲν ἐξήλθομεν τῆς οὐδετερότητος, ὅποτε μαζὺ μὲ τοὺς Ἀγγλογάλλους θὰ ἐσχηματίζομεν 500.000 ἀξιωμαχοῦ στρατοῦ.

Θρηνεῖ διότι ἐξεκένωσαμεν τὸ Ροῦπελ, καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἄνευ διαταγῆς, καὶ μόνον χάριν τῶν Βουλγάρων, κατέλαβον αὐτό. Τοῦ ἀποδεικνύομεν δι' ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ ἀφηγήσεων αὐτοπτῶν μαρτύρων ὅτι ἡ κατάληψις τοῦ Ροῦπελ ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, προῆλθεν χάριν ἀμύνης κατὰ προελάσεως Ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς τὸν Στρυμόνα, προελάσεως οὐδόλως δικαιολογημένης ἐκ λόγων στρατιωτικῶν, προφανῶς ἐχούσης τὸν σκοπὸν τῆς προκλήσεως εἰσόδου Γερμανοβουλγάρων διὰ νὰ ἐπέλθῃ σύγκρουσις μετὰ τῶν ἰδικῶν μας στρατευμάτων, καὶ ἔξοδος τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Σιωπᾷ, δὲν ἀπαντᾷ τίποτε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ θρηνηῖ διὰ τὴν προσωρινὴν κατοχὴν τοῦ Ροῦπελ ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, λησμονῶν ὅτι αὐτὸς προσέφερε τὴν Καβάλλαν καὶ τὴν ἐνδοχώραν αὐτῆς εἰς τὸ διηνεκὲς εἰς τὴν Βουλγαρίαν, λησμονῶν ὅτι τὸ 1912 καὶ 1913 αὐτὸς ἐδέχθη νὰ προσαρτηθῇ ὀλόκληρος ἡ Ἀνατολικὴ καὶ Κεντρικὴ Μακεδονία εἰς τὴν Βουλγαρίαν, μόλις συγκρατηθεὶς ἀπὸ τοῦ νὰ προσφέρῃ καὶ αὐτὴν τὴν Θεσσαλονίκην!

Ὀδύρεται διὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν τὸ θέρος τοῦ 1916 προκληθεῖσαν ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν ἐχθρῶν τῶν καὶ κάμνει ὅτι λησμονεῖ ὅτι αὐτὸς προεκάλεσε τὰ δεινοπαθήματα ταῦτα, εἰσαγαγὼν ξένον στρατὸν ἄνευ νόμου εἰς Μακεδονίαν διὰ πλεκτάνης μὲ πρέσβεις ξένων Δυ-

νάμεων άνεπαρκῆ καὶ άνοργάνωτον καὶ μετέβαλε διὰ τούτου τὴν Μακεδονίαν εἰς θέατρον πολέμου.

Ἔς ἀφήσωμεν τὰ Δαρδανέλλια καὶ τὴν άπολεσθεῖσαν εὐκαιρίαν.

Ἔς ἀφήσωμεν τὴν πλαστογραφίαν τοῦ τηλεγραφήματος Πασσάρωφ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστήριξεν ὀλόκληρον οἰκοδόμημα διὰ νὰ καταγγείλῃ τὸν Βασιλέα ὡς προδότην τῶν συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος.

Ἔς ἀφήσωμεν τὴν ψευδῆ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας ἐκτελεσθεῖσαν ὑπὸ ἀνθρώπων του ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Ροκφέιγ, διὰ νὰ προκαλέσουν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν συμμάχων, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν δὲν άπαυτᾶ τίποτε.

Καὶ τί νὰ πρωτοπάρομε καὶ τί νὰ πρωταφήσουμε!

Θλίβεται διὰ τὴν πτώσιν τοῦ κ. Ζαίμη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 «ὅστις διεκρίθη διὰ τῆς σωφροσύνης του καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς διαγωγῆς του πρὸς τὰς Δυνάμεις τῆς Συνενοήσεως». Καὶ ὅμως αὐτὸς ἔρριψε τότε τὸν κ. Ζαίμη καταψηφίσας αὐτὸν ἐν τῇ Βουλῇ δι' ἀσήμαντον ἐπεισόδιον.

Συγχρόνως ὅμως εἰς τὴν αὐτὴν παράγραφον κατηγορεῖ τὸν ἴδιον κ. Ζαίμη ὅτι «φέρει τὴν βαρυτάτην εὐθύνην ὅτι ΕΝ ΓΝΩΣΕΙ ἠθέτησε τὴν συμμαχικὴν ὑποχρέωσίν μας μετὰ τὴν Σερβίαν». Κατηγορία βαρυτάτη διότι τότε ὁ κ. Ζαίμης καταντᾷ νὰ εἶνε ὁ πρωταρχικὸς ὑπεύθυνος τῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως Σκουλούδη. Εἰς ἐπόμενον δὲ ἄρθρον του κατηγορεῖ πάλιν τὸν αὐτὸν κ. Ζαίμη, ἀνεληθόντα ἐκ νέου εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916 διὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν. «Ἀπηυθύνθη τότε, λέγει, δις πρὸς τὸν κ. Ζαίμη διὰ τοῦ κ. Ν. Πολίτου, συνιστῶν ΝΑ ΜΗ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΘΗ μέρος τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ στρατοῦ διὰ νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν ν' ἀντιταχθῶμεν κατὰ τῆς περαιτέρω βουλγαρικῆς εἰσβολῆς. Ἡ σύστασίς μου ἐννοεῖται δὲν εἰσηκούσθη, μολονότι ὁ κ. Ζαίμης συνεμερίζετο τὰς ἀνησυχίας μου περὶ πτῶν βουλγαρικῶν προθέσεων».

Καὶ τώρα ἐρωτῶμεν ἀφοῦ ὁ κ. Ζαίμης εἶνε ἔνοχος τῆς παραβάσεως τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης, ἐκ τῆς ὁποίας παραβάσεως ἀπέρρευσε ἡ πολιτικὴ τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη, ἀφοῦ ὁ κ. Ζαίμης, ἀρνηθεὶς νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν συμβουλὴν τοῦ κ. Βενιζέλου περὶ διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ εἶνε ἔνοχος τῆς εἰς αὐτὴν βουλγαρικῆς εἰσβολῆς, πῶς ὁ κ. Βενιζέλος κυριαρχήσας τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς βίας τῶν ξένων λογχῶν τὸ 1917, τὸν μὲν Σκουλούδη παραπέμπει εἰς εἰδικὸν δικαστήριον, τὸν δὲ κ. Ζαίμη διορίζει Διοικητὴν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς; Πῶς τὸν αὐτὸν κ. Ζαίμη ἀναβιβάζει τὸ 1929 εἰς τὸ ὕπατον τῆς Πολιτείας ἀξίωμα; Πῶς τὸν αὐτὸν κ. Ζαίμη τὸ 1934, ὅταν τὸν κατηγορεῖ δημοσίᾳ ὡς ἀνίκανον νὰ κατέχη τὸ ἀξίωμα αὐτὸ ὡς προσυπογράφαντα τὸν ἐνοχλητικὸν διὰ τὸν κ. Βενιζέλον ἐκλογικὸν νόμον, καὶ τοῦ ἐπέρριπτε κατὰ κεφαλῆς τὰ περιφρονητικώτερα ἐπίθετα, ἐλησμόνησε νὰ τὸν κατηγορήσῃ καὶ διὰ τὰ ἐγκλήματα τοῦ 1915 καὶ 1916, τὰ βαρύτερα ὄλων, τὰ ἐνθυμεῖται δὲ τώρα προκειμένου δι' αὐτῶν νὰ ἐνοχοποιήσῃ τὴν Βασιλικὴν Πολιτικὴν; Καὶ πῶς

ὁ κ. Βενιζέλος ἀφοῦ θεωρεῖ τὸν κ. Ζαΐμην ἔνοχον τῆς παραβάσεως τῆς Ἑλληνοσερβικῆς Συνθήκης, καὶ ἔνοχον τῆς Βουλγαρικῆς εἰσβολῆς εἰς Μακεδονίαν καὶ ἀνίκανον διὰ τὸ ὑπατον ἀξίωμα τῆς Πολιτείας, δέχεται μόνον τοῦτο νὰ τὸν ἀναβιάσουν εἰς αὐτὸ καὶ πάλιν τὸ 1934, λαβῶν παρὰ τοῦ κ. Τσαλδάρη ὡς ἀντάλλαγμα τὸν ἐκλογικὸν νόμον τῆς ἀρεσκείας του;

Αὐτὴ εἶνε ἡ πολιτικὴ ἀρετὴ καὶ ἡ πολιτικὴ ἠθικὴ τὴν ὁποίαν ὁ κ. Βενιζέλος ἀξιῶ νὰ διδάξῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Νεολαίαν εἰς τὴν ὁποίαν, ματαίως, ἀφιερῶνε τὰ ἄρθρα του!

Δηλαδή, ἐὰν ἔζη ἀκόμη ὁ μακαρίτης Σκουλούδης καὶ ἦτο φέρ' εἰπεῖν κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς κοινῆς συνεδριάσεως Βουλῆς καὶ Γερουσίας ἠμποροῦσε νὰ παραστῶμεν εἰς τὸ θέαμα τοῦ νὰ προτείνῃ αὐτὸν ὁ κ. Βενιζέλος ὡς Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας! Διατί ὄχι;

Ἄλλὰ τὸ ἄκρον ἄωτον εἶνε ἡ συζήτησις του διὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915 καὶ τὴν ἀποστράτευσιν τοῦ 1916 (ἅς τὴν κάμῃ ὁ Θεὸς συζήτησιν).

Τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915 τὴν κηρύσσει αὐτὸς τότε, ὡς μέτρον προνοίας, κατὰ τὸ κυβερνητικὸν του τότε ἀνακοινωθὲν καὶ κατηγορεῖ σήμερον τὸν Βασιλέα ὅτι ἀφοῦ δὲν ἐκήρυξε τὸν πόλεμον τότε κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ ἔπαισεν ὁ κ. Βενιζέλος, δὲν διέλυσε ὁ Βασιλεὺς τότε ἀμέσως τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 τὴν ἐπιστράτευσιν. Κατηγορεῖ δὲ μετὰ τρία ἢ τέσσαρα ἄρθρα τὸν κ. Ζαΐμην καὶ δι' αὐτοῦ τὸν Βασιλέα, ὅτι δὲν διετήρησαν τὸ θέρος τοῦ 1916 τὴν ἐπιστράτευσιν ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, δηλ. τὴν ἐπιστράτευσιν τῶν 4ου καὶ 5ου Σωμάτων Στρατοῦ σχεδὸν τοῦ ἡμίσεος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ! Βγάλε συμπέρασμα! Καὶ ἀποδίδει τώρα δι' ἐνὸς ἐκ τῶν πρὸ καιροῦ δημοσιευθέντων ἄρθρων του, διὰ τοῦ ὁποίου ἔφερε τὸ πρῶτον τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐπιστρατεύσεως, ὅτι ἡμεῖς τὴν διετηρήσαμεν διὰ νὰ προκαλέσωμεν τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, διὰ νὰ δωροδοκήσωμεν τοὺς ἀξιωματικούς, διὰ νὰ κουράσωμεν καὶ καταστήσωμεν ἄμαχον τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν. Διότι, μᾶς λέγει, διατί ἄλλο τὴν διετηρήσατε; Τοῦ ἀπαντῶμεν τότε ἀμέσως διὰ δύο ἐν συνεχείᾳ ἄρθρων μας καὶ τοῦ ἐκθέτομεν, ἐπὶ τῇ βάσει ντοκουμέντων διατί ἡμεθα ἀναγκασμένοι νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἐπιστράτευσιν, καὶ διαφωτίζομεν ἀντικειμενικῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ὅλον τὸ ζήτημα τοῦτο. Δὲν ἀπαντᾷ τίποτε εἰς ὅλα αὐτὰ, σιωπᾷ καὶ μετὰ τινα καιρὸν χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ ἀπολύτως τίποτε εἰς τὰ ἐπιχειρήματά μας ἐπανέρχεται εἰς τὰς κατηγορίας του, τὰς ἀνατραπέσσας μίαν πρὸς μίαν. Καὶ ἀντὶ νὰ καταγίνῃ νὰ ἀποκρούσῃ τὰ ἐπιχειρήματά μας μᾶς θέτει εἰς τὸ στόμα περικοπὰς ἄρθρων ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης! – Καὶ γνωρίζετε ὅλοι σας πῶς κάθε ἐφημερὶς γράφει τὰ ἄρθρα της, μὲ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς καὶ τὸ κέφι τῆς ἡμέρας τοῦ ἀρθρογράφου της – καὶ συμπεραίνει: «αὐτὰ ἔγραφε τότε ὁ κ. Μεταξᾶς» ὡσὰν νὰ ἦμουν ἐγὼ ὑπεύθυνος διὰ κάθε κρίσιν οἰασδήποτε ἐφημερίδος ἔστω καὶ φιλικῆς. Καὶ ἐνῶ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἐπιχειρήματά μου, καὶ ἐνῶ δὲν ἀπαντᾷ καθόλου εἰς αὐτὰ, γράφει εἰς τὸ 23ον ἄρθρον του «ἐπομένως ἀναμένομεν νὰ μᾶς διαφωτίσῃ ὁ κ. Μεταξᾶς

ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου (τῆς διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως) ἔστω καὶ μὲ καθυστέρησιν 19 ὄλων ἐτῶν». Ἐφοῦ τὸν εἶχα διαφωτίσει πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν καὶ δὲν ἀπήντησε! εἰς δὲ τὸ ἐπόμενον ἄρθρον, ὁ ἴδιος μετὰ τὰς καθ' ἡμῶν κατηγορίας ὅτι διετηρήσαμεν τὴν ἐπιστράτευσιν, κατηγορεῖ τὸν κ. Ζαΐμην, διότι δὲν διετήρησε τὸ ἡμῖς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν ἐπιστρατεύσει!

Διίσχυρίζεται εἰς ἓνα ἐκ τῶν ἀρθρων του, ὅτι ψευδῶς λέγομεν ὅτι οἱ σύμμαχοι δὲν ἤθελον τὴν ἀποστράτευσιν τοῦ στρατοῦ μας μέχρι τῶν μέσων Μαΐου 1916. Τοῦ ἀπηντήσαμεν ἀμέσως καὶ τοῦ ἐφέραμεν δύο σπουδαιότητας ἀποδείξεις. Σιωπᾶ, μετὰ τινὰ ἄρθρα ἐπανέρχεται, καὶ λέγει, ὅτι οἱ ἐν Ἀθήναις Πρέσβεις τῆς Ἀντάντ δι' ἀνακοινωθέντος των τοῦ Ἰανουαρίου 1915 εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐδήλωσαν ὅτι δὲν ἀναμιγνύονται αὐτοὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως, διότι αὐτὸ εἶνε ζήτημα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καὶ δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ ἐπέμβωσι. Ὡσὰν νὰ μὴ εἶχον ἐπέμβει εἰς τὰ παραμικρότερα τῶν ζητημάτων (νὰ μὴ στάξῃ τοῦ ποντικοῦ ἢ οὐρά), ὡσὰν νὰ μὴ εἶχον διακοινώσῃ ἐπανεπιλημμένως εἰς τὴν δημοσίαν γνώμην ὅτι ἐννοοῦν νὰ σεβασθοῦν κατὰ πάντα τὴν Ἑλληνικὴν οὐδετερότητα καὶ τὴν θέλησιν τῆς Ἑλλάδος καταπατοῦντες συγχρόνως ἀμφοτέρω κατὰ τὸν πρωτοφανέστερον τρόπον!

Ἄλλὰ διὰ νὰ μὴ ὑπάρξῃ εἰς τοῦτο οὔτε ἡ ἐλαχίστη ἀντίρρησης ἀναδημοσιεύομεν δύο τηλεγραφήματα τοῦ ἐν Παρισίοις πρέσβεως τῆς Ρωσσίας Ἰσβόλσκι πρὸς τὴν Κυβερνήσιν του εἰς Πετρούπολιν, δημοσιευθέντα εἰς τὴν Λευκὴν Ρωστικὴν Βίβλον τὸ 1922.

Τὸ πρῶτον: ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑΣ 4)17 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1916 ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὁ κ. Ι. Καμπὸν μὲ πληροφορεῖ ὅτι, κατόπιν τῆς ἀρνήσεως τοῦ Σκουλούδη νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν διὰ ξηραῖς μεταφορὰν τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ (ἐκ Κερκύρας) καὶ τῆς ἐν γένει οὐχὶ φιλικῆς ἐνεργείας του ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις θεωρεῖ ἀπαραίτητον νὰ ἐξασκηθῇ οἰκονομικὴ πίεσις ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δι' αὐστηροτάτου ἀποκλεισμοῦ. Οἱ διευθύνοντες Γαλλικοὶ κύκλοι φρονοῦσι ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο θὰ διήγειρε ζωηρὰν δυσσέσκεϊαν ἐν Ἑλλάδι καὶ θὰ ἐπροκάλει τὴν πτώσιν τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη».

Τὸ δεύτερον, συνέχεια τοῦ πρώτου, ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑΣ 5)18 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1916 ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ὁ Ι. Καμπὸν μὲ πληροφορεῖ ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἀρνεῖται νὰ συναινέσῃ εἰς αὐστηρὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Ἑλλάδος ΤΟΙΟΥΤΟ ΜΕΤΡΟΝ ΘΑ ΩΔΗΓΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΙΣ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ Η ΑΓΓΛΙΑ ΕΝΝΟΕΙ ΝΑ ΑΠΟΦΥΓΩΜΕΝ».

Καὶ ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις μετὰ τοῦτο ἀποσύρει τὴν πρότασιν τῆς διὰ τοιούτου εἴδους πιεστικὰ μέτρα κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ δέχεται τὴν μεταφορὰν τῶν Σέρβων ὡς τὴν ἠθέλεν ἡ Ἑλλάς.

Ἄγνοεὶ ὁ κ. Βενιζέλος τὰ ἐπίσημα ταῦτα ἔγγραφα δημοσιευθέντα ἀπὸ τοῦ 1922; Εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν τοιαύτην ἄγνοιαν εἰς ἓνα πολιτικὸν ὡς ὁ κ. Βενιζέλος; Ἡ ἐννοεῖ ποιῶν τοιαύτης σοβαρότητος συζήτησιν νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ κατὰ Βεντήρην εὐαγγελίου του;

Μᾶς ἔρωτᾷ ἐν δυσφορίᾳ τί ἀπαιτούσαμεν νὰ κάμη αὐτὸς ἀπέναντι τῆς νό-
τας τῆς 8)21 Ἰουνίου διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ Ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία! Τοῦ
ἀπαντῶμεν: Νὰ μὴ οὐρλιάσῃ ἐξ ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν νόταν αὐτὴν ἀποστέλ-
λων τὴν ἐπομένην τὸ πρὸς τὸν Μπριὰν τηλεγράφημά του, τὸ πρωτοφανὲς εἰς
τὴν ἱστορίαν ὄλων τῶν ἐθνῶν! Σιωπᾶ. Ἐπανέρχεται εἰς τὸ 23ον ἄρθρον του
καί... κατηγορεῖ τοὺς ἐπιστράτους.

Φέρει τὸ Βορειοηπειρωτικὸν ζήτημα εἰς τὸ μέσον καὶ κάνει ὅτι ἀγνοεῖ ὅτι
αὐτὸς προεκάλεσε ὄλας αὐτὰς τὰς συμφορὰς προσκαλέσας τοὺς Ἀγγλογάλ-
λους εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ μεταβαλὼν αὐτὴν εἰς θέατρον πολέμου.

Καὶ ἀνεφέραμεν μόνον μερικὰ παραδείγματα, ὅσα μᾶς ἤλθον εἰς τὴν μνήμην
ἀπὸ τὴν, ἄς τὴν ποῦμε, συζήτησιν.

Καὶ ὅταν στενοχωρῆται ἀπὸ τὰ πράγματα, ξεθυμαίνει εἰς ὕβρεις (ἀναφέρο-
μεν μερικὰς ἐπὶ λέξει):

Προδόται! Τρελλοί! Ἡλίθιοι! Ἀνάπηροι τὸν νοῦν! Ἐπαίσχυντοι! Ἄξιοι ἀνα-
σκολοπισμοῦ! Ἄξιοι περιφρονήσεως! Σατανάδες! Ψεῦται! Δηλητηριασταὶ τῆς
ἐθνικῆς ψυχῆς! Ἀναξιοπρεπεῖς! Δοῦλοι! Σταματῶ διὰ νὰ μὴ κάμω τοὺς ἀνα-
γνώστας μας νὰ φράξωσιν τὰ ὦτα των καὶ τὴν ρίνα των. Καὶ αὐτὰς τὰς ὕβρεις
τὰς ἀποτείνει κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς νεκροὺς βέβαιος περὶ τῆς σιωπῆς των.
Ἄλλ' οὔτε καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν εἰς τὰς ὕβρεις ταύτας, διό-
τι ὁμολογοῦμεν ὅτι εἴμεθα τελείως ἀνάσκητοι εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ὕβριστικοῦ
τούτου λεξιλογίου, τὸ ὁποῖον διὰ νὰ τὸ μεταχειρισθῆ κανεὶς ἀπαιτεῖ ἄσκησιν
ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας, τῆς ὁποίας ἀσκήσεως ἡμεῖς τελείως στερούμεθα.

Αὐτὴ εἶνε ἡ νοοτροπία καὶ αὐταὶ εἶνε οἱ μέθοδοι τοῦ κ. Βενιζέλου! Αὐτὸς εἶνε
ὁ κ. Βενιζέλος, ὅστις ξεσκεπάζεται ὀλόκληρος εἰς τὴν συζήτησιν αὐτὴν, τὴν
ὁποίαν αὐτὸς οὔτος προεκάλεσε, διὰ νὰ τὸν θαυμάσουν αἱ 13 νεώτεραι κλάσεις
τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων!

ΑΡΘΡΟΝ 30όν

(21 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΣΥΝΕΤΑΞΕ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΠΡΕ- ΣΒΕΥΤΩΝ ΤΗΝ ΝΟΤΑΝ ΗΤΙΣ ΚΑΤΕΛΥΣΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΝ.

Συμπληρῶ ἤδη δι' ὀλίγων τήν περί Ροῦπελ ἀφήγησιν δι' ὅ,τι ἀφορᾷ προσω-
πικῶς ἐμέ.

Ὅπως ἐξέθεσα προχθές, μετὰ τὰς προσπάθειας τέλους Ἀπριλίου 1916 τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη, ἐνομιζαμεν ὅτι εἶχεν ἀποφευχθῆ ἡ προέλασις τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὸ στενὸν τοῦ Δεμίρ Ἰσάαρ, δὲν ἐγνωρίζομεν δὲ ἀφ' ἐτέρου τὰ ἐν Θεσσαλονίκη τεκταινόμενα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σαράιγ, τῶν ὁποίων ἀσφαλῶς ἦτο ἐν γνώσει ὁ κ. Βενιζέλος, καὶ τὰ ὁποῖα ἐξεθέσαμεν προχθές. Ὅταν τὴν 14)27 Μαΐου, περί τὴν 11½ πρωϊνήν, καλέσας με ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου κ. Δούσμανης μοῦ ἀνεκοίνωσε τὰς εἰδήσεις τοῦ στρατηγοῦ Μπαίρα περί ἐμφανίσεως τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Ροῦπελ, περί ἀντιστάσεως τοῦ ὄχυροῦ, καὶ περί διακοπῆς τῆς περαιτέρω τηλεγραφικῆς ἐπικοινωνίας μας με τὰς Σέρρας, τοῦ ἐξήγησα τότε, ἄλλως τε τὸ ἤξευρε, ὅτι ἡ ἀντίστασις τοῦ ὄχυροῦ προήρχετο ἐκ τῆς τελευταίας ἐμπιστευτικῆς διαταγῆς μας. Μοῦ ἐζήτησε τότε νὰ μεταβῶμεν ὁμοῦ εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν κ. Σκουλούδην καὶ νὰ ζητήσωμεν ὁδηγίας. Ὅπερ καὶ ἐπράξαμεν ἀμέσως. Συνητητήσαμεν τὸν μακαρίτην Σκουλούδην εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν συνεργαζόμενον μετὰ τοῦ τότε Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ὑπουργείου κ. Ν. Πολίτου. Ἀμφότεροι ἦσαν ἐν γνώσει τῶν διατρεχόντων ἐξ ἀνακοινώσεως τοῦ πρέσβεως τῆς Γερμανίας. Οὐδεμία σύσκεψις ἐγένετο. Ὁ Σκουλούδης εἶχεν ἤδη λάβει τὴν ἀπόφασίν του καὶ ἀνέμενε τὸν Ἕπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν κ. Γιαννακίτσαν ὅπως συνεννοηθῆ μετ' αὐτοῦ διὰ τὴν παῦσιν τοῦ πυρός τοῦ ὄχυροῦ καὶ τὴν ἐκκένωσιν αὐτοῦ. Ὁ κ. Δούσμανης τότε ἔχων ἐργασίαν ἄλλην ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον καὶ με ἀφήκεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν με τὴν ἐντολήν νὰ ἀναμείνω τὸν κ. Γιαννακίτσαν καὶ νὰ λάβω τὰς ὁδηγίας του. Ἦλθεν ὁ κ. Γιαννακίτσας, ὅστις καὶ αὐτὸς ἦτο ἤδη ἐν γνώσει τῶν διατρεχόντων καὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ, μεθ' οὗ καὶ συνεννοήθη διὰ τὰ περαιτέρω, καὶ μοῦ ἔδωκεν ἐντολήν νὰ συντάξω τὸ πρὸς τὸν κ. Μπαίραν τηλεγράφημα τοῦ ὑπουργείου περί παύσεως τῆς ἀντιστάσεως καὶ ἐκκενώσεως τοῦ ὄχυροῦ σύμφωνα πρὸς τὰς προγενεστέρας ἀπὸ Ἰανουαρίου ὁδηγίας τοῦ ὑπουργείου, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀναστείλει ἡ προκληθεῖσα παρ' ἐμοῦ τὴν 27ην Ἀπριλίου διαταγὴ περί ἀντιστάσεως τῶν ὄχυρῶν. Τὴν ἐντολήν ταύτην τοῦ ὑπουργοῦ μετεβίβασα εἰς τὸν κ. Δούσμανην καὶ συνέταξα τὴν διαταγὴν πρὸς τὸν κ. Μπαίραν ἥτις ἀφοῦ ἐμονογραφήθη

ἀπὸ τὸν κ. Γιαννακίτσαν καὶ τὸν κ. Δούσμανην ἐδόθη πρὸς μεταβίβασιν. Ἐνεκα ὁμῶς τῆς διακοπῆς τῶν τηλεγραφικῶν συγκοινωνιῶν ὑπὸ τοῦ Σαράϊγ, ἐδέησε νὰ εὐρεθῆ δευτερεύουσα τηλεγραφικὴ συγκοινωνία διὰ Χαλκίδος, ἄγνωστος εἰς τὸν Σαράϊγ καὶ καταλήγουσα εἰς τὸ νοτίως τῶν Σερρῶν 5ον Σ. Στρατοῦ. Ἔφθασε δ' οὕτω ἡ διαταγὴ τὴν 3ην μ.μ. εἰς Σέρρας.

Αὕτῃ εἶνε ἡ γυμνὴ ἀλήθεια τῶν μεταξὺ τῶν κυρίων προσώπων διατρεξάντων ἐν Ἀθήναις. Ὡστε οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ ἀνησυχῆ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι παρεβλέφθη τὸ κύρος τοῦ ἐπιτελάρχου κ. Δούσμανη. Πᾶσαι οἰαιδήποτε ἄλλαι ἀφηγήσεις ἀσύμφωνοι πρὸς τὴν ἰδικὴν μου εἶνε φαντασιώδεις. Ἄλλως τε τὸ πρᾶγμα οὐδεμίαν ἔχει οὐσιαστικὴν σημασίαν διότι ὅλοι ἡμεθα σύμφωνοι εἰς τὴν ἀκολουθηθεῖσαν πολιτικὴν καὶ ἐξέθεσα ταῦτα χάριν συμπληρώσεως τῆς ἀφηγήσεως καὶ μόνον.

Μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως Ζαίμη, εἰδοποιήθημεν ἰδιαιτέρως καὶ ὁ κ. Δούσμανης καὶ ἐγώ, ὅτι ἀνώτερα κρατικὰ συμφέροντα, σχετιζόμενα μὲ τὰς ἀγαθὰς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Ἀντάντ, ἐπέβαλλον τὴν ἐκ τοῦ Ἐπιτελείου ἀποχώρησίν μας. Ἐδέχθη τὴν εἶδησιν μετὰ ἐξαιρετικῆς χαρᾶς διὰ λόγους καθαρῶς ἰδικούς μου. Ἐπιφυλάξις τῶν Στρατιωτικῶν εἶχε παραλάβει ὁ κ. Καλλάρης. Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου διορίσθη ὁ κ. Μοσχόπουλος, ὅστις ὁμῶς ἀργότερον δὲν ἐδέχθη τὴν θέσιν. Παρεκλήθη νὰ παραμείνῃ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας διὰ νὰ κανονίσω τυπικὰ ζητήματα ὑπηρεσίας, μεθ' ὃ μοὶ παρεστάθη ὅτι πιθανώτατα θὰ κατορθωθῆ νὰ παραμείνω περαιτέρω εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον. Ἀλλὰ τότε παρεκάλεσα νὰ παύσῃ πᾶσα περὶ τούτου προσπάθεια καθ' ὅσον ἤμην ἀποφασισμένος ἀμετακλήτως νὰ ἐξέλθω τελείως τοῦ στρατοῦ ὅπως πολιτευθῶ κατὰ τὰς ἐπικειμένους ἐκλογάς. Οὕτω ἀπεχώρησα ὀριστικῶς τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ἔμεινα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργοῦ, ἀνευ οὐδεμιᾶς θέσεως ἐν τῷ στρατῷ, μέχρις οὔ μετὰ τινὰς μῆνας ἔλαβον τῆ ἀιτήσιν μου τὴν ἀποστράτευσίν μου. Ἐπομένως, τὰς ἐρωτήσεις ποῦ μοῦ κάμνει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 19ης Νοεμβρίου, διατί ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου δὲν ἔκαμε τοῦτο, καὶ διατί ὁ ὑπαρχηγὸς δὲν ἔκαμε ἐκεῖνο καὶ διατί τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον δὲν ἔκαμε ταῦτα ἢ ἐκεῖνα, μὲ ὕφος συνταγματάρχου ζητοῦντος τὸν λόγον ἀπὸ τοὺς λοχαγούς του διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε μοῦ ἐκίνησεν ἀσυγκράτητον τὸν γέλωτα, καλὸν εἶνε νὰ τὰς ἀποτεῖνῃ ἀλλοῦ.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ἐξετάζω τὰ ζητήματα οὐχὶ πλέον ὡς ὑπεύθυνον ὑπηρεσιακὸν πρόσωπον, ἀλλὰ ὡς πολιτικὸς ἐλευθέρως δρῶν καὶ ζητῶν λόγον ἀπὸ ἕτερον πολιτικόν, τὸν κ. Βενιζέλον, διὰ τὰς ἀνομίας τὰς ὁποίας διέπραξεν εἰς βᾶρος τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς τοιοῦτος ἐξετάζω πλέον καὶ τὸ ζήτημα τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὸ ζήτημα τῆς Καβάλλας.

Ἄλλὰ πρὸ τούτου εἶνε ἀνάγκη νὰ λύσω μίαν ἀπορίαν τὴν ὁποίαν φυσικὸν εἶνε νὰ ἔχωσιν οἱ ἀναγνώσταί μου; Διατί ἀφοῦ τὸ Ροῦπελ ἐξεκενώθη τὴν 14)27 Μαΐου 1915, ἡ νότα τῶν Δυνάμεων ἡ καταλύσασα τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτη-

σίαν έπεδόθη μόλις τήν 8)21 Ίουνίου, δηλαδή μετά 25 όλας ήμέρας;

Διότι δέν συνεφώνει ή Άγγλία ούτε είς τήν έννοϊαν ούτε είς τήν διατύπωσιν.

Είς τήν σκοτεινοτάτην αύτήν σελίδα τής ίστορίας τοϋ κ. Βενιζέλου, έρριψε έκτυφλωτικόν φώς ή δημοσίευσις ύπό τών Σοβιέτ, τῷ 1922, τής Διπλωματικής Σοβιετικής Βίβλου, ήτις περιέλαβε ΠΑΝΤΑ ΑΝΕΥ ΕΞΑΙΡΕΣΕΩΣ τὰ είς τὸ ρωσσικόν άρχεϊον διπλωματικά έγγραφα, καί μεταξύ αύτῶν καί τὰ τηλεγραφήματα έξ Άθηνῶν τοϋ κ. Δεμίδωφ. Έξ αύτῶν παραλαμβάνομεν, ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ, τὰ ακόλουθα, έπιφυλασσομένοι βραδύτερον καί δι' άλλα άφορῶντα προσωπικῶς καί δυσαρέστως τόν κ. Βενιζέλον.

Τήν 31ην Μαΐου (παλ. ήμερολόγιον) έτηλεγράφεϊ ό κ. Δεμίδωφ είς Πετρούπολιν:

«Η άγγλική Κυβέρνησις, έπιμένει ιδιαίτέρως όπως είς τήν νόταν (ήτις τότε κατεσκευάζετο) γίνη μνεϊά ότι ΕΙΝΕ Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΚΕΙΝΟΣ ΟΣΤΙΣ ΕΚΑΛΕΣΕ ΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ. Άλλά τὸ γεγονός τοϋτο τοϋ όποίου δέν γίνεται μνεϊά έν έπισήμῳ άλληλογραφίᾳ, θά έξέθετε τόν κ. Βενιζέλον καί θά έχρησιμοποιεϊτο ώς όπλον έναντίον του ύπό τής σημερινής έλληνικῆς κυβερνήσεως (Σκουλουδῆ), ήτις τόν κατηγορεϊ έπί έσχάτη προδοσίᾳ. Έπί πλέον τοιαύτη ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ θά μάς άπεξένωνε άπό πᾶσαν φιλίαν τῶν έν Έλλάδι όπαδῶν μας!!»

Τήν έπομένην 1ην Ίουνίου (παλ. ήμερολόγιον) ό κ. Δεμίδωφ τηλεγραφεϊ είς Πετρούπολιν:

«Κατόπιν άποδοχῆς ύπό τοϋ κ. Μπριάν τῶν παρατηρήσεων τής άγγλικῆς κυβερνήσεως, ή γαλλικῆ έν Άθήναις πρεσβεία έλαβε διαταγήν νά προβῆ είς τήν έπίδοσιν ύπό τῶν τριῶν πρέσβειων τῆς έν Λονδίνῳ συνταχθείσης νότας».

Άλλά ό κ. Δεμίδωφ εύρίσκει τήν οϋτω συνταχθεϊσαν νόταν πολϋ μετριοπαθῆ (έγινε κατόπιν βαρυτάτη) καί προσθέτει:

«Τέλος διακηρύσσοντες ΟΤΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ (ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ) ΕΙΝΕ ΕΚΕΙΝΗ ΗΤΙΣ ΕΚΑΛΕΣΕ ΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ΠΑΡΕΧΟΜΕΝ ΑΝΕΥ ΑΝΑΓΚΗΣ ΟΥΔΕΜΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΟΠΛΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ...» καί έξακολουθεϊ:

»Ο κ. Βενιζέλος έγκαταλειπόμενος οϋτω άπό ήμᾶς, ΕΙΝΕ ΕΝ ΜΕΓΑΛΗ ΑΓΩΝΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΜΟΝΗΝ ΣΑΣ – κατὰ τήν ιδέαν μου, τελείως άδικαιολόγητον– ΝΑ ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗΤΕ ΟΤΙ ΑΥΤΟΣ ΕΙΝΕ ΕΚΕΙΝΟΣ ΟΣΤΙΣ ΕΚΑΛΕΣΕ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ΠΡΟ ΟΛΙΓΟΥ ΜΕΤΕΒΗ ΚΑΙ ΠΑΡΕΚΑΛΕΣΕ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΝ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΝΑ ΚΑΜΗ ΕΚΚΛΗΣΙΝ ΕΞ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΟΥ, ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΚΡΕΨ ΟΠΩΣ ΑΠΑΛΕΙΦΘΗ ΕΚ ΤΗΣ ΝΟΤΑΣ Η ΦΡΑΣΙΣ ΑΥΤΗ, καί διατυπώνει τήν αίτησίον του όχι μόνον ώς ΙΚΕΣΙΑΝ άλλὰ καί ώς έχων πρὸς τοϋτο άναφαίρετον δικαίωμα».

Δι' όλους αύτούς τοϋς λόγους ΑΠΕΦΑΣΙΣΑΜΕΝ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ (δηλ. καί μέ τόν κ. Βενιζέλον) νά μη έπιδώσωμεν τήν νόταν ταύτην, ήτις, ώς εϊνε, δέν εϊνε ώφέλιμος είς τὰ συμφέροντα τῆς Άντάντ, καί νά σᾶς ζητήσωμεν νεωτέρας όδηγίας».

Προτείνει περαιτέρω ό κ. Δεμίδωφ όπως ή νότα, ήτις έως εκείνην τήν στιγμήν ήτο μετριοπαθῆς, γίνη βαρυτάτη συμπεριλαμβάνουσα όχι μόνον ΟΛΙΚΗΝ

ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ, ἀλλὰ καὶ ἀντικατάστασιν τῆς κυβερνήσεως, διάλυσιν τῆς Βουλῆς, ἐκλογὰς κτλ., ὅσα καὶ πράγματι κατόπιν περιέλαβε, καὶ ἐξακολουθεῖ:

«Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις (Σκουλούδη), πλήρης φρίκης, Οἱ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΙ ΜΕΤΑ ΠΥΡΕΤΩΔΟΥΣ ΧΑΡΑΣ, ἀναμένουσι τὴν ἐνεργητικὴν μας ἐπέμβασιν. Θὰ ᾔτο λάθος παμμέγιστον ἐὰν ἐπετρέπαμεν εἰς τὴν πρώτην νὰ ἀνασάνη, ΚΑΙ ΑΝ ΑΠΕΘΑΡΡΥΝΑΜΕΝ ΤΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥΣ».

Καὶ τώρα ἔρχεται ἡ σειρά τοῦ Ἰσβόλσκι, πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας ἐν Παρισίοις, ὅστις τὴν αὐτὴν ἡμέραν 1)14 Ἰουνίου τηλεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν ὅτι τὸ Λονδῖνον ΔΕΝ ΗΘΕΛΕ ΟΥΤΕ ΤΗΝ ΠΤΩΣΙΝ ΤΟΥ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ ΟΥΤΕ ΕΚΛΟΓΑΣ, καὶ ὅτι ὁ Μπριὰν ἐπενέβη, ἐνεργῶν παρὰ τῷ Γκρέυ ὅπως περιληφθοῦν ὅλα ταῦτα εἰς τὴν νόταν.

Τὴν δὲ ἐπομένην 2)15 Ἰουνίου ὁ Ἰσβόλσκι τηλεγραφεῖ ἐκ Παρισίων εἰς Πετρούπολιν δύο τηλεγραφήματα, ὅτι ὁ Μπριὰν ἔλαβε πληροφορίας ἐξ Ἀθηνῶν (ἐκ μέρους τίνος;) ὅτι πρόκειται νὰ διοργανωθοῦν διαδηλώσεις κατὰ τῆς Ἀντάντ, τῇ ὑποκινήσει τῆς ἀστυνομίας (θὰ ἔπρεπε νὰ εἰπῆ ἐκ μέρους τῆς ἀστυνομίας τοῦ Ροκφέιγ μεθ' ἧς ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε στενὰς σχέσεις, διότι ἡ ἑλληνικὴ ἀστυνομία δὲν εἶχε τρελλαθῆ νὰ προκαλῆ τοιαύτας διαδηλώσεις, ἀφοῦ μάλιστα ὁ κ. Δεμίδωφ παριστᾷ τὴν κυβέρνησιν κατειλημμένην ὑπὸ φρίκης), καὶ ἐπομένως ὁ Μπριὰν ἔδωσε διαταγὰς νὰ γίνουν ἐντονώταται παραστάσεις εἰς τὸν Γκρέυ ὅπως γίνῃ παραδεκτὸν τὸ κείμενον τῆς νότας ὅπως συνετάχθη τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβων τῆς Ἀντάντ, δηλ. ὑπὸ τὴν βαρυτάτην μορφήν του, νὰ σταλῆ δὲ καὶ συμμαχικὸς στόλος ὅστις νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν παραδοχὴν του.

Καὶ ὁ Γκρέυ ὑπεχώρησε. Καὶ ἐπεδόθη ἡ νότα ὅπως τὴν γνωρίζομεν τὴν 8)21 Ἰουνίου, ὑπὸ τὴν βαρυτάτην μορφήν, καὶ ἀφοῦ ἀφηρέθη ἀπ' αὐτῆς ἡ παράγραφος ἡ ὑπενθυμιζούσα ὅτι τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα ἐκλήθησαν εἰς Θεσσαλονίκην ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

ΩΣΤΕ Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΔΙΕΠΡΑΓΜΑΤΕΥΘΗ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΕΣΒΕΩΝ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΝΟΤΑΣ, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΚΑΙ ΔΙΕΤΥΠΩΘΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΕΣΚΕΙΑΝ ΤΟΥ!

Ἄχ αὐτὰ τὰ Σοβιέτ, τί μᾶς ἔκαμαν μὲ τὰς ἀποκαλυπτικὰς δημοσιεύσεις των! Ὡρισμένως θὰ εἶνε ἀντιβενιζελικά.

Τώρα πῶς ὀνομάζεται ἡ πράξις αὐτὴ τοῦ κ. Βενιζέλου, νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τῶν ξένων Δυνάμεων καὶ παρωθήσῃ ταύτας πρὸς κατάλυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του;

Ἄς ἀπαντήσῃ ἡ νεωτέρα γενεά, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιερώνει τὰ ἄρθρα του ὁ κ. Βενιζέλος!

ΑΡΘΡΟΝ 31ον

(22 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΕΛΛΑΣ ΠΡΟΘΥΜΟΣ ΝΑ ΠΟΛΕΜΗΣΗ ΠΑΡΑ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ, Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΣΥΜΦΩΝΟΣ

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν τὸ θέρος τοῦ 1916 καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν κατάληψιν τῆς Καβάλλας.

Ἄλλὰ προτοῦ ἐκθέσω τὰ περὶ τούτων, ἔχω νὰ κάμω εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου μίαν θερμὴν παράκλησιν: Νὰ ἀναγνώσουν μετὰ προσοχῆς τὰ ὅσα ἔγραψεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰ τελευταῖα ἄρθρα του περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, καὶ ἔπειτα νὰ ἀναγνώσουν τὰ ἰδικά μου ἄρθρα. Διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐννοήσουν τὸ μέγεθος τῆς διαστροφῆς τῆς ἀληθείας τὴν ὁποίαν ἐπιχειρεῖ ὁ κ. Βενιζέλος.

Διὰ νὰ ἐννοηθῶσιν ἀκριβῶς τὰ γεγονότα τοῦ θέρους ἐκείνου, πρέπει νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς τὴν θέσιν των ἐν τῇ γενικῇ εἰκόνι τῆς ὅλης εὐρωπαϊκῆς καταστάσεως τῆς κυρίως σχετιζομένης μετὰ τὰ Βαλκάνια. Βεβαίως δὲν πρόκειται νὰ διηγηθῶμεν ἐδῶ ἱστορίαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Ἄλλὰ ὑπάρχουσι γεγονότα τοῦ μεγάλου ἐκείνου δράματος στενῶς συνδεδεμένα μετὰ τὰ ἀφορῶντα ἡμᾶς κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1916. Καθὼς ἐπίσης καὶ γεγονότα τῆς ἐσωτερικῆς ἡμῶν καταστάσεως, ἐπίσης στενῶς συνδεδεμένα μετὰ τὰ συμβάντα τὸ θέρος τοῦ 1916 εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Καβάλλαν. Ἄλλως ἄνευ τῆς καταστρώσεως τῆς γενικῆς ταύτης εἰκόνας, γεγονότα ἐξεταζόμενα μονομερῶς, ὅπως κάμνει ὁ κ. Βενιζέλος δὲν δύνανται νὰ κατανοηθῶσι.

Τὴν 8)21 Ἰουνίου ἐπεδόθη ἡ νότα ἢ συνταχθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβεων τῆς Ἀντάντ ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία, ἐπεβλήθη Ἡ ΟΛΙΚΗ ΑΥΤΗΣ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ καὶ ὠρίσθησαν ἐκλογαί.

Συνεπεία τῆς νότας ταύτης ἔπεσεν ἡ Κυβέρνησις Σκουλούδη καὶ ἐσχηματίσθη ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη.

Τὸ πρῶτον ἔργον τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη μόλις ἀνελθούσης εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρξεν ἡ ἄμεσος καὶ ὀλικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἀποστρατεύσεως ὅπως τὴν ἀπήτησεν ἡ Ἀντάντ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τῆς νότας των.

Καθ' ὅλον τὸν Ἰούνιον καὶ τὸν Ἰούλιον ἐξετελέσθη ἡ ὀλικὴ αὕτη ἀποστράτευσις καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν ἐφέδρων εἰς τὰς ἐστίας των, καθὼς καὶ τοῦ 5ου Σώματος Στρατοῦ ἐξ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας εἰς Παλαιὰν Ἑλλάδα. Τὰ Σώματα μετέπεσαν εἰς τὴν ἐλαχίστην ἐν εἰρήνῃ δύναμιν.

Εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Καβάλλαν, ἔμεινε τὸ 4ον Σῶμα Στρατοῦ, μετ' ὀλικὴν δύναμιν εἰς ἄνδρας δηλ. μαχίμους περίπου 7 χιλιά-

δας. Ὁ κ. Βενιζέλος διίσχυρίζεται σήμεραν ὅτι συνέστησεν εἰς τὸν κ. Ζαΐμην νὰ κρατήσῃ τὴν ἐπιστράτευσιν ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ συλλογισθῇ ὅταν συνέτασσε τὴν νόταν μὲ τοὺς πρέσβεις τῶν Συμμάχων. Ὅταν ὁ κ. Ζαΐμης ἐξετέλει τὴν νόταν ἦτο πλέον ἀργά. Ἐν τούτοις ὁ κ. Ζαΐμης ἀπεπειράθη καὶ τοῦτο, ἀλλὰ ὅπως λέγει ὁ κ. Ζαΐμης εἰς τὴν κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη κατάθεσίν του, ὁ Σαράϊγ ἀπέκρουσε τοῦτο ἐκ καχυποψίας.

Τὸ περαιτέρω ἔργον τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη, καθώρισεν ὁ ἴδιος ὅταν κληθεῖς τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 ὡς μάρτυς κατὰ τὴν δίκην τὴν ὁποίαν ὁ κ. Βενιζέλος ἐκίνησε κατὰ τῶν μελῶν τοῦ ὑπουργείου Σκουλούδη κατέθεσεν ἐνώπιον τοῦ εἰσηγητοῦ τὰ ἑξῆς:

«Ὡς πρόεδρος Κυβερνήσεως ὑπηρεσιακῆς, ἐθεώρουν ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀπομακρυνθῶ τῆς ἐντολῆς, ἢ ἐκτέλεσις τῆς ὁποίας ἀνετέθη εἰς ἐμὲ ἀναλαμβάνοντα τὴν ἀρχήν. Πράγματι, ἀνέλαβον τὴν ἐξουσίαν μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐφαρμόσω τοὺς ὅρους τῆς διακοινώσεως τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916. Εἷς ἐκ τῶν ὄρων τούτων ἦτο ἡ ἐνέργεια ἐκλογῶν Βουλῆς. ΑΝΗΓΓΕΙΛΑ ΕἰΣ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΟΤΙ ΤΟ ΣΧΕΤΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΘΑ ΕΞΕΔΙΔΕΤΟ ΤΗΝ 26ην ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ (παλ. ἡμερ.). Ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξύ εἶχον τὸ ἐπιτακτικὸν καθῆκον νὰ μὴ ἀφήσω νὰ παρέλθῃ χρόνος πολῦτιμος. Διὰ τοῦτο ἤρχισα διαπραγματεύσεις μὲ τὰς Δυνάμεις, ὅπως ἡ χώρα, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς, ἤθελεν ἔχει τὰ ἀναγκαῖα οἰκονομικὰ μέσα καὶ τὸ ὑλικὸν τοῦ πολέμου. ΕΝ Τῷ ΜΕΤΑΞΥ ΠΡΟΕΤΙΘΕΜΕΘΑ ΝΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ (δηλ. νέαν ἐπιστράτευσιν μόλις εἶχε διαλυθῇ ἡ παλαιά), ἀλλὰ φοβούμενοι ὅτι αὕτη θὰ διελύετο ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἐσκεπτόμεθα νὰ καταρτίσωμεν γραμμὴν προκαλύψεως, διὰ τῆς μικρᾶς δυνάμεως ἢ ὁποία ἔμεινε μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν, ἐνισχυομένην ἀπὸ τοὺς ἄνδρας τοὺς εὑρισκομένους ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῶν ὁποίων ἐξηκολουθοῦμεν τὰς μεταφοράς». (Ἡ τελευταία φράσις δὲν εἶνε κατανοητή. Αἱ μεταφοραὶ ἐγένοντο ΠΡΟΣ τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα).

Ὡστε ἡ Ἑλλὰς ἤρχισε νὰ προπαρασκευάζεται πρὸς πόλεμον. Πρὸς ποῖον σκοπὸν; Ἴδου τί καταθέτει ὁ κ. Ζαΐμης εἰς τὸν ἀνακριτὴν;

«Ἀπετάθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἔπειτα εἰς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνω καὶ τοῦτο μὲ πλήρη συγκατάθεσιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Εἶπον εἰς τὸν Σέρ Φρ. Ἑλλιοτ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὤφειλε νὰ ἀναθεωρήσῃ τὴν πολιτικὴν της. Ὅτι βεβαίως τὸ συμφέρον της ἦτο νὰ ταχθῇ μὲ τὴν Ἀντάντ, ἀλλὰ προηγουμένως ἦτο ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζῃ ΕΑΝ ΘΑ ΕΠΙΝΕΤΟ ΔΕΚΤΗ ΩΣ ΣΥΜΜΑΧΟΣ καὶ ἐάν, εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, θὰ εἶχε τὴν οἰκονομικὴν βοήθειαν καὶ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τοῦ στρατοῦ της ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Τὸ αὐτὸ διάβημα ἐγένετο διὰ τῶν πρέσβεων μας εἰς Παρισίους καὶ Λονδίνον. Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις καθὼς καὶ ἡ γαλλικὴ, ἀπήντησαν ὅτι ἐδέχοντο μετὰ προθυμίας τὴν ΣΥΜΠΡΑΞΙΝ ΜΑΣ, καὶ ὅτι ἦσαν διατεθειμέναι νὰ παράσχωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν οἰκονομικὴν βοήθειαν καὶ νὰ τῇ παράσχωσι τὸν ἀναγκαῖον ἀνεφοδιασμὸν εἰς τὸν στρατὸν της. Ὁ Βασιλεὺς

έτηλεγράφησε προσωπικῶς εἰς τὸν πρίγκηπα Γεώργιον, ὅπως πληροφορήσῃ τὸν κ. Μπριάν, τότε Πρωθυπουργόν, ὅτι, ΥΠΟ ΤΙΝΑΣ ΟΡΟΥΣ ἢ Ἑλλάς θὰ ἐτίθετο εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ. Ὁ κ. Μπριάν ἀπήντησεν εἰς τὸν Βασιλέα διὰ τοῦ πρίγκηπος Γεωργίου ὅτι ἡ Ἑλλάς ὠφείλε νὰ σπεύσῃ νὰ δηλώσῃ ὅτι τίθεται εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ ΚΑΙ ΝΑ ΑΦΗΣΗ ΤΗΝ ΛΥΣΙΝ ΠΑΝΤΟΣ ΕΚΚΡΕΜΟΥΣ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΔΙ' ΑΡΓΟΤΕΡΑ. Ὅσον ἀφορᾷ ΤΟΝ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΝ τοῦ στρατοῦ, ὁ κ. Μπριάν προέτεινε τὴν ΑΠΟΣΤΟΛΗΝ ΕΝΟΣ ΓΑΛΛΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ, ὅστις θὰ ἡσχολεῖτο μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ. (Δηλ. ἡ Ἑλλάς ἐζητοῦσε πολεμικὸν ὑλικὸν καὶ ὁ Μπριάν τῆς ἔστειλλεν ἓνα στρατηγὸν Σ.Μ.).

Διατί ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ἀπὸ οὐδετέρας εἰς πολεμικὴν; «Κατ' ἀσφαλεῖς πληροφορίας», γράφει ὁ στρατηγὸς Φαλκενχάιν εἰς τὰ πολεμικὰ του ἀπομνημονεύματα «περιελθούσας ἡμῖν ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου (ν. ἡμερ.) δὲν ἀπέμεινε οὐδεμία ἀμφιβολία εἰς τὸ Μ. Γερμανικὸν Στρατηγεῖον περὶ προσεχοῦς κηρύξεως τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Ρουμανίας ἐναντίον μας... Ἀπὸ τοῦ τέλους Ἰουλίου (ν. ἡμερ.) ἤχθησαν ἀποσπασθεῖσαι ἐκ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου γερμανικαὶ ἐνισχύσεις εἰς τοὺς γειτονικοὺς πρὸς τὴν Ρουμανίαν τομεῖς τοῦ αὐστρωσσοικῶ μετώπου... Συγχρόνως ἤρχισαν νὰ λαμβάνωνται προκαταρκτικὰ μέτρα πρὸς καταρτισμὸν στρατιάς ἐν Δοβρουτσᾶ ὑπὸ τὸν Μάκενσεν... Τὴν 29ην Ἰουλίου (ν. ἡμ.) ἐκλείσαμεν συμφωνίαν μετὰ τῆς Βουλγαρίας διὰ τὴν μέλλουσαν ρουμανικὴν ἐκστρατείαν καὶ τὴν 5ην Αὐγούστου (ν. ἡμερολ.) μετὰ τοῦ Ἐμβέρ πασαῖ. Καθωρίσθη δὲ ἐν ταῖς λεπτομερείαις του τὸ σχέδιον ἐπιχειρήσεων κατὰ τῆς Ρουμανίας».

Βεβαίως κᾶτι θὰ ἦτο γνωστὸν εἰς τὴν Κυβέρνησιν Ζαίμη διὰ μέλλουσαν ἔξοδον τῆς Ρουμανίας ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Καὶ συνεπῶς ἡ Κυβέρνησις Ζαίμη ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ἀπεφάσισε καὶ αὕτη τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἤρχισε διαπραγματευομένη ταύτην μὲ τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως, ἐδήλωσε δὲ ἀργότερα πρὸς τὰς Δυνάμεις πρὸς τοῦτο ἀπόφασίν της, ζητήσασα μόνον χρήματα καὶ πολεμικὸν ὑλικὸν. Καὶ χρήματα μὲν ὁ κ. Μπριάν ἔδωκεν ὑπόσχεσιν, ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀποστολὴν ὑλικοῦ πολέμου, ἀπήντησεν ὅτι θὰ στείλῃ ἓνα Γάλλον στρατηγὸν ὅστις θὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε διαλυθῆ ἕξ ὀλοκλήρου ἡ ἐγκληματικὴ, κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον ἐπιστράτευσις, κατ' ἀπαίτησιν τῶν Συμμάχων καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, διὰ τῆς νότας των τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916, τῆς ἐπιβληθείσης βία καὶ δι' ἀπειλῆς τῶν πυροβόλων τοῦ ἐν Κερασίνοι συμμαχικοῦ στόλου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Γαλλία ἐπίεξε τὴν Ρουμανίαν νὰ ἐξέλθῃ τὸ ταχύτερον ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Διηγεῖται τῶρα ὁ στρατηγὸς Φαλκενχάιν.

«Τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Ρουμανίας ἀνεμένομεν περὶ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου (ν. ἡμερ.) ἤτοι μετὰ τὴν ρουμανικὴν συγκομιδὴν, ἀλλὰ ὡς ΝΕΩΤΕΡΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΜΑΣ ΕΒΕΒΑΙΩΣΑΝ ἢ πίεσις τῆς Γαλλίας ἐξηνάγκασε τὴν Ρουμανίαν νὰ ἐξέλθῃ βεβιασμένως εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ στρατάρχης Χίντε-

μπουργκ λέγει εις τὰ ἀπομνημονεύματά του: ὡς ἀργότερον ἐξηκριβώθη, ἡ Ἄνταντ ἐξεβίασε τὴν Ρουμανίαν νὰ κηρύξη τὸν πόλεμον καθ' ἡμῶν διὰ τελεσιγραφικῆς ἀξιώσεως ἢ ΝΑ ΕΠΙΤΕΘΗ ΑΜΕΣΩΣ ἢ ΝΑ ΠΑΡΑΙΤΗΘΗ ΠΑΣΗΣ ΕΛΠΙΔΟΣ ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΕΩΣ».

Δηλ. ἡ Ρουμανία εἶχε ἤδη λάβει τὰς ὑποσχέσεις περὶ ἐδαφικῆς ἐπεκτάσεως καὶ ἐδίσταζεν ἂν ἔπρεπε νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος ἀμέσως ἢ ἀργότερα, ἐνῶ ἡμεῖς ἔδει νὰ ἐξέλθωμεν ἀμέσως ἄνευ οὐδενὸς ὄρου!

Τέλος, τὴν 4)17 Αὐγούστου ἡ Ρουμανία ὑπέγραψε τὴν στρατιωτικὴν τῆς σύμβασιν μετὰ τῆς Ἄνταντ καὶ κατ' αὐτήν, ἡ Ρουμανία ἔδει τὸ βραδύτερον τὴν 15)28 Αὐγούστου νὰ κηρύξη τὸν πόλεμον.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ στρατηγὸς Σαράιγ ἤρχισε μεταφέρων μεγάλας δυνάμεις εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδοσίαν μὲ προφανῆ σκοπὸν νὰ ἀναλάβῃ ἐκεῖθεν ἐπιθέσειν. Πρὸς τὰ ἐκεῖ ἐπίσης μετεφέροντο ὅσα μέχρι τότε σερβικὰ στρατεύματα εἶχον ἀνασυγκροτηθῆ. Τὴν 29ην Ἰουλίου οἱ Γάλλοι ἐπιτεθέντες κατέλαβον τὸν σταθμὸν τῆς Δοϊράνης καὶ τὰ περὶ αὐτὸν ὑψώματα. Τὴν αὐτὴν 29ην Ἰουλίου ὀλόκληρος ἡ 17η γαλλικὴ ἀποικιακὴ μεραρχία ἢ ὁποία διὰ τῆς προελάσεώς της τὴν 11)24 Μαΐου παρὰ τὸν Στρυμόνα εἶχε προκαλέσει τὴν ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων κατάληψιν τοῦ Ροῦπελ, ἀποτελουμένη ἐκ τεσσάρων συνταγμάτων πεζικοῦ μετὰ τοῦ ἀναλόγου πυροβολικοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ μία γαλλικὴ ταξιαρχία ἵππικοῦ, διέβησαν τὸν Στρυμόνα καὶ προήλασαν πρὸς τὰς Σέρρας. Τμήματα γαλλικοῦ στρατοῦ κατέλαβον θέσεις παρὰ τὸ Δεμίρ-Ἰσσάρ.

Τὴν αὐτὴν 29ην Ἰουλίου ἀγγλικὴ μεραρχία κατέλαβε τὸ Τσάγεζι παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος καὶ ἠτοίμασε τὴν διάβασιν αὐτοῦ. Συγκρίνατε πρὸς ταῦτα τὴν πληροφορίαν πού εἰς ἓνα προηγούμενον ἄρθρον τοῦ μᾶς ἔδωκεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι μέχρι τοῦ 1917, ὅτε ἀνεπτύχθη εἰς τὸν Στρυμόνα ὁ στρατὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης (ὁ ἰδικὸς του), ὁ Σαράιγ δὲν εἶχεν ἐπεκτείνει πρὸς τὰ ἐκεῖ τὰς ἐπιχειρήσεις του, ἀλλὰ περιωρίζετο εἰς ἄμυναν τοῦ περικεχαρακωμένου στρατοπέδου τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης.

Τίς ὁ γενικὸς σκοπὸς τῆς τοιαύτης ἐπιθετικῆς προελάσεως τοῦ Σαράιγ; Εἶνε προφανές!

Ὁ στρατηγικὸς σκοπὸς ἦτο νὰ συγκρατήσῃ ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα γερμανοβουλγαρικὰ στρατεύματα, ὅπως μὴ ἀποσπασθῶσιν εἰς τὸ ρουμανικὸν μέτωπον, ὅπου συνεκεντροῦντο ἤδη δυνάμεις βουλγαρικοῦ καὶ γερμανικοῦ στρατοῦ.

Ὁ πολιτικὸς σκοπὸς ἦτο νὰ προκαλέσῃ εἰσέλασιν τῶν Γερμανοβουλγάρων διὰ τῆς συνοριακῆς ἡμῶν γραμμῆς τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ὅπως, διὰ τῆς προσδοκωμένης ἀντιστάσεως τῶν ἑλληνικῶν μεθοριακῶν στρατευμάτων καὶ ὀχυρῶν, προκαλέσῃ δι' ἐμπλοκῆς τοῦ στρατοῦ της τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος καὶ ἄνευ οὐδενὸς ὄρου.

Ἀποδεικνύεται δὲ τοῦτο ἐξ ὄσων καταθέτει ὁ κ. Ζαΐμης κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη, ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ:

«Αύξανομένης τῆς ἀνησυχίας μου ἕνεκα τῆς διὰ τῆς ἀποστρατεύσεως ἀπογυμνώσεως τῶν συνόρων μας εἰδοποίησα τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ διὰ τῶν πρέσβων τῶν Συμμάχων, ὅτι ΠΡΟΕΤΙΘΕΜΕΘΑ ΝΑ ΕΚΚΕΝΩΣΩΜΕΝ ΜΕΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ, καθὼς καὶ ἀπεσπασμένα ὄχυρά ὡς τῆς ΦΑΙΑΣ ΠΕΤΡΑΣ Κ.Τ.Λ., ἀποσύροντες ἐκείθεν τὸ βαρὺ πυροβολικόν. Τὸν εἰδοποιοῦν ὅπως καταλάβῃ αὐτὸς ὅλα τὰ στρατηγικὰ ταῦτα σημεῖα, διὰ νὰ μὴ πέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων. Ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ μοῦ ἀπήντησεν ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὸ πυροβολικόν τῶν θέσεων τούτων, ἡμπορούσαμε νὰ κάμωμεν ὅ,τι θέλομεν, ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατοχὴν τῶν σημείων τούτων, ΟΤΙ ΔΕΝ ΗΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΜΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ».

Ἄλλὰ ἀφοῦ ἀπεστρατεύθη ὁ ἑλληνικὸς στρατός, καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἄνατολ. Μακεδονίαν δὲν ἔμεινε παρὰ τὸ 4ον Σῶμα Στρατοῦ, κατέχον μὲ 7.000 ἄνδρας μαχίμους καὶ μὴ τὰς πόλεις, ὀλόκληρον τὴν μεθόριον καὶ τὰ ὄχυρά, ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ προωθεῖ τὴν 29ην Ἰουλίου τέσσαρα πεζικὰ συντάγματα Σενεγαλέζων μετὰ πυροβολικοῦ καὶ δύο συνταγμάτων ἵππικοῦ πρὸς τὰς Σέρρας, μίαν ἀγγλικὴν μεραρχίαν εἰς τὸ Τσάγεζι καὶ τμημα γαλλικοῦ στρατοῦ παρὰ τὸ Δεμίρ Ἰσάαρ, δηλαδὴ ἐντὸς καὶ ὀπισθεν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμῶν. Ὄταν δὲ μετὰ τινος ἡμέρας ἤρχισεν ἡ γερμανοβουλγαρικὴ εἰσβολὴ εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ἅπαντα τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα, μετὰ τινος ἀσημάντους ἀψιμαχίας πρὸς τοὺς Βουλγάρους, ἀπεσύρθησαν ΕΞ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ ὀπισθεν τοῦ Στρυμόνος, εἰς τὴν δυτικὴν αὐτοῦ ὄχθην, πλὴν μιᾶς ἴλης γαλλικοῦ ἵππικοῦ παρὰ τὴν γέφυραν, παραμεινάσης δι' ἀναγνωρίσεις, ἀφίσασα τοὺς 7 χιλιάδας Ἑλληνας τοῦ συνταγματάρχου Χατζοπούλου, διεσπαρμένους εἰς τὰς πόλεις, τὰ σύνορα καὶ τὰ ὄχυρά, νὰ μαλλιοτραβιῶνται μὲ τοὺς Βουλγάρους.

Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης ἐκ συμφώνου μὲ τὸν Βασιλέα εἶχεν ἀρχίσει διαπραγματευόμενος μὲ τὴν Ἄνταντ τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Ὁ κ. Ζαΐμης ἠννόει νὰ διαπραγματευθῇ ταύτην, ὅπως ἔκαμεν ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ρουμανία. Ὁ Μπριὰν ὅμως ὡς ἐδήλωσεν ἀργότερα, ἤθελεν ὅπως ἡ Ἑλλὰς ἐξέλθῃ ἄνευ ὄρων, ἡ δὲ συζήτησις τῶν ἀφορώντων τὴν Ἑλλάδα. ΝΑ ΓΙΝΗ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ. Ἐνῶ δὲ ὁ κ. Ζαΐμης ΕΖΗΤΕΙ ΑΠΟ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΑΥΤΑΙ ΝΑ ΜΕΝΩΣΙΝ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΜΥΣΤΙΚΑΙ, ΟΛΟΚΛΗΡΟΣ Ο ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ ΗΡΧΙΣΕ ΝΑ ΟΜΙΛΗ ΠΕΡΙ ΑΥΤΩΝ.

Αὕτη ἦτο ἡ κατάστασις κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς εἰς Μακεδονίαν.

Αὔριον θὰ συνεχίσωμεν συνοψίζοντες ταύτην εἰς ὀλίγας λέξεις καὶ ἐξάγοντες τὰ ἀναγκαῖα συμπεράσματα μεθ' ὃ θὰ συνεχίσωμεν τὰ κατὰ τὴν εἰσβολὴν ταύτην καὶ τὰ κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καβάλλας.

Ἄλλὰ ἐπιμένομεν πρὸς τοὺς ἀναγνώστας μας: Ξαναδιαβάστε πρὸ τῶν ἰδικῶν μου τὰ τελευταῖα ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, διότι μόνον ἔτσι θὰ ἐννοήσετε τὸ μέγεθος τῆς ὑπ' αὐτοῦ διαστροφῆς τῆς ἀληθείας.

ΑΡΘΡΟΝ 32ον
(23 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

**Η ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΑΠΟ-
ΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΚΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜ-
ΜΑΧΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.**

Ἐξεθέσαμεν προηγουμένως τὴν κατάστασιν μέχρι τῆς 30ῆς Ἰουλίου (π. ἡμ.) 1916, ἣτις συνοψίζεται ὡς ἑξῆς:

Ἡ Ρουμανία μέλλει νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον τὴν κήρυξιν τοῦ ὁποίου ἐπι-
σπεύδει ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία.

Ὁ στρατηγὸς Σαράιγ μεταφέρει στρατεύματα εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν, προ-
φανῶς πρὸς ἐπίθεσιν, προωθεῖ δὲ τμήματα πρὸς Δοϊράνην, καὶ ἰσχυρὰ στρα-
τεύματα εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ὀπισθεν τῶν ἑλληνικῶν προφυλακῶν.

Ἡ Ἑλλάς τελείως ἀποστρατευμένη μὲ ὀλιγάριθμα στρατεύματα εἰς Ἀνατο-
λικὴν Μακεδονίαν ἀρχίζει νὰ διαπραγματεύεται ἐν συμφωνίᾳ Κυβερνήσεως καὶ
Βασιλέως τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ.

Τότε τὸ γερμανικὸν Στρατηγεῖον ἀποφασίζει νὰ προκαταλάβῃ τὸν στρα-
τηγὸν Σαράιγ καὶ τὴν ΕΛΛΑΔΑ. Καὶ συνεπῶς νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐπίθεσιν ἐφ'
ὄλου τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου, νὰ εἰσελάσῃ καὶ καταλάβῃ τὴν Ἀνατολικὴν
Μακεδονίαν ἀπωθοῦν τοὺς Ἀγγλογάλλους πέραν τοῦ Στρυμόνος καὶ οὕτω νὰ
βραχύνη τὸ γερμανοβουλγαρικὸν μέτωπον, ἀντὶ τοῦ πρώην ἐκτεταμένου κατὰ
μῆκος τῶν Ἑλληνοβουλγαρικῶν συνόρων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, εἰς μό-
νην τὴν γραμμὴν τοῦ Στρυμόνος μέχρι τῶν ἐκβολῶν του, οἰκονομοῦν οὕτω δυ-
νάμεις διὰ τὸ ρουμανικὸν μέτωπον. Συγχρόνως νὰ ἀποφύγῃ τὸν πόλεμον πρὸς
τὴν Ἑλλάδα, ἐπαναλαμβάνομένων ὑπὸ τῆς Γερμανίας καὶ Βουλγαρίας τῶν
πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐγγυήσεων ἐὰν ἐτήρει οὐδετερότητα. Ἀλλὰ ταῦτοχρόνως
λαμβάνον ὅλα τὰ στρατιωτικὰ μέτρα ὅπως ἀσφαλισθῆ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐὰν
αὕτη ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος. Ἐὰν δὲ ἡ Ἑλλάς ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότη-
τος ὅπως καθίστων πιθανὸν τοῦτο ὅλαι αἱ εἰδήσεις, νὰ στερήσῃ καὶ αὐτὴν καὶ
τὴν Ἀντάντ, τῆς δυνατότητος τῆς συγκεντρώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν
Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ ὅλων τῶν στρατιωτικῶν μέσων τοῦ τμήματος τού-
του τῆς Μακεδονίας.

Ὅταν ἀργότερα τὸ 4ον Σῶμα Στρατοῦ δηλ. οἱ 7 χιλ. ἄνδρες του μετεφέρθη-
σαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς Γκαϊρλιτς τῆς Σαξωνίας καὶ ὁ συνταγματάρχης Χα-
τζόπουλος μετέβη πρὸς κανονισμὸν τῶν ἀφορώντων τὸ Σῶμα εἰς τὸ Μ. Γερμα-
νικὸν Στρατηγεῖον εἰς Πλέσσην ὁ ἴδιος ὁ στρατάρχης Χίντεμπουργκ τοῦ εἶπεν
ἐνώπιον Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν ΟἶΤΙΝΕΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΟΥΣΙ ΤΟΥΤΟ: (στρατηγὸς
Κορτζιάς).

«Εγὼ διέταξα τὴν κατάληψιν τῆς Καβάλλας. Δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀφήσω εἰς τὰ νῶτα μου, ἐνῶ ἠγωνιζόμεν ἑἰς τὸν Στρυμόνα, ἕνα στράτευμα, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο ἀπὸ μιᾶς στιγμῆς εἰς τὴν ἄλλην νὰ μὲ προσβάλλῃ ὅταν ἡ Ἑλλὰς πιεζομένη ὑπὸ τῆς Ἄνταντ θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ἐναντίον μας».

Συμπέρασμα 1ον.

1ον) Ἐὰν ἡ Ἑλλὰς μὲ τὴν ἄνοδον τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη δὲν μετέβαλλε πολιτικὴν καὶ ἀπεφάσιζε νὰ συνεχίσῃ τὴν τακτικὴν τῆς οὐδετερότητος ἐσέβοντο δὲ αὐτὴν οἱ Σύμμαχοι καὶ δὲν ἐπεξέτεινεν ὁ Σαράιγ τὰς ἐπιχειρήσεις του πέραν τοῦ Στρυμόνος, τὰς στρατιωτικῶς ἀσκόπους καὶ ματαίας, πολιτικῶς ὅμως σκοπούσας ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου τὴν ἐξώθησιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον ΔΕΝ ΘΑ ΕΓΙΝΕΤΟ ΟΥΔΕΜΙΑ ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ, ΟΥΤΕ ΘΑ ΕΘΙΓΕΤΟ Η ΚΑΒΑΛΛΑ.

2ον) Ἐὰν οἱ Σύμμαχοι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐπέβαλλον διὰ τῆς νότας των τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916 τὴν ταχίστην καὶ ὀλοκληρωτικὴν διάλυσιν τῆς ἐγκληματικῆς κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον ἐπιστρατεύσεως, καὶ ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη ὅπως ἦτο διατεθειμένη ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Ἄνταντ θὰ εὐρίσκοντο ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΜΕΝΑ τὸ 4ον καὶ 5ον ἑλληνικὰ Σώματα Στρατοῦ, μαζὺ μὲ τὰ ἐκεῖ τμήματα τοῦ Σαράιγ. Καὶ συνεπῶς βουλγαρικὴ εἰσβολὴ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, δὲν θὰ ἀπετολμᾶτο, οὔτε θὰ κατελαμβάνετο ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία, οὔτε ἡ Καβάλλα.

Συμπέρασμα 2ον.

Ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἔφερε διὰ σκευωρίας τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τόσον συνησθάνετο ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ὥστε κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς νότας τῆς 3)21 Ἰουνίου ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν πρέσβων τῆς Ἄνταντ τῆ συμπράξει του, ἐξελιπάρει δι' ἰκεσιῶν τὸν σερ Ἔδ. Γκρέϋ νὰ μὴ ἐπιμένῃ νὰ περιλάβῃ εἰς τὴν νόταν, τὴν φράσιν ὅτι τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην τῇ προσκλήσει αὐτοῦ τούτου τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐὰν λέγομεν δὲν ἔφερε τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔμενεν ἠσυχος καὶ ἀνενόχλητος μέχρι τέλους τοῦ πολέμου. Ἐκτὸς ἐὰν αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ τῇ ἐλευθέρᾳ αὐτῆς κρίσει καὶ βουλήσει εὕρισκε στιγμὴν πρόσφορον νὰ συμμετάσχη τοῦ πολέμου πρὸς τὸ συμφέρον της, ὅποτε θὰ τὸ ἐπραττε ἠνωμένη καὶ ἀδιαίρετος μὲ τὸν Βασιλέα της ἐπὶ κεφαλῆς καὶ μὲ ὅλας της τὰς δυνάμεις.

Ἄλλὰ ἄς ἀφήσωμεν τὰ ΕΑΝ, μήπως πέσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ πάθημα τοῦ κ. Βενιζέλου.

Οὕτω τὴν 4)17 Αὐγούστου 1916 ἤρχισεν ἡ εἰσέλασις τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν. Συγχρόνως οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Γερμανίας καὶ Βουλγαρίας ἐπέδιδον εἰς τὸν κ. Ζαΐμην διακοίνωσιν ἐκ μέρους τῶν Κυβερνήσεών των, διὰ τῆς ὁποίας ἐξήγουν τὸ μέτρον τοῦτο ἐκ τῶν στρατιωτικῶν των ἀναγκῶν καὶ ἐπανελάμβανον πρὸς τὴν Ἑλλάδα τὰς ἐγγυήσεις τὰς ὁποίας εἶχον δώσει κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ροῦπελ.

Τί νά κάμη τότε ό κ. Ζαΐμης;

Ἐδῶ ἔρχεται τώρα ἕνα ἐπεισόδιον ἰδικόν μου.

Ὀλίγον πρὸ τοῦ τέλους Ἰουλίου 1916, ὁ διοικητῆς τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ Συνταγματάρχης Χατζόπουλος εὐρισκόμενος μετὰ τὰς ἀσθενεστάτας δυνάμεις του, 7 χιλ. ἀνδρῶν μαχιμῶν καὶ μὴ, ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας μετὰ τοὺς Γερμανοβουλγάρους ἐνώπιόν του καὶ μετὰ στρατεύματα τοῦ Σαρραΐγ εἰς τὰ νῶτα του, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τί ἔπρεπε νά κάμη. Ἐγὼ εὐρισκόμενη ἀκόμη εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον παραδίδων τὴν ὑπηρεσίαν μου, προκειμένου νά ἀποχωρήσω ὡς προεῖπον. Καίτοι μὴ ἀναμιγνυόμενος πλέον εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων, παρεκλήθην, ἐν τούτοις ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν κ. Καλλάρην, νά συντάξω τὰς ὁδηγίας ταύτας, εἶνε δὲ καὶ τὸ τελευταῖον ἔγγραφον, καθ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι, τὸ ὁποῖον συνέταξα. Νομίζω, κατὰ τὰς πληροφορίας ποὺ ἐλάμβανα ἐξωδίκως, διότι οὐδεμίαν εἶχον πλέον ἐπίσημον ἐπικοινωνίαν οὔτε μετὰ τὴν Κυβέρνησιν, οὔτε μετὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅτι εἶχεν ἀποφασισθῆ πλέον, ὅπως ἡ Ἑλλάς ὀριστικῶς ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος, ἀσχέτως μετὰ τὸ ἂν εἶχεν ἢ ὄχι δυνάμεις ὅπως ἀντιταχθῆ ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, συνέταξα τὸ σχέδιον τῶν τηλεγραφικῶν ὁδηγιῶν ὡς ἑξῆς:

«4ου ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ»

«Οὐδὲν ὄχυρόν συνόρων θέλετε παραδώσει εἰς οὐδένα, οὔτε θέλετε ἐκκενώσει ἄνευ εἰδικῆς ἡμῶν διαταγῆς, τὴν ὁποῖαν θέλετε προκαλέσει μόνον ὅταν παρουσιασθῆ τὸ ζήτημα. Στόπ. ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΒΙΑΣ, ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΘΑ ΑΝΤΙΤΑΞΕΤΕ ΒΙΑΝ. Στόπ. Ἐπὶ 2530 ἀναφορᾶς 4ου Σώματος Στρατοῦ καὶ 948 Φρουρίου. Στόπ. Ἀναφέρατε λῆψιν παρουσίης.

»Ἀθῆναι τῇ 25ῃ Ἰουλίου 1916».

Ἄλλ' ὅταν παρουσίασα τὸ σχέδιον τοῦτο διαταγῆς εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, οὗτος συνεννοήθη μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη, καὶ διέγραψαν ἐν τῷ σχεδίῳ διαταγῆς τὴν φράσιν τὴν ὁποῖαν ἐσημείωσα μετὰ κεφαλαῖα. Τὸ σχέδιον τῆς διαταγῆς ταύτης φέρον διαγεγραμμένην τὴν φράσιν ταύτην θὰ εὐρίσκετο βεβαίως εἰσέτι εἰς τὸ ἐμπιστευτικὸν ἀρχεῖον τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ. Ἐχῶ ὁμως πανομοιότυπον ἀντίγραφον αὐτοῦ εἰς χεῖρας μου. Ἐστάλη λοιπὸν ἡ διαταγὴ ραδιοτηλεγραφικῶς ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

«4ου ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ

»Οὐδὲν ὄχυρόν συνόρων θέλετε παραδώσει εἰς οὐδένα, οὔτε θέλετε ἐκκενώσει ἄνευ εἰδικῆς ἡμῶν διαταγῆς, τὴν ὁποῖαν θέλετε προκαλέσει μόνον ὅταν παρουσιασθῆ τὸ ζήτημα. Στόπ. Ἐπὶ 2530 ἀναφορᾶς 4ου Σώματος Στρατοῦ καὶ 948 Φρουρίου Στόπ. Ἀναφέρατε λῆψιν παρουσίης. Ἀθῆναι 25 Ἰουλίου 1916 (ὑπογρ.) Καλλάρης».

Συνεπῶς, θὰ ἐξεκενοῦτο ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία.

Κατόπιν τούτου ἡ Κυβέρνησις διὰ δύο διαταγῶν τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν τῆς 2ας καὶ 5ης Αὐγούστου 1916, διέταξε τὴν ἐκκένωσιν τοῦ

βαρέος ύλικού τῶν ὀχυρῶν τῶν συνόρων καὶ τὴν μεταφορὰν τοῦ εἰς Καβάλλαν, ἥτοι πυροβόλων, πολυβόλων καὶ πυρομαχικῶν, ὡς ἐπίσης ἐφ' ὅσον προελεύουσι ξενικὰ στρατεύματα τὴν ἀπόσυρσιν τῶν φρουρῶν των πεζικοῦ, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν τμημάτων τοῦ 4ου Σώματος, κατ' ἀρχὰς εἰς Σέρρας, Δράμαν, Καβάλλαν καὶ ἐν περιπτώσει συνεχίσεως τῆς προελάσεως, τὴν ἀπόσυρσιν Δράμας καὶ Σερρῶν καὶ τὴν συγκέντρωσιν ὀλοκλήρου τοῦ Σώματος εἰς Καβάλλαν καὶ Ἐλευθεράς.

Διατί;

«Μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς εἰσβολῆς», λέγει ὁ κ. Ζαΐμης εἰς τὴν κατάθεσίν του ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη, ἀπεφασίσαμεν, δεδομένου ὅτι ΜΟΝΟΝ ΑΣΘΕΝΗ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΕΙΧΟΜΕΝ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ –δὲν ὑπερέβαινον τοὺς ἑξ χιλιάδας ἄνδρας– ἐν διαλύσει ἐνεκα τῆς ἀποστρατεύσεως, ν' ἀπασχοληθῶμεν μὲ τὴν διάσωσιν τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ ὑλικοῦ. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν διέταξεν ὅπως ὅλα ταῦτα συγκεντρωθῶσιν εἰς ὠρισμένα σημεῖα ἀποφεύγοντα πᾶσαν σύγκρουσιν μὲ τὰς ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρας δυνάμεις τοῦ εἰσβολέως, ἥτις θὰ ἀπέληγεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν μικρῶν ἀποσπασμάτων μας, καὶ τὴν ἀπώλειαν ὀλοκλήρου τοῦ ὑλικοῦ μας. Ἀλλὰ, ἀνεξαρτήτως τούτου, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Ζαΐμης, ἡ Κυβέρνησις τότε, ἐθεώρει ὅτι ἡ κατάστασις ἐπέβαλε τὴν ἀναθεώρησιν τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν συμπράξεως μετὰ τῆς Ἀντάντ. ΗΜΟΥΝ ΠΑΝΤΟΤΕ ΤΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΟΤΙ ΘΑ ΗΤΟ ΣΦΑΛΜΑ ΝΑ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΩΜΕΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΗΣ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΟΣ ΕΝΕΚΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑΚΟΥ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΑΣ ΕΙΣ ΥΛΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΥ, ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΕΙΜΕΘΑ ΒΕΒΑΙΟΙ ΟΤΙ ΘΑ ΕΓΙΝΟΜΕΘΑ ΔΕΚΤΟΙ ΩΣ ΣΥΜΜΑΧΟΙ.

Καὶ ἐρωτᾷ ὁ ἀνακριτής:

Ἐρώτησις. Φρονεῖτε, ὅτι ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ἤθελε δηλώσει κατηγορηματικῶς εἰς τοὺς Βουλγάρους ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἐπέτρεπε τὴν εἰσοδὸν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, ὅτι εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ τοῖς ἀντισταθῶμεν διὰ τῶν ὀπλων, παρ' ὅλην τὴν ἀδυναμίαν τῶν τμημάτων μας, φρονεῖτε ὅτι οἱ Βούλγαροι πάντως θὰ εἰσῆλθουν, προκαλοῦντες οὕτω αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὴν ρῆξιν;»

«Ἀπάντησις Ζαΐμη. ΕΧΩ ΤΗΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΙΝ ΟΤΙ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΘΑ ΕΙΣΗΛΑΥΝΟΝ ΑΔΙΑΦΟΡΟΥΝΤΕΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΡΗΞΙΝ ΗΤΙΣ ΘΑ ΕΠΗΚΟΛΟΥΘΕΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.»

«Ἐρώτησις. ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΙΣΩΣ ΟΤΙ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΕΙΧΟΝ ΤΗΝ ΥΠΟΣΧΕΣΙΝ ΤΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ἢ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, ΟΤΙ ΔΕΝ ΘΑ ΠΡΟΣΕΒΑΛΛΟΝΤΟ ΑΝ ΕΙΣΗΛΑΥΝΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ ΜΑΣ;»

«Ἀπάντησις. ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΠΕΡΑΣΕΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΟΥΝ ΜΟΥ ΤΟΙΑΥΤΗ ΥΠΟΨΙΑ.»

Τούναντίον μάλιστα. Ἐγὼ συνέταξα τὴν ἀρχικὴν διαταγὴν ὅπως ἀντισταθῶμεν ἐνόπλιως, νομίζων ὅτι τοιαύτη ἦτο ἡ πρόθεσις τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλὰ ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἐὰν ἐπραγματοποιεῖτο τοιαύτη ἀντίστασις, θὰ ἐξήρχετο μὲν ἡ Ἑλλάς ἀμέσως τῆς οὐδετερότητος, ἀλλὰ πάλιν θὰ ἀπέσυρε

τὰ στρατεύματά της –τούς 7 χιλ. ἄνδρας!– ἐξ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἐὰν τὸ ἐπρόφθανε ἐννοεῖται καὶ θὰ ἐξεκένου ταύτην ἐντελῶς καὶ τὴν Καβάλλαν ἀκόμη, ὡς θὰ ἀποδείξωμεν, ὅταν ὀμιλήσωμεν εἰδικῶς περὶ τῆς πόλεως ταύτης, ἀφοῦ καὶ αἱ πολὺ ἰσχυρότεροι τῆς μικρᾶς ἑλληνικῆς δυνάμεως ἀγγλοαμερικανικαὶ δυνάμεις αἱ προελαύνουσαι εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ὑπεχώρησαν πρὸ τῶν ὑπερτέρων βουλγαρικῶν δυνάμεων, ὀπισθεν τοῦ Στρυμόνος, ὡς προείπομεν, ὥστε διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο τὸ αὐτό. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ δεινὰ καὶ τοῦ στρατοῦ καὶ ἰδίως τοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἦσαν ἀφαντάστως μεγαλυτέρα, ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἐμπόλεμος. Εἶχε λοιπὸν δίκαιον ὁ κ. Ζαΐμης.

Καὶ τώρα σᾶς παρακαλῶ καὶ πάλιν ἀναγνώσται μου: Ξαναδιαβάστε τὰ τελευταῖα ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ἐντυπώσατε εἰς τὸν νοῦν σας τὰ ὅσα γράφει περὶ τῶν ταιλαιπωριῶν τῶν μικρῶν μας στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ τῶν δεινῶν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ τότε, καὶ ἰδίως ἀργότερα. Παραδεχθῆτε ὅλα τὰ ὑπ' αὐτοῦ διεκτραγωδούμενα δεινὰ ὡς ἀκριβέστατα. Παραδεχθῆτε τὰ ἂν θέλετε καὶ κατώτερα τῶν πραγματικῶν. Καὶ ἀπαντήσατε εἰς τὸ ἐρώτημά μου. Ποῖος εἶνε ὁ ὑπαίτιος αὐτῶν; Δὲν εἶνε ἐκεῖνος ὅστις ἔφερε διὰ σκευωρίας τοὺς Ἀγγλογάλλους εἰς Μακεδονίαν; Δὲν εἶνε ἐκεῖνος ὅστις διὰ τῆς νότας του τῆς 8)21 Ἰουνίου, διότι ἰδική του εἶνε ἡ συμμαχικὴ νότα, ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν διάλυσιν τῆς ἐγκληματικῆς, κατ' αὐτὸν ἐπιστρατεύσεως, καὶ ἐστέρησε τὴν πατρίδα του παντὸς μέσου ἀμύνης τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας; Διατί ἐνήργησεν οὕτω ὁ κ. Βενιζέλος; θὰ μὲ ἐρωτήσητε. Τί ἀπεσκόπει; Περὶ τούτου θὰ ἀσχοληθῶμεν εἰς εἰδικὸν ἄρθρον, διότι πρέπει διὰ τὸν ἄνδρα τοῦτον, τὸν αἴτιον τῶν δεινῶν, νὰ ἀποκαλυφθῆ πλήρως ἡ ἀλήθεια.

Ἡ εἰδησις γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἀνεστάτωσε τοὺς Συμμάχους. Ὁ Ἰσβόλσκι τὴν 13)26 Αὐγούστου ἐτηλεγράφη ἐκ Παρισίων εἰς Πετροῦπολιν (Ρωσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος ἔκδοσις 1922).

«Ἀπεφασίσθη (ἐν ὑπουργικῷ συμβουλίῳ ἐν Παρισίοις) νὰ εἰδοποιηθῆ ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὅτι ἐὰν δὲν ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προλάβῃ τὴν εἰσβολὴν ταύτην, αἱ Δυνάμεις θὰ ἔστελλον τοὺς στόλους των εἰς Πειραιᾶ καὶ θὰ κατελάμβανον τὰς Ἀθήνας».

Πῶς θὰ τὴν προλάβῃ ὁ δυστυχῆς Βασιλεὺς; Μὲ τοὺς 7 χιλιάδας ἄνδρας τοὺς ὁποίους τοῦ ἀφῆκαν ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ὁ κ. Βενιζέλος καὶ οἱ Σύμμαχοι; Καθ' ἣν στιγμὴν μία γαλλικὴ μεραρχία ἐκ 4 συνταγμάτων, μία γαλλικὴ ταξιαρχία ἵππικοῦ καὶ μία ἀγγλικὴ μεραρχία, ἅπασαι μὲ ἐμπόλεμον δύναμιν, ἀπεσύροντο ἐντεῦθεν τοῦ Στρυμόνος;

Εἶνε νὰ κἀνη κανεὶς τὸν σταυρόν του!

Ἐφοβοῦντο ἄρα γε μήπως λακκίση ἡ Ρουμανία τὴν τελευταίαν στιγμὴν;

Ἀσφαλῶς ὅμως θὰ ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὰς ἐν Ἀθήναις σκευωρίας τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τοῦ Ροκφέιγ ἐναντίον τοῦ Βασιλέως, περὶ ὧν θὰ ὀμιλήσωμεν ἀργότερα. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ γίνῃ, ὅπως-ὅπως, ἡ Ἑλλὰς ἐμπόλεμος ἄνευ ὄρων, θέ-

τουσα έαυτήν είς τήν τελείαν διάκρισιν τών Συμμάχων και τοῦ τόσον βολικοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις είς μίαν στιγμὴν συμμαχικῆς ἀνάγκης δὲν ἐδίσταζε, νὰ προσφέρῃ τὴν Καβάλλαν και τὴν ἐνδοχώραν της είς τὴν Βουλγαρίαν.

Καὶ διὰ τοῦτο ἐστάλη ἐπειγόντως στόλος κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὅστις ἔφθανε τὴν 19ην Αὐγούστου παρὰ τὴν Σαλαμίνα. Ὁ δὲ στρατηγὸς Σαράϊγ ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του πρὸς τὰς Ἀθήνας, και παρ' ὄλην τὴν πίεσιν πού ὑφίστατο ὁ στρατός του ἐκ τῆς γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς, ἀφῆρεσε μίαν ταξιαρχίαν ἐκ τοῦ μετώπου διὰ νὰ τὴν στείλῃ είς Ἀθήνας. «Ἄνευ διαταγῆς συνεκέντρωσα μίαν ταξιαρχίαν και τὴν ἐπεβίβασα... Ἡ ταξιαρχία ἔμεινε ἐπὶ τῶν πλοίων μέχρι τῆς 4ης Σεπτεμβρίου (12 Αὐγ. παλ. ἡμερολ.), ὁπότε τὴν ξανααπεβίβασα» (Σαράϊγ, «ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ»).

Διότι οἱ Ἄγγλοι δὲν ἐπέτρεψαν τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν.

Παρ' ὅλα ταῦτα συνεχίζοντο αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ κ. Ζαΐμη πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Τὴν 18)31 Αὐγούστου ὁ κ. Δεμίδωφ κατόπιν συνομιλίας του μὲ τὸν Βασιλέα τηλεγραφεῖ είς Πετρούπολιν ὅτι ἂν οἱ Σύμμαχοι παρῆχον είς τὴν Ἑλλάδα χρήματα και πολεμικὸν ὑλικόν, τότε, ὑπὸ ὄρους καθορισθησομένων, ἢ εἰσοδός της είς τὸν πόλεμον είς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ ἦτο ἐξησφαλισμένη. Καὶ ὁ Δεμίδωφ προσέθετε: «Οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιβολίαν διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Βασιλέως. (Ρωσικὴ διπλωματικὴ Βίβλος, ἔκδοσις 1922)»

Ἄλλ' ὁ κ. Ζαΐμης δὲν ἦτο τόσον βολικὸς ὅπως θὰ ἦτο ὁ κ. Βενιζέλος. Διὰ τοῦτο και οἱ Σύμμαχοι ἀνέμενον τὰς ἐκλογάς. Ὁ γαλλικὸς Τύπος ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου ἐπροπαγάνδιζε ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὁ κ. Ζαΐμης ὠρισε διὰ τὴν 26ην Αὐγούστου τὴν προκήρυξιν τῶν ἐκλογῶν, ὅτε ὁ κ. Βενιζέλος... ἐματαιώσε ταύτας ἀξιώσας νὰ ὀρίσῃ αὐτὸς τὸ πρόγραμμα τῶν ἀντιπάλων του κομμάτων.

«Ἀναγγελθεισῶν τῶν ἐκλογῶν ὁ κ. Βενιζέλος προέτεινε ὅπως κανὲν πολιτικὸν κόμμα ἐγγράψῃ τὴν οὐδετερότητα είς τὸ πρόγραμμά του. Ἀνεκοίνωσα τὴν πρότασίν του είς τὴν Ἀντιπολίτευσιν, ἣτις τὴν ἀπέρριψε. Τότε ἀκριβῶς, ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας κ. Γκιγιεμὲν μοῦ ἀπήτησε τὴν ἀναβολὴν τῶν ἐκλογῶν ἐπ' ἀόριστον». Καταθέτει ὁ κ. Ζαΐμης πρὸ τοῦ ἀνακριτοῦ κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη.

Ἔωστε ἐφοβεῖτο τὰς ἐκλογάς ὁ κ. Βενιζέλος; Καὶ ἡ νότα του τῆς 8)21 Ἰουνίου διὰ τῆς ὁποίας τὰς ἐπέβαλε; Καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως παραβίασις τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος; Καὶ αἱ ἐλευθερίαι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ; Καὶ ἡ βεβαίωσις του πρὸς τοὺς Συμμάχους ὅτι τὸν ἠκολούθουν τὰ 80% τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ; Πᾶνε ὅλα περίπατο;

Τότε ὁ κ. Ζαΐμης, ἐπισυμβάσης και τῆς ΠΛΑΣΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ κατὰ τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας, ἠννόησεν ὅτι τοῦ ὑπεδεικνύετο ὑπὸ τῶν Συμμάχων νὰ ἀπέλθῃ. Καὶ παρητήθη.

Καὶ τώρα ἄς ἔλθωμεν είς τὴν κατάληψιν τῆς Καβάλλας και τὰ δραματικὰ ἐκτυλιχθέντα ἐκεῖ γεγονότα. Ἀλλὰ πρὸ τούτου θὰ παρακαλέσωμεν και πάλιν

τούς αναγνώστας μας νὰ διαβάσωσι τὰ σχετικά ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου. Διότι μόνον ἔτσι θὰ ἀντιληφθῶσι τὴν διαστροφὴν τῆς ἀληθείας μετὰ τὴν ὁποίαν οὗτος προσπαθεῖ ἀκόμη καὶ τώρα, μετὰ 18 ἔτη, ὅταν τὰ πάντα ἔχουν πρὸ καιροῦ ἀποκαλυφθῆ διὰ ξένων συγγραμμάτων πρὸ τῆς ξένης δημοσίας γνώμης, νὰ παραπλανήσῃ καὶ πάλιν τοὺς Ἕλληνας.

ΑΡΘΡΟΝ 33ον

(24 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΙ ΗΤΟ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟ «ΦΡΟΥΡΙΟΝ» ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΛΑΣ. - Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΣΥΛΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΑΝΑΚΡΙΒΟΛΟΓΩΝ.

Θὰ παραστήσω τὰ γεγονότα τῆς Καβάλλας κατ' Αὐγουστον τοῦ 1916, δίδων τὸν λόγον εἰς τὸν μακαρίτην συνταγματάρχην Χατζόπουλον, Διοικητὴν τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ, ὅστις θὰ σᾶς ἀφηγηθῆ ταῦτα, ὄχι διὰ τῶν ἐκ τῶν ὑστέρων γραφεισῶν ἀναμνήσεων, ἀλλὰ διὰ τῶν καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν τότε στελλομένων τηλεγραφημάτων του πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, τηλεγραφημάτων κατατεθειμένων ἀπάντων εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τούτου. Ἡ διήγησις θὰ καταστῆ οὕτω ζωντανὴ ἀντικατοπτρίζουσα τὴν ζωηρὰν καὶ εἰλικρινῆ ἀντίληψιν ἐκάστης στιγμῆς τῆς πραγματικότητος.

Ἄλλα πρῶτον τί ἦτο τὸ «φρούριον» Καβάλλας;

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 19ης Νοεμβρίου, περιγράφει αὐτὸ ὡς ἐξῆς:

«Ἐπὶ μήκους δέκα χιλιομέτρων καὶ εἰς τὰ περιβάλλοντα τὴν πόλιν ὑψώματα ἠγείροντο 14 ὄχυρά μετὰ 90 ἐν συνόλῳ τηλεβόλα καὶ τὰς συναφεῖς ἐγκαταστάσεις».

Πραγματικῶς ὅμως περὶ τὴν Καβάλλαν εἶχον σχεδιασθῆ 5 μόνον ὄχυρά, συνδεόμενα διὰ μικρῶν ἔργων πεζικοῦ, ὀρυγμάτων μάχης κ.τ.λ. καὶ τίποτε ἄλλο. Ἄλλως τε ἐὰν διαιρεθοῦν τὰ 10 χιλιόμετρα τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ τῶν 14 ὄχυρῶν τοῦ αὐτοῦ, εὐρίσκεται μετὰ τῶν ὄχυρῶν τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπόστασις 750 μέτρων περίπου, ἣτις δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ χωρίζῃ ὄχυρά ἰσχυρά ὀπλισμένα διὰ πυροβολικοῦ, παρὰ μικρὰ ἔργα πεζικοῦ.

Ταῦτα διὰ νὰ μὴ γεννηθῆ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ἡ ἐντύπωσις πού θέλει νὰ γεννήσῃ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι πρόκειται περὶ 14 ὄχυρῶν μετὰ 90 πυροβόλων!

Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον του ὅτι:

«Εὐθὺς μετὰ τὸ τέλος τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἡ Κυβέρνησις μου εἶχε μεριμνήσει περὶ τῆς ταχίστης ὀχυρώσεως τῆς δευτέρας μακεδονικῆς πόλεως».

Οὔτε αὐτὸ εἶνε ἀληθές. Τὸ Ἐπιτελεῖον εἶχε πράγματι μεριμνήσει, ἀλλὰ ἡ Κυ-

βέρνησις τοῦ κ. Βενιζέλου δὲν τοῦ ἔδωσε τὰ ἀναγκαιοῦντα χρηματικὰ ποσά. Διὰ τοῦτο, ὡς ἐξέθεσα καὶ εἰς προηγούμενον ἄρθρον μου τὸ Ἐπιτελεῖον περιωρίσθη εἰς τὴν κατασκευὴν ἀπλῶν χωματίνων ἔργων μὲ ἀπλᾶ ἔλαφρὰ σκέπαστρα καὶ μὲ τὸ πυροβολικὸν ἀκάλυπτον. Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχον τὰ μέσα ὅπως κατασκευασθοῦν ὄλα συγχρόνως ἤρχισε ἡ κατασκευὴ ἀπὸ τὰ ὄχυρὰ τῶν συνόρων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ μερικῶν ἐκ τούτων κατ' Αὐγούστον τοῦ 1916, ἡ κατασκευὴ δὲν εἶχεν ἐντελῶς ἀποπερατωθῆ. Τῶν πέντε ὄχυρῶν τῶν καλυπτόντων τὴν Καβάλλαν καὶ τῶν συνδεόντων αὐτὰ μικρῶν ἔργων πεζικοῦ ἡ κατασκευὴ μόλις εἶχεν ἀρχίσει, καὶ τινων ἐξ αὐτῶν εἶχε γίνεαι μόνον ἡ χάραξις ὅταν ἐπῆλθον τὰ γεγονότα τὸν Αὐγούστον 1916.

Τὰ δὲ 90 ἢ καὶ πλέον πυροβόλα, εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν πυροβόλων μὲ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ὀπλισθῶσι τὰ ὄχυρὰ τῆς Καβάλλας καὶ τῶν συνόρων, ἐὰν τὰ εἶχομεν. Ἀλλὰ ἐπειδὴ τὰ πυροβόλα αὐτὰ δὲν τὰ εἶχομεν, ἐτοποθετήσαμεν εἰς τὰ ὄχυρὰ τῶν συνόρων ὅ,τι εἶχομεν διαθέσιμον ἀπὸ λάφυρα τῶν πολέμων 1912 καὶ 1913 καὶ τὸ μικρὸν ὑπόλοιπον ἐπρόκειτο νὰ διατεθῆ εἰς Καβάλλαν, ἀφοῦ πρῶτον ἐπεσκευάζετο καὶ συνεπληροῦτο μὲ κιλλίβαντας κτλ. κτλ. Τὸ μόνον πυροβολικὸν ἄξιον λόγου εἰς Καβάλλαν ἦτο δύο παλαιὰ πυροβόλα τοῦ Ναυτικοῦ.

Ἡ φρουρὰ τῶν ἔργων τούτων τῆς Καβάλλας ἔδει νὰ εἶνε 2.000 πυροβοληταί, ἦσαν δὲ μόνον 140 παρόντες, διότι δὲν ὑπῆρχε τὸ πυροβολικόν.

᾿Ωστε ἡ λέξις «ΦΡΟΥΡΙΟΝ» διὰ τὴν Καβάλλαν ἦτο οὐσιαστικῶς «ἐλπίς τοῦ μέλλοντος» καὶ ὄχι «πραγματικότης».

Ἐμακρυγορήσαμεν εἰς ταῦτα ὄχι μόνον διὰ νὰ δώσωμεν μίαν ἰδέαν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τί πράγματι ἦτο τὸ «ΦΡΟΥΡΙΟΝ» τῆς Καβάλλας, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τοὺς καταδείξωμεν εἰς ἓνα παράδειγμα τὰς ταχυδακτυλουργικὰς μεθόδους τοῦ κ. Βενιζέλου, ἴνα τὸν «μειζονα λόγον ἦσσανα ποιεῖν καὶ τὸν ἦσσανα μειζονα».

Ἦδη, διὰ νὰ καταστήσω εὐχερῆ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου τὴν κατανόησιν τῶν τηλεγραφημάτων τοῦ μακαρίτου Χατζοπούλου, χαράσσω πρῶτον τὰς κυρίως γραμμὰς ἐνὸς συνοπτικοῦ σκελετοῦ περιλαμβάνοντος τὸ ὅλον δρᾶμα.

Ἀπὸ τῆς 4ης μέχρι τῆς 10ης Αὐγούστου οἱ Γερμανοβούλγαροι εἰσελάσαντες εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἐπροχώρησαν εἰς τὸν Στρυμόνα. Εἰς τὰς πόλεις Σέρρας, καὶ Δράμαν δὲν εἰσῆλθον, παρακάμψαντες αὐτάς. Ἐντὸς τῶν Σερρῶν ἔμεινεν ἡ 6η ἑλληνικὴ μεραρχία, ἐντὸς τῆς Δράμας ἡ 5η. Πρὸς τὴν Καβάλλαν προώθησαν οἱ Βούλγαροι μόνον προφυλακὰς. Ἐντὸς τῆς Καβάλλας ἔμεινεν ἡ 7η ἑλληνικὴ μεραρχία καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ.

Τὴν 10ην Αὐγούστου Ἀγγλικὸς στόλος πρὸ τῆς Καβάλλας κηρύττει στενὸν ἀποκλεισμὸν τῆς πόλεως ἀπὸ θαλάσσης.

Ἀπὸ τῆς 12ης Αὐγούστου καὶ πέραν ἡ τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία Ἀθηνῶν πρὸς Καβάλλαν καθίσταται δυσχερεστάτη ἐξ αἰτίας τῶν Συμμάχων. Αὕτη ἐνηργεῖτο ἕως τότε διὰ Θεσσαλονίκης, (ὁ ἀσύρματος Ἀθηνῶν ἔνεκα τῆς ἀσθενείας του, δὲν μετέδιδεν τηλεγραφήματα πέραν τῆς Θεσσαλονίκης). Ἐκτοτε τηλεγραφήματα ἐξ Ἀθηνῶν ἦσαν λίαν ἀμφίβολον ἐὰν θὰ ἔφθανον εἰς Καβάλλαν.

Ἡ Καβάλλα ἀπὸ τῆς 12ης Αὐγούστου ἐξηκολούθει τηλεγραφοῦσα πρὸς τὰς Ἀθήνας χάρις εἰς τὸν ἰσχυρὸν τῆς ἀσύρματον, μέχρι καταλήψεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων.

Τὴν 14ην Αὐγούστου ἡ Ρουμανία κηρύσσει τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Τουρκίας.

Τὴν 15ην Αὐγούστου, ὁ κ. Βενιζέλος ἀπαγγέλλει ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς οἰκίας πρὸς τοὺς πρὸ αὐτῆς συναθροισθέντας ἐν συλλαλητηρίῳ ὁπαδούς του λόγον, διὰ τοῦ ὁποίου κηρύσσει ἀνοικτὰ πλέον τὸν πόλεμον πρὸς τὸν Βασιλέα.

Αἱ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη τῇ συγκαταθέσει τοῦ Βασιλέως διεξαγόμεναι διαπραγματεύσεις πρὸς συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, ἔχουν προχωρήσει μέχρι τῆς 17ης Αὐγούστου εἰς σημεῖον ὥστε ὁ κ. Δεμίδωφ νὰ τηλεγραφή τὴν ἐπομένην εἰς Πετρούπολιν ὅτι ἂν οἱ Σύμμαχοι παρεῖχον εἰς τὴν Ἑλλάδα χρήματα καὶ ὑλικὸν πολέμου, ἢ εἴσοδος αὐτῆς εἰς τὸν πόλεμον εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ ἦτο ἐξησφαλισμένη, καὶ ὁ κ. Δεμίδωφ προσέθεσε: «Δὲν ἔχω οὐδεμίαν ἀφορμὴν νὰ ἀμφιβάλλω διὰ τὴν ἀπόλυτον εἰλικρίνειαν τοῦ Βασιλέως».

Τὴν 17ην Αὐγούστου συγκεντροῦται εἰς Μῆλον στόλος Συμμαχικὸς ὑπὸ τὸν ναύαρχον Φουρναῖ ἐκ 32 πολεμικῶν σκαφῶν μὲ ἀπειλητικὴν στάσιν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν.

Τὴν αὐτὴν 17ην Αὐγούστου βενιζελικοὶ ἀξιωματικοὶ μετὰ τινων βενιζελικῶν πολιτευομένων κηρύττουσιν εἰς Θεσσαλονικὴν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ νομίμου καθεστῶτος. Οἱ στασιασταὶ μεταβαίνουν ἐν διαδηλώσει εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Σαράιγ καὶ τίθενται εἰς τὴν διάθεσίν του. Διαδηλοῦσιν ὅτι σκοπὸς των εἶνε νὰ καταλύσωσι τὰς Ἑλληνικὰς Ἀρχάς, νὰ καταλάβωσι τὴν ἐξουσίαν, νὰ κηρύξωσι τὴν ἐπιστράτευσιν εἰς ὀλόκληρον τὴν Μακεδονίαν ὅπως πολεμήσωσιν εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ καὶ νὰ τιμωρήσωσι τοὺς προδότας.

Ὁ στρατηγὸς Σαράιγ ἀφοπλίζει τὴν αὐτὴν ἑσπέραν τὴν ἐν Θεσσαλονικῇ Ἑλληνικὴν μεραρχίαν πιστὴν εἰς τὸν Βασιλέα, τὴν κρατεῖ αἰχμάλωτον, καὶ μετὰ τινος ἡμέρας τὴν ἀποστέλλει εἰς Ἀθήνας ὡς καὶ ὅλους τοὺς ἐν Θεσσαλονικῇ ἀξιωματικούς τοὺς παραμείναντας πιστοὺς εἰς τὸν Βασιλέα. Τὰ περὶ τοῦ κινήματος τούτου καὶ τῶν ἀπωτέρων σκοπῶν του θὰ διεξέλθωμεν εἰς εἰδικὸν ἄρθρον.

Τὴν 17ην Αὐγούστου συγκροτεῖται εἰς τὴν νῆσον Θάσον ἐπιτροπὴ Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἐξ ἀξιωματικῶν τινων οἵτινες ἀπὸ προηγουμένων ἡμερῶν συνέρρεον ἐκεῖ, δηλοῦντες ὅτι σκοπὸς των εἶνε νὰ ἀντισταθῶσι κατὰ τῆς βουλγαρικῆς προελάσεως ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ.

Ἀπὸ 10 ἕως 18 Αὐγούστου ἐνεργεῖται στενωτάτος ἀποκλεισμὸς τῆς Καβάλλας ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου. Στρατὸς καὶ κάτοικοι στεροῦνται τελείως τροφῶν. Ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος εἰσάγει ἄλευρα ἐκ Δράμας τῇ συγκαταθέσει τῶν Βουλγάρων.

Τὴν 18ην Αὐγούστου οἱ Βούλγαροι διακόπτουσι τὴν ἐκ Δράμας τροφοδο-

σίαν τῆς Καβάλλας. Ἡ στάσις των μεταβάλλεται. Ὁ κ. Ζαΐμης καταθέτει σχετικῶς εἰς τὸν ἀνακριτὴν κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη:

«Μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς εἰσελάσεως (εἰς τὴν Ἄνατ. Μακεδονίαν), ὅταν ὁ Ἄγγλος ναύαρχος ἐκήρυξε τὴν Καβάλλαν ἐν ἀποκλεισμῷ, οἱ Βούλγαροι μεταχειρισθέντες αὐτὸ ὡς πρόφασιν καὶ ἐπικαλούμενοι τὴν ἀσφάλειαν τῶν στρατευμάτων των ἐζήτησαν τὴν κατάληψιν τῶν ὀχυρῶν τῆς Καβάλλας».

Ἐν τῇ ἀποστρατεία στρατηγὸς Κορτζιάς, τότε συνταγματάρχης διοικητῆς τοῦ ἐν Καβάλλῃ 19ου συντάγματος πεζικοῦ διηγεῖται:

«Ὡς ὁμως ἡ Ρουμανία ἐξῆλθε τῆς οὐδετερότητος, ὁ δὲ μακαρίτης Συνταγματάρχης Χατζόπουλος ἐνόμισεν ὅτι ἡ Ἑλλάς μιμουμένη τὴν Ρουμανίαν θὰ ἐτάσσετο μὲ τὸ μέρος τῆς Ἀντάντ, ἐξέδωκε διαταγὴν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τῇ βεβαιότητι ὅτι τὰ Βουλγαρικὰ στρατεύματα τὰ καταλαμβάνοντα τὴν Α. Μακεδονίαν θὰ ἀπεχώρουν συγκεντρούμενα πρὸς τὰ Ρουμανικὰ σύνορα... οἱ δὲ Βούλγαροι πληροφορηθέντες τὴν ἀνωτέρω διαταγὴν διέκοψαν τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῆς Καβάλλας».

Ὡς ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον ὁ Χίντενμπουργκ, βραδύτερον εἰς Πλέσσειν εἶπεν εἰς τὸν μακαρίτην συνταγματάρχην Χατζόπουλον ὅτι οἱ Γερμανοὶ θεωροῦντες πλέον ἐπικειμένην τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἐναντίον των, δὲν ἠδύναντο νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα των Ἑλληνικὰ Στρατεύματα, καὶ διὰ τοῦτο διέταξε τὴν κατάληψιν τῶν ὀχυρῶν τῆς Καβάλλας.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἐπετράπη ἐκ νέου τὴν 20ὴν Αὐγούστου ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῆς Καβάλλας ἐκ Δράμας. Ἐπίσης καὶ ἡ μετάβασις τῆς 6ης Μεραρχίας ἐκ Σερρῶν εἰς Καβάλλαν πλὴν τοῦ 16ου συντάγματος ὅπερ παρέμεινεν εἰς Σέρρας, διαταγῇ τοῦ συνταγματάρχου Χατζοπούλου.

Τὴν 20ὴν Αὐγούστου κατεῖχοντο αἱ Σέρραι ὑπὸ τοῦ 16ου Συντάγματος, ἡ Δράμα ὑπὸ τῆς 5ης Μεραρχίας καὶ ἡ Καβάλλα ὑπὸ τῆς 6ης καὶ 7ης Μεραρχίας. Ἡ Καβάλλα πάντοτε ἐν στενῷ ἀποκλεισμῷ ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ Στόλου.

Τὴν 18ην Αὐγούστου ὁ Συμμαχικὸς Στόλος, ἐκ 32 πολεμικῶν ἔρχεται ἐκ Μήλου εἰς Σαρωνικόν, καταλαμβάνει τὸ Κερατσίνι, ἀποκλείει τὰ Ἑλληνικὰ παράλια, ὁ ναύαρχος Φουρναὶ τὴν 19ην Αὐγούστου ἐπιδίδει τελεσίγραφον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη διὰ τοῦ ὁποίου ζητεῖ τὸν ἔλεγχον τῶν ἑλληνικῶν ταχυδρομείων καὶ Τηλεγράφων.

Τὴν 21ην Αὐγούστου ὁ κ. Δεμίδωφ τελεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν:

«Ἡ εἶδησις ἡ μεταδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γκιγιεμέν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐδέχθησαν ἐνθουσιωδῶς τοὺς Συμμαχικοὺς στόλους δὲν ἀνταποκρίνεται ποσῶς εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ὅλως τὸ ἐναντίον, διαπιστῶ ἐνταῦθα πλήρη ἀδιαφορίαν ἀνάμικτον μὲ ἀπορίαν, ὅταν βλέπουν τοὺς Συμμάχους προστρέχοντας εἰς

τόσον τρομερά μέσα διὰ νὰ ζητήσουν πράγματα σχετικῶς οὐχὶ μεγάλης σημασίας».

Τὴν 25ην Αὐγούστου, οἱ ἀποκλείσαντες τὴν Καβάλλαν Ἕλλησι ἀφίουν νὰ εἰσέλθουν διὰ θαλάσσης ὀλίγα ἄλευρα πρὸς προσωρινὴν διατροφήν τοῦ λιμώττοντος πληθυσμοῦ, ὑπὸ τὸν ρητὸν ὅρον νὰ μὴ δοθῇ τίποτε εἰς τὸν στρατόν, ἐπὶ ποινῇ ἀμέσου παύσεως πάσης ἀποστολῆς εἰς τὸ μέλλον.

Τὴν 27ην Αὐγούστου πλαστῆ ἐπίθεσις κατὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς πρεσβείας ἐν συνεννοήσει Ροκφέιγ καὶ Βενιζελικῶν, ἔντονοι διαμαρτυρίαι καὶ ἀπειλαὶ τῶν πρέσβων τῶν Συμμάχων, κατὰ τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην (τὰ ἐξεθέσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον).

Ὁ Γκιγιεμὲν κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀξιοῖ ἀπὸ τὸν κ. Ζαΐμην ἀναβολὴν ἐπ' ἀόριστον τῶν ἐκλογῶν.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν 27ην Αὐγούστου οἱ Ἕλλησι καταλαμβάνουσι τὸν ἀσύρματον Καβάλλας καὶ τὸν καταστρέφουσι. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς καὶ πέραν ἡ ἐν Ἀθήναις Κυβέρνησις οὐδεμίαν πλέον εἴδησιν λαμβάνει ἐκ Καβάλλας.

Ἐὰν οἱ ἀναγνώσται μας διερωτῶνται, διατί οἱ Σύμμαχοι ἐλάμβανον τοιαῦτα μέτρα ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, προστατεύοντες συγχρόνως τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ κίνημα καὶ τὰς ἐν Ἀθήναις βενιζελικὰς ἐνεργείας, καθ' ὃν χρόνον ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη τῇ συγκαταθέσει τοῦ Βασιλέως διεπραγματεύετο τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος, ἃς ἀναγνώσωσι τὴν ἐπομένην παράγραφον.

Τὴν 30ὴν Αὐγούστου παραιτεῖται ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη, ὁ κ. Δεμίδωφ τηλεγραφεῖ σχετικῶς εἰς τὴν Πετρούπολιν (2 Σεπτεμβρίου):

«Ἡ παραίτησις τοῦ κ. Ζαΐμη ἐπεβλήθη πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν ἀδιακόπων ἐπεμβάσεων τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι, οἵτινες παρ' ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην τὴν ὁποίαν λέγουσιν ὅτι ἔχουσιν εἰς τὸν κ. Ζαΐμην, ἐξακολουθοῦσι νὰ ἔχωσι τὸν στόλον των εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὕδατα καὶ ἀπεβίβασαν φρουρὰν πρὸς προστασίαν τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας. Τέλος ὁ κ. Ζαΐμης μοῦ ἐδήλωσεν ΑΝΕΥ ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΩΝ ὅτι κατὰ τὴν γνώμην του οἱ Ἕλλησι συνωμοτοῦσι, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐντονώτερον, κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ κυριαρχίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι ὁ κρυφίος σκοπὸς των εἶνε ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Βασιλέως. Ἀπέκτησε τὴν περὶ τούτου βεβαιότητα ἀπὸ τὰς τελευταίας του συνομιλίας μετὰ τὸν Γκιγιεμὲν».

Καὶ τῶρα ἀφοῦ οἱ ἀναγνώσται μας ἔχουσιν ὑπ' ὄψιν των ὅλων τὸν σκελετὸν (ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ βεβαίως) τῶν γεγονότων τοῦ Αὐγούστου 1916, διὰ νὰ ἐννοήσωσι τὰ ἐν Καβάλλᾳ συμβάντα, δίδομεν τὸν λόγον εἰς τὸν μακαρίτην Χατζόπουλον.

ΑΡΘΡΟΝ 34ον

(25 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ ΤΟΝ ΤΡΑΓΙΚΟΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΛΑΣ. - ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΒΟΜΒΑΡΔΙΖΟΥΝ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ.

Ἀκούσατε τώρα τὸν συνταγματάρχην Χατζόπουλον ἀφηγούμενον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν τὰ διαδραματιζόμενα ἐν Καβάλλᾳ.

1) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΩΡΑ 1 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3091

Καθ' ἃ μοὶ ἐγνώρισε Ἕλληνας πρόξενος, ἀπὸ σήμερον ἤρξατο ἀποκλεισμοὶ εἰσόδου εἰς τὸν λιμένα Καβάλλας. Ἐκ τοῦ πλοίου «Σπέτσει», κομίσαντος 750 σάκκους ἀλεύρων, Ἕλληνας πρόξενος ἐπέτρεψεν ἐξαγωγήν ἀλεύρων δι' ἡμερησίαν κατανάλωσιν φρουρᾶς καὶ κατοίκων. Θὰ ἐπιτρέπη δὲ καθ' ἑκάστην ἐξαγωγήν ἡμερησίας καταναλώσεως, μόνον ἐφ' ὅσον οἱ Βούλγαροι δὲν καταλαμβάνουσι ἐν ἡ πλείονα ὄχυρά Καβάλλας ἢ δὲν εἰσέρχονται εἰς πόλιν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης θὰ διακοπῆ διανομή. Ἐνεργήσατε ὅπως ἀποτραπῆ κατάληψις ὄχυρῶν ὑπὸ Βουλγάρων, ἄλλως λιμοκτονοῦμεν ἀσφαλῶς, Χατζόπουλος.

2) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΩΡΑ 1.15' 1916 ἀριθμ. 3094

Κατόπιν 3091 σημερινοῦ τηλεγραφήματός μου ταύτην τὴν στιγμὴν ὥραν 11ην πρωϊνὴν μοὶ ἀνεφέρθη ὅτι τμήμα πρωτοπορείας Βουλγάρων ἐζήτησε παράδοσιν Δ ὄχυροῦ. Παρακαλῶ ἐνεργήσατε ἐπείγοντως καθόσον κατάληψις ἐνὸς μόνου ὄχυροῦ θὰ ἔχη συνεπείας ἀναφερομένης ὡς ἀνωτέρω τηλεγραφήματός μου. Χατζόπουλος.

3) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1916 ἀριθμ. 3104

Ἕλληνας πρόξενος μᾶς ἐκοινοποίησε διαταγὰς Διοικητοῦ ἀγγλικῆς μοίρας, καθ' ἃς, ἐν ἡ περιπτώσει Βούλγαροι καταλάβωσι παραθαλάσσια ἐρύματα καὶ ἐπάκτια πυροβολεῖα Καβάλλας, θὰ καταστραφῶσιν ὑπὸ Ἕλληνων πάντα πλοῖα καὶ λέμβοι εὐρισκόμενα εἰς ἀκτὴν ἀπὸ Νέστου μέχρι Στρυμόνος. Ἀνωτέρω μέτρον, ὡς λέγεται, ληφθήσεται πρὸς παρεμπόδισιν ἀνεφοδιασμοῦ γερμανικῶν ὑποβρυχίων. Χατζόπουλος.

4) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 3 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3107

Ἀτμόπλοιον «Σπέτσει» ἀνεχώρησεν ἐνταῦθεν χθὲς ἑσπέρας, ἀφοῦ ἀπεβίβασε μόνον 260 σάκκους ἀλεύρων, ἐνῶ πρόξενος Ἀγγλίας καὶ ἀξιωματικὸς Ἕλληνας ἐπέτρεψαν ὅπως ὑπόλοιπον φορτίον ἀποβιβασθῆ εἰς ΦΟΡΤΗΓΙΔΑΣ ΗΓΚΥΡΟΒΟΛΗΜΕΝΑΣ ΠΑΡΑ ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΠΛΟΙΟΝ. Μεγίστην εὐθύνην δι' ἐπικειμένην λιμοκτονίαν πόλεως καὶ φρουρᾶς, ἔνεκεν ἀναχωρήσεως πλοίου μετ' ἀλεύρων φέρει ἐνταῦθα λιμενάρχης, ὅστις ἐπέτρεψε τοῦτο. Ἐπληροφορήθη ὅτι μέχρι

τοῦδε διαταγαὶ βουλγαρικῶν στρατευμάτων εἶνε νὰ μὴν εἰσέλθωσιν εἰς πόλιν Καβάλλας. Εἰς Δράμαν ξενικὰ στρατεύματα φέρονται λίαν εὐγενῶς καὶ ΕΧΟΡΗΓΗΣΑΝ ΑΛΕΥΡΑ ΕΙΣ ΠΟΛΙΝ. Μεσημβριὰν βουλγαρικὰ στρατεύματα ἔφθασαν ἔξωθι Πραβίου. Χατζόπουλος.

5) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 7 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3110

Πέμπτη Μερραρχία (εἰς Δράμαν) ἀνέπτυξε προφυλακὰς αὐτῆς μᾶλλον πρὸς πόλιν Δράμας, ὅπως ἀφεθῆ ἔλευθέρᾳ χρήσις σιδηροδρόμου εἰς βουλγαρικὸν στρατὸν καὶ ὅπως ἀποφύγη κίνδυνον ἐκ Συμμαχικῶν ἀεροπλάνων. Σήμερον μεσημβριὰν διῆλθεν ἔξωθι Πραβίου τάγμα βουλγαρικὸν κατευθυνόμενον πρὸς ὄχυρὸν Καβάλλας 1. Ἔτερον τάγμα αὐτοῦ συντάγματος ἐνεκατεστάθη ὑψωμα Δράνοβας. Χατζόπουλος.

6) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1.45' μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3115

Πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως ἐδήλωσα χθὲς εἰς Ἄγγλον πρόξενον ἐὰν ἀποκλεισμός θαλάσσης ἐξακολουθήσῃ θὰ ἀναγκασθῶ νὰ ζητήσω ἐπισιτισμὸν ἀπὸ Δράμαν. Χθὲς συνεπληρώθη παράδοσις ὄχυρῶν εἰς Βουλγαρικὸν στρατόν. Πληροφοροῦμαι ὅτι σήμερον ἐπανέρχεται ἐνταῦθα λόχος προκαλύψεως Ὀξιλὰρ καὶ ὄχυροῦ Ἴντζες συνοδεύοντες ὑποδίκους σφαγῶν Δοξάτου. Συμπεριφορὰ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ὁλονὲν βελτιοῦται πιθανῶς διότι προσεγγίζουν πρὸς Καβάλλαν διοικήσεις ἀνωτέρων μονάδων. Χατζόπουλος.

7) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 4.30' μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3116

Ἄπουσιάζουν τάξεων αὐτῶν ταγματάρχης* (σημειοῦμεν δι' ἀστερίσκων τὰ ἐν τοῖς τηλεγραφήμασι ὀνόματα) καὶ λοχαγός*, ταγματάρχης* καὶ ὑπολοχαγοί**, λοχαγός* καὶ μόνιμος ἐπιλοχίας*. Πληροφοροῦμαι ὅτι ἀνεχώρησαν δι' ἱστιοφόρου εἰς Θάσον, ἴσως μετ' ἄλλων ἀξιωματικῶν ὧν μέχρις ὥρας δὲν κατωρθώθη ἐξακρίβωσις ὀνομάτων. Εἰς κίνημα τοῦτο ἐπρωτοστάτησαν ταγματάρχει* καί*, πρὸ καιροῦ καταγινομένοι εἰς ζητήματα ἐκτὸς καθηκόντων των καὶ ἀναγόμενα εἰς πολιτικὴν. Λάβετε ἐπείγοντως μέτρα, καθ' ὅσον πιθανὸν ἀνωτέρω μεταβῶσιν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ παριστῶντες ψευδῆ καὶ ἀνῦπαρκα γεγονότα ὡς πραγματικὰ διὰ προελάσεως ξενικῶν στρατευμάτων παρασύρῳσι καὶ ἄλλους ἀξιωματικούς. Χατζόπουλος.

8) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 13 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 6 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3129

Κατόπιν σημερινῆς 3127 τηλεγραφικῆς μου, Γερμανὸς ἀξιωματικὸς μοὶ ὑπεσχέθη καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἐκκρεμὲς ζήτημα λυθῆ συμφώνως πρὸς ἡμετέρας βλέψεις. Ἦδη μεταξύ Δράμας καὶ Καβάλλας ἀποκατεστάθη συγκοινωνία, ἀλλὰ μόνον διὰ μεμονωμένους στρατιωτικούς. Ἐκτὴν μερραρχίαν διέταξα παραμείνῃ Δράμαν, καθ' ὅσον λιμὴν Ἐλευθερῶν πιθανῶν ἀποκλεισθῆ διὰ συρματοπλεγμάτων ὑπὸ Ἄγγλων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς μοὶ ὑπέδειξε Γερμανὸς ἀξιωματικὸς, Ἐλευθεραὶ καταληφθήσονται ὑπὸ Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων. ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΥΠΕΣΧΕΘΗ ΟΤΙ ΜΕΤ' ΟΛΙΓΑΣ ΗΜΕΡΑΣ, ΚΑΝΟΝΙΖΟΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ, ΘΑ ΔΥΝΑΤΑΙ ΞΕΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΑΝΑΛΑΒΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗΝ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ, ΔΡΑΜΑΣ ΚΑΙ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ ΦΡΟΥΡΩΝ, δοθέντος ὅτι Ἄγγλοι κα-

τόπιν δηλώσεώς μου ὅτι θὰ ἀναγκασθῶ ἐκτελέσω ἐφοδιασμόν ἐκ Δράμας, ἐπέ-
τρεψαν εἰσαγωγήν ἀλεύρων εἰς Καβάλλαν διὰ Θάσου ΔΕΝ ΘΑ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΣΩ
ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΑ ΔΙΑ-
ΤΡΟΦΗΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ. Χατζόπουλος.

9) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 7 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3139

Παρακαλῶ διατάξατε ποῖαν στάσιν θὰ τηρήσω ἐν περιπτώσει ἀποβάσεως
στρατεύματος Συνεννοήσεως εἰς Καβάλλαν, δοθέντος ὅτι, ἐδήλωσε Γερμανὸς
ἀξιωματικός, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει Βουλγαρικὰ στρατεύματα θὰ ἐπιτεθῶσι
κατ' αὐτῶν. Δὲν ἔχει δὲ ἀφ' ἑτέρου ἐφαρμογὴν διαταγὴ 194 ἀπὸ 26 Ἰανουαρίου,
καθ' ὅσον δὲν δυνάμεθα ἀποσυρθῶμεν εἰς ἀσφαλὲς μέρος, διότι πέρας ὑψώματα
κατέχονται ὑπὸ βουλγαρικῶν στρατευμάτων. Χατζόπουλος.

10) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1916 ἀριθμ. 3136

Ἄγγλογάλλοι ὑπεχώρησαν δυτικῶς Στρυμόνος φαίνεται ὀριστικῶς. ΒΟΥΛ-
ΓΑΡΟΙ ΔΕΝ ΕΙΣΗΛΘΟΝ ΣΕΡΡΑΣ. Ἐλευθεραὶ κατελήφθησαν ὑπὸ Βουλγάρων. Διέ-
ταξα ὅτιν Μερραρχίαν ἐπανέληθι Σέρρας ἂν φρονῆ ὅτι ἔσται ἐν ἀσφαλείᾳ ἄλλως
ἀποστείλῃ ἐκεῖ ἐν σύνταγμα, μεραρχία δὲ μεταβῆ Δράμαν ὑπερνεκῶσα παρου-
σιαζομένης δυσχερείας. Χατζόπουλος.

11) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 6 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3647

Ἐκτῆ μεραρχία διὰ χθесινῆς τῆς ραδιοτηλεγραφικῆς ἐκ Θολὸς διὰ Δράμας
παρακαλεῖ μεταβιβασθῆ ὑμῖν ὅτι πλὴν λοχαγοῦ Πανταζοπούλου καὶ ἀνθυπο-
λοχαγοῦ Κουκουλέτσου πάντες ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται αὐτῆς ὑγιαίνουνσι.
Ἐζήτησα ἐξηγήσεις ἐπὶ ἀνωτέρω ραδιοτηλεγραφήματος κατόπιν ἀναφερθει-
σῶν ὑπὸ μεραρχίας ἀπωλειῶν κατὰ συμπλοκὴν 18ου συντάγματος (Χριστο-
δούλου) εἰς Δεμίρ Ἰσσάρ καὶ λόχου ὄχυροῦ Κρουσόβου περὶ ὧν ἀνέφερον ὑμῖν.
Χατζόπουλος.

12) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3146

Παρὰ συμφωνηθέντα... Βούλγαροι παρασπονδοῦσι καθόσον ἀπὸ χθὲς μετὰ
μεσημβρίαν ἀπηγόρευσαν πᾶσαν κίνησιν στρατευμάτων καὶ μεταφορὰν ὑλι-
κοῦ. Ἐξακολουθοῦσι ἀπαγορεύοντες πᾶσαν τηλεγραφικὴν, τηλεφωνικὴν καὶ
ταχυδρομικὴν συγκοινωνίαν... Παρεμπόδισις μεταφορᾶς ὑλικοῦ ἐνταῦθα σκο-
πὸν ἔχει κατακράτησιν τούτου ΦΟΒΩ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΚΡΑΤΟΥΣ... Ὑποδεικνύω ἀπόλυτον ἀνάγκην μεταφορᾶς πυρομαχικῶν καὶ ὑλι-
κοῦ Καβάλλας εἰς Παλαιὰν Ἑλλάδα πρὸς ἀποφυγὴν κινδύνου πόλεως ἐκ πολε-
μικῶν ἐνεργειῶν ἀεροπλάνων καὶ στόλου συμμαχικοῦ, καὶ ὅπως μὴ περιπέσω-
σιν εἰς χεῖρας Βουλγάρων ἐὰν εἰσέλθωσιν εἰς Καβάλλαν τοῦθ' ὅπερ θὰ πράξωσι
ἐὰν τακτικὴ κατάστασις ἐπιβάλῃ. Ὑποθέτω ὅτι Ἄγγλοι εὐχαρίστως ἐπιτρέ-
ψουσι μεταφορὰν ὑλικοῦ ἐκ φόβου μὴ περιπέσῃ εἰς χεῖρας Βουλγάρων. Προχθὲς
μ.μ. στολίσκος ἀεροπλάνων ἔρριψε βόμβας σταθμὸν σιδηροδρόμου Δράμας ὃν
κατέλαβον οἱ Βούλγαροι. Δύο βόμβαι ἔρριφθησαν εἰς ἀγορὰν, ἐτραυματίσθη εἷς
ἡμέτερος στρατιώτης καὶ ὀκτώ πολῖται, ἐφονεύθη δὲ εἷς Ὄθωμανὸς Οἱ ΠΛΕΙΣΤΟΙ
ΕἰΣ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑΝ... ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΕἰΣ ΚΑΒΑΛΛΑΝ ΑΥΞΑΝΟΥΝ ΚΑΘ'

ΕΚΑΣΤΗΝ. ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΠΡΟ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΣΤΕΡΟΥΝΤΑΙ ΑΡΤΟΥ ΤΡΕΦΟΜΕΝΟΙ ΔΙ' ΟΛΙΓΗΣ ΟΡΥΖΗΣ ἢς διέταξα διανομήν, ΛΙΜΟΤΤΩΝΤΑ ΠΛΗΘΗ ΤΑΧΕΩΣ ΘΑ ΑΠΟΘΑΝΩΣΙΝ ΑΝ ΜΗ ΑΠΟΣΤΑΛΩΣΙ ΑΜΕΣΩΣ ΑΛΕΥΡΑ συμφώνως ἐπανειλημέναις ἀναφοραῖς. Παρακαλῶ τύχῳ ταχείας ἀπαντήσεως ἐπὶ ἀποστολῆς ἀλεύρων πρὸς καθησύχασιν πληθυσμοῦ καὶ στρατεύματος. Χατζόπουλος.

ΣΗΜ. Μεταξά. – Τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία Ἀθηνῶν πρὸς Καβάλλαν δυσχερεστάτη ἔνεκα Συμμάχων. Ἀποστολὴ πλοίων πρὸς Καβάλλαν ἀδύνατος ἔνεκα ἀποκλεισμοῦ ὑπὸ Συμμάχων. Πάντα τὰ ἀποστελλόμενα πλοῖα κατακρατοῦνται εἰς Θάσον, ὑπὸ Ἀγγλικῷ στόλου.

13) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 16 Αὐγούστου 6 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3160

Καταυλισμὸς ἕκτης μεραρχίας παραμενούσης Θολὸς ἐβομβαρδίσθη σήμερον ὑπὸ γαλλικῶν ἀεροπλάνων. Ἀριθμὸς θυμάτων δὲν ἐξηκριβώθη. Μεραρχία μεταβαίνει διὰ Ράχωβας εἰς Δράμαν. Τηλεγραφῶ στρατηγὸν Σαράιγ πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεως βομβαρδισμοῦ. Χατζόπουλος.

Θὰ συνεχίσωμεν κατωτέρω τὴν διὰ τῶν τηλεγραφημάτων τοῦ μακαρίτου Χατζοπούλου ἀφήγησιν.

ΑΡΘΡΟΝ 35ον

(26 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΑΦΗΓΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΟΥ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ. - Η ΔΕΙΝΗ ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ.

Συνεχίζομεν τὴν ἀφήγησιν τῶν ἐν Καβάλλᾳ δραματικῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα προεκάλεσεν ἀρχικῶς ἢ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου σκευωρηθεῖσα ἀποβίβασις τῶν Ἀγγλογάλλων ἐν Θεσσαλονίκῃ, κατόπιν ἢ νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἐπιβληθεῖσα διάλυσις τῆς «ἐγκληματικῆς» κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον ἐπιστρατεύσεως, καὶ ἔπειτα ἡ κατὰ διαταγὴν τοῦ Σαράιγ προέλασις συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς Ἀνατ. Μακεδονίαν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ προκληθῆ ἡ κάθοδος τῶν Γερμανοβουλγάρων καὶ ἐμπλοκὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον.

Εὐρισκόμεθα ἤδη εἰς τὴν 17ην Αὐγούστου ἡμέραν τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης.

14) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 5 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3176

Προχθὲς πέντε μόνιμοι ὑπαξιωματικοὶ 21ου Συντάγματος ἅπαντες Κρητὲς ἐγκατέλιπον τὰς τάξεις των, μεταβάντες διὰ λέμβου Θάσον. Προϋπήρχον συνεννοήσεις πρὸς ἀθρόαν λιποταξίαν ὀπλιτῶν καὶ ἔχω λάβει πάντα μέτρα πρὸς παρεμπόδισιν αὐτῆς, ἀλλὰ δυστυχῶς ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ ΠΑΡΕΜΠΟΔΙΖΕΙ ΠΕΡΙΠΟΛΟΝ ΑΤΜΑΚΑΤΟΥ ΛΙΜΕΝΑΡΧΕΙΟΥ ΕΝΤΟΣ ΛΙΜΕΝΟΣ. Φαίνεται ὅτι ἀξιωματικοὶ λιποτακτῆσαντες εὐρίσκονται εἰς συνεννόησιν ΜΕΤΑ ΕΝΤΑΥΘΑ ΓΑΛΛΟΥ ΥΠΟ-

ΠΡΟΞΕΝΟΥ. Ἀνωτέρω ἀξιωματικοὶ μετέβησαν ὡς ἐπληροφορήτην Θεσσαλονίκην. Χατζόπουλος.

15) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 8 μ.μ. ἀριθμ. 3201

Πληροφοροῦμαι ὅτι λιποτακτήσαντες ἀξιωματικοὶ περὶ ὧν 3116 τηλεγράφημά μου ἀπεστάλησαν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Θάσον ὑπὸ στρατηγοῦ Σαράιγ, ὅπως καταρτίσωσιν ἐκεῖ Ἑλληνικὴν Λεγεῶνα. Ἐκτὸς ἀναφερθέντων ἀξιωματικῶν ἀνεχώρησεν χθὲς εἰς Θάσον καὶ Λοχαγός*. Χατζόπουλος.

16) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 6 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3198

Ἐκτη Μεραρχία παρημποδίσθη ὑπὸ Βουλγάρων μεταβῆ Δράμαν. Συμφῶνως διαταγῇ μου ἔρχεται Καβάλλαν. Ὡς ἀνέφερον ἤδη ἅπαν ὑλικὸν αὐτῆς παραμένει Σέρρας. Σέρρας παραμένει 16ον Σύνταγμα. Χατζόπουλος.

17) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ὥρα 12 1916 ἀριθμ. 3199

Μετὰ ἔξοδον Ρουμανίας ἐξ οὐδετερότητος Βούλγαροι φαίνονται ἐνδοτικώτεροι. Ἀνάγκη ἐπωφεληθῶμεν διαθέσεώς των ταύτης διεξάγοντες ὑμεῖς αὐτόθι διαπραγματεύσεις ταχέως πρὸς παράδοσιν ἡμῖν ἐναπομείναντος ὑλικοῦ ὀχυρῶν καὶ φρουρίων Καβάλλας, καὶ μεταφορὰν αὐτοῦ ὡς καὶ ὑλικοῦ Δεμίρ Ἴσσάρ καθὼς καὶ Μεραρχιῶν ἐνταῦθα, καθόσον ἐπίλυσις ζητήματος τούτου ἐντεῦθεν ἀδύνατος, ὑπεκφευγόντων Βουλγάρων ἔλθωσι συνεννόησιν. ΑΠΟ ΠΡΟΧΘΕΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΕΠΙΤΡΕΠΟΥΣΙ ΜΟΝΟΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΝ ΕΚ ΔΡΑΜΑΣ ΑΛΕΥΡΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΗΣ. ΕΠΙΣΗΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΙΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΗΤΙΣ ΗΡΧΙΣΕΝ. ΠΕΜΠΤΗ ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΑΝΕΦΕΡΕ ΧΘΕΣ ΟΤΙ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΚΟΜΙΣΕΝ ΕΙΣ ΔΡΑΜΑΝ ΑΛΕΥΡΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΦΕΡΕΝ ΠΑΡΑΔΩΣΑΝΤΕΣ ΕΝΤΑΥΘΑ ΕΠΙ ΑΜΕΣΩ ΠΛΗΡΩΜΗ. Πρὸς ἐπισιτισμὸν στρατοῦ καὶ πόλεων Δράμας καὶ Καβάλλας διέταξα ὅπως πέμπτη Μεραρχία ἐπισιτίζεται διὰ βουλγαρικῶν ἀλεύρων συνεννοηθῆ δὲ μετὰ ἐκεῖ Νομάρχου. (Σημ. – Εἰς Δράμαν ἔμενεν εἰσέτι Ἑλλην Νομάρχης), πρὸς ὁμοίον ἐπισιτισμὸν πόλεως, καθόσον ἐπισιτισμὸς αὐτῶν ἐκ Καβάλλας ἀδύνατος Ἄγγλων μὴ ἐπιτρεπόντων ἀποβίβασιν εἰς Καβάλλαν ἐκ Θάσου πλέον ἡμερησίας καταναλώσεως φρουρᾶς καὶ πόλεως Καβάλλας, φόβῳ μὴ περιπέσωσιν ἄλευρα εἰς χεῖρας Βουλγάρων ΜΗ ΑΦΙΧΘΕΝΤΟΣ ΕΙΣΕΤΙ ΑΤΜΟΠΛΟΙΟΥ (Σ.Μ. ἐκ Θάσου) ΕΝ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΕΙ ΜΕΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΑΠΕΦΑΣΙΣΘΗ ΟΠΩΣ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ ΓΙΝΗ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΩΣ ΔΙΑ ΣΗΜΕΡΟΝ ΕΚ ΔΡΑΜΑΣ ΚΑΘΟΣΟΝ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΠΡΟ ΔΕΚΑ ΗΜΕΡΩΝ ΤΡΕΦΟΝΤΑΙ ΔΙ' ΟΛΙΓΗΣ ΟΡΥΖΗΣ. Παρακαλῶ διατάξατε ἂν συμφωνήτε πρὸς ἀνωτέρω ἐνεργείας. Χατζόπουλος.

18) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 8 μ.μ. 1916 ἀριθ. 3204

Ἐκτὸς συγκοινωνίας ἐπὶ ὁδοῦ Καβάλλας – Δράμας ἣτις εἶνε ἐπιτετραμμένη μόνον διὰ μεταφορὰν ΑΛΕΥΡΩΝ καὶ νομῆς, ἅπασαι λοιπαὶ ὁδοὶ εἶνε ἀπηγορευμέναι ὑπὸ Βουλγάρων... Ἀγγλικὸς στόλος βομβαρδίζει ἡμέτερα παράλια συμπεριλαμβανομένων καὶ Ἐλευθερῶν... Γαλλικὰ ἀεροπλάνα βομβαρδίζουν εἰς ὠτερικόν... Ἐξ ἐπιθέσεως γαλλικοῦ ἀεροπλάνου κατὰ 6ης μεραρχίας... ἐφονεύθησαν εἷς στρατιώτης καὶ δύο πολῖται, ἐπληγώθησαν δὲ ἑννέα. Ἐκτη μεραρχία ἀφικνεῖται ἐνταῦθα πιθανῶς αὔριον ἐσπέρας. Χατζόπουλος.

19) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 22 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1 μ.μ. 1916 ἀριθ. 3259

Ἐπὶ ἀριθμ. 2270 ὑμετέρας ραδιοτηλεγραφικῆς. Ἄπο χθές Βούλγαροι ἀπηγόρευσαν πᾶσαν κίνησιν οἰασδήποτε φύσεως ἐκ Καβάλλας πρὸς ἐσωτερικὸν καὶ ἀντιστρόφως τοῦτο δὲ κατὰ ληφθείσας πληροφορίας ΔΙΟΤΙ ΕΧΟΥΣΙΝ ΥΠΟΝΟΙΑΣ ΠΕΡΙ ΣΤΑΣΕΩΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΟΠΙΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Χατζόπουλος.

20) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 3 μ.μ. 1916 ἀριθ. 3250

Ἐπὶ 2271 διαταγῆς σας. Πλήρης διακοπὴ πάσης συγκοινωνίας Καβάλλας μετὰ ἐσωτερικοῦ ἐξακολουθεῖ καὶ δι' αὐτὸν ἔτι ἐπισιτισμὸν ἐκ Δράμας... ΦΑΝΕΡΟΝ ΟΤΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΑΠΟ ΣΚΟΠΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣΙ ΑΠΟΚΕΚΟΜΜΕΝΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ ΑΝΑΜΕΝΟΝΤΕΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΝ ΣΤΑΣΕΩΣ ΕΛΛΑΔΟΣ πρὸς ἐνέργειαν κεχωρισμένως κατὰ τμημάτων μου. Κατόπιν ἀνωτέρω ἐπειδὴ δὲν ἀποκλείεται ὑπόθεσις εἰσόδου Βουλγάρων εἰς Καβάλλαν πρὸς αἰχμαλωσίαν φρουρᾶς καὶ καταλήψεως ὑλικοῦ, διέθεσα ἀσθενεῖς μου δυνάμεις πρὸς ἄμυναν καὶ διέταξα ὅπως φρουρὰ ἀντισταθῆ βία κατὰ πάσης προχωρήσεως Βουλγάρων πρὸς πόλιν. Διέταξα ἀποφυλάκισιν πάντων διοικητικῶς καὶ δικαστικῶς προφυλακισμένων, πλὴν διὰ κακουργήματα, πρὸς ἐνίσχυσιν δυνάμεως. ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΩ ΝΑ ΤΟΝΙΖΩ ΑΝΑΓΚΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟΛΟΥ ΑΝΕΥ ΣΥΜΠΡΑΞΕΩΣ ΟΠΟΙΟΥ ΑΜΥΝΑ ΚΑΒΑΛΛΑΣ ΑΔΥΝΑΤΟΣ ΥΠΟ ΣΗΜΕΡΙΝΗΝ ΤΑΚΤΙΚΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ. Παρακαλῶ διατάξατε ἐπείγοντως. Χατζόπουλος.

ΣΗΜ. Μεταξᾶ. – Ἄπο 19ης Αὐγούστου ὁ Συμμαχικὸς στόλος ἐκ 32 πολεμικῶν, ὀρμισθεὶς εἰς Κερατσίνι, ἀποβιβάσας ἀγήματα, εἶχεν ἐπιβάλει ἔλεγχον εἰς τὰ Ταχυδρομεῖα, Τηλεγραφεῖα καὶ Τηλέφωνα καὶ εἶχεν ἀποκλείσει τελείως τὸν Σαρωνικὸν καὶ τὰ ἑλληνικὰ παράλια. Πᾶσα κίνησις ἑλληνικῶν πολεμικῶν καθίστατο ἀδύνατος. Πάντα τὰ σταλέντα εἰς Καβάλλαν ἐμπορικὰ εἴτε πρὸς ἀνεφοδιασμὸν αὐτῆς, εἴτε πρὸς μεταφορὰν ἐκεῖθεν τοῦ ὑλικοῦ ἤμποδίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀποκλείοντος τὴν Καβάλλαν ἀγγλικοῦ στόλου καὶ ἐκρατήθησαν εἰς Θάσον.

21) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 9.36 π.μ. 1916 ἀριθμ. 3270

Σήμερον ἀφίχθησαν ἄλευρα ἐκ Θάσου ὑπὸ ρητὸν ὄρον ὅπως χρησιμοποιηθῶσιν ἀποκλειστικῶς πρὸς διατροφήν πολιτῶν ΟΥΧΙ ΔΕ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙ ΑΠΕΙΛΗ ΑΜΕΣΟΥ ΠΑΥΣΕΩΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΕΙΣ ΜΕΛΛΟΝ, ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΜΗ ΤΗΡΗΣΕΩΣ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΟΡΟΥ, ΑΛΕΥΡΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΞΗΝΤΛΗΘΗΣΑΝ ΤΕΛΕΙΩΣ. Παρακαλῶ λάβετε ἐπείγοντως μέτρα. Χατζόπουλος.

22) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 9 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3279

ΑΠΑΓΟΡΕΥΟΜΕΝΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΥ ΕΚ ΘΑΛΑΣΣΗΣ, Σῶμα Στρατοῦ δέον μετασταθεμεύσῃ ἐπείγοντως εἰς Παλαιὰν Ἑλλάδα. Χατζόπουλος.

23) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 9 μ.μ. 1916 ἀριθ. 3280

Παρακαλῶ τύχῳ ταχείας ἀπαντήσεως ἐπὶ 3212 ἀπὸ 20 Αὐγούστου ραδιογραφικῆς μου περὶ ἀλληλογραφίας καθόσον κανονισμὸς ὑποθέσεως ἐπέιγει.

ΣΗΜ. Μεταξᾶ. – Ἡ ἐξ Ἀθηνῶν τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία εἶχε καταστῆ ἄδύνατος πλέον.

24) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 26 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 10.10' π.μ. 1916 ἀρ. 3282

Ἄποστελλόμενα εἰς Θάσον ἄλευρα θὰ μείνωσιν ἀχρησιμοποίητα ΔΙΟΤΙ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΠΕΤΡΑΠΗ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΣ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΕΚ ΘΑΣΟΥ, ΑΠΟ ΧΘΕΣ ΑΛΛΩΣ ΤΕ ΔΙΕΚΟΠΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΕΚΕΙΘΕΝ. Ἐκ ξηρᾶς ἐπισιτισμὸς συναντᾷ δυσκολίας, ἃς ἀνέφερον. Ἐπομένως καὶ διὰ λοιποῦς λόγους οὐς ἀνέφερον ἐπανειλημμένως, ἀπόλυτος ἀνάγκη ταχείας μετασταθμεύσεως Σώματος εἰς Παλαιὰν Ἑλλάδα. – Μεταστάθμευσις, αὕτη καθίσταται καθ' ἑκάστην δυσχερέστερα. Παρακαλῶ τηλεγραφήσατε λῆψιν παρούσης. Χατζόπουλος.

25) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 10.50' π.μ. 1916 ἀριθμ. 3294

Ἐμετέρα 131157 δὲν κανονίζει κατηγορηματικῶς στάσιν μου εἰς περίπτωσιν ἐμφαινομένην ἐν 3250 ραδιογραφικῇ μου. Παρακαλῶ διατάξατε ἐπείγοντως ἂν ἰσχύη πάντοτε 2976 ἕμετέρα ραδιογραφικῇ, μετὰ δημιουργηθεῖσαν νέαν κατάστασιν περὶ ἧς ἀνέφερα ἐπανειλημμένως. ΙΝΑ ΜΗ ΕΥΡΕΘΩ ΕΙΣ ΘΕΣΙΝ ΕΝΕΡΓΗΣΩ ΑΥΤΟΒΟΥΛΩΣ. Χατζόπουλος.

26) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2 μ.μ. 1916 ΑΝΕΥ ΑΡΙΘΜΟΥ

ΚΑΤ' ΑΠΑΙΤΗΣΙΝ ΑΓΓΛΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΠΑΡΑΔΙΔΩ ΜΗΧΑΝΗΝ ΑΣΥΡΜΑΤΟΥ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ. Χατζόπουλος.

Ἐκείνης τῆς στιγμῆς καὶ πέραν ἡ Καβάλλα σιωπᾷ πλέον. Ἀποκεκλεισμένη ἐκ ξηρᾶς, ἀποκεκλεισμένη ἐκ θαλάσσης, ΑΝΕΥ ΤΡΟΦΩΝ. Ὁ Ἀγγλικὸς στόλος πρὸ αὐτῆς διακόπτων πᾶσαν ἐπικοινωνίαν. Οὐδεμία μεταφορὰ ἐκ Καβάλλας Στρατοῦ ἢ ὑλικοῦ εἶνε δυνατή. Ἄς διηγηθῶμεν λοιπὸν τῶρα ἡμεῖς τὰ ἐκεῖ διατρέξαντα.

ΑΡΘΡΟΝ 36ον

(27 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΟ Δ΄ ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΠΑΡΕΔΟΘΗ ΔΙΟΤΙ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΙ ΗΡΝΗΘΗΣΑΝ ΝΑ ΔΙΑΘΕΣΟΥΝ ΜΕΤΑΓΩΓΙΚΑ!

1) Τὸ τελευταῖον τηλεγράφημα ἐκ Καβάλλας πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἀπεστάλη, ὡς εἶπομεν, τὴν 27ην Αὐγούστου 2 μ.μ. καὶ εἶχεν ὡς ἑξῆς: «Κατ' ἀπαίτησιν Ἑγγλοῦ ναυάρχου παραδίδω μηχανὴν ἀσυρμάτου πρὸς αὐτόν. Χατζόπουλος».

Ἡ Καβάλλα εὐρίσκετο τελείως ἀπομεμονωμένη πανταχόθεν.

Τότε ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος ἀποκλεισθεὶς πανταχόθεν, ἐπωφελοῦμενος τῆς ἀφίξεως τὴν πρωΐαν τῆς 28ης Αὐγούστου τοῦ «Ἄρεως», διέταξε τὴν εἰς αὐτὸ ἐπιβίβασιν τοῦ 7ου συντάγματος πεδινοῦ πυροβολικοῦ, (τηλεγράφημα Μεσσαλᾶ ἐκ Βόλου τῆς 1ης Σεπτεμβρίου ἀριθμ. 4144 ἀφηγούμενον, κατὰ πληροφορίας διαφυγόντων ἐκ Καβάλλας τὰ ἐκεῖ συμβάντα), ἧτις καὶ ἤρξατο τὴν μεσημβρίαν τῆς 28ης Αὐγούστου, ὅτε μετὰ δύο ὥρας ἀεροπλάνον γερμανοβουλγαρικὸν ἔρριψε τέσσαρας βόμβας κατὰ τοῦ «Ἄρη» καὶ ἑτέραν παρὰ τὸ διοικητήριον.

Ὁ «Ἄρης» τότε ἀνεχώρησεν. Μετὰ δύο δὲ ὥρας οἱ Βούλγαροι εἰδοποίησαν τὸν συνταγματάρχην Χατζόπουλον ὅτι ἡ φρουρὰ τῆς Καβάλλας δέον νὰ παραδοθῆ εἰς αὐτοὺς μέχρι τῆς 11ης μ.μ. τῆς ἐπομένης 29ης Αὐγούστου, ἄλλως θὰ ἐβomberδίζον τὴν πόλιν.

Ὁ μακαρίτης Χατζόπουλος εὐρέθη εἰς δεινὴν θέσιν. Συγκοινωνίαν τηλεγραφικὴν μὲ τὰς Ἀθήνας δὲν εἶχε πλέον, ὁ ἀγγλικὸς στόλος τὸν ἐτήρει ἐν αὐστηρῶ ἀποκλεισμῶ. Ἀντίστασις κατὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων μὲ τὰς ἀσθενεῖς του δυνάμεις θὰ ἦτο ἐντελῶς ματαία, καὶ ὄχι μόνον θὰ κατεστρέφοντο αὗται ἐντελῶς, θὰ ἐbomberδίζετο δὲ καὶ ἡ πόλις καὶ ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ θὰ εἶχεν πολιτικὰ ἐπακόλουθα τῶν ὁποίων δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ, ὁ Χατζόπουλος, τὴν εὐθύνην. Ἀλλὰ καὶ νὰ παραδοθῆ εἰς τοὺς Βουλγάρους δὲν τὸ ἠνείχετο.

Τότε συνεκάλεσε πολεμικὸν συμβούλιον ἐκ τοῦ ἐπιτελάρχου του, τοῦ διοικητοῦ τῆς 6ης Μεραρχίας, τοῦ διοικητοῦ τῆς 7ης Μεραρχίας καὶ τοῦ διοικητοῦ τοῦ φρουρίου, ἀπεφάσισαν δὲ νὰ ἐμπιστευθῶσιν εἰς τοὺς Ἑγγλους καὶ νὰ ζητήσωσι νὰ ἐπιτρέψουν νὰ ἐπιβιβασθοῦν τὰ ἐν Καβάλλᾳ τμήματα τοῦ 4ου Σώματος ὡς καὶ τὸ ὑλικὸν καὶ μεταφερθοῦν εἰς Θεσσαλονίκην, ἐπαφιέμενοι εἰς τὴν διάκρισιν αὐτῶν τὴν σωτηρίαν τοῦ Σώματος. Ἦτο δὲ τοῦτο δυνατὸν, διότι εἰς Θάσον ἐκρατοῦντο ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου πλεῖστα ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐὰν ἐστέλλοντο ἀμέσως εἰς Καβάλλαν, θὰ ἠδύνατο ἐντὸς τῆς νυκτὸς

νά επιβιβάσωσι και τὰς ὀλίγας χιλιάδας τοῦ ἐν Καβάλλα στρατοῦ καὶ τὸ ὑλικόν του.

Εἰς Θάσον εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐπιτροπὴ ἀξιωματικῶν τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἣτις ἐνήργει ἐν πλήρει συνεννοήσει μετὰ τῶν προξένων τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας τῆς Καβάλλας, οἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐπίσης εἰς Θάσον καὶ δι' αὐτῶν μετὰ τοῦ Ἄγγλου στολάρχου.

«Αἱ πλείσται τῶν φορτηγίδων καὶ λέμβων τῆς Καβάλλας, (διηγεῖται ὁ νῦν Στρατηγὸς Κορτζιάς, τότε Διοικητὴς τοῦ ἐν Καβάλλα 19ου Συντάγματος Πεζικοῦ), εἶχον σκοπίμως ἀπομακρυνθῆ ὁδηγηθεῖσαι εἰς Θάσον, φέρουσαι πρόσφυγας (δηλ. πληθυσμὸν φεύγοντα ἐκ Καβάλλας), πολλοὶ δὲ λέμβοι καὶ πλοιάρια, φορτωθέντα καπνὰ ὁμογενῶν, ὠδηγήθησαν εἰς Θάσον καὶ ἀλλαχοῦ. Τὰ ἀτμόπλοια τὰ προοριζόμενα διὰ τὸν λιμένα Καβάλλας φέροντα δὲ τροφίμα διὰ τὴν πόλιν καὶ τὸ 4ον Σῶμα Στρατοῦ, ὠδηγοῦντο εἰς Θάσον καὶ ἐκεῖ ἀπεφασίζετο ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἂν θὰ ἐξετέλουν τὴν ἀποστολῆν των, καὶ ποῖα ἐκ τούτων. Τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν ἀτμοπλοίων ἐπέβλεπεν ἐπὶ ἐκάστου ἀτμοπλοίου ἀξιωματικὸς τῆς Ἀμύνης, ὅστις τὸ συνώδευε».

Ἔσπετο εἰς Θάσον ὑπῆρχον πάντα τὰ μέσα πρὸς σωτηρίαν τῶν ἐν Καβάλλα τμημάτων τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Χατζοπούλου συγκληθέντος πολεμικοῦ συμβουλίου, ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος μακαρίτης Βαλέττας, ἀνεχώρησεν ἀμέσως διὰ Θάσον καὶ ἐζήτησε τὸν Ἄγγλον πρόξενον Κνός. Οὗτος ὅμως ἐπιμόμως ἀναζητηθεὶς εἰς Θάσον ὑπὸ τοῦ Βαλέττα δὲν ἀνευρέθη. Τότε ὁ Βαλέττας ἀπετάθη πρὸς τὸν πρόξενον τῆς Γαλλίας, μεθ' οὗ συνεδέετο διὰ συγγενείας καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ μεταβιβάσῃ πρὸς τὸν Κνός, ἅμα εὐρίσκετο, τὰ ἐν Καβάλλα ἀποφασισθέντα καὶ τὴν ἐπείγουσαν πρόσκλησιν ὅπως ἐκ τῶν κρατουμένων ἐν Θάσῳ πολεμικῶν πλοίων, ἀποσταλοῦν τὴν ἰδίαν νύκτα εἰς Καβάλλαν τὰ ἀναγκαιοῦντα πρὸς ἐπιβίβασιν τῆς φρουρᾶς καὶ τοῦ ὑλικοῦ καὶ μεταφορὰν των εἰς Θεσσαλονίκην. Ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας ὑπεσχέθη νὰ πράξῃ τοῦτο, καὶ ἐβεβαίωσε τὸν Βαλέτταν ὅτι θὰ ἐστέλλοντο τὰ πλοῖα.

Ὁ μακαρίτης Βαλέττας ἐπέστρεψε τότε τὴν ἐσπέραν τῆς ἰδίας 28ης Αὐγούστου εἰς Καβάλλαν καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν συνταγματάρχην Χατζόπουλον τὰς ἐν Θάσῳ ἐνεργείας του. Ἐξεδόθη δὲ ἀμέσως ἡ σχετικὴ διαταγὴ ἐπιβιβάσεως τῆς φρουρᾶς, κατὰ τὴν ἰδίαν νύκτα, ἐπὶ τῶν σταλησομένων πλοίων.

«Πράγματι τὴν ἰδίαν νύκτα περὶ τὴν 9ην ὥραν (διηγεῖται ὁ Στρατηγὸς Κορτζιάς), εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα Καβάλλας τὸ ἀτμόπλοιο τῆς ἐταιρίας “Τζῶν” “Μαργαρίτα”.

»Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἀμύνης, ἡ εὐρισκομένη εἰς Θάσον εἶχεν ἔλθει ἤδη εἰς συμφωνίαν διὰ πρακτόρων τῆς μετὰ τοῦ 21ου Συντάγματος Κρητῶν ἐν Καβάλλα, ν' ἀποστείλῃ πλοῖον ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἐπιβίβασιν τοῦ Συντάγματος τούτου. Ὡς ἐκ τούτου, ὡς τὸ ἀνωτέρω

πλοῖον ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸν λιμένα Καβάλλας, τὸ 21ον Σύνταγμα Κρητῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς διαταγῆς, ἐπεβιβάσθη τοῦ πλοίου “Μαργαρίτα” καὶ δι’ ἀθρόων πυροβολισμῶν ἐκφοβιστικῶν, ἀπηγόρευσε τὴν οἰουδήποτε ἄλλου ἐπιβίβασιν, καὶ ἐξηνάγκασε τὸν πλοίαρχον ν’ ἀναχωρήσῃ εἰς Θάσον. Οὐδὲν ἕτερον πλοῖον ἀπεστάλη ἐκ Θάσου εἰς Καβάλλαν μέχρι τῆς πρωΐας, ὁπότε, ὁ συγκεντρωθεὶς εἰς τὸν λιμένα Καβάλλας στρατὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς στρατῶνας».

Ὁ δὲ μακαρίτης Μεσσαλᾶς ἀναφέρει εἰς τὸ ἄνω μνημονευθὲν ὑπ’ ἀριθμὸν 4144 τηλεγράφημά του τῆς 1ης Σεπτεμβρίου ἐκ διηγήσεων αὐτοπτῶν μαρτύρων, τὰ ἐξῆς συμπληροῦντα τὴν ἄνω ἀφήγησιν:

«Πράγματι τὴν 11ην ἑσπερινήν, (τῆς 28ης Αὐγούστου), ἤρξατο συγκέντρωσις στρατευμάτων εἰς τὴν παραλίαν τῆς Καβάλλας καὶ ἐπιβίβασις... τμημάτων τῆς 6ης Μεραρχίας μετὰ Διοικήσεως καὶ Ἐπιτελείου. Τὴν πρώτην πρωΐνην τῆς 29ης Αὐγούστου ὁ κ. Χατζόπουλος μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του μόλις προσήγγισαν εἰς τὸ ἀτμόπλοιο ὅπως ἐπιβιβασθῶσιν. Ὁ Χατζόπουλος ἀπήντησεν ὅτι ὄχι ὡς ἐπαναστάται, ἀλλ’ ὡς Ἕλληνες φίλοι τῆς Ἀντάντ. Ὁ Ἄγγλος ἐδήλωσεν ὅτι μόνον ἐπαναστάται γίνονται δεκτοί. Ὁ Χατζόπουλος ἠρνήθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν προκυμαίαν ἔνθα διέταξε τὰ μὴ ἐπιβασθέντα τμήματα νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς στρατῶνας».

Καθ’ ἃ διηγεῖται ὁ Σ. Κοσμετᾶτος εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐν Παρισίοις ἐκδοθὲν ἔργον του, «ἡ Ἀντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς», τόμος Β’, σελίς 226: Λέμβοι πλήρεις στρατιωτῶν προσεδέθησαν ἀπὸ αὐτοὺς εἰς τὸ ἀναχωροῦν ἀτμόπλοιο, ἀλλ’ ὁ ἐν αὐτῷ διευθύνων Ἕλληνας ἀξιωματικὸς τῆς Ἀμύνης ἀμέσως διέταξε νὰ ἀποκοποῦν τὰ σχοινία ἐν πλήρει θαλάσῃ καὶ ἄλλαι μὲν τῶν λέμβων τούτων ἀνετράπησαν καὶ οἱ ἐν αὐταῖς ἐπνίγησαν, ἄλλαι δὲ ὠθήθησαν ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὴν ἀκτὴν καὶ οἱ ἐπιβάται των ἠχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους ἀνέτειλεν ἡ 29η Αὐγούστου 1916. Τὴν 11 ἑσπερινήν θὰ ἔληγεν ἡ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τεθεῖσα προθεσμία. Ἐκ Θάσου οὐδὲν πλοῖον ἤρχετο, οὐδεμία βοήθεια ἐπέμπετο. Ὁ Ἄγγλος Στόλαρχος ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν ἐν Θάσῳ ἀξιωματικῶν τῆς Ἀμύνης δὲν ἐδέχθη εἰς τὸ μοναδικὸν πρὸς μεταφορὰν ἀποσταλὲν πλοῖον παρὰ μόνον τοὺς προσχωροῦντας εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης. Θὰ ἔπρεπε λοιπόν, διὰ νὰ μὴ γίνωσιν αἰχμάλωτοι τῶν Βουλγάρων οἱ ἐν Καβάλλᾳ ἐναπομεινάντες ὑπὸ τὸν μακαρίτην Χατζόπουλον ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, νὰ κτυπηθῶσιν μὲ τοὺς Βουλγάρους. Καὶ αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπὸς δι’ ὃν τοὺς ἀπέκλεισαν, τοὺς ἀπεμόνωσαν καὶ τοὺς ἀφῆσαν ἀβοηθήτους. ΝΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΚΑΣΟΥΝ ΝΑ ΣΥΓΚΡΟΥΣΘΩΣΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ ΚΑΙ ΟΥΤΩ ΔΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΥ ΝΑ ΓΙΝΗ Η ΕΛΛΑΣ ΕΜΠΟΛΕΜΟΣ, ΑΝΕΥ ΟΥΔΕΝΟΣ ΟΡΟΥ ΠΛΕΟΝ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΛΕΙΑΝ ΔΙΑΚΡΙΣΙΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ.

Τότε ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος, διηγεῖται ὁ ἐν Καβάλλᾳ τότε Διοικητῆς τοῦ 19ου Συντάγματος πεζικοῦ κ. Κορτζιᾶς «ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας διὰ τοῦ Γερμανοῦ ταγματάρχου Σβρόϊνιτς» ὅστις ἦτο ὁ σύνδεσμος μετὰ τοῦ πρὸ τῆς Καβάλλας Γερμανοβουλ-

γαρικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Γερμανικοῦ στρατηγείου. Φαίνεται ὅτι ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος εἶχε κάμει τὴν αἴτησιν ταύτην ἀπὸ τῆς νυκτός, ὅταν εἶδε ὅτι ἐστάλη μόνον ἓν πλοῖον ἢ «Μαργαρίτα» καὶ πρὸς παραλαβὴν μόνον τῶν προσχωρούντων εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ προτοῦ ἀκόμη ἀποπειραθῆ ματαίως νὰ ἐπιβῆ ὁ ἴδιος ἐπὶ τῆς «Μαργαρίτας». Ἡ ἀπάντησις ἔφθασε ταχύτατα ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

«Ἄριθ. 4620, Ταγματάρχην κύριον φὸν Σβάϊνιτζ

ΞΑΝΘΗΝ

»Επὶ τοῦ τηλεγραφήματος ὑμῶν ἀπὸ 10.9 (ἡμερ. νέον).

»1ον) Ἡ Ἄν. Γερμαν. Στρατ. Διοίκησις ἐγκρίνει ὅπως τὰ στρατεύματα τοῦ 4ου Ἑλληνικοῦ Σώματος Στρατοῦ συναθροισθῶσι παρὰ τὴν Δράμαν, ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ ΤΩΝ, ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΥΡΟΒΟΛΩΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ, καὶ ἐκεῖθεν νὰ βαδίσωσι πρὸς τὸν κατόπιν συνεννοήσεως τῆς ἀνωτάτης Γερμανικῆς καὶ Βουλγαρικῆς στρατιωτικῆς Διοικήσεως ὀρισθησόμενον σιδηροδρομικὸν σταθμὸν ἐπιβιβάσεως, ΧΩΡΙΣ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΝΑ ΕΞΑΣΚΗΣΩΣΙ ΟΥΔΕΝΑ ΕΛΕΓΧΟΝ.

»2ον) Ἡ Ἄνωτάτη Γερμανικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις διατάσσει ὅτι μέχρι συντελέσεως τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ὁ Ταγματάρχης φὸν Σβάϊνιτζ θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Διοικήσεως τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ (ἑλληνικοῦ), καὶ ὅτι πᾶσα διαπραγματεύσις μετὰ τῶν Βουλγάρων θὰ ἐκτελεῖται μόνον δι' αὐτοῦ.

»3ον) Ἡ Ἄνωτάτη Γερμανικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις ἐξασφαλίζει ὅτι αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ θὰ συμπεριφέρονται πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα οὐχὶ ὡς πρὸς αἰχμαλώτους, ἀλλὰ ὡς πρὸς φιλοξενουμένους καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι θὰ κανονίζονται μετὰ τοῦ Ἑλλήνου πρεσβευτοῦ ἐν Βερολίνῳ.

»ΓΝΩΡΙΖΩ ΝΑ ΕΚΤΙΜΗΣΩ ΕΝΤΕΛΩΣ τὰ ὀδυνηρὰ αἰσθήματα τῆς Α.Ε. τοῦ Ἑλλήνου Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ὅστις εἶνε ἠναγκασμένος νὰ λάβῃ τοιαύτην σοβαρὰν ἀπόφασιν, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΛΑΒΗ ΤΑΣ ΔΙΑΤΑΓΑΣ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΤΟΥ, ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

»ΣΥΜΜΕΤΕΧΩΝ ΘΛΙΒΩ ΤΗΝ ΧΕΙΡΑ ΑΥΤΟΥ ΣΥΝΑΔΕΛΦΙΚΩΣ.

»Φὸν ΧΙΝΤΕΝΜΠΟΥΡΓΚ»

Κατόπιν τούτου ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος συνεφώνησε μετὰ τοῦ Σβάϊνιτζ ὅπως ἡ ἀποχώρησις τοῦ Σώματος ἐκ Καβάλλας ἀρχίσῃ τὴν 11ην ἑσπερινήν.

Καθ' ἃ διηγεῖται ὁ στρατηγὸς Κορτζιάς, φαίνεται ὅτι ταῦτα ἐγένοντο γνωστὰ ἐν Θάσῳ καὶ τότε ἐμφανίζεται εἰς Καβάλλαν ὁ Ἄγγλος πρόξενος Κνός, ὅπως προτείνῃ εἰς τὸν Συνταγματάρχην Χατζόπουλον τὴν ἀποστολὴν πλοίων ἐκ Θάσου διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ εἰς Βόλον. Ἐζήτησε δὲ προθεσίαν ἕξ ὥρῶν διὰ τὴν ἀποστολὴν πλοίων ἐκ Θάσου ἀλλὰ μετὰ τὰ συμβάντα τῆς προηγουμένης ἡμέρας καὶ τῆς προηγηθείσης νυκτός, δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ γίνῃ πιστευτὸς ἀπὸ τὸν Συνταγματάρχην Χατζόπουλον, ὅστις

ήρνηθη νὰ ἀποδεχθῆ τὰς προτάσεις του. Κατὰ τὸ τηλεγράφημα τῆς 1ης Σεπτεμβρίου τοῦ μακαρίτου Μεσσαλᾶ ἐκ Βόλου «Ἄγγλος πρόξενος προσῆλθε Σῶμα Στρατοῦ, ἵνα δώσῃ ἐξηγήσεις ἐπὶ παρεξηγήσεων αἰτινες ἐγένοντο ἐκ μέρους τοῦ Ἄγγλου ἀξιωματικοῦ κατὰ τὴν ἐπιβίβασιν. Χατζόπουλος ἠρνήθη νὰ δεχθῆ πρόξενον».

Ἄλλὰ τὸ ἀκριβές εἶνε ὅτι τὸν ἐδέχθη καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι πλέον εἶνε πολὺ ἀργά.

Ὅπως δὴποτε καὶ τὰ κατόπιν συμβάντα ἐδικαιολόγησαν τὴν δυσπιστίαν ταύτην τοῦ συνταγματάρχου Χατζοπούλου. Κατὰ τὸ προμνησθὲν τηλεγράφημα τοῦ Μεσσαλᾶ «πέντε ἀξιωματικοὶ καὶ τινες στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι μετὰ πεντακοσίων ὀπλιτῶν κατώρθωσαν νὰ ἐπιβῶσιν ἀναχωροῦντος ἀτμοπλοίου “Ἐλένης” ἐφ’ οὗ ἐπέβαιναν καὶ συνταγματάρχης (Μηχανικοῦ) Γεωργιάδης, ὅστις διατελῶν ἐπ’ ἀδείᾳ διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου μετέβαινε θέσιν του καὶ ὅστις πληροφορηθεὶς διατρέχοντα κίνδυνον προετίμησε ἐπανέλθῃ εἰς ἀτμόπλοιο. Ἀτμόπλοιο ἅμα κατέπλευσεν εἰς Θεσσαλονίκην ἐδέχθη ἐπίσκεψιν Ἐμμανουὴλ Ζυμβρακάκη μετὰ τοῦ ἐπαναστατικοῦ Ἐπιτελείου ὅστις ἐξεφώνησε λόγον τονίσας ὅτι θὰ δεχθῆ τοὺς ἀνδρείους. Τὸν συνταγματάρχην Γεωργιάδην ἠπέιλησε διὰ σκαίου τρόπου νὰ συμμετάσχῃ κινήματος. Γεωργιάδης ἀπήντησεν ὅτι αὐτὸς συμμετέσχεν εἰς τοὺς τρεῖς πολέμους καὶ πληρωθεὶς προσέφερε πάντοτε ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του, ὅτι δὲ καὶ ἂν ὑποστῆ δὲν θὰ παραβῆ ποτὲ τὸν ὄρκον του. Ἐπίσης προσεπάθησε (Ζυμβρακάκης) δι’ ἀπειλῶν κατακρατῆσθαι ἀτμόπλοιο καὶ μεταπίεσθαι λοιποὺς ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς ὑπάλληλους, ἀλλὰ καὶ οὗτοι τῷ ἀπήντησαν καταλλήλως. Κατόπιν ὑπουργὸς προσέθηκεν ὅτι: ΗΜΕΙΣ ΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΑΙ ΕΙΜΕΘΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΚΟΥΜΠΑΡΟΥ ΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ. Λοιποὶ δὲ ἀξιωματικοὶ Ἐπιτελείου (Ἐθν. Ἀμύνης) προσεπάθησαν νὰ δολοφονήσωσιν ἀξιωματικοὺς ὑποσχόμενοι ἀδρᾶν χρηματικὴν ἀμοιβὴν ὡς καὶ αὐτοὶ λαμβάνωσι. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἐπισκέψεως ἦτο ὁ προσηλυτισμὸς διακοσίων περίπου ἐπιβαινόντων στρατιωτῶν Μακεδόνων οὐδενὸς ὅμως ἀξιωματικοῦ. Ταμίας 4ου Συντάγματος Στρατοῦ μετὰ ἑξακοσίων εἴκοσι χιλιάδων δραχμῶν ἐπιβαίνων “Ἄρεως” κρατεῖται ἐπὶ ἀτμοπλοίου εἰς Θεσσαλονίκην» (Τηλεγράφημα Μεσσαλᾶ 1ης Σεπτεμβρίου ἐκ Βόλου ἀριθμὸς 4144).

Ἡ «Ἐλένη» ἀποπλεύσασα ἐκ Θεσσαλονίκης, καὶ θὰ ἴδωμεν περαιτέρω πῶς τοῦτο ἐπεβλήθη, μετέβη εἰς Βόλον, ὅπου ἀπεβίβασε τὸν συνταγματάρχην Γεωργιάδην καὶ λοιποὺς ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας οἵτινες καὶ διηγήθησαν εἰς τὸν Μεσσαλᾶν τὰ διατρέξαντα.

Ὁ Γάλλος πλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Σαμονάρδ λέγει ἐπὶ τῶν συμβάντων τούτων τὰ ἑξῆς:

«Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἐὰν τὸ πυροβολικὸν καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ὀπλισμοῦ καὶ τῶν πυρομαχικῶν ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων εἰς Καβάλλαν, τοῦτο ἐγένετο διότι ἐπὶ 48 ὥρας, ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Θῶρσμπυ, ἐνεργῶν εἴτε ἰδίᾳ πρωτοβουλίᾳ, εἴτε κατόπιν διαταγῶν τῆς Κυβερνήσεώς του, ἠρνήθη εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀποβίβασιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ

ύλικού, τὰ ὁποῖα ἤθελον οὗτοι νὰ ἐκκενώσωσι, καὶ δὲν συγκατένευσε παρὰ πολὺ ἄργά, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν οἱ Βούλγαροι εἰσῆρχοντο εἰς Καβάλλαν (Δαρτιζ ντὺ Φουρναι «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις Ναυάρχου»).

Ὁ δὲ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας Δεμίδωφ ἐτηλεγράφη τὴν 31ην Αὐγούστου εἰς Πετρούπολιν:

«Ἄγγλος ναύαρχος τηλεγραφεῖ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φρουρὰ τῆς Καβάλλας παρεδόθη εἰς τοὺς Βουλγάρους (δὲν ἦτο ἀκριβὲς Σ.Μ.) Τινὰ ἀποσπάσματα αὐτῆς μόνον, προφθάσαντα νὰ ἐπιβιβασθῶσι μετεφέρθησαν, κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν (Καλλάρη), ὡς μετεδόθη αὕτη ἀπὸ τὸν Ἄγγλον ναύαρχον, ὑπὸ τοῦ τελευταίου εἰς ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ὅπου ἐδρεύει ἡ ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις, ΑΝΤΙ ΕΙΣ ΒΟΛΟΝ. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ ναυάρχου θεωρεῖται ἐνταῦθα ὡς ἀπιστία. Ὁ Ἕλλησις ἔδωσε πρὸ ὀλίγου ἐπείγουσαν διαταγὴν νὰ μεταφερθῶσι τὰ τμήματα ταῦτα εἰς Βόλον».

Οὕτω τὴν 29ην Αὐγούστου, 11ην ἑσπερινήν, ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος μετὰ ἀπομεινάντων στρατευμάτων του ἐξεκίνησε διὰ Δράμαν ὅπου ἦτο ἡ 5η Μεραρχία. Ἐκεῖ συνεκεντρώθησαν καὶ τὰ ἐκ Σερρῶν τμήματα καὶ ὅλα ὁμοῦ ἔνοπλα καὶ μετὰ τῶν πυροβόλων των καὶ τῶν σημαίων των καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναμίξεως τῶν Βουλγάρων, μετεκομίσθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς Σαξωνίαν, ὅπου καὶ παρέμειναν ΕΝ ΑΠΟΛΥΤῳ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.

Καὶ τώρα, ἀναγνῶσται μου, ξαναδιαβάστε τὰ περὶ Καβάλλας τελευταῖα ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου τὰς μελοδραματικὰς περιγραφὰς του καὶ τὰ αὐθαίρετα συμπεράσματά του. Καὶ σᾶς ἀφίνω νὰ ἐξαγάγετε μόνοι σας τὰ ἰδικὰ σας συμπεράσματα.

ΑΡΘΡΟΝ 37ον

(28 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΗΜΠΟΔΙΣΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΝΑ ΕΞΕΛΘΗ ΤΗΣ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΟΣ ΔΙΑ ΝΑ ΤΟΝ ΕΚΘΡΟΝΙΣΗ!...

Δι' ὧσων μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύσαμεν ἀπηντήσαμεν εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας μᾶς ἀπηύθυνε ὁ κ. Βενιζέλος μέχρι τοῦ 26ου ἄρθρου του, τῆς 20ῆς Νοεμβρίου, συμπεριλαμβανομένου. Καὶ ὄχι μόνον ἀπηντήσαμεν ἀλλὰ καὶ φωτίσαντες τὰ γεγονότα διὰ τοῦ φωτός τῆς ἀληθείας τοῦ ἐκπεμπομένου ἀπὸ τὰς ἐπισήμους βίβλους τῶν ξένων κρατῶν, τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τὰς μαρτυρίας ξένων εἴτε ἐνεργῶς μετασχόντων εἴτε ἀπλῶς αὐτοπτῶν, τὰς μαρτυρίας Ἑλλήνων ὑπευθύνων διαχειρισθέντων ἐξουσίαν, εἴτε μεγάλην εἴτε μικράν, ἐπαρουσιάσαμεν τὰ γεγονότα ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ὄψιν. Ὅψιν δὲ ἐντελῶς ἀλλοίαν ἀπὸ τὴν διεστραμμένην μορφήν μὲ τὴν ὁποίαν ἠθέλη-

σε να παραστήση ταῦτα ὁ κ. Βενιζέλος, στηριζόμενος ἐπὶ πλαστῶν ἐγγράφων, ἐπὶ παραποιημένων τοιούτων, ἐπὶ ἄρθρων ἐφημερίδων ἐπὶ παραγγελία γραφέ- ντων, ἐπὶ ὁμιλιῶν τὰς ὁποίας λέγει ὅτι τοῦ ἔκαμε ὁ τάδε καὶ ὁ δεῖνα, ἢ ὅτι τὰς ἔκαμεν ὁ δεῖνα πρὸς τὸν τάδε, ἐπὶ πληροφοριῶν τῶν ὁποίων οὐδεμίαν ἀναφέρει πηγὴν ἄλλην, πλὴν τῆς τοῦ μοναδικοῦ Εὐαγγελιστοῦ του. Παραγεμίζων δὲ ὁ κ. Βενιζέλος τὸν σαθρὸν αὐτὸν σκελετόν, μὲ μελοδραματικές ἀποστροφάς, διὰ τὰς προδοσίας κατὰ τῆς πατρίδος τὰς ὁποίας ἡμεῖς οἱ ἄλλοι ἐκάμαμεν, μὲ θρή- νους καὶ ὄδυρους διὰ καταστροφάς, τὰς ὁποίας ἀναλόγως τῶν περιστάσεων μεγαλοποιεῖ ἢ σμικρύνει, καὶ αἱ ὁποῖαι ὄλαι προῆλθον ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, μᾶς ἔδωσε ἀληθῆ κόπον, διὰ νὰ ἀλιεύσωμεν ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς ἀπε- ράντου δημαγωγίας, τὰ ὀλίγα, καὶ αὐτὰ σαθρά, ἐπιχειρήματα ποῦ ἐπαρου- σίασε ὅπως ἀπαντήσωμεν εἰς αὐτά, ὅπως ἀπηντήσαμεν.

Ἐν τῷ μεταξύ δὲ ἔκαμεν ὅτι ἐλησμόνει νὰ μᾶς δώσῃ ἀπαντήσεις εἰς ὅσα τοῦ κατηγγέλλομεν. Εἰς μίαν προηγουμένην παρένθεσιν εἰς τὴν ἀρθρογραφίαν μας, ἐδώσαμεν μίαν παραστατικὴν εἰκόνα τοῦ τρόπου του τοῦ συζητεῖν. Καὶ ἠριθ- μήσαμεν πλείστας τῶν παρασιωπήσεών του. Καὶ ἐβαρύνθημεν νὰ τὸν ξανα- ρωτῶμεν, – διὰ τὸ «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου», διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ παραβίασιν τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης, διὰ τὰς ἐπιμόνους συστάσεις του πρὸς τοὺς ξένους ὅπως κάμουν νὰ πεινάσῃ ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, διὰ τὰ συγχαρητήριά του πρὸς τὸν Μπριὰν ὅταν ἐπεδόθη ἡ νότα 8)21 Ἰουνίου, εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ὁποίας καὶ αὐτὸς συμμετέσχε καὶ διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς πατρί-δος του, διὰ τὴν ψευδῆ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας καὶ διὰ τόσα καὶ τόσα ἄλλα, οὔτε ἐρωτῶμεν πλέον. Γνωρίζομεν ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀπαντήσῃ. Οὔτε φυσικὰ δυνάμεθα νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν ἐκάστοτε τὰ ἄρθρα μας, ὡσὰκίς ὁ κ. Βενιζέλος προσποιεῖται ὅτι δὲν τὰ ἀντελήφθη.

* * *

Ἦδη εἰσερχόμεθα εἰς κεφάλαιον νέον, τὸ ὁποῖον ὁ κ. Βενιζέλος διεξέρχεται εἰς τὰ ἄρθρα του ὑπ' ἀριθ. 27, 28, 29 τῶν 21, 22 καὶ 23 Νοεμβρίου: Τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης.

Οἱ ἀναγνώσται μας ἐνθυμοῦνται ἐκ τοῦ πρώτου μας ἄρθρου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπηντήσαμεν εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου, πῶς ἐτέθη ἀρχικῶς ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον ὁ σκοπὸς τῆς δι' ἄρθρων ταύτης συζητήσεως: Πῶς ἐπῆλθεν ὁ ἐθνικὸς διχασμὸς, ποῖοι οἱ ὑπαίτιοι αὐτοῦ.

Τώρα θὰ ἴδωμεν τὸν διχαστὴν ἐπὶ τὸ ἔργον, ἐκτελοῦντα φανερά, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπὸ μακροῦ ἐσχεδιάζε.

Εἰς τὸ 29ον ἄρθρον του τῆς 23ης Νοεμβρίου λέγει:

«Εἰς τοὺς φίλους μου ἐξηγοῦσα ὅτι τὸ κίνημά μας ἔχει ὁμοιότητα μὲ τὸν Μα- κεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904-1908, κατὰ τοῦτο ὅτι, ὅπως τότε οὕτω καὶ τώρα τὸ ἐπίσημον Κράτος δύναται νὰ σταθῇ οὐδέτερον.

»Γίποτε δὲν ἠμποδίζε τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον νὰ παρακολουθήσῃ μετὰ

συμπαθείας τὸ κίνημα τῆς Θ)νίκης, μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐκ τῆς πορείας του καὶ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῆς πάλης, θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ κρίνη ἂν ὠφείλε νὰ συνεχίσῃ τὴν μέχρι τότε πολιτικὴν του, ἢ ὅποια εἰς τόσας ἐθνικὰς ἀποτυχίας εἶχεν ὀδηγήσει, ἢ νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς του, ἀποκαθιστῶν τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα».

Ταῦτα λέγει ὅτι ἐξήγει τότε εἰς φίλους του ὁ κ. Βενιζέλος, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοί, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἴσως παρεσύρθησαν ἐκ τῶν λόγων τούτων εἰς ἐνέργειαν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν θὰ παρεσύροντο ἐὰν ἐγνώριζον τοὺς ἀληθεῖς αὐτῆς σκοπούς.

Ἄλλ' ἢ ἐξηγήσῃς αὕτη τὴν ὁποίαν ὁ κ. Βενιζέλος δίδει εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, πῶς συμβιβάζεται μὲ τὸ ὅτι προέβη εἰς τὸ κίνημα τοῦτο, ἀκριβῶς καθ' ἣν ἐποχὴν ἢ μὲν Κυβέρνησις Ζαΐμη εἶχεν ἀποφασίσῃ τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος, καθὼς κατέθεσεν ὁ κ. Ζαΐμης ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη, κατὰθεσιν τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν καὶ ἀνεπτύξαμεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας, καὶ ἣτις πιστοποιεῖται καὶ ἀπὸ ἐπίσημα διπλωματικὰ τηλεγραφήματα μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὸ τόσον χαρακτηριστικὸν τοῦ κ. Δεμίδωφ τῆς 18ης Αὐγούστου 1916;

Μήπως ὁ κ. Βενιζέλος θελήσῃ νὰ διίσχυρισθῆ ὅτι ἐτηρήθη ἐν ἀγνοίᾳ τῶν διαπραγματεύσεων τούτων καὶ τῆς προόδου αὐτῶν; Ἄλλὰ τότε νὰ μὴ λησμονῆ ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης κατέθεσε πρὸ τοῦ ἀνακριτοῦ καὶ τὰ ἐξῆς:

«Ὅλαι αἱ διαπραγματεύσεις αὗται ἔδει νὰ διεξάγονται ἐν Ἑλλάδι, ἐν γνώσει τῶν διαφόρων ἀρχηγῶν τῶν Κομμάτων, τοῦ μὲν κ. Πολίτου τηροῦντος ἐνήμερον τὸν κ. Βενιζέλον, τοῦ δὲ κ. Στρέϊτ ἀναλαβόντος νὰ ἀνακοινοῖ τὰς διαπραγματεύσεις εἰς τοὺς ἀντιβενιζελικούς, ὡς τὸν κ. Ράλλην καὶ τὸν κ. Γούναρην. Ἡ γνώμη μου τότε ἦτο, ὅτι ἢ Ἑλλὰς ἔδει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον ἠνωμένη».

Πῶς λοιπὸν ἐξέλεξεν αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν διὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος;

Καὶ ἔπειτα, ἀφοῦ ὁ ἴδιος, διὰ τῶν πρὸς τοὺς φίλους του ἐξηγήσεών του τὰς ὁποίας προανεφέραμεν, λαμβάνοντες αὐτὰς ἐκ τοῦ ἄρθρου του, ἐμφανίζει τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης ὡς ἀρνίον, πῶς δὲν διστάζει ὁ ἴδιος εἰς τὰ αὐτὰ τελευταῖα ἄρθρα του νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν δορὰν τοῦ ἀρνίου καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ τὸν κάτῳθεν αὐτῆς κρυπτόμενον λύκον;

Διότι ὁ ἴδιος λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 22ας Νοεμβρίου, προκειμένου διὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ὅτε οὐδεμία ἐπέκειτο Βουλγαρικὴ εἰσβολή, ὅτε μάλιστα διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ κ. Βενιζέλου τῆς Καβάλλας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἐπρόκειτο καὶ ἡ τελευταία αὕτη νὰ παρασυρθῆ εἰς τὸν πόλεμον εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, λέγει ὅτι ἀπὸ τότε ἐσκέφθη ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Βασιλέως, διότι ὁ Βασιλεὺς διαλύσας τότε τὴν Βουλὴν «διέπραττε κατὰχρησιν ἐξουσίας, ἀνάλογον πρὸς ἐκείνην, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἐπετράπη ἡ ἀκυρωτικὴ ἀγωγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡσάκις ἢ Διοίκησις ἐνεργεῖ μὲν σύμφωνα μὲ τὸν νόμον, ἀλλὰ καταστρατηγεῖ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ». Ὡστε ἐπρόκειτο περὶ ἐξεγέρσεως κατὰ τοῦ Βασιλέως οὐχὶ διὰ τὰς περὶ πολεμικῆς

ἐνεργείας τῆς Ἑλλάδος ἰδέας του, ἀλλὰ διότι οὗτος παρεβίαζε τὸ Σύνταγμα κατὰ τὸν κ. Βενιζέλου.

Διότι ὁ ἴδιος λέγει εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον του, προκειμένου περὶ τῆς διαφωνίας του μετὰ τὸν Βασιλέα τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1915:

«Ὁ Βασιλεὺς κατὰ τὴν συζήτησιν καθ' ἣν διεπιστώθη ἡ νέα διαφωνία, ἀπα-
ντῶν εἰς τὴν πρόσκλησίν μου, ΟΠΩΣ ΥΠΟΚΥΨΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΑΤΩΝ
ΕΚΚΛΟΓΩΝ ΛΑΪΚΗΝ ΕΤΥΜΗΓΟΡΙΑΝ, ἐδήλωσεν ἀπροκαλύπτως ὅτι διὰ τὰ μεγάλα
ἐθνικὰ ζητήματα θεωρεῖ ἑαυτὸν ὑπεύθυνον ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, καὶ ὀφείλει νὰ
ἐπιμείνῃ εἰς ἐφαρμογὴν τῶν ἀντιλήψεών του καὶ παρὰ τὴν λαϊκὴν γνώμην. Ἀπὸ
τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Βασιλεὺς ΚΑΤΕΠΙΡΟΔΙΔΕ ΤΗΝ ΘΕΣΙΝ ΤΟΥ ΩΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥ-
ΛΕΥΤΙΚΟΥ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΕΒΑΛΛΕΤΟ ΑΥΘΑΙΡΕΤΩΣ ΕΙΣ ΜΟΝΑΡΧΗΝ ΕΛΕΩ
ΘΕΟΥ. ΗΤΟ ΕΠΟΜΕΝΩΣ ΕΠΙΤΕΤΡΑΜΜΕΝΗ Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ καὶ ὡς ἐκ τῶν μεγάλων
ἀκριβῶς ἐθνικῶν ζητημάτων περὶ τὰ ὁποῖα ἐστρέφετο ἡ σύγκρουσις θὰ ἦτο καὶ
ἐπιβεβλημένη, ἐὰν δὲν ἐκινδύνευεν ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῆ ἐξέγερσις νὰ φέρῃ μεγαλυ-
τέρας ἐθνικὰς ζημίας».

Ὡστε ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἐξέγερσις του κατὰ τοῦ Βασιλέως θὰ ἐγένετο
διότι ὁ Βασιλεὺς δὲν ἤθελε ΝΑ ΥΠΟΚΥΨΗ εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ κ. Βενιζέλου,
διεκδικοῦντος ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν λαϊκὴν θέλησιν. Δηλαδή τὸ ζήτημα δὲν ἦτο τὸ
κατὰ πόσον ὁ Βασιλεὺς εἶχεν οὐσιαστικῶς δίκαιον ἢ ἄδικον, ἀλλὰ κατὰ πόσον
ἐνήργει κατὰ τὸν κ. Βενιζέλου, κοινοβουλευτικῶς ἢ ὄχι. Ἡ, διὰ νὰ τὰ κάμωμεν
λιανὰ, κατὰ πόσον θὰ ΥΠΕΚΥΠΤΕΝ ἢ ΟΧΙ εἰς τὸν κ. Βενιζέλου. Ὅσον δ' ἀφορᾷ
τὰ ἐθνικὰ ζητήματα, αὐτὰ ἦσαν ἡ ἀφορμὴ, ἢ μᾶλλον, καθ' ἡμᾶς, ἡ πρόφασις
τῆς συγκρούσεως, ὡς θὰ ὑποδείξωμεν. Καὶ ναὶ μὲν ταῦτα ἐνίσχυον, κατὰ τὸν κ.
Βενιζέλου, τὴν σύγκρουσίν του μετὰ τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἴδιον, συνεχι-
ζοντα εἰς τὴν αὐτὴν παράγραφον, ἀπέτρεπον αὐτήν.

Ἀφίνομεν κατὰ μέρος τὰ περὶ Θεοῦ καὶ Ἑλέους Του, τὰ ὁποῖα διίσχυρίζεται ὁ
κ. Βενιζέλος, ὅτι τοῦ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς, καὶ τὰ ὁποῖα ἐπανειλημμένως διὰ δημο-
σίων δηλώσεων διέψευσε. Ἄλλον μάρτυρα περὶ τοιούτων φράσεων τοῦ Βασι-
λέως ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἔχει παρὰ μόνον τὸν ἑαυτὸν του. Ἄλλὰ ἐπὶ τῆς φιλαλη-
θείας τοιοῦτου μάρτυρος δὲν δυνάμεθα νὰ στηριχθῶμεν.

Ἀφίνομεν κατὰ μέρος τὸ κατὰ πόσον αἱ ἐκλογαὶ τῆς 31ης Μαΐου ἀπέβησαν
ὑπὲρ τοῦ φιλοπολέμου προγράμματος τοῦ κ. Βενιζέλου. Κατ' αὐτὰς ὁ κ. Βενιζέ-
λος δὲν παρουσίασε φιλοπόλεμον πρόγραμμα καὶ μάλιστα τοιοῦτο ὥστε ἡ
Ἑλλάς ἔπρεπεν οὕτως ἢ ἄλλως ὅπωςδῆποτε νὰ μετάσχη τοῦ πολέμου εἰς τὸ
πλευρὸν τῆς Ἀντάντ. Ὅχι μόνον δὲ δὲν παρουσίασε τοιοῦτο πρόγραμμα, ἀλλὰ
καὶ ἐθρήνησε τὴν εὐκαιρίαν τῶν Δαρδανελλίων ὡς ὀριστικῶς ἀπολεσθεῖσαν καὶ
συνεπῶς ἐγέννησε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι δὲν πρόκειται πλέον περὶ πολέμου. Ἐνῶ
συγχρόνως ἡ Κυβέρνησις Γούναρη πιεζομένη ὑπὸ τῶν περιστάσεων, διεξήγαγε
διαπραγματεύσεις κατὰ Μάρτιον, Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον τοῦ 1915, πρὸς ἔξοδον
τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος, αἵτινες εἶσαν γνωσταὶ εἰς τοὺς ἐκλογεῖς.
Ὡστε ἡ ψῆφος τῆς 31ης Μαΐου κάθε ἄλλο ἦτο παρὰ φιλοπόλεμος.

Πώς λοιπόν έδωσε τοιαύτας εξηγήσεις εις τους φίλους του περι τής ομοιότητος τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης με τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904-1908 καὶ τὸ παρουσίασε ὑπὸ τοιαύτην ἄκακον καὶ ἀθῶαν μορφήν, ἀφοῦ ὁ ἴδιος εἰς τὰ αὐτὰ ἄρθρα, παρουσιάζει ἑαυτὸν ὡς ἀποσκοποῦντα τὴν ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ Βασιλέως διότι δὲν ἦτο τόσον κοινοβουλευτικὸς ὥστε νὰ μὴ ἔχη ἄλλην θέλησιν παρὰ τὴν τοῦ κ. Βενιζέλου;

Ὁ ἴδιος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 23ης Νοεμβρίου ὁμολογῶν, χωρὶς νὰ προσέξη, τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης λέγει:

«Μόνον διεστραμμένη ἀντίληψις βασιλοδούλων (ἅς μᾶς συγχωρήσουν οἱ ἀναγνώσται μας τὴν ἐπανάληψιν τῶν κακοζήλων ἐκφράσεων τοῦ κ. Βενιζέλου) ἠμπορεῖ νὰ ἐπιμείνη ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀφήσωμεν τοὺς ἐμπνευστὰς τῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλέως, ΕΦ' ΟΣΟΝ ΕΙΧΟΝ ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΤΟΥΤΟΝ ΕΠΙ ΚΕΦΑΛΗΣ ΤΩΝ, νὰ συμπληρώσουν μέχρι τέλους τὴν καταστροφὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ὠδήγησε τὴν χώραν».

Ἄλλὰ ὁ ἴδιος λέγει εἰς τὸ ἀκριβῶς προηγούμενον τοῦ ἀνωτέρω ἄρθρον του, τῆς 22ας Νοεμβρίου, ὅτι ὁ Βασιλεὺς «ἠδιαφέρει διὰ τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα ἢ τοῦλάχιστον τὰ ἔθετε εἰς δευτέραν μοῖραν ἀπέναντι τοῦ κυρίου σκοποῦ εἰς τὸν ὁποῖον ἀπέβλεπε: Νὰ μὴ τὰ χαλάσῃ με τὸν Κάιζερ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα». Ὡστε ὡς ἐμπνευστὴν τοῦ Βασιλέως θεωρεῖ ὁ κ. Βενιζέλος τὸν ἴδιον τὸν Βασιλέα, καὶ ἐπομένως διὰ νὰ μὴ τὸν ἔχουν ἐπὶ κεφαλῆς των οἱ σύμβουλοί του, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκδιωχθῆ ὁ Βασιλεὺς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ ἔγινε. Αὐτὴ εἶνε ἡ ομοιότης τοῦ κινήματος με τὸν καθαρῶς ἐθνικὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904-1908!

«Ἐζήτησα ἀπὸ τοὺς πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας νὰ ἐρωτήσουν τὰς κυβερνήσεις των, λέγει εἰς τὸ 27ον ἄρθρον του τῆς 21ης Νοεμβρίου, ἐὰν εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰ τμήματα τῆς Ἑλλάδος ὅσα κατὰ μεγάλην πλειοψηφίαν ἐνέκριναν τὴν πολιτικὴν μου κατῶρθωνα νὰ ὀργανώσω ἀξίαν λόγου στρατιωτικὴν δύναμιν, ἡ ὁποία νὰ ταχθῆ παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς τὸ Μακεδονικὸν Μέτωπον, θὰ ἐγινόμεν ΔΕΚΤΟΣ ΩΣ ΣΥΜΜΑΧΟΣ. Εἰς τὸ ἐρώτημα ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΛΑΒΟΝ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ».

Καὶ ἐνῶ δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν ἂν τὸν δέχωνται ὡς σύμμαχον, ὡθεὶ, εἰς τὸ κίνημα καὶ τὸν διχασμὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη διεπραγματεύετο νὰ ἐξέλθῃ ἡ Ἑλλὰς εἰς πόλεμον ΩΣ ΣΥΜΜΑΧΟΣ τῆς Ἀντάντ. (Ὅρα κατὰθεσιν Ζαΐμη). Ἀνατρέπει δὲ συγχρόνως, ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Ροκφέιγ διὰ τῆς πλαστῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας καὶ τῆς ὀργῆς τῶν Συμμάχων, ἀγνοούντων τὴν πλαστότητα τῆς ἐπιθέσεως, τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη, ἣτις διεπραγματεύετο τὴν ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος.

Καὶ δὲν ἐτελειώσαμεν ἀκόμη.

ΑΡΘΡΟΝ 38ον

(29 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟΝ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΝ ΓΚΥΤΙΕΜΕΝ. - ΑΙ ΔΗΘΕΝ ΔΙΑΛΛΑΚΤΙΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ.

Τί ἀντιφάσεις ἔχουν μεταξύ των τὰ ὅσα λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰ τρία ἄρθρα του, 27ον, 28ον καὶ 29ον τῆς 21, 22 καὶ 23 Νοεμβρίου περὶ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τί ἀντιφάσεις ἀκόμη μεγαλυτέρας πρὸς τὰ πράγματα!

Προκειμένου ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Θεσσαλονίκην, διὰ νὰ διχάσῃ τὴν Ἑλλάδα, παραγγέλλει διὰ τοῦ κ. Ζαΐμη εἰς τὸν Βασιλέα, ὡς διατείνεται ὁ ἴδιος, ὅτι ἐὰν οὗτος ἐμμένῃ εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος εἶνε ὁ κ. Βενιζέλος ἀποφασισμένος «ΟΥΧΙ ΝΑ ΑΝΑΛΑΒΗ ΑΓΩΝΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ, ἀλλὰ νὰ προβῆ εἰς τὸν διχασμὸν τοῦ κράτους, καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον ἦτο διατεθειμένον νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀναγκαίας θυσίας, διὰ ν' ἀποτραποῦν οἱ κίνδυνοι τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησεν ἡ γερμανόφιλος πολιτικὴ». (27ον ἄρθρον του τῆς 21ης Νοεμβρίου).

Καὶ εὐθὺς μετὰ τοῦτο μεταβαίνει εἰς Χανιά τῆς Κρήτης καὶ ἀνακηρύσσεται ὡς προσωρινὴ κυβέρνησις ὑπὸ διαδηλώσεως τῶν φίλων του, ἦτις (ἄρθρον του 29 τῆς 23ης Νοεμβρίου) «ΑΠΕΔΟΚΙΜΑΣΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΚΑΙ ΕΖΗΤΩΚΡΑΥΓΑΣΕΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ». Ἄλλὰ τότε, λέγει ἐψυχρόλουσε τοὺς διαδηλωτὰς διὰ τῶν λόγων του ποὺ θὰ παραθέσωμεν παρακάτω. Ἄλλ' ὅλοι οἱ ἐν Ἑλλάδι οἰκοῦντες καὶ παροικοῦντες γνωρίζουν πολὺ καλά πῶς ὀργανοῦνται αἱ βενιζελικαὶ διαδηλώσεις καὶ ποῖα εἶνε ἡ τεχνικὴ των. Ὅλοι γνωρίζουν ὅτι τὰ ἐν διαδηλώσει βενιζελικὰ πλήθη διαδηλοῦν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εὐαρεστεῖ τὸν κ. Βενιζέλον, ἀνταποκρίνεται εἰς τοὺς καθαυτὸ σκοποὺς του καὶ διὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ὁποῖου προετοιμάζουν τὰ «πλήθη», οἱ μεμνημένοι εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ κ. Βενιζέλου. Αἱ δῆθεν ψυχρολουσίαι του ἀποτελοῦν καὶ αὐταὶ τμῆμα τῆς ὅλης σκηνοθεσίας. Τίς ἀγνοεῖ ταῦτα ἐν Ἑλλάδι;

Εἶπε δὲ τότε πρὸς τοὺς διαδηλωτὰς:

«Εὐχομαι ὅπως τὸ Στέμμα καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν, ἀπαλλασσόμενον κακῶν συμβούλων, καὶ τιθέμενον ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, τραπῆ ἀποφασιστικῶς πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν ὁποῖαν ἐπιτακτικῶς ὑποδεικνύουν τὰ ἔθνικα συμφέροντα».

Καὶ ὅμως οἱ «κακοὶ σύμβουλοι» τοῦ Βασιλέως εἶχον ἀπομακρυνθῆ τοῦ ἐπιτελείου καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τούτου ἐτέθη στρατηγὸς τοῦ ὁποῖου τὰ πρὸς τὴν Ἄντάντ εὐμενῆ αἰσθήματα δὲν ἐτίθεντο παρ' οὐδενὸς ἐν ἀμφιβολίᾳ. Καὶ ὅμως ἀπὸ μηνῶν εἶχε σχηματισθῆ ἡ κυβέρνησις Ζαΐμη, τοῦ ὁποῖου τὰ φιλικὰ πρὸς

τὴν Ἀντάντ αἰσθήματα οὐδ' αὐτοὶ οἱ Σύμμαχοι ἔθετον ὑπὸ ἀμφιβολίαν καὶ ἤτις εὐθύς ἀμέσως ἐπελήφθη διαπραγματεύσεων πρὸς ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Καὶ ὅμως τὸν βίον τῆς κυβερνήσεως ταύτης κατέστησεν ἀδύνατον διὰ τῶν καθημερινῶν διαβολῶν τοῦ πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἀντάντ, καὶ τέλος, διὰ τῆς ὑπὸ φίλων τοῦ καὶ συνεπῶς ἐν γνώσει τοῦ, καὶ κατ' ἐντολήν τοῦ, σκηνοθετηθείσης πλαστῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας συνεργαζομένων μετὰ τοῦ Ροκφέιγ, ὅπως προκληθῆι κατάληψις τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Ἀπεκαλύφθησαν ἀργότερα πάντα ταῦτα ὑπὸ αὐτῶν τούτων τῶν γαλλικῶν ἀνακριτικῶν ἀρχῶν καὶ τὰ ἐξεθέσαμεν ἐν πλάτει εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας. Ἄλλ' εἰς τὰς ἀποκαλύψεις ταύτας, δὲν ἀπήντησε τίποτε, κατὰ τὸ σύστημά τοῦ.

Γράφει εἰς τὸ 29ον ἄρθρον τοῦ ὅτι μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς Θεσσαλονίκης, δηλ. μετὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ διχασμὸν τοῦ κράτους, ἀπήντησεν εἰς ἐρώτησιν τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ Βασιλέως Σκουμπουρδῆ, διαμνηυθεῖσαν εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ Διαμαντίδη, παραμείναντος ἐν Ἀθήναις, «ἂν ἡ πρόθεσις τοῦ Βασιλέως (δηλ. ἡ ἔξοδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος) ἐπραγματοποιεῖτο, θὰ ἐνίσχυα τὸ Στέμμα μὲ ὅλας μου τὰς δυνάμεις, ἔτοιμος νὰ πράξω τοῦτο καὶ χωρὶς κἂν ἐγὼ ἢ οἱ φίλοι μου νὰ μετάσχουν τῆς νέας κυβερνήσεως, ἐὰν τοῦτο διηκόλυνε τὸν Βασιλέα».

Καὶ ὅμως! ἐνῶ ἔλεγεν ὅτι τοιαύτας εἶχε προθέσεις, εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξηρέθιζε τοὺς Συμμάχους κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς τοῦ διὰ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ μετ' αὐτήν. Τὴν 9)22 Σεπτεμβρίου οἱ «Τάιμς» τοῦ Λονδίνου ἐπὶ τῇ βάσει ἀνταποκρίσεως βενιζελικῆς πηγῆς, τὴν ὁποίαν δὲν ἀποκαλύπτουν, ἀπεκάλουν τοὺς ὑπουργοὺς τῆς διαδεχθείσης τὴν κυβέρνησιν Ζαίμη, κυβερνήσεως Καλογεροπούλου «βασιλικά νευρόσπαστα» «ραδιούργους» κλπ. Τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου ἢ «Ἡχὼ τῶν Παρισίων» ἔγραφε διὰ τὴν κυβέρνησιν Καλογεροπούλου τὰ ἑξῆς: «Μία τῶν σπουδαιότερων πατριωτικῶν ἐφημερίδων τῶν Ἀθηνῶν, ἡ «Πατρίς», διεμαρτύρητο χθὲς ἐναντίον μιᾶς κωμωδίας», τὴν ὁποίαν σκηνοθετοῦν, ὅπως ἐξαπατήσουν τοὺς Συμμάχους. Ἄς μείνη ἡσυχος ἡ «Πατρίς», οἱ Σύμμαχοι δὲν εἶνε διατεθειμένοι νὰ ἀφήσουν νὰ κοροϊδευθοῦν».

Καὶ ἐνῶ ὁ Βασιλεὺς ἐτηλεγράφει τὴν 3)16 Σεπτεμβρίου 1916 εἰς τὸν ἀδελφόν τοῦ πρίγκηπα Ἀνδρέαν εἰς Λονδίνον: «Ἐδήλωσα ἤδη ὅτι εἶμαι ἔτοιμος νὰ συμμετάσχω τοῦ πολέμου εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, ὑπὸ τινὰς ὅρους, οἵτινες θὰ καθίστων τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος ὠφέλιμον εἰς τὰ συμφέροντά της. Εἶμαι ἔτοιμος νὰ διαπραγματευθῶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην», ἐνῶ ἡ κυβέρνησις Καλογεροπούλου τὴν 6)19 Σεπτεμβρίου ἐτηλεγράφει εἰς Παρισίους καὶ Λονδίνον κατηγορηματικῶς τὴν Ἑλληνικὴν συμμετοχὴν εἰς τὸν πόλεμον, ἐνῶ ἡ αὐτὴ κυβέρνησις μὴ λαμβάνουσα ἀπάντησιν ἐπαναλαμβάνει τὴν 15)28 Σεπτεμβρίου τὴν προσφορὰν της ἐντονώτερον, δηλοῦσα ὅτι ἦτο ἔτοιμος νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἐὰν ἡ Ἀντάντ τῆς παρεῖχε τὴν στρατιωτικὴν καὶ οἰκονο-

μικτή συνδρομή της, ο Ίσβόλσκυ έτηλεγράφει εκ Παρισίων, ήδη από τής 5)18 Σεπτεμβρίου εις Πετρούπολιν ότι «ο Μπριάν με πληροφορεί ότι τὸ νέον ὑπουργεῖον (Καλογεροπούλου) ἐσχηματίσθη ἐκ Θεοτοκικῶν καὶ ἀντιβενιζελικῶν, ἐπομένως ἐκ δεδηλωμένων ἐχθρῶν τῆς Ἀντάντ». Ὁ μακαρίτης Καλογερόπουλος παλαιὸς γαλλόφιλος ἀπὸ τὴν κορυφὴν ἕως τὰ νύχια, ἦτο ἐχθρὸς τῆς Ἀντάντ! Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Καραπᾶνος ἦτο γερμανόφιλος! Αὐταὶ ἦσαν αἱ πληροφορίες, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Μπριάν!

Καὶ ἐνῶ ἡ κυβέρνησις αὕτη τοῦ μακαρίτου Καλογεροπούλου διαβαλλομένη ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τῶν ὀργάνων του, ματαιῶς προσέφερε τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον, ἐνῶ ὁ Βασιλεὺς ἐδήλου ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος, ὁ κ. Βενιζέλος ἐπεβιβάζετο διὰ νὰ μεταβῆ εἰς Θεσσαλονίκην ὅπως διχάσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅστις μετ' ὀλίγον θὰ ἀγορευθῆ εἰς Χανιά εὐχόμενος «ὅπως τὸ Στέμμα καὶ τὴν τελευταίαν ἔστω στιγμὴν, ἀπαλλασσόμενον κακῶν συμβούλων καὶ τιθέμενον ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων τραπῆ ἀποφασιστικῶς πρὸς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐπιτακτικῶς ὑποδεικνύουν τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα», συγχρόνως ἐδημοσίευσεν εἰς τοὺς «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου «ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ» τὸ ἐξῆς:

(«Τάϊμς» 27 Σεπτεμβρίου ν. ἡμερ.) «Εἰδοποίησα τὸν Βασιλέα δι' ἑνὸς τῶν πρέσβεων τῆς Ἀντάντ ὅτι δὲν εἶχε καιρὸν νὰ χάνῃ ὅπως σῶσῃ τὸν τόπον. Προσεφέρθη νὰ παραιτηθῶ πάσης ἀξιώσεως πρωθυπουργίας ὅπως διευκολύνω τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός του πρὸς τὸν τόπον... ὅλα ἐπὶ ματαίῳ καὶ εἶμαι ἤδη ἀναγκασμένος νὰ ὑποκύψω εἰς τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ... Ἐδίστασα πρὶν ἢ λάβω τὴν ὑψίστην ταύτην ἀπόφασιν. Καὶ τὴν λαμβάνω μόνον διότι εἶμαι ἀπολύτως πεπεισμένος ὅτι Αἱ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ Εἰς τὸν ΠΟΛΕΜΟΝ ΤΑΣ ὍΠΟΙΑΣ ΚΑΜΝΟΥΝ Οἱ ΣΗΜΕΡΙΝΟΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Δηλ. ἡ Κυβέρνησις Καλογεροπούλου) ΔΕΝ ΕἶΝΕ ΕἰΛΙΚΡΙΝΕΙΣ... Δὲν εἶμαι ἐπαναστάτης, τὸ κίνημά μου ΔΕΝ ΣΤΡΕΦΕΤΑΙ ΚΑΘΟΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἢ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ».

Οὕτω, αἱ Κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων περιπεπλεγμένοι εἰς τὸ δίκτυον τοῦτο τῶν ἐξ Ἀθηνῶν πληροφοριῶν τῶν πρέσβεων των, ἀντιφατικῶν πρὸς ἀλλήλας, θέλουσαι νὰ πιστεύσωσι τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ ἐπηρεαζόμεναι ἀπὸ τὰς ραδιουργίας τοῦ Ροκφέιγ, περὶ ὧν θὰ ὁμιλήσωμεν, ὅστις ἤγε καὶ ἔφερε τὸν Γκυγιεμέν, ἐν πλήρει συνεννοήσει μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, κλονιζόμεναι ἀπὸ τὰς ἐπικλήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅπως μὴ δίδωσι πίστιν εἰς τὰς τόσον σαφεῖς προτάσεις τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεώς του περὶ ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος, εὐρίσκοντο ἐν ἀμηχανίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου. Κατηνάλισκον τὸν καιρὸν των εἰς ματαίαις συζητήσεις μετὰ τῶν πῶς θὰ ἀπαντήσουν εἰς τὰς τόσον σαφεῖς προτάσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τί θὰ ζητήσουν ἀπὸ αὐτήν. Ὁ κ. Ν. Πολίτης, ΑΥΤΟΣ ΟΥΤΟΣ ὁ κ. Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ, εἰς ἐμπιστευτικόν του τηλεγράφημα ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον πρέσβυν ἐν Παρισίοις, φέρον τὴν ὑπογραφὴν του καὶ σταλὲν ὑπηρεσιακῶς τὴν 24 Σεπτεμβρίου (7 Ὀκτωβρίου) καὶ εἰς τὸ ὅποιον θὰ ἐπανέλθωμεν βραδύτερον, ὀνομάζει ΧΑΩΔΗ τὴν τοιαύτην διπλωματίαν τῆς

Ἐντάντ ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος. Λέγει ὁ κ. Ν. Πολίτης πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον:

«Ὁφείλω νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι ἔπραξα τὸ πᾶν διὰ νὰ διευκολύνω τὸ ἔργον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἐντάντ. Δύο φορές, ὑπέδειξα εἰς τὸν ἀρχαιότερον ἐξ αὐτῶν ὅτι ὁ κ. Καλογερόπουλος ἦτο ἔτοιμος νὰ παραιτηθῆ, ἐὰν δὲν ἔχαιρε τῶν συμπαθειῶν τῆς Ἐντάντ, ἢ νὰ ἀφήσῃ νὰ ἀποχωρήσουν ἐκ τῆς Κυβερνήσεως ἐκείνους ἐκ τῶν συναδέλφων του, τῶν ὁποίων ἡ ἐν τῇ Κυβερνήσει παρουσία ἀπετέλει ἐμπόδιον εἰς ἐπιθυμητὴν προσέγγισιν. Ἀλλὰ ὁ Σερ Φρ. Ἑλλιοτ τὴν πρώτην φοράν μοῦ ἀπήντησεν ὅτι δὲν εἶχεν ὁδηγίας καὶ τὴν δευτέραν φοράν, ἐνώπιον τοῦ Ρώσσου συναδέλφου του, ὅτι προτιμότερον νὰ ἀναμένωμεν. Ἐπίσης ματαίως ἐπέμεινα ὅπως αἱ κυβερνήσεις των εὐδοκῆσουν νὰ δώσουν τὸ ταχύτερον μίαν ἀπάντησιν εἰς τὴν πρότασίν μας τῆς 6)19 Σεπτεμβρίου (δηλ. περὶ ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος), ἀφίνων μάλιστα νὰ ἐννοηθῆ ὍΤΙ ἌΝ Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΕΔΙΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ 3ην ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΝ ΤΗΣ ΝΟΤΑΣ ΜΑΣ θὰ ἐπέφερε τὴν ὀριστικὴν συμφωνίαν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξοδὸν μας ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς ὠρισμένην ἡμερομηνίαν».

Καὶ ὁ μαρτυρῶν ταῦτα δὲν εἶνε κανεὶς «γερμανόφιλος», «κακὸς σύμβουλος τοῦ Βασιλέως», ΑΛΛ' ΑΥΤΟΣ ΟΥΤΟΣ Ο κ. Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ!

Τί ἤθελον λοιπὸν αἱ Σύμμαχοι δυνάμεις ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα; Οὔτε καὶ αὐτοὶ δὲν ἤξευραν τί ἤθελον! Εἰς τοιοῦτο χάος (φράσις τοῦ κ. Ν. Πολίτου) ἔπεσαν ἡ ἐν Ἑλλάδι διπλωματία των, χάρις εἰς τὰς ραδιουργίας τοῦ κ. Βενιζέλου!

Ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν τριῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου τῆς 21ης, 22ας καὶ 24ης Νοεμβρίου.

Λέγει, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης τὸ ἔκαμε δι' ἐθνικοὺς μόνον λόγους, καὶ οὐχὶ μὲ ἀρχικὸν σκοπὸν νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Βασιλέα, λέγει εἰς τὸ 29ον ἄρθρον του τῆς 23 Νοεμβρίου, ὅτι εἰς τοὺς ὑποδεχθέντας αὐτὸν ἐν Χανίοις φίλους του διαδηλωτάς, ἀποδοκιμάζοντας τὸν Βασιλέα καὶ ζητωκραυγάζοντας ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας (καὶ εἶπομεν ὅτι ὅλοι γνωρίζετε πῶς προετοιμάζονται ταῦτα εἰς τὰς βενιζελικὰς διαδηλώσεις), ἐπέτυχεν ψυχρολουσίαν διὰ τῶν λόγων του «εὐχομαι ὅπως τὸ Στέμμα καὶ τὴν τελευταίαν ἔστω στιγμὴν... τραπῆ ἀποφασιστικῶς πρὸς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐπιτακτικῶς ὑποδεικνύουσι τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα».

Καὶ ἐνῶ ἔχυνεν, ὡς λέγει, τὴν ψυχρολουσίαν ταύτην, καὶ ἐνῶ διεδήλου διὰ τῶν «Τάϊμς» ὅτι δὲν εἶνε ἐπαναστάτης καὶ ὅτι τὸ κίνημά του ΔΕΝ ΣΤΡΕΦΕΤΑΙ ΚΑΘΟΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἢ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ, συγχρόνως ἐτηλεγράφει ἐκ Κρήτης εἰς Ἀθήνας πρὸς τὸν Γκυγιεμέν:

«...ΕΑΝ ΑΦΙΧΘΕΙΣ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ, ΗΝΑΓΚΑΣΘΗΝ ΝΑ ΔΗΛΩΣΩ ΟΤΙ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΜΟΥ ΔΕΝ ΕΣΤΡΕΦΕΤΟ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟ ΕΚΑΜΑ ΜΟΝΟΝ ΚΑΙ ΜΟΝΟΝ ΟΠΩΣ ΜΗ ΕΚΘΕΣΩ ΤΑΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ΑΛΛΩΣ ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ ΠΕΠΕΙΣΜΕΝΟΣ ΟΤΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΑΡΕΔΩΣΕΝ ΕΑΥΤΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ ΟΡΙΣΤΙΚΩΣ ΚΑΙ ΑΜΕΤΑΚΛΗΤΩΣ».

Τὸ κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος τούτου τοῦ κ. Βενιζέλου μετεβιβάσθη ὑπὸ

του Γκυγιεμέν εις τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, τὸ ὁποῖον ἀνεκοίνωσεν αὐτὸ εἰς τὸν Ἰσβόλσκυ, οὗτος δὲ τὸ ἐτηλεγράφησεν εἰς Πετρούπολιν τὴν 2)15 Ὀκτωβρίου καὶ εὕρισκετο εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1922 τῆς Ρωσικῆς Διπλωματικῆς Βίβλου.

Καὶ ἐρωτῶμεν: πότε λέγει τὴν ἀλήθειαν ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ κινήματος; Εἰς τοὺς «Τάϊμς» ἢ εἰς τὸν κ. Γκυγιεμέν; Εἰς τοὺς φίλους του ὅταν τοὺς ἐξηγοῦσε τότε, ὡς λέγει, ὅτι τὸ κίνημα εἶνε ὅμοιον μὲ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904-1908, ἢ εἰς τὸν Γκυγιεμέν; Εἰς τοὺς σημερινοὺς ἀναγνώστας του, ὅταν λέγη ὅτι ἔχυσεν ψυχρολουσίαν εἰς τὰς ἀντιβασιλικὰς καὶ ἀντιδυναστικὰς κραυγὰς τῶν ἐν Χανίοις διαδηλωτῶν του, ἢ εἰς τὸν κ. Γκυγιεμέν;

Καὶ ἐπειδὴ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ ἀπαντήσῃ, ἀπαντῶμεν ἡμεῖς.

ΕἰΣ ΤΟΝ ΓΚΥΓΙΕΜΕΝ!

Καὶ ἔπειτα ἀπορεῖ ὁ κ. Ν. Πολίτης εἰς τὸ πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον προμνησθὲν τηλεγράφημά του, διατὶ ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις εἰς τὰς προτάσεις των περὶ ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος, δὲν ἐλάμβανον ἀπὸ τὰς ἐν ἀμηχανίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου Δυνάμεις μίαν ἀπάντησιν!

Καὶ δὲν ἐτελειώσαμεν ἀκόμη.

ΑΡΘΡΟΝ 39ον

(30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. - ΔΥΟ ΕΚΑΤΟΜ. ΦΡΑΓΚΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ ΔΙΑ «ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ».

Εἰς τὸ 29ον ἄρθρον του τῆς 23ης Νοεμβρίου ὁ κ. Βενιζέλος ἀναφέρει τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα ἐπέτυχεν ἡ Ἑλλάς, ὡς λέγει, διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης. Τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀκεραιότητός της, τὴν ἀνάκτησιν τῆς Μακεδονίας, τὸν ὀριστικὸν τίτλον κυριαρχίας ἐπὶ τῶν νήσων, τὴν ἀνάκτησιν τῆς Βορ. Ἠπείρου καὶ τὴν ἐπιδίκασιν τῆς Θράκης μέχρι Τσατάλτζας, καὶ τὴν παραχώρησιν τῆς Σμύρνης καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν Δωδεκανήσων καὶ τὴν προδιαγραφὴν τῆς τύχης τῆς Κύπρου.

Ἄς ἀφήσωμεν πρὸς τὸ παρὸν ὅτι τὰ περισσότερα τούτων ἦσαν ἐπὶ τοῦ χαρτίου μόνον, ὅπως ἀπεδείξαμεν ἤδη διὰ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν, ἃς ἀφήσωμεν τὸ ὅτι ἐὰν δὲν ἔφερε διὰ σκευωρίας ὁ κ. Βενιζέλος τοὺς Ἀγγλογάλλους εἰς Θεσσαλονίκην, οὔτε κίνδυνος τῆς ἑλληνικῆς ἀκεραιότητος θὰ ὑφίστατο, οὔτε ἀνάγκη ἀνακτήσεως τῆς Μακεδονίας, οὔτε ἀπώλεια τῆς Βορ. Ἠπείρου, καὶ ἃς ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο τοῦ κ. Βενιζέλου. Τί θὰ ἐπάθαινε ἡ Ἑλλάς ἐὰν δὲν ἐγίνετο τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης.

Θὰ ἐπάθαινε ἀπλούστατα τὸ ἐξῆς: Θὰ ἀπετελειῶνε ἡ Κυβέρνησις Ζαίμη, ἢ

ἔστω καὶ ἡ Κυβέρνησις Καλογεροπούλου, τὰς διαπραγματεύσεις μὲ τὴν Ἄνταντ καὶ θὰ ἐξήρχετο ἡ Ἑλλάς τῆς οὐδετερότητος, ὡς σύμμαχος τῆς Ἄνταντ, μὲ τὸν Βασιλέα τῆς ἐπὶ κεφαλῆς καὶ μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους ἠνωμένας, ὁπότε καὶ τὰ ἀποκτήματα αὐτῆς θὰ ἦσαν ἀσφαλῆ καὶ ὄχι χάρτινα. Καὶ ἂν μᾶς ἐρωτήσῃ ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ποῖος σᾶς ἠμπόδισε καὶ μετὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης νὰ ἐξέλθῃτε τῆς οὐδετερότητος; θὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν. Σεῖς ὅστις διὰ τῶν ραδιουργιῶν σας κατεστήσατε ἀδύνατον τὸν βίον τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, κατεστήσατε ἀδύνατον τὸν βίον τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, ὅστις κατηγγείλατε τὸν Βασιλέα ὡς ἐχθρὸν τῆς Ἄνταντ, ἐνῶ οὗτος ἐπρότεινε εἰς αὐτὴν τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῆς οὐδετερότητος, σεῖς ὅστις ὄχι μόνον σεῖς προσωπικῶς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ψευδολογιῶν τοῦ Ροκφέιγ παρεστήσατε ὅλην τὴν πολιτικὴν Ἑλλάδα, πλὴν ὑμῶν, ὡς γερμανόφιλον, ὅστις διὰ τοῦ τρόπου τούτου, παρημποδίσσατε πᾶσαν πρόοδον τῶν διαπραγματεύσεων τοῦ Βασιλέως, τοῦ κ. Ζαΐμη, τοῦ Καλογεροπούλου, τοῦ κ. Καραπάνου μετὰ τῆς Ἄνταντ, καὶ προεκαλέσατε τὴν σχετικῶς μὲ τὴν Ἑλλάδα χαώδη κατάστασιν τῆς Ἀνταντικῆς διπλωματίας, τὴν ὁποῖαν τόσον παραστατικῶς περιγράφει αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Ν. Πολίτης, εἰς τὸ τηλεγράφημά του πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον τῆς 24ης Σεπτεμβρίου (παλ. ἡμερ.) περικοπὴν τοῦ ὁποῖου ἀνεφέραμεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας. Ἡ μήπως θὰ ἰσχυρισθῇ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ὅταν θὰ ἐξήρχετο ἐκ τῆς οὐδετερότητος μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος ὁ Βασιλεὺς, δὲν θὰ εἶχε τὰ πλεονεκτήματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶχεν ὁ κ. Βενιζέλος ἐξελθὼν τῆς οὐδετερότητος μὲ τὸν στρατὸν τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης; Μὰ θὰ ἦτο ἀστείότης ὁ τοιοῦτος ἰσχυρισμός! Καὶ ὅμως, ἂν δὲν τολμᾷ νὰ τὸ εἴπῃ καθαρά, τὸ λέγει ἐν ὑποκρούσει. Εἰς τὸ 29ον ἄρθρον του τῆς 23 Νοεμβρίου ἀναγράφει:

«Ἐνῶ πραγματικῶς καὶ διχασθεῖσα εἰς δύο ἡ Ἑλλάς, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιβολῆς τῆς προσωπικῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλέως, κατῶρθωσε νὰ δώσῃ εἰς τὸν συμμαχικὸν στρατὸν τῆς Θεσσαλονίκης τὴν σοβαρὰν ἐκείνην ἐνίσχυσιν, ἡ ὁποία ἐπέτρεψε τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐπιθέσεως καὶ τὴν διάρρηξιν τοῦ βαλκανικοῦ μετώπου, ἥτις ἔφερε ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ἀναγνώρισιν ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ ἐπιτελείου, ὅτι ὁ πόλεμος ἐχάθη διὰ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας».

Ἄνεφέραμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον, ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Λούδενдорφ τὰς περικοπὰς αἰτινες ἀποδεικνύουν, ὅτι ὁ πόλεμος ἐχάθη διὰ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας, ἐκ τῆς ἀποτυχίας των κατὰ τὰς ἐν Γαλλίᾳ μάχας τοῦ 1918. Καὶ ὅτι ἀπὸ τὸν Αὐγουστον τοῦ 1918 ἀνεγνώρισεν ἡ Γερμανία καὶ ἐπεζήτησε τὴν εἰρήνην καὶ ὅτι ἐκ τούτου ἐπῆλθε κλονισμὸς εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἡ διάρρηξις τοῦ βαλκανικοῦ μετώπου. Οὔτε δύναμαι νὰ ἐπανέρχωμαι εἰς τὰ αὐτὰ πράγματα

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐνίσχυσιν τὴν ὁποῖαν ἔδωσε τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὸν Συμμαχικὸν στρατὸν, χωρὶς νὰ θέλω νὰ μειώσω τὰς θυσίας τὰς ὁποῖα εἶς ἕκαστος πολεμιστῆς προσέφερεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, δὲν δύναμαι ὅμως νὰ μὴ ἀναφέρω πῶς περιγράφει τὴν ἐνίσχυσιν ταύτην ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Σα-

ράϊγ εις τήν «Παρισινήν Ἐπιθεώρησιν» τῆς 15ης Δεκεμβρίου 1919, σελ. 694-700. Δὲν θίγει τοῦτο τὸν ἕνα ἕκαστον πραγματικῶς πολεμήσαντα καὶ χύσαντα τὸ αἷμα του. Θίγει ὅμως καὶ καιριώτατα, τὸν δημιουργὸν τοῦ κινήματος τὸν κ. Βενιζέλον καὶ τὸ ἔργον του. Λέγει ὁ Στρατηγὸς Σαράϊγ:

«Δὲν ἠδυνάμην νὰ μεταβῶ πρὸς ὑποδοχὴν του (τοῦ κ. Βενιζέλου) κατὰ τὴν ἀφίξιν του (δηλ. εἰς Θεσσαλονίκην). Ἡ Κυβέρνησις του δὲν εἶχεν ἀναγνωρισθῆ (δηλ. ἀπὸ τὰς Δυνάμεις). Ἄλλὰ ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ἐγένετο Θεσσαλονικεὺς!... ἀφοῦ ἔδει νὰ συζητῶ μετ' αὐτοῦ ζητήματα ἀφορῶντα τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς, ἔπρεπε νὰ τοῦ γίνῃ καλὴ ὑποδοχὴ. Ἐλήφθησαν λοιπὸν μέτρα ὅπως ἐκραγῆ εἰς ἐνθουσιασμός. ΑΥΘΟΡΜΗΤΟΣ Ἡ ΟΧΙ καὶ ἔτσι ἡ ἡμέρα ἐπέρασεν ὠραία!...

»Ἀλλὰ ἀφοῦ ὁ Βούλγαρος καθίσταται ἡ μόνη ἀπασχόλησις διὰ νὰ πολεμήσωμεν ἐχρειάζοντο στρατιῶται καὶ ἀκόμη στρατιῶται. Καὶ ἰδοὺ ἡ δυσκολία. Οἱ ἐθελονταὶ μᾶλλον ἐσπάνιζαν.

«...Ἄλλ' ὁ Βενιζέλος ἐν τούτοις δὲν ἀπέκαμνε καὶ ὡς νέος Σίσυφος, ἀπειρᾶτο καθ' ἡμέραν νὰ φέρῃ εἰς τὸ τέρμα τὸν πάντα ἐπανακυλιόμενον βράχον τῆς ἐπιστρατεύσεώς του. Πόσα χωρία ἐδέησε νὰ περισφιχθῶσι διὰ νὰ χορηγησῶσι τοὺς ἄνδρας ποὺ ἀπητοῦντο ἀπὸ αὐτά. Πόσοι πυροβολισμοὶ ἀντηλλάσσοντο εἰς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ ἀλλαχοῦ διὰ νὰ ἐμποδισθῶσιν οἱ ἔφεδροι ἀπὸ τοῦ νὰ φεύγῃ διὰ θαλάσσης ἢ εἰς τὰ δάση! Πόσοι λιποτάκται ἢ ἀνυπότακτοι, ἐγίνοντο δεκτοί, ἀπεκρύπτοντο, περιεθάλλοντο εἰς τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἄθω. Μετὰ μόχθου συνεπῶς ἔφθانون εἰς τὸν σχηματισμὸν των, αἱ βενιζελικαὶ μονάδες, εἰς τὰς ὁποίας παρείχομεν, ἄλλως τε ἀποσκευὴν, ἐνδυμασίας, τροφίμα. Τὴν 22αν Ὀκτωβρίου (ν. ἡμερ.), ἐν τούτοις κατωρθώθη νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὸ μέτωπον ἕνα τάγμα... Τὸ νὰ τεθοῦν χίλιοι ἄνδρες ἐπὶ ποδὸς πολέμου, ὅταν γίνεται ἔκκλησις εἰς τοὺς ἐθελοντάς ὅλης τῆς Ἑλλάδος, δὲν εἶνε πρᾶγμα διὰ νὰ γεννηθῇ ἐνθουσιασμός... ἄλλως τε ἐδέησε νὰ ἀναμείνωμεν μέχρι τῆς 14 Νοεμβρίου ὅπως ἄλλα δύο τάγματα ἀποσταλοῦν πρὸς συνάντησιν τοῦ πρώτου τάγματος. Ἀκόμη τὸν Μάρτιον τοῦ 1917 δὲν εἶχε σχηματισθῆ παρὰ μία μεραρχία μετρία συντάγματα πεζικοῦ καὶ μετρία πυροβολικὸν εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν. Τὴν 19ην Ἰουνίου, ἡ μεραρχία τοῦ ἀρχιπελάγου ἐτελείωνε τὴν ἀποβίβασίν της εἰς Θεσσαλονίκην. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παραιτήσεως τοῦ Βασιλέως μία τρίτη μεραρχία, λεγομένη τῆς Κρήτης, συνεπλήρου τὸ ὅλον τοῦ στρατοῦ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης... Ἦτο καὶ αὐτὸ κᾶτι βέβαια...»

«...Ἄλλὰ με ποίαν τιμὴν ἐξηγοράζετο ἡ στρατιωτικὴ αὐτὴ συνδρομή; Ἄρκεῖ νὰ κάμῃ κανεὶς νὰ παρελάσῃ μερικαὶ ἀπὸ τὰς δυσκολίας τῆς ἐπιστρατεύσεως ταύτης, καὶ νὰ μὴ ἀποκρύψῃ κανεὶς πλέον τὰ ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα ἄφηνε νὰ γεννοῦν ἢ προεκάλει ἡ Βενιζελικὴ Κυβέρνησις.»

«Ἰδοὺ τί τηλεγραφήματα ἔστειλε:

»Εἰς Κρήτην, εἰς περιοχὰς αὐτῆς, ἡ ἐπιστράτευσις παρουσίαζε μετρίαν μόνον ἀπόδοσιν. “ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΕΥΤΑΣ ΝΑ ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΣΟΥΝ ΤΟΝ ΖΗΛΟΝ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΩΣΑΤΕ ΤΟΥΣ ΒΟΗΘΗΜΑ ΕΚ 500 ΔΡΑΧΜΩΝ”.

»Εἰς Μυτιλήνην, μία κωμόπολις ἐξεγείρεται. “ΖΗΤΩ ΕΝΑ ΛΟΧΟΝ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΟΝ ΤΟΥ ΕΚΚΡΕΜΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ”.

»Ἐν Κρήτῃ ὁ Βενιζέλος διατάσσει νὰ πληρώνωνται τὰ ἐπιχορηγήματα προτοῦ οὔτοι νὰ προσέλθωσι.

»Εἰς τὴν Σάμον Κυβερνητικὸς ἀντιπρόσωπος διὰ νὰ κάμη νὰ σπεύσωσιν οἱ μὴ προσερχόμενοι, προτείνει νὰ δοθῇ ὑπόσχεσεις γαιῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ. “ΕΑΝ ΕΙΝΕ ΑΝΑΓΚΗ, ΤΗΛΕΓΡΑΦΕΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΝΗΣΟΝ ΕΙΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ, ΚΑΜΕΤΕ ΝΑ ΚΥΡΙΑΡΧΗΣΗ Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ”.

»Καὶ ὅταν ὁ Ζοννάρ φθάει εἰς Ἑλλάδα διὰ νὰ ἐπιβάλη τὴν ἔξωσιν τοῦ Βασιλέως, 700 ἄνδρες τῆς Μεραρχίας Ἀρχιπελάγους φεύγουσι λιποτακτοῦντες...»

Αὐτὴ ἦτο ἡ στρατιωτικὴ συμβολὴ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης! ὅπως τὴν περιγράφει ὄχι ἄλλος τις, ἀλλ’ ὁ στρατηγὸς Σαράιγ τῷ 1919.

Ἐὰν ὁμως ἐξήρχετο ὁ Βασιλεὺς τῆς οὐδετερότητος, ὅπως ἤθελε καὶ ἐπρότεινε καὶ ὁ ἴδιος προσωπικῶς καὶ διὰ τοῦ κ. Ζαίμη καὶ διὰ τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, ἡ στρατιωτικὴ συνδρομὴ εἰς τοὺς Συμμάχους θὰ ἦτο ὀλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς στρατός, πειθαρχῶν καὶ παρεσκευασμένος. Ἀλλ’ αὐτὸ δὲν τὸ ἤθελεν ὁ κ. Βενιζέλος, διότι τότε πῶς θὰ ἐξεδίωκε τὸν Βασιλέα;

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ 28ον ἄρθρον τοῦ τῆς 22ας Νοεμβρίου περιγράφει μελοδραματικῶς τοὺς δισταγμοὺς τῆς συνειδήσεώς του, κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν του πάλιν προτοῦ λάβῃ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐκκινήσῃ διὰ τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ προσθέτει. «Ἀλλ’ ἂν ὑπελείπετο ἀκόμη καὶ ὁ ἐλάχιστος δισταγμός, τοῦτον διεσκέδασεν ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος εἰς Θεσσαλονικὴν». Θέλει νὰ εἰπῇ ὅτι ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος εἰς Θεσσαλονικὴν τῆς 17ης Αὐγούστου ἐγένετο ἐν ἀγνοίᾳ του καὶ ὄχι κατ’ ἐντολὴν του. Ἀστειεύεται; Ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὸ 27ον ἄρθρον τοῦ τῆς προηγουμένης ἡμέρας 21ης Νοεμβρίου, ὁμιλῶν περὶ τῶν ἐκβιαστικῶν ἀπειλῶν τοῦ Σαράιγ πρὸς τὸν κ. Ἄλ. Ζάνναν, ὅτι θὰ ἐγκαταστήσῃ σερβικὴν διοίκησιν ἐν Θεσσαλονικίᾳ, προφανῶς διὰ νὰ τοὺς κάμη νὰ ἐπισπεύσουν τὸ κίνημα ποῦ ἀπὸ τόσον καιρὸν ὑπέσχοντο, λέγει: «Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πληροφοριῶν τούτων ἀπεφασίσθη ἡ ἄνευ ἀναβολῆς δρᾶσις ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΟΥ ΕΙΧΕ ΣΧΗΜΑΤΙΣΘΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915». Ὡστε ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915, μῆνας πολλοὺς πρὸ τῆς καταλήψεως τοῦ Ροῦπελ, πολὺ περισσοτέρους πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Μακεδονίαν, καὶ ἀκόμη περισσοτέρους πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως ἐκ Καβάλλας ἐσχεδιάζετο τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης! Ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ἄνευ συμμετοχῆς του ἐσχεδιάζοντο ταῦτα τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915;

Καὶ τότε πῶς ἐξηγεῖ τὸ τηλεγράφημα ποῦ ἔστειλεν ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Ρωσσίας κ. Δεμιδωφ τὴν 8)21 Φεβρουαρίου 1916 πρὸς τὴν Κυβέρνησιν του (Ρωσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος, ἔκδοσις 1922, ἀρ. 106) καὶ ἔχον ὡς ἐξῆς: «ΠΛΗΡΟΦΟΡΟΥΜΑΙ ΛΙΑΝ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΩΣ ΕΚ ΠΗΓΗΣ ΑΣΦΑΛΟΥΣ, ΟΤΙ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΕΘΕΣΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΘΕΣΙΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΤΟ ΠΟΣΟΝ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΑΤΟΜΜΥ-

ΡΙΩΝ ΦΡΑΓΚΩΝ, ΠΡΟΟΡΙΖΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΕΝ ΤΩ ΕΛΛΗΝΙΚΩ ΣΤΡΑΤΩ;...»

Οί δὲ ἀναγνώσται μας οἱ συνηθισμένοι μὲ διπλωματικά ἔγγραφα, γνωρίζουν τί ἐννοοῦν οἱ πρέσβεις ὅταν λέγουν ὅτι ἔχουν τὰς πληροφορίας των ΕΚ ΠΗΓΗΣ ΑΣΦΑΛΟΥΣ.

Τί εἶδους προπαγάνδαν ἔκαμεν ὁ κ. Βενιζέλος ἐν τῷ ἐλληνικῷ στρατῷ μὲ τὰ δύο αὐτὰ ἑκατομμύρια φράγκων ἰσοδυναμοῦντα μὲ 45 περίπου ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν, ἀπὸ τῆς 8ης Φεβρουαρίου 1916 καὶ πέραν; Δὲν θὰ μᾶς τὸ εἶπῃ ποτέ; Δὲν θὰ μᾶς δώσῃ ἐξηγήσεις ὥστε νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ πλανᾶται τοιαύτη φοβερὰ κατηγορία ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς, πάντας, εἴτε φίλους, εἴτε ἐχθρούς, θέλομεν νὰ θεωρῶμεν πάντοτε ἀνωτέρους τοιούτων ὑπονοιῶν; Οἱ φίλοι του ἀξιωματικοὶ δὲν θὰ θελήσουν νὰ τοῦ ζητήσουν δημοσίᾳ ἐξηγήσεις καὶ λογαριασμόν ἀκόμη, ποῦ ἔδαπανήθησαν ἐν τῷ στρατῷ τὰ δύο ἑκατομμύρια γαλλικῶν φράγκων;

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ δισταγμοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ἡ ψυχικὴ του ἀγωνία, προκειμένου νὰ ἀποφασίσῃ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνάληψιν τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης! Καὶ δὲν διστάζει νὰ παραβάλλῃ εἰς τὸ 28ον ἄρθρον του τῆς 22ας Νοεμβρίου τοὺς δισταγμοὺς του (!) πρὸς τοὺς δισταγμοὺς τοῦ Θεανθρώπου πρὸ τῆς ἀγωνίας τοῦ Σταυροῦ! Δὲν λείπει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ μᾶς εἶπῃ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι περίλυπος ἐγένετο ἡ ψυχὴ του ἄχρι θανάτου, ὅταν ἐξεκινούσε διὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης!

Καὶ τοὺς μὲν δισταγμοὺς τοῦ Θεανθρώπου ἔλυσε τὸ μαρτύριόν Του καὶ τὸ κάρφωμα ἐπὶ τοῦ τιμίου Σταυροῦ.

Τοὺς δὲ δισταγμοὺς τοῦ κ. Βενιζέλου ἔλυσεν... ὁ κουρέας τοῦ κ. Λεων. Ἐμπειρικοῦ, ὁ γνωστότατος εἰς τοὺς Ἀθηναίους Σουβλῆς.

Δὲν ἀστειευόμεθα. Τὸ λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὰ 27ον καὶ 28ον ἄρθρα του, τῆς 21ης καὶ 22ας Νοεμβρίου, ὅπου μᾶς διηγεῖται τὰς μακρὰς συνομιλίας τοῦ Σουβλῆ μὲ τὸν κ. Λεων. Ἐμπειρικοῦ, ὅταν τὸν ἐξύριζεν. Καὶ μᾶς κάμνει ἀθέλητα νὰ ἐνθυμούμεθα τὰ περὶ τοῦ κ. Βενιζέλου φαιδρολογήματα τοῦ ἰδίου Σουβλῆ, ὅταν ἐξύριζε τὸν Βασιλέα, διότι ἐξύριζε καὶ τὸν Βασιλέα! Καὶ ἐπιλέγει ὁ κ. Βενιζέλος, θέτων ἐν τῇ διηγῆσει του, τέρμα εἰς τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὰς ἀγωνίας τῆς συνειδήσεώς του: «Ἡ συνομιλία τοῦ κουρέως μὲ τὸν κ. Ἐμπειρικοῦ εἴτε ἔλαβε πραγματικῶς χώραν, εἴτε ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ τελευταίου, εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανεὶς ποῖαν συγκλονιστικὴν ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμε».

Ἄθάνατε Σουβλῆ! Διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην φαιδρότητα ποῦ μᾶς παρέσχε, μετὰ τόσα ἔτη, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι!

Καὶ καταλήγει ὁ κ. Βενιζέλος:

«Ὁ κ. Μεταξᾶς γνωρίζει ὅτι τὸ κοινὸν εἰς τὸ ὁποῖον ἀπευθύνεται εἶνε τόσον ἀποτυφλωμένον ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν ποῦ τοῦ εἶχε κάμει τὸ ἐπιτελεῖον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐννεαμήνου ἀπολέμου ἐπιστρατεύσεως, ὥστε νὰ τολμᾷ ἀκινδύνως νὰ τοῦ προσφέρῃ τὴν πνευματικὴν τροφὴν τῆς τελευταίας ἀρθρογραφίας του».

Τόσον ὀλίγον γνωρίζει ὁ κ. Βενιζέλος ἡμᾶς τοὺς ἀντιβενιζελικούς; Μετὰ τόσα καὶ τόσα ἀκόμη δὲν κατώρθωσε νὰ μᾶς μάθη;

Καὶ μὲ τοιαύτην ἄγνοιαν τῶν ἰδικῶν μας προσώπων καὶ πραγμάτων ἐμφανίζεται ἐκάστοτε διακηρύττων ὅτι θὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα;

ΑΡΘΡΟΝ 40όν

(2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΑΙ ΣΚΕΥΩΡΙΑΙ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. - ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΣΥΓΧΩΡΕΙ ΤΑΣ ΝΙΚΑΣ ΤΟΥ 1912-1913.

Εἰς τὰ τρία ἄρθρα τὰ προηγηθέντα τοῦ σημερινοῦ ἄρθρου μας ἀπεδείξαμεν ἀναλύοντες αὐτὰ ταῦτα τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπηντῶμεν διὰ τῶν ἐν λόγῳ τριῶν ἄρθρων μας, ὅτι ἡ πρόθεσις τοῦ ὑποκινήσαντος τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης ἦτο ἡ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως. Ἐξηγάγομεν δὲ τοῦτο ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τῶν ἐκδηλώσεων τῶν μυχιῶν αὐτοῦ σκέψεων, πρὸς τὸν Γκυγιεμέν.

Ἡ πρόθεσις του αὐτῆ ἦτο παλαιά. Ὁ κ. Βενιζέλος ἀνέκαθεν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄλλην ἐξουσίαν πλὴν τῆς ἰδικῆς του. Ἀκόμη καὶ τώρα ἀπὸ τὴν αὐτὴν ὄρεξιν ἄγεται. Θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ ἀνεχθῆ ἓνα Βασιλέα ὄχι συνταγματικὸν οὔτε κοινοβουλευτικόν, ἀλλὰ τελείως εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὑποτεταγμένον. Ὑποτεταγμένον εἰς τὸν κ. Βενιζέλον εἶτε οὔτος ἔχει τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Λαοῦ εἶτε ὄχι.

Ἔτσι ἠννοεὶ καὶ ἐννοεῖ ὁ κ. Βενιζέλος τὸν Ἄνωτατον Ἄρχοντα τῆς Χώρας. Καὶ σήμερον τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἔτσι τὸν ἐννοεῖ. Ἄς ἐνθυμηθοῦν οἱ ἀναγνώσται μας ὅτι τώρα ἐσχάτως, μὲ τὴν κρίσιν περὶ τὸ Προεδρικὸν ζήτημα, ὁ κ. Βενιζέλος, ἀπῆγει ἀπὸ τὸν κ. Ζαίμην νὰ μὴ ἐκδώσῃ τὸν ἐκλογικὸν νόμον, καὶ νὰ παραβῆ τὰς ἐκ τοῦ ἄρθρου 72 τοῦ σημερινοῦ Συντάγματος ρητὰς ὑποχρεώσεις του, ὅπως διὰ τούτου προκληθῆ ἡ πτώσις τῆς Κυβερνήσεως Τσαλδάρη, καίτοι αὐτῆ εἶχε τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Βουλῆς. Καὶ ἐπειδὴ ὁ κ. Ζαίμης δὲν ὑπέκυπτεν εἰς τοιαύτην ἐξωφρενικὴν ἀπαίτησιν κατήγγελλεν αὐτὸν καθημερινῶς ὡς παραβιάζοντα τὸ Σύνταγμα, ὡς ἀνίκανον διὰ τὸ Ἄνωτατον ἀξίωμα κτλ. κτλ. Δηλαδή εἶχεν ἀρχίσει ἐναντίον του ἐν σμικρῷ ὅ,τι εἶχε κάμει ἐναντίον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς μέγα. Οὔτε βεβαίως θὰ ἠσυχάσῃ εἰς τὸ μέλλον. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι τώρα δὲν ὑπάρχουσι ξενικὰ στρατεύματα ἐν τῇ χώρᾳ, ὅπως ἐπικαλεσθῆ τὴν βοήθειάν των, ἐλλείψει βοήθειας ἐκ μέρους τῆς λαϊκῆς θελήσεως.

Διότι καὶ τότε, ἂνευ τῆς συνδρομῆς τῶν ξένων στρατῶν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ τίποτε ἐναντίον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Αί νίκαι τοῦ 1912-1913 καί τὰ εὐτυχῆ ἀποτελέσματα τῶν πολέμων ἐκείνων, ὀφειλόμενα ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἐνέργειαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐξουδετερώθησαν καὶ ἐκαλύφθησαν τὰ πολιτικὰ σφάλματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοῦ κ. Βενιζέλου, ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ στερεώσουν τὸν Κωνσταντῖνον ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει κατὰ τρόπον ὥστε ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἠδύνατο οὔτε κἂν νὰ σκεφθῇ νὰ στραφῇ κατ' αὐτοῦ. Δηλαδή ἐὰν δὲν συνέβαινεν ὁ μέγας πόλεμος καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διαβίων ἐν εἰρήνῃ ἠθέλεε στρέψει τὴν ἐμπιστοσύνην του εἰς ἕτερον παρὰ τὸν κ. Βενιζέλον πολιτικόν, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκβιάζη δι' ἀπειλῶν τὸ Στέμμα, κατὰ τὰ συνηθισμένα, ὅπως ὑποτάξῃ ὡς ἀντιπολιτευόμενος τὰς ἐνεργείας τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν θέλησίν του, οὔτε π.χ. νὰ ἐκβιάσῃ ὅπως κατὰ τὸ 1928 τὸν Ἀνώτατον Ἄρχοντα νὰ ὑπογράψῃ διάταγμα διὰ τοῦ ὁποίου νὰ μεταβάλλῃ ἄρδην τὴν ἐκλογικὴν νομοθεσίαν, οὔτε ὅπως τὸ 1934 νὰ ἐπιζητῇ νὰ ἐκβιάσῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ Βασιλέως ὅπως τὰς τοῦ κ. Ζαΐμη. Ἐνῶ ἓνα ἀδύνατον Βασιλέα θὰ ἠδύνατο ἀπειλῶν ἐκάστοτε παραχὰς καὶ ἐπαναστάσεις νὰ ἐλπίζῃ νὰ τὸν εἶχε ὑποχείριον. Θὰ εἶχομεν δηλαδή μετὰ τὸ 1912-1913, ἄνευ τοῦ μεγάλου πολέμου, πράγματι μίαν Βασιλευομένην Δημοκρατίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὡς πᾶς πολιτικὸς, θὰ εἶχε καὶ ὁ κ. Βενιζέλος τὴν θέσιν του, ἀλλὰ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εἶνε ὁ Κυρίαρχος.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ κ. Βενιζέλος τὰ πάντα θὰ ἠδύνατο νὰ συγχωρήσῃ εἰς τὸν Κωνσταντῖνον πλὴν τῶν νικῶν τοῦ 1912-1913.

Τόσον δὲ ἰσχυρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀποστροφή του πρὸς τὴν νικηφόρον ἐνέργειαν τοῦ Κωνσταντίνου, ὥστε καὶ ἀργότερα καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ τώρα ἀκόμη, πᾶσα προσπάθεια ὑπὸ τῶν ἐξυπηρετούντων τὸν κ. Βενιζέλον κατεβλήθη καὶ καταβάλλεται ὥστε νὰ μειωθῇ ἡ ἀξία τῶν νικῶν ἐκείνων τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἰδίως ἡ κατ' αὐτὰς ἐνέργεια τοῦ Κωνσταντίνου. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν π.χ. ἐπλάσθη τὸ παραμύθιον τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως ἀναγκάσῃ τὸν Κωνσταντῖνον νὰ προελάσῃ εἰς Θεσσαλονίκην τὸ 1912, διατάζοντα δῆθεν καὶ τὰ τόσα ἄλλα παραμύθια τῶν στρατηγικῶν σφαλμάτων, τινὰ τῶν ὁποίων εὔρον ἀπήχησιν καὶ εἰς ἐπίσημα ἱστορικὰ συγγράμματα. Ἀκόμη καὶ σήμερον ὑπάρχουν ἀναγνωσματάρια τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου ἐγκριθέντα εἰς παρελθόντα ἔτη, μὴ ἀναφέροντα οὐδὲ κἂν τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ, ὅστις διώκει τὸν στρατὸν τοῦ ὁποίου ἐν μεγίστῃ συντομίᾳ ἀναγράφουσι τὴν δρᾶσιν.

Ὁ μέλλων ἱστορικὸς, ὅστις βεβαίως θὰ ἀνασηκώσῃ τὸν πέπλον τὸν καλύπτοντα τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν τῶν πολέμων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν γνωρίζομεν πῶς θὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἀνίερων αὐτῆν προσπάθειαν, τῆς μειώσεως τῆς ἀξίας καὶ σημασίας ἑλληνικῶν νικῶν πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τῆς μειώσεως τοῦ γοήτρου ἐνὸς νεκροῦ πλέον ἡγεμόνος.

Ἄλλὰ τότε αἱ ἀναμνήσεις ἦσαν πρόσφατοι καὶ ζωνταναί. Ὁ δὲ κ. Βενιζέλος ἔδει νὰ ὑποταχθῇ εἰς αὐτάς, ἐκτὸς ἐὰν τοῦ παρουσιάζετο εὐκαιρία νὰ εὔρη ἀλλαχόθεν τὴν κατὰ τοῦ Βασιλέως βοήθειαν, τὴν ὁποίαν δὲν τοῦ ἔδιδεν ὁ Ἑλληνικὸς λαός.

Και τὴν εὐκαιρίαν ταύτην τοῦ παρέσχεν ὁ μέγας πόλεμος.

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐφρόντισε μετὰ μεγάλης δεξιότηχίας νὰ γεννηθῆ ἄμφιβολία εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Συμμάχων ὡς πρὸς τὰς πραγματικὰς διαθέσεις τοῦ Βασιλέως. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐνεφανίζετο ὡς ὀρμητικῶς ἐξωθῶν πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων, ἀποδίδων ἐκάστοτε τὴν συγκράτησιν τῆς ὀρμητικότητος αὐτοῦ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον, πράγματα ὅμως ἐσωτερικῶς καὶ οὗτος διστάζων, μέχρις οὔ, πληροφορούμενος ὅτι ἡ δυσφορία τῶν Συμμάχων διὰ τὴν περίσκεψιν τοῦ Βασιλέως ἤρχισε νὰ περιλαμβάνη καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, ὡς ἀνεχόμενον τὴν διστακτικότητα ταύτην, ἀπέρριψε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 τὸ προσωπεῖον εἰς τὸ ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων.

Ὁ ἴδιος, εἰς τὰ τελευταῖα του ἄρθρα, ὁμολογεῖ ὅτι ἀπὸ τότε ἐσκέφθη τὴν ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ Βασιλέως, ὡς μὴ τηροῦντος τὰς κοινοβουλευτικὰς του ὑποχρεώσεις. Ἀλλὰ ἐγνώριζεν ὅτι εἰς τοιαύτην ἐξέγερσιν δὲν ἠδύνατο νὰ παρασύρῃ τὸν λαόν. Καὶ ναὶ μὲν προσεπάθησε νὰ ἐπισύρῃ τὰς ὑπονοίας τῆς Ἀντάντ κατὰ τοῦ Βασιλέως ὡς γερμανοφίλου, ἀλλὰ ἐγνώριζεν ὅτι αἱ ὑπόνοιαι αὗται μόναι δὲν ἠδύνατο νὰ μεταφρασθῶσιν εἰς βοήθειαν τῶν στρατῶν τῆς, ὅπως δι' αὐτῶν ἐνεργήσῃ κατὰ τοῦ Βασιλέως. Ἡ κυριαρχία καὶ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος ἦσαν εἰσέτι ἀπαραβίαστοι.

Τὰ πράγματα ὅμως μετεβλήθησαν ὅταν, διὰ τῆς σκευωρίας τὴν ὁποίαν ἀφηγήθημεν εἰς προηγούμενα ἄρθρα μας, κατώρθωσε νὰ φέρῃ τὰ Ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχεν ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους τὸν ξένον στρατόν, ὅστις θὰ τοῦ ἐχρησίμευεν εἰς τοὺς σκοπούς του. Ἐγνώριζεν ὅμως ὅτι αἱ διαθέσεις τῶν Δυνάμεων δὲν ἔφθανον μέχρις ἐκδιώξεως τοῦ Βασιλέως.

Εἶχον αὗται βασίμους ἐλπίδας ὅτι θὰ ἤρχετο στιγμή, καθ' ἣν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ταῖς ἐμπνεύσῃ τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἦτο παραδεδομένος εἰς τὸν Γερμανὸν Αὐτοκράτορα, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ συνεννοημένος μετ' αὐτοῦ, ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Ἀντάντ εἰς πρώτην εὐκαιρίαν. Μόνον οὕτω ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὴν διὰ τοῦ ξενικοῦ στρατοῦ ἀνατροπὴν τοῦ Βασιλέως. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὐκόλον. Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐγέννα τοιαύτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Συμμάχους. Ὁ Δενὺ-Κοσσέν, ἀπερχόμενος ἐξ Ἑλλάδος ἐδήλου τὴν 16)29ην Νοεμβρίου 1915 εἰς τὴν «Νταίηλυ Μαίηλ» τοῦ Λονδίνου, ὅτι ΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΥΠΟΝΟΙΑΙ ΔΕΝ ΕΙΧΟΝ ΟΥΔΕΜΙΑΝ ΑΛΛΗΝ ΠΗΓΗΝ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑΣ ΕΡΙΔΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Ὁ «Χρόνος» τῶν Παρισίων ἀκόμη τὴν 12)25 Δεκεμβρίου, ἔγραψεν ὅτι «ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐδήλωσεν εἰς τὸν Δενὺ-Κοσσέν καὶ εἰς τὸν λόρδον Κίτσεναρ ὅτι τὰ Ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα οὐδεμίαν ἐχθρικὴν πρᾶξιν ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος εἶχον νὰ φοβοῦνται. ΟΥΔΟΛΩΣ ΔΙΚΑΙΟΥΜΕΘΑ ΝΑ ΘΕΣΩΜΕΝ ΥΠΟ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑΝ ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ ΤΟΥ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ὅστις πρὸ ὀλίγων μηνῶν μᾶς προσέφερε τὴν βοήθειαν τοῦ στρατοῦ του κατὰ τῆς Τουρκίας ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΗΡΚΕΙ ΝΑ ΑΚΟΥΣΩΜΕΝ ΤΑΣ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΔΙΑ

ΝΑ ΑΠΟΦΥΓΩΜΕΝ ΤΗΝ ΤΑΠΕΙΝΩΤΙΚΗΝ ΔΙ' ΗΜΑΣ ΔΟΛΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΥ ΤΟΥ ΚΟΒΟΥΡΓΟΥ».

Και ταῦτα, μολονότι εἶχεν ἤδη ἀρχίσει διὰ τῶν μέσων ποῦ κατωτέρω θὰ ἐκθέσωμεν, ἡ συστηματικὴ δηλητηρίασις τῶν Συμμάχων κατὰ τοῦ Βασιλέως.

Πλὴν τούτων, ὀλίγον ἔλειπεν, ἡ ἐλπίς τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ ἐκ τῆς παρουσίας τῶν Ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων ἐν Θεσσαλονίκη νὰ ματαιωθῆ ἐντελῶς. Διότι καθ' ὅλον τὸν Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ 1915 συνεζητεῖτο μεταξὺ τῶν Συμμάχων ἡ τελεία ἀποχώρησις τῶν Ἀγγλογάλλων ἐκ Θεσσαλονίκης. Ὁ Κίτσεναρ ἐπέμεινεν εἰς τοῦτο ἐντονώτατα. Αὐτὸς οὗτος ὁ Κλεμανσώ ἦτο ἀντίθετος τῆς συνεχίσεως τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Οἱ στρατιωτικοὶ κύκλοι τῶν Συμμάχων ἔρρεπον μᾶλλον εἰς τὴν μὴ διατήρησιν τοῦ Συμμαχικοῦ στρατοῦ ἐν Θεσσαλονίκη. Ὁ Μπριὰν ὅμως, τῆς κυβερνήσεως τοῦ ὁποίου ἡ τύχη ἐξηρτάτο ἐκ τῆς διατηρήσεως ἢ μὴ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἐπέμεινε, καὶ κατώρθωσε τὴν διατήρησιν αὐτῆς, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἄρῃ ὀλοτελῶς, οὔτε τῶν Ἀγγλων τοὺς δισταγμούς, οὔτε νὰ καταπαύσῃ τὴν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἀντιπολίτευσιν τοῦ Κλεμανσώ.

Ὁ κ. Βενιζέλος, ἐν γνώσει τῶν διατρεχόντων, ἐντόνους κατέβαλλε προσπαθείας, ἰδιαιτέρας φυσικὰ πρὸς διατήρησιν τῶν Ἀγγλογάλλων ἐν Θεσσαλονίκη. Αἱ δηλώσεις αὐτοῦ, αἱ ἰδιαιτέρας πρὸς τὸν Γκυγιεμέν, αἱ γενόμεναι τὴν 5)18 Δεκεμβρίου 1915 καὶ τηλεγραφηθεῖσαι παρὰ τοῦ τελευταίου εἰς Παρισίους, εἶνε χαρακτηριστικώταται. Εἶνε ἐκεῖναι τῶν ὁποίων τμῆμα μόνον ἀνεφέρομεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγράφεται ἡ συμβουλὴ τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως οἱ Σύμμαχοι πεινάσουν τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Συνεχίζων, παρίστανεν, ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ τοῦ Γκυγιεμέν τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα διὰ τοὺς Συμμάχους ἐκ τῆς συνεχίσεως τῆς παραμονῆς τῶν Ἀγγλογάλλων ἐν Θεσσαλονίκη παραθέτων φανταστικούς ἀριθμούς στρατῶν καὶ στρατηγικὰ σχέδια καὶ ὑποσχόμενος ὅτι ΤΟΤΕ ΘΑ ΕΞΕΚΑΘΑΡΙΖΕ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ ΤΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ καὶ ἀναλαμβάνων αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν, θὰ προσέφερε τὴν βοήθειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Τέλος πάντων, μὲ ἀρκετὰ βάσανα κατωρθώθη νὰ ληφθῆ ἡ ἀπόφασις ὑπὸ τῶν Συμμάχων τῆς παραμονῆς τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκη.

Εἶχεν οὕτω ὁ κ. Βενιζέλος τὸ μέσον τῆς ξενικῆς συνδρομῆς εἰς χεῖρας του. Ἄλλ' ὡς εἶπομεν, διὰ νὰ καταστῆ τοῦτο ἐνεργὸν διὰ τοὺς σκοπούς του ἔδει νὰ πεισθῶσιν οἱ Σύμμαχοι ὅτι ὁ Βασιλεὺς, οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες πλὴν τοῦ κ. Βενιζέλου, τὸ Ἐπιτελεῖον, ὅλοι ἦσαν ἐχθροὶ τῆς Ἀντάντ συνεννοημένοι μὲ τοὺς Γερμανοὺς πρὸς καταστροφὴν τῆς.

Ἄπλαϊ καταγγελίαι τοῦ κ. Βενιζέλου δὲν ἤρκουν. Εἶδατε πῶς ἠνόησε ταύτας ὁ Δενὺ-Κοσσέν. Ἐχρειάζετο ὀλόκληρος σκηνοθεσία, ὅπως αἱ καταγγελίαι αὗται προέρχωνται ἐξ αὐτῶν τῶν τάξεων τῶν Συμμάχων καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι διπλωματικῶν καὶ στρατιωτικῶν πρακτόρων των. Ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἔθετεν αὐτοὺς εἰς πρώτην γραμμὴν, αὐτὸς δὲ θὰ εἶπετο. Ἡ ἐνέργειά του θὰ συνίστατο

εἰς τὸ νὰ ἐκμεταλλευθῆ τὰς ἀδυναμίας τῶν προσώπων αὐτῶν, τὰ ἐλαττώματά των, καὶ τὰς προκαταλήψεις των.

Τὰ πρόσωπα, ἐπὶ τῶν ὁποίων κυρίως ἐστηρίχθη ἦσαν τρία: Ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Γαλλίας Γκυγιεμέν, ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ καὶ πρὸ παντὸς ὁ Ρακφέιγ.

Εἰσερχόμενοι εἰς τὴν ἀφήγησιν τῆς δράσεως τῶν προσώπων τούτων, θὰ στηριχθῶμεν εἰς τὰς κρίσεις αὐτῶν τούτων τῶν Γάλλων, περὶ τῶν προσώπων τούτων καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν. Εἰς τὰς κρίσεις τοῦ Μπριὰν καὶ τοῦ Ζοννάρ. Εἰς τὰς κρίσεις τοῦ Δαρτιζ-ντὺ Φουρναί. Εἰς τὰς κρίσεις τῶν Γάλλων ἱστορικῶν.

Ὅφειλομεν ὅμως προκαταρκτικῶς νὰ κάμωμεν μίαν διάκρισιν. Θὰ ἦτο πλάνη μεγάλη ἐὰν οἱ Ἕλληνες τὴν εὐθύνην τῆς δράσεως τῶν προσώπων τούτων ἐπερρίπταμεν εἰς τοὺς κυβερνῶντας τότε τὴν Γαλλίαν, ἀκόμη δὲ μεγαλυτέρα, ἐὰν τὴν ἐπερρίπταμεν εἰς τὸν γαλλικὸν λαόν. Τούναντίον, θὰ ἴδωσιν οἱ ἀναγνώσται μας ἐκ τῶν κειμένων πού θὰ παραθέσωμεν, πῶς καὶ ἡ Κυβέρνησις ἢ γαλλικὴ καὶ ἢ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη παρεπλανήθησαν παρὰ τῶν προσώπων τούτων καὶ παρεσύρθησαν, ἀδικήσασαι ἐν τῇ πλάνῃ των τὴν μεγάλην πλειονότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, δηλ. τὴν Ἑλλάδα. Θὰ ἴδωσιν οἱ ἀναγνώσται μας ἐκ τῶν μαρτυριῶν αὐτῶν τούτων τῶν Γάλλων, πῶς ὅταν τὸ κακὸν εἶχε γίνεαι πλέον, ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ αὐτοὺς τούτους τοὺς Γάλλους ποῖοι τοὺς παρεπλάνησαν, δυστυχῶς ἀργὰ πλέον. Ὡστε ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες νὰ εἴμεθα δίκαιοι καὶ νὰ μὴ ὑποπίπτωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν πλάνην ὅτι διὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα εἰς τὸν τόπον μας δεινά, τὰ προελθόντα ἐκ τῆς σφαλερᾶς ἐνεργείας τῶν προσώπων τούτων εὐθύνεται τὸ Γαλλικὸν Ἔθνος, τοῦ ὁποίου αἱ συμπάθειαι πρὸς τὴν χώραν μας ὑπῆρξαν πάντοτε μεγάλαι καὶ ἄλλο τόσον μεγάλαι αἱ συμπάθειαι ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων πρὸς αὐτό. Ἴσως-ἴσως καὶ ἡ εὐθύνη τῶν προσώπων τούτων εἶνε ἠλαττωμένη, ἐὰν ἀναλογισθῆ τις ὅτι Ἕλληνας πολιτικὸς καὶ ἀρχηγὸς μεγάλου κόμματος ἦτο ἐκεῖνος ὅστις ἐπηρέασεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐξώθησεν εἰς τὰς ἐνεργείας ταύτας νομίζοντες ὅτι οὕτω ἐξυπηρέτουσαν τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος των, ἐνῶ πράγματι ἐξυπηρέτουσαν τὰ συμφέροντα τοῦ πολιτικοῦ τούτου. Τούτου καὶ μόνον τοῦ Ἕλληνος πολιτικοῦ, τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ εὐθύνη ἀπέναντι ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων ἐνδιαφέρει ἡμᾶς. Καὶ ἔχομεν ὅλοι τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθῆκον μάλιστα νὰ καταγγείλωμεν τὰς πράξεις του, τοσοῦτω μᾶλλον ὅσον ἐνῶ ἡμεῖς ἠγωνιζόμεθα νὰ ρίψωμεν εἰς λήθην τὸ παρελθὸν καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐσιωπῶμεν ἔρχεται οὗτος μετὰ πάροδον εικοσαετίας περίπου, ἀπρόσκλητος, διὰ νὰ καταγγείλῃ εἰς τὴν νεωτέρα Ἑλληνικὴν γενεάν, δηλαδὴ εἰς τὰ τέκνα μας, ἡμᾶς, τοὺς πατέρας των, ὡς προδότας καὶ ἀρνησιπατρίδας, προκαλῶν αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν συζήτησιν καὶ ξαναζωντανεύων τὸ παρελθὸν καὶ τὸν διχασμὸν μόνον καὶ μόνον διότι ἐνόμιζεν ὅτι ἐπέκειντο ἐκλογαὶ καὶ ἤθελε νὰ φωτίσῃ, ὡς λέγει, νὰ τυφλώσῃ ὅμως πράγματι, τὴν νέαν ταύτην γενεάν, ἢ ὅπως τὴν μεταφράζει, τὰς δέκα τρεῖς νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, διότι περὶ ψήφων κυρίως ἐνδιαφέρεται, καὶ οὐχὶ περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας.

ΑΡΘΡΟΝ 41ον

(3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΕΚΘΡΟΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΙΧΕΝ ΑΠΟΦΑΣΙΣΘΗ ΑΠΟ ΤΟΥ 1916! Ο ΣΚΟΤΕΙΝΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΛΩΤΑΡΧΟΥ ΡΟΚΦΕΪΓ.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ εἰσέλθωμεν εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας ὄλων τῶν ἐνεργειῶν, εἰς ἃς τῇ ὑποκινήσει τοῦ κ. Βενιζέλου προέβησαν τὰ πρόσωπα ἅτινα προεμνημονεύσαμεν, παρασύραντα τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν καὶ τὴν δημοσίαν γαλλικὴν γνώμην εἰς δρόμον ἐντελῶς ἀντίθετον πρὸς τὸ δίκαιον καὶ πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας. Ὁ φόρτος τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν πιστοποιούντων τὰς ἐνεργείας ταύτας εἶνε τόσον μέγας, ὥστε εἶνε ἀδύνατον νὰ τὰ περιλάβωμεν ὅλα εἰς τὸν περιορισμένον χῶρον τῶν ἄρθρων τούτων. Εἶνε ἄλλως τε ὅλα δημοσιευμένα εἰς πλῆθος βιβλίων ἐκδοθέντων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀποτελοῦντα πολυτιμον ὑλικὸν διὰ τὸν μέλλοντα ἱστοριογράφον. Ἡμεῖς κατ' ἀνάγκην, θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ σημαντικώτερα ἐξ αὐτῶν, ἅτινα ἀρκοῦσι διὰ νὰ ἀποδείξωμεν τὴν θέσιν μας. Δηλαδή, ὅτι ὅλη ἡ ἐνέργεια τοῦ κ. Βενιζέλου ἢ καταλήξασα εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης ἔνα εἶχε κύριον σκοπόν: Τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως.

Προτοῦ εἰσέλθωμεν εἰς τὰς χαρακτηριστικὰς λεπτομερείας τοῦ θέματος τούτου, ἃς ἴδωμεν πῶς χαρακτηρίζουν τὰ δράσαντα πρόσωπα αὐτοὶ οὗτοι οἱ Γάλλοι συμπατριῶται των.

Τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου 1916, ὁ Μπριάν, ὅταν πλέον ἀντελήφθη ἀργά, ποῖαι ἦσαν ἀπὸ ἔτους αἱ τάσεις καὶ αἱ ἐνέργειαι τοῦ Γκυγιμέν, τηλεγραφεῖ πρὸς αὐτὸν (ἀριθ. ἐγγράφου 996-997, ἐν τοῖς γαλλικοῖς ἀρχείοις):

«Ἡ νοοτροπία σας μοῦ φαίνεται ὅτι πολὺ ὀλίγον εἶνε εὐνοϊκὴ πρὸς λύσιν ἀποτελεσματικὴν τῆς λεπτῆς θέσεως τῶν συμμάχων ἔναντι τῆς Ἑλλάδος. Ἀφοῦ κατεδικάσατε τὸν κ. Ζαίμην, βεβαιοῖτε ὅτι ἐκτὸς τοῦ κ. Βενιζέλου, τὸν ὁποῖον ἐν τούτοις θεωρεῖτε ὡς ἀποκλειόμενον κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτήν, οὐδεὶς ἕτερος δύναται νὰ εἶνε Κυβέρνησις εὐνοϊκὴ πρὸς ἡμᾶς, καὶ συμπεραίνειτε ὅτι καλύτερον εἶνε νὰ θεωρήσωμεν τοὺς ἄλλους ὡς ἐχθρούς, διὰ νὰ δυνάμεθα μὲ ἀποφασιστικότητα νὰ τοὺς ἐκδιώξωμεν. Προτείνετε οὕτω τὴν πρὸς τὸ χειρότερον πολιτικὴν, ἢ ὁποῖα ὅμως μοῦ φαίνεται ὅτι εἶνε ἡ μᾶλλον ἐπικίνδυνος διὰ τοὺς συμμάχους ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ΥΠΟΤΑΣΣΕΤΕ ΤΗΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΜΑΣ ΕΙΣ ΤΑ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ. ΕΠΙΜΕΝΩ ΝΑ ΣΑΣ ΕΠΑΝΑΛΑΒΩ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΞΕΛΘΗΤΕ ΑΠΟ ΟΛΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ ΤΟΥΣ ΚΟΜΜΑΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥΣ, καὶ νὰ μὴ λησμονῆτε ὅτι ἡ ἐχθρικὴ προπαγάνδα δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ μᾶς παριστᾷ ὡς διαρκεῖς ὑποκινητὰς ἀταξιών καὶ ἐπαναστάσεων».

ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ Ο ΜΠΡΙΑΝ:

«Εἰς γενικὰς γραμμάς σᾶς συνιστῶ ἐπίσης νὰ μὴ μοῦ μεταβιβάσετε παρὰ εἰδήσεις ἀσφαλεῖς καὶ ἐξηλεγμέναι, ἀφοῦ αὗται ἀποτελοῦν τὴν βᾶσιν τῶν ἐνεργειῶν μας πρὸς τὰς ἄλλας Κυβερνήσεις. Ἐὰν αὗται ἀντιληφθῶσιν ὅτι αἱ πληροφορίες μας εἶνε ψευδεῖς ἢ ἔστω καὶ ὑπερβολικαὶ (ὅπως δυστυχῶς συμβαίνει), θὰ σκεφθοῦν ὅτι θέλομεν νὰ τὰς ἐξαπατήσωμεν, ΔΙΑ ΝΑ ΤΑΣ ΕΞΩΘΗΣΩΜΕΝ Ἡ ΤΑΣ ΠΑΡΑΣΥΡΩΜΕΝ ΕΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΑΝΤΙΔΥΝΑΣΤΙΚΗΝ, εἰς τὴν ὁποίαν σαφῶς ἀντιτίθενται. Προκύπτει ἐκ τούτου ἀσφαλῆς μείωσις τοῦ κύρους τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως. Ἀκριβῶς τοῦτο συνέβη μετὰ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν τῆς γερμανικῆς συνωμοσίας ὅπως καταλάβη τὰς Ἀθήνας, τῶν Οὐλάνων εἰς τὴν Λάρισαν, τοῦ ὑλικοῦ τοῦ συγκεντρωθέντος εἰς Κατερίνην, τοῦ σχεδίου ἀρπαγῆς τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβων τῶν συμμάχων.

Ἦρκεσαν 24 ὥραι εἰς τὴν Βρεττανικὴν Κυβέρνησιν διὰ νὰ βεβαιωθῆ περὶ τοῦ ψευδοῦς τῆς ἀνακοινώσεώς της, καὶ τοῦτο ὀλίγον ἔλλειψε νὰ σβύσῃ καὶ ὅ,τι ἤμποροῦσε νὰ εἶνε ἀληθές, ἢ ὠφέλιμον καὶ λογικόν, ἢ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν πραγματικότητα, εἰς τὰς ὑποδείξεις σας».

Τοιαύτη ἦτο, κατὰ τὸν Μπριὰν ἡ νοοτροπία τοῦ Γκυγιεμέν. Δυστυχῶς ὅμως αἱ παρατηρήσεις αὗται ἐγένοντο τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου 1916, ἀφοῦ ἐπὶ ἐν ἔτος ἡ τοιαύτη νοοτροπία ἔφερε τὰ ἀποτελέσματά της καὶ διέστρεψεν τὴν γαλλικὴν κοινὴν γνώμην.

Τὴν εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο τοῦ Μπριὰν ἀπάντησιν τοῦ Γκυγιεμέν, χαρακτηριστικὴν διὰ τὰς σχέσεις τοῦ τελευταίου μετὰ τοῦ Ροκφέιγ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ροκφέιγ, θὰ ἀναφέρωμεν περαιτέρω.

Διὰ τὸν στρατηγὸν Σαράιγ ὁμιλεῖ ὁ ἴδιος περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του («Ἐπιθεώρησις Παρισίων»), 15 Δεκεμβρίου 1919).

«Ἐφθασα εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν 12ην Ὀκτωβρίου 1915 (ν. ἡμ.), χωρὶς νὰ ἔχω οὐδεμίαν περὶ αὐτῆς πληροφορίαν, μὴ γνωρίζων τίποτε περὶ τῆς χώρας, τίποτε περὶ τοῦ λαοῦ της, τίποτε περὶ τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐξειλίχθησαν ἐκεῖ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου.

»ΕΛΑΒΑ ΛΟΙΠΟΝ ΩΣ ΟΔΗΓΟΥΣ ΜΟΥ ΔΙΑ ΤΑΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΜΟΥ ΤΑΣ ΚΑΘΑΡΩΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑΣ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ ΜΟΥ».

Ὁ δὲ Γάλλος ἱστοριογράφος Ντριώ εἰς τὴν «Διπλωματικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος, λέγει «ὁ στρατηγὸς Σαράιγ εἶχε τὰ βλέμματά του πρὸς τὰς Ἀθήνας, ΤΟΥ ΕΙΠΑΝ (Ποῖος ἄρα γε; Σ. Μ.) ΟΤΙ ΗΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΦΕΡΟΥΝ ΜΙΑΝ ΜΑΧΑΙΡΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΑΧΙ ΤΟΥ. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΛΟΙΠΟΝ ΕΧΑΡΑΣΣΕ ΤΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΟΦΙΑΝ ΔΡΟΜΟΝ, ΔΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ».

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν δημοκρατικῶν τοῦ Σαράιγ πεποιθήσεων εἰς τὸ ἔργον του ἐν Ἑλλάδι, ἀπησχόλησε τόσοσόν τὸν στρατηγόν, ὥστε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1916 ὁ Κλεμανσώ νὰ δηλώσῃ περὶ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς τὰ ἐξῆς: (Μερμεῖς «Ἡ ἐνιαία διοίκησις», 2ος τόμος).

«Ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς εἶνε ἐν διαλύσει, πειθαρχία ἐν αὐτῷ δὲν ὑφίστα-

ται πλέον, ο αριθμός τῶν ἀδειούχων του εἶνε ἀνυπολόγιστος. Ὅλοι οἱ σύμμαχοί μας ἐζήτησαν τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Σαράϊγ. Ἐὰν τὸν ἐκρατούσαμεν, ἡ εὐθύνη μας θὰ ἦτο κολοσσιαία, διότι ἐπίθεσις γερμανοβουλγαρική κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, εἶνε πάντοτε δυνατή, καὶ δὲν θὰ ἠδυναμέθα νὰ ἀντιστῶμεν με στρατοὺς δισπαρμένους μεταξύ των, τῶν ὁποίων οἱ ἀρχηγοὶ δὲν θέλουν νὰ ξέρουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον».

Δυστυχῶς ταῦτα ἐγένοντο ἀντιληπτὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1916, ἀφοῦ ἐπὶ ἔτος καὶ πλέον τὸ ἔργον τοῦ στρατηγοῦ Σαράϊγ εἶχε φέρει τ' ἀποτελέσματά του.

Καὶ ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸν Ροκφέιγ.

(Δαρτιζ ντὲ Φουρνὲ «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου»).

«Ὁ ρόλος τοῦ Ροκφέιγ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν ἔμεινε μέχρι τοῦδε κρυμμένος εἰς τὴν σκιάν. Ἄλλὰ ὑπῆρξε κεφαλαιώδης. Ἡ εὐθύνη του ἀνευρίσκεται εἰς ὅλας τὰς περιπλοκάς τὰς ὁποίας θὰ ἴδωμεν ἐξελισσομένας. Πρέπει λοιπὸν νὰ ὀμιλήσω περὶ αὐτοῦ ἐν λεπτομερείᾳ... Εἶχε σταλῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ναυτικός ἀκόλουθος καὶ ἀρχηγὸς τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν. Ἄλλὰ οἱ ἐπίσημοι αὐτοὶ τίτλοι δὲν ἐκάλυψαν ἐπὶ πολὺ τὴν ἀληθινὴν ἀποστολὴν του, ἥτις συνίστατο νὰ ἀνταγωνισθῆ πρὸς τὴν γερμανικὴν ἐπιρροὴν καὶ ἐνεργήσῃ ἀντικατασκοπείαν. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος ἔπαιζεν εἰς Ἀθήνας τὸν ρόλον μυστικοσυμβούλου, ταχέως καταστάντος παντοδυνάμου χάριν τῶν προσωπικῶν του δεσμῶν μετὰ τὸν ἀντιναύαρχον ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν (δηλαδὴ τὸν Λακάζ).

»Παραπλεύρως καὶ χωριστὰ ἀπὸ τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας, παραπλεύρως καὶ χωριστὰ ἀπὸ τὸν Στόλαρχον, ὑψώθη οὗτος εἰς κριτὴν τῆς κατευθύνσεως ἥτις θὰ ἠκολουθεῖτο ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐπέκρινε διὰ τοῦ δριμυτέρου καὶ ἀπρεπεστέρου τρόπου τὰς πράξεις πάντων, συμπεριλαμβανομένων καὶ ἐκείνων τῆς Κυβερνήσεώς του...»

«...Ὅταν τὸν Μάρτιον τοῦ 1916, ὁ ἀρχηγὸς οὗτος τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν παρέστη εἰς τὴν σύσκεψιν τῶν συμμάχων ναυάρχων, ΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΠΩΣ ΚΑΝΩΜΕΝ ΕΝΤΕΛΩΣ ΥΠΟΧΕΙΡΙΟΥΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ἡ ἐπιμονὴ του ὅτι ἔπρεπε τὰ πάντα νὰ τολμήσωμεν, ἔτυχον τῆς ὁμοθυμοῦ ἀποδοκιμασίας...»

«...Ἐνήργει ἐρεύνας, κρυφίας συλλήψεις, ἐξήσκει ἔργα πολιτικῆς ἀστυνομίας, κατήρτισεν 25.000 δελτία κατασκοπείας περιλαμβάνοντα ὅλα τὰ σπουδαῖα πρόσωπα τῆς Ἑλλάδος, ἐγκατέστησεν ἀποθήκην ἐκρηκτικῶν ὑλῶν ἐπὶ πλοίου προσωρμισμένου εἰς Πειραιᾶ, συνήθροισεν εἰς τὸ παράρτημα τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς κιβώτια μετὰ ὄπλα καὶ χειροβομβίδας... Βεβαίως, ἡ ὑπηρεσία τῶν πληροφοριῶν εἶχεν ἔργον νὰ προλέγῃ συμβησομένας περιπλοκάς, ὅπως καὶ συχνὰ τὸ ἔκαμνε. Ἄλλ' εἶτε συνειδητῶς εἶτε ὄχι τὰς περιπλοκάς ταύτας προπαρσκεύαζεν ὁ ἴδιος ὁ Ροκφέιγ μετὰ τὰς ἰδίας του χεῖρας».

Ἡ δὲ ἔκθεσις τῆς γαλλικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὸ ὑπουργεῖον

των Ναυτικών, τῷ 1919, ανακοινοῖ εἰς τὴν γαλλικὴν Βουλὴν τὰ ἑξῆς:

«Ὁ ἀξιώματικὸς οὗτος (ὁ Ροκφέιγ), φαίνεται ὅτι ἔπαιξεν ἐν Ἀθήναις ρόλον, ὅστις ὅσον καὶ ἂν ἦτο ἀπόκρυφος ὑπῆρξεν ὁμως κεφαλαιώδης. Ἐξεταζομένων τῶν γεγονότων, φαίνεται ὅτι πολλάκις μετεχειρίσθη μέσα, τὰ ὅποια ἐκ τῶν προτέρων θὰ προεκάλουν βαρείας δυσχερείας. Αἱ πληροφοροῖαι τὰς ὁποίας παρῆχεν ὑπῆρξαν πολλάκις ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν».

Ἀφηγεῖται περαιτέρω ἢ ἔκθεσις τὴν πλαστὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας διενεργηθεῖσαν ἐκ συμφώνου μετ' ἐμπίστων τοῦ κ. Βενιζέλου, καὶ συ-
νεχίζει:

«Καὶ ἐν τῷ μεταξύ ὁ πρωθυπουργὸς (Μπριὰν) ἐλάμβανεν ἐκ Ρώμης, Λονδίνου καὶ Πετροπόλεως, ἀνακινώσεις διαρκῶς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος... “ΑΝΗΣΥΧΟΥΜΕΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΔΥΝΑΣΤΙΚΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ, ΤΗΝ ΕΚΔΗΛΟΥΜΕΝΗΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, καὶ δὲν ἐπιθυμοῦμεν οὔτε ἀμέσως, οὔτε ἐμμέσως νὰ φαινόμεθα, ὅτι τὴν ὑποστηρίζομεν”».

Τόσον, ὥστε ὁ κ. Μπριὰν ἠναγκάσθη νὰ ἀπευθύνῃ εἰς τὸν κ. Γκυγιεμὲν τηλεγράφημα προσκαλῶν αὐτὸν εἰς μετριοπάθειαν...

«...Ἄλλ' ἢ πρὸς τὸ χειρότερον πολιτικὴν, (συνεχίζει ἢ ἔκθεσις), ἦτο ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Ροκφέιγ. Ἡ σαφὴς αὕτη προειδοποίησις τὴν ὁποίαν ἐμνημονεύσαμεν, καὶ τὴν ὁποίαν θὰ τοῦ ἀνεκοίνωσεν ὁ κ. Γκυγιεμὲν, φαίνεται, φεῦ, ὅτι δὲν ἐτροποποίησε τὰς ἰδέας καὶ τὰς τάσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν».

Ὁ ἴδιος ὁ Γκυγιεμὲν ἀπαντῶν εἰς τὸ προμνησθὲν τηλεγράφημα τοῦ Μπριὰν τῆς 11)24 Σεπτεμβρίου 1916 καὶ δικαιολογούμενος (τηλεγράφημα (Γκυγιεμὲν ἀριθμὸς 1764 τῆς 15)28 Δεκεμβρίου 1916), ἐπιρρίπτει τὴν εὐθύνην τῶν ψευδῶν πληροφοριῶν εἰς τὸν Ροκφέιγ, μεθ' οὗ ὁμως λέγει ὅτι ἔχει «τὰς ἀρίστας προσωπικὰς σχέσεις, αἵτινες ἐπέτρεψαν (εἰς τὸν Γκυγιεμὲν) νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐνότητα τῆς διευθύνσεως, παραπονεῖται ὁμως διότι ὁ πλωτάρχης Ροκφέιγ ἔχει πᾶν ὅ,τι λείπει εἰς ἐμὲ (τὸν Γκυγιεμὲν) τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν εὐνοίαν τοῦ ὑπουργοῦ του, πολυἀριθμὸν προσωπικόν, χρηματικὴν πίστωσιν ἀπεριόριστον, πλοῖα, αὐτοκίνητα, πράκτορας μισθωτοὺς καθ' ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν Μεσόγειον. Ἡ παρασχεθεῖσα εἰς αὐτὸν δικαιοδοσία τοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀλληλογραφῇ μὲ τοὺς προξένους μας, νὰ τοὺς δίδῃ ἀπ' εὐθείας διαταγὰς, νὰ ἀναπληρώνη διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ πιστώσεων τὴν ἀξιοθρήνητον ἀνεπάρκειαν τῶν χρηματικῶν πόρων».

Τοιαύτη ἦτο ἡ κεφαλαιώδης σημασία «τοῦ πλωτάρχου Ροκφέιγ» θὰ ἴδωμεν δὲ αὐριον πῶς ἐχρησιμοποίηθη αὕτη, διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ὁ Γάλλος ἱστορικὸς Ντριῶ εἰς τὸν 5ον τόμον τῆς «Διπλωματικῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος» ἐκφράζεται διὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ τῶν τριῶν προσώπων ποὺ ἀνεφέραμεν Γκυγιεμὲν, Σαράιγ, Ροκφέιγ ὡς ἑξῆς:

«Οἱ στρατιωτικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας, οἱ ἀκόλουθοι, στρατιωτικὸς καὶ ναυτικὸς τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Σαράιγ εἰς Θεσσαλονίκην δὲν ἤξεν-
ραν παρὰ ἓνα μόνον σύστημα, μίαν χειρουργικὴν ἐπέμβασιν, νὰ καταργήσωσι τὸν Βασιλέα, καὶ νὰ θέσωσι τὸν Βενιζέλον ἐπὶ τῆς θέσεώς του ἀφοῦ εἶχον τὸν Βε-

νιζέλον, μαζί των. Οί διπλωματικοί αντιπρόσωποι φοβούμενοι μήπως και αυτοί ύστερήσουν, ἐβάλλθησαν νὰ ἐνεργήσουν και αυτοί ἐπίσης καλά, μολονότι ἔλεγαν μέσα των, ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ κάπως τὸν παρακάνουν».

Και ὅταν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917 ὄλα ἐτελείωσαν και τὸ ἀδίκημα κατὰ τοῦ Βασιλέως συντελεσθή, και οὗτος ἐξεδιώχθη, διὰ τῶν συμμαχικῶν στρατῶν και στόλων, ὁ Ζοννὰρ ἀπαντῶν εἰς παρατήρησιν τοῦ κ. Ρέντη ὅτι «ANEY THΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΥΜΜΑΧΙΚΗΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ EN ΑΘΗΝΑΙΣ Η ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Η ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ EN ΑΘΗΝΑΙΣ ΚΑΘΙΣΤΑΤΟ ΔΥΣΧΕΡΕΣΤΑΤΗ», τοῦ ἐδήλωσε (ἐπιστολὴ κ. Ρέντη ἐκ τῆς νησίδος Ἁγ. Γεωργίου πρὸς τὸν κ. Ν. Πολίτην εἰς Θεσσαλονίκην τῆς 4)17 Ἰουνίου 1917), ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζουν τὸ μέγεθος και τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιτευχθέντος ἔργου διὰ τῆς ἐκθρονίσεως ἑνὸς Βασιλέως «ΟΣΤΙΣ (λέγει ὁ Ζοννὰρ) ΕΙΧΕ ΔΥΝΑΜΙΝ EN ΤΗ ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΗΓΑΠΑΤΟ ΥΠΟ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΤΟΥΘ' ΟΠΕΡ, ΟΜΟΛΟΓΕΙ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ Ο ΖΟΝΝΑΡ, ΟΤΙ ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΕΝΤΑΥΘΑ ΗΓΝΟΕΙ, ΚΑΙ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΝ ΗΤΟ ΓΝΩΣΤΟΝ EN ΑΓΓΛΙΑ ΒΕΒΑΙΩΣ ΔΕΝ ΘΑ ΕΛΑΜΒΑΝΕΤΟ Η ΠΕΡΙ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΑΠΟΦΑΣΙΣ».

Ὁ ἴδιος δὲ Ζοννὰρ ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους γράφει τὴν 9)22 Ἰουλίου 1917 πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν Ριμπώ.

«Ὅταν, διὰ νὰ καταρτίσω τὴν ἔκθεσίν μου ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Ἐντάντ ἐν Ἑλλάδι, ἐμελέτησα τὸν ὑπερμεγέθη φάκελλον τὸν εὕρισκόμενον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, διεπίστωσα ὅτι τὰ τηλεγραφήματα τοῦ ναυτικοῦ ἀκολούθου, συχνάκις πλήρη ἀνακριβιῶν και σχεδὸν πάντοτε παραπειστικά. ΣΥΝΕΤΕΙΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΟΝΑΔΙΚΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΝΑ ΔΙΑΣΤΡΕΨΟΥΝ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΟΥΛΩΝ ΔΙ' Ο,ΤΙ ΑΦΕΩΡΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ. Ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ βεβαιώσω ὅτι τὰ ζητήματα ταῦτα θὰ ἐλάμβανον ἐντελῶς ἄλλην τροπὴν, ἐὰν ὁ κ. Γκυγιεμὲν εἶχε τὸ κύρος ἢ τὴν ἀναγκαίαν θέλησιν νὰ ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν τάξιν τοὺς ἀξιωματικούς ξηρᾶς και θαλάσσης (τοὺς Γάλλους δηλαδὴ), ΟΙΤΙΝΕΣ ΕΠΛΗΜΜΥΡΙΖΑΝ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΕΚΑΜΝΑΝ ΟΛΟΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ, εἰς τοιοῦτο σημεῖον ὥστε κατὰ τὴν ἀφίξίν μου, ἐκεῖ ὄλος ὁ κόσμος διέτασσε και κανεὶς δὲν ἦτο ὑπεύθυνος. Ὁ ρόλος των, ὁ τῶν ἐλέγχων, κατὰ πολὺ συνέτεινεν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν δυσκολιῶν πρὸς τὰς ὁποίας προσέκρουσεν ἀπὸ ἑνὸς ἔτους ἢ Κυβέρνησις (ἢ Γαλλικὴ), ΔΙΕΚΥΒΕΥΣΑΝ ΤΟ ΓΟΗΤΡΟΝ ΜΑΣ EN ΕΛΛΑΔΙ και οἱ πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἰταλίας και τῆς Ρωσσίας, δὲν ἔλειψαν νὰ ἐπαναλαμβάνουν εἰς τὰς κυβερνήσεις των ΟΤΙ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΓΝΩΜΗ ΠΑΡΕΣΥΡΘΗ ΕΙΣ ΠΛΑΝΗΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΜΟΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΠΑΡΑΠΕΙΣΤΙΚΩΝ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΠΡΑΚΤΟΡΩΝ ΜΗ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟΝ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΕΩΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ».

«Εἶνε τοῦτο πολὺ ὀλίγον ἔνδοξος σελὶς τῆς ἱστορίας τῆς Γαλλίας. Τὴν κλείω τὸ ταχύτερον». Προσθέτει ὁ κ. Ζοννὰρ.

ΑΡΘΡΟΝ 42ον

(4 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΗ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΕΛΑΒΟΝ ΤΑ ΠΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ὅφειλομεν νὰ κάνωμεν τοὺς ἀναγνώστας μας προσεκτικούς εἰς τοῦτο: Δὲν κρίνομεν τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὸ πῶς μετεχειρίσθη τὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἐνδεχομένως ἦντλει ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν πολιτικὴν του, καὶ ἂν καλῶς ἢ κακῶς ἔπραξε στρέψας αὐτὰς κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Δὲν εἶνε ἐκεῖ τὸ ζήτημά μας καὶ καθαρῶς ἐξεφράσαμεν τοῦτο εἰς προηγούμενα ἄρθρα. Κρίνομεν τὸν κ. Βενιζέλον διότι μετεχειρίσθη ξένας δυνάμεις, ξένους στρατοὺς καὶ στόλους, ξένους πρέσβεις καὶ στρατηγούς, ξένους μυστικούς πράκτορας, πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν του κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ὅτι δὲν ἐδίστασε νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ξένην ταύτην βίαν, ὅπως δι' αὐτῆς πίεση ἀφορήτως τὸν ἑλληνικὸν λαόν, καὶ τὸν ὑποτάξῃ εἰς τὴν θέλησίν του, φθάσας μέχρι τοῦ νὰ συμπράξῃ μετὰ τῶν ξένων καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατάλυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του. Καὶ ὅτι πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔκαμε τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης.

Αὐτὸ εἶνε τὸ ζήτημά μας.

Τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας, συνδυαζόμενον μὲ ὅσα εἶχομεν ἐκθέσει διὰ τὰ καθέκαστα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συμβάντα, θὰ ἤρκει τελείως ὅπως πεισθῶσιν οἱ ἀναγνώσται μας. Ἡμεῖς ὁμως, μὴ ἀρκοῦμενοι εἰς τὰ ἐκτεθέντα, θὰ ἀναφέρωμεν σήμερα τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς ἐνεργείας τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ξένων προσώπων περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν χθές, ὅπως ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπὸς του.

Ἡ πλήρης μυστικὴ ἐπαφὴ τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τοῦ πρέσβεως Γκυγιεμέν, καταφαίνεται ἐκ τῆς συμπαίγνιας των, ὅπως ἀποκοιμήσωσι τὸν Βασιλέα ὅτι δὲν ὑφίσταται ζήτημα πλέον ἀποβιβάσεως συμμαχικῶν στρατῶν εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐξεθέσαμεν ταῦτα καταλεπτῶς εἰς προηγούμενα ἄρθρα μας, καθὼς καὶ τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου ὁ κ. Βενιζέλος ἐν ἀγνοίᾳ Βασιλέως καὶ Βουλῆς καὶ ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Γκυγιεμέν ἰδίως, κατώρθωσε τὴν ἀποβίβασιν ταύτην. Νομίζομεν περιττὸν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς θέμα τελείως ἐξαντληθὲν ὑφ' ἡμῶν.

Ἄλλ' ἤδη τὴν 4)17 Ὀκτωβρίου ὁ κ. Βενιζέλος δὲν εἶνε πλέον κυβέρνησις πρὸ ἑβδομάδων, ἀλλ' ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Καὶ ὁμως τοιοῦτος ὢν, συνεννοεῖται μετὰ τοῦ Γκυγιεμέν πῶς θὰ ἀχθῇ ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸ ἀπροχώρητον. Ἴδου τί σχετικῶς τηλεγραφεῖ ὁ Δεμίδωφ πρὸς τὴν κυβέρνησίν του εἰς Πετροῦπολιν.

Ἄρ. 472 4)17 Ὀκτωβρίου 1915.

«Ὁ λόγος τοῦ κ. Βιβιανὶ διὰ τὴν ἀποβίβασιν τῶν συμμαχικῶν στρατευμά-

των εἰς τὰ Βαλκάνια πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου δὲν ἱκανοποιεῖ πλέον τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἤδη ὀνειρεύονται μεγαλύτερα ἀνταλλάγματα. Ὁ Βενιζέλος ἔνεκα τούτου ὑποθέτει ὅτι μία ὑπόσχεσις τῆς Βουλγαρικῆς Θράκης εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν συμμάχων, θὰ ἐπέτρεπε πρὸς τὸ παρὸν τὴν προπαρασκευὴν τοῦ ἐδάφους παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ ὑπὲρ τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος. ΕΑΝ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ΜΕΤΑ ΜΙΑΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΩΣ ΔΟΛΩΜΑ, ΕΔΙΝΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΝΑ ΕΝΝΟΗΣΗ ΟΤΙ ΕΙΝΕ ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΑΙ ΝΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΘΟΥΝ, ΕΠΙ ΠΛΕΟΝ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑΠΙΣΤΙΚΑ ΤΟΤΕ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΡΑΤΩΝ ΤΗΝ ΠΑΘΗΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΘΑ ΕΥΡΙΣΚΕΤΟ ΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΩΣ ΔΥΣΚΟΛΟΝ, ΗΤΙΣ ΘΑ ΕΙΧΕ ΔΙ' ΑΥΤΟΝ ΤΑΣ ΒΑΡΥΤΕΡΑΣ ΤΩΝ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ. Ο ΠΡΕΣΒΥΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΕΙ ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑΝ ΕΙΣ ΠΑΡΙΣΙΟΥΣ».

Ὡστε, τῇ ὑποδειξίῃ τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀρχίζει ἡ πολιτικὴ τῆς βίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ ἡ ἰδέα τῆς προσφορᾶς τῆς Βουλγαρικῆς Θράκης εἰς τὴν Ἑλλάδα συζητηθεῖσα μεταξὺ τῶν Δυνάμεων ΑΠΕΡΡΙΦΘΗ. Τὴν 6)19 Ὀκτωβρίου, ὁ ἐν Ρώμῃ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας τηλεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν ὅτι ἡ Ἰταλία ἀντετιθετο εἰς τοῦτο, καὶ τὴν 7)20 Ὀκτωβρίου ὁ ἐν Λονδίνῳ Ρώσσος πρέσβυς τηλεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν ὅτι ὁ Νικόλσον (ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν) ἐξεφράσθη ὁμοίως, προσθέτων ὅτι «τοιαύτη πρότασις θὰ καθίστα ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ τὸν πόλεμον δημοφιλέστερον παρὰ ποτέ» (Ρωσικὴ Διπλ. Βίβλος, ἔκδοσις 1922). Ἐγένετο ὅθεν τὴν 8)21 Ὀκτωβρίου μόνον ἡ προσφορὰ τῆς Κύπρου.

«Θύελλα τότε ἐξέσπασε ἐν τῷ βενιζελικῷ Τύπῳ. Ἐπετέθη οὗτος κατὰ τοῦ Ζαΐμη. ΑΝΗΓΓΕΙΛΕΝ ΟΤΙ Η ΑΝΤΑΝΤ ΠΡΟΣΕΦΕΡΕ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ, ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ, ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ, ΤΗΝ Μ. ΑΣΙΑΝ ΚΑΙ 300 ΧΙΛΙΑΔΑΣ ΑΝΔΡΑΣ. Ὅτι ποτέ δὲν παρουσιάζετο παρομοία εὐκαιρία διὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν ὅλαι αἱ βλέψεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ». (Ντριῶ «Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Ἐκτοτε ἀρχίζει ἡ συστηματικὴ δηλητηρίασις τοῦ ξένου Τύπου, ἀλλὰ ἰδιαίτατα τοῦ γαλλικοῦ, κατὰ τοῦ Βασιλέως ἰδίως, διὰ τῶν πλέον φανταστικῶν εἰδήσεων, ὅλων προερχομένων ἐξ Ἀθηνῶν καὶ διοχετευομένων εἰς τὸν γαλλικὸν Τύπον, διὰ τοῦ Γκυγιμέν, διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀνταποκριτῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ μὴ, κυρίως δὲ διὰ τοῦ Βενιζελικοῦ Τύπου, ἀλλὰ πρὸ παντὸς διὰ τῆς μυστικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ροκφέιγ ἀργότερα. Ὁ κ. Σ. Κοσμὲν (Κοσμετᾶτος) γράφει εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐκδοθὲν τὸ 1926 ἐν Παρισίοις ἔργον του «ἡ Ἀντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς», τὰ ἐξῆς:

«Ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη, ὅπως εἶδομεν, εἶχεν ἀδίκως ἐξερεθισθῆ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἤδη πρὸ τῆς ἐκστρατείας τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐκτοτε κάθε μεγάλη ἔφημερις τῶν Παρισίων ἐθεώρει ἔργον φιλοτιμίας νὰ λυσοῦ καθ' ἐκάστην κατὰ τῆς δυστυχοῦς ταύτης χώρας (τῆς Ἑλλάδος) διὰ φανταστικῶν εἰδήσεων, τὰς ὁποίας ἡ (γαλλικὴ) λογοκρισία ἐπέτρεπε νὰ δημοσιεύωνται ἄνευ οὐδενὸς ἐλέγχου. Τέλος κατέστη "μόδα" ἐν Γαλλίᾳ ἡ διαρκὴς ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ τῶν κυβερνητῶν της».

Ἄλλως τε, εἰς τοῦτο ὁ γαλλικὸς Τύπος ἐγένετο ἡ Ἠχώ τοῦ ἐν Ἀθήναις Βενιζελικοῦ Τύπου. Λογοκρισία ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἐν Ἀθήναις, δὲν ἦτο δυνατή. Διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα, καίτοι ἐπιστρατευθεῖσαν, δὲν ἐπετρέπετο ἡ κήρυξις τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου. Καὶ εἰς τὴν ἐλαχίστην περὶ τούτου ὑπόνοιαν διεμαρτύρο- ντο ἀμέσως οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντάντ. Ἐπομένως ὁ βενιζελικὸς Τύπος ἠδύνατο νὰ δημοσιεύσῃ ἀκωλύτως καὶ τὴν φανταστικωτέραν εἰδήσιν, ἥτις ἀμέ- σως διεβιβάζετο εἰς τὰς πρωτευούσας τῆς Ἀντάντ.

Εἶδομεν προηγουμένως, εἰς τὸ τηλεγράφημα Δεμίδωφ τῆς 4)17 Ὀκτωβρίου, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέδειξεν εἰς τὸν Γκυγιεμὲν ὅτι ἔδει νὰ μεταχειρισθοῦν πιε- στικά μέσα κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὅπως καταστήσουν τὴν θέσιν τοῦ Βασιλέως ἀφόρητον καὶ τοιαύτην ὥστε νὰ ἔχῃ δι' αὐτὸν βαρυτάτας συνεπείας. Καὶ ἰδοὺ μετ' ὀλίγον ὁ Γκυγιεμὲν προκαλεῖ μὲ τὸν Σκουλούδη ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον παρ' ὀλίγον θὰ εἶχε βαρυτάτας συνεπείας εὐθύς σχεδὸν μετὰ τὴν ἄνοδον τοῦ Σκου- λούδη εἰς τὴν ἀρχὴν. Ἔχει τοῦτο ὡς ἐξῆς:

Ἐπικειμένης τῆς ὑποχωρήσεως τῶν τμημάτων τοῦ στρατηγοῦ Σαράιγ ἐκ Γρίβολακ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, τὴν 27ην Ὀκτωβρίου (9 Νοεμβρίου), ὁ Γκυ- γιεμὲν ἠρώτησε τὸν Σκουλούδη τί θὰ συνέβαινε ἐὰν ἐκτὸς τῶν σερβικῶν καὶ γαλλικὰ στρατεύματα ὑπεχώρουν ἐκ Σερβίας πρὸς Θεσσαλονίκην, ὁ δὲ Σκου- λούδης ἀπήντησεν: «ΘΑ ΩΦΕΙΛΑΜΕΝ Ν'Α ΕΦΑΡΜΟΣΩΜΕΝ ΤΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ». Ὁ Γκυγιεμὲν ἀντὶ τοῦ «ΘΑ ΩΦΕΙΛΑΜΕΝ», ἤκουσεν «ΟΦΕΙΛΟΜΕΝ». Ση- μειωτέον ὅτι εἰς τὴν γαλλικὴν μεταξὺ τῶν δύο ἐκφράσεων, ἡ διαφορὰ εἶνε ἐνὸς ἰῶτα εἰς τὸ γαλλικὸν ῥῆμα ΟΦΕΙΛΩ. Ὁ Σκουλούδης ἐννοήσας τὴν παρε- ξήγησιν ἔδωσεν ἀμέσως ἐξηγήσεις ὅτι οὐδεμίαν πρόθεσιν εἶχεν ἀφοπλισμοῦ τῶν Γάλλων καὶ ἐτηλεγράφησεν ἀμέσως εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας εἰς Παρι- σίους, ἀφηγοῦμενος τὴν παρεξήγησιν καὶ ἐπαναλαμβάνων τὴν βεβαίωσιν, ὅτι τὰ γαλλικὰ στρατεύματα οὐδεμίαν ἔχουν νὰ ὑποστοῦν ἐνόχλησιν ὑποχω- ροῦντα εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος. Εἰς πᾶσαν ἄλλην περίστασιν τὸ ἐπεισόδιον θὰ ἐθεωρεῖτο λήξαν.

Ὁ κ. Γκυγιεμὲν ὁμως τηλεγραφῶν τὴν 27ην Ὀκτωβρίου (10 Νοεμβρίου) 1915 εἰς Παρισίους, παρ' ὅλας τὰς ἐξηγήσεις τοῦ Σκουλούδη, καὶ τὰς καθησυχασ- τικὰς βεβαιώσεις του, ἐπιμένει εἰς τὰς κατὰ τὴν ἰδέαν του κακὰς προθέσεις τῆς κυβερνήσεως ταύτης καὶ εἰς τὸν ἐκ τούτων κίνδυνον τῶν ὀλιγαριθμῶν στρατευμάτων τοῦ Σαράιγ καὶ συμβουλεύει ἄμεσον κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐνέρ- γειαν, προσθέτων «ἀποστείλατε στόλον εἰς Πειραιᾶ, θὰ εἶνε καλὸν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος νὰ αἰσθανθῇ τὴν πείναν διὰ μερικὰς ἡμέρας». Ἐκπέμπεται ὅθεν, τῇ προτά- σει τοῦ Μπριάν, ὁ συμμαχικὸς στόλος εἰς Μῆλον, ὅπου τὴν 1)14 Νοεμβρίου λαμ- βάνει τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐνδεχομένως καταστρέψῃ τὸν ἑλληνικὸν στόλον, βομ- βαρδίσῃ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Σαλαμίνα, βομβαρδίσῃ τὰς Ἀθήνας ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων μνημείων, καταλάβῃ τὴν Σῦρον, τὴν Μῆλον καὶ τὴν Κέρκυραν, κατα- διώξῃ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἀποκλείσῃ τὸν Σαρωνικὸν καὶ τὸν Κορινθιακὸν. (Ντριῶ «Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», τόμος 5ος. Ρωσικὴ Διπλ. Βί-

βλος, έκδοσις 1922. «Ἐπίσημος Ἐφημερίς» τῆς Γαλλίας, φύλλον 28 Ὀκτωβρίου 1919. Κοσμὲν «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ἀντάντ», γαλλικὴ ἔκδοσις, Φραγκοῦλη «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις», γαλλικὴ ἔκδοσις).

Ὁ Γκυγιεμὲν εἶχεν ἤδη ἐξωθήσει ἀκόμη περισσότερον τὰ πράγματα. Ἐτηλεγράφησεν εἰς Παρισίους (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος ἔκδοσις 1922, τηλεγράφημα Ἰσβόλσκυ), ὅτι ἡ Ἑλλάς προετίθετο νὰ κλείσῃ μερικοὺς λιμένας τῆς διὰ ΝΑΡΚΩΝ. Καὶ ἐν τούτοις ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε καθόλου ΝΑΡΚΑΣ! Κατεσκευάζοντο διὰ λογαριασμόν τῆς τοιαῦται ἐν Γαλλίᾳ! Ὁ δὲ Σκουλούδης διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὴν Ἀντάντ, εἶχε ἤδη ἀναστείλει τὴν παραγγελίαν ταύτην (τηλεγράφημα Σκουλούδης τῆς 6)19 Νοεμβρίου 1915). Τί ἐζήτουν λοιπὸν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα; «Ἐγγυήσεις δι' ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ, προσέξατε, νὰ μὴ καθορίσητε τί ἐννοοῦμεν ἐγγυήσεις», (ὁδηγία Μπριὰν πρὸς Γκυγιεμὲν, τηλεγράφημα Ἰσβόλσκυ πρὸς Πετροῦπολιν. Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος 1922). Ἀλλὰ θὰ μᾶς τὸ καθορίσῃ ὁ Δεμίδωφ ἐξ Ἀθηνῶν (Τηλ. Δεμίδωφ 30 Ὀκτωβρίου (12 Νοεμβρίου) Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος 1922).

«Δὲν πρέπει νὰ δίδεται οὐδεμία πίστις πλέον εἰς τὰς ΓΡΑΠΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Μόνη ἡ ἐμφάνισις τῶν Συμμαχικῶν στόλων εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας θὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἐπιθυμητὴν ἐγγύησιν ΑΥΤΗ ΕΙΝΕ ΕΠΙΣΗΣ Η ΓΝΩΜΗ ΕΝΟΣ ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ, ΑΛΛΑ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΜΕ ΠΑΡΕΚΑΛΕΣΕ ΝΑ ΜΗ ΤΟ ΟΝΟΜΑΣΩ ΜΕΤΑΒΙΒΑΖΩΝ ΠΡΟΣ ΥΜΑΣ ΤΗΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΝ ΤΟΥ».

Ποῖον εἶνε αὐτὸ τὸ πολὺ μέγαλον ἑλληνικὸν πρόσωπον; Δὲν εἶνε βέβαια ὁ Βασιλεύς, οὔτε ὁ Σκουλούδης, οὔτε ὁ κ. Ζαΐμης. Εἶνε ὁ ἴδιος ὅστις ἔδωκε τὴν αὐτὴν συμβουλήν τὴν 4)17 Ὀκτωβρίου καὶ εἰς τὸν Δεμίδωφ καὶ εἰς τὸν Γκυγιεμὲν. Εἶνε ὁ κ. Βενιζέλος, προσπαθῶν νὰ κρυφθῇ ὀπισθεν τοῦ δακτύλου του!

Εὐτυχῶς τότε διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Ἀντάντ, δὲν ἐξετελέσθη τὸ πρόγραμμα τῶν βομβαρδισμῶν καὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἀνέμενον ὁ κ. Βενιζέλος. Καὶ δὲν ἐξετελέσθη διὰ τρεῖς λόγους. Πρῶτον, διότι ἡ Ἀγγλία δὲν ἠθέλησε νὰ φθάσῃ ἕως ἐκεῖ. Δεύτερον, διότι ἀκριβῶς τότε συνέπεσε νὰ εὑρεθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Δενῦ-Κοσσέν, ὅστις διεφώτισε τὸν Μπριὰν περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐν Ἀθήναις καταστάσεως, καὶ τὸν ἐβεβαίωσε διὰ τὰς εἰλικρινεῖς διαθέσεις τοῦ Βασιλέως καὶ διεβεβαίωσεν ἐπίσης διὰ τῆς «Νταίηλυ Μαίηλ» τῆς 16)29 Νοεμβρίου «ΟΤΙ ΑΙ ΥΠΟΝΟΙΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΙΧΑΝ ΜΟΝΗΝ ΠΗΓΗΝ, ΤΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑΣ ΕΡΙΔΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ». Ὁ ὑπαινιγμὸς εἶνε σαφέστατος. Καὶ τρίτον διότι ὁ Σκουλούδης ἀπέναντι τῆς ἀπειλητικῆς νότας τῶν Δυνάμεων ζητουσῶν ἐγγυήσεις τοῖς ἐδήλωσεν ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ παράσῃ πᾶσαν ἐγγύησιν καὶ πρὸς τοῦτο μάλιστα νὰ ἀποστρατεύσῃ τὸν ἑλληνικὸν στρατόν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν τὸ ἠθέλε κανεὶς των. Ἀνεπτύξαμεν τὸ ζήτημα τοῦτο λεπτομερῶς εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας, ὅταν διεξήλθομεν τὸ ζήτημα τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως. Δὲν τὸ ἠθέλε πρὸ παντὸς ὁ στρατηγὸς Σαράιγ, ὅστις θὰ ἔμενε μὲ τὰς ὀλίγας δυνάμεις του ἀπέναντι τοῦ Βαλκανικοῦ στρατοῦ τῶν

Γερμανο-Αύστρο-Βουλγάρων. Καί ἔτσι κατέληξαν με τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν συμβιβασμὸν τῆς 27ης Νοεμβρίου (10 Δεκεμβρίου), τὸν ὁποῖον ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον, καὶ κατὰ τὸ 3 ἐδάφιον τοῦ ὁποίου:

«Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν τὰ Συμμαχικὰ στρατεύματα ἐπέσυρον τὸν πόλεμον ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα θὰ ἀπεσύροντο εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὰ δύο ἐμπόλεμα μέρη ἐλεύθερον τὸ πεδῖον πρὸς ἀνταγωνισμὸν των.»

Οὕτω ΤΟ ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΡΟΣΩΠΟΝ τοῦ Δεμίδωφ, δὲν ἐπέτυχεν αὐτὴν τὴν φορὰν τὸν τελικὸν σκοπὸν του. Ἄλλὰ μὴν ἀνησυχῆτε, θὰ ἐπανέλθη. Ἐπέτυχεν ὅμως μίαν βιαιοτάτην ἐκστρατείαν τοῦ γαλλικοῦ Τύπου κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ συνεπῶς ἔντασιν τῆς δηλητηριάσεως τῆς κοινῆς γνώμης τῶν Συμμάχων καὶ ἰδιαίτατα τῆς γαλλικῆς.

Καὶ ἤδη, εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ὁ στρατηγὸς Σαράιγ. Ἄς ἴδωμεν πῶς θὰ μεταχειρισθῆ τοῦτον ὁ κ. Βενιζέλος.

Υ.Γ. Ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τῶν ἄρθρων του τῆς 26 καὶ 27 Νοεμβρίου ἐπανῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὸ ζήτημα τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Μολονότι εἶχομεν εἰπῆ ὑπεραρκετὰ εἰς τὸ σχετικὸν μας ἐπὶ τούτου ἄρθρον, καὶ θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς αὐτὰ ἐν τούτοις θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ζήτημα αὐτό, μόλις τελειώσωμεν μετὰ τὸ ζήτημα τῆς ἀνέκαθεν πολιτικῆς τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως.

ΑΡΘΡΟΝ 43ον

(9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΠΟΥΑΝΚΑΡΕ ΕΠΙΒΕΒΑΙΟΙ ΟΤΙ Ο ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΙΡΓΑΖΕΤΟ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἡ ἰδιαιτέρα ἐπαφὴ τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τὸν στρατηγὸν Σαράιγ, ἐγένετο διὰ τοῦ Γκυγιεμέν, ὡς θὰ ἴδωμεν, καὶ διὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐμπίστων φίλων του κ. Βενιζέλου. Τὸ τελευταῖον τὸ ὁμολογεῖ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, ἔνθα ἐκθέτει τὰς συνεννοήσεις τοῦ κ. Ζάννα μετὰ τὸν Σαράιγ καὶ τὰς ἀπειλάς τοῦ τελευταίου ὅτι ἂν δὲν ἐπέσπευδον τὸ κίνημα θὰ ἐγκαθίστα Σερβικὴν Διοίκησιν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Τοιαῦται συνεννοήσεις προϋποθέτουν στενὴν ἐπαφήν. Ἄλλως τε κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἰδίου κ. Βενιζέλου, τὸ κίνημα Αὐγούστου 1916 τῆς Θεσσαλονίκης ἐξεκολάπτετο ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915. Ἦδη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1916, κατὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Δεμίδωφ, τὸ ὁποῖον ἀνεφέρομεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας, «ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις ἔθεσε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κ. Βενιζέλου δύο ἑκατομμύρια φράγκων (γαλλικῶν) πρὸς τὸν σκοπὸν προπαγάνδας ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Στρατῷ (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος ἐκδ. 1922. Ἀριθ. 106). Τὸ ἀνέμενε τὸ κίνημα ὁ στρατηγὸς Σαράιγ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Περὶ τὰ μέσα Μαΐου

1916 πληροφορεΐται ότι επέκειτο τοῦτο (Σαράϊγ, «Ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ»). Ἔως οὗτου βαρυνθεὶς ἔκαμεν πρὸς τὸν κ. Ζάνναν τὴν ὁμιλίαν τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἡ ὁποία ἐπέσπευσε τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸ πολλοῦ δοθεισῶν περὶ κινήματος ὑποσχέσεων.

Ὁ σερ Βάζιλ Θόμψων κατὰ τὸν πόλεμον ἀρχηγὸς τῆς «Ἰντέλλιτζενς Σέρβις» τῆς Ἀγγλίας, διηγεΐται εἰς τὸ βιβλίον του «Ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι» ὅτι ὁ Σαράϊγ ἐπ' ἀρκετὸν διάστημα ΥΠΗΡΞΕΝ Ο ΕΜΠΙΣΤΟΣ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, ἀλλὰ ἀργότερα ΘΕΩΡΩΝ ΟΤΙ Ο ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΔΕΙΚΝΥΕ ΑΡΚΕΤΗΝ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΝ ΔΙΑ ΤΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΠΟΥ ΤΟΥ ΠΑΡΕΣΧΕ, ΒΟΗΘΗΣΑΣ ΑΥΤΟΝ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΗ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΤ' ΑΡΧΑΣ ΚΑΙ ΕΠΕΙΤΑ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ, τὸν κατηγορήσεν, (τὸν κ. Βενιζέλου) διὰ διπλοπροσωπίαν καὶ κακὴν πίστιν».

Ἄλλὰ αὐτὰ ἀργότερα, μετὰ τὸ 1917.

Πρὸς τὸ παρὸν τὸ 1915 καὶ 1916 καὶ ἀρχὰς τοῦ 1917 ὁ Σαράϊγ εἶνε ἀκόμη ἔμπιστος φίλος τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐν πλήρει μετ' αὐτοῦ συνεννοήσει.

Ἄλλως τε δὲν ὑποθέτομεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐκοπίασε πολὺ διὰ νὰ παρασύρῃ τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ εἰς τοὺς σκοπούς του. Ἦτο οὗτος ψυχικῶς προπαρασκευασμένος διὰ νὰ δεχθῆ τὰς εἰσηγήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τοῦ Βασιλέως. Τὴν ψυχικὴν του ταύτην κατάστασιν τὴν περιγράφει ὁ ἴδιος ὁ Σαράϊγ εἰς τὸ βιβλίον του «Ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ». Θὰ ἐχρειάζετο νὰ μεταφράσωμεν ὀλόκληρον τὸ βιβλίον τοῦτο, διὰ νὰ λάβωσι μίαν ἰδέαν οἱ ἀναγνώσται μας, διὰ ποίων ἐντέχνων μέσων, βοηθοῦντος καὶ τοῦ καχυπόπτου χαρακτηρισμοῦ τοῦ Σαράϊγ, ἔφθανον πρὸς αὐτὸν αἱ ὑποβολιμαῖοι πληροφοροῖαι, αἵτινες τοῦ ἐγέννησαν τὴν σταθερὰν ἐντύπωσιν ὅτι ἐκινδύνευον τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ὥστε νὰ συμπεράνῃ: «Ἀπὸ πολλοῦ εἶχα εἰπῆ καὶ ξαναπῆ τὴν γνώμην μου, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἕνας τρόπος ὑπῆρχε, ἡ βία. Ἀπὸ πολλοῦ εἶχα γράψῃ ὅτι τίποτε δὲν θὰ ἐγίνετο ἐὰν δὲν ἐξεδιώκετο ὁ Βασιλεὺς».

Ἄλλως τε ἡ ἐντύπωσις του αὕτη τοῦ κινδύνου τῶν νῶτων τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ τὸν Βασιλέα καὶ τοὺς Ἕλληνας τοῦ ἐχρησίμευε καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως. Ἐδικαιολόγει εἰς Παρισίους, ὅπου ἡ πολιτικὴ ἦτο δυσμενὴς δι' αὐτόν, τὴν ἀναγκαστικὴν ἀδράνειάν του ἀπέναντι τῶν Γερμανοβουλγάρων. «Ὅλη του ἡ προσοχὴ εἶνε ἐστραμμένη πρὸς τὰς Ἀθήνας (Ντριῶ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»). «Ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς δὲν εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ ἀναλάβῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν ἐπίθεσιν ἣτις ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς του. Ἡ δραστηριότης του στρέφεται κατὰ τῆς Ἑλλάδος». (Δαρτιζ ντὺ Φουρναι «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου»). Καὶ ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέσχετο, ἂν ἤρχετο εἰς τὴν ἐξουσίαν, νὰ τοῦ φέρῃ εἰς βοήθειαν τὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος, παρίστανε δὲ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν Γκυγιεμέν προσωπικῶς καὶ δι' ὀλοκλήρου τοῦ Τύπου του, ὅτι ὁ Βασιλεὺς, ὁ «Γερμανόφιλος», ὅστις εἶχε παραδοθῆ εἰς τὸν Κάιζερ, ἦτο τὸ ἐμπόδιον, ἦτο εὐνόητον νὰ ὑποστηρίξῃ ὁ Σαράϊγ πᾶσαν ἐνέργειαν κατὰ τοῦ Βασιλέως. Εὐρίσκετο δὲ πρὸς τοῦτο εἰς πλήρη συνεννόησιν μετὰ τὸν κ. Βενιζέλου διὰ

τοῦ Γκυγιεμέν. Ἀναφέρομεν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Σαράιγ («Ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολίῃ»): δύο τηλεγραφήματα, μεταξύ πολλῶν, τοῦ Γκυγιεμέν πρὸς τὸν Σαράιγ ὡς παραδείγματα τῆς τοιαύτης συνεννοήσεως.

«1) Ἀριθμ. 232. Μυστικόν. Διὰ μόνον τὸν στρατηγόν. ὁ κ. Βενιζέλος σᾶς παρακαλεῖ νὰ μὴ κηρύξετε τὴν κατάστασιν πολιορκίας οὔτε νὰ προκαλέσετε τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς 11ης Μεραρχίας (Ἑλληνικῆς) ΠΡΟΤΟΥ ΛΑΒΗΤΕ ΓΝΩΣΙΝ τῶν εἰδήσεων πού θὰ σᾶς φέρῃ ὁ ἐπιμελητῆς Μποννιὲ Σάββατον πρωΐαν. Ἐκτὸς τῶν ἀμέσων στρατιωτικῶν ἀναγκῶν τὰς ὁποίας ὑμεῖς θὰ ἐκτιμήσητε καὶ τῶν προφυλάξεων, αἵτινες θὰ σᾶς φανοῦν ἀπαραίτητοι, τὸ συμφέρον εἶνε νὰ μὴ ἐξωθήσετε τὰ πράγματα ΠΡΟΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΤΕ ΕΝΗΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΒΑΡΥΤΑΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ, ΑΤΙΝΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΘΑ ΣΑΣ ΕΚΘΕΣΗ ὁ ἐπιμελητῆς Μποννιὲ-Γκυγιεμέν». (Τηλεγρ. 31 Μαΐου 1916 ν. ἡμ.).

»2) Μυστικόν. Διὰ μόνον τὸν στρατηγόν Σαράιγ. Συνέχεια εἰς τὰ τηλεγραφήματά μου ἀριθμ. 232 καὶ 233. Τὸ τηλεγράφημά μου ἀριθμ. 332 ἐστάλη μετὰ μίαν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐπιμελητοῦ Μποννιὲ παρὰ τῷ κ. Βενιζέλω καὶ τῆς ὁποίας μοῦ ἀνέφερε τὰ καθέκαστα, ἀλλὰ κατόπιν ἀφοῦ εἶδα ὁ ἴδιος τὸν πρῶην Πρωθυπουργόν ΚΑΙ ΣΥΝΕΖΗΤΗΣΑ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΣΤΕΡΟΝ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΣΑΣ ΕΓΡΑΨΕ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΣ Ο ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΜΠΡΟΚΕ, ἔχω τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἤδη ἐχάθη καιρὸς, ὅτι ἡ ἐπιτυχία εἶνε ἀμφίβολος, καὶ πρὸ πάντων ὅτι, ἔναντι τοῦ τηλεγραφήματος τῶν Παρισίων, τὸ ὁποῖον σᾶς ἀνεκοίνωσα μὲ προηγουμένον ἀριθμόν, δύνασθε νὰ κρατήσετε πᾶσαν ἐλευθερίαν ἐνεργείας διὰ τὰ μέτρα πού θὰ κρίνετε ἐπείγουσης ἀνάγκης... Γκυγιεμέν. (Τηλεγράφ. 1ης Ἰουνίου 1916).

Πλήρης μυστικὴ συνεννόησις μεταξύ Ἑλληνοσ πολιτικοῦ, ξένου πρέσβεως καὶ ξένου στρατηγοῦ δι' ἀνατρεπτικὰς ἐνεργείας κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως τῆς. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἐγράφοντο ταῦτα εἰς τὰς παραμονὰς τῆς νότας 8)21 Ἰουνίου 1916 διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ Ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία.

Ἐπιστρέφομεν ὀλίγον ὀπίσω.

Ὁ στρατηγὸς Σαράιγ τὴν 12)25 Νοεμβρίου 1915 διέταξε τὴν ὑποχώρησιν τῶν μέχρι Κρίβολακ (ἐν Σερβίᾳ) προχωρησάντων τμημάτων του εἰς Θεσσαλονίκην. Εἶνε γνωστὸν ὅτι τὴν καταδίωξιν τῶν τμημάτων τούτων ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων ἐσταμάτησε ἐνεργητικὴ ἐπέμβασις τοῦ Βασιλέως. Καὶ ἀπὸ πρὶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τότε κυρίως, ἀρχίζουν αἱ ἐντέχνως παρὰ τῷ Σαράιγ δημιουργούμεναι ὑποψίαι ὅτι κινδυνεύει ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Βασιλέως. Ἀπὸ τότε ἐπιτείνονται τὰ μέτρα τοῦ Σαράιγ κατὰ παντὸς ὅ,τι εἶνε πιστὸν εἰς τὸν Βασιλέα, αἱ καταγγελίαι του αἱ διαρκεῖς κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὡς ἐχθρικοῦ, κατὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν καὶ αἱ διαρκεῖς προστριβαί του πρὸς πάντας, παρ' ὅλας τὰς εὐκολίας τὰς ὁποίας τοῦ παρέσχεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις. Τὰ ἐπεισόδια διεδέχοντο τὸ ἐν τὸ ἄλλο, ὁ Σαράιγ ἐννοεῖ νὰ κατέχη τὰς τηλεγραφικὰς γραμμάς, τὸ ὑλικὸν τοῦ σιδηροδρόμου, τὰ Ἑλληνικὰ νοσοκομεῖα, νὰ ἐνεργῇ ἐπιτάξεις τροφίμων καὶ νομῆς, ἀφαιρῶν τὰ ὀλί-

γα μέσα συντηρήσεως τοῦ ἐπιστρατευμένου Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Αἱ παραστάσεις τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη ζητούσης μίαν λογικὴν μεταχείρισιν τῆς Ἑλλάδος ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα, βοηθοῦντος καὶ τοῦ Δενῦ-Κοσσέν, καὶ τῶν συμβουλῶν τοῦ Μπριὰν πρὸς τὰ ὄργανά του, μίαν κάποιαν συνεννόησιν καὶ μίαν χαλάρωσιν τῆς ἐντάσεως τῶν σχέσεων τῆς Ἀντάντ πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ πλέον συνεζητεῖτο μεταξύ τῶν Συμμάχων κατόπιν ἐπιμονῆς τοῦ Κίτσενερ, ἡ ἀναχώρησις των ἐκ Θεσσαλονίκης. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος, Ἑλληνας πολιτικός, ἐκτὸς τῆς ἐξουσίας, μεταβαίνει εἰς τὸν Γκυγιεμέν τὴν 5)18 Δεκεμβρίου καὶ μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην, ὁ Γκυγιεμέν τηλεγραφεῖ εἰς τὴν Κυβέρνησίν του ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τοῦ ἔκαμε τὰς ἐξῆς δηλώσεις:

«Δὲν ἔχετε ἀνάγκην νὰ μοῦ ἐξηγήσετε τίποτε, τὰ ἐννοῶ ὅλα. ΕΧΕΤΕ ΝΑ ΚΑΜΕΤΕ ΜΕ ΚΑΚΟΥΡΓΟΥΣ, οἱ ὅποιοι σᾶς ἐμπαίζουν καὶ ἀκολούθως σᾶς χλευάζουν. Ἡ παρουσία σας εἰς Θεσσαλονίκην τοὺς ἐνοχλεῖ, ΕΑΝ ΗΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΘΑ ΣΑΣ ΠΑΡΕΔΙΔΑΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ, Σταθῆτε σταθεροί, δὲν θὰ τοὺς κρατήσετε ΠΑΡΑ ΔΙΑ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΕΙΛΗΣ ΤΗΣ ΠΕΙΝΗΣ. Ἐκεῖ ἔγκειται ἡ κυριωτέρα σας δύναμις, ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΜΗΝ ΑΦΙΝΕΤΕ ΝΑ ΕΡΧΕΤΑΙ ΣΙΤΑΡΙ, ΠΑΡΑ ΛΙΓΟ-ΛΙΓΟ. Θὰ μοῦ ἦτο εὔκολον νὰ τοὺς ἀνατρέψω. Ὁ λαὸς εἶνε μαζί μου, ἀλλὰ ἐνώπιον τοῦ ἐξωτερικοῦ κινδύνου, δὲν θέλω νὰ ἐξαπολύσω ἐμφύλιον πόλεμον. ΘΑ ΚΑΝΟΝΙΣΩ ΤΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΑΡΓΟΤΕΡΑ. Ἐν τῷ μεταξύ ἂς ἰδῆ ποῦ ἡ πολιτικὴ του ὠδήγησε τὴν Ἑλλάδα. Ἐὰν οἱ Βούλγαροι διαβοῦν τὰ σύνορα ἢ κυβέρνησις θὰ σαρωθῆ. ΑΛΛΑ ΕΓΩ ΤΟΤΕ ΔΕΝ ΘΑ ΑΝΑΛΑΒΩ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ ΕΠ' ΟΥΔΕΝΙ ΛΟΓΩ... ΚΑΙ ΑΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕ ΙΚΕΤΕΥΣΗ ΘΑ ΑΡΝΗΘΩ, καὶ θὰ τοῦ εἰπῶ: Οὐάρε ἀπόδος μοι τὰς λεγεῶνας μου. Ποῦ εἶνε οἱ 250 χιλ. ἄνδρες ποὺ ἐστηρίζομεν πρὸ δύο μηνῶν...»

Καὶ ἐξακολουθεῖ εἰς τὸν αὐτὸν τόνον καὶ ὕφος, ἐπιζητῶν νὰ πείσῃ διὰ τοῦ Γκυγιεμέν τοὺς Συμμάχους νὰ μὴ φύγωσιν ἐκ Θεσσαλονίκης, παρατάσσει φανταστικούς ἀριθμούς στρατῶν καὶ ὑπόσχεσιν ὅτι ἂν ἤρχετο εἰς τὴν ἐξουσίαν, θὰ προσέθετε εἰς τοὺς ἀριθμούς τούτους καὶ τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν.

Ἦτο καθαρὰ καταγγελία κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἐπικύρωσις ὄλων τῶν καχυποπιῶν τοῦ Σαράιγ καὶ ἀνατροπῆ τῶν ἀγαθῶν ἐντυπώσεων τὰς ὁποίας μετέδωκαν ὁ Δενῦ-Κοσσέν καὶ ὁ Κίτσενερ. Ὁ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΔΗΛΟΥ ΟΤΙ ΑΥΤΟΣ ΜΟΝΟΣ ΘΑ ΕΦΕΡΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΝΤΑΝΤ ΚΑΙ ΟΤΙ ΚΑΙ ΑΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΥΠΕΤΑΣΣΕΤΟ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΟΥ, ΔΕΝ ΘΑ ΕΔΕΧΕΤΟ ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΘΗ ΜΕΤ' ΑΥΤΟΥ, ἢ αὐτὸς ἢ ἐγώ, ἔλεγε. Ἐπὶ πλέον προεκάλει τοὺς Συμμάχους νὰ τρομοκρατήσουν καὶ νὰ πεινάσουν τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, διὰ νὰ τὸν ἐξεγείρουν κατὰ τοῦ Βασιλέως.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἀνεκοινώθη τὸ 1919 εἰς τὰ μέλη τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Γαλλικοῦ κοινοβουλίου, τῆς ἀσχοληθείσης μὲ τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν. Ἐγένετο γνωστὸν τὸ 1920 ὅταν ὁ Γάλλος ἱστορικός Ντριὼ κατόπιν ἀδείας τοῦ Μιλλερὰν ὡς ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐμελέτησε τοὺς σχετικούς φακέλλους τοῦ ὑπουργείου τούτου, διὰ τὸ ἔργον του «Διπλωματικὴ

ιστορία τῆς Ἑλλάδος». Ἐδημοσιεύθη κατὰ πρῶτον τὸ 1926 ἐν ἀποσπάσματι ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Κοσμεῆν (Κοσμετάτου) εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐκδοθὲν ἔργον τοῦ «Ἡ Ἀντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς» καὶ σχεδὸν ὁλόκληρον ὑπὸ τοῦ κ. Α. Φραγκούλη εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐκδοθὲν ἔργον τοῦ «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις». Ἐσχολιάσθη τότε τὸ 1926 ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ Τύπου ὡς κείμενον μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβητήσεις. Ἀπόσπασμα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη τὸ 1931 ὑπὸ τοῦ Πουανκαρέ εἰς τὸν 7ον τόμον τῶν ἀπομνημονευμάτων του ὡς ἑξῆς:

«Ὁμιλῶν πρὸς τὸν κ. Γκυγιεμέν περὶ τῶν Ἑλλήνων ὑπουργῶν, ὁ κ. Βενιζέλος τοῦ εἶπε: ΕΧΕΤΕ ΝΑ ΚΑΜΕΤΕ ΜΕ ΚΑΚΟΥΡΓΟΥΣ ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΣΑΣ ΕΜΠΑΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΣΑΣ ΧΛΕΥΑΖΟΥΝ, ΣΤΑΘΗΤΕ ΣΤΑΘΕΡΟΙ. ΔΕΝ ΘΑ ΤΟΥΣ ΚΡΑΤΗΣΕΤΕ ΠΑΡΑ ΔΙΑ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ. ΕΑΝ ΗΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΘΑ ΣΑΣ ΠΑΡΕΔΙΔΑΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ.

Τότε ὁ κ. Σ. Κοσμετάτος διὰ τὴν πιστοποίησιν ἀκόμη περισσότερον τὴν ἀκρίβειαν τοῦ τηλεγραφήματος, ἐπεσκέφη ἀπ' εὐθείας τὸν Πουανκαρέ εἰς τὸν ὁποῖον ὑπέβαλεν ὁλόκληρον τὸ κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος, ὡς εἶχε δημοσιευθῆ. Ὁ Πουανκαρέ τοῦ ἐπεβεβαίωσε τοῦτο καὶ τοῦ ἀπήντησε διὰ τῆς ἑξῆς ἐπιστολῆς ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΕΧΩ ΦΩΤΟΤΥΠΙΑΝ ΕΙΣ ΧΕΙΡΑΣ ΜΟΥ:

Παρίσιοι τῆ 30ῆ Ἀπριλίου 1931.

«Κύριε,

Τὸ τηλεγράφημα τῆς 18ης Δεκεμβρίου 1915 ἦτο πάρα πολὺ μακρὸν ὥστε νὰ μὴ δύναμαι νὰ τὸ ἀναγράψω ὁλόκληρον. Ὡστε ἀνέγραψα μόνον τὴν φράσιν ἣτις ἦτο οὐσιώδης διὰ τὸν Γάλλον ἀναγνώστην.

Δεχθῆτε, παρακαλῶ τοὺς χαιρετισμούς μου.

Πουανκαρέ».

Τὸ ὁλόκληρον τηλεγράφημα κατατεθειμένον ἐν τοῖς γαλλικοῖς ἀρχείοις ΦΕΡΕΙ ΤΟΥΣ ΑΡΙΘ. 1005 ΚΑΙ 1006.

Τότε κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Μπριάν, ἀπεφασίσθη ἡ παραμονὴ τῶν Ἀγγλογάλλων ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀλλὰ καὶ ἤρχισε σφοδρὰ ἐκστρατεία τοῦ Γαλλικοῦ Τύπου κατὰ τῆς Ἑλλάδος συνιστῶντος πιεστικὰ μέτρα κατ' αὐτῆς. Ἄς ἴδωμεν τώρα καὶ τὰ ἄλλα ἀποτελέσματα τῶν παροτρύνσεων τοῦ κ. Βενιζέλου.

Τέλη Δεκεμβρίου 1915 οἱ Σύμμαχοι κατέλαβον τὴν Κέρκυραν. Ἀνήγγειλαν τοῦτο τὴν 27ην Δεκεμβρίου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν δικαιολογούντες τοῦτο ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως μεταφέρωσιν ἐκεῖ τὰ λείψανα τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ τοῦ διαφυγόντος δι' Ἀλβανίας. Ἡ Κέρκυρα ἦτο ἐξουδετερωμένη διὰ διεθνοῦς συνθήκης τοῦ 1864, τῆς συνθήκης τῆς παραχωρήσεως τῆς ἐπτανήσου εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν ὁποῖαν εἶχον ὑπογράψει αἱ τρεῖς ἐκ τῶν τεσσάρων καταλαβουσῶν τὴν Κέρκυραν, ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσσία. Ὁ Σκουλούδης ὄφειλε νὰ διαμαρτυρηθῆ καὶ διεμαρτυρήθη.

Τοῦ ἀπήντησαν, ὅτι ἡ οὐδετερότης τῆς Κερκύρας ΕΙΧΕΝ ΗΔΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΘΗ ΑΠΟ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ! ὅτι κατ' αὐτῶν ἡ Ἑλλάς εἶχε καθῆκον ν' ἀντιταχθῆ, ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶχε ὑποσχεθῆ εἰς τοὺς Συμμάχους εὐμενῆ οὐδετερότητα

καί ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῆς οἱ Σύμμαχοι καὶ οἱ Σέρβοι ἐγένοντο δεκτοὶ ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Καὶ τέλος ὅτι αἱ τρεῖς Δυνάμεις εἶνε ἐγγυήτριαι πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος καὶ ὑπ' αὐτὸν τὸν ὄρον παρεχωρήθη ἡ Ἐπτανήσος. Ὡστε δέον νὰ ξετετάσουν ἐὰν πράγματι τὸ κυβερνητικὸν σύστημα τῆς Ἑλλάδος εἶνε συνταγματικὸν (Ντριῶ «Ἱστορία διπλωματικῆ τῆς Ἑλλάδος», τόμος 5ος).

Καὶ ὁμως ἡ συνθήκη τῆς ἐνώσεως τῆς Ἐπτανήσου οὐδόλως ἀναφέρει οὔτε τοιοῦτον ὄρον οὔτε τοιοῦτο δικαίωμα τῶν τριῶν Δυνάμεων.

Ἄλλὰ οἱ Σύμμαχοι ἐθεώρησαν παραβίασιν τοῦ Συντάγματος τὴν διαφωνίαν τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ἡ παραίτησις τοῦ τελευταίου καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Σκουλούδη διάλυσιν τῆς Βουλῆς.

Καὶ ἰδοὺ χάρις εἰς τὰς ραδιουργίας τοῦ κ. Βενιζέλου παρὰ τοῖς ξένοις, κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως, καταγγελλομένων ὑπ' αὐτοῦ ὡς βυρσοδομούντων ἐναντίον τῆς Ἀντάντ καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ στρατῶν της, χάρις εἰς τὴν συστηματικὴν αὐτοῦ διαβολὴν διὰ τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ ἰδίως τοῦ Γαλλικοῦ Τύπου, ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐπέμβασις ξένων Δυνάμεων πρὸς ὑποστήριξιν τῶν κομματικῶν σκοπῶν πρὸς ἀντιδυναστικὴν ἐνέργειαν.

Ἄλλ' οἱ Σύμμαχοι ἔφερον ὡς πρώτην δικαιολογίαν τῆς παραβιάσεως τῆς οὐδετερότητος τῆς Κερκύρας, ὅτι ΕΙΧΕ ΑΥΤΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΘΗ ΔΙΑ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΔΕΝ ΑΝΤΕΣΤΗ Η ΕΛΛΑΣ. Καὶ ἰδοὺ ἐμφανίζεται διὰ τοῦ ψεύδους τούτου εἰς τὴν σκηνὴν ὀλόκληρος, ὁ τρίτος ἔμπιστος τοῦ κ. Βενιζέλου, ὁ πλωτάρχης Ροκφέιγ. Ἄς τὸν ἴδωμεν ἐπὶ τὸ ἔργον.

ΑΡΘΡΟΝ 44ον

(6 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΠΛΩΤΑΡΧΗΣ ΡΟΚΦΕΪΓ ΚΑΙ Ο ΣΑΤΑΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ. - Ο ΜΥΘΟΣ ΠΕΡΙ ΒΑΣΕΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ κάμωμεν βιογραφίαν τοῦ πλωτάρχου Ροκφέιγ. Οὔτε νὰ γράψωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς δράσεώς του ἐν Ἑλλάδι. Οὔτε νὰ κρίνωμεν αὐτόν. Τὸ τελευταῖον ἔπραξαν αὐτοὶ οὔτοι οἱ Γάλλοι, ἀρμοδιώτεροι ἡμῶν προκειμένου περὶ συμπατριώτου των. Αἱ δὲ κρίσεις των αὐταὶ παρέχουν συγχρόνως εἰς ἡμᾶς ὑλικὸν χρησιμώτατον διὰ τὴν διὰ γαλλικῶν πηγῶν ἱστορικὴν διακρίωσιν τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων οἱ ὅποιοι τόσον ἠδικήθησαν τότε.

Ἄρκουμεθα ὅθεν διὰ τὸ ἐν γένει ἔργον τοῦ Ροκφέιγ ἐν Ἑλλάδι εἰς μόνην τὴν κρίσιν τῆς γαλλικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὸ Ναυτικόν, λαμβάνοντες ἐκ τῆς ἐκθέσεώς της τοῦ 1919, τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς ἀπόσπασμα:

«Ὁ κ. δὲ Ροκφέιγ, τοῦ ὁποίου δὲν πρόκειται διὰ τῆς παρουσίας μας νὰ διαμ-

φισβητήσωμεν τὸν πατριωτισμὸν ἢ τὴν δραστηριότητα, ἔπραξεν ἐν τούτοις κατὰ τοὺς ἕξ μῆνας, οἵτινες προηγήθησαν τῶν ἐπεισοδίων τῆς 1ης Δεκεμβρίου (τῆς 18ης Νοεμβρίου 1916) ΡΟΛΟΝ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΟΛΕΘΡΙΟΝ. Ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας τὸ τέλος Δεκεμβρίου 1915, προσεκολλήθη εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας, τὸν κ. Γκυγιεμέν. Καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ ναυτικοῦ ἀκολούθου ἐπεφορτίσθη νὰ σχηματίσῃ ὑπηρεσίαν πληροφοριῶν προωρισμένην νὰ ἀντιταχθῇ καὶ ἐξουδετερώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὴν ἐνέργειαν τῆς Γερμανικῆς προπαγάνδας, θαυμασίως ὀργανωμένης. Ὡφειλε νὰ περιορίσῃ τὸ ἔργον του εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του ταύτης ἣτις ἦτο ἡδη ἄρκετὰ βαρεῖα. Ἀλλὰ δὲν ἔκαμε τίποτε ἀπὸ αὐτά, καί, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ἀνταποκρινόμενος ἀπ' εὐθείας δι' ἰδιαιτέρου κρυπτογραφικοῦ λεξικοῦ μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν, ἠγωνίσθη νὰ συμμεθέξῃ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τρόπον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κεφαλαιώδη. Κληθεὶς τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1916 νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν σύσκεψιν τῶν Συμμάχων ναυάρχων εἰς Μάλταν, ἀνέπτυξεν εἰς τοὺς μετασχόντας εἰς αὐτὴν ὀλόκληρον πρόγραμμα ἐνεργείας ἀρχίζον ἀπὸ τὸν ἔλεγχον ὅλων τῶν δημοσίων Ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ φθάνον μέχρι τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς τῆς χώρας ταύτης, τὸ μόνον μέσον, κατὰ τὴν ἰδέαν του, ὅπως κατοχυρωθῇ ἡ ἀσφάλεια τοῦ στρατοῦ τῆς Θεσσαλονίκης».

Καὶ ὅπως πληρέστερον ἐξηγηθῶμεν:

«Τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεως πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ Συμμαχικοῦ στόλου, δὲν ἐδίσταξε νὰ τηλεγραφή εἰς τὸν ὑπουργὸν του (τηλεγράφημα τῆς 1ης Σεπτεμβρίου ἀρ. 1 197) ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἀνησυχῇ κανεὶς διὰ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος. “ΔΙΟΤΙ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΙΠΟΤΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΤΑΥΤΗΝ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΝΑ ΜΗ ΕΧΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΘΗ”.

»Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης –ὅλα τὰ τηλεγραφήματά του τὸ διαπιστοῦν– ὁ ναυτικὸς ἀκόλουθος, δὲν εἶχε ἄλλην προαπασχόλησιν, ἄλλον σκοπὸν, παρά: νὰ προκαλέσῃ μίαν βιαίαν ἐνέργειαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἔστω καὶ ἐὰν ἐχρειάζετο διὰ νὰ φθάσουν εἰς αὐτό, νὰ μεταχειρισθοῦν τὰ πλέον αἰσχρὰ μέσα. Οὕτω συνετήρει μίαν ἀστυνομίαν, ἣτις ἐνήργει εἰς τὰ φανερὰ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐν τούτοις οὐδέτερον ἔδαφος, συλλήψεις ἐχθρικῶν ὑπηκόων, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων «γερμανοφίλων», τοὺς ὁποίους ἐφυλάκιζε.

»Καὶ ἐπειδὴ διὰ τινὰς τῶν Ἑλληνικῶν τούτων προσωπικοτήτων πολὺ σπουδαίων, ὥστε νὰ ἐπετρέπετο νὰ ἐνοχλῶνται ἀπὸ τοὺς πράκτορας τοῦ κ. δὲ Ροκφέιγ, ὁ Ἕλλην πρῶθυπουργός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐζητεῖτο ἡ σύλληψις των, παρουσιάζετο κᾶπως ἀνθιστάμενος, ὁ ναυτικὸς ἀκόλουθος εἰς τηλεγραφήματά του τῆς 3ης Σεπτεμβρίου ἐξεγείρεται κατὰ τοιοῦτων Ἑλληνικῶν ἀξιώσεων καὶ γράφει ἐπὶ λέξει: “ΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΦΕΡΑΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ ΣΥΝΕΠΙΦΕΡΟΥΣΙ ΜΕΤΡΑ ΔΡΑΣΤΙΚΑ, ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΥΣΟΥΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΝΟΜΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ, ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΑΛΛΩΣ ΤΕ ΕΧΟΥΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΘΗ ΑΝΑ ΠΑΣΑΝ ΣΤΙΓΜΗΝ”.

»Ἐπειτα εἰς τὸ αὐτὸ τηλεγράφημα, ὁ κ. δὲ Ροκφέιγ ἐπιμένει ζωηρῶς παρὰ τῶ ὑπουργῶ τῶν Ναυτικῶν, ὅπως οὗτος διατάξῃ ἀπόβασιν στρατευμάτων, καθ' ὅσον ἡ ἀπλή παρουσία τοῦ στόλου εἰς Πειραιᾶ καὶ εἰς Σαλαμίνα δὲν ἦτο ἀρκετὴ».

Καὶ ἡ ἔκθεσις τῆς Γαλλικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς συνοψίζει τὸ ἔργον του ὡς ἐξῆς:

«1) Συλλήψεις ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, κράτησις καὶ ἐκτοπισμὸς ὑπηκόων ἐχθρικῶν, ἀκόμη δὲ καὶ ὑπηκόων Ἑλλήνων.

»2) Ἰδρυσις ἀποθηκῶν ὄπλων καὶ πυρομαχικῶν πρὸς χρῆσιν τῶν πρακτόρων καὶ βοηθῶν τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν, Εἰς ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΝ ΚΑΘ' ἩΝ ΟΥΤΟΙ ΘΑ ΠΡΟΕΚΑΛΟΥΝ ἢ ΘΑ ΥΠΕΣΤΗΡΙΖΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΛΑΪΚΑ, ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ.

»3) Προπαρασκευὴ καὶ ὀργάνωσις τὴν 9ην Σεπτεμβρίου 1916 (27 Αὐγούστου) διὰ στοιχείων ἐγκαθέτων ἀνηκόντων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν πληροφοριῶν, βιαίας διαδηλώσεως διευθυνομένης κατὰ τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας, ἐπὶ σκοπῶ νὰ ἐκβιασθοῦν αἱ Κυβερνήσεις τῆς Ἀντάντ καὶ νὰ ἀχθῶσι εἰς τὴν λῆψιν ἔναντι τῆς Ἑλλάδος μέτρων καταπιεστικῶν, τὰ ὅποια ἀπὸ πολλοῦ ἐζήτηε ὁ ναυτικὸς ἀκόλουθος, δηλ. ἀπόβασιν καὶ κατοχὴν τῆς χώρας».

Καὶ καταλήγει:

«Ἡ ἐπιτροπὴ διαμαρτύρεται κατὰ τῶν ἀναξίων δι' ἓνα ἀξιωματικὸν ἐνεργειῶν τοῦ κ. δὲ Ροκφέιγ, τῶν ὁποίων οὗτος κατέστη ἔνοχος, ὅπως δικαιολογήσῃ καὶ ὑποστηρίξῃ προσωπικὴν πολιτικὴν καὶ φθᾶσῃ εἰς σκοποὺς ἐντελῶς ἀντιθέτους πρὸς τοὺς ἐπιδιωκόμενους ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεώς του».

Ἄλλὰ πολὺ ἀργὰ πλέον.

Ὁ σερ Βάζιλ Θόμψων, ἀρχηγὸς τότε τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἀγγλικοῦ Κράτους (Ἰντέλλιτζενς Σέρβις) διηγεῖται τὰ ἐξῆς: («Ἡ ἐν Ἑλλάδι μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων»).

«Ἡ πρώτη ἐπίσημος πράξις τοῦ Ροκφέιγ ὑπῆρξε νὰ πείσῃ τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας νὰ συγκεντρώσῃ ὅλους τοὺς προξένους καὶ ὑποπροξένους τῆς Γαλλίας ἐν Ἑλλάδι, κατ' ἀπόφασιν ὅπως τοῖς ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν των, πράγματι ὅμως ὅπως θέσῃ τὰς βάσεις πολιτικῆς ὑπονομεύσεως τῆς ἐξουσίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ παρασκευῆς τῆς κατοχῆς τῆς χώρας».

...«Ὁ κ. Γκυγιεμέν, πρέσβυς τῆς Γαλλίας, νεοφερμένος εἰς τὸν τόπον καὶ ὅπως φαίνεται ἀνίκανος νὰ ἀκολουθήσῃ ἰδίαν γραμμὴν, ἔπεσεν μετ' ὀλίγον ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ναυτικοῦ τοῦ ἀκολουθούτου... Τὸ ζήτημα ὅπως τὸ ἔβλεπεν ὁ Ροκφέιγ (καὶ ὁ εὐπιστος καὶ καχύποπτος Σαράϊγ τὸ κατέπαιε), ἦτο νὰ διαστραφοῦν τὰ γεγονότα. Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ ὡς τύραννος αὐταρχικός, ὁ λαὸς του ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ ὅτι ἐτραβοῦσε τὰ σχοινιά πού ἦτο δεμένος, ἀνυπομονῶν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ Βασιλεὺς ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ ὅτι ἦτο συνεννοημένος μετὰ τὴν Γερμανικὴν Αὐλὴν καθὼς καὶ οἱ ὑπουργοὶ του. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ ὅτι ἐξαπατῶσα τοὺς Συμ-

μάχους με γλυκόλογα, προητοίμαζε σατανικές παγίδες, όπως βαραθρώση τὰ Συμμαχικά στρατεύματα τῆς Θεσσαλονίκης. «Ὅτι ἀνεφωδίαζε κρυφὰ τὰ Γερμανικά ὑποβρύχια. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν κ. Βενιζέλον, ἦτο ἀνάγκη νὰ παρασταθῆ φλογερὸς πατριώτης ἐκπροσωπῶν τὰς ἐπιδιώξεις ἑνὸς λαοῦ θεέντος ὑπὸ ζυγὸν καὶ καταπατηθέντος (ἀπὸ τὸν Βασιλέα του). Νὰ διαστραφοῦν τὰ γεγονότα εἰς τοιοῦτο σημεῖον, νὰ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι θὰ ὑπερέβαινε τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις. Ἀλλὰ δὲν ἐστάθη ἀδύνατον εἰς ἓνα γεννημένον σκηνοθέτην, νὰ πλανήσῃ τὸν κόσμον. Αὐτὸ εἶνε τὸ ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ἀφωσιώθη ὁ Ροκφέιγ...»

«Ἐγκατεστάθη εἰς τὰ κτίρια τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς σχολῆς καὶ ἤρχισε πάραυτα στρατολογῶν τὰ κοινωνικά ἀποβράσματα καὶ συγκροτῶν δι' αὐτῶν μυστικὴν ὑπηρεσίαν, ἣτις κατόπιν μετεβλήθη εἰς μυστικὴν ἀστυνομίαν. Μέγας ἀριθμὸς τῶν πρακτόρων του ἦτο ἐξ ἐκείνων ποὺ ἀνῆκον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Γερμανίας...».

Ἡ μυστικὴ αὕτη ἀστυνομία τοῦ Ροκφέιγ εἶνε ἡ κατὰ τὸν κ. Πολίτην «ἐπίσημος γαλλικὴ ἀρχή» ἡ ἀνευροῦσα τὰ τηλεγραφήματα Πασσάρωφ καὶ πιστοποιοῦσα τὴν γνησιότητα αὐτῶν! Τῶν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἰδίας δηλαδὴ χαλκευθέντων τηλεγραφημάτων! Ἀλλὰ μήπως καὶ σήμερον δὲν βλέπουσι τὸ φῶς εἰς ἐφημερίδας, αἱ ὁποῖαι καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤσκουν τὸ αὐτὸ ἔργον, χαλκευμένοι πλασταὶ ἐπιστολαί, ἐπιστήμων νεκρῶν προσώπων, οὐδαμῶθεν πιστοποιούμεναι καὶ περιέχουσαι τὰς φανταστικώτερας τῶν διηγήσεων;

Αἱ ψευδεῖς εἰδήσεις, αἱ ὁποῖαι τότε ἐπλημμύρισαν τὸν γαλλικὸν Τύπον καὶ τὰς ὁποίας κατεσκεύαζεν ὁ Ροκφέιγ διωχετεύοντο εἰς τὰς γαλλικὰς ἐφημερίδας διὰ τοῦ κ. Τυρώ, διευθυντοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ζαχάρωφ ἰδρυθέντος πρακτορείου Ραδιό. Ὁ κ. Τυρώ μόλις ἀφίχθη εἰς Ἀθήνας ἐτέθη ἀμέσως εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ κ. Γκυγιεμέν, ὡς καταφαίνεται ἐκ πλείστων ἐν τοῖς γαλλικοῖς ἀρχείοις τηλεγραφημάτων. Θὰ λάβωμεν ἀφορμὴν περαιτέρω νὰ ἀναφέρωμεν χαρακτηριστικὰς τινὰς τῶν ὑποβολιμαίων τούτων εἰδήσεων.

Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ Θόμψων:

«Τὸ πρῶτον παραμῦθι ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν δι' ἑνὸς τηλεγραφήματος τοῦ κ. Γκυγιεμέν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας. Οὗτος διῖσχυρίσθη ὅτι εἶχε τὴν ἀδιαφιλονείκητον ἀπόδειξιν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐσκέπτοντο νὰ κλείσουν τοὺς λιμένας των διὰ ΝΑΡΚΩΝ καὶ συνεπῶς ἡ παρουσία στόλου εἰς τὸν Σαρωνικὸν ἦτο ἀναγκαία».

Ἀφηγήθημεν ἤδη ὅτι ἡ Ἑλλάς τότε δὲν εἶχε νάρκας, ὅτι κατεσκευάζοντο τότε τοιαῦτα διὰ λογαριασμόν τῆς ΕΝ ΓΑΛΛΙΑ καὶ ὅτι ὁ Σκουλούδης εἶχεν ἀναστείλει τὴν παραγγελίαν ταύτην. Καὶ ὅτι ἡ εἶδησις αὕτη τότε (Νοέμβριος 1915) συνέτεινεν ὅπως εἰς τὸν σταλέντα στόλον δοθῶσιν ὁδηγίαὶ πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, βομβαρδισμόν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς κτλ. Καὶ ὅτι εὐτυχῶς ἀπεσοβήθησαν ταῦτα, πλὴν τῶν ἄλλων καὶ διότι τότε ὁ ἐν Ἀθήναις εὐρισκόμενος Δεγνύ-Κοσσὲν διεφώτισε τὸν Μπριὰν περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων.

Τότε εἰς τὰς ἀπαντήσεις τῶν Συμμάχων τῆς 26 Νοεμβρίου 1915, ἀναφαίνεται διὰ πρώτην φοράν τὸ παραμύθιον ὅτι τὰ γερμανικὰ ὑποβρυχία εἶχον τὰς βάσεις τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ των ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν ἀκτῶν. Ἀπήτησαν τότε οἱ Σύμμαχοι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα:

«Ἐλευθερίαν ναυτικῆς ἐνεργείας, ὡς τὸ δικαίωμα τῆς νηοφίας τῶν πλοίων καὶ πλοιαρίων ἐντὸς τῶν χωρικῶν ὑδάτων τῆς Ἑλλάδος, τὸ δικαίωμα τῆς ἀναζητήσεως καὶ καταστροφῆς τῶν ΕΧΘΡΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΤΩΝ καὶ ἐντὸς τῶν χωρικῶν ὑδάτων».

Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἀφηγήθημεν ἤδη, ἐδικαιολόγησαν οἱ Σύμμαχοι τὴν παραβίασιν τῆς συνθήκης τῆς ἐξουδετερώσεως τῆς Κερκύρας, κατὰ πρῶτον διότι ἡ οὐδετερότης αὕτη παρεβιάσθη ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχιῶν, ἅτινα ἀνεφωδιάζοντο ἐκεῖ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ, ὡς ἔλεγον, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ἔλαβε κανὲν μέτρον. (Ντριῶ «Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος).

Ἄλλως τε καὶ ὁ Συμμαχικὸς Τύπος κατεκλύζετο ὑπὸ τοιούτων ψευδῶν πληροφοριῶν. Ὁ Ροκφέιγ δὲν ἔμενεν ἀργός. Εἰς τὴν παροχὴν τοιούτων ψευδῶν πληροφοριῶν ἔδειξεν ἰδιάζουσαν ἰκανότητα.

Ὁ κ. Σ. Κοσμὲν (Κοσμετάτος) διηγεῖται εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐν Παρισίοις τὸ 1926 ἐκδοθὲν βιβλίον του «Ἡ Ἄντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς».

«Ἀπὸ τοῦ 1915 ἕως τὸ 1917 ὁ γαλλικὸς Τύπος δὲν ἔπαυσε νὰ κατηγορῇ τὴν Ἑλλάδα σχεδὸν καθημερινῶς καὶ μετὰ πάθους διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχιῶν. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη τοῦ Τύπου ἐξηρέθισεν εἰς ὑψιστον βαθμὸν τὴν κοινὴν γνώμην τῶν Συμμάχων, ἰδίως διὰ τῶν «προκαλουσῶν ἐξέγερσιν» λεπτομερειῶν, τὰς ὁποίας ὁ Τύπος παρείχε διὰ τὴν νέαν ταύτην «ἐλληνικὴν προδοσίαν» καὶ διὰ τῶν σατανικῶν ἐπιχειρημάτων τὰ ὁποῖα ὁ Τύπος μετεχειρίζετο πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων του. Πόσοι ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ καλῇ τῇ πίστει παρεσύρθησαν ὑπὸ τῶν συκοφαντιῶν τούτων... Θὰ ἠδύνατό τις νὰ γεμίσει τόμον ὀλόκληρον ἀπὸ τὰς μυσσὰς αὐτὰς κατηγορίας... Ἐδιάβαζε κανεὶς τότε καθημερινῶς εἰς τὰς ἐφημερίδας τῶν Παρισίων: “Ἡ Ἑλλάς κατήντησε σφηκοφωλεὰ τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχιῶν!... Αἱ ἀκταὶ τῆς Ἑλλάδος κατήντησαν εὐρὺ κρησφύγετο τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχιῶν!... Πολυάριθμοι Ἕλληνες διατρέχουσι τὰ παράλια καὶ θεωροῦσι μυστηριωδῶς τὸ... πέλαγος! Τὰ γερμανικὰ ὑποβρυχία μπαίνουν καὶ βγαίνουν ἀπὸ τοὺς ἐλληνικοὺς λιμένας ὡσὰν νὰ ἦσαν σπίτι τους! Ἀνεκάλυψαν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915 μεγάλην βάσιν ἀνεφοδιασμοῦ τῶν ὑποβρυχιῶν ἐν... Θεσσαλονίκῃ!” (Πῶς διάβολο τὸ ἐφαντάσθησαν αὐτὸ ὡς δυνατὸν μέσα εἰς τὸ περιχαρακωμένον στρατόπεδον τοῦ Σαράιγ!). “Τέλος ὁ γαλλικὸς Τύπος ἐπὶ πολὺ ἔγινεν ἡ ἡχὴ ἐνὸς φανταστικοῦ παραμυθιοῦ, ὅτι τὸ Ἀχιλλεῖον, ἡ ἔπαυλις τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Β' ἐν Κερκύρᾳ ἦτο, παρὰ τὴν ἄθῶαν ἐμφάνισίν της μία τρομακτικὴ βάσις ὑποβρυχιῶν, διασκευασθεῖσα ὡς τοιαύτη ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης”... Καὶ ὁ Γάλλος ἀναγνώστης ζαλισμένος ἀπὸ τὰς ἐντυπωσιακὰς αὐτὰς εἰδήσεις, ἠσθάνετο

ἀγανάκτησιν καὶ ἀπεριόριστον ἐξαγρίωσιν κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Βασιλέως των, ἐνόχων τοιαύτης φαύλης δολιότητος... Οὕτω ἡγανάκτουν ἐν Γαλλίᾳ καλῆ τῇ πίστει, διὰ τὴν μακροθυμίαν τῶν Συμμαχικῶν Κυβερνήσεων, αἵτινες ἠνεύχοντο τοιαῦτα καταφανῆ ἐγκλήματα κατὰ τῶν ναυτῶν των καὶ τῶν στρατιωτῶν των. ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΤΙΜΩΡΗΣΟΥΝ ΑΥΣΤΗΡΩΣ ΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΤΟΥ...»

Τί ἐπὶ τέλους ἦτο ἀληθές ἀπὸ ὅλα αὐτά;

Θὰ μᾶς τὸ εἶπη ὁ ἀρχηγὸς τοῦ εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα γαλλικοῦ στόλου ναύαρχος Φουρναί («Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου»).

«Ἡ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (ΡΟΚΦΕΪΓ) ΜΑΣ ΠΑΡΕΙΧΕ ΣΧΕΔΟΝ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΧΘΡΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ. ΟΥΔΕΠΟΤΕ, ΟΥΤΕ ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΠΕΔΕΙΧΘΗ ΑΚΡΙΒΗΣ. Αἱ πλεῖστοι μάλιστα ἦσαν καταφανῶς ἀλλόκοτοι.»

...«Ἡ ὑπηρεσία τῶν πληροφοριῶν (Ροκφέιγ) μᾶς παρέστησε τὸ Ἀχιλλεῖον ὡς βᾶσιν ὑποβρυχίων τελειῶς ὠργανωμένην, μὲ κινητὴν γέφυραν διὰ πλευρίσμα, μὲ ἐφοδισμὸν πετρελαίου, μὲ σωλήνωσιν διοχετεύουσαν τὴν καύσιμον ταύτην ὕλην μέχρι θαλάσσης. Ἡ ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΕΚΑΜΕ ΝΑ ΕΞΑΦΑΝΙΣΘΟΥΝ ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ. Ἡ κινητὴ γέφυρα κατεσκευασμένη ΔΙΑ ΤΑΣ ΛΕΜΒΟΥΣ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΙΟΥ. Οἱ ἐφοδισμοὶ τοῦ πετρελαίου ἐφανερῶθησαν ὅτι ἦσαν ΟΛΙΓΗ ΒΕΝΖΙΝΗ ΔΙΑ ΤΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ, Ἡ ΔΕ ΣΩΛΗΝΩΣΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΟΧΕΤΕΥΣΙΝ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ ΑΠΕΔΕΙΧΘΗ ΟΤΙ ΗΤΟ Ο ΟΧΕΤΟΣ ΤΩΝ ΑΚΑΘΑΡΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΥΛΕΩΣ.»

Θὰ ἐπανέλθωμεν αὖριον εἰς τὸ ζήτημα τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων. Διότι εἶνε ἓνα ἀπὸ τὰ καιριώτερα σημεῖα τῆς κατὰ τοῦ Βασιλέως δημιουργηθείσης καταφορᾶς.

Ἄλλὰ διὰ νὰ τελειώσωμεν σήμερον ἐρωτῶμεν:

Ποία ἦτο ἡ πηγὴ ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἦντλει ὁ Ροκφέιγ τὰς ἀκαθάρτους αὐτὰς εἰδήσεις; Ποῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι οἵτινες δι' αὐτοῦ διωχέτευσεν τὰς φοβερὰς αὐτὰς συκοφαντίας εἰς τὸ γαλλικὸν κοινόν; Θὰ μᾶς τὸ εἶπη ὁ ναύαρχος τοῦ γαλλικοῦ στόλου Δαρτίζ ντὺ Φουρναί («Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου»).

«Αἱ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ, Αἱ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΕΙΝΕ ΙΣΤΟΣ ΑΛΛΟΚΟΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ. ΠΑΡ' ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΕΠΑΝΕΙΛΗΜΜΕΝΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΝ ΑΠΟ ΤΑ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΔΙΗΓΟΥΜΕΝΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΕΔΕΙΧΘΗ ΑΚΡΙΒΕΣ...»

Αὐτὴ λοιπὸν ἦτο ἡ πηγὴ ἐκ τῆς ὁποίας ἦντλει ὁ Ροκφέιγ τὰς ἀκαθάρτους πληροφορίας του καὶ τὰς διωχέτευσεν εἰς τὸ γαλλικὸν κοινόν ὅπως δηλητηριασθῆ ἡ κοινὴ γνώμη κατὰ τοῦ Βασιλέως.

Καὶ ἔπειτα τολμᾷ ὁ κ. Βενιζέλος νὰ διῆχυρίζεται καὶ σήμερον ἀκόμη μετὰ εἴκοσι περίπου ἔτη, ὅταν πάντα ταῦτα ἐν τῷ μεταξύ ἀπεκαλύφθησαν, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τουλάχιστον, νὰ ἰσχυρίζεται, λέγομεν, εἰς τὰ τελευταῖα ἄρθρα του, ὅτι ἡ κίνησις του ἦτις ἀπέληξεν εἰς τὸν διχασμὸν τοῦ κράτους, δὲν ἐστρέφετο

κατὰ τοῦ Βασιλέως, δὲν παρεσκευάσθη πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Κωνσταντίνου, ἀλλ' ἦτο ἀνάλογος μὲ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904-1908!!

Ἄλλὰ θὰ ἐπιμεινῶμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

ΑΡΘΡΟΝ 45ον

(8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΟ ΕΛΕΕΙΝΟΝ ΨΕΥΔΟΣ ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΝ. - ΜΕΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ.

Ζητοῦμεν συγγνώμην ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας μας, διότι ἐπιμένομεν τόσον πολὺ εἰς τὸ ζήτημα τῶν ψευδῶν κατηγοριῶν κατὰ τοῦ Βασιλέως, ὅτι ἀνεφώδίαζε τὰ γερμανικὰ ὑποβρυχία. Εἶνε μία ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων ἐνεργειῶν τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως παρασκευάσθη τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Γαλλίᾳ καὶ τὴν παρασύρῃ εἰς κίνησιν πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως. Τὴν πλήρη ἐπαφήν του μὲ τὸν Ροκφέιγ εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ κατεδείξαμεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας. Θὰ τὴν καταδείξωμεν καὶ εἰς ἕτερα ζήτῃματα. Ἄλλὰ δὲν τοῦ ἤρκεσεν ὁ Ροκφέιγ. Ὁ κ. Σ. Κοσμὲν εἰς τὸ μνημονευθὲν ἔργον του «Ἡ Ἀντὰντ καὶ ἡ Ἑλλάς» διηγεῖται:

«Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν (Φεβρουάριος 1916), ἔμπιστοι φίλοι τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐξ ὧν εἶς σημαίων βουλευτῆς καὶ φέρων λίαν γνωστὸν ὄνομα, μετέβησαν μὲ "ΗΜΙΕΠΙΣΗΜΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗΝ" Εἰς ΠΑΡΙΣΙΟΥΣ ΔΙΑ ΝΑ ΚΑΤΑΓΓΕΛΩΣΙ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΤΩΝ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ. ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΝΤΕΣ, ΜΕΤΑΞΥ ΑΛΛΩΝ, ΟΤΙ ΑΝΕΦΟΔΙΑΖΕΙ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ».

Ὁ δὲ ναύαρχος Φουρναῖ (Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου) ἀναφέρει ὅτι τὴν 1ην Μαρτίου 1917 ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων» ἄρθρον ἑτέρου «ἐμπίστου φίλου» τοῦ κ. Βενιζέλου, τοῦ ὁποῦ ἀναφέρει καὶ τὸ ὄνομα, ἐγγυωμένου διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν πληροφοριῶν του, ΔΙΟΤΙ ΑΥΤΑΙ ΤΟΥ ΑΝΕΚΟΙΝΩΘΗΣΑΝ ΗΜΙΕΠΙΣΗΜΩΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἀρθρογράφος ἐπαναλαμβάνει τὴν αὐτὴν καταγγελίαν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχιῶν, κατὰ τῆς ὁποίας ὁ ναύαρχος ἀντεπεξέρχεται διὰ τοῦ ἀποτομωτέρου τρόπου, ὡς ἀπολύτως ψευδοῦς.

Εἶνε οὐσιῶδες λοιπὸν τὸ ζήτημα.

Ὁ σερ Βάζιλ Θόμψων εἰς τὸ προμνησθὲν βιβλίον του ἀναφέρει ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ (νῦν) ναυάρχου κ. Περ. Ἰακ. Ἀργυροπούλου, ὅστις τότε (1915-1916) ἦτο κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ «Νέα Γενεά», καὶ εἶχεν ἐντολὴν νὰ περιπολῇ τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα, ἰδιαιτέρως δὲ ὅπως ἀναζητῇ τυχὸν βάσεις ἀνεφοδιασμοῦ γερμανικῶν ὑποβρυχιῶν, τὰ ἐξῆς δύο χαρακτηριστικὰ παραδείγματα.

«Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Ἀπριλίου ἐσημειώθη εἰς Κέρκυραν ἡ ἐμφάνισις ὑπο-

βρυχίου, ὅπερ ἐλέγετο ὅτι ἔμεινεν ἐκεῖ 48 ὥρας. Κατόπιν τῆς εἰδήσεως ταύτης, ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας διεμαρτυρήθη καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν κ. Ἀργυρόπουλον τί μέτρα ἐσκόπει νὰ λάβῃ κατὰ τοῦ ὑποβρυχίου, ὅπερ ἔλεγεν ὁ πρόξενος καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἦτο γερμανικόν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ κ. Ἀργυροπούλου ἦτο σύντομος. “ΟΥΔΕΝ, ΔΙΟΤΙ ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΘΕΝ ΠΛΟΙΟΝ ΔΕΝ ΗΤΟ ΑΛΛΟ, ΠΑΡΑ ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΝ ΠΑΠΕΝ””. Προσέθεσεν εἰς τὴν ἔκθεσίν του: Πράγματι θὰ ἔπρεπε νὰ κατάρχω τὸ ὑποβρύχιον. Ἀλλὰ ἀπέφυγον νὰ τὸ πράξω, διὰ νὰ μὴ παράσχω νέαν ἀφορμὴν κατηγορίας κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως».

«Τὸν Ἰούνιον, διηγεῖται ὁ κ. Ἀργυρόπουλος, ἐπληροφορήθην ἀπὸ διαφόρους παραλίους σταθμούς, ὅτι ὑποπτον πλοῖον περίπου 300 τόννων φέρον ἑλληνικὴν σημαίαν, ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ τὸ πλήρωμα προφανῶς δὲν ἦσαν Ἕλληνες, διότι ἦσαν ὅλοι ξυρισμένοι, εἶχε πλησιάσει εἰς τοὺς κατοίκους. ΕΛΕΓΟΝ ΟΤΙ ΑΝΕΖΗΤΟΥΝ ΕΝΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΝ, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΗΘΕΛΟΝ ΝΑ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΟΥΝ ΜΕ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΝ, ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΜΕ ΤΑΣ ΟΔΗΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ. Ἀφοῦ κατεδίωξα τὸ ὑποπτον τοῦτο πλοῖον, λέγει ὁ κ. Ἀργυρόπουλος, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, χωρὶς νὰ τὸ συναντήσω, κατάρθωσα νὰ τὸ συλλάβω εἰς τὸ πέλαγος τῆς Πάργας. Προητοιμαζόμεν νὰ στείλω ἕνα ἀξιωματικόν μου εἰς αὐτὸ διὰ νὰ τὸ ἐρευνήσῃ, ὅταν μὲ ἐκπληξίν μου, εἶδα νὰ καταβιβάξῃ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν του καὶ νὰ ὑψώσῃ τὴν Ἰταλικὴν σημαίαν. Συγχρόνως ὁ κυβερνήτης του ἦλθεν ἐπὶ τοῦ πλοίου μου. Ἐφερε τὴν στολὴν τοῦ ὑποπλοιοάρχου τοῦ Β. Ἰταλικοῦ ναυτικοῦ. Μοῦ ἐζήτησε νὰ μὴ προβῶ εἰς νηοφίαν, τὴν ὁποίαν ὁμως παρὰ τοῦτο ἐξετέλεσα. Διέταξα τὸ πλοῖον νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ εἰς Κέρκυραν, ὅπου ἤρνήθη εἰς τὸν Ἰταλὸν πρόξενον νὰ τὸ ἀπολύσω, ἄνευ ὁδηγίας τῆς Κυβερνήσεώς μου. Τὴν ἐπαύριον τὸ πλοῖον ἀφήρει τὸν μεταμφιεσμόν του καὶ ἀπεκαλύπτετο ὡς ἰταλικὸν πολεμικόν, ἀνύψου δὲ καὶ τὴν πολεμικὴν ἰταλικὴν σημαίαν. Μετὰ δύο ἡμέρας, δύο μεγάλα ἰταλικά ἀντιτορπιλλικά εἰσῆρχοντο εἰς τὸν λιμένα. Εἶχον σταλῆ ἀπὸ τὸν δοῦκα τῶν Ἀμβουῦτζι. Ἡτοίμασα τὸ πλοῖον μου πρὸς μάχην, καὶ εἰδοποίησα τὸν διοικητὴν τῆς μοίρας ταύτης ὅτι ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἀνθιστάμην διὰ τῆς βίας, εἰς ἀναχώρησιν τοῦ ὑπόπτου πλοίου, πρὶν ἢ λάβω ὁδηγίας τῆς Κυβερνήσεώς μου. Κατόπιν τούτου τὰ δύο ἀντιτορπιλλικά ἀπέπλευσαν. Ὁ κόμης Μποσδάρι, πρέσβυς τῆς Ἰταλίας ἐξήγησε κατόπιν ὅτι ἡ κυβερνήσις του ἠγνῶει τὴν ὑπόθεσιν. Ἐλαβον ἐντολὴν νὰ ἀφήσω ν' ἀποπλεύσῃ τὸ πλοῖον. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ὁ κυβερνήτης του ἐπαρασημοφορήθη (ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς κυβερνήσεως)».

Καὶ ὁμως ὁ βενιζελικός Τύπος κατηγορεῖ τὴν Ἑλλάδα ὅτι ἔγινε βάσις τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων, οἱ δὲ ἔμπιστοι τοῦ κ. Βενιζέλου μετέφερον τὰς κατηγορίας ταύτας εἰς Παρισίους.

Χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου χρησιμοποίησιν τοῦ παραμυθίου, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀνεφωδίαζε τὰ γερμανικά ὑποβρύχια εἶνε τὸ ζήτημα τῆς μεταφορᾶς τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ ἐκ Κερκύρας εἰς Θεσσαλονίκην. Τὸ ζήτημα τοῦτο προέκυψε κατὰ τὸ τέλος Μαρτίου 1916, ὁπότε τὰ εἰς Κέρκυραν μετακο-

μισθέντα ἐξ Ἀλβανίας ὑπὸ τῶν Συμμάχων ὑπόλοιπα τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ, ἀνεσυνεκροτήθησαν ἐκεῖ καὶ οἱ Σύμμαχοι ἠθέλησαν νὰ τὰ μεταφέρωσιν εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Σαράιγ. Τότε, 23 Μαρτίου (5 Ἀπριλίου) 1916 ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸν Σκουλούδη ὁ κ. Γκυγιεμέν καὶ ὁ σέρ Φρ. Ἐλλιοτ. Τὸν λόγον λαμβάνει πρῶτος ὁ κ. Γκυγιεμέν (Ἀρχεῖα ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος) καὶ λέγει πρὸς τὸν Σκουλούδη:

«Γνωρίζω κ. Πρόεδρε, ὅτι ἐπιθυμεῖτε νὰ ἀπαλλαγῆτε τῆς παρουσίας μας ἐκ Κερκύρας. Ἀλλὰ διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ φύγωμεν ἐκ Κερκύρας, πρέπει νὰ ἀναχωρήσωσι πρῶτον οἱ Σέρβοι. Ἡ διαμονή των εἰς τὴν νῆσον ταύτην τοὺς ὠφέλησε πολὺ. Τώρα εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ συνενωθῶσι μὲ τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην. Διὰ τὴν μεταφορὰν των εἰς Θεσσαλονίκην, ὑπάρχουσι δύο δρόμοι: ὁ διὰ θαλάσσης καὶ ὁ διὰ ξηρᾶς. Ὁ πρῶτος εἶνε ἀναμφισβητήτως ὁ εὐκολώτερος, ΑΛΛΑ ΔΟΘΕΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΟΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΕΣΧΑΤΩΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΥΣΙ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ ἐν τῇ Μεσογείῳ, καὶ τῶν ἐκ τούτων κινδύνων, αἱ κυβερνήσεις μας μᾶς ἀνέθεσαν ΝΑ ΣΑΣ ΔΗΛΩΣΩΜΕΝ ΟΤΙ ΑΠΕΦΑΣΙΣΑΝ ΝΑ ΜΕΤΑΦΕΡΩΣΙ ΤΟΝ ΣΕΡΒΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ (100 χιλ. ἄνδρας) διὰ θαλάσσης ἀπὸ Κερκύρας εἰς Πάτρας καὶ ΕΚΕΙΘΕΝ ΔΙΑ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ, ΚΑΙ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ΕΠΙΣΗΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΣ ΔΙΑ ΛΑΡΙΣΗΣ. Εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι ἡ Ἑλλάς, ὑπέικουσα εἰς τὴν φιλανθρωπικὴν ἄποψιν τοῦ ζητήματος, θὰ σπεύσῃ νὰ ἀποδεχθῇ τὸν τρόπον τοῦτον τῆς μεταφορᾶς τοῦ στρατοῦ τῆς συμμάχου Σερβίας».

Ὅσοι γνωρίζουν ἀπὸ στρατιωτικὰς μεταφορὰς διὰ σιδηροδρόμων γνωρίζουν ὅτι τοιαύτη μεταφορὰ θὰ συνεπήγετο καὶ τὴν κατάληψιν τῶν σιδηροδρόμων καὶ ἰδίως τῶν σταθμῶν καὶ τῶν τηλεγράφων ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Ἰδίως αἱ Ἀθηναίαι, σημεῖον μετακομίσεως ἐκ τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου Πελοποννήσου εἰς τὸ τῆς Λαρίσης, θὰ καθίσταντο στρατιωτικὸν κέντρον τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ. Δηλαδὴ ἐπρόκειτο ὑπὸ τὸν μανδῦαν τῆς μεταφορᾶς τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ νὰ καταληφθῇ στρατιωτικῶς ὅλη ἡ Ἑλλάς.

Μεθ' ὅσα ἀπεκαλύψαμεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας περὶ τῶν σχεδίων τοῦ Ροκφέιγ πρὸς στρατιωτικὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τῶν Ἀθηνῶν περὶ τῆς σημαντικῆς του, «κεφαλαιώδους», ὅπως τὴν ὠνόμασαν οἱ Γάλλοι, ἐπιρροῆς εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτικῆς τῶν Συμμάχων, περὶ ἀπολύτου συμφωνίας, σχεδὸν ὑποταγῆς τοῦ Γκυγιεμέν εἰς αὐτόν, καὶ τῆς τελείας συνεννοήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ μετὰ τοῦ Γκυγιεμέν καὶ μετὰ τοῦ Ροκφέιγ, δὲν μένει ἀμφιβολία εἰς οὐδένα περὶ τοῦ πραγματικοῦ σκοποῦ τῆς τοιαύτης διὰ ξηρᾶς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων.

Ὁ διὰ θαλάσσης δρόμος εἶνε ὁ εὐκολώτερος, εἶπεν ὁ Γκυγιεμέν εἰς τὸν Σκουλούδη, ἀλλὰ καθίσταται ἀδύνατος ΕΝΕΚΑ ΤΗΣ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ.

Ἀνεφέραμεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας τί ἐκθέτει ὁ εἰς τὰς θαλάσσας ταύτας ἀρχηγὸς τοῦ γαλλικοῦ στόλου ναύαρχος Φουρναί, περὶ τῆς δράσεως

ταύτης τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχιῶν. Ὅτι ἦσαν ὅλα παραμύθια τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Ροκφέιγ καὶ τοῦ βενιζελικοῦ Τύπου. Θὰ ἴδωμεν περαιτέρω τί ἐκθέτει καὶ περὶ τῆς διὰ θαλάσσης μεταφορᾶς τῶν Σέρβων. Διακρίνουσι λοιπὸν εὐκόλως οἱ ἀναγνώσται μας τὴν ἀλληλουχίαν ὄλων τῶν στοιχείων τῆς σκηνοθεσίας τῆς ἀποβλεπούσης εἰς τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως τῶν Ἀθηνῶν, καὶ φυσικὰ εἰς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως.

Ὁ Σκουλούδης πρὸ τοιαύτης ἀνακοινώσεως τοῦ Γκυγιεμέν, ἔμεινε κατάπληκτος. Ἠρνήθη κατηγορηματικῶς. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δὲ μετ' αὐτοῦ εἰς ζωηρότατον τόνον συνομιλίαν, τοῦ Ἑλλιοτ σιωπῶντος, ἐρεθισθεὶς ὑπὸ τῶν ἀπειλῶν τοῦ Γκυγιεμέν ὁ Σκουλούδης ἀντηπείλησε καὶ αὐτὸς ὅτι θὰ τινάζωμεν τὰς σιδηροδρομικὰς μας γεφύρας.

Τότε ὁ Ἑλλιοτ βλέπων ὀξυνόμενα τὰ πράγματα, λαμβάνει τὸν λόγον καὶ μετὰ πολλῆς γαλήνης καὶ λεπτότητος ἐρωτᾷ ἐὰν ὁ Σκουλούδης θὰ ἀντέτασσε τὴν αὐτὴν ἄρνησιν εἰς διάβασιν τῶν Σέρβων ΔΙΑ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΗΣ ΔΙΩΡΥΓΟΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ. Ὁ Σκουλούδης τότε καταπραῦνθεὶς ἐκ τοῦ ἡρέμου τόνου καὶ τῆς εἰλικρινείας τῆς προτάσεως τοῦ Ἑλλιοτ, ἀπήντησεν ὅτι ἐπὶ τῆς τοιαύτης προτάσεως θὰ συμβουλευθῆ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον.

Ἀρχίζει τότε βιαία ἀρθρογραφία τοῦ ἐν Ἀθήναις βενιζελικοῦ Τύπου κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, διότι αὕτη ἠρνεῖτο τὴν διὰ ξηρᾶς μεταφορὰν τῶν Σέρβων καὶ ἐξέθετεν αὐτοὺς εἰς τοὺς κινδύνους τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχιῶν. Αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος διὰ σειρᾶς ἄρθρων του εἰς τὸν «Κήρυκα» ὑπερήσπισε τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Γκυγιεμέν, καταγγέλλων βιαιότατα τὴν κυβέρνησιν διὰ τὴν ἄρνησιν της.

Φυσικὰ, ἡ τοιαύτη βενιζελικὴ ἀρθρογραφία εἶχε τὸν ἀντίκτυπὸν της ἐν Παρισίοις.

«Αἱ ἐφημερίδες (τηλεγραφεὶ ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος τὴν 28ην Μαρτίου (10 Ἀπριλ. 1916)) ἰδίως ἡ “Ἠχώ τῶν Παρισίων” καὶ ἡ “Ἰνφορμασιὸν” δημοσιεύουσι βιαιότατα ἄρθρα ἐναντίον μας. Προτείνουσι τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ ἄλλα πιεστικὰ μέτρα, ἔνεκα τῆς γενικῆς στάσεως τῆς Ἑλλάδος, ἀποφεύγουσιν ὅμως νὰ ὀμιλήσωσι περὶ τοῦ ζητήματος τῆς διαβάσεως τῶν Σέρβων». Διότι θὰ ἤρχιζε νὰ γίνεταί ἀντιληπτὸν καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας των περὶ τίνας πρόκειται».

Ὁ κ. Γκυγιεμέν ἔρριπτεν ἔλαιον εἰς τὴν πυρὰν.

Τὴν 31ην Μαρτίου (13 Ἀπριλίου) τηλεγραφεὶ εἰς Παρισίους τὰς ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Τυρῶ (διευθυντοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ζαχάρωφ ἰδρυθέντος ἐν Ἀθήναις πρακτορείου «Ραδιό») ὅτι ὁ «Βασιλεὺς εἶνε τρελλὸς διὰ δέσιμο, εἶνε δὲ ἐπικινδύνως παράφρων καὶ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τοῦ ἔκαμε (τοῦ κ. Τυρῶ) τὰς ἐξῆς δηλώσεις ὅπως τὰς μεταβιβάσῃ εἰς τὸν Μπριάν. “Ἐὰν προσβληθῆτε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, προκαλῶ ἀμέσως τὴν ἐπανάστασιν. Ἐχω ὑπὲρ ἐμοῦ τὰ 80% τῶν στρατιωτῶν, τὴν πλειονότητα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ σχεδὸν τὴν ὁλότητα τοῦ λαοῦ”».

Τὴν 4)17 Ἀπριλίου ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ρωσσίας Ἰσβόλσκυ τηλεγραφεῖ εἰς Πετροῦπολιν (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος, ἔκδ. 1922):

«Ὁ κ. Ἰ. Καμπὸν μὲ πληροφορεῖ ὅτι κατόπιν τῆς ἀρνήσεως τοῦ κ. Σκουλούδη

νά επιτρέψη τήν ΔΙΑ ΞΗΡΑΣ μεταφοράν τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ, καί τῆς ἐν γένει οὐχί φιλικῆς στάσεώς του, ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις θεωρεῖ ἀπαραίτητον νὰ ἐξασκήσῃ οἰκονομικὴν πίεσιν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δι' ΑΥΣΤΗΡΟΤΑΤΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ. Οἱ διευθύνοντες γαλλικοὶ κύκλοι θεωροῦσιν ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο θὰ διήγειρε σφοδρὰν δυσaráσκεϊαν ἐν Ἑλλάδι καί θὰ προεκάλεϊ οὕτω τὴν πτώσιν τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη».

Ἄλλὰ ἡ Ἄγγλῖα δὲν ἔβλεπε τὰ πράγματα καθ' ὅμοιον μὲ τούτους διευθύνοντας γαλλικοὺς κύκλους τρόπον.

Διότι τὴν ἐπομένην 5)18 Ἀπριλίου ὁ Ἰσβόλσκυ τηλεγραφεῖ εἰς Πετροῦπολιν:

«Ὁ κ. Καμπὸν μὲ πληροφορεῖ ὅτι τὸ Λονδῖνον ΑΡΝΕΙΤΑΙ νὰ συγκατατεθῆ εἰς αὐστηρὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Ἑλλάδος. ΠΑΡΟΜΟΙΟΝ ΜΕΤΡΟΝ ΘΑ ΣΥΝΕΠΗΓΕΤΟ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΟΠΕΡ Η ΑΓΓΛΙΑ ΕΝΝΟΕΙ ΝΑ ΑΠΟΦΕΥΧΘΗ» (Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένει ἀκόμη εἰς τὸ ὅτι οἱ Σύμμαχοι δὲν ἤθελον τὴν διατήρησιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως; Σ.Μ.).

Οὔτε ἠννόουν ἐν Ἄγγλῖα διατί ἡ τόση ἐπιμονὴ εἰς τὴν διὰ ΞΗΡΑΣ μεταφοράν τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ, τὴν ὁποίαν ἐζήτει ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις παρασυρομένη ὑπὸ τῶν Γκυγιεμέν, Ροκφέιγ καί κ. Βενιζέλου. τὴν 16)29 Ἀπριλίου ὁ ἐν Λονδίνῳ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος τηλεγραφεῖ εἰς Ἀθήνας ὅτι ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ σερ Ἔδ. Γκρέυ γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ λόρδου Κριοῦ, ἤκουσε παρ' αὐτοῦ τὰ ἑξῆς:

«Ὁ λόρδος Κριοῦ μοῦ εἶπεν ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρέσβεως τῆς Ἄγγλῖας τὴν ἀπάντησίν σας (διὰ τὴν διάβασιν διὰ ξηρᾶς τῶν Σέρβων), ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ... Μοῦ εἶπεν ὅτι αἱ ὑπὸ τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος ἐκτιθέμεναι ἀπόψεις θὰ ἐξετασθῶσι μετὰ προσοχῆς, καί μὲ ἠρώτησεν ἐὰν ἡ ὁδὸς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καί τῆς διώρυγος θὰ ἀποκλεισθῶν ἐπίσης ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καθόσον, ὡς νομίζει, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ συνεννόησις ἐπὶ τῆς μέσης αὐτῆς λύσεως».

Εἰς τὸ ἀνωτέρω ὁ Σκουλούδης ἀπήντησε τὴν 19ην Ἀπριλίου (2αν Μαΐου 1916) ὡς ἑξῆς:

«Παρακαλῶ νὰ ἰδῆτε ἐπείγοντως τὸν λόρδον Κριοῦ καί τοῦ εἰπῆτε ὅτι ἡ συμβιβαστικὴ του πρότασις ἀνταποκρίνεται τελείως εἰς τὸ νόημά μας, ἀφοῦ ΕΓΩ Ο ΙΔΙΟΣ ΥΠΕΒΑΛΑ ΕΣΧΑΤΩΣ ΤΗΝ ΙΔΕΑΝ ΤΑΥΤΗΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΕΡ ΦΡ. ΕΛΛΙΟΤ, ΚΑΙ ΣΑΣ ΤΗΝ ΥΠΕΔΕΙΞΑ ΔΙΑ ΤΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ ΜΟΥ ΑΡ. 3761 ΣΥΝΕΠΩΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΣ ΘΑ ΣΥΝΤΡΕΞΩΜΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗΝ ΤΗΣ, ὅπως ἀποφευχθῶν τὰ σοβαρὰ ἄτοπα τῆς ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΔΙΑ ΞΗΡΑΣ, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἠνείχετο ἡ κοινὴ γνώμη (τῆς Ἑλλάδος)».

Ἄλλὰ ἡ τοιαύτη λύσις ἀνέτρεπε τὰ σχέδια τῶν ἐν Ἀθήναις ἐπιδιωκόντων τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν τῶν Ἀθηνῶν καί τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες ἔσπευσαν νὰ ἀνησυχῆσουν τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Μπριὰν διὰ τούτους κινδύνους τῆς λύσεως ταύτης.

Τὴν 18 Ἀπριλίου (1 Μαΐου) 1916 ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος τηλεγραφεῖ εἰς Ἀθήνας.

«Ὁ κ. Μαρζερή, εἰς τὸν ὁποῖον παρέστησα ὅτι ἡ καλύτερα λύσις τῆς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων θὰ ἦτο ἡ θαλασσία ὁδὸς διὰ τῆς διώρυγος, μοῦ ἀπήντησεν ὍΤΙ Ὁ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ (Λακάζ, ἀνταποκρινόμενος ἀπ' εὐθείας μὲ τὸν Ροκφέιγ Σ.Μ.), ΕΠΛΗΡΟΦΟΡΗΘΗ ὍΤΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ ΕΙΣΕΧΩΡΗΣΑΝ ΕἰΣ ΤΟΝ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΝ ΚΟΛΠΟΝ, ΚΑΙ ΕΠΟΜΕΝΩΣ Ἡ ΟΔΟΣ ΑΥΤῆ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕ ΠΑΡΑ ΠΟΛΛΟΥΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ ΔΙΑ ΝΑ ΓΙΝῆ ΑΠΟΔΕΚΤΗ».

Εἶνε γνωστὸν ὅτι οὐδέποτε γερμανικὰ ὑποβρύχια εἰσέδυσαν εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Ἀλλὰ μεθ' ὅσα ἐξεθέσαμεν, οἱ ἀναγνώσται μας εὐκόλως διαβλέπουσι ποῖοι ἐν Ἀθήναις κατεσκεύαζον τὰ ψεῦδη ταῦτα, καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν ἠγωνίζοντο νὰ παραμερίσουν τὴν τόσον λογικὴν ἀγγλικὴν πρότασιν, ἣτις κατέστρεφε τὰ σχέδιά των.

Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ΕΠΕΜΕΝΕ ὍΠΩΣ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΕΝΑ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΣΕΡΒΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΜΕΤΑΦΕΡΘῆ ΔΙΑ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ. Ἡ Ἀγγλία ἐδίσταζε. Ἐν Ἀθήναις ὁ κ. Βενιζέλος ἠρθρογράφει διὰ τοῦ «Κήρυκος» ἐπιμένων ὅπως γίνῃ Ἡ ΔΙΑ ΞΗΡΑΣ μεταφορὰ τῶν Σέρβων καὶ προτείνων αὐτὸς ὅπως ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ γίνῃ ἡ μεταφορὰ διὰ Ἰτέας (καὶ τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια τοῦ Κορινθιακοῦ; Σ.Μ.), Μπράλου καὶ Λαρίσης ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Ἀλλὰ τότε ἐπενέβη ἡ Ρωσσία. Ὁ ὑπουργὸς τῆς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπληροφόρει τὴν 21ην Ἀπριλίου (4 Μαΐου 1916) τὸν ἐκεῖ πρέσβυν τῆς Ἑλλάδος ὅτι ἐτηλεγράφησεν εἰς Παρισίους συνιστῶν μετριοπάθειαν καὶ συμβιβασμὸν εἰς τὸ ζήτημα τῆς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων. Τὴν δὲ 28ην Ἀπριλίου (11 Μαΐου) ὁ ἐν Πετροπόλει πρέσβυς μας ἐτηλεγράφει εἰς Ἀθήνας ὅτι ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας τὸν ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ λόρδος Κριοῦ ἀπεδέχθη ὀριστικῶς τὴν ἑλληνικὴν πρότασιν τῆς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων καὶ τοῦ ὑλικοῦ των διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τοῦ Εὐβοικοῦ.

Οὕτω μετεφέρθησαν 100 χιλιάδες Σέρβων μετὰ τοῦ ὑλικοῦ των διὰ θαλάσσης εἰς Θεσσαλονίκην, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΥΠΟΣΤΟΥΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΝ ΟΥΔΕ ΤΗΝ ΕΛΑΧΙΣΤΗΝ ΑΠΩΛΕΙΑΝ. Τοῦτο βεβαίως ὀφείλεται καὶ εἰς τὰ ναυτικὰ μέτρα τοῦ ναύαρχου Φουρναί, τοῦ μηδαμῶς ἐπηρεαζομένου ἀπὸ τὰς περὶ ὑποβρυχίων ὑποβολιμαίας εἰδήσεις τοῦ Ροκφέιγ καὶ τοῦ βενιζελικοῦ Τύπου. Ἴδου ἄλλως τε τί περὶ τούτου λέγει ὁ ἴδιος ναύαρχος Φουρναί (Δαρτίζ ντὺ Φουρναί «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναύαρχου»):

«Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων, ἡ ὑπηρεσία τῶν πληροφοριῶν (Ροκφέιγ), ἐπέτρεψε νὰ ἐξαπατᾶται, ὅπως συνήθως, ἀπὸ τοὺς τυχοδιώκτας, τοὺς ὁποῖους ἐμισθοδότει, καὶ ἐπανελάμβανε τὰς γερμανικὰς καυχησιολογίας, κατὰ τὰς ὁποίας οὐδὲ οἱ ἡμίσεις τῶν Σέρβων θὰ ἔφθανον (εἰς Θεσσαλονίκην). Ἡ πλήρης ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως, ὀφειλομένη ἐν μέρει καὶ εἰς τὴν τύχην, ἀλλὰ διὰ τὴν ὁποίαν εἰργάσθη κατὰ καλύτερον ἀπὸ τὴν τύχην, διέψευσε κατὰ τρόπον δυσάρεστον τὰς προβλέψεις τῆς (τοῦ Ροκφέιγ). Τότε ἡ ὑπηρεσία τῶν πληροφοριῶν προέβαλε μίαν ὑπόθεσιν κατὰ πάντα ἀξίαν αὐτῆς... “Ὁ Κάιζερ θὰ ἔδωκε διαταγὴν νὰ μὴ κτυπήσουν τοὺς Σέρβους, ΔΙΟΤΙ ΕΙΧΕΝ ΗΔῆ

ΣΥΝΕΝΝΟΗΘΗ ΜΕΤ' ΑΥΤΩΝ (τῶν Σέρβων), ΩΣΤΕ ΜΟΛΙΣ ΟΥΤΟΙ ΑΠΟΒΙΒΑΣΘΩΣΙΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ ΝΑ ΛΙΠΟΤΑΚΤΗΣΩΣΙ!» Ἡ συνέχεια τῶν γεγονότων ἀπέδειξε τὴν φιλαλήθειαν καὶ τὴν ἐξυπνάδα τῆς τοιαύτης ἀπροσδοκίτου πληροφορίας».

Ἐξεθέσαμεν ἤδη εἰς προγενέστερον ἄρθρον μας λεπτομερῶς τὴν στενὴν συνεργασίαν ἐμπίστων τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐργαζομένων κατ' ἐντολὴν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματός του, μετὰ τοῦ Ροκφέιγ εἰς τὴν διοργάνωσιν καὶ ἐκτέλεσιν τῆς πλαστῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1916, πρὸς τὸν σκοπὸν στρατιωτικῆς καταλήψεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ διὰ τῆς ὁποίας προεκλήθη ἡ πτώσις τῆς Κυβερνήσεως Ζαίμη, ἀκριβῶς καθ' ἦν στιγμὴν αὕτη, ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Βασιλέως, διεπραγματεύετο τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων. Θὰ διηγηθῶμεν περαιτέρω καὶ πῶς διὰ τοῦ Ροκφέιγ διωργανώθη ἡ ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχώρησις τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς διχασμὸν τοῦ κράτους. Θὰ θίξωμεν ἀμφοτέρω τὰ σημεῖα ὅταν ἡ περὶ τοῦ πραγματικοῦ σκοποῦ τοῦ κ. Βενιζέλου, τοῦ ἐπιδιωκομένου διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ διχασμοῦ τοῦ κράτους ἀφήγησις μας φθάσῃ εἰς τὴν περίοδον ἐκείνην. Τώρα δὲ κλείοντες τὸ εἰδικὸν διὰ τὴν συνεργασίαν μεταξὺ κ. Βενιζέλου καὶ Ροκφέιγ κεφάλαιον, ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἀφήγησιν ἄλλων τινῶν σημείων λίαν χαρακτηριστικῶν διὰ τὴν πιστοποίησιν τοῦ ὅτι τὸν κ. Βενιζέλον ἐνδιέφερε πρὸ παντὸς ἡ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως καὶ οὐχὶ ἡ ἔξοδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος.

ΑΡΘΡΟΝ 46ον

(9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΑ ΣΥΝΤΡΙΠΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΔΥΟ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΩΝ ΣΥΝΟΜΙΛΙΩΝ. - ΠΩΣ Ο ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΗΤΟΙΜΑΖΕ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Παρακαλοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ μᾶς συγχωρήσωσι, διότι δὲν ἐπανήλθομεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ἀπαντῶντες εἰς τὰ ἄρθρα 30, 31 καὶ 32 τοῦ κ. Βενιζέλου. Εἶχομεν ἤδη διεξέλθει τὰ ζητήματα ταῦτα εἰς προηγούμενα ἄρθρα μας καὶ κατὰ τρόπον ὑπεραρκετόν. Ἡ ἐκ νέου ἐπάνοδος τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς αὐτὰς μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἐπανέλθωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἀλλὰ θὰ πράξωμεν τοῦτο ἅμα συμπληρώσωμεν τὸ θέμα, τὸ ὅποιον ἤρχισαμεν ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου ἦτο ἀνέκαθεν ἡ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως, ὅπως μόνος δεσπόση ἀπολύτως τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ζήτημα τῆς ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἐνδιέφερε τὸν κ. Βενιζέλον ὡς πρόφασις.

Καὶ διὰ τοῦτο προητοίμασε κατὰ τὸ 1915 καὶ 1916 τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Βασιλέως, βαίνων κατὰ σταθμούς, χρησιμοποιοῦν τὰς ἀδυναμίας, τὰ ἐλαττώματα

καί τήν κακήν αντίληψιν περί τοῦ συμφέροντος τῆς Γαλλίας, τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσώπων τῆς, διαστρέφων καί παραποιῶν τὰ γεγονότα, δημιουργῶν ἐκ τοῦ μηδενός τοιαῦτα καί ψευδεῖς αἰτίας κατηγορίας. Ἄμα δὲ ἔφθασεν ἡ στιγμή καθ' ἣν ὁ Βασιλεὺς διὰ τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη, τὸν Αὐγουστον 1916, ἀπεφάσισε τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, ὁ κ. Βενιζέλος ἐπέφερε τὴν πτώσιν τῆς Κυβερνήσεως ταύτης καί τὴν ματαίωσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Βασιλέως. Ὄταν δὲ ὁ Βασιλεὺς διὰ τῆς διαδεχθείσης τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη, Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου συνέχισε τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Συμμάχων καί ἐπανέλαβε τὰς προτάσεις πρὸς συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς πόλεμον, ἐματαίωσε καί ταῦτα ὁ κ. Βενιζέλος, ξεκινήσας διὰ νὰ ἀναλάβῃ αὐτοπροσώπως τὴν διεύθυνσιν τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης καί νὰ διχάσῃ τὸ κράτος. Εἶπομεν, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ προκαλέσαντος τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖον ζητεῖ νὰ παραστήσῃ ἀκόμη καί σήμερον, ὡς ἀθῶαν πατριωτικὴν πράξιν, ὁμοίαν μὲ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904-1908. Κατεδείξαμεν τὴν ὄλην ἐνέργειάν του κατὰ τὸ 1915 καί 1916 βαίνουσαν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, καί τὴν πλήρη αὐτοῦ συνεννόησιν μετὰ τῶν Γκυγιεμέν, Σαρραΐγ καί Ροκφέιγ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του. Ἀνεφέραμε δὲ τὰ κύρια καί χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς συνεννοήσεώς του ταύτης μετὰ τῶν ξένων ὅπως τοὺς ἐξωθήσῃ εἰς ἐνεργείας βιαίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἵνα διὰ τῶν πιέσεων τούτων ἐπιβάλῃ τὴν ἐπ' αὐτῆς δεσποτείαν του.

Οὕτω, ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μας τὸ τηλεγράφημα Δεμίδωφ τῆς 4)17 Ὀκτωβρίου 1915 ἀποκαλύπτον τὰς ἐνεργείας τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς λήψιν πιεστικῶν μέτρων κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐνθυμοῦνται τὸ τηλεγράφημα Γκυγιεμέν τῆς 5)18 Δεκεμβρίου 1915 ἀποκαλύπτον τὴν στενήν του κ. Βενιζέλου μετὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσώπων καί πρακτόρων τῆς Γαλλίας, συνεννόησιν καί τὰς παρακελεύσεις αὐτοῦ ὅπως πεινάσουν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν διὰ νὰ τὸν ἐξωθήσουν διὰ τοῦ τρόμου, διὰ τῆς πείνης καί τῶν πιέσεων νὰ πέσῃ εἰς τὰς ἀγκάλας του.

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μας τὰς δηλώσεις τοῦ Γάλλου βουλευτοῦ Ἀβραμὶ ἀποκαλύπτοντος τὰ ὅσα συνίστα ὁ κ. Βενιζέλος πρὸς ἀποκλεισμὸν καί πείναν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τοῦ λαοῦ αὐτοῦ τῶν «ἐμπόρων καί ἀφαιρητζήδων», ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζέ τι πλεόν τοῦ στομάχου καί τῆς τσέπης του, ὅπως τὸν παρίστα ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τοὺς ξένους.

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μας, τὰ ὅσα ἐξεθέσαμεν διὰ τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν γένεσιν καί ἐξέλιξιν τοῦ παραμυθίου ὅτι ἡ Ἑλλάς ἦτο ἡ σφηκοφωλιά τῶν Γερμανικῶν ὑποβρυχίων, ἡ βάσις τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ των, ὅτι ὁ Βασιλεὺς καί οἱ φίλοι του ἦσαν μυστικοὶ πράκτορες τῆς τοιαύτης κατὰ τῆς Ἀντάντ ἐχθρικῆς ἐνεργείας. Καί τὴν διὰ Γαλλικῶν πηγῶν ἀποκάλυψιν τοῦ ψεύδους τοῦ παραμυθίου τούτου, διὰ τοῦ ὁποῖου διέστρεψεν ὁ κ. Βενιζέλος καί οἱ «ἔμπιστοι φίλοι» του τὴν δημοσίαν γνώμην ἐν Γαλλίᾳ καί τὴν ἐξηρέθισαν ὥστε νὰ παρασύρῃ τοὺς κυβερνήτας τῆς Γαλλίας εἰς ἀδίκους πράξεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος καί τοῦ Βασιλέως τῆς. Πράξεις τὰς ὁποίας αὐταὶ αἱ ἴδιαι ἐπιτροπαὶ τοῦ Γαλλικοῦ

Κοινοβουλίου άνεγνώρισαν άργότερα ώς επί σφαλερών και ύποβολιμαίων πληροφοριών στηριχθείσας.

Ένθυμοϋνται οί άναγνώσται μας ότι αύτός ό ίδιος ό κ. Βενιζέλος ώμολόγησεν ότι αί πρώται βάσεις του κινήματος τής Θεσσαλονίκης έτέθησαν τον Δεκέμβριον του 1915 ύπό έμπίστων φίλων του, μήνας πολλούς πρό τής εισόδου τών Γερμανοβουλγάρων εις Μακεδονίαν.

Ένθυμοϋνται οί άναγνώσται μας τό τηλεγράφημα Δεμίδωφ τής 8)21 Φεβρουαρίου 1916, διά του όποιου άποκαλύπτεται ότι ό κ. Βενιζέλος έλαβε παρὰ τής Γαλλίας δύο έκατομμύρια γαλλικά φράγκα τής έποχής εκείνης, όπως ένεργήση προπαγάνδαν έν τῷ Έλληνικῷ στρατῷ. Προς ποίον σκοπόν; και κατά τίνος;

Ένθυμοϋνται οί άναγνώσται μας τήν στενήν συνεννόησιν μετά του Γκυγιεμέν και του κ. Τυρώ, διευθυντοϋ του έν Αθήναις ιδρυθέντος ύπό του κ. Ζαχάρωφ πρακτορείου «Ραδιό» προς διοχέτευσιν εις τον Γαλλικόν Τύπον ψευδών ειδήσεων κατά τής Έλλάδος και του Βασιλέως της.

Παραθέτομεν ένταϋθα δύο συνδιαλέξεις του κ. Βενιζέλου μετά του κ. Τυρώ, μεταβιβασθείσας διά του κ. Γκυγιεμέν εις Παρισίους, και τό κείμενον τών όποιών αναφέρει ό κ. Ντριώ εις τήν «Διπλωματικήν ιστορίαν τής Έλλάδος» τόμος 5ος.

Έπρόκειτο περι διαδηλώσεων βενιζελικῶν, γενομένων τήν 25ην Μαρτίου 1916 και διά τας όποιας ό κ. Σ. Κοσμέν αναφέρει εις τό έργον του «ή Αντάντ και ή Έλλάς» τό έξής τηλεγράφημα του κ. Τυρώ μεταβιβασθέν διά του κ. Γκυγιεμέν εις τό ύπουργείον Έξωτερικῶν εις Παρισίους, τήν 29ην Μαρτίου (11 Απριλίου) 1916: «Αί τελευταίαι Βενιζελικαι διαδηλώσεις έν Αθήναις δέν μάς έστοίχισαν πολύ ακριβά, μόνον 10 χιλιάδες φράγκα».

Διηγείται λοιπόν ό κ. Ντριώ, έχων τας πληροφορίας του εκ τών αρχείων του ύπουργείου τών Έξωτερικῶν τής Γαλλίας:

«Ό κ. Βενιζέλος έλεγε τότε (26 Μαρτίου 1916) εις τους Γάλλους φίλους του: “Βλέπετε ότι δέν ήμουν ύπερβολικός όταν σας έλεγα ότι ό λαός μου εινε ειπέροποτε πιστός και ότι εις έν νεϋμά μου θα ύπάγη όπου τον κατευθύνω; Το χθεσινόν πείραμα με ενισχύει εις τήν άπόφασιν που έλαβα από όλίγων ήμερών να ενεργήσω ταχέως και δραστικῶς. Αί δε συγκεντρώσεις τής αύριον Κιριακῆς θα ξεγείρουν περισσότερον τήν κοινήν γνώμη. Θα επακολουθηθοϋν από πολλας άλλας συγκεντρώσεις εις τας έπαρχίας, και αύριον δέκα πέντε θα βαρέσω ένα μεγάλο κτύπημα, προσκαλών τους όπαδούς μου εις μέγα ύπαίθριον συλλαλητήριον. Λογαριάζω ότι θα συγκεντρωθοϋν πλέον τών 30 χιλιάδων βενιζελικῶν, οίτινες θα έλθουν να διαδηλώσουν τήν πίστιν των εις τήν πολιτικήν μου, και τότε θα ιδοϋμεν αναμφιβόλως περιεργα πράγματα. Και από εκεί και πέρα δέν θα με σταματήση τίποτε εις τον δρόμον που χάραξα...”

»- “Ωστε, πᾶμε εις επανάστασιν;

»- ΟΧΙ ΕΥΘΥΣ ΑΜΕΣΩΣ, αλλά εις μίαν πίεσιν, ώστε ό Βασιλεύς ή να ύποταχθῆ εις τήν πολιτικήν μου ή ΝΑ ΠΑΡΑΙΤΗΘΗ... ΕΝ ΤΩ ΜΕΤΑΞΥ ΠΡΕΠΕΙ ΕΠΕΙΓΟΝΤΩΣ ΝΑ ΓΙΝΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΝΑ ΓΡΑΦΕΤΕ ΑΡΘΡΑ ΥΠΟ ΤΟ ΕΞΗΣ ΠΝΕΥΜΑ: - Δέν πρέπει να

συγχέεται ό Έλληνικός λαός με τους Κυβερνήτας του. Έάν οὔτοι έδέχθησαν να δηλητηριάζωνται από την Γερμανικήν προπαγάνδαν, ό λαός ύγιής και όξυδερκής, ποτέ δέν έπαυσε, όδηγούμενος ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΜΠΝΕΥΣΙΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, να συγχέη τó συμφέρον του με τó συμφέρον τής 'Αντάντ».

Καί μετά τινας ήμέρας ίδου ή δευτέρα συνδιάλεξις του κ. Βενιζέλου μετά τών Γάλλων φίλων του, κατά την διήγησιν του κ. Ντριώ.

«Βενιζέλος: Έχω μαζί μου σχεδόν όλόκληρον τόν λαόν, 80 τοίς έκατόν τών στρατιωτῶν και την πλειονότητα τών άξιωματικῶν.

»- Θα μάς έσυμβουλευάτε μίαν βιαίαν έέργειαν;

»- Δέν είνε δική μου δουλειά να σ'ας σπρώξω εις βιαίαν έέργειαν. ΑΛΛΑ ΜΟΝΑΧΑ, ΔΕΝ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΩ ΔΙΑΤΙ Η ΑΝΤΑΝΤ, Η ΟΠΟΙΑ ΕΧΕΙ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ, ΑΦΙΝΕΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΡΟΝΟΝ ΕΝΑ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΟΣΤΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΛΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΤΟΥ, ΕΓΙΝΕΝ ΕΙΣ ΤΑ ΑΝΟΙΚΤΑ Ο ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ...»

Ό συνομιλητής του κ. Βενιζέλου, διηγείται ό κ. Ντριώ ανακοινῶν ταῦτα εις Παρισίους, συνεπέρινε: «Θεωρῶ περιττόν και άδιάκριτον να προσθέσω και τó έλάχιστον σχόλιον».

«Και πράγματι λέγει ό κ. Ντριώ, ή πρόσκλησις προς βιαίαν έέργειαν ήτο σαφής. Έλλά δέν ήκολουθήθη εύθυς άμέσως».

Και ταῦτα ΔΥΟ ΜΗΝΑΣ ΠΡΟΤΟΥ ειςβάλουν οι Γερμανοβούλγαροι εις Ροῦπελ!

Τί δέ έλεγε συγχρόνως δημοσία ό κ. Βενιζέλος: (5) 18 Φεβρουαρίου 1915, συνέντευξις του εις τόν Παρισινόν «Χρόνον»).

«Ουδέποτε έσχεδιάσα, οὔτε ηνύχηθην μεταβολήν πολιτεύματος έν Έλλάδι. Μάλιστα οὔτε έπιθυμίαν έχω μεταβολής τής δυναστείας, μη βλέπων εις τοῦτο καμμίαν ώφέλειαν. Μπορεί να συμφέρη εις τους άντιπάλους μου να με κατηγοροῦν ότι ύποκινῶ συνωμοτικά κινήματα κατά του Καθεστῶτος ή κατά του προσώπου του Βασιλέως. Έλλά δέν θα ήμποροῦσαν να αναφέρουν περι έμοῦ οὔτε ένα κείμενον προς ύποστήριξιν τών ψευδῶν λόγων των».

Ταῦτα μέν δημοσία, κρυφίως δέ ύπεκίνει τους Γάλλους εις βιαίαν έέργειαν κατά του Βασιλέως. Έλλά ποῦ να συλλογισθῆ ότι όσα έλεγε τότε κρυφίως έγράφοντο, έστέλλοντο εις Παρισίους και κατετίθεντο εις τὰ αρχεία, δια να ίδωσι τó φῶς μίαν ήμέραν και να τόν διεψεύσωσιν!

Έλλως τε ίσως και δέν τόν ένδιαφέρει αυτό πλέον. Έκαμε την δουλειά του, ξεδιώξε τόν Βασιλέα, έδέσποσε τής Έλλάδος και ό λαός τών άφαιρητζήδων, όπως τόν ώνόμασε, πού κοιτάζει μόνον την τσέπη του και τó στομάχι του, όπως τόν φαντάζεται, μποροῦσε, λέγει, να μη τόν χειροκροτήσῃ;

Ές ξεκινήσωμεν λοιπόν, λέγει, να κατακτήσωμεν τώρα και τας δέκα τρείς νεωτέρας κλάσεις τών Έλλήνων ψηφοφόρων, μη πάει και ξεφύγουνε τώρα πού θα γίνουν έκλογαί!

Την 17)30 Έπριλίου 1916 ό κ. Τυρώ έπέδιδε προσωπικῶς εις τó ύπουργείον τών Έξωτερικῶν τής Γαλλίας, ύπόμνημα τής αύτῆς ήμερομηνίας, εύρισκόμενον

εις τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου ἐκείνου, ὅπου ἐδήλου ἐξ ὀνόματος καὶ ἐκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου: «Ὁ κ. Βενιζέλος διαπιστώνει ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀντάντ ἐν Ἀνατολῇ θὰ εἶνε στραβή, ἐὰν μείνη καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία περὶ τοῦ ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον εἶνε οἱ Σύμμαχοι τῆς Γερμανίας: Πρέπει νὰ γίνῃ κατ' αὐτῶν χρήσις τῆς ἀπειλῆς καὶ τῆς βίας». (Σ. Κοσμέν, «ἡ Ἀντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς»).

Καὶ ταῦτα ἓνα μῆνα πρὸ τῶν γεγονότων τοῦ Ροῦπελ. Ἄμα ἐπῆλθον ταῦτα, καὶ τὰ ἀφηγήθημεν καταλεπτῶς, εἰς προηγούμενον ἄρθρον, καὶ πῶς ἦτο κατ' αὐτὰ ἡ Ἑλλάς ἐν ἀπολύτῳ τάξει, ἐφαρμόσασα τὸ τέταρτον ἐδάφιον τῆς συμφωνίας τῆς 27ης Νοεμβρίου 1915 μετὰ τοὺς Συμμάχους, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἔκαμε τὴν ὑποσχεθεῖσαν ἐπανάστασιν. Διὰ τὴν ἄπαντ' εἰς τοῦτο ὁ κ. Γκυγιεμέν, εἰς τηλεγράφημά του τῆς 22ας Μαΐου (2 Ἰουνίου) 1916 πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας. «...Μὴ λογαριάζετε ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν ἔχωμεν ἀνάγκην τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ διὰ νὰ ἀναλάβωμεν τὴν ἐπίθεσιν, MONON Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΙΝΕ ΠΟΥ ΘΑ ΜΑΣ ΤΟΝ ΔΩΣΗ. Ἄλλ' οὗτος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν ΕΙΜΗ ΔΙ' ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ, ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ, ΚΑΙ ΗΤΙΣ ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΙΤΥΧΗ ΠΑΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΙΝ ΜΑΣ».

ΑΡΘΡΟΝ 47ον

(10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΘΕΩΡΕΙ ΩΣ ΠΡΩΤΗΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΕΠΙΤΥΧΙΑΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΓΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ.

Καὶ πράγματι κατεβλήθη τότε, τὸν Μαΐον καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916, ἀπὸ τοὺς ἐν Ἀθήναις Γάλλους φίλους τοῦ κ. Βενιζέλου πᾶσα προσπάθεια ὅπως παρασύρουν τὴν Κυβέρνησιν των καὶ δι' αὐτῆς τοὺς Συμμάχους, εἰς βιαίαν ἐνέργειαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως. Ἄλλως ἡ ἐπανάστασις τοῦ κ. Βενιζέλου, ΑΝΕΥ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ, δὲν θὰ ἐπετύγχανε, ὡς ἐτηλεγράφει ὁ κ. Γκυγιεμέν.

Ἦρχισε λοιπὸν τότε βαρύτερος ἀποκλεισμὸς καὶ παντοῖα μέτρα πίεσεως. Ὡς καὶ τὰ εἰς Ἀμερικὴν εὐρισκόμενα Ἑλληνικὰ πλοῖα ἠμποδίσθησαν ὑπὸ τῶν Συμμάχων νὰ ἀναχωρήσωσι. Ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐκστρατεία τοῦ Τύπου ἦτο βιασιότατη, ὀδηγομένη ἐξ Ἀθηνῶν. Ἡ θέσις αὐτοῦ τούτου τοῦ Μπριὰν καθίστατο δύσκολος. Τὴν 27ην Μαΐου (9 Ἰουνίου) 1916 τηλεγραφεῖ ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος εἰς Ἀθήνας «ὁ κ. Καμπὼν μοῦ ὠμίλησεν ὡσαύτως διὰ τὴν ἰδιαιτέρως λεπτὴν θέσιν τοῦ κ. Μπριὰν ὅστις, ἐμπνεόμενος ἀπὸ αἰσθήματα φιλικὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐγένετο ἀντικείμενον σφοδροτάτων ἐπιθέσεων».

Διότι, μὴ λησμονώμεν τί ἀπεκάλυψε κατὰ τὸ 1919 ἡ ἔρευνα τῆς ἐν Ἑλλάδι

πολιτικής τῆς Γαλλίας, ἡ γενομένη ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ἐπιτροπῆς τοῦ Γαλλικοῦ Κοινοβουλίου. Ἦσκούντο, κατὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην τῆς Γαλλικῆς ἐπιτροπῆς, δύο πολιτικά Γαλλικά ἐν Ἑλλάδι:

«Ἡ μία σταθερᾶς μὲν πίεσεως καὶ συνεχοῦς, ἀλλὰ συνετὴ εἰς τὴν ἐμφάνισίν της, ἀσκουμένη ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ (τῆς Γαλλίας) λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰς Συμμάχους Δυνάμεις, οὕτως ὥστε νὰ μὴ γίνεταί τίποτε ἢ νὰ ἐπιτρέπεται τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Βασιλέως ἢ τῆς Δυναστείας του». Ἡ ἑτέρα πολιτικὴ, ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, ὅστις καθὼς καταδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἐπίσημα τηλεγραφήματα καὶ ἔγγραφα, φαίνεται ὅτι συνεμερίζετο ὑπὲρ τὸ δέον συχνὰ τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς ἰδέας τοῦ ναυτικοῦ ἀκολουθούτου τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις δὲν ἐθεώρει ὡς δυνατὴν καὶ ἀληθῶς ἀποτελεσματικὴν παρὰ μίαν μόνον στάσιν ἔναντι τῆς Ἑλλάδος. ΤΗΝ ΤΩΝ ΕΠΑΝΕΙΛΗΜΜΕΝΩΝ ΑΞΙΩΣΕΩΝ ΟΛΟΝΕΝ ΑΥΞΑΝΟΥΣΗΣ ΕΝΤΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ, ΑΝΕΥ ΦΕΙΔΟΥΣ ΟΥΤΕ ΟΡΩΝ... ΑΠΟΣΚΟΠΟΥΣΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΤΗΣ... Ἦδη ἂν σκεφθῆ κανεῖς ὅτι ὁ ναύαρχος διοικητῆς τοῦ στόλου ἐλάμβανε παρὰ μόνου τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν τὰς ἐντολὰς πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπαιτήσεων τῶν Συμμάχων, ἐννοεῖ ἀμέσως τὴν ἐξαιρετικῶς δύσκολον θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐτίθετο ὁ ἀνώτατος οὗτος ἀξιωματικός».

Ἀλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἀπέλιπε νὰ ἐπιδρᾷ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ Μπριάν δια τοῦ Γκυγιεμέν, ὁσάκις ἢ χρεῖα τὸ ἐκάλει. Ὁ κ. Ντριώ εἰς τὴν «Διπλωματικὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος, ἦτις, ὡς γνωστόν, στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἀρχείων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, διηγεῖται τὸ ἐξῆς περιστατικόν, συμβὰν δύο μῆνας πρὸ τῶν γεγονότων τοῦ Ροῦπελ.

«Τὴν 1ην Ἀπριλίου (18 Μαρτίου 1916 κατὰ τὸ παλ. ἡμερολόγιον) διέτρεξεν ἡ φήμη ὅτι, εἰς γεῦμα παρὰ τῷ Πρίγκηπι Γεωργίῳ, ὁ Μπριάν ὑπεσχέθη δάνειον εἰς τὴν Ἑλλάδα: Δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω ἀνέκραξεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν εἶδησιν ταύτην, διότι μία τοιαύτη ἀδυναμία (τοῦ κ. Μπριάν) θὰ ἦτο ἢ σκληροτέρα καταδίκη ὀλοκλήρου πολιτικῆς. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915 (ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Βενιζέλος) ὁ κ. Ριμπώ μοῦ προκατέβαλεν εἴκοσιν ἑκατομμύρια προσθέτων ὅτι δὲν ἔπρεπε τοῦ λοιποῦ νὰ ὑπολογίζω εἰς συμπληρωματικὴν οἰκονομικὴν βοήθειαν. Τί σκέψεις λοιπὸν θὰ ἔκαμνε καὶ τί θὰ ἔλεγεν ὁ κόσμος, ἐὰν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1916, ΜΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΤΑ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΩΣ ΓΕΡΜΑΝΟΦΙΛΟΣ ἐπετύγχανεν ἐκεῖνο ποῦ ἠρνήθησαν εἰς ἐμέ; ΘΑ ΗΜΟΥΝ ΥΠΟΧΡΕΩΜΕΝΟΣ ΝΑ ΕΙΠΩ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΕΝ ΠΑΣΗ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ ΟΤΙ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΠΡΟΤΙΜΟΥΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ κ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΙΚΗΝ ΜΟΥ». Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ κ. Βενιζέλος ἔλαβε τὰς ἀναγκαίας καθησυχάσεις. Τὸ δάνειον, λοιπὸν, δὲν παρεχωρήθη. Καθαρὸς ἐκβιασμός ἐπὶ τοῦ κ. Μπριάν.

Ἦ ὄχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἔκοψαν τὸν ἀνεφοδιασμόν τῆς Ἑλλάδος. «Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφιναν νὰ εἰσέρχωνται τὰ κάρβουνα, τὸ πετρέλαιον καὶ αὐτὸς ὁ σίτος “μὲ τὸ σταγονόμετρον”· καὶ ὁ πληθυσμός της ἤρχισε νὰ ὑποφέρῃ. Ἔτσι

θά τὸν ἐμβολίαζαν μὲ καλύτερα αἰσθήματα. Συνέβη κατὰ τὰς στιγμὰς τῶν στερήσεων του, νὰ περνοῦν ἐπίτηδες διὰ τοῦ ὄρμου τοῦ Φαλήρου ἐμπρὸς ἀπὸ τῆ μύτη του πλοῖα φορτωμένα ἀπὸ σίτον... κατευθυνόμενα πρὸς Θεσσαλονίκην: Μικρὰ βάσανος ἐμπνευσθεῖσα ἀπὸ τὸν μῦθον τοῦ Ταντάλου» (Ντριώ: «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Καὶ ταῦτα δύο μῆνας πρὸ τῶν συμβάντων τοῦ Ροῦπελ. Φαντάζεται τις τότε εὐκόλως τὴν θέσιν τοῦ Μπριὰν μετ' αὐτὰ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ ἐπιθέσεις διὰ τὴν μετριοπάθειάν του. Ὁ Μπριὰν ἐδίσταζε ἀκόμα. Ἰὼν 17)30 Μαΐου 1916 ὁ κ. Βενιζέλος ἐπεμβαίνει. Ἔχει τὸ σχέδιόν του. «Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ροῦπελ ρίπτει (λέγει διὰ τοῦ κ. Γκυγιεμέν) ὦμόν φῶς ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλέως. Ἔχει οὗτος συνηνοθητῆ καθ' ὅλα μὲ τὴν Βουλγαρίαν, μὲ τὴν Γερμανίαν. ΠΡΟΔΙΔΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΠΡΟΔΙΔΕΙ ΤΗΝ ΑΝΤΑΝΤ, ΕΙΝΕ ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ Ἡ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑ» (Ντριώ, «Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», τόμος 5ος).

Καὶ ὅμως τὸ 4ον ἐδάφιον τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων συμφωνίας τῆς 27ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1915, ἔλεγε τὰ ἑξῆς:

«Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν συνεπεία τῶν κινήσεων των τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα ἐπέσυρον τὸν πόλεμον ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΘΑ ΑΠΕΣΥΡΟΝΤΟ εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀφήσωσιν εἰς τοὺς δύο διαμαχομένους τὸ πεδῖον ἐλεύθερον διὰ τὴν κατ' ἀλλήλων πάλην».

Ἵστε τὰ συμβάντα εἰς Ροῦπελ ἦσαν αἱ συνέπειαι τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων συμφωνίας τοῦ Νοεμβρίου 1915.

Ἰὼν ὁ Μπριὰν, ἐπιέζετο πανταχόθεν. «Τὸν ἐμέμφοντο διὰ τὴν ὑπομονὴν του, διὰ τὴν ἀδυναμίαν του ἔναντι τῆς Ἑλλάδος. Πῶς ἄφινε τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς εἰς τοιαύτην κρίσιμον θέσιν;» (Ντριώ «Διπλωμ. ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Τότε ὁ Μπριὰν ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς καταλύσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος (διακοίνωσις τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916) καὶ ἐπρότεινε τὰ πρὸς τοῦτο μέτρα.

«Καὶ ἀμέσως προητοιμάσθησαν τὰ μέτρα τῆς ἐκτελέσεως. Τὴν 27ην Μαΐου)9 Ἰουνίου, ἡ Θάσος κατελήφθη (ὑπὸ τῶν Συμμάχων), παρὰ τὰς ζωηράς διαμαρτυρίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἦτο τοῦτο κατ' ἄλλον τρόπον σοβαρὸν παρὰ τὸ Ροῦπελ. Ἰὼν ἄλλα τοῦτο δὲν ἦρκει. Ὁ Σαράιγ ἔλαβε πλήρη ἐλευθερίαν ἐνεργείας. ὁ ναύαρχος Δαρτιζ ντὺ Φουρναί ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν ἐπιχείρησιν, ἠτοίμασε τὰς μονάδας του, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἀποβατικὰ στρατεύματα, καὶ κατηνύθη πρὸς τὰς Ἀθήνας! Ἦφθανον οὕτω πρὸς τὸ τέρμα. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΘΑ ΑΠΗΓΕΤΟ, Ἡ ΘΑ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΟΥΤΟ ΤΕΛΕΙΩΣ, καὶ κρῖμα, ἔλεγον πού δὲν τὸ εἶχαν κάμει ἀπὸ τὸν Νοέμβριον. Ὁ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΗΤΟΙΜΑΣΘΗ ΝΑ ΑΝΑΛΑΒΗ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ, ἀνήγγειλε δὲ ἦδη ὅτι θὰ ἔκαμνε νέας ἐκλογάς: Περιττὸν πράγματι ἀφοῦ εἶχαν τὴν ἐσχάτως διαλυθεῖσαν Βουλὴν».

Ἦ νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου προητοιμάζετο. Οἱ Σύμμαχοι δὲν ἦσαν σύμφωνοι διὰ τὸ κείμενον αὐτῆς. Ἡ Ἀγγλία ἐδίσταζε νὰ θίξη τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν. Αἱ συζητήσεις μεταξὺ τῶν Κυβερνήσεων ἦσαν ζωηραὶ. Τὸ κείμενον αὐτῆς τὸ

έτοιμασθὲν ἐν Λονδίνῳ δὲν ἤρρεσεν ἰδιαιτέρως εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις ἰκέτευσε τὸν σὲρ Ἔδ. Γκρέυ νὰ μὴ γίνῃ μνεῖα εἰς αὐτὸ ὅτι αὐτὸς προσεκάλεσε τοὺς Συμμάχους εἰς Θεσσαλονίκην. Ὅλοι των ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ἤθελαν τὴν νόταν αὐστηρὰν καὶ ἀπαιτητικωτάτην. Εἰς προηγούμενον ἄρθρον ἐξεθέσαμεν περὶ τῆς νότας ταύτης καὶ τῆς συμμετοχῆς τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς αὐτήν, καὶ παρεθέσαμεν τὸ σχετικὸν τηλεγράφημα τοῦ κ. Δεμίδωφ ἐκθέτοντες τὰς βενιζελικὰς ἀπόψεις. Τέλος, κατεσκευάσθη αὕτη ἐν Ἀθήναις αὐστηρὰν καὶ καταλύουσα πλήρως τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν, αἱ κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων τὴν ἐδέχθησαν οἷα κατεσκευάσθη ἐν Ἀθήναις, καὶ ὅλα ἦσαν ἔτοιμα, ἀνεμένετο δὲ εἰς Ἀθήνας ὁ στόλος ὑπὸ τὸν Δαρτίζ ντὺ Φουρναί, ὅπως ἐκτελέσῃ κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἑλλάδος ὅσα ὀλίγον παραπάνω ἐξεθέσαμεν.

«Ἀλλὰ –ὑπάρχουσι συχνάκις αὐτὰ τὰ ΑΛΛΑ– (διηγεῖται ὁ κ. Ντριῶ εἰς τὸ πολλάκις προμνησθὲν ἔργον του), ἡ Ἀγγλία δὲν ἤθελε νὰ καταλάβῃ τὸ μέγαλον αὐτὸ σχέδιον. Ἐξηγέρθη ζωηρῶς κατὰ ἐνὸς σχεδίου, τὸ ὁποῖον δὲν παρουσίαζε καμμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἐξέθετε τοὺς Συμμάχους εἰς μίαν ΡΑΔΙΟΥΡΓΙΚΗΝ ἐπιχείρησιν. Ἄν ἤθελε ὁ κ. Βενιζέλος νὰ δοκιμάσῃ ἓνα προνοουντσιαμέντο εἴτε εἰς Ἀθήνας, εἴτε εἰς ἄλλο μέρος, ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΘΥΝΙΚΗΣ, εἰς τὸ τέλος, ἂς τὸ ἔκαμνε, δὲν θὰ ἐξέθετεν παρὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας.

»Ἀλλὰ νὰ κάμνῃ μίαν συνωμοσίαν ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν σημαίων μας καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν στρατῶν μας, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἀναλάβωμεν τὴν εὐθύνην μιᾶς ἐπαναστατικῆς ἐπιχειρήσεως, ΔΙΟΤΙ ΔΕΝ ΗΜΠΟΡΕΙ Ν' ΑΠΟΚΡΥΒΗ ΟΤΙ Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΕΝΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΘΑ ΕΙΧΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΙΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. Καὶ τότε ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἐνέτειλεν εἰς τὸν Σὲρ Φρ. Ἑλλιοτ νὰ εἶνε ἐπιφυλακτικὸς μὲ τὸν κ. Βενιζέλον καὶ νὰ μὴ τοῦ δίδῃ καμμίαν ἐνθάρρυνσιν. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Ε' ἐξέφρασεν ἐπὶ τούτου προσωπικῶς τὴν γνώμην του μετὰ πολλῆς ζωηρότητος.

»Ἡ Ρωσσία ἦτο ἐπίσης κακῶς διατεθειμένη διὰ μίαν τόσο ἀηδῆ ἐπιχείρησιν.

»Ἡ Ἰταλία ἀντέστη σφοδρότατα.»

Ὡστε θὰ ἐπεδίδετο μὲν ἡ νότα ὑπὸ τῶν πρέσβων ἐν Ἀθήναις χωρὶς ὅμως νὰ ἐλαμβάνοντο συγχρόνως τὰ ἐκτελεστικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα περιεγράψαμεν. Ἀλλὰ τούλάχιστον νὰ ἐπεδίδετο ὅταν θὰ ἔφθανεν ὁ Δαρτίζ ντὺ Φουρναί εἰς Πειραιᾶ! Τίς οἶδε τί ἤμποροῦσε τότε νὰ συμβῇ!

«Εἰς τοὺς βενιζελικοὺς κύκλους τῶν Ἀθηναίων ἐλογάριαζαν ὅτι ἡ νότα θὰ ἐπεδίδετο καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ναύαρχος Δαρτίζ θὰ ἔφθανεν εἰς Πειραιᾶ. Θὰ ἠδύνατο τότε νὰ ἐλπίζουν εἰς ἀπροσδόκητον ἐξέλιξιν», (Ντριῶ, προμνησθὲν ἔργον).

Ἀλλὰ ὁ στόλος δὲν ἤρχετο καὶ ἡ νότα ἐπεδόθη τὴν 8)21 Ἰουνίου ἄνευ αὐτοῦ.

«Ἦλπιζεν ἀκόμη τὸ περιβάλλον τοῦ κ. Βενιζέλου ὅτι ὁ Βασιλεὺς θ' ἀπέκρουε τὴν νόταν ταύτην. Τότε, ἤλπιζον, θὰ ἔφθανεν ὁ Δαρτίζ, καὶ θὰ ἔσυρε τὸ μέγα του ξίφος. Ἀλλ' ὁ Δαρτίζ ἐσταματήθη καθ' ὁδόν. Ἡ Κυβέρνησις Σκουλοῦδη πα-

ρητήθη. Ὁ κ. Ζαΐμης ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπεδέχθη τὴν νόταν». (Ντριώ, προμνησθὲν ἔργον).

Ὁ κ. Βενιζέλος τότε ἐξέφρασε τὴν χαρὰν του, διὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του, ἀπευθύνας εἰς τὸν Μπριὰν τὸ πλῆρες ἐνθουσιασμοῦ τηλεγράφημα, τὸ ὁποῖον παρεθέσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον καὶ τὸ ὁποῖον συχαινόμεθα νὰ παραθέσωμεν καὶ πάλιν. «ΕΙΝΕ Η ΠΡΩΤΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΕΚΕΡΔΗΣΑΝ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ», διηγείται ὁ κ. Ντριώ ὅτι ΕΛΕΓΕΝ Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ, ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΚΥΓΙΕΜΕΝ, καὶ οὗτος ἐτηλεγράφει εἰς Παρισίους.

Οἱ δὲ συμπράττοντες μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, οἱ κ.κ. Γκυγιεμέν, Σαράϊγ, Ροκφείγ: Οὗτοι ἐξέφραζον μετὰξὺ των τὴν μυχίαν σκέψιν ὄλων καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ὁ Γκυγιεμέν ἐτηλεγράφει τὴν 8)21 Ἰουνίου πρὸς τὸν Σαράϊγ: «ὄλα εἶνε ἔτοιμα... ἀλλ' ὄλα πιθανῶς εἰς μάτην, διότι τὸ ὑπουργεῖον παραιτεῖται». Ὁ Σαράϊγ, ὅστις εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Γερμανοβουλγάρους ἐν Μακεδονίᾳ, εἶχεν ἤδη ἀφαιρέσει στρατεύματα ἐκ τοῦ μετώπου του, πεζικόν, ἵππικόν καὶ πυροβολικόν, καὶ τὰ εἶχεν ἐπιβιβάσει εἰς Θεσσαλονίκην διὰ νὰ τὰ στείλῃ εἰς Ἀθήνας. (Σαράϊγ, «ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ», ἀλλ' αἱ διαταγαὶ του ἀνεστάλησαν ἐκ Παρισίων. Πλήρης ὀργῆς διηγεῖται οὗτος εἰς τ' ἀπομνημονεύματά του τὰ τῆς ἀναστολῆς ταύτης καὶ «ὅτι ὁ Γκυγιεμέν τοῦ ἐτηλεγράφει ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη τῶν κυβερνήσεων ἦτο «καταστροφικὴ» καὶ ὅτι εἶνε «κατατεθλιμμένος» ἐξ αὐτῆς καὶ ὅτι εἰργάζετο ὅπως αὕτη ἀνακληθῆ. Ἀλλὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην Ἰουνίου (21-22 ν. ἡμ.), ἐλάμβανεν ὁ Σαράϊγ τηλεγράφημα, διὰ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς γαλλικῆς πρεσβείας Ἀθηνῶν, ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης ἀπεδέχθη τὴν νόταν τῶν Δυνάμεων καὶ ὅτι οὕτω «ὁ Βασιλεὺς ἐτύλιξεν ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν Ἀντάντ». Καὶ ἐπιλέγει ὁ Σαράϊγ ὅτι ὁ «Καίζερ παραμένει πάντοτε Αὐτοκράτωρ τῶν Ἀθηνῶν». (Σαράϊγ, «ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ»).

«Ἐπίθεσις πού πρέπει νὰ ξαναρχίσῃ, ἔλεγεν εἷς ἐξ αὐτῶν» (τῶν ἐν Ἀθήναις) «ἔφαγαν βέβαια τὸν Σκουλούδη, ἀλλὰ δὲν ἔφαγαν τὸν Βασιλέα», ἐπιλέγει ὁ κ. Ντριώ.

ΑΡΘΡΟΝ 48ον

(11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ ΕΣΧΗΜΑΤΙΣΘΗΣΑΝ ΚΑΙ ΤΙ ΕΠΕΔΙΩΚΑΝ ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΡΑΤΩΝ. Η ΕΚΡΗΞΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου παρεδόθη ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τῆς Ἑλλάδος εἰς χεῖρας τῶν Συμμάχων, ἐσχηματίσθη Κυβέρνησις τῆς ἀρεσκείας των, διελύθη ἡ Βουλὴ, ἡ Ἑλλάς ἐτέθη ὑπὸ κηδεμονίαν, ἡ ἀστυνομία τῆς ὠρίσθη ν' ἀποτελεσθῆ ἀπὸ πρόσωπα τῆς ἀρεσκείας τῶν Συμμάχων, ἀργότερα δὲ ὑπεδείχθη καὶ ἡ ἐκ τοῦ Ἐπιτελείου ἀπομάκρυνσις τῶν ἀνεπιθυμητῶν προσώπων καὶ ἐγένετο καὶ τοῦτο. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς διελύθη ἡ ἐπιστράτευσις.

Ἄλλ' ἡ διάλυσις τῆς ἐπιστρατεύσεως ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν τελειάν ἀπογύμνωσιν τῆς Ἑλλάδος ἰδιαιτέρως δὲ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἀπὸ ἑλληρικὸν στρατόν. Καὶ ὅταν ἀργότερα μετὰ τινὰς ἐβδομάδας εἰσέβαλον οἱ Γερμανοβούλγαροι εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἔφθασαν μέχρι Καβάλλας, δὲν ὑπῆρχον πλέον εἰς ὅλην ἐκείνην τὴν περιφέρειαν πλέον τῶν 7.000 Ἑλλήνων στρατιωτῶν. Μὲ τί νὰ ἀνθίστατο ἡ Ἑλλάς; Σημειωτέον ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος κατέθεσε πρὸ τοῦ ἀνακριτοῦ κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη, καὶ πιστοποιεῖ καὶ ὁ κ. Ντριῶ εἰς τὴν «Διπλωματικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» προετίθετο ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Βασιλέως τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Ἀλλὰ μὲ τί στρατόν; Πῶς ν' ἀμυνθῶσιν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας; Πῶς ν' ἀμυνθῶσι τῆς Καβάλλας; Ἐξεθέσαμεν ταῦτα διὰ μακρῶν εἰς προηγούμενα ἄρθρα μας, ὥστε νὰ μὴ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτά.

Αὐτὰ ἦσαν τὰ κατορθώματα τοῦ κ. Βενιζέλου!

Ἀλλὰ ἡ διάλυσις τῆς ἐπιστρατεύσεως εἶχε μίαν ἐτέραν ἀπροσδόκητον συνέπειαν. Οἱ ἀπολυθέντες ἔφεδροι ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐσχημάτισαν ἰδίᾳ αὐτῶν πρωτοβουλία τὸν «Σύνδεσμον τῶν Ἐπιστράτων». Τί ἦσαν οὗτοι οἱ ΕΠΙΣΤΡΑΤΟΙ; Ἦσαν ἡ νεολαία τῆς Ἑλλάδος, αἱ εἴκοσι νεώτεροι κλάσεις, ὄχι τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, ἀλλὰ τῶν Ἑλλήνων παλαιῶν πολεμιστῶν. Ἦσαν οἱ πολεμισταὶ τοῦ 1912 καὶ 1913 οἱ περιφέροντες τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν ἀνὰ τὰ πεδία τῶν μαχῶν τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ἐπιστήμονες, ἔμποροι, βιομήχανοι, ἐπαγγελματίαι, ἐργάται, ἀγρόται, ἀστοί, χωρικοί, ὅλη ἡ νεολαία τῆς Ἑλλάδος! Δὲν ἦσαν ἐχθροὶ τῆς Ἀντάντ, κάθε ἄλλο, πλεῖστοι μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἐνθουσιώδεις θαυμασταὶ τῆς Γαλλίας ἰδίως. Ἦσαν ὅμως ὅλοι, πέρα-πέρα, ἐχθροὶ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὅχι διότι ἔμειναν ἐπιστρατευμένοι ἐπὶ ἔννεα μῆνας, ὡς θέλει αὐτὸς νὰ παραστήσῃ, ἀλλὰ διότι εἶδαν ἐκ τοῦ πλησίον μὲ τὰ μάτια των, χειροπιαστὰ ὅλας τὰς ταπεινώσεις τῆς πα-

τρίδος των ἀπὸ τοὺς ξένους, τὰς ὁποίας αὐτός, ὁ κ. Βενιζέλος, προεκάλεσε, καθωδήγησε, ἐνεθάρρυνεν. Ἐγνώριζαν ὅλοι των ὅτι αὐτός ἔφερε τοὺς ξένους στρατοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔκαμε τὸ πᾶν διὰ νὰ μείνωσιν καὶ τὴν ὑποδουλώσωσι. Λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς ἓνα ἄρθρον του, ὅτι ἡμεῖς, τὸ Ἐπιτελεῖον, τοὺς ἐδιδάξαμεν καὶ τοὺς παρεπλανήσαμεν. Διπλωματοῦχοι τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν Ἀνωτάτων Ἑλληνικῶν Σχολῶν, πλείστοι μορφωμένοι εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τελειόφοιτοι τῶν ἑλληνικῶν Γυμνασίων, νέοι μορφωθέντες εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, μηχανικοί, ὑπάλληλοι, ἀγρόται μὲ τὴν ὀξυδέρκειαν καὶ τὴν εὐθυκρισίαν τοῦ Ἑλληνος χωρικοῦ, ὅλη ἡ νεολαία τῆς Ἑλλάδος, εἶχαν ἀνάγκην ἀπὸ ἡμᾶς διὰ νὰ διδαχθῶσι καὶ νὰ ἐννοήσωσι τί συνέβαινε ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια των! Δι' αὐτοὺς ὁ Βασιλεὺς ἦτο τὸ σύμβολον τῶν παραδόσεων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἦτο ὁ νικηφόρος ἀρχηγὸς μαζὺ μὲ τὸν ὁποῖον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐδιόρθωσαν ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν τοῦ 1912-1913 τὰ σφάλματα τῆς τότε πολιτικῆς τοῦ κ. Βενιζέλου!

Μὲ τὴν διάλυσιν τῆς ἐπιστρατεύσεως, μεταφερόμενοι ἀπὸ Μακεδονίας εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς Ἑλλάδος, μέσα εἰς τὰ τραῖνα, μέσα εἰς τὰ πλοῖα, ἐσχματίζαν μόνοι των συνδέσμους τῶν ἐπιστράτων. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐπῆραν μόνοι των αὐτὸ τὸ ὄνομα. Ἦτο μία κίνησις πρωτόγονος, ἀκάθεκτος, στοιχειακῆ. Ἦτο ἡ διαμαρτυρία τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς κατὰ τῆς καταλύσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος. Δὲν ἐστρέφοντο κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὁ κ. Βενιζέλος μὲ κατηγορήσε καὶ μὲ κατηγορεῖ σήμερον, ὅτι ὑπῆρξα ὁ ὀργανωτὴς τῆς κινήσεως ταύτης. Ἄλλ' αὐτὸ τὸ θεωρῶ ἐγὼ τιμὴν μου. Ναί! τὴν κίνησιν ἐδημιούργησε μόνη τῆς ὀλόκληρος ἡ ἑλληνικὴ νεολαία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ ἐγὼ ἐτέθην εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς καὶ ἠγωνίσθην μετὰ πλήθους ἄλλων ἀλησμονήτων συνεργατῶν, ὅπως λάβη ὀργανωμένην μορφήν. Τὴν ἐλάμβανεν ἄλλως τε καὶ μόνη τῆς. Εἶθε καὶ σήμερα ἡ πολεμήσασα νεολαία τῆς Ἑλλάδος, ἐμπνεομένη ὑπὸ τῶν ἀγνῶν ἐκείνων ἰδανικῶν, νὰ ἐξηγείρετο καὶ ἄλιν κατὰ τῶν ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ κινδύνων καὶ θὰ ἤμουν εὐτυχῆς καὶ ἄλιν νὰ τῆς προσέφερα τὰς μικράς μου ὑπηρεσίας.

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἐπίστρατοι!

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἐπίστρατοι, οἱ ὁποῖοι ἔθεσαν τέρμα εἰς τὰς ἐλπίδας τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπὶ ἐκλογικὴν νίκην. Καὶ ἔνεκα αὐτῶν ἀνεβλήθησαν ἐπ' ἀόριστον αἱ ἐκλογαὶ τῆ ἀξιῶσει τοῦ κ. Γκυγιεμέν, ὅπως σωθῆ ὁ κ. Βενιζέλος.

Ἄλλ' ὁ Σαράιγ ἐπίεζεν ἤδη τοὺς βενιζελικούς τῆς Θεσσαλονίκης νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς ὑποσχέσεις των καὶ νὰ ἐπαναστατήσωσιν.

Τὴν 14)27 Αὐγούστου, ὁ κ. Βενιζέλος προκαλέσας διαδήλωσιν τῶν φίλων του ἐν Ἀθήναις ἐστράφη καθαρὰ καὶ ἀνοικτὰ πλέον κατὰ τοῦ Βασιλέως, διαπραγματευομένου ἐν τούτοις διὰ τοῦ κ. Ζαίμη τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Κατήγγειλεν αὐτὸν ὡς ὄργανον τῆς Γερμανίας καὶ ἀνάξιον πίστεως ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων. Ὁ δὲ Γκυγιεμέν ἐτηλεγράφη: (Ντριῶ, «Διπλ. ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». 5ος τόμος).

«Καθ' ἦν στιγμὴν ἀποστέλλω τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, 50.000 (!) πολῖται τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, περιλαμβάνοντες πλῆθος ἐφέδρων καὶ ἀξιωματικῶν (!) ζητωκραυγάζουσι συγχρόνως ὑπὲρ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, τοῦ μεγάλου Ἑλληνοῦ πατριώτου, τὸν ὁποῖον ἰκετεύουσι νὰ τοὺς βοηθήσῃ ὅπως ἀποδιώξωσι τοὺς εἰσβολεῖς. Χθὲς ἡμεθα ἐδῶ εἰς τὰ 1789. Σήμερον εἴμεθα ἤδη εἰς τὰ 1792 καὶ ὁ ρόλος τῆς Γαλλίας εἶνε σαφῶς χαραγμένος».

Οἱ γνωρίζοντες τὴν γαλλικὴν ἱστορίαν ἄς ἐνθυμηθῶσιν ὅτι εἰς τὰ 1792 κατελύθη ἡ Βασιλεία, ἐφυλακίσθη ὁ Βασιλεὺς καὶ μετὰ τινὰς μῆνας ἀπεκεφαλίσθη.

Τὴν 17)30 Αὐγούστου ἐξεργάγη ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ συνδρομῇ τοῦ Σαράϊγ καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην του, τὸ ἀπὸ πολλοῦ κυφορούμενον κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης.

Καὶ ἐνῶ ὁ κ. Ζαΐμης προῆγε τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Συμμάχων πρὸς ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος (ἴδε κατάθεσιν του πρὸ τοῦ ἀνακριτοῦ) τὴν 27ην Αὐγούστου (9 Σεπτεμβρίου) ὁ Ροκφέιγ μετὰ ἐμπίστων τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐνεργούντων κατ' ἐντολὴν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος, ἐνήργησαν τὴν πλαστὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας ὅπως προκαλέσωσι τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Συμμάχων, τὴν ἐπομένην δὲ ἀνεβάλλοντο, τῇ ἀπαιτήσῃ τοῦ Γκυγιεμέν, αἱ ἐκλογαὶ ἐπ' ἀόριστον. Ἐξηναγκάζετο δὲ οὕτω ὁ κ. Ζαΐμης μετὰ δύο ἡμέρας εἰς παραίτησιν καὶ ἐματαιοῦντο αἱ διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Συμμάχων.

Αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς ἐπεδίωκεν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης, ὅχι τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἣτις θὰ ἐπετυγχάνετο καὶ χωρὶς αὐτό, οὔτε τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὰς ὁποίας αὐτὸς οὗτος κατήγγησε δὶς, καὶ διὰ τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου, καὶ διὰ τῆς ἐπ' ἀόριστον ἀναβολῆς τῶν ἐκλογῶν. Ἐπεδίωκε τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως καὶ μόνον. Καὶ αὐτὴν θὰ ἐπιδιώξῃ διὰ παντὸς τρόπου καὶ περαιτέρω. Τὸ ὅτι τότε παρέσυρε πολλοὺς λέγων ὅτι τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης εἶχε σκοπὸν ἀνάλογον μὲ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904-1908, τὸ πιστεύομεν χάριν αὐτῶν τῶν τότε παρασυρθέντων. Ἀλλὰ νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνῃ καὶ σήμερον μετὰ τὴν πλήρη καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἀποκάλυψιν τῶν γεγονότων ἐκείνων ἐνώπιον ὄλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κοινοῦ!!...

ΑΡΘΡΟΝ 49ον

(13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΤΟΡΠΙΛΛΙΖΕ ΠΑΣΑΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΕΞΟΔΟΥ ΜΑΣ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ ΠΑΡΑ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ.

Τὴν γεννηθεῖσαν κατάστασιν μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως Ζαίμη περιγράφει τὴν 3)16 Σεπτεμβρίου αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος διὰ τοῦ ἐξῆς τηλεγραφήματός του πρὸς τὸν ἀδελφὸν του πρίγκηπα Ἀνδρέαν εὐρισκόμενον τότε ἐν Λονδίῳ:

«Ἡ παραίτησις τοῦ κ. Ζαίμη, ὅστις εἶχε ὅλην μου τὴν ἐμπιστοσύνην, καθὼς καὶ τῆς χώρας, καὶ τὸν ὅποιον αἱ Κυβερνήσεις τῆς Ἀντάντ περιέβαλλον –ὅπως μοῦ τὸ ἐδήλωσαν– διὰ τῆς συμπαθείας των, κατέστησε τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων μας λίαν δύσκολον. Ἐπεφόρτισα τὸν κ. Δημητρακόπουλον νὰ σχηματίσῃ Κυβέρνησιν. Μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ συνεχίσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Ζαίμη ἀρξαμένης διαπραγματεύσεις μετὰ τὴν Ἀντάντ, μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ καταλήξωμεν εἰς εὐτυχὲς τέρμα. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν, ἔκρινεν ἀπαραίτητον νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὰς Δυνάμεις ἐπὶ σοβαρωτάτων ζητημάτων μας ἐσωτερικῶν. Μετέβη εἰς τὸν ἀρχαιότερον τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, ὅπου ἀπέκτησε τὴν βεβαιότητα, ὅτι ὄχι μόνον τὰ πιεστικὰ μέτρα δὲν θὰ ἀρθῶσι πρὸ τῆς ἐπιστρατεύσεως (τῆς νέας, πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος Σ.Μ.), ἀλλὰ ἀπεναντίας, δύνανται νὰ γίνωσιν ἐντατικώτερα, κυρίως δι' ἀμέσων ἐπεμβάσεων εἰς τὰς ἐσωτερικὰς μας ὑποθέσεις. Καὶ μάλιστα, ὅτι, καὶ μετὰ τὴν ἐπιστράτευσιν, τὰ πιεστικὰ αὐτὰ μέτρα μόνον χαλάρωσιν τινα θὰ ὑποστῶσιν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐκλογὰς –τὰς ὁποίας ἀπήτησαν διὰ τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου καὶ ἀμέσως ἀπεδέχθημεν ἡμεῖς– ἤδη οἱ πρέσβεις τῆς Ἀντάντ ζητοῦσιν ὅπως αὐταὶ μὴ γίνωσι πλέον. Ἀλλὰ, συγχρόνως, μᾶς ἀπαγορεύουσι νὰ συγκαλέσωμεν τὴν ὑπάρχουσαν Βουλὴν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ὁ κ. Δημητρακόπουλος, κατέθεσε τὴν ἐντολὴν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Κυβερνήσεως.

»Ἀλλὰ οὕτω ἡ κατάστασις ἀποβαίνει ἀδιέξοδος. Αἱ στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ ἀρχαὶ τῆς Ἀντάντ ὑποκινουῦσι καὶ ἐνθαρρύνουσιν ἔνοπλον ἐξέγερσιν ἐν τῇ χώρᾳ, καὶ προωθοῦσι διὰ παντὸς τρόπου τὸ στασιαστικὸν κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, (ὁ κ. Βενιζέλος δὲν εἶχεν ἀκόμη μεταβῆ ἐκεῖ Σ.Μ.) ἐντείνουσαι τὰ ὄχληρὰ αὐτῶν μέτρα καὶ ἐνσκήπτουσι κατὰ τῶν πολιτικῶν ἡμῶν ἐλευθεριῶν. Οἱ πρέσβεις τῆς Ἀντάντ καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν ζωὴν πάσης Κυβερνήσεως. Καὶ ἡ χώρα οὕτω ὠθεῖται πρὸς τὴν ἀναρχίαν.

»Τοιαύτη κατεύθυνσις ἐνεργείας των ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶνε ἀντίθετος πρὸς τὰς

δοθείσας ἡμῖν διαβεβαιώσεις, καθιστᾷ ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς τὴν ἐν τῇ ἡρεμίᾳ ἐξέτασιν τῆς πολιτικῆς μας, ἐπὶ τῇ προβλέψει εὐνοϊκῆς διὰ τὴν Ἀντάντ ἀποφάσεώς μας. Ἐλλάς διηρημένη δὲν θὰ εἶνε καμμιάς ὠφελείας ὡς σύμμαχος. Εἶνε ἀνάγκη ν' ἀναγεννηθῆ μία σχετικὴ γαλήνη ἐν τῇ χώρᾳ, καθὼς καὶ τὸ αἶσθημα τῆς ἀνεξαρτησίας, προτοῦ λάβωμεν, τὰς τελειωτικὰς ἀποφάσεις μας. Εἶνε ἐπίσης ἀναγκαῖον ὅπως ἀποκαταστῶσιν ἐκ νέου ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ συμπάθεια πρὸς τὴν Ἀντάντ.

»Μία ἀπόφασις ἀκράτητος εἰσόδου εἰς τὸν πόλεμον ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις, θὰ ἔτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὴν ξενικὴν βίαν καὶ νὰ διεγείρῃ τὴν δυσπιστίαν ἐν τῇ χώρᾳ. Ἐπὶ πλέον, ὅπως μία τοιαύτη ἀπόφασις δυνηθῆ νὰ ληφθῆ χωρὶς τὸν κίνδυνον καταστροφῆς τινος, δέον νὰ περιβληθῆ διὰ μεγίστης ἐχεμυθείας, ὅπως ἀποφύγωμεν προληπτικὴν ἐπέμβασιν τῶν Γερμανοβουλγάρων, εὐρισκομένων ἤδη ἐν τῇ χώρᾳ μας.

»ΕΔΗΛΩΣΑ ΗΔΗ ΟΤΙ ΕΙΜΑΙ ΕΤΟΙΜΟΣ ΝΑ ΕΙΣΕΛΘΩ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ, ὑπὸ τινὰς ὄρους καθιστῶντας τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος ὠφέλιμον εἰς τὰ συμφέροντά της. Εἶμαι ἔτοιμος νὰ διαπραγματευθῶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην. Ἀλλὰ, πρὸ παντός, διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ ἀσχοληθῶ ὠφελίμως καὶ μετ' ἡρεμίας διὰ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα, ἔχω ἀνάγκην ἡσυχίας ἔστω καὶ σχετικῆς εἰς τὰ ἐσωτερικά, ἔστω καὶ διὰ νὰ σωθῆ φαινομενικῶς ἡ ἐλευθερία τῆς ἐνεργείας μου. Πρὸς τοῦτο, καὶ διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον, ζητῶ ἀπὸ τὰς Δυνάμεις νὰ μοὶ δώσωσι τὴν συνδρομὴν των.

»Ἀνέθεσα εἰς τὸν κ. Καλογερόπουλον τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως. Ἐμπνέεται ἐπίσης ἀπὸ τὰς καλυτέρας προθέσεις διὰ τὴν Ἀντάντ».

Αὐτὸς ἦτο ὁ «αὐταρχικός», ὁ «τύραννος», ὁ «παραδοθεὶς ψυχῇ καὶ σώματι εἰς τὸν Κάιζερ» Βασιλεὺς.

Ὁ Καλογερόπουλος εἶχε κάμει τὰς σπουδὰς του ἐν Γαλλίᾳ, ἦτο διδάκτωρ τῆς νομικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων, μέλος τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Συνδέσμου, ζήσας ἐν Γαλλίᾳ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 καὶ ἐμποτισμένος ἀπὸ βαθείας συμπαθείας πρὸς τὸ Γαλλικὸν Ἔθνος. Ὁ νέος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Ἄλ. Καραπάνος, ἐθεωρεῖτο ὅτι ἦτο φίλος τῆς Ἀντάντ. Μόλις ἀνέλαβον τὴν ἀρχὴν, ἐτηλεγράφησαν εἰς Παρισίους καὶ Λονδίνον:

«Συμμεριζόμενοι τὰς ἀπόψεις αἵτινες ἐνέπνευσαν τὰς διαπραγματεύσεις τὰς ὁποίας ἤρχισαν οἱ προκάτοχοί μας εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ συνεχίσωμεν τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα».

Ἄλλ' ἐν Ἀθήναις, ὁ Γκυγιεμὲν ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον, ἐματαίωσε τὰς εὐνοϊκὰς διὰ τὴν Ἀντάντ προσπάθειάς τῆς νέας Κυβερνήσεως. Ὁ Ἰσβόλσκυ τηλεγραφεῖ τὴν 5)18 Σεπτεμβρίου εἰς Πετροῦπολιν ἐμπιστευτικῶς:

«Ὁ Μπριὰν μὲ πληροφορεῖ ὅτι ἡ ἐδῶ παραχθεῖσα ἐντύπωσις ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς νέας Κυβερνήσεως εἶνε ἀξιοθρήνητος, διότι ἀποτελέσθη ἐκ Θεοτοκικῶν καὶ ἐξ Ἀντιβενιζελικῶν, ἄρα κεκηρυγμένων ἐχθρῶν τῆς Ἀντάντ (!) Ἐπὶ πλέον ἐμφανίζεται ὡς πολιτικὴ Κυβέρνησις, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀντίθετον πρὸς τὴν

νόταν τῆς 8)21 Ἰουνίου. Τέλος προτίθεται νὰ προβῆ εἰς ἐκλογάς, ὅπερ εἶνε ἀπαράδεκτον, καθόσον τὸ ἀποτέλεσμά των θὰ εἶνε δυσμενὲς διὰ τοὺς Συμμάχους» (δηλ. διὰ τὸν κ. Βενιζέλον! Σ.Μ.) (Διπλ. Ρωσσικὴ Βίβλος ἐκδοσις 1922).

Ἐπὶ πλέον τὴν ἡμέραν τῆς ἀναθέσεως εἰς τὸν Καλογερόπουλον τοῦ σχηματισμοῦ τῆς νέας Κυβερνήσεως ἐξεκενοῦτο ἡ Καβάλλα ὑπὸ τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ. Ἡ νέα Κυβέρνησις ἀμέσως ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν πρέσβειων ὑπεύθυνος τοῦ γεγονότος τούτου καὶ ἐτέθη ὑπ' αὐτῶν ὑπὸ κάθαρσιν. (Ντριῶ «Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος).

Παρ' ὅλα ταῦτα τὴν 6)19 Σεπτεμβρίου ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Καραπάνος, ἐτηλεγράφει εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον προσφέρων ἐκ νέου ρητῶς τὴν ἑλληνικὴν συμμετοχὴν εἰς τὸν πόλεμον. Ἡ Ρωσσία ἐδέχθη κατ' ἀρχὴν. Ὁ Μπριὰν ἀνακοινῶν τὰς σκέψεις του εἰς Λονδῖνον ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν προτάσεων προσθέτει «ὅτι αὗται ἐγένοντο μὲ πλήρη καὶ ὀλόκληρον τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ Βασιλέως καὶ ὅτι φρονεῖ ὅτι δεόν νὰ ληφθῶσιν αὗται σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τινος ὄρους». Ἐν τοσοῦτῳ ὁ Γκυγιεμὲν δὲν παύει νὰ τηλεγραφεῖ (6)19 Σεπτεμβρίου) ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶνε ἄξιος πίστεως καὶ ὅτι προσπαθεῖ νὰ κερδίσῃ καιρὸν διὰ νὰ προλάβῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐσωτερικὴν ἐπανάστασιν (!).

«Αὔριον, τηλεγραφεῖ ὁ κ. Γκυγιεμὲν, θὰ ἐπαναστατήσῃ ἡ Κρήτη, καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρις οὔ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα, ἀναμφιβόλως προσεχῆς, καθ' ἣν ὁ κ. Βενιζέλος θὰ λύσῃ τὴν σιγὴν τὴν ὁποίαν ἐκράτησε μέχρι τοῦδε (!) ΚΑΙ ΘΑ ΤΑΧΘΗ ΦΑΝΕΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Πρέπει ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο νὰ ἐξαφανισθῇ πρὸ τοῦ ἑτέρου καὶ ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε ἔτοιμος νὰ δείξῃ τὴν αὐταπάρησιν του ταύτην ἀρκεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ πολιτικὴ του, ἔστω καὶ ἄνευ αὐτοῦ. ΜΟΥ ΤΟ ΕΠΑΝΕΛΑΒΕ ΣΗΜΕΡΟΝ ΑΛΛΑ ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ, ΜΟΥ ΕΖΗΤΗΣΕ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΗΣΩ ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (ΓΑΛΛΙΚΗΣ) ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΗΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΜΑΝΟΥΒΡΑΣ, ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ κτλ.».

Ἄπ' ἐναντίας ὁ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας κ. Δεμίδωφ τὴν 10)23 Σεπτεμβρίου ἐτηλεγράφει εἰς Πετροῦπολιν.

«Ὁ Γκυγιεμὲν διακηρύσσει δημοσίᾳ ὅτι “ἡ σημερινὴ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶνε προτιμότερα τῆς προηγουμένης, διότι ἀπαλλάσσει τοὺς Συμμάχους ὅλων τῶν ὑποχρεώσεων των καὶ ὅσον ἡ συγκρότησις της εἶνε χειροτέρα τὸσον καλύτερα δι' ἡμᾶς»..

Προσθέτει ὁμως ὁ κ. Δεμίδωφ, περαιτέρω τὴν ἐντύπωσίν του: «Δὲν ἔχομεν οὐδὲν δεδομένον ἐπιτρέπον νὰ θέσωμεν ὑπὸ ἀμφιβολίαν τὴν εὐθύτητα τοῦ Βασιλέως, ὅστις πλέον ἢ ἅπας μᾶς ἔδωσε δείγματα ὑπερβολικῆς μακροθυμίας».

Εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Μπριὰν εἰς Λονδῖνον ὅπως θεωρηθῇ ἀξία προσοχῆς ἡ ἑλληνικὴ πρότασις, ἡ Ἀγγλία ἀπήντησε μετὰ δισταγμῶν τὴν 10)23 Σεπτεμβρίου, καὶ ἐζήτηε ἀπὸ τὴν Γαλλίαν νὰ δεχθῆ: 1ον) τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως ἐμπνεούσης ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς Συμμάχους. 2ον) Τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν πρὸ τῆς 1ης Ὀκτωβρίου (ν. ἡμερ.). Ὁ Μπριὰν δὲν συνεφώνει εἰς ταῦτα ἀπήντησεν «ἡ Ἑλλὰς θὰ συμμετάσχῃ τοῦ πολέμου ἅμα ἀνα-

διοργανωθῆ ὁ στρατός της». Συγχρόνως εἰδοποιεῖ τὴν Ἑλλάδα ὅτι ἡ ἐπιθυμία της νὰ μείνῃ ἢ συμφωνία πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος μυστικὴ μέχρι πραγματοποιήσεώς της, ἔδει νὰ ἀποσυρθῆ διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ δεκτὴ. Εἰς ταῦτα ἀπήντησεν ἡ κυβέρνησις Καλογεροπούλου ὅτι δέχεται καὶ τὸν ὄρον τοῦτον τῶν Συμμάχων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν συγκρότησιν της εἶχεν ἤδη τηλεγραφῆσει εἰς τὸν Μπριὰν ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ ἀνασχηματισθῆ ἄρκει νὰ τῆς ὑποδείξουν ποῖα πρόσωπα ὑπουργῶν δὲν εἶνε ἀρεστὰ εἰς τοὺς Συμμάχους ὅπως ἀπομακρυνθῶσι.

Ὁ Μπριὰν εὐρισκόμενος πρὸ πάσης προθυμίας τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ πρὸ τῶν εἰσηγήσεων τοῦ Γκυγιεμέν νὰ μὴ πιστεῦῃ τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ὡς δολίους, ἀλλὰ μόνον τὸν κ. Βενιζέλου, ἤρχισε νὰ ἐνοῆ τί συνέβαινεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀπέστειλε τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου τὸ ὑπ' ἀριθμ. 996-997 τηλεγράφημα πρὸς τὸν Γκυγιεμέν, τὸ ὁποῖον ἀνεγράψαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας καὶ εἰς τὸ ὁποῖον παρετήρει τὸν Γκυγιεμέν ὅτι προτείνει πολιτικὴν χειρίστην, βεβαίῳ, ὅτι ἐκτὸς τοῦ κ. Βενιζέλου οὐδεὶς ἄλλος θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶνε πρωθυπουργὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ ὄρους ἱκανοποιητικούς διὰ τὴν Ἀντάντ, ὅτι ὑποτάσσει τὴν ἐνέργειαν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἐν Ἀθήναις εἰς τὰ πολιτικὰ συμφέροντα τοῦ Βενιζελισμοῦ καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τεθῆ ὑπεράνω κομματικῶν καὶ προσωπικῶν συνδυασμῶν.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἐστάλη ἐκ Παρισίων τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου, ἐνῶ ταῦτοχρόνως ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐδέχετο καὶ τὴν τελευταίαν ἀπαίτησιν τῆς Ἀντάντ περὶ τῆς μὴ μυστικότητος τῶν διαπραγματεύσεων. Ἐζήτηε ὁμως πάντοτε τὴν διὰ τοῦ πολέμου ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν της βλέψεων.

Τότε, τὴν νύκτα τῆς 11)24 Σεπτεμβρίου ὁ κ. Βενιζέλος, θραύσας πάντα χαλινόν, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν διὰ Κρήτην κατ' ἀρχὰς καὶ Θεσσαλονικὴν κατόπιν καὶ κηρύξας ἐπίσημως τὸν διχασμὸν τοῦ κράτους, ΕΘΕΣΕΝ ΕΑΥΤΟΝ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΚΑΙ ΑΝΕΥ ΟΥΔΕΝΟΣ ΟΡΟΥ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Συμμάχων.

Μετὰ ταῦτα οὐδεμία πλέον ἀπάντησις ἐδόθη ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Καλογεροπούλου.

«Τὴν 18ην Σεπτεμβρίου)1ην Ὀκτωβρίου, ὁ κ. Μπριὰν ἐτηλεγράφει εἰς τὸν κ. Γκυγιεμέν ὅτι ὁ κ. Ρωμᾶνος ἐπέμεινε καὶ ἐζήτηε ἀπάντησιν εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Βασιλέως, καὶ ὅτι πάντοτε (ὁ Μπριὰν) τοῦ ἀπήντα ὅτι ἀντηλλάσσοντο σκέψεις μεταξὺ τῶν Συμμάχων. Τὴν 19ην Σεπτεμβρίου)2 Ὀκτωβρίου, ἐπειδὴ ὁ κ. Γκυγιεμέν ἀνησύχει μήπως ἐνηργοῦντο ἰδιαιτέραι διαπραγματεύσεις μεταξὺ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἐν Παρισίοις πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος, ὁ κ. Μπριὰν τοῦ ἐτηλεγράφει. “Δὲν διαπραγματευόμεθα μὲ τὸν κ. Ρωμᾶνον. Οὗτος ἔρχεται σχεδὸν καθ' ἐκάστην διὰ νὰ πληροφορηθῆ σχετικῶς μὲ τὴν ἀπάντησιν πού ὀφείλομεν εἰς τὸν Βασιλέα”. Τὴν 21ην Σεπτεμβρίου)4 Ὀκτωβρίου ὁ κ. Μπερτελώ ἐτηλεγράφει πρὸς τὸν κ. Γκυγιεμέν ὅτι ὁ κ. Ρωμᾶνος τοῦ ἀνήγγειλε τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου». (Α. Φραγκούλη. «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις» γαλλικὴ ἔκδοσις Φελλίξ Ἀλκὰν Παρισίων).

“Όπως προαναφέραμεν, ο κ. Βενιζέλος άνεχώρησε τήν νύκτα τής 11)24 Σεπτεμβρίου έξ Ἀθηνών. Τήν άναχώρησιν ταύτην παρεσκεύασε και έξετέλεσεν ο πλωτάρχης Ροκφέιγ, οστις και τήν περιγράφει δι' εκθέσεώς του τής 15)27 Σεπτεμβρίου 1916, κατὰ τρόπον τόσον όλίγον τιμητικόν διά τούς συμμετασχόντας εις αύτήν “Ελληνας ώστε όμολογοϋμεν άπέχομεν νά τήν αναγράψωμεν. Τήν περιγράφει έπίσης και ο σερ Βάζιλ Θόμψων εις τό έργον του «ή μυστική ύπηρεσία τών Συμμάχων έν Ἑλλάδι», βασιζόμενος επί τών λεπτομερών άνακοινώσεων του κ. Μωρίς Σαμσώρ, οστις τότε υπό τήν άνωτέραν καθοδήγησιν του Ροκφέιγ διηύθυνεν ειδικώς τήν μυστικήν άστυνομίαν τών Γάλλων έν Ἀθήναις. Ούτε και αύτήν τήν περιγραφήν τολμώμεν νά άνακοινώσωμεν εις τό έλληνικόν κοινόν. Έντρεπόμεθα χάριν τών Ἑλλήνων οίοιδήποτε και άν εΐνε οϋτοι.

Ἐναφέρομεν μόνον περικοπάς τινας εκ τής καταθέσεως του Γάλλου πλοιάρχου του πολεμικοϋ ναυτικοϋ Σαμονάρδ ένώπιον τής γαλλικής κοινοβουλευτικής έπιτροπής, ητις έξήτασε τήν ύπόθεσιν ταύτην, αίτινες και έξ όλων τών περιγραφών εΐνε αί πλέον άνώδυνοι.

«Η άναχώρησις του κ. Βενιζέλου έδωσεν άφορμήν εις μίαν άληθινήν μασκαράταν (έπί λέξει). Διάφοροι σωσίαι του κ. Βενιζέλου περιεφέροντο έπιδεικτικώς, ένϋ ό ἴδιος και οι σύντροφοί του μεταμορφωμένοι με ψευδεΐς γενειάδας, μετέβησαν εις ένα νυκτερινόν έστιατόριον εις τό Φάληρον όπόθεν έπεβιβάσθησαν, ένϋ οι άξιωματικοί τής ύπηρεσίας τών πληροφοριών (Ροκφέιγ) συντροφευμένοι με κορίτσια, έγλενοϋσαν θορυβωδώς διά νά άποτρέψουν τήν προσοχήν... Ἐλλως τε ο πλωτάρχης Ροκφέιγ, ο άυτουργός τής σκηνοθεσίας, τήν διηγήθη διά μακρᾶς εκθέσεως, ή όποία, ως λέγουν εκίνησε τόν γέλωτα εις τό τότε Ἐπουργικόν Συμβούλιον, (τής Γαλλίας), άλλ' ητις μᾶς γελοιοποίησε πρό τών άλλων Δυνάμεων».

Ἐ Δαρτιζ ντϋ Φουρναι εις τὰ άπομνημονεύματά του λέγει:

«Η ύπηρεσία πληροφοριών (Ροκφέιγ) ώργάνωσε τήν άναχώρησιν ταύτην με σκηνοθεσίαν καρναβαλιού, τής όποίας καλόν εΐνε νά άφήσωμεν τὰς λεπτομερείας έν τῇ σκιᾷ».

Ἐς τήν άφήσωμεν λοιπόν εις τήν σκιάν!

Ἐλλά πόσον ακριβὰ και με πόσον αίμα έπληρώσαμεν ημεΐς οι Ἐλληνες τὰ γλέντια αύτὰ και τίς μασκαράτες τών συνεργατῶν του κ. Βενιζέλου!

Ἐ κ. Βενιζέλος μεταβαίνων κατ' άρχὰς εις Κρήτην εκήρυττε δημοσίᾳ ότι σκοπός του δέν εΐνε νά στραφῇ κατὰ του Βασιλέως. Ἐλλά ποίαν άξίαν εΐχον αί δηλώσεις του αύται ηννόησαν πλέον οι άναγνώσται μας. Αύτός ο ἴδιος άλλως τε έτηλεγράφει συγχρόνως εκ Κρήτης εις τόν Γκυγιεμέν:

«Ἐάν άφιχθεις εις Κρήτην, ηναγκάσθην νά δηλώσω ότι τό κίνημά μου δέν έστρέφετο κατὰ του Βασιλέως. ΤΟ ΕΚΑΜΑ ΜΟΝΟΝ ΚΑΙ ΜΟΝΟΝ ΜΕ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟΝ ΝΑ ΜΗ ΠΕΙΡΑΞΩ ΤΑΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ΑΛΛΩΣ ΕΙΜΑΙ ΠΕΠΕΙΣΜΕΝΟΣ ΟΤΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΙΝΕ ΠΑΡΑΔΟΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ ΟΡΙΣΤΙΚΩΣ ΚΑΙ ΑΜΕΤΑΚΛΗΤΩΣ».

Οὕτω, διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης ὁ κ. Βενιζέλος ματαιώσας καὶ τὴν τελευταίαν προσπάθειαν τοῦ Βασιλέως πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος, ἤρξατο ἐφαρμόζων τὸ πρόγραμμά του πρὸς ἐκδίωξίν του. Τὴν 21ην Σεπτεμβρίου (4 Ὀκτωβρίου) ἡ Κυβέρνησις Καλογεροπούλου παρητήθη, διότι αἱ Δυνάμεις ἤθελον ὑπηρεσιακὴν κυβέρνησιν, ἄνευ πολιτικῆς σημασίας καὶ ταύτην διεδέχθη ἡ Κυβέρνησις Λάμπρου.

ΑΡΘΡΟΝ 50όν

(14 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΚΛΙΠΑΡΕΙ ΤΗΝ ΥΛΙΚΗΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΔΙΑ ΝΑ ΣΤΡΑΦΗ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ!...

Ὅπως πολλάκις ὑπενθυμίσαμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, δὲν πρόκειται διὰ τῶν ἄρθρων μας νὰ ἀφηγηθῶμεν τὴν πλήρη ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, θὰ ἐχρειαζόντο τόμοι πρὸς τοῦτο, πρόκειται νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀρχικῶς τεθὲν ζήτημα: Πῶς ἐπῆλθεν ὁ διχασμὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ποῖοι οἱ ὑπαίτιοι αὐτοῦ. Πρόκειται δὲ ἐπὶ πλέον νὰ καταδείξωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ποῖος ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον ὁ κ. Βενιζέλος ἐπεδίωξε διὰ τοῦ διχασμοῦ, ὅτι δὲν ἐπεδίωξεν ἐνέργειαν ὁμοίαν τῆς τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1904-1908, ὅπως ἔλεγε τότε εἰς τοὺς φίλους του διὰ νὰ τοὺς παρασύρῃ, καὶ διατείνεται καὶ σήμερον εἰς τὰ ἄρθρα του, οὔτε κἂν τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἧτις θὰ ἐπετυγχάνετο, ὡς εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Ζαίμη καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου. Ἐπεδίωξεν ἀποκλειστικῶς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Καὶ δὲν ἐπεχείρησε τοῦτο διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πολιτικῆς δυνάμεως ἐν Ἑλλάδι, ἧτις ὄχι μόνον δὲν ἤρκει πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ κατὰ μέγα μέρος δὲν θὰ ἦτο οὔτε πρόθυμος εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα, ἀλλὰ διὰ ἐξωθήσεως ξένων κρατῶν πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν, παραπειθόμενων ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο ἐχθρὸς των, ὅπως κάμωσι χρῆσιν τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν αὐτῶν δυνάμεων πρὸς ἐκδίωξίν του.

Διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς περιόδου ἧτις ἀκολουθεῖ μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου θὰ ἐξετάσωμεν ὀλίγα μόνον σημεῖα χαρακτηριστικά, καὶ μόνον εἰς τὴν ἔκτασιν, ἧτις ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν σκοπὸν τῶν ἄρθρων μας. Ἄλλως τε μεθ' ὅσα εἶπομεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας ἐν ἐκτάσει, θεωροῦμεν ὅτι ἀρκούντως ἀπεδείξαμεν τοὺς ἰσχυρισμούς μας, καὶ ὅτι δυνάμεθα νὰ σπεύσωμεν πρὸς τὸ τέρμα τῆς συζητήσεως, καὶ δι' ἄλλους λόγους, καὶ διὰ νὰ ἐνδιατρίψωμεν περισσότερο εἰς τὰ ἀφορῶντα τὰ ἐκ τοῦ τέλους τοῦ πολέμου ὠφελήματα ἢ ζημίας τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως δὲ τὰ ἀφορῶντα τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν. Ἐκτὸς ἔαν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τῶν ἐνδεχομένων ἀπαντήσεών του μᾶς

ἀναγκάση νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπὶ σημείων τῆς περιόδου τὴν ὁποίαν διετρέξαμεν, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς δὲν ἐνομίσασμεν ἀναγκαῖον νὰ διεξέλθωμεν διεξοδικώτερον.

Ἡ σύγχυσις εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς Ἀντάντ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ κυβερνήσεων Καλογεροπούλου καὶ ἰδίως Λάμπρου, εἶνε ἀφαντάστως χαώδης, ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ ἴδιος ὁ κ. Πολίτης, εἰς τὸ γνωστὸν πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον τηλεγράφημά του, τὸ ὁποῖον εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας ἀνεφέραμεν. Αἱ τέσσαρες σύμμαχοι Δυνάμεις, πολλάκις ἀντικρουόμεναι εἰς τὰς ἐν Ἑλλάδι ἐνεργείας των, εἰς πλείστα σημεία ζηλοτυποῦσαι ἀλλήλας, καὶ εἷς τινα μάλιστα καὶ ὑποπτεύουσαι ἀλλήλας διὰ τοὺς ἐν Ἑλλάδι σκοποὺς ἐκάστης ἐξ αὐτῶν. Οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις των οὐχὶ ἐν τελείᾳ ἄρμονία μεταξὺ των, καὶ ἔστιν ὅτε καὶ ἀλληλοὑποπτεύομενοι. Στόλαρχος διοικῶν τὰς παρὰ τὰς Ἀθήνας δυνάμεις τῆς Ἀντάντ, λαμβάνων διαταγὰς ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν του πρὸς ἐνέργειαν μέτρων, μὴ συμφωνούσας πρὸς τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν ὁ πρωθυπουργὸς του εἶχε χαράξει καὶ πρὸς τὰς ὁποίας διαταγὰς διεφώνουν αἱ ἄλλαι σύμμαχοι κυβερνήσεις, καὶ αἱ ὁποῖαι διαταγαὶ ἐν τούτοις ἐξετελοῦντο. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πολλάκις αἱ διαταγαὶ αὗται προεκαλοῦντο ἀπὸ ὑφιστάμενον τοῦ ἰδίου ναυάρχου, ὅστις ἤσκει ἰδίαν πολιτικὴν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀνταποκρινόμενος ἀπ' εὐθείας μὲ τὸν ὑπουργὸν του, τὸν παρέσυρεν εἰς ἐνεργείας ἀντιθέτους πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ πρωθυπουργοῦ. Πληροφορία περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν συμβαινόντων ἐν Ἀθήναις διαβιβαζόμεναι ὑπὸ τῶν πρέσβων, ἐνὸς ἰδίως, ἐντελῶς ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀποσκοποῦσαι πρὸς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν μιᾶς πολιτικῆς μερίδος ἐν Ἑλλάδι, ὑποτάσσουσαι καὶ αὐτοῦ τοῦ κράτους του τὰ συμφέροντα εἰς τὰ κομματικὰ συμφέροντα καὶ πάθη τῆς μερίδος ταύτης, ὡς ὠμολόγησεν αὐτὸς οὗτος ὁ Μπριὰν εἰς τὸ πρὸς τὸν Γκυγιεμέν τηλεγράφημά του. Τύπος συμμαχικός, ἰδίως δύο ἐκ τῶν συμμάχων, ἐμπνεόμενος ἐξ Ἀθηνῶν καὶ διοχετεύων εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν του κοινὸν ὅλα τὰ μυθεύματα τὰ ὁποῖα τοῦ παρεῖχον τὰ τυφλὰ συμφέροντα καὶ τὰ πάθη μιᾶς πολιτικῆς μερίδος ἐν Ἀθήναις, διαστρέφοντα τὰ γεγονότα, πλάθοντα φανταστικὰ τοιαῦτα καὶ δηλητηριάζοντα τὴν κοινὴν γνώμην λαῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐν τούτοις πάντοτε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἶχε προσβλέψει μετὰ συμπαθείας καὶ ἐμπιστοσύνης. Ἀστυνομίαι μυστικαὶ ξέναι ἐν Ἀθήναις μὲ προσωπικὸν στρατολογημένον ἀπὸ τὰ ἀποβράσματα τὰ ὁποῖα ὁ κυκεὼν τοῦ πολέμου ἐσυσσώρευσε ἐν Ἑλλάδι δημιουργοῦσαι ἀφάνταστα καθημερινὰ ἐπεισόδια. Ἴδου τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν κυκεῶνα μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἐπαράδερνεν ὁ δυστυχῆς αὐτὸς λαός.

Καθ' ἡμέραν θὰ συνέβαινε κᾶτι. Μίαν καλὴν πρωΐαν αἴφνης κατάσχεται ἀπὸ τὸν ναύαρχον Φουρναὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος. Διατί; Ἄγνωστον. Ὁ ἴδιος ὁ ναύαρχος διηγεῖται εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, ὅτι καὶ αὐτὸς καλὰ-καλὰ δὲν ἤξευρε διατί. Τοιαύτην εἶχε διαταγὴν ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν του. Δυσσαρέσκεται τῶν ἄλλων Συμμάχων καὶ διαμαρτυρία πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν, ὅστις καὶ αὐτὸς στενοχωρημένος δὲν ἤξευρε πῶς νὰ δικαιολογήσῃ τὸ τοιοῦτο μέτρον. Κηρύσσει-

ται ξξαφνα ένας άκόμη στενώτερος άποκλεισμός. Πιστοποιείται από διπλωματικά έγγραφα ότι απέθανον άνθρωποι έξ άσιτίας. «Δέν δυνάμεθα νά τόν διατηρήσωμεν τοιοϋτον άποκλεισμόν,» συναντᾷ κανείς λεγόμενον μέσα εις έπίσημα διπλωματικά έγγραφα. Καί όμως διατηρείται. Διατί; Διά νά επαναστατήση ό Έλληνικός λαός κατά του Βασιλέως; Άλλά τήν εκδίωξιν του Βασιλέως δέν τήν θέλουν αί πλειότεροι τών Συμμάχων Δυνάμεων. Καί όμως διατηρείται. Διατί;

Πολιτική χαώδης! ανακραζει προσφυώς ό κ. Ν. Πολίτης.

Αυτά ήσαν τά αποτελέσματα τής προσκλήσεως τών ξένων στρατών υπό του κ. Βενιζέλου εις τήν Ελλάδα και τής νότας τής 8/21 Ιουνίου εις τήν όποίαν συνειργάσθη και τόσοσ ενθουσιωδώς χειροκρότησεν!

Χαρακτηριστικόν είνε τής όλης καταστάσεως τó πώς προεκλήθησαν τά τραγικά γεγονότα τής 18 Νοεμβρίου 1916.

Ό Μπριάν βλέπων και αυτός τó άδιέξοδον εις τó όποιον περιέπεσαν και οι Σύμμαχοι και ή Ελλάδα, έσκέφθη νά στείλη εμπιστον αυτού πολιτικόν πρόσωπον εις Ελλάδα, τó όποιον νά έλθη εις ήμειπίσημον επαφήν με τόν Βασιλέα και τόν κ. Βενιζέλον, νά εξετάση αντικειμενικώς τήν κατάστασιν και νά εύρη τρόπον φιλικής διαρρυθμίσεως τών σχέσεων τής Άντάντ με τόν Βασιλέα, ώστε νά παύση και ή διά τήν Άντάντ άφόρητος κατάστασις, ή όποία τήν εξέθετε πολ- λαχώς και ίδια εις τήν κοινήν γνώμην έν Άμερικη.

Ός τοιοϋτον εξέλεξε τόν κ. Μπεναζέ, βουλευτήν και εισηγητήν του προϋπολογισμοϋ του ύπουργείου τών Στρατιωτικών, όστις υπό τó πρόσχημα ότι μετέβαινεν εις Θεσσαλονίκην διά νά εξετάση τήν εκεί στρατιωτικήν κατάστασιν, θα διήρχετο έξ Άθηνών και θα συνεννοείτο με τόν Βασιλέα.

Τήν αφήγησίν μας τών κατωτέρω στηρίζομεν επί τών εξής πηγών: 1ον) Εις τας έκθέσεις και τά πορίσματα τής έπιτροπής του γαλλικού Κοινοβουλίου ήτις ήρεύνησε τήν όλην ταύτην ύπόθεσιν. 2ον) Εις τήν εκθεσιν του κ. Μπεναζέ. 3ον) Εις τήν «Διπλωματικήν ιστορίαν» του κ. Ντριώ. 4ον) Εις τά άπομνημονεύματα του ναύαρχου Δαρτίζ ντϋ Φουρναι. 4ον) Εις τó έργον του στρατηγού Σαράιγ περι τής άρχιστρατηγίας του έν Άνατολή και τινα δημοσιεύματά του εις τήν «Έπιθεώρησιν τών Δύο Κόσμων». 6ον) Εις τήν «Ρωσικήν Διπλωματικήν Βίβλον» εκδοσις 1922. 7ον) Εις τά δημοσιευθέντα έπίσημα διπλωματικά έγγραφα υπό του κ. Σ. Κοσμέν εις τó έργον του «ή Άντάντ και ή Ελλάδα» και υπό του κ. Α. Φραγκούλη εις τó έργον του «ή Ελλάδα και ή παγκόσμιος κρίσις». 8ον) Εις τó έργον του σερ Βαζιλ Θόμψων «ή μυστική ύπηρεσία τών Συμμάχων έν Ελλάδα». 9ον) Εις τας άποκαλύψεις τής Παρισινής «Ματέν» τής 26ης Αύγουστου 1923.

Έννοείται άποφεύγοντες τó πλήθος τών λεπτομερειών αίτινες θα προύξενουν σύγχυσιν εις τó πνεϋμα τών αναγνωστών μας, θα μείνωμεν μόνον εις τά κύρια χαρακτηριστικά σημεία και τας κυρίας σημαντικας γραμμάς τής όλης ύποθέσεως.

Προτου άφιχθῆ ό Μπεναζέ εις τήν Ελλάδα ειχεν αρχίσει κινήσις του στρατηγού Σαράιγ όπως έπιτευχθῆ πλήρης άφοπλισμός τής Ελλάδος, άπομάκρυνσις

παντός στρατιωτικοῦ τμήματος αὐτῆς εἰς Πελοπόννησον καὶ παράδοσις ὄλου τοῦ πολεμικοῦ ὕλικου τῆς εἰς τὸν Σαράϊγ. Καὶ ταῦτα διότι ὁ Σαράϊγ διετείνετο ὅτι διέτρεχε κίνδυνον ἐπιθέσεως τοῦ Βασιλέως κατὰ τῶν νώτων του. Οὐδεμία ἔνδειξις οὔτε τότε ὑπῆρχεν οὔτε κατόπιν ἀπεκαλύφθη περὶ τοιαύτης προθέσεως τοῦ Βασιλέως. Ἄλλ' ὁ Σαράϊγ στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ψευδῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας τοῦ παρείχον ἐκεῖνοι ποὺ εἶχον συμφέρον εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Βασιλέως ἐπέμενε παρὰ τῆ κυβερνήσει του.

Ὁ πραγματικὸς σκοπὸς τοιοῦτου ἀφοπλισμοῦ καταφαίνεται ἐκ τηλεγραφήματος τοῦ Ἰσβόλσκυ ἐκ Παρισίων, τῆς 2)15 Ὀκτωβρίου καὶ ἀνακοινοῦντος εἰς τὴν κυβέρνησίν του τὸ περιεχόμενον τηλεγραφήματος τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Γκυγιεμέν, ὅστις ὁ κ. Βενιζέλος ἐζήτηε δι' αὐτοῦ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐν Θεσσαλονικῆ κυβερνήσεώς του ὑπὸ τῶν Συμμάχων καὶ προσέθετεν.

«Ἐὰν οἱ Σύμμαχοι τοῦ παράσχουν τὴν ὑλικὴν βοήθειαν, θὰ δυνηθῆ νὰ παρατάξῃ οὐχὶ ἔν, ἀλλὰ περισσότερα σώματα στρατοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ΜΕΡΟΣ ΣΧΕΔΙΑΖΕΙ ΝΑ ΣΤΕΙΛΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ, τὸ ὁποῖον εἶνε “εὐκολον πρὸς ἀναποδογύρισμα”. Τὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Βενιζέλου, λέγει ὁ κ. Ἰσβόλσκυ ἀναντιρρήτως ἐγένετο συμπαθῶς δεκτὸν ἐδῶ (Παρισίους). Καὶ μολονότι εἰς τὸ τηλεγράφημά του ὁ κ. Βενιζέλος δὲν τὸ λέγει ρητῶς. ΟΥΔΕΙΣ ΑΜΦΙΒΑΛΛΕΙ ΟΤΙ Ο ΤΕΛΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΣ ΕΙΝΕ Η ΕΚΔΙΩΞΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ... “Ὅλα τὰ κατέχοντα ὑψηλὴν θέσιν ἐδῶ πρόσωπα μοῦ ἐδήλωσαν ὅτι ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις οὐδόλως σκέπτεται νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν Δημοκρατίαν ἐν Ἑλλάδι, διότι εἶνε πεπεισμένη ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ Ἑλλάς θὰ περιέπιπτεν εἰς ἀναρχίαν. Ἀλλὰ θὰ ἐπεθύμουν ἐδῶ νὰ ἔβλεπον τὸν Διάδοχον ἀνερχόμενον εἰς τὸν Θρόνον. Εἰς τοιοῦτον τινὰ συνδυασμὸν ὁ Μπριὰν προσπαθεῖ νὰ προσελκύσῃ τὸν Γκρέυ. Εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι ἐὰν τοιαύτη συμφωνία συνήπτετο μεταξύ Γκρέυ – Μπριὰν, δὲν ἔχομεν κανὲν συμφέρον νὰ ἀντιταχθῶμεν. Νομίζω μάλιστα ὅτι θὰ εἶχομεν συμφέρον νὰ ἄρωμεν τὴν προστασίαν μας ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΕΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ὡΣ ΔΙΑΙΤΗΤΗΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ, ΝΑ ΑΠΟΚΤΗΣΩΜΕΝ ΑΠΟ ΑΥΤΗΝ ὡΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΑ ΖΩΤΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ».

Ἄλλ' ὁ Στοῦρμερ, πρωθυπουργὸς τῆς Ρωσσίας, δὲν εἰσήρχετο εἰς τοιαύτας βλέψεις. Εἶχεν ἤδη, μίαν ἡμέραν πρὶν, τηλεγραφήσει εἰς τὸν Ἰσβόλσκυ εἰς Παρισίους κατὰ τῶν ἀναμίξεων τοῦ Σαράϊγ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι ἂν τοῦτο συνεχίζετο, θὰ «ἮΡΧΕΤΟ ΣΤΙΓΜΗ ΚΑΘ' ἩΝ Ἡ ΡΩΣΣΙΑ ΘΑ ΕΥΡΙΣΚΕΤΟ Εἰς ΑΔΥΝΑΜΙΑΝ ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΕΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ». Εἰς τοῦτο τὴν 6)19 Ὀκτωβρίου ὁ Μπριὰν ἀπήντησε διὰ τοῦ Ἰσβόλσκυ (εἰς τὸν Στοῦρμερ), ὅτι ἐδόθη διαταγὴ εἰς τὸν Σαράϊγ νὰ μὴ ἀναμιγνύεται εἰς πολιτικὰ ζητήματα καὶ ὅτι «πρὸς τὸ παρὸν τὸ κίνημα τοῦ κ. Βενιζέλου δὲν ἔχει ἀντιδυναστικὸν χαρακτῆρα. ΑΛΛ' Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΟΣΤΙΣ ΔΥΣΠΙΣΤΕΙ Εἰς ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΘΑ ΗΤΟ ΛΙΑΝ ΕΥΤΥΧΗΣ, ΕΑΝ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΝ ΕΞΕΔΙΩΚΟΝ. Ὁ Μπριὰν μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν σκέπτεται νὰ ἀκολουθήσῃ τοιαύτην γραμμὴν».

Ἐννοεῖται ὅτι αἱ προθέσεις τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπροξένησαν ἀνησυχίας καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὴν 8)21 Ὀκτωβρίου ὁ κ. Δεμίδωφ τηλεγραφεῖ:

«Ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἀνεκοίνωσε πρὸ ὀλίγου εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν θὰ ὑπεστήριζε κατ' οὐδένα τρόπον τὸ κίνημά του, ἐὰν εἶνε ἀντιδυναστικόν. Ἔλαβεν ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν: “Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις δὲν εἶχεν οὔτε ἔχει ἀντιδυναστικὸν πρόγραμμα”.

»Μὴν ἀπατώμεθα. Ὁ κ. Βενιζέλος, ὅταν λέγῃ ὅτι δὲν ἔχει ἀντιδυναστικὸν πρόγραμμα, δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἔχει πρόγραμμα κατὰ τοῦ Βασιλέως. Εἶνε τοῦτο ἡ συνήθης εἰς τοὺς Ἰησουίτας “ρεζερβάτιο μεντάλις”, ἀντιδυναστικὸν πρόγραμμα».

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἦλθεν ὁ κ. Μπεναζέ εἰς Ἀθήνας. Εἶδε τὸν Βασιλέα καὶ τὴν 10)23 Ὀκτωβρίου καὶ τὴν 11)24 Ὀκτωβρίου. Αἱ συνεντεύξεις των ἦσαν ἐγκάρδιοι. Ἐξηγήθησαν σαφῶς μεταξὺ των. Ὁ Βασιλεὺς συνεφώνησε νὰ ἀποσύρῃ τὸν στρατὸν του εἰς Πελοπόννησον πλὴν δύο συνταγμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ παρέμενον ἐν Θεσσαλίᾳ ἕνεκα τῶν δυσπιστιῶν τῆς κοινῆς γνώμης πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Συμμάχους τὸ πολεμικὸν ὑλικὸν τοῦ στρατοῦ πλὴν τοῦ χρησιμοποιουμένου ὑπὸ τῶν ἐν εἰρήνῃ μονάδων, ὡς καὶ τὰ ἐλαφρὰ πλοῖα. Ἄφ' ἐτέρου ὁ κ. Μπεναζέ ὑπεσχέθη τὴν χαλάρωσιν τῶν πιεστικῶν μέτρων, ὅτι θὰ ἀφήσωσι τοῦ λοιποῦ τὸν Βασιλέα ἀνενόχλητον, ἐπίσης δὲ ὑπεσχέθη καὶ τὴν ἀσφάλειάν του ἀπὸ πάσης ἐπιχειρήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἡ συμφωνία ἀνηγγέλθη εἰς τὸν Μπριάν, ὅστις συνεχάρη τὸν Μπεναζέ «διὰ τὰ εὐτυχῆ ἀποτελέσματα» τῆς ἀποστολῆς του, διέταξε δὲ τὸν Γκυγιεμὲν νὰ κανονίσῃ μετὰ τοῦ μακαρίτου Λάμπρου τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συμφωνιῶν, ἦτις καὶ ἤρχισεν ἀμέσως. Ὁ Μπεναζέ τότε ἀνεχώρησε διὰ τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἄλλ' ὁ κ. Βενιζέλος ἔσπευσε νὰ τηλεγραφήσῃ εἰς τὸν Γκυγιεμὲν ὅτι δὲν πιστεύει εἰς τὴν τήρησιν τῆς συμφωνίας ταύτης (ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως δηλ.) καὶ ὅτι ἦτο ἡγανακτημένος, διότι τὸν ἠμπόδιζαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς Θεσσαλίαν. Ὁ Γκυγιεμὲν ἀναφέρων ὅλα ταῦτα εἰς τὸν Μπριάν τὴν 21ην Ὀκτωβρίου (3 Νοεμβρίου) 1916, ἔλεγεν ὅτι μετεχειρίσθη (διὰ πρώτην φοράν) αὐστηρὰν γλῶσσαν πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ προσέθετε: «δὲν ἠμποροῦσα νὰ μεταχειρισθῶ ἄλλην γλῶσσαν τὸσφ μᾶλλον ὅσον οἱ Σύμμαχοι ἔχουν συμφέρον ὅπως ὁ στρατὸς αὐτὸς (τοῦ κ. Βενιζέλου) τὸν ὁποῖον αὐτοὶ ὀργανώνουν καὶ συντηροῦν ΠΟΛΕΜΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΧΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ».

Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν τὸ ἐννοοῦσεν ἔτσι ὁ κ. Βενιζέλος.

ΑΡΘΡΟΝ 51ον

(15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΜΑΤΑΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΜΠΕΝΑΖΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ 18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ. - Ο ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ὁ Μπεναζέ ἐν τῷ μεταξύ ἀφίχθη εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἔσχε μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπανειλημμένας συνεντεύξεις. Ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέσχετο νὰ συγκροτήσῃ δύο Σώματα στρατοῦ ταχέως. Εἰς τὰς περὶ τούτου ἀμφιβολίας τοῦ κ. Μπεναζέ, διεβεβαίοντο ὅτι ἀνέμενε πολλοὺς ἐθελοντὰς ἀπὸ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἀπὸ τὰς Ἰονίους νήσους, ἀπὸ τὴν Κέρκυραν, ἀπὸ τὴν Κύπρον, ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν καὶ 16 χιλ. τοῦλάχιστον ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἔαν δὲν τὸν ἠμποδίζον νὰ τὴν καταλάβῃ. Ὁ Μπεναζέ ἐπέμενε ἐπὶ τῶν ἀμφιβολιῶν του, ἰδίως διὰ τὴν Θεσσαλίαν, διότι διελθὼν διὰ Βόλου εἶχεν ἀντιληφθῆ τὴν κατάστασιν. Ἔθιξε τὸ ζήτημα συμφιλώσεώς του μὲ τὸν Βασιλέα. Τοῦ ὠμίλησε περὶ συνομιλιῶν του μετὰ τοῦ Βασιλέως. Ἔσχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἔμενε εὐχαριστημένος ἐξ αὐτῶν, καὶ διηγεῖται ὅτι ἀρκετοὶ τοῦ περιβάλλοντος τοῦ κ. Βενιζέλου τοῦ ἔκαμνον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἠγωνίζοντο νὰ ἐμποδίσουν συμφωνίαν τοῦ Βασιλέως μετὰ τῆς Ἀντάντ. Κατ' αὐτοὺς ἡ Ἀντάντ δὲν ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ παρὰ μόνον τὸν κ. Βενιζέλον.

Τότε ἔπρεσαν ὡς βόμβα τὰ γεγονότα τῆς Κατερίνης.

Τὴν 22αν Ὀκτωβρίου (4 Νοεμβρίου), τμήματα τοῦ βενιζελικοῦ στρατοῦ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐν Κατερίνῃ στρατευμάτων τοῦ Βασιλέως καὶ ἐπικολούθησε σφοδρὰ συμπλοκή. Τοῦτο κατόπιν τῶν συμφωνιῶν Μπεναζέ – Βασιλέως, ἀπετέλει παρασπονδίαν καὶ κατέστρεφεν ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Μπεναζέ καὶ τοῦ Μπριάν.

Πῶς ἐπῆλθε τὸ γεγονός τοῦτο;

Ἀπὸ τῆς προτερείας 21 Ὀκτωβρίου (3 Νοεμβρίου) ὁ Μπεναζέ εἰδοποιήθη ἰδιαιτέρως ὅτι εἶχον δοθῆ διαταγαὶ εἰς τμήματα τοῦ στρατοῦ τῆς Ἑθν. Ἀμύνης νὰ βαδίσουν κατὰ τῶν ἐν Κατερίνῃ στρατευμάτων τοῦ Βασιλέως, νὰ τὰ ἐκδιώξουν διὰ τῆς βίας καὶ νὰ ἐκβιάσουν τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Ὁ Μπεναζέ κατεταράχθη καὶ διεμαρτυρήθη εἰς τὸν κ. Βενιζέλον. Τοῦ ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις νὰ ἀνακληθοῦν αἱ διαταγαί. Δὲν ἀνεκλήθησαν ὁμως.

Ποῖος εἰδοποίησε περὶ τούτου τὸν Μπεναζέ; Τότε δὲν ἐγνώσθη. Ἀργότερα ἐκ τῶν ἀποκαλύψεων τῆς Παρισινῆς «Ματὲν» τῆς 26ης Αὐγούστου 1923, ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἐκθέσεως τοῦ Μπεναζέ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐγνώσθη ὅτι Ὁ ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΑΣ ΤΟΝ ΜΠΕΝΑΖΕ ΗΤΟ Ὁ κ. ΠΟΛΙΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ἀνακοινώσας εἰς αὐτὸν ἰδιαιτέ-

πως ὅτι «τηλεγράφημα τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἔμελλε νὰ σταλῆ εἰς τὰ βενιζελικά στρατεύματα ὅπως βαδίσωσι κατὰ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων ἐν Κατερίνῃ. ΚΑΙ ΝΑ ΜΗ ΔΙΣΤΑΣΟΥΝ ΝΑ ΣΥΜΠΛΑΚΟΥΝ ΜΕΤ' ΑΥΤΩΝ».

Ἦτο ἐν γνώσει τῆς πράξεως ταύτης τοῦ κ. Βενιζέλου ὁ στρατηγὸς Σαράιγ; Φαίνεται ὅτι ἦτο. Ὁ ἴδιος διηγεῖται τὸ 1919 εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Παρισίων» τεῦχος τῆς 15 Δεκεμβρίου, ὅτι ἀντετάχθη εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, ἀλλ' ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος, ἐξεμηδένισε τὴν ἀρνησίν του διατάξας νὰ κατευθυνθῆ πρὸς Κατερίνην ἕνα τάγμα τῆς Ἀμύνης συγκροτούμενον ἐν Βερροῖα. ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ ΟΜΩΣ ΜΕΜΦΕΤΑΙ ΤΟΝ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ ΟΤΙ ΑΠΕΚΑΛΥΨΕ ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ ΤΟΥ ΠΟΛΥ ΕΝΩΡΙΣ. Καὶ τότε δὲν καταλαβαίνει κανεὶς τί ἄξίαν ἔχει ἡ δικαιολογία του.

Ἄλλὰ ἀλλῶως εἶδε τὰ πράγματα ὁ ναύαρχος Δαρτίζ. Ἐταράχθη βαθέως. Συνησθάνετο ὅτι παρίστατο παίζων διπλοῦν παιγνίδι. Ἐτηλεγράφησεν ἀμέσως εἰς τὸν Σαράιγ, ὅστις ὑπεσχέθη νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν. Ἐτηλεγράφησεν ἐπίσης εἰς τὸν κ. Πολίτην, ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ κ. Βενιζέλου, τονίζων εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ κατὰ τῆς Κατερίνης ἐπίθεσις ἐζημίου τὰ συμφέροντα τῆς Ἀντάντ. Ὁ κ. Πολίτης ἦτο ὁ εἰδοποιήσας τὴν προτεραιάν ἰδιαίτερώς τὸν Μπεναζέ περὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν βενιζελικῶν στρατευμάτων κατὰ τῆς Κατερίνης. Ἄλλὰ ἦτο καὶ ὑπουργὸς τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἀπήντησεν ὅθεν συγκεχυμένως εἰς τὸν ναύαρχον Δαρτίζ, ἐπιρρίπτων τὴν εὐθύνην εἰς τὰ βασιλικά στρατεύματα τῆς Κατερίνης, τὰ ὁποῖα ἠτοιμάζοντο νὰ εἰσβάλλουν εἰς Μακεδονίαν!!

Εἰς Θεσσαλονίκην τότε εὐρίσκετο πρὸς ἐπιθεώρησιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Γαλλίας, στρατηγὸς Ρώκ, ὅστις ἠγανάκτησε καὶ ἀνησύχησε μεγάλως μὲ τὰ συμβάντα τῆς Κατερίνης. Παρεκάλεσε τότε ΕΞ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ τὸν κ. Μπεναζέ νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως εἰς Ἀθήνας ΚΑΙ ΝΑ ΠΡΟΣΠΑΘΗΣ ΝΑ ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ. Ὁ Μπεναζέ ἀνεχώρησεν ἀμέσως διὰ τοῦ ταχυτέρου ἀντιτορπιλλικοῦ καὶ ἔφθασε τὴν ἐπομένην εἰς Ἀθήνας.

Νὰ διορθώσῃ τὰ πράγματα!

Ἡ ἀγανάκτησις τῆς δημοσίας γνώμης εἰς Ἀθήνας εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον. Ποῖος νὰ πιστεύσῃ πλέον διαβεβαιώσεις τῆς Ἀντάντ! Πῶς νὰ καταπεισθῆ πλέον ἡ δημοσία γνώμη ὅτι ἀπόσυρσις τοῦ στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον καὶ παράδοσις τοῦ πολεμικοῦ ὕλικου εἰς τοὺς Συμμάχους δὲν θὰ ἐσήμαινε παράδοσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν κ. Βενιζέλον. Ἡ κυβερνήσις διέκοψε τὴν ἀρξαμένην ἐκτέλεσιν τῆς πρώτης συμφωνίας Μπεναζέ. Οὔτε ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Γκυγιεμὲν διὰ νὰ καθορίσῃ τὰς λεπτομερείας τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς.

Ὁ Μπεναζέ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ διορθώσῃ ὅπως-ὅπως τὴν γεννηθεῖσαν δυσμενεστάτην ἐντύπωσιν. Εἶδεν ἐπανειλημμένως τὸν Βασιλέα, καθὼς καὶ τὸν μακαρίτην Λάμπρον. Ἀπὸ κοινοῦ δὲ οἱ τρεῖς τῶν κατέστρωσαν τὴν νέαν συμφωνίαν τῶν καθὼς καὶ τὸ σχέδιον τῆς προσκλήσεως τὴν ὁποίαν θὰ ἔκαμναν οἱ Σύμμαχοι πρὸς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν αἰτημάτων τῶν, οὕτως ὥστε νὰ «δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸν ἀπὸ τὸ ἐν Ἑλλάδι βασιλικὸν

κόμμα, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΠΛΕΙΟΥΗΦΙΑΝ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, ό δόλικός άφοπλισμός τόν όποϊόν ύπόσχεται ό Βασιλεύς», λέγει ό Μπεναζέ. Τό σχέδιον τοϋτο τής προσκλήσεως τών Συμμάχων προς τήν Έλλάδα τό έτηλεγράφησεν ό Μπεναζέ προς τόν Μπριάν τήν 26 Όκτωβρίου (8 Νοεμβρίου) λέγων περι άυτοϋ ότι «οί όροι του συνεζητήθησαν λέξιν προς λέξιν, ΕΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ, ώς οί καλύτεροι όπως εύκολυνθη όλόκληρος ή έκτέλεσις τών ύποσχέσεων του Βασιλέως».

Τό σχέδιον άυτό, μετά τήν άπαρίθησιν του ύλικου πολέμου του παραδοτέου εις τούς Συμμάχους, περιέχει τήν έξής ύπόσχεσιν τών Συμμάχων προς τήν Έλλάδα:

«Είς άναγνώρισιν τής παραχωρήσεως ταύτης (του πολειμικου ύλικου), και προς έξασφάλισιν εις τό μέλλον τών εύμενεστέρων σχέσεων μεταξύ Έλλάδος και Δυνάμεων, άυται ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΙΝ νά άνακαλέσουν τά πιεστικά μέτρα, τά όποια είχον λάβει μέχρι τής σήμερον, και νά μη άνεχθούν οϋδέποτε ΙΝΑ ΟΜΑΔΕΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΩΠΛΙΣΜΕΝΑΙ, ΑΙΤΙΝΕΣ ΕΙΧΟΝ ΔΗΛΩΣΕΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΧΟΥΣΙΝ ΑΛΛΟΝ ΚΟΠΟΝ ΠΑΡΑ ΝΑ ΠΟΛΕΜΗΣΟΥΝ ΠΡΟΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΙΝ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΒΛΕΨΕΩΝ ΑΠΟΤΡΕΠΟΝΤΑΙ ΤΟΙΟΥΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ ΟΠΩΣ ΕΝΕΡΓΗΣΩΣΙ ΣΤΑΣΙΑΣΤΙΚΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ».

Τό σχέδιον τοϋτο προσκλήσεως προς τήν Έλλάδα έκ μέρους τών Συμμάχων είνε ή όριστική συμφωνία μετά του Μπεναζέ. Είνε έγγραφον σπουδαιότατον, δια τοϋ όποϊου καθορίζεται ότι ή ύποχρέωσις, τήν όποϊαν άναλαμβάνει ή Έλλάς ισχύει μόνον έφ' όσον άναλάβουν άπέναντι άυτής και οί Σύμμαχοι τήν ύποχρέωσιν νά περιορίσουν τόν κ. Βενιζέλον εις τόν πόλεμον κατά τών Βουλγάρων και νά μη άνεχθούν οϋδεμίαν έπιθετικήν του ένέργειαν κατά του κράτους τών Άθηνών.

Έν τώ μεταξύ όμως οί πρέσβεις τής Γαλλίας και Άγγλίας εύρίσκοντο εις στενοχωρίαν έκ τών άπ' εύθείας τούτων διαπραγματεύσεων του Μπεναζέ. Αί συνεννοήσεις των μετά τής κυβερνήσεως Λάμπρου προς έκτέλεσιν τής πρώτης συμφωνίας Μπεναζέ, γινόμεναι κατ' έντολήν του Μπριάν, είχον διακοπή κατόπιν τής παρασπονδίας τής Κατερίνης. Ό Γκυγιεμέν έδυσφόρει βλέπων κλονιζομένην τήν θέσιν του. Ό σερ Φρ. Έλλιοτ έδυσφόρει βλέπων τήν έν Έλλάδι έπιτροπήν τής Άγγλίας ύποσκελιζομένην υπό τής γαλλικής πολιτικής. Ό Γκυγιεμέν έτηλεγράφει εις Παρισίους ότι η Κυβέρνησις Λάμπρου δέν έννοει νά συνεχίση τας μετ' άυτου συνεννοήσεις προς έκτέλεσιν τής συμφωνίας Μπεναζέ, τής πρώτης δηλαδή, αλλά και ό πρωθυπουργός Λάμπρος είχε κάμει μετά του Μπεναζέ, δευτέραν όριστικήν συμφωνίαν, και άνέμενε τήν άνακοίνωσιν τής προσκλήσεως ώς είχε συνταχθή έν σχεδίω μεταξύ άυτου, του Βασιλέως και του Μπεναζέ. Ό Μπεναζέ τότε, όλίγον πρό τής άναχωρήσεώς του, τήν 26ην Όκτωβρίου (8 Νοεμβρίου) έξ Άθηνών, έφερει εις έπαφήν τούς πρέσβεις τής Γαλλίας και Άγγλίας με τόν Λάμπρον. Οϋτοι έξήτησαν τήν έκπλήρωσιν τών ύποσχέσεων του Βασιλέως προς τόν Μπεναζέ. Ό Λάμπρος εξήτησε τήν έκπλήρωσιν

τῶν ὑποσχέσεων τῶν δοθεισῶν διὰ τοῦ Μπεναζέ καὶ ἰδίως τὴν ἐγγύησιν τῆς μὴ ἐπεκτάσεως τοῦ στασιαστικοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ πρέσβεις ἐδήλωσαν ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἀναλάβουν τοιαύτας ὑποχρεώσεις.

Τότε τί ἐγένοντο αἱ συμφωνίαι Μπεναζέ; Ἴσχυον ἢ δὲν ἴσχυον; Ἐὰν δὲν ἴσχυον διὰ τὰς πρὸς τὸν Βασιλέα ἐγγυήσεις δὲν ἴσχυον καὶ διὰ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Βασιλέως.

Ὁ ναύαρχος Φουρναὶ διηγεῖται:

«Ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας διέκειτο δυσμενῶς πρὸς φιλικὴν διευθέτησιν. Δυσηρεστημένος διότι τοῦ “ἐπάτησαν τὰ πιάτα”, διότι δὲν τοῦ ἐγνωστοποιήθη τὸ τελευταῖον τηλεγράφημα τοῦ Μπεναζέ, ἀπηυθύνθη πρὸς ἐμὲ διὰ νὰ τοῦ τὸ ἀνακοινώσω... ἐκτὸς τῆς ἐκ προσωπικῶν λόγων τοιαύτης ἀντιδράσεως, ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἤγειρε παρατηρήσεις βασικὰς ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΕΖΗΤΕΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ, ΙΔΙΩΣ ΚΑΤ’ ΕΚΕΙΝΗΣ ΗΤΙΣ ΑΦΕΩΡΑ ΤΑ ΣΤΑΣΙΑΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ».

Ἐν τῷ μεταξύ, φθάνει εἰς Ἀθήνας ἐκ Θεσσαλονίκης ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Γαλλίας στρατηγὸς Ρώκ. Μόλις ἔφθασε λαμβάνει τηλεγράφημα ἐκ Παρισίων νὰ κανονίσῃ ὀριστικῶς τὰ ζητήματα τῆς Κατερίνης, τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον καὶ τῆς παραδόσεως τοῦ πολεμικοῦ ὕλικου. Ἀφοῦ κατ’ ἐντολὴν τοῦ ἰδίου ὑπουργοῦ Ρώκ, τὰ ζητήματα ταῦτα διεπραγματεύθη ὁ Μπεναζέ καὶ τὴν ἐπὶ τούτων συμφωνίαν ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν Μπριὰν! Ὁ Ρώκ τότε ἀπήτησε παρὰ τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου τὴν ἐκτέλεσιν ἄνευ συζητήσεως, δύο αἰτημάτων, τῆς χρησιμοποίησεως τῆς συγκοινωνίας δι’ Ἰτέας πρὸς Μπράλον καὶ τοῦ καθορισμοῦ οὐδετέρας ζώνης ἐν Μακεδονίᾳ, τὰ ὅποια καὶ ἀπεδέχθη ἡ Κυβέρνησις. Ἐδήλωσε δὲ ὁ στρατηγὸς Ρώκ πρὸς τὸν ναύαρχον Φουρναί, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς παραδόσεως τοῦ πολεμικοῦ ὕλικου θὰ ἐξητάζετο καὶ θὰ ἀπετέλει ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΩΝ. Ἀφ’ ἑτέρου ὁ Γκυγιεμὲν κατηγορεῖ πρὸς τὸν Μπριὰν τὸν Λάμπρον καὶ τὸν Βασιλέα ὅτι ζητοῦν νὰ ὑπεκφύγουν τῶν ὑποχρεώσεών των! Ἐνῶ ὁ Βασιλεὺς ἀνέμενε τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν Συμμάχων σύμφωνα μὲ τὸ καταρτισθὲν μὲ τὸν Μπεναζέ σχέδιον!

Καὶ ἐνῶ ἀνέμενον ὁ Βασιλεὺς, εἰς μάτην, ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπεφάσιζαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν Κυβέρνησιν τῆς Θεσσαλονίκης!

«Ἡ συμφωνία τοῦ κ. Μπεναζέ μετὰ τοῦ Βασιλέως ἀπετέλει μεγάλην διπλωματικὴν ἐπιτυχίαν τῆς Γαλλίας, ΗΤΙΣ, ΤΗ ΕΔΙΔΕΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΝ ΘΕΣΙΝ. Ἐν Λονδίῳ, τὴν κατηγόρησαν ὡς ἐπικίνδυνον», γράφει ὁ κ. Ντριῶ καὶ συνεχίζει «μία τρομερὰ ἐκστρατεία τοῦ ἀγγλικοῦ Τύπου ἐπίεσε τὸ Φόρεϋν Ὅφφισ, τὸ ὅποῖον ἐνέδωκεν ἀμέσως, ΔΙΑ ΝΑ ΓΛΥΤΩΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΝ ΜΠΕΝΑΖΕ. Τὴν 27ην Ὀκτωβρίου)10 Νοεμβρίου, ὁ κ. Ἀσκουϊθ εἰς τὸ Δημαρχεῖον, ἀπέτεινε χαιρετισμὸν εἰς τὸν μέγαν πατριώτην κ. Βενιζέλον... ὁ Μπριὰν δὲν ἠθέλησε νὰ ὑστερήσῃ καὶ νὰ φανῇ ὀλιγώτερον Βενιζελικὸς ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Λονδίνου».

Ἄλλὰ τότε τί ἐγένετο ἢ συμφωνία Μπεναζέ; Ὑφίστατο ἢ ὄχι; καὶ ἂν δὲν ὑφίστατο διὰ τὴν Ἀντάντ, πῶς θὰ ὑφίστατο διὰ τὸν Βασιλέα;

Τὴν 3)16 Νοεμβρίου, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν τῆς Γαλλίας, ὁ ναύαρχος Φουρναὶ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν Λάμπρου διακοίνωσιν αὐστηράν, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖ ἐξ ὀνόματος μόνον τῆς Γαλλίας, τὰ ὄπλα, πυροβόλα καὶ τὸ πολεμικὸν ὑλικὸν τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἀντιστάθμισμα τοῦ Ροῦπελ καὶ τῆς Καβάλλας. Περί συμφωνιῶν Βασιλέως μετὰ Μπεναζέ, ὑποσχέσεων αὐτοῦ πρὸς Μπεναζέ κλπ., οὔτε λέξιν! Τὴν ἐπομένην ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη τὸν Γκυγιεμέν, παρεπονέθη διὰ τὴν μὴ ἐκπλήρωσιν τῶν συμφωνιῶν Μπεναζέ, καὶ τοῦ ἐδήλωσεν ΟΤΙ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΙΝΕ ΔΥΝΑΤΟΝ ΠΛΕΟΝ ΝΑ ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ.

Ἡ τοιαύτη ἀξίωσις πρὸς τὴν Ἑλλάδα προεκάλεσε μεγάλην λαϊκὴν ἐξέγερσιν ἐν Ἀθήναις, ἐπιτεινομένην μάλιστα κατόπιν βασιμῶν διαδόσεων ὅτι οἱ βενιζελικοὶ προητοιμάζοντο διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, συνεκλήθη ἐν Ἀθήναις τὴν 6)19 Νοεμβρίου Συμβούλιον τοῦ Στέμματος, τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισε τὴν ἀπόρριψιν τῆς διὰ τοῦ ναυάρχου Φουρναὶ διατυπωθείσης ἀξιώσεως. Τὴν 9)22 Νοεμβρίου Ἡ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΛΑΜΠΡΟΥ ἀπήντησε πρὸς τὸν ναύαρχον Φουρναὶ ΑΝΑΚΟΙΝΟΥΣΑ ΤΗΝ «ΠΛΕΟΝ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗΝ ΤΗΣ ΑΡΝΗΣΙΝ» εἰς τὴν διατυπωθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἀξίωσιν. ΑΝΕΚΟΙΝΩΣΕ ΔΕ ΤΗΝ ΑΡΝΗΣΙΝ ΤΗΣ ΤΑΥΤΗΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΑΝΤ.

Τὴν 11)24 Νοεμβρίου ὁ ναύαρχος Δαρτιζ ντὺ Φουρναὶ ὠθούμενος ὑπὸ τῶν ὀδηγιῶν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν τῆς Γαλλίας ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν Λάμπρου ἀπειλητικὸν τελεσίγραφον, ὀρίζον τὴν παράδοσιν τῶν πρώτων 10 πυροβολαρχιῶν τὴν 18ην Νοεμβρίου (1ην Δεκεμβρίου) ἄλλως «ΘΑ ΑΝΑΓΚΑΣΘΩ ΝΑ ΛΑΒΩ ΑΠΟ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΕΚΕΙΝΗΣ ΟΛΑ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΘΑ ΜΟΥ ΕΠΙΒΑΛΗ».

Κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας ἡ κατάστασις ἐν Ἀθήναις ἐλάμβανε ἀπειλητικὴν μορφήν. Ἡ λαϊκὴ ἐξέγερσις εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον. Ὁ λαὸς προσέτρεχεν εἰς τὰ ὄπλα. Ναύαρχος Φουρναὶ, Γκυγιεμέν, Ροκφέιγ δὲν ἀπέκρυπτον πλέον ὅτι τὰ πράγματα ἐλάμβανον σοβαρὰν τροπήν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον αἱ ἐφημερίδες τῶν Συμμάχων, ἰδίως αἱ γαλλικαί, κατεκλύζοντο ὑπὸ τῶν φαντασιωδωδέστερων εἰδήσεων ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τῶν πρακτορειῶν Χαβᾶς καὶ Ραδιό. Ὅτι οἱ «ἐπίστρατοι» ἐμισθοδοτοῦντο ὑπὸ τῆς γερμανικῆς προπαγάνδας, ὅτι τὰ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Πειραιῶς νησιδρια (;) ἐχρησίμευον ὡς βάσεις γερμανικῶν ὑποβρυχίων, ὅτι κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Φουρναὶ ἐνεργηθεῖσαν ἔρευναν εἰς τὴν οἰκίαν Καλιμασσιώτη εὐρέθησαν ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΝΟΧΟΠΟΙΗΤΙΚΑ, ΟΠΤΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ κλπ. Εἰς μάτην ὁ ναύαρχος ὁ ἐνεργήσας τὴν ἔρευναν ἐπιστοποῖε ὅτι «δὲν ἀνευρέθησαν τίποτε ΟΥΤΕ ΕΓΓΡΑΦΑ ΥΠΟΠΤΑ, ΟΥΤΕ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ. Ἦτο καὶ αὐτὸ ἓνα σφάλμα μέσα σὲ τόσα ἄλλα σφάλματα». Ποῖος τὸν ἤκουε!

Ἐν τούτοις ἡ Ἀγγλία βλέπουσα ὅτι ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ ἀπὸ εὐμενῆς πρὸς

τὴν Ἑλλάδα μετεβάλλετο εἰς πιστικὴν, ἤρχιζε νὰ ἐκφράζῃ ἀντιθέτως τὴν δυσφορίαν τῆς διὰ τὴν πίεσιν ταύτην εἰς σημεῖον ὥστε ὁ Μπριὰν ἠναγκάσθη τὴν 15)28 Νοεμβρίου νὰ τηλεγραφήσῃ εἰς τὸν λόρδον Μπέρτι διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὰ μέτρα τοῦ ναυάρχου Φουρναιὶ καὶ νὰ προσθέσῃ ὅτι «ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΝΑ ΚΑΤΑΣΧΕΘῆ ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΤΟ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΥΛΙΚΟΝ τὸ ὑποσχεθὲν ὅπως δοθῆ καὶ διεσκορπισμένον ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα (!)».

Τὴν 14)27 Νοεμβρίου ὁ ναύαρχος Φουρναιὶ κατόπιν παρουσιάσεώς του εἰς τὸν Βασιλέα, ἐτηλεγράφει εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν εἰς Παρισίους, ὅτι εἰς τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Βασιλέως τοῦ ἀπήντησεν ὅτι αἱ διαταγαὶ του ἦσαν ρηταὶ καὶ ὅτι τὴν Παρασκευὴν 18ην Νοεμβρίου θὰ ἀπεβίβαζε δυνάμεις καὶ θὰ ἐπέβαλλε τὴν θέλησιν τῶν Ἀνταντικῶν κυβερνήσεων. Προσέθετε δὲ τὰ ἑξῆς:

«Ἡ προσωπικὴ μου γνώμη εἶνε ὅτι ὁ Βασιλεὺς ΜΗ ΛΑΒΩΝ ΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΑΝΕΜΕΝΕ καὶ τῶν ὁποίων αἱ λεπτομέρειαι ΣΑΣ ΕΣΤΑΛΗΣΑΝ ΔΙΑ ΤΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ ΜΟΥ ΤΗΣ 8ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ (ν. ἡμερ.) ΘΕΩΡΕΙ ΕΑΥΤΟΝ ΑΠΗΛΛΑΓΜΕΝΟΝ ΤΩΝ ΥΠΟΣΧΕΣΕΩΝ ΤΟΥ.

»Ἐχω πάντοτε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν θὰ ἀντιστῆ εἰς ἰσχυρὰν πίεσιν, ἀλλὰ ἀφοῦ αἱ σύμμαχοι κυβερνήσεις ΔΕΝ ΕΘΕΩΡΗΣΑΝ ΣΚΟΠΙΜΟΝ ΝΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΣΧΟΥΝ ΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ, ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΑΝΕΜΕΝΕ, ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΚΑΘΟΡΙΣΘΕΙΣΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΣΥΝΕΦΩΝΗΣΕ, καὶ τὰς ὁποίας ἀνέφερα εἰς τὸ τηλεγράφημά μου ἀριθμ. 11683 Α 531 (8 Νοεμβρ.), τότε Η ΠΙΕΣΙΣ ΚΑΘΙΣΤΑΤΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΣ...»

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τοῦ ἀπαντᾷ: «Δὲν ἐννοῶ τί σημαίνει ἡ παρατήρησίς σας αὕτη... ΔΕΝ ΕΧΕΤΕ ΠΑΣΑΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ;»

Καὶ εἰς τοῦτο ὁ ναύαρχος Δαρτιζ ἀνταπαντᾷ:

«Δὲν διετύπωσα παρατήρησιν, ΑΛΛΑ ΑΠΛΗΝ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΙΝ, ΟΤΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΡΟΦΑΝΩΣ ΑΝΕΜΕΝΕ ΝΑ ΛΑΒῆ ΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΑΣ ΣΥΜΦΩΝΗΘΕΙΣΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΩΣ, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΠΕΣΤΕΙΛΑ ΔΙΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ 8ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ» (ν. ἡμ.).

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 17)30 Νοεμβρίου ὁ ναύαρχος ἐλάμβανε τὴν ἀπάντησιν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ τελεσίγραφόν του τῆς 11)24 Νοεμβρίου.

«Δὲν θέλω νὰ πιστεύω, κ. Ναύαρχε, ὅτι ἀφοῦ ἐξετάσθη μετ' εὐμενείας καὶ δικαιοσύνης τοὺς λόγους, οἵτινες καθιστοῦν ἀδύνατον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν νὰ σᾶς ἱκανοποιήσῃ, θὰ θελήσῃτε νὰ προβῆτε εἰς "μέτρα τὰ ὁποῖα ἢ κατάστασις θὰ σᾶς ἐπέβαλλε", μέτρα τὰ ὁποῖα θὰ ἤρχοντο εἰς ἀντίθεσιν τῶν ἐκ παραδόσεως φιλικῶν δεσμῶν τῶν ἐνούντων τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΟΙΑ Ο ΛΑΟΣ ΔΙΚΑΙΩΣ ΘΑ ΕΘΕΩΡΕΙ ΩΣ ΕΧΘΟΡΟΠΡΑΞΙΑΣ ΕΝΕΡΓΟΥΜΕΝΑΣ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑ ΔΙΑΤΑΓΗΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ. Λάμπρος».

Τὴν νύκτα τῆς 17ης Νοεμβρίου ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν περιχώρων εὐρίσκετο εἰς σφοδρὸν ἀναβρασμόν. Στρατιωτικὰ τμήματα ἑλληνικὰ κατέλαβον τὰς ἐξόδους τῶν Ἀθηνῶν. Πᾶσα προσπάθεια τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἐπιτύχη συμβιβαστικὴν λύσιν ἀπέβη ματαία. Ὁ ναύαρχος εἶχεν ὠρισμέ-

νας έντολās καί ἐπέμενε. Ὁ Ροκφέιγ μόλις ἐπιστρέψας ἐκ Γαλλίας τὸν παρώτρυνε. Οἱ ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΠΛΟΦΑΡΟΥΝ, ΕΠΙΜΕΙΝΑΤΕ ΝΑΥΑΡΧΕ. ΘΑ ΣΑΣ ΦΕΡΟΥΝ ΤΑ ΚΑΝΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΠΑΝΩ ΕΙΣ ΕΝΑ ΔΙΣΚΟΝ. Ἐτηλεγράφει συγχρόνως εἰς Παρισίους ὅτι αἱ προπαρασκευαί τῶν Ἑλλήνων «ἦσαν πάρα πολὺ ἐπιδεικτικαὶ διὰ τὰ εἶνε ἐπικίνδυνοι». Ὁ Βασιλεὺς διέταξεν αὐστηρῶς ΝΑ ΜΗ ΓΙΝΗ ΧΡΗΣΙΣ ΟΠΛΩΝ εἰμὴ εἰς περίπτωσιν ΑΠΟΛΥΤΟΥ ΝΟΜΙΜΟΥ ΑΜΥΝΗΣ.

Λίαν πρῶτὴ τῆς 18 Νοεμβρίου τὸ ἀποβατικὸν στράτευμα τῶν Συμμάχων ἀποβιβάσθην εἰς Πειραιᾶ, ἐβάδισεν ἐν τάξει μάχης πρὸς τὰς Ἀθήνας. Ὁ ναύαρχος Δαρτιζ ἐλογάριαζε ὅτι ΤΟ ΟΛΟΝ ΘΑ ΕΛΑΜΒΑΝΕ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΔΕΙΞΕΩΣ! Ἐν τούτοις ἡ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ διοικητοῦ τοῦ ἀποβατικοῦ στρατεύματος πλοίαρχου Πουλιέζι – Κόντ, ἔχει ὡς ἑξῆς:

»Μυστικὴ Διαταγὴ ἀριθμ. 13

»Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων

»Τὸ ἀποβατικὸν στράτευμα θὰ ἐγκατασταθῆ, ΕΝ ΑΝΑΓΚΗ ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ, ἐπὶ τῶν θέσεων τῶν ὁποίων ἡ κατάληψις παρὰ τῶν στρατευμάτων μας ἀποτελεῖ ΑΠΕΙΛΗΝ διὰ τὰς Ἀθήνας, καὶ ἀσφαλίζει τὴν κατάληψιν τῶν στρατιωτικῶν ἰδρυμάτων ἢ στρατιωτικῆς χρησιμότητος, εὐρισκομένων ΕΝ ΤΗ ΖΩΝΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ.

»Αἱ πρὸς κατάληψιν θέσεις εἶνε:

»1ον) Τὸ σύνολον τῶν λόφων ΝΥΜΦΩΝ, ΠΙΝΥΚΟΣ, ΚΑΙ ΦΙΛΟΠΑΠΠΟΥ, ΔΕΣΠΟΖΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.

»2ον) ΤΟ ΖΑΠΠΕΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΧΩΡΑ ΤΟΥ, εἰς τὴν νοτιᾶν ἔξοδον τῆς πόλεως...»

Πλήρης διαταγὴ μάχης.

Ποῖος πταίει;

Ὁ ματαιώσας τὴν συμφωνίαν Μπεναζέ, πρῶτον μὲν διὰ τῆς ἐπιθέσεώς του κατὰ τῆς Κατερίνης, ἔπειτα δὲ διὰ τῶν κατόπιν ἐνεργειῶν του, ὅπως καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν συνεννόησιν τῆς Ἀντάντ μετὰ τὴν Ἑλλάδα.

ΑΡΘΡΟΝ 52ον

(17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΜΑΤΑΙΩΣΕΝ ΕΠΙΜΟΝΩΣ ΠΑΣΑΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΕΩΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. - Η ΑΓΓΛΙΑ ΚΑΙ Η ΙΤΑΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰ περὶ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης ἄρθρα του, λέγει ὅτι τὰ γεγονότα τῆς 18ης Νοεμβρίου 1916 προὐκάλεσαν τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως.

Τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές.

Εἶνε αὐτονόητον ὅτι αἱ ἐν Ἀθήναις καὶ Θεσσαλονίκη προπαγάνδαι διωχέτευσαν εἰς τὸν Συμμαχικὸν Τύπον, ἰδιαίτατα εἰς τὸν γαλλικόν, τελείως διεστραβλωμένας εἰδήσεις περὶ τῶν συμβάντων τῆς 18ης Νοεμβρίου καὶ ὧσων προηγῆθησαν καὶ προεκάλεσαν ταῦτα. Δὲν θέλομεν νὰ ἀναξέσωμεν παλαιὰς πληγὰς, καὶ θὰ ἀποφύγωμεν νὰ ἀναφέρωμεν λεπτομερῶς, τὰς ἐπὶ τῇ βάσει ψευδῶν καὶ διεστραβλωμένων εἰδήσεων, βιαιοτάτας ἐπιθέσεις τοῦ ξένου Τύπου, ἰδίως τοῦ γαλλικοῦ, κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ὡς «προδότου», «δολίου», «ἐχθροῦ τῆς Ἀντάντ», «δούλου τοῦ Κάιζερ» καὶ κατὰ τοῦ λαοῦ ὅστις ἔμεινε πιστὸς εἰς αὐτόν. Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Θεσσαλονίκης δὲν ἔπαυσε οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ὑποδαλιζουσα τὴν πυρὰν καὶ παρέχουσα ὕλικόν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος τοιαύτην θύελλαν. Εἰς μάτην ὁ Βασιλεὺς ἔδιδεν ἐπισήμως διὰ τῶν ξένων πρέσβων ἐν Ἀθήναις διαφεύσεις κατὰ τῶν ψευδῶν κατηγοριῶν τοῦ Τύπου. Δὲν ἐπετρέπετο ἡ δημοσίευσίς τῶν διαφεύσεών του. Ἡ τοιαύτη ἐκστρατεία διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ γαλλικοῦ Τύπου διήρκεσε καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα τοῦ 1916 πρὸς τὸ 1917, ὁσημέραι ἐπιτεινομένη.

Ὑπὸ τοιαύτην πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Γαλλίᾳ ὁ Μπριὰν τὴν 22αν Νοεμβρίου (4 Δεκεμβρίου) 1916 προέτεινεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Ρωσσίαν καὶ Ἰταλίαν τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ συνεπῶς ἐγκατάστασιν τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος 1922. Ντριώ, «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»):

«Διὰ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας, ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις δὲν ἀποσκοπεῖ ποσῶς ΝΑ ΘΙΞΗ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΟΥΤΕ ΤΗΝ ΜΟΝΑΡΧΙΑΝ, ΑΛΛΑ ΤΟΥΝΑΝΤΙΟΝ ΝΑ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΗΣΗ ΤΗΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΝ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ». Οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας ἐν Λονδίῳ καὶ ἐν Πετρούπολει ἐνετάλησαν νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν τοιαύτην πρότασιν, ὁ δὲ ἐν Ρώμῃ ἐπὶ πλεον ἐνετάλη νὰ βεβαιώσῃ τὴν Ἰταλίαν «ΟΤΙ Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΔΕΝ ΘΑ ΕΓΙΝΕΤΟ ΠΑΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΡΗΤΗΝ ΣΥΓΚΑ-

ΤΑΘΕΣΙΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ. ΟΥΔΕΜΙΑ ΔΕ ΥΠΟΧΡΕΩΣΙΣ ΘΑ ΕΛΑΜΒΑΝΕΤΟ ΕΥΝΟΟΥΣΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΧΑΡΙΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ».

Τὴν ἐπομένην καὶ μεθεπομένην ἔφθασαν εἰς Παρισίους αἱ ἀπαντήσεις τῶν Συμμάχων Δυνάμεων. Ἡ Ρωσσία ἀπήντησεν:

«Θεωροῦμεν ὅτι αἱ γαλλικαὶ προτάσεις αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν μεταβολὴν τοῦ καθεστώτος ἐν Ἑλλάδι διὰ τῶν ξένων λογῶν εἶνε ἄσκοποι, καὶ πρακτικῶς ἀνεφάρμοστοι, δοθέντος ὅτι καὶ ὁ στρατὸς καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἐξεδήλωσαν ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑἰΣΘΗΜΑΤΑ ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΑ».

Ἡ Ἰταλία ἀντέστη σφοδρότατα. «Θεωρεῖ ὅτι οἱ Σύμμαχοι ἀποδίδουν ὑπερβολικὴν σπουδαιότητα εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ΟΣΤΙΣ ΟΥΔΟΛΩΣ ΔΙΑΘΕΤΕΙ ΤΗΝ ΠΛΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ, καὶ ἀπομακρύνονται τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν σκοποῦ, ὅστις εἶνε ἡ νίκη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀπασχολούμενοι μὲ τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος» (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος ἐκδ. 1922. Ντριῶ Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος).

Ἡ Ἀγγλία ἠρνήθη ἐπίσης. «Μανθάνω ἀπὸ τὸ Φόρειν Ὅφφιν ὅτι τὰ σχέδια Μπριὰν δὲν ἐνεκρίθησαν, ὅτι ἡ ἀναγνώρισις “ντὲ φράκτο” τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν τῇ κατεχομένη ὑπ’ αὐτοῦ ζώνῃ, θεωρεῖται ὡς ὑπεραρκετή, ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΧΟΥΣΙ ΠΛΕΙΣΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ». (Τηλεγράφημα Μπέκεντορφ 6 Δεκεμβρίου, ν. ἡμερ., Ρωσ. Διπλ. Βίβλος 1922).

Ὁ Μπριὰν κατόπιν τῆς ἀντιστάσεως ταύτης τῶν Συμμάχων τῆς Γαλλίας, ἐγκατέλειπε τὰς προτάσεις του κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου (Τηλεγράφημα Ἰσβόλσκυ 7ης Δεκεμβρίου (ν. ἡμερ.) Ρωσικὴ Διπλ. Βίβλος 1922).

Ὡστε δὲν εἶνε ἀληθὴς ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅτι ἡ ἐκθρόνησις τοῦ Βασιλέως ἀπεφασίσθη κατόπιν τῶν γεγονότων τῆς 18ης Νοεμβρίου.

Εἶνε ὁμως ἀληθὴς ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος εἰργάζετο πλέον ὄχι μόνον νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ καὶ δολόκληρον τὴν Δυναστείαν. Καὶ ναὶ μὲν εἶχε δηλώσει ἐπανειλημμένως ὅτι δὲν ἦτο ἀντιδυναστικός, ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἰδέαι του ὠρίμασαν. Μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις καταλήγει καὶ εἰς ὠρισμένην πρότασιν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν.

«Ὁ κ. Γκράνβιλλ (διπλωματικὸς πράκτωρ τῆς Ἀγγλίας παρὰ τῇ Κυβερνήσει Θεσσαλονίκης) ἐνετάλη παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς του νὰ ἐξετάσῃ μὴπως ἡ συμφιλίωσις τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τοῦ Βασιλέως θὰ ἦτο δυνατὴ. Ἀπόλυτος πρὸς τοῦτο ἀπέχθεια τοῦ κ. Βενιζέλου. Κατ’ αὐτὸν πρέπει νὰ βιάσωμεν τὸν Βασιλέα νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ φύγῃ. Ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἐδέχετο ἐν ἀνάγκῃ τὸν Διάδοχον, ἀλλὰ θὰ ἐπρωτίμα ἕνα Ἀγγλον πρίγκηπα. Εἰς τοῦτο ὁ Γκράνβιλλ παρετήρησεν ὅτι ἡ κυβέρνησις του οὐδέποτε τοῦ ὠμίλησε περὶ Ἀγγλου πρίγκηπος. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένει ὅτι ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κόμματα θὰ ἐδέχοντο εὐχαρίστως τὴν ὑποψηφιότητα ταύτην. Δὲν θὰ ἦτο ἐντελῶς τὸ ἴδιον δι’ ἕνα Βέλγον Πρίγκηπα. Θὰ ὑπῆρχον δυσκολαὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν ἑνὸς παιδίου. Ὁ Γκράνβιλλ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν εἶνε εὐνοϊκὸς εἰς τοιαύτην ἀγγλικὴν ὑποψηφιότητα. Μοῦ εἶπεν ἐμπιστευτικῶς ὅτι ἐὰν μετὰ τινα ἔτη ὁ νέος Ἡγεμὼν ἀντετρέπετο, θὰ ἦτο τοῦτο

πλήγμα διὰ τὴν Ἀγγλίαν. Εἶνε περίπτωσις πού πρέπει νὰ σκεφθῆ κανεῖς». (Τηλεγράφημα δὲ Μπιγὺ Γάλλου πράκτορος παρὰ τῆ Κυβερνήσει Θεσσαλονίκης πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας τῆς 7)20 Ἀπριλίου 1917).

Ὁ κ. Πολίτης, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ κ. Βενιζέλου φθάνει πάρα πέρα. Διὰ τηλεγραφήματός του τῆς 9)22 Ἀπριλίου (ἀριθ. 2311 δις) πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον καταστάντα ἐν τῷ μεταξύ διπλωμ. πράκτορα τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν Παρισίοις, προτείνει, καθαρὰ τὴν Δημοκρατίαν ἐν Ἑλλάδι.

«Γνωρίζετε ἀπὸ τὸν κ. Διομήδην ποία θὰ ἦτο, κατ' ἐμὲ Ἡ ΔΕΩΔΗΣ ΛΥΣΙΣ. Ἡ Ρωσικὴ ἐπανάστασις μὲ ἔκαμεν, ἀληθῶς, νὰ μὴ ἀντιτίθεται πλέον εἰς τὴν ιδεάν τῆς Δημοκρατίας. Φθάνω μάλιστα νὰ σκέπτομαι ὅτι ἐὰν ἡ δημοκρατικὴ μορφή ἐγίνετο δεκτὴ εἰς τὴν Ρωσσίαν, δὲν θὰ παρουσίαζε ἐπίσης διὰ τὴν Ἑλλάδα καμένα μειονέκτημα».

Ἄλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε διστακτικὸς διὰ τὴν Δημοκρατίαν. Δὲν τὴν ἀναφέρει. Μία Δημοκρατία, βλέπετε, ἔχει ἀγκάθια. Ἐπὶ κεφαλῆς της δὲν εἶνε εἷς ἡγεμὼν διὰ νὰ τὸν τρομοκρατῆ ἐκάστοτε ὁ κ. Βενιζέλος μὲ ἐπαναστάσεις καὶ ἀνατροπὰς τοῦ θρόνου του καὶ τῆς Δυναστείας του. Ἕνας Πρόεδρος Δημοκρατίας δὲν τρέχει τοιοῦτους κινδύνους, καὶ δὲν παρασυλλογίζεται τὰς τρομοκρατήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου. Μπορεῖ μάλιστα νὰ εὔρεθῆ καμμιά φορά καὶ Πρόεδρος ὁ ὁποῖος νὰ τρομοκρατῆσῃ αὐτὸς τὸν κ. Βενιζέλον. Τί τὰ θέλομεν αὐτά, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος. Καλύτερα θὰ ἔχωμεν εἰς τὸ χέρι ἕνα Βασιλέα. Προτείνει βέβαια ἕναν Ἀγγλον πρίγκηπα (ὀμιλῶν μὲ τὸν λόρδον Γκράνβιλλ). Ἄλλὰ διατί ὄχι καὶ ἕνα μικρὸν Βέλγον; Θὰ ἔχη βέβαια τὰς δυσκολίας του τὸ τελευταῖον. Ἄλλὰ ἕνας Βασιλεὺς-παιδίον, ἔχει καὶ τὰ καλά του. Πρῶτον καὶ κύριον θὰ τὸ ἀναθρέψῃ καὶ θὰ τὸ μορφώσῃ ὁ κ. Βενιζέλος. Καὶ ἂν μεγαλώσῃ καὶ ἀποκτήσῃ ἰδίαν θέλησιν τότε τὸ ἐκδιώκει ὁ κ. Βενιζέλος καὶ φέρει Βασιλέα ἕνα ἄλλο παιδίον. Διατί ὄχι καὶ ἕνα βρέφος; Καλύτερα ἕνα βρέφος. Ἄργεῖ καὶ νὰ μεγαλώσῃ.

Τί γίνεται μέσα εἰς ὅλα αὐτά ὁ Ἑλληνικὸς λαός.

«ΔΕΝ ΕΙΝΕ ΕΥΚΟΛΟΝ ΝΑ ΑΝΑΤΡΕΨῆ ΚΑΝΕΙΣ ΕΝΑ ΔΗΜΟΦΙΛΗ ΒΑΣΙΛΕΑ. Καὶ ποτὲ δὲν ὑπήρξεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΟΣΟΝ ΔΗΜΟΦΙΛΗΣ ΟΣΟΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐκτὸς τῆς μυστικοπαθοῦς ἐπιρροῆς τοῦ ὀνόματός του, ἡ Ἑλλάς εἶνε ἔθνος ζηλότυπον διὰ τὰς ἐλευθερίας του. Ὅσον ὁ Βασιλεὺς της ὑπέφερον ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς τῶν ξένων, τόσον περισσότερον προσηλοῦτο τὸ ἔθνος εἰς αὐτόν. Ὅταν τὸ 1800, ἡ Ἀγγλία ἀπήτησεν ὅπως παραιτηθῆ τῆς ἐξουσίας ὁ Βοναπάρτης διὰ νὰ κληθῆ εἰς τὸν θρόνον ὁ κόμης τῆς Προβηγγίας, προεκάλεσε τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Ὑπατείας καὶ παρεσκεύασε τὴν Αὐτοκρατορίαν». (Ντριῶ. «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», 5ος τόμος).

Τὸ γαλλικὸν ἔθνος οὐδέποτε ἐσυγχώρησεν εἰς τοὺς Βουρβῶνους ὅτι ἐπανῆλθον τὸ 1815 εἰς τὸν θρόνον διὰ τῶν ξενικῶν λογχῶν καὶ τοὺς τὸ ἐπλήρωσε. Τὸ αὐτὸ θὰ κάμῃ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920 πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον. Ὅπως ὁ γαλλικὸς λαός, ἔτσι καὶ ὁ ἑλληνικός, ἔτσι καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ δὲν συγχωροῦν ποτὲ τέτοια πράγματα. Ἄς μὴ παιδεύεται λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέ-

λος. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917 δὲν θὰ τὸν ξεχάσῃ ποτὲ ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἐφ' ὅσον ἔχει ἐθνικὴν φιλοτιμίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν τόσῃν ὅσῃν καὶ ὁ γαλλικὸς.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποπειράς τοῦ Μπριὰν τοῦ Νοεμβρίου 1916 ὅπως ἐκδιώξῃ τὸν Βασιλέα κατέληξαν οἱ Σύμμαχοι νὰ συμφωνήσουν τοῦλάχιστον εἰς τὸ σφίξιμο τοῦ κλοιοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τῆς 25ης Νοεμβρίου (8 Δεκεμβρίου) 1916, ὁ ἀποκλεισμὸς κατέστη στενώτατος. Τὴν 1)14 Δεκεμβρίου ἀπήτησαν διὰ ἀπειλητικοῦ τελεσίγραφου τῶν νὰ ἀποσυρθῇ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς Πελοπόννησον. Τὸ τελεσίγραφον προσέθετε ὅτι ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν παραλίων θὰ συνεχισθῇ μέχρι οὔ ἢ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις παράσχη πλήρη ἐπανόρθωσιν διὰ τὴν «τελευταίαν ἐπίθεσιν τὴν ὁποίαν τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΠΡΟΚΛΗΘΩΣΙΝ ἔκαμαν ἐναντίον τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐν Ἀθήναις. Καὶ μέχρι οὔ δοθῶσιν ἱκανοποιητικαὶ ἐγγυήσεις διὰ τὸ μέλλον».

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπεδέχθη ἀμέσως τὴν ἀξίωσιν τῶν Δυνάμεων καὶ ἀνέμενε τὸν καθορισμὸν τῶν ἐπανορθώσεων καὶ ἐγγυήσεων. Ἦρχισε δὲ ἀμέσως τὴν μεταφορὰν τοῦ στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον.

Ἄνεμένετο λοιπὸν ἡ διακοίνωσις τῶν Δυνάμεων ἣτις θὰ καθώριζε τὰς ἐπανορθώσεις καὶ τὰς ἐγγυήσεις. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως, ὁ ἀποκλεισμὸς ἐξηκολούθει στενώτατος. Τέλος τὴν 18)31 Δεκεμβρίου ἐπεδόθη ἡ ἀναμενομένη διακοίνωσις τῶν τεσσάρων Συμμάχων Δυνάμεων διὰ τῆς ὁποίας ἐζητεῖτο:

Νὰ ἀποσυρθῇ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ ὅλον τὸ πολεμικὸν ὑλικὸν εἰς Πελοπόννησον (ὅπερ ἐξετελεῖτο ἤδη).

Νὰ ἀπαγορευθῇ πᾶσα συνάθροισις καὶ πᾶσα συγκέντρωσις «ἐπιστράτων» πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ πέραν.

Νὰ ἀπαγορευθῇ εἰς πάντα πολίτην νὰ ἔχῃ ὄπλα.

Νὰ ἐπανασυσταθοῦν οἱ διάφοροι συμμαχικοὶ ἔλεγχοι (οἱ ὅποιοι ἀπὸ τῆς 18ης Νοεμβρίου εἶχον παύσει λειτουργοῦντες).

Νὰ ἀπολυθοῦν πάντες οἱ κρατούμενοι βενιζελικοὶ κατηγορούμενοι ἐπὶ στάσει καὶ διὰ συναφῆ ἐγκλήματα.

Νὰ ἀποζημιωθοῦν οἱ βενιζελικοὶ ὅσοι ὑπέφεραν ἐκ τῶν συμβάντων τῆς 18ης καὶ 19ης Νοεμβρίου καθοριζομένης τῆς ἀποζημιώσεώς τῶν ἐκ συμφώνου μετὰ ἐπιτροπῆς τῶν Συμμάχων.

Νὰ παυθῇ ὁ Διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

Νὰ ζητήσῃ συγγνώμην ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπὸ τοὺς πρέσβεις τῶν Συμμάχων.

Νὰ χαιρετισθοῦν ἐπισήμως αἱ σημαῖαι τῶν Συμμάχων εἰς μίαν δημοσίαν πλατεῖαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ παρουσίᾳ ὀλοκλήρου τῆς φρουρᾶς τῶν Ἀθηνῶν.

Νὰ χρησιμοποιοθῇ ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἡ ὁδὸς Ἰτέας-Μπράλου καὶ ὁ Λαρισσαϊκὸς σιδηρόδρομος.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς νότας ταύτης τῆς 18)31 Δεκεμβρίου εἶνε:

Πρῶτον μὲν ὅτι οἱ Σύμμαχοι δὲν ἀπήτησαν πλέον τὰ ὄπλα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ οὔτε τὸ πολεμικὸν ὑλικὸν του. Ἦρκέσθησαν εἰς τὴν μεταφορὰν του εἰς

Πελοπόννησον. Δεύτερον δὲ ὅτι ἔδωσεν τὴν ἐξῆς ἐγγύησιν μὲ τὴν ὁποίαν καταλήγει ἡ νότα:

«Ἐκ μέρους των (αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις) ἀναλαμβάνουσιν ἀπέναντι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὴν ρητὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐπιτρέψουν εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς Ἐθν. Ἀμύνης νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Βασιλικῶν στρατευμάτων ἐκ Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου ὅπως διέλθωσιν τὴν οὐδετέραν ζώνην τὴν καθιδρυθεῖσαν ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως».

Ἐὰν παρῆρχον οἱ Σύμμαχοι τὴν ἐγγύησιν ταύτην ἐξ ἀρχῆς, τὴν ὁποίαν μάτην ἐζήτηε ὁ Βασιλεὺς κατόπιν τῆς ἐπὶ ταύτης συμφωνίας του μὲ τὸν Μπεναζέ, δὲν θὰ συνέβαινε τίποτα τὴν 18ην Νοεμβρίου. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ θὰ τοὺς εἶχε δοθῆ καὶ τὸ πλεονάζον πολεμικὸν ὑλικὸν τῆς Ἑλλάδος! Ἐχρειάσθη ἕνα τόσον τραγικὸν γεγονός, καὶ τόσον αἷμα, διὰ νὰ κατανοηθῆ τόσον ἀπλοῦν πρᾶγμα.

Τέλος, ἡ διακοίνωσις προσέθετε ὅτι: «ὁ ἀποκλεισμός τῶν ἑλληνικῶν παραλίων θὰ διατηρηθῆ μέχρις οὔθ' εἰς τὰς Δυνάμεις ἰκανοποίησις ἐπὶ ὅλων τῶν ἀνωτέρω σημείων».

Εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύτην ἀπήντησεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τὴν 23ην Δεκεμβρίου (παλαιὸν ἡμερολόγιον). Ἡ ἀπάντησις αὐτῆς εἶνε μακροτάτη. Τονίζει ὅτι:

«Οὐδεὶς ἐν Ἑλλάδι ἐπιθυμεῖ πόλεμον κατὰ τῶν Συμμάχων Δυνάμεων, οὐδεὶς σκέπτεται ν' ἀπειλήσῃ τὴν ἀσφάλειαν τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων τῶν εὐρισκομένων ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους». Καὶ ἀπαντᾷ ἐπὶ ὅλων τῶν σημείων τῆς συμμαχικῆς διακοινώσεως.

Τῆς ἑλληνικῆς ταύτης ἀπαντήσεως τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα εἶνε τὰ ἐξῆς:

Ἐπαναλαμβάνει ζωηρότερον καὶ ἐντονώτερον τὰς προηγουμένας προτάσεις τῆς πρὸς τὰς ὁποίας οὐδεμία ἐδόθη ἀπάντησις, ὅπως συσταθῆ μικτὴ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ, ἥτις νὰ ἐρευνήσῃ καὶ καθορίσῃ τὰς εὐθύνas τῶν γεγονότων τῆς 18ης Νοεμβρίου, δηλοῦσα ἐκ τῶν προτέρων ὅτι εἶνε ἐτοίμη νὰ δώσῃ πᾶσαν ἰκανοποίησιν ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἀπεδεικνύετο ὅτι τὸ πταίσμα ἦτο ἰδικόν τῆς. Δέχεται ἐν τούτοις νὰ δώσῃ ἀμέσως τὴν ζητηθεῖσαν ΗΘΙΚΗΝ ἰκανοποίησιν.

Ζητεῖ ν' ἀπολυθῶσιν οἱ κρατούμενοι ἐν φυλακῇ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως Θεσσαλονίκης, βουλευταί, ἐπίσκοποι, ἱερεῖς, ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί, δικασταί, ὑπάλληλοι καὶ πλῆθος πολιτῶν, καθὼς καὶ οἱ κρατούμενοι ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἀρχῶν τῶν Συμμάχων. Ἀπάντων τούτων ὁ ἀριθμὸς εἶνε πολὺ μεγαλύτερος τῶν κρατηθέντων ἐν Ἀθήναις βενιζελικῶν διὰ τὰς σκηνὰς τῆς 19ης Νοεμβρίου, λέγει ἡ διακοίνωσις.

Ὑπομιμνήσκει τὰ τελεσθέντα ἐν Μακεδονίᾳ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΝ ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΙΑΝ κατὰ διαταγὴν τῆς ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως Θεσσαλονίκης ΧΩΡΙΑ ΠΥΡΠΟΛΗΘΕΝΤΑ, ΙΕΡΕΙΣ, ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΚΑΙ ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΦΟΝΕΥΘΕΝΤΑΣ ἢ ΒΑΣΑΝΙΣΘΕΝΤΑΣ.

Δέχεται τὴν ἀποζημίωσιν τῶν προσώπων ἅτινα ὑπέφεραν τὴν 18ην καὶ

19ην Νοεμβρίου. Ἄλλὰ ζητεῖ ν' ἀποζημιωθῶσιν καὶ οἱ παθόντες ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΝ ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΙΑΝ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΔΙΑΤΑΓΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Ζητεῖ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ὑποσχέσεως ὅτι δὲν θὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν τῆς Θεσσαλονίκης νὰ καταλαμβάνη τμήματα τῆς ἑλληνικῆς χώρας ἐπωφελομένη τῆς ἐπιβληθείσης ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἀποχωρήσεως τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων.

Καὶ τέλος ζητεῖ τὴν ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ.

Εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύτην τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου ἀπήντησαν οἱ Σύμμαχοι μετὰ μακρὰν διάσκεψιν ἐν Ρώμῃ, τὴν 26ην Δεκεμβρίου (παλ. ἡμερολ.). Ἐπιμένουν εἰς τὰς ἀξιώσεις των κυρίως εἰς τὴν ταχίστην ἀποχώρησιν τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων εἰς Πελοπόννησον, δὲν ἀπαντοῦν εἰς οὐδένα ἄλλο σημεῖον τῆς ἑλληνικῆς διακοινώσεως καὶ μόνον ἐπαναλαμβάνουν τὴν ἐγγύησιν των ἀπέναντι ἐνδεχομένης ἐνεργείας τοῦ κράτους τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους: «ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐπιτρέψουν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς ἀποχωρήσεως τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ὅπως καταλάβωσιν οἰονδήποτε τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους τὸ ὅποιον θὰ ἦτο οὕτω ἐστερημένον παντὸς μέσου ἀμύνης. Αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις ἐπαναλαμβάνουν ἐπίσης τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐπιτρέψουν ἐγκατάστασιν ἀρχῶν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως (Θεσσαλονίκης) εἰς κανὲν τῶν ἐδαφῶν τῶν ἤδη ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἂν ἀκόμη οἱ Σύμμαχοι ἤγοντο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταλάβωσιν αὐτοὶ ταῦτα προσωρινῶς διὰ στρατιωτικούς λόγους».

Καὶ ὁμως ἡ ὑπόσχεσις αὕτη παρεβιάσθη. Καὶ παρεβιάζετο ὑπὸ τὸν ἐξῆς τύπον. Ἀπεστέλλετο εἰς μίαν νῆσον, φέρ' εἰπεῖν, ἐν πλοῖον τὸ ὅποιον «διὰ στρατιωτικούς λόγους» ἀπεβίβαζεν ἓνα ἢ δύο λόχους συνήθως Σενεγαλέζων, συναλαμβάνετο καὶ ἐφυλακίζετο ἢ ἀπεδιώκετο ὁ Νομάρχης, ἐπίσης καὶ οἱ χωροφύλακες καθὼς καὶ ἐξέχοντες πολῖται. Ἐπειτα εἷς ἐπὶ τοῦτο ἀπεσταλμένος συνήθριζε μερικὰς δεκάδας βενιζελικῶν οἱ ὅποιοι ἐκήρυττον τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Βασιλέως, καὶ τὴν «προσχώρησιν» τῆς νήσου εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης. Μεθ' ὃ ἀπεστέλλοντο ἐκεῖ βενιζελικαὶ ἀρχαὶ καὶ συγχαρητήρια καὶ ἔπαινοι πρὸς τὸν λαὸν τῆς νήσου, πολλάκις καὶ ἀπὸ βενιζελικούς πρέσβεις εὐρωπαϊκῶν μεγαλοπόλεων.

Χαρακτηριστικὸν εἶνε τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα τοῦ κ. Δεμίδωφ τὴν 19ην Ἀπριλίου (1ην Μαΐου) 1917 (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος, ἔκδ. 1922). Ἐπρόκειτο οἱ πρέσβεις ἐν Ἀθήναις ν' ἀπαντήσουν εἰς τὰς διαμαρτυρίας τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν παραβίασιν τῶν ὑποσχέσεων τῆς διακοινώσεως τῆς 26ης Δεκεμβρίου 1916. Ὁ Γκυγιεμὲν κατεσκεύασε τὸ σχέδιον τῆς ἀπαντήσεως. Λέγει λοιπὸν ὁ κ. Δεμίδωφ:

«Εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο λέγεται ὅτι οἱ Σύμμαχοι δὲν ἤσαν εἰς θέσιν ν' ἀντιταχθοῦν εἰς τὴν ΑΥΘΟΡΜΗΤΟΝ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΝ τοῦ λαοῦ μερικῶν νήσων ὅπως

προσχωρήσουν εις τήν προσωρινήν κυβέρνησιν (Θεσσαλονίκη). Καί ὅτι ἰδίως προκειμένου περὶ τῶν νήσων Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, οἱ Πρέσβεις δὲν ἀπεμακρύνθησαν τῶν ὄρων τῆς νότας των τῆς 26ης Δεκεμβρίου. Ἐὰν ὅλοι οἱ συνάδελφοί μου λάβωσι διαταγὴν νὰ ὑπογράψουν τὸ σχέδιον τοῦτο ἀπαντήσεως, θὰ τὸ ὑπογράψω ἐπίσης, μολονότι ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΟΛΙΓΟΝ ΠΕΙΘΟΜΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ τῶν διαβεβαιώσεων τούτων. Μεταξὺ ἄλλων γνωρίζω ὅτι ἡ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΙΣ ΚΑΜΜΙΑΝ ΣΤΙΓΜΗΝ, ΔΕΝ ΕΞΕΔΗΛΩΣΕΝ ΕΠΙΘΥΜΙΑΝ ΝΑ ΠΡΟΣΧΩΡΗΣΗ ΕΙΣ ΤΟΝ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ».

ΑΡΘΡΟΝ 53ον

(18 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ. - ΠΩΣ ΥΠΟ ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟΝ ΦΑΣΜΑ ΤΗΣ ΠΕΙΝΗΣ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΞΕΒΙΑΣΕ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥ.

Τὸ τελεσίγραφον τῶν Δυνάμεων πρὸς τὴν Ἑλλάδα τῆς 1)14 Δεκεμβρίου 1916 κατέληγεν: «Ὁ ἀποκλεισμός τῶν ἑλληνικῶν παραλίων θὰ διατηρηθῆ μέχρι οὔ ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις παράσχη πλήρη ἐπανόρθωσιν διὰ τὴν πρόσφατον ἐπίθεσιν ΓΕΝΟΜΕΝΗΝ ΑΝΕΥ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ κατὰ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ καὶ μέχρι οὔ δοθῶσιν ἐπαρκεῖς ἐγγυήσεις διὰ τὸ μέλλον».

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπεδέχθη τὸ τελεσίγραφον καὶ ἀνέμενε νὰ ὀρισθῶσιν αἱ ἐπανορθώσεις καὶ ἐγγυήσεις. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἀποκλεισμός ἐξηκολούθει.

Τὴν 18)31 Δεκεμβρίου 1916 καθωρίσθησαν αὗται διὰ νέας διακοινώσεως τῶν Δυνάμεων, ὅπως ἀνεφέρομεν προηγουμένως καὶ ἤτις κατέληγε:

«Ὁ ἀποκλεισμός τῶν ἑλληνικῶν παραλίων ΘΑ ΔΙΑΤΗΡΗΘΗ μέχρι οὔ δοθῆ ἱκανοποίησις εἰς τὰς Δυνάμεις ἐπὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω σημείων».

Τὴν 24 Δεκεμβρίου)6 Ἰανουαρίου ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπήντησεν εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύτην καὶ παρέστησε τὴν ἀποψίν της, καὶ κατέληγε:

«Ἡ ἄρσις τοῦ ἀποκλεισμοῦ θὰ ἐπανεφέρε τὴν ἀναγκαίαν γαλήνην εἰς τὴν χώραν, ὅπως καταστελλομένης τῆς πιέσεως τῆς κοινῆς γνώμης ἡ ἀρξαμένη διαπραγματεύσεις καταλήξῃ τὸ ταχύτερον».

Οἱ Σύμμαχοι ἀπήντησαν τὴν 26ην Δεκεμβρίου)8 Ἰανουαρίου. Δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὰς ἄλλας παρατηρήσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πλὴν τῆς κατοχυρώσεως τῆς Βασιλικῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἡ διακοίνωσις των κατέληγε: «Αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις θὰ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἄρουν τὸν ἀποκλεισμόν, διατηροῦσαι ὅμως τὸν περιορισμὸν τῶν εἰσαγωγῶν, ΜΟΛΙΣ ΟΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΤΩΝ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΙ ΚΡΙΝΩΣΙΝ ΟΤΙ Η ΑΠΟΧΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΕΧΕΙ ΕΝ ΜΕΡΕΙ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗ, καὶ ὑπάρχουσιν ἱκανοποιητικαί

έγγυήσεις δια τήν πλήρη αὐτῆς ἐκτέλεσιν».

Ἡ παραβολή τῶν τριῶν κειμένων καθιστᾷ φανερόν πόσον τὸ φοβερόν τοῦτο μέτρον, τῆς καταδίκης εἰς πείναν ὀλοκλήρου λαοῦ, τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις συνέστησεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸν Γκυγιεμέν ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915, καὶ εἶχεν ἐν μέρει ἔκτοτε, ἀλλὰ κάπως ἡπιώτερον, ἐφαρμοσθῆ, πόσον λέγομεν ἐβάρυνεν εἰς τήν συνείδησιν Κυβερνήσεων μεγάλων πολιτισμένων λαῶν, οὐχὶ ἄλλως τε ἐμπολέμων πρὸς καταδικασθέντα μικρὸν λαόν.

Ὁ κύριος ὅρος πρὸς ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἦτο: «μόλις οἱ εἰδικοί των ἀπεσταλμένοι κρίνωσιν ὅτι ἡ ἀποχώρησις τῶν στρατευμάτων καὶ τοῦ ὑλικοῦ ἐν μέρει πραγματοποιηθῆ καὶ ὑπάρχουσιν ἱκανοποιητικαὶ ἐγγυήσεις δια τήν πλήρη αὐτῆς ἐκτέλεσιν».

Οἱ εἰδικοί των ἀπεσταλμένοι ἀπετέλουν ἐπιτροπὴν ὑπὸ τήν προεδρίαν τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Κομποῦ, ἔχοντος ὡς βοηθὸν τὸν Ροκφέιγ. Ἡ Κυβέρνησις Λάμπρου ἔπραξε πᾶν ὅ,τι ἀπέκειτο εἰς αὐτὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὄρων τῶν Συμμάχων. Δυστυχῶς ὅμως ὁ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κομποῦ καὶ τὸν Ροκφέιγ ἔλεγχος εὗρισκε διαρκῶς νέας αἰτίας ἐπεισοδίων μετὰ τὴν Κυβέρνησιν, ὡς ἀφορμὰς ὑπονοιῶν κατ' αὐτῆς. Τὴν 12)25 Ἰανουαρίου ὁ Δεμιδωφ τηλεγραφῶν εἰς Πετρούπολιν (Ρωσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος 1922, ἀριθμὸς τηλεγραφήματος 34) περὶ τοῦ προγράμματος τῆς ὑπὸ τὸν Κομποῦ ἐπιτροπῆς, σημειῶν δια τὸν Ροκφέιγ ὅτι «παρὰ τὴν ἀνάκλησίν του μένει ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλλάδα», ἐπιλέγει:

«Ἐν συνόψει μολοντί τὸ πρόγραμμα τῆς ἐπιτροπῆς προφανῶς ἐπιβάλλεται ἀπὸ ἐπιβλητικὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας, εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι ἐμπνέεται ἀπὸ λιαν ἀνησυχητικὸν πνεῦμα ἀδιαλλαξίας, ὅπερ ἐπιτρέπει πολυαριθμούς καταχρήσεις καὶ ἐπεισόδια... Οἱ Ἄγγλοι δὲν ἀποκρύπτουσι τὴν δυσαρέσκειάν των δια τοιαῦτα μέτρα.»

Ὁ κόμης Μποσδάρι πρέσβυς τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀθήναις εἰς τὸ ἔργον του: «περὶ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων καὶ τοῦ μεγάλου πολέμου» λέγει: «ὁ στρατηγὸς Κομποῦ ἔλεγε διαρκῶς ὅτι ὁ ἀποκλεισμός θὰ ἐξακολουθήσῃ, ὅσον θέλει ὁ στρατηγὸς Σαράιγ καὶ διὰ τὴν ἐμποδίσῃ νὰ ἔλθῃ ἡ στιγμή τῆς ἄρσεως τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐδημιούργει νέας ἀξιώσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν περιείχοντο εἰς τὴν διακοίνωσιν τῶν Δυνάμεων».

Οὕτω ὁ ἀποκλεισμός ἤρχισε νὰ φέρει τὰ φοβερὰ ἀποτελέσματά του. Ἡ ἔλλειψις τροφῆς προεκάλει ἐπιδημίας. Γέροντες καὶ παιδιά ὑπέκυπτον εἰς μέγαν ἀριθμὸν, ἰδίως βρέφη, τὰ ὁποῖα αἱ μητέρες των δὲν ἠδύναντο νὰ θηλάσωσι. (Κοσμὲν «Ἡ Ἀντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς» τόμος 2ος).

Ἄφ' ἑτέρου, ὁ ἀποκλεισμός προεκάλει ἐπικίνδυνον ἀνεργίαν, καὶ ἡ καθημερινὴ μερὶς τοῦ ἄρτου, ὅστις ἄλλως τε ἦτο τῆς χειρίστης ποιότητος, κατῆλθεν εἰς 60 δράμια. Τὰ μαγαζεῖα ἐκενοῦντο καὶ ἀπὸ πελάτας καὶ ἀπὸ ἐμπορεύματα. Οἱ ζῶντες ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ἐργασίαν των, ἔπεσαν εἰς μεγάλην ἀθλιότητα. Ἐτρέφοντο μετὰ σῦκα, σταφίδας καὶ χαρούπια. (Κοσμὲν, ὡς ἄνω).

«Ὁ πληθυσμὸς ἐτρέφετο μετὰ σῦκα, σταφίδας καὶ κουκκιά. Τὰ ἀποθέματα τρο-

φίμων εξητλήθησαν. Ἄλευρα ἦσαν ἀπολύτως δυσεύρετα. Οἱ κάτοικοι ἠναγκάσθησαν νὰ τραπῶσι πρὸς τροφὰς ἀνθυγιεινὰς αἴτινες προεκάλεσαν πολυαριθμούς δηλητηριάσεις. Ἡ ἐντερίτις κατέστη ἐνδημική, ἰδίως εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν καὶ εἰς τὴν Ζάκυνθον, οἱ μαῦροι οἱ κατέχοντες τὰς νήσους, κατέσχεσαν ὅλα τὰ ἀποθέματα, τὰ ὅποια δὲν ἦσαν πολλά. Ἡ νασιπλοία καὶ ἡ βιομηχανία ἐσταμάτησαν. Ἡ ἀνεργία καθίστατο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀπειλητικωτέρα. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ἀνεκουφίζετο ἡ ἀθλιότης μὲ δημοσία συσσίτια, ἀλλὰ εἰς τὰς νήσους τοῦτο ἦτο ἀδύνατον. Πράκτορες τῶν συμμάχων ὑπέσχοντο φορτία σίτου εἰς τοὺς πεινῶντας κατοίκους, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀλλ' οὗτοι ἐτήρησαν τὴν πίστιν των εἰς τὸν Βασιλέα. Ὁ κ. Βενιζέλος κατέστη μισητός. (Σὲρ Βαζιλ Θόμψων «Ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι»).

«Ἄφοῦ ἡ τροφὴ ἐσπάνιζεν οἱ κάτοικοι ἐτρέποντο εἰς τὴν ἀλιείαν. Ἄλλὰ ἐχρειάζετο κάποιον θάρρος εἰς τοὺς ἀλιεῖς νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν θάλασσαν. Διότι αἱ λέμβοι των συνελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν πλοίων ἢ καὶ ἐβυθίζοντο πυροβολούμεναι. Τοὺς ἔλεγον “διώξατε τὸν Βασιλέα σας καὶ σᾶς ἀφίνουμε ἡσύχους”» (Θόμψων, μνησθὲν ἔργον του).

«Αἱ ἠθικαὶ ζημίαι τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἦσαν ἀκόμη μεγαλύτεραι. Ἡ χώρα ἀπεμονώθη τελείως ἀπὸ τὸν ἐπίλοιπον κόσμον. Ὅλοι αἱ ταχυδρομικαὶ συγκοινωνίαι διεκόπησαν. Ἡ ἰδιωτικὴ ἀλληλογραφία, ἰδίως ἡ προερχομένη ἀπὸ οὐδετέρας χώρας ὅταν δὲν ἐκρατεῖτο, ἢ δὲν κατεστρέφετο, ἐπεστρέφετο εἰς τοὺς ἀποστολεῖς... Ἡ ἐπίσημος ἀλληλογραφία ὑφίστατο τὰ ἴδια. Ἐγγραφα καὶ τηλεγραφήματα τῶν πρέσβων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κατεστρέφοντο ἢ ἐκρατοῦντο ἐπ' ἀόριστον χρόνον» (Θόμψων, προμνησθὲν ἔργον του).

«Νέον πεδῖον ἐνεργείας ἠνοίγετο εἰς τὸν Ροκφέιγ. Κατακλυσμός συκοφαντικῶν εἰδήσεων ἐξεπέμπετο ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ Σαλαμῖνος ὅπου τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Ροκφέιγ, πρὸς τὰς ἐφημερίδας τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου, καὶ ἐδημοσιεύοντο παρ' αὐτῶν». (Θόμψων, προμνησθὲν ἔργον του).

Εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῆ κανεὶς τὴν πλημμύραν τῶν ψευδῶν εἰδήσεων μὲ τὴν ὁποίαν κατεκλύζετο ὁ γαλλικὸς Τύπος, ἰδίως, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγγλικὸς ἐναντίον τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τοῦ πιστοῦ εἰς αὐτόν. Οὔτε κἂν ἐλαμβάνομεν γνῶσιν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ἑλλάδι τῶν περὶ ἡμῶν ψευδῶν εἰδήσεων. Διότι ὁ ἀποκλεισμός ἀπηγόρευσε τὴν εἴσοδον καὶ ξένων ἐφημερίδων. Καὶ ἂν ἀκόμη ποῦ καὶ ποῦ ἔφθανον ἦσαν παλαιαὶ κατὰ δέκα καὶ δέκα πέντε ἡμέρας. Διαψεύσεις τῶν εἰδήσεων τούτων δὲν ἐγίνοντο δεκταί. Κάποτε ὁ Βασιλεὺς ἠθέλησε νὰ διαψεύσῃ εἰδήσεις συκοφαντικὰς ἐναντίον του δημοσιευθείσας εἰς γαλλικὰς ἐφημερίδας καὶ ἔστειλε τὴν διάψευσιν πρὸς τὸν Γκυγιεμὲν μὲ τὴν παράκλησιν νὰ σταλῆ πρὸς δημοσίευσιν. «Ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν ὅτι ἡ λογοκρισία δὲν ἐπέτρεψε τὴν δημοσίευσίν της». (Ντριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Προφάσεις πρὸς διατήρησιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐδημιουργοῦντο καθ' ἑκά-

στην. Πότε ότι εκρύπτοντο όπλα «όσον άφορᾷ τὸ ἔλλειμμα τῶν παραδοθέντων όπλων» (Σ.Μ. έννοεῖ τῶν εἰς χεῖρας τῶν κατοίκων), άφοῦ κανεῖς δέν γνωρίζει τὸν άκριβῆ ἄριθμὸν τῶν ἐν Ἑλλάδι ὑπαρχόντων όπλων, θεωρῶ τοὺς ἰσχυρισμοὺς μας εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ὡς άνοήτους». (Τηλεγρ. Δεμίδωφ 3)16 Φεβρ. 1917 Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος 1922). Πότε ὅτι οἱ ἐπίστρατοι ἠπειλοῦν τοὺς ἐν Ἀθήναις βενιζελικούς:

«Χθὲς ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐδήλωσεν εἰς τὸν πρωθυπουργὸν ὅτι: ἂν γίνῃ ἐνόχλησις εἰς τοὺς βενιζελικούς, ὁ Γάλλος Ναύαρχος ΔΕΝ ΘΑ ΔΙΣΤΑΣΗ ΝΑ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΗ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ» (Τηλ. Δεμίδωφ 3)16 Φεβρουαρ. ὡς ἄνω).

Καὶ πράγματι ἠπειλήθη τότε βομβαρδισμὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐκ τοῦ προεκτεθέντος λόγου, δηλ. φήμης ὅτι δύνανται νὰ ἐνοχληθῶσιν οἱ ἐν Ἀθήναις βενιζελικοί. Ὁ λόρδος Μπάλφουρ ἐπεφόρτισε τὸν σερ Φρ. Ἔλλιου νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τούτου. Συγχρόνως ὁμοῦ «παρεκάλεσε τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν νὰ δώσῃ διαταγὰς εἰς τὸν Γάλλον ναύαρχον ὅπως ἀποφύγῃ ἐντελῶς τοιοῦτον βομβαρδισμὸν χωρὶς νὰ προηγηθῆ συνεννόησις μεταξὺ τῶν Συμμάχων τούτου» (Τηλ. Ἰσβόλσκυ 4)17 Φ)αρίου 1917): «Ἐγὼ ὁ ἴδιος, λέγει ὁ Ἰσβόλσκυ, ὑπέμνησα εἰς τὸν Καμπόν, ὅτι εἶνε εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἐπιθυμητὸν ν' ἀποφευχθῆ ὁ βομβαρδισμὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις, ὡς ὁ τῆς Κοπεγχάγης ὑπὸ τῶν Ἀγγλων, θὰ ἔμενεν ὡς στίγμα εἰς ἐκείνους οἵτινες θὰ τὸν διέπραττον» (ἄνω τηλεγρ. Ἰσβόλσκυ).

«Πανικός εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν 4)17 Φεβρουαρίου (1917): Διεδόθη ὅτι πρόκειται νὰ ἀποβιβασθοῦν οἱ βενιζελικοί ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ γαλλικοῦ στόλου. Οἱ βασιλικοί ἐξεγείρονται ἄθροοι. Ἡ Ἐνοπλιοι. Ὁ τρόμος διαχύνεται εἰς τὰς ὁδοὺς, ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς 18ης Νοεμβρίου. Ὁ ναύαρχος Γκωσσέ, ἀπειλεῖ ν' ἀρχίσῃ βομβαρδισμὸν. Ὁ Μπάλφουρ διαμαρτύρεται. Βομβαρδισμὸς τῶν Ἀθηνῶν θὰ εἶχεν ἀπήχησιν, ἡ ὁποία δέον ν' ἀποφευχθῆ. Δίδεται ἡ ἐξήγησις ὅτι δέν θὰ γίνῃ βομβαρδισμὸς παρὰ μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ. Ἡ εὐχαριστήσωμεν τοὺς θεοὺς! καὶ τὴν Παλλάδα Ἀθηναῖ! ὅτι δέν ἔφθασαν εἰς τὴν ἐσχάτην αὐτὴν ἀνάγκην». (Ντριώ, «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος). Ἐκτὸς τῶν Ἰταλῶν καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ἀντιπρόσωποι ἐν Ἑλλάδι, τοῦ Ἑλλίου συμπεριλαμβανομένου... ἔχουν ἀγανακτήσει κατὰ τοῦ Σαράϊγ. Ἀποφεύγοντος νὰ ἐκτεθῶσιν, ἀντιδρῶσιν φανερῶς πρὸς τοὺς Συμμάχους μας. Ἀγωνίζονται νὰ ἐκμηδενίσουν τοὺς κατὰ γενικὸν κανόνα ψευδεῖς ἰσχυρισμοὺς τῶν ἐν Ἑλλάδι Γάλλων πρακτόρων καὶ νὰ προλαμβάνωσιν ἄκρατήτους ἀποφάσεις, ὡς ὁ βομβαρδισμὸς τῶν Ἀθηνῶν, μνημείου τέχνης ἐμπνέοντος τὸν σεβασμὸν, καὶ πόλεως ἀνοικτῆς, ὅστις βομβαρδισμὸς θὰ ἐκηλίδωνε μὲ στίγμα ἀνεξάλειπτον τὰς σημαίας τῶν Συμμάχων. (Τηλ. Δεμίδωφ 9)22 Φεβρ. 1917. «Ρωσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος 1922).

«Ὁ Μπоссάρι οὐδόλως πιστεῖ εἰς ἐνδεχόμενον ἐξεγέρσεως κατὰ τῶν βενιζελικῶν» (Τηλ. Δεμίδωφ 3)16 Φεβρ. (Ρωσ. Διπλωματικὴ Βίβλος) 1922).

«Ὁ Μπоссάρι ἐθεώρησε καθήκον του νὰ μὴ συνεργασθῆ μὲ τοὺς συναδέλ-

φους του πρέσβεις εἰς νέαν νόταν πρὸς ἐπίδοσιν εἰς Ἀθήνας, διότι παρ' ὄλον τὸν ἐρεθισμὸν τῶν πνευμάτων ἐν Ἑλλάδι, θεωρεῖ ΟΤΙ ΑΥΤΗ ΕΚΤΕΛΕΙ ΕΝΤΙΜΩΣ ΤΑΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ. Ὁ Σουνίνο ἀνακοινῶν μοι τοῦτο, μοι ἐδήλωσεν ὅτι πρὸ παντὸς ΟΦΕΙΛΟΜΕΝ ΝΑ ΠΡΟΛΑΒΩΜΕΝ ΤΟΥΣ ΘΑΝΑΤΟΥΣ ΕΞ ΑΣΙΤΙΑΣ, διότι τοιαῦτα συμβάντα ὡς ἐπίσης και εἰς βομβαρδισμὸς τῶν Ἀθηνῶν, θὰ ἐξήγειρον ἐναντίον μας τὴν κοινήν γνώμην τῆς Ἀμερικῆς και θὰ ἠνάγκαζον τὸν Οὐίλσον νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἡ εὐμένειά του μᾶς εἶνε ἰδιαιτέρως πολῦτιμος». (Τηλ. 4)17 Φεβρ. τοῦ ἐν Ρώμῃ πρέσβεως τῆς Ρωσσίας πρὸς Πετρούπολιν. «Ρωσσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος» 1922).

Ὁ αὐτὸς πρέσβυς τῆς Ρωσσίας ἐν Ρώμῃ ἀγγέλλει εἰς Πετρούπολιν τὴν 6)19 Φεβρ. 1917 ὅτι αἱ συμβουλαὶ μετριοπαθείας αἱ δοθεῖσαι εἰς Παρισίους ἀπὸ τὴν ρωσσικὴν και ἰταλικὴν κυβέρνησιν, ὅπως χαλαρωθῆ ὁ ἀποκλεισμός, ἀπέτυχον ἐνεκα τῆς ἀνησυχητικῆς ἐπιδράσεως τοῦ Σαράιγ, ὅστις ἐπεθύμει ρῆξιν μὲ τὴν βασιλικὴν Ἑλλάδα. Καὶ μὴ λησμονῆτε, ἀναγνώσταί, ποῖος εἶνε πλησίον τοῦ Σαράιγ ἐν Θεσσαλονίκῃ, πολῦτιμος φίλος και σύμβουλος. Μόνον ἀργότερα, «ὅταν ὁ Σαράιγ θεωρῶν ὅτι ὁ ἐκ Κρήτης πολιτικός δὲν θὰ ἦτο ἀρκετὰ εὐγνώμων διὰ τὰς ὑπηρεσίας ποῦ τοῦ παρέσχε, βοηθήσας αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν ἐν Θεσσαλονίκῃ κατ' ἀρχάς, και κατόπιν ἐν Ἀθήναις», θὰ τὸν κατηγορήσῃ διὰ διπλοπροσωπίαν και κακὴν πίστιν». (Σὲρ Βαζιλ Θόμψων «Ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι») εἰς τὴν περίοδον ὅμως ποῦ ἀφηγοῦμεθα εἶνε ὁ «ἔμπιστος» τοῦ κ. Βενιζέλου. (Θόμψων, ὡς ἄνω).

Καὶ συνεχίζει ὁ ἐν Ρώμῃ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας τὴν 4)17 Φεβρουαρίου. Βασανίζοντες τοὺς Ἕλληνας διὰ τῆς πείνης ὄχι μόνον διαπράττομεν ἀνῆθικον πρᾶξιν, ἀλλὰ και τοὺς ἐξωθοῦμεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἐχθρῶν μας».

Ἀλλὰ ὁ Γκυγιεμέν, ὁ ἕτερος «ἔμπιστος φίλος» τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις τόσῃν ζημίαν ἐπροξένησεν εἰς τὴν γαλλικὴν ἐπιρροὴν ἐν Ἑλλάδι, ἐδήλου εἰς τὸν πρωθυπουργὸν Λάμπρον τὴν 3)16 Φεβρουαρίου 1917, ὅτι «ἐὰν ὁ ἀποκλεισμός ἐπροξένησε θανάτους, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἄνισον διανομὴν τῶν ἐφοδιασμῶν» (!!) (τηλ. Δεμίδωφ 3)16 Φεβρουαρίου 1917. «Ρωσσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος» 1922).

«Θὰ χρειασθοῦν τρεῖς ἐβδομάδες μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ διὰ νὰ τακτοποιηθῆ ὁ ἀνεφοδιασμός» (Ντριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος).

Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ ὀλίγα φορτία σίτου τὰ ὁποῖα ἐφθάνον εἰς Ἑλλάδα, ἐκρατοῦντο και ἀπεστέλλοντο εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ὁ κ. Βενιζέλος τὰ ἐχρησιμοποιοῖ ὅπως ἐξαγοράσῃ δι' αὐτῶν τὴν προσχώρησιν τῶν πεινασμένων περιοχῶν εἰς τὸ κίνημά του. Προσκρούων, ἐν τούτοις, σχεδὸν πάντοτε εἰς κατηγορηματικὰς ἀρνήσεις (Κοσμὲν «Ἡ Ἀντάντ και ἡ Ἑλλάς»).

Περὶ τὴν 2)15 Φεβρουαρίου, οἱ ἐν Ἀθήναις Γάλλοι ἀντιπρόσωποι παρεδέχθησαν ὅτι ὀλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς μὲ τὸ ὑλικόν του εἶχεν ἀποχωρήσει εἰς Πελοπόννησον. Ὡστε θὰ ἦρετο ὁ ἀποκλεισμός; Ὁχι! Παρετήρουν ὅτι δὲν ἦσαν εὐχарιστημένοι μὲ τὸν τρόπον ποῦ ἐξετέλει ἡ Ἑλλάς τὸ τελεσίγραφον. Οἱ σύν-

δεσμοί τῶν ἐπιστράτων, ἔλεγον, δὲν διελύθησαν πραγματικῶς παρὰ φαινομενικῶς μόνον. Ὑπάρχουν, ἔλεγον, ἀκόμη ὄπλα κρυμμένα. Προσέθετον ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες ἐτήρουν στάσιν ἐχθρικήν. Καὶ τέλος, ὅτι οἱ βενιζελικοὶ δὲν ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς, ἐντελῶς ἐν ἀσφαλείᾳ. Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο, ὡς ἐξεθέσαμεν, ὀλίγον ἔλειψε νὰ βομβαρδισθῇ ἡ Ἀθήνα.

Μετά τινας ἡμέρας ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, βλέπουσα τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα προεκάλεσεν ὁ ἀποκλεισμός εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ.

«Ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐπέδωσε πρὸ ὀλίγου ἐδῶ (Παρισίους) τὴν πρότασιν τοῦ Μπάλφουρ ὅπως ἐπειγόντως ἐνεργηθῇ ὁ ἀνεφοδιασμός εἰς τροφὰς τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν καὶ ὅπως γίνῃ σκέψις περὶ ὀλικῆς ἄρσεως τοῦ ἀποκλεισμοῦ... ὁ Μπριὰν ἀπήντησεν ὅτι ἡ Γαλλία δέχεται τὰ προσωρινὰ μέτρα τὰ προτεινόμενα ἀπὸ τὸν Μπάλφουρ, ἀλλ' ὅτι δὲν συγκατατίθεται εἰς χαλάρωσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ, διότι ἡ Ἑλλάς δὲν ἐξεπλήρωσεν ἀκόμη τὰς ὑποχρεώσεις της» (Τηλεγρ. Ἰσβόλσκυ 12)25 Φεβρ. «Ρωσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος» 1922).

Τόσον εἶχε δηλητηριάσει ὁ κ. Βενιζέλος τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Γαλλίᾳ! Δὲν τοῦ ἔλειψαν ἄλλως τε καὶ οἱ πρὸς τοῦτο βοηθοί! Πόσοι ἔμπιστοὶ του ἀπεσταλμένοι εἰς Παρισίους δὲν εἰργάζοντο πρὸς τοῦτο! Ὁ Μπριὰν συνησθάνετο ἀπὸ καιροῦ ὅτι οἱ ἐν Ἑλλάδι ἀντιπρόσωποί του εἶχον μεταβληθῇ εἰς ὄργανα τοῦ κ. Βενιζέλου ἀντὶ νὰ εἶνε ὄργανα τῆς Γαλλίας. Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσταί μας τὰς μομφὰς του πρὸς τὸν Γκυγιεμὲν τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου 1916, τὰς ὁποίας ἐξεθέσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον. Θὰ ἐκθέσωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον ἄρθρον πῶς προσεπάθησε ὅπως διὰ καλυτέρας ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσωπείας δώσῃ εἰς τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν τὴν ἐμπρέπουσαν εἰς αὐτὴν θέσιν, καὶ πῶς ἐματαιώθη ἡ προσπάθειά του διὰ συνεργασίας τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ διὰ τῆς δηλητηριάσεως τοῦ γαλλικοῦ Τύπου μὲ ψευδεῖς καὶ κακοβούλους εἰδήσεις.

Διὰ τοῦτο ἡ προσπάθεια τοῦ Μπάλφουρ πρὸς ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔτυχεν εὐμενοῦς ἀπηχίσεως ἐν Γαλλίᾳ. Ἐν τούτοις τὴν 3)16 Μαρτίου 1917 ἡ ἐν Ἀθήναις ἀγγλικὴ πρεσβεία ἀνήγγειλε τὴν ἄφιξιν 3.300 τόννων σίτου «ἀποκλειστικῶς προοριζομένου ὅπως προληφθῶσιν οἱ ἐκ πείνης θάνατοι».

Ἡ πείνα ὁμως ἐξηκολούθει. Τὴν 9)22 Μαρτίου ὁ «Ἐσπερινὸς Ταχυδρόμος» τοῦ Μιλάνου ἀνήγγειλεν ὅτι 4000 Ἴταλοι ἔφυγον ἐξ ἑλλάδος ἐλλείψει ἄρτου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοιοῦτου μέτρου ἐγένετο ἰσχυροτέρα. Τὸ τέλος Μαρτίου ἠκούσθησαν κατ' αὐτοῦ διαμαρτυρίαι ἐν τῇ ἀγγλικῇ Βουλῇ. Τοῖς ἐδόθη ἀπάντησις ὅτι λαμβάνονται μέτρα πρὸς μερικὸν ἀνεφοδιασμόν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὅτι ὁ ἀποκλεισμός θὰ διατηρηθῇ.

* * *

Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους ἀγῶνας τῶν λαῶν πολλοί, πολλαί, ἐγένοντο, καὶ φοβερὰ σκληρότητες. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν ἐσφάγησαν χιλιάδες Γάλλων ὑπὸ τῶν ἐξεγερθέντων κατὰ τοῦ καθεστῶτος Γάλλων. Κατὰ τὰς ἐμφυλίους ἐριδας τῆς Ἀγγλίας διεδραματίσθησαν τρομερὰ πράγματα. Ἀλλ' ἀπὸ Ἀγ-

γλους έπαναστατοῦντας κατὰ τῶν Ἑγγλων κρατούντων τὴν ἀρχήν. Ἡ σημερινὴ Ρωσσία παρουσίασε τὸ θέαμα ἀπεράντου σκληρότητος Ρώσσιων κατὰ Ρώσσιων πρὸς κατάληψιν τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κοινωνικῆς ὑπεροχῆς. Ἄλλὰ θέαμα ὡς τὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπιβάλλοντος διὰ ξένων δυνάμεων, ξένων στρατῶν καὶ στόλων, τὴν πείναν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν διὰ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ δεχθῆ τὴν ἐξουσίαν του, καὶ ὅταν τοῦτο ἀπέτυχε, μεταχειριζομένου τὰς ξένας λόγχας διὰ νὰ ἐπιβάλῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν πατρίδα του, εἶνε μοναδικὸν εἰς τὴν νεωτέραν τοῦλάχιστον ἱστορίαν.

Θὰ μᾶς εἴπῃ ἴσως ὁ κ. Βενιζέλος: Καὶ τί σημαίνουν ὅλα αὐτὰ ἐὰν κατώρθωσα νὰ ἐξαγάγω ἐκ τοῦ πολέμου μίαν Ἑλλάδα διπλὴν κατ' ἔκτασιν καὶ ἰσχυράν; Αὐτὸ εἶνε «ἡ ἀπάτη» καὶ θὰ τοῦ τὸ ἀποδείξωμεν ὅταν θὰ ἐξετάσωμεν τὰ περὶ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἐξήρχετο ἡ Ἑλλάς ἐκ τοῦ πολέμου ἠϋξημένη κατ' ἔκτασιν, ὅπερ δὲν συνέβη πράγματι, εἶχεν ὅμως συντριβῆ ἠθικῶς ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ταύτην τοῦ κ. Βενιζέλου μεταχειρισθέντος τὴν ξένην βίαν ὅπως ὑποτάξῃ τοὺς συμπολίτας του, ἔχασε τὴν ἐθνικὴν τῆς ὑπερηφάνειαν καὶ τὸν πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς σεβασμὸν. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ αἷμα τῆς ἡ ἕξις τοῦ μισθοφορεῖν εἰς τοὺς ξένους καὶ κατὰ τῶν ἰδίων συμπολιτῶν καὶ ἐμειώθη τὸ πρὸς τὴν πατρίδα ἀπόλυτον, ἀποκλειστικὸν αἶσθημα. Τοιαύτη δὲ ἠθικὴ κατάπτωσις κάθε ἄλλο δύναται παρὰ νὰ συντείνῃ εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ἑδαφικῶν ἀκόμη ἀποκτημάτων.

Τίς οἶδε πόσα χρόνια θὰ περάσουν διὰ νὰ συνέλθωμεν καὶ πάλιν οἱ Ἕλληνες!

ΑΡΘΡΟΝ 54ον

(20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΖΗΤΕΙ ΔΙΑ ΝΑ ΕΒΕΛΘΗ Η ΕΛΛΑΣ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ, ΤΗΝ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΙΝ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΤΗΣ.

Διὰ νὰ ἐννοηθοῦν καλύτερα αἱ τελευταῖαι πράξεις τοῦ ἑλληνικοῦ δράματος τοῦ 1917 πρέπει νὰ τὰς τοποθετήσωμεν εἰς τὸ γενικὸν περιβάλλον τοῦ ὅλου εὐρωπαϊκοῦ πολεμικοῦ δράματος, νὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὰ κύρια αὐτοῦ σημεῖα ἐξ ὧσων ἀνεφέραμεν εἰς τὰ προηγθέντα ἄρθρα μας καὶ νὰ συμπληρώσωμεν αὐτὰ.

Ἡ περίοδος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου τὸ 1914 μέχρι τῆς παραμονῆς τῆς ἀποβιβάσεως τῶν Ἑγγλογάλλων τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 εἰς Θεσσαλονίκην, δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ἀπὸ βαλκανικῆς ἀπόψεως ὡς ἐρωτοτροπία τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, πρὸς ἐξοδὸν τῆς ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, φθάσασαν μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀποφασίσωσιν οἱ Σύμμαχοι νὰ τῆς δωρήσωσι τὴν σερβικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Καβάλλαν καὶ

ένδοχώραν της, χωρίς έννοείται νὰ ζητήσωσι καὶ τὴν συγκατάθεσιν τῶν ἐνδιαφερομένων χωρῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀνεστάτωσε κυριολεκτικῶς καὶ τὴν μαχομένην Σερβίαν καὶ τὴν οὐδετέραν Ἑλλάδα. Μάλιστα εἰς τὰς τελευταίας ταύτας προσφορὰς προσετέθη καὶ ἡ ἀνακοίνωσις εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὅτι καὶ αἱ εἰς τὴν Ἑλλάδα γεννησόμεναι ἐνδεχομένως παραχωρήσεις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ θὰ μετρηθῶσι μὲ τὸ μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐνδοχώρας τῆς Καβάλλας, ἣτις θὰ ἐξεχωρίζετο ὑπὸ τῶν Συμμάχων εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Εἰς τὴν ἐρωτοτροπίαν ταύτην τῶν Συμμάχων εἰς τὴν Βουλγαρίαν εἶχε προστεθῆ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, ὅστις λησμονήσας ὅτι οἱ Βούλγαροι ἦσαν «προαιώνιος ἐχθρὸς» καὶ ἀναπολήσας ὅτι καὶ τὸ 1912-1913 οὐδεμίαν ἠσθάνετο δυσκολίαν καὶ ἀπέχθειαν νὰ τοὺς ἀφήσῃ ὀλόκληρον τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὸ βόρειον μέρος τῆς Κεντρικῆς μέχρις 14 χιλιομέτρων πρὸς Β. τῆς Θεσσαλονίκης, προέτεινεν αὐθορμήτως εἰς τὸν Βασιλέα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915 τὴν προσφορὰν τῆς Καβάλλας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπως αὕτη συμμαχήσῃ μετὰ τῆς Ἀντάντ. Ἀλλὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 ἡ Βουλγαρία ἐπιστρατευθεῖσα ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, καὶ τότε γίνεται τὸ «ἄπιστον κράτος τοῦ Φερδινάνδου» διὰ τοὺς Συμμάχους, μὴ ἀπολέσαντας ὅμως καὶ ἐντελῶς κάποιαν ἐλπίδα νὰ τὴν ἐπαναγγιστρεύσουν πρὸς τὸ μέρος των, διὰ δὲ τὸν κ. Βενιζέλον ἐπαναγίνεται «ὁ προαιώνιος ἐχθρὸς».

Τότε ὁ κ. Βενιζέλος, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς καὶ ἐν κρυφίᾳ συνεννοήσει μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβειων τῆς Ἀντάντ, ιδίως τοῦ Γκυγιεμέν, προεκάλεσε τὴν ἀπόβασιν τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Θεσσαλονίκην. Ταῦτα εἰς μικρὸν ἀριθμὸν καὶ ἄνευ ἐπαρκοῦς ὀργανώσεως, οὔτε τοὺς Σέρβους ἠδυνήθησαν νὰ βοηθήσωσι, οὔτε τοὺς Ἕλληνας ἠδυνήθησαν νὰ παρασύρωσιν εἰς τὸν πόλεμον. Ἐγκατέστησαν ὅμως εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ὠχυρώθησαν ἐκεῖ. Τότε ὅμως ἐγεννήθη διένεξις μεταξὺ τῶν Ἄγγλων καὶ Γάλλων (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1915) διότι ἡ μὲν Ἀγγλία ἐπέμενε εἰς τὴν διακοπὴν τῆς μακεδονικῆς ἐκστρατείας τῶν Συμμάχων, καὶ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν ἐκ Θεσσαλονίκης, ἀφοῦ οὐδεμίαν πλέον ἠδύνατο νὰ προσφέρωσι βοήθειαν εἰς τοὺς Σέρβους, ἡ δὲ Γαλλία εἰς τὴν συνέχισιν αὐτῆς καὶ τὴν δημιουργίαν ἐκεῖ νέου πολεμικοῦ μετώπου. Ἀκριβέστερον δὲ εἰπεῖν, ἐπέμενε ἐν Γαλλίᾳ ὁ τότε πρωθυπουργὸς αὐτῆς Μπριάν. Διότι ἕτεροι πολιτικοὶ ἄνδρες Γάλλοι, ιδίως ὁ Κλεμανσώ, κατεφέροντο κατὰ τῆς συνεχίσεως τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἣτις θὰ ἀπήτει ὅπωςδῆποτε ἐξασθῆνησιν τοῦ Δυτικοῦ μετώπου, ὅπου, κατ' αὐτούς, θὰ ἐκρίνετο ἡ τύχη τοῦ πολέμου, ὅπερ καὶ πράγματι συνέβη. Πρὸς τὴν τοιαύτην δὲ γνώμην συνετάσσοντο καὶ οἱ ἐν Γαλλίᾳ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ. Ὁ Μπριάν ὅμως κατῴρθωσε νὰ ἐπιβληθῆ καὶ ἀπεφασίσθῃ ἡ συνέχισις τῆς ἐκστρατείας ταύτης χωρὶς νὰ ἀρθῶσιν ἐντελῶς οἱ διασταγμοὶ τῶν Ἄγγλων οὔτε ἡ πρὸς ταύτην ἀντιπολίτευσις τοῦ Κλεμανσώ.

Ἐπέδρασαν δὲ εἰς τοῦτο ἐπὶ τοῦ Μπριάν καὶ αἱ ἐπίμονοι συστάσεις τοῦ κ. Βενιζέλου, τότε ἀρχηγοῦ τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ εἰς ρῆξιν μὲ τὸν Βασιλέα.

Ἐνθουμοῦνται δὲ οἱ ἀναγνώσται μας τὰ κείμενα τῶν τηλεγραφημάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύσαμεν, ἀποδεικνύοντα τὰς τοιαύτας διὰ τοῦ Γκυγιεμὲν μεταφερομένας ἐπικλήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅπως μὴ ἀποσυρθῶσι τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα ἐκ Θεσσαλονίκης (Δεκέμβριος 1915), καὶ τὰς ὑποσχέσεις του ὅτι θὰ παρέσυρε καὶ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν πόλεμον. Καὶ τοὺς μὲν σκοποὺς τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀποβλέποντας εἰς διατήρησιν τῆς ξενικῆς κατοχῆς, ὅπως δι' αὐτῆς ἐπιβληθῆ ἡ ἐξουσία του εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐξεθέσαμεν ἤδη καταλεπτῶς, ὥστε νὰ μὴ εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπ' αὐτῶν. Ἐπίσης δὲ ἐξεθέσαμεν καὶ τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα αὐτῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Οὕτω ἀπεφασίσθη, ὡς εἶπομεν, ἡ συνέχισις τῆς ἐκστρατείας Θεσσαλονίκης. Ἄλλὰ πρὸς συνέχισιν αὐτῆς ἐχρειάζοντο στρατιωτικαὶ δυνάμεις. Τοιαύτας δὲ δὲν ἠννόουν νὰ ἀποσπάσουν οἱ Σύμμαχοι ἐκ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου. Ἄπεστῆλοντο ὅθεν βραδέως καὶ κατὰ μικρὰς ομάδας εἴτε ὑπολείμματα τοῦ ἐκ Δαρδανελλίων ἀποχωρήσαντος συμμαχικοῦ στρατοῦ, εἴτε ἀποικιακὰ στρατεύματα, ἅπαντα μὲ ἀπολύτως ἀνεπαρκῆ ἀνεφοδιασμόν, ὥστε ἡ ἐλπίς περὶ συγκροτήσεως συμμαχικοῦ σοβαροῦ μετώπου ἐν Βαλκανικῇ ἐκλονίζετο ἰσχυρῶς. Ἐκλονίζετο δὲ ἰσχυρῶς καὶ ἡ πολιτικὴ θέσις τοῦ Μπριάν, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει τὴν εὐθύνην τῆς δημιουργίας τοῦ τοιοῦτου μετώπου.

Δὲν ἀπέμεινε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἀναπληρωθῆ ἡ ἐλλείπουσα δύναμις διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ δὲν ἦτο τοιαύτη ὥστε μετὰ τῶν ὀλίγων ἐν Μακεδονίᾳ συμμαχικῶν στρατευμάτων ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἰσχυρὸν στρατὸν Γερμανῶν-Αὐστριακῶν – Βουλγάρων, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ προσετίθεντο καὶ οἱ Τοῦρκοι πλέον, ἡ Ἑλλάς δὲν ἤθελε πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος, ἀναμένουσα καλυτέρας εὐκαιρίας.

Ἡ τοιαύτη στάσις τῆς Ἑλλάδος παρεστάθη ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον ὡς προδοτικὴ πρὸς τὴν Ἄντάντ, καὶ διὰ τῶν ἐν πλήρει συνεννοήσει μετ' αὐτοῦ ἀντιπροσώπων καὶ πρακτόρων τῆς Γαλλίας κατὰ τοῦ Βασιλέως ὡς τελείως ὀργάνου τῆς Γερμανίας.

Ἡ τοιαύτη στάσις τοῦ κ. Βενιζέλου συνδυαζομένη μὲ τὴν ὕπαρξιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἑλλάδος ξένου στρατοῦ μεταβαλόντος τὸ ἔδαφος τῆς εἰς πεδῖον μάχης, καὶ μὲ ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ τούτου πρόσωπον ἀπασχολούμενον μᾶλλον μὲ τὰς ἐσωτερικὰς πολιτικὰς τῆς Ἑλλάδος διενέξεις, παρὰ μὲ τὸν κατὰ τῶν Βουλγάρων πόλεμον, ἐπέφερον τὰς δεινὰς παρεξηγήσεις τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν κακομεταχείρισιν αὐτῆς, κατὰ τὸ 1915 καὶ 1916. Ἐξεθέσαμεν εἰς μακρὰν σειρὰν ἄρθρων τὰς λεπτομερείας τῶν ζητημάτων τούτων ὡς καὶ τὸν ὀλέθριον ρόλον τὸν ὁποῖον ἔπαιξεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς αὐτά.

Τὸν Αὐγουστον τοῦ 1916 ἐξῆλθεν ἡ Ρουμανία τῆς οὐδετερότητος, ἀφοῦ πρῶτον ἐξησφάλισε διὰ συνθήκης λεπτομερῶς τὰ ὠφελήματα αὐτῆς ἐκ τοῦ πολέμου, ὡς καὶ τὴν ΔΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ πραγματοποιήσιν αὐτῶν πρὸ τῆς συνάψεως τῆς εἰρήνης. Ἡ Ἑλλάς τότε, μολονότι πολλαπλῶς κακοποιηθεῖσα ὑπὸ τῶν Συμμάχων, συνέχισεν ἐντονώτερον

τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς ἔξοδόν τῆς ἐκ τῆς οὐδετερότητος, τὰς ἀρξαμένας ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη. Ἐξηκολούθησε δὲ αὐτὰς καὶ μετὰ τὴν κυβέρνησιν Καλογεροπούλου. Ἦθελεν ὅμως ὁ Βασιλεὺς, προκειμένου νὰ εἰσαγάγῃ τὴν χώραν εἰς ἓνα φοβερὸν πόλεμον, νὰ ἐξασφαλίσῃ τοῦλάχιστον μερικὰ ἀνταλλάγματα, κυρίως τὴν προπαρασκευὴν τοῦ στρατοῦ. (*) Εὐρέθη τότε ἀντιμέτωπος

(*) Ὁ κ. Ἄλ. Καραπάνος, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, ἀπέστειλε πρὸς τὰς ἐφημερίδας τὴν κάτωθι ἐπιστολήν:

«Κύριε Διευθυντά,

»Ὁ κ. Μεταξᾶς ἐκθέτων τὰ τῶν ἐνεργειῶν πρὸς ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος, τῆς κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, τῆς ὁποίας μετείχον ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐσφαλμένως ἀποδίδει τὴν ματαιώσιν τῶν προσπαθειῶν τῆς ἐν λόγῳ κυβερνήσεως, εἰς ἄλλα αἷτια τῶν πραγματικῶν.

»Ὡς ἐκ τούτου αἰσθάνομαι ὑποχρέωσιν νὰ διαβεβαιώσω τὸν κ. Μεταξᾶν, ὅτι αἱ εἰρημέναι προσπάθειαι τῆς κυβερνήσεως Καλογεροπούλου προσέκοψαν εἰς τὴν ἀπόλυτον τελικῶς ἄρνησιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ὁ ὁποῖος ἀρχικῶς εἶχεν ἐγκρίνει τὰς ἐνεργείας τῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ὅταν εἶδεν ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ καταλήξωμεν εἰς θετικὸν ἀποτέλεσμα, προεκάλεσε τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως, δηλώσας ρητῶς ὅτι, λόγῳ τῆς ἐξελίξεως τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, εὐνοϊκῆς, κατὰ τὴν ἀντίληψίν του, διὰ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας, θεώρει ἐπιβεβλημένον νὰ διακοποῦν αἱ διεξαγόμεναι διαπραγματεύσεις μετὰ τὰς Δυνάμεις τῆς Συννενοήσεως.

»Καὶ διὰ τὸν λόγον τούτου ὁ Βασιλεὺς αὐτοβούλως ἐκράτησε τὴν τελικὴν εὐνοϊκὴν ἀπάντησιν διὰ τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο ν' ἀποστείλω εἰς τὸν ἐν Παρισίοις πρέσβυν μας κ. Ρωμᾶνον.

Μετὰ τιμῆς

ΑΛΕΞ. Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ»

Εἰς ταῦτα ἀπαντᾷ ὁ κ. Μεταξᾶς ὡς ἑξῆς:

Ἡ κυβέρνησις Λάμπρου μόλις ἀνεληθούσα εἰς τὴν ἀρχὴν ἀπετάθη εἰς τὰς Δυνάμεις τὴν 3)16 Ὀκτωβρίου 1916 καὶ παρεπονέθη ὅτι αἱ τελευταῖαι προτάσεις τῆς κυβερνήσεως Καλογεροπούλου πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἔμειναν ἄνευ ἀπαντήσεως. Εἰς τὴν δὴλωσιν ταύτην τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου, αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις (ἡ Ἀγγλία τὴν ἐθεώρησεν ὡς τελειῶς ἱκανοποιητικὴν) ἀπήντησαν τὴν 10)23 Ὀκτωβρίου διὰ κοινῆς διακοινώσεως εὐρισκομένης εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, περιεχούσης τὴν ἑξῆς φράσιν:

«Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις πλέον ἢ ἅπαξ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου προσεφέρθη νὰ ταχθῇ εἰς τὸ πλευρὸν μας. Ἀλλὰ ἐκάστοτε αἱ προσφοραὶ τῆς, ἰδίως ἡ τελευταία, συνωδεύοντο ὑπὸ ὄρων καθιστῶντων τὴν προσφορὰν τῆς ἀπαράδεκτον».

Προσθέτουσαν δὲ περαιτέρω ὅτι δὲν εἶχον ἀνάγκην τῆς Ἑλλάδος ΕΚΤΟΣ ΕΑΝ ΑΥΤΗ ΚΗΡΥΞΗ ΜΟΝΗ ΤΗΣ, ΑΝΕΥ ΟΥΔΕΝΟΣ ΟΡΟΥ, ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ. Ἐὰν ὁ κ. Καραπάνος δυσκολευέται νὰ ἀναδιφήσῃ τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, δύναται νὰ εὕρῃ τὴν ἀπάντησιν ταύτην Εἰς τὰς ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ, εἰς τὸ ἔργον τοῦ κ. Μ. Γ. Φ. Ἄμποτ «Ἑλλάς καὶ οἱ Σύμμαχοι 1914-1922», ἔκδοσις Μέθουεν καὶ Σία, Λονδίνον.

Ἀλλὰ τὴν πλήρη ἀπάντησιν εἰς τὴν προχθεσινὴν ἐπιστολήν τοῦ κ. Καραπάνου ἔχει δώσει ἀπὸ τῆς 7ης Ὀκτωβρίου 1916 ὁ τότε Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ κ. Καραπάνου, κ. Ν. Πολίτης διὰ τηλεγραφήματός του «τελειῶς ἐμπιστευτικοῦ» πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις πρέσβυν τῆς Ἑλλάδος κ. Ρωμᾶνον, τοῦ ὁποίου τηλεγραφήματος ἀνεφέρθησαν πολλακίς περικοπαὶ εἰς τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Μεταξᾶ καὶ τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον διαφωτίζουν πληρέστατα τὴν ὄλην κατάστασιν τότε καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἄλ. Καραπάνου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, νομίζει ὁ κ. Μεταξᾶς ἄξιον πλείστης προσοχῆς, καὶ ὀρθὸν ὅπως ἀναγνωσθῇ ὁλόκληρον τὸ κείμενον αὐτοῦ ἐπὶ λέξει, ἔχον ὡς ἑξῆς:

πρός τόν κ. Βενιζέλον ὅστις, κηρύξας καί τὸ κίνημα τῆς Θεσ)νίκης, προσέφερε πρὸς τοὺς Συμμάχους τὰ πάντα ἄνευ οὐδενὸς ὄρου. Καί φυσικὰ ὁ τελευταῖος οὗτος εἶχε τὴν προτίμησιν, τόσῳ μᾶλλον ὅσον ὑπέσχετο ὅτι τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης θὰ παρέσυρεν καί ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καί θὰ ἐδημιούργει

«Ἀθῆναι 7 Ὀκτωβρίου 1916. Ἀπολύτως ἐμπιστευτικόν. Νὰ ἀποκρυπτογραφηθῆ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν πρέσβυν (κ. Ρωμάνου δηλ.). Θεωρῶ καθήκον μου, πρὸς ὀδηγίαν σας, νὰ σᾶς κάμω μίαν συγκεκριμένον τῆς καταστάσεως. Τὰ ἐπίσημα τηλεγραφήματά μας σᾶς κατέστησαν γνωστὴν καί τὴν λίαν ἐνδεικτικὴν τάσιν (ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ Σ.Μ.) τῆς κυβερνήσεως (Καλογεροπούλου), καί τὴν ἐλπίδα τὴν ὅποιαν ἐστήριζεν αὕτη ἐπὶ ἀποφασιστικῆς λύσεως. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ ἐπιστευθῆ ἡ λύσις αὕτη, ἡ κυβέρνησις (Καλογεροπούλου, δηλ. ὁ κ. Καραπάνος), σᾶς ἀνέθεσε νὰ κάμετε τὸ διάβημα τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ τηλεγράφημά της τῆς 15)28 Σεπτεμβρίου. Ἡ προσωπικὴ γνώμη τοῦ κ. Μπριάν, τὴν ὅποιαν μᾶς ἀνεκοινώσατε διὰ τοῦ τηλεγραφήματός σας τῆς 17ης Σεπτεμβρίου, ἀντὶ τῆς ἐπισήμου ἀνακοινώσεως τὴν ὅποιαν ἐζητήσαμεν, ἐλήφθη παρ' ἡμῶν σοβαρώτατα ὑπ' ὄψιν καί ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ. Ἄλλ' ἡ διαδικασία (πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος) θεωρηθεῖσα λίαν ἐσπευσμένη, συνήντησε ζωηρὰν ἀντίθεσιν παρὰ διαφόροις, μέχρι καί μελῶν τῆς κυβερνήσεως. Μετὰ τοῦτο ἡ κυβέρνησις ἔδωσε τὴν Τετάρτην τὴν παραίτησίν της. Οἰαδήποτε καί ἂν εἶνε ἡ συγκρότησις τῆς διαδόχου κυβερνήσεως, ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΝΟΜΙΣΘΗ ΟΤΙ ΑΙ ΑΡΕΑΜΕΝΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΘΑ ΔΙΑΚΟΠΩΣΙ. Αἱ ἐπελθοῦσαι περιπλοκαί, ὀφείλονται, κατὰ τὴν γνώμην μου, κυρίως Εἰς ΤΗΝ ΧΑΩΔΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ, ἣτις, ἀφοῦ ἀνεκίνησε εἰς ἐντελῶς ἀκατάλληλον στιγμὴν τὸ ζήτημα τῆς συνθέσεως τοῦ ὑπουργείου, δὲν εὔρε τὸν τρόπον νὰ τὸ λύσῃ ἐγκαίρως».

(Σ.Μ. Ὑπευθυμίζεται εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ παρόντος, ὅτι κατὰ τὸ τηλεγράφημα Ἰσβόλσκυ τῆς 5)18 Σεπτεμβρίου, ὁ Μπριάν, προφανῶς πληροφορημένος ἐξ Ἀθηνῶν, τοῦ ἀνεκοινῶν ὅτι ἡ ἐν Παρισίοις ἐντύπωσις ἐκ τῆς κυβερνήσεως Καλογεροπούλου ἦτο ΑΞΙΟΘΡΗΝΗΤΟΣ, διότι ἀπετελεῖτο ἐκ Θεοτοκικῶν καὶ ἀντιβενιζελικῶν, «συνεπῶς, ἐκ δεδηλωμένων ἐχθρῶν τῆς Ἀντάντ». Δὲν ἐξαιρεῖται οὕτε ὁ κ. Καραπάνος!).

Καὶ συνεχίζει ὁ κ. Πολίτης:

«Ὄφειλῶ νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι ἔκαμα τὸ πᾶν διὰ νὰ διευκολύνω τὸ ἔργον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀντάντ. Δις ὑπέδειξα εἰς τὸν ἀρχαιότερον αὐτῶν ὅτι ὁ κ. Καλογερόπουλος ἦτο ἔτοιμος νὰ παραιτηθῆ ἂν δὲν εἶχε τὴν συμπάθειαν τῆς Ἀντάντ. Ἡ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΗ ΤΗΝ ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΝ ΕΚΕΙΝΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΣΥΝΑΔΕΛΦΩΝ ΤΟΥ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΑΠΕΤΕΛΕΙ ΕΜΠΟΔΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΘΥΜΗΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΙΝ. Ἄλλ' ὁ Σερ Φρ. Ἐλλιοτ τὴν πρώτην φοράν μοῦ ἀπήντησεν ὅτι δὲν εἶχεν ὀδηγίας, τὴν δὲ δευτέραν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ρώσσου συναδέλφου του, ὅτι προτιμότερον νὰ περιμένωμεν. Ματαίως, ἐπίσης ἐπέμεινα ὅπως Αἱ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ ΤΩΝ, ΕΥΑΡΕΣΤΗΘΟΥΝ ΝΑ ΔΩΣΟΥΝ ΤΟ ΤΑΧΥΤΕΡΟΝ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΜΑΣ ΤΗΣ 6)19 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, (δηλ. διὰ τοῦ κ. Καραπάνου), ἀφίνων νὰ ὑπονοηθῆ ὅτι ΕΑΝ Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΗΤΟ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ 3ην ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΝ ΤΗΣ ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΕΩΣ ΜΑΣ, ἀσφαλῶς θὰ ἐπέφερον ὀριστικὴν συμφωνίαν ὡς πρὸς τὴν ἔξοδόν μας ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς ὠρισμένην ἡμερομηνίαν.

»Αἱ περιπλοκαί τῆς διαδικασίας (ἔννοεῖ δηλ. τὴν διαδικασίαν πρὸς ἔξοδον τῆς οὐδετερότητος κατὰ τὸν Μπριάν) κακῶς ἀποκρύπτουσαι τὰς μεταξὺ τῶν Δυνάμεων ἀντιθέσεις ἀπόψεων ἐν σχέσει μὲ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος, ΕΒΡΑΔΥΝΟΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΔΕ ΠΑΣΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ ΤΩΝ. Ἐφ' ὅσον μοῦ εἶνε δυνατὸν νὰ διακρίνω τὰς ἀληθεῖς διαθέσεις τῶν διευθυνόντων κύκλων (τῆς Ἑλλάδος δηλ.), πιστεύω ὅτι μὲ ἀποδοχὴν (δηλ. ἀπὸ τὴν Ἀντάντ) τῆς 3ης παραγράφου τῆς διακοινώσεώς μας τῆς 6)19 Σεπτεμβρίου, ΘΑ ΑΠΕΦΑΣΙΖΕΤΟ Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΣ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΠΟΛΕΜΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ, ἐντὸς βραχείας προθεσμίας, ὀρισθησομένης διὰ κοινῆς συμφωνίας, ἂν καθίστατο βέβαιον, ὅτι ὁ στρατός μας, ἀπαξ ἐπιστρατευθεὶς, θὰ ἐνήργει ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Βασιλέως ὡς ἐν ὅλῳ, καί ὅτι αἱ Δυνάμεις δὲν θὰ ἐπέδιδον νὰ τὸν χρησιμοποιήσουσιν

στρατὸν ἐξ ἔθελοντῶν, ἀρκετῶν σωμάτων στρατοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μπριὰν δὲν ἀπήντησε κἄν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Καλογεροπούλου, ὑποδείξας ἰδιαιτέρως καὶ ἀνεπισημῶς ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔπρεπε νὰ κηρύξη τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἄνευ οὐδεμιᾶς συνεννοήσεως μετὰ τῶν Συμμάχων οὔτε καθορι-

κατὰ μεμονωμένα τμήματα, ἐφ' ὅσον ταῦτα θὰ συνεκροτοῦντο. Βεβαίως δὲν δύναται τις σήμερον νὰ στηριχθῆ ἐπὶ τῆς ἀμέσου ὀργανώσεως ὄλων τῶν δυνάμεών μας, ἀλλὰ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παρ-
 ράσχωμεν εἰς ὀλίγας ἡμέρας, ὡς πρώτην μερίδα τὰ τρία πέμπτα τοῦ στρατοῦ μας.

Ἐπαρ' ὅλας τὰς ἐπιχειρηματικὰς βεβαιώσεις τῶν Συμμάχων, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ βοήθεια ταῖς εἶνε πλέον ἀνωφελής, εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σᾶς βεβαιώσω, ἐπὶ τῇ βάσει πληροφοριῶν παρασχεθεισῶν ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀκολουθῶν τῆς Ἀντάντ, ὅτι ἡ συνδρομὴ μας θὰ εἶνε ὄχι μόνον ὠφέλιμος, ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητος. Ὑφίσταται σήμερον εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον ἰσορροπία, τῶν ἀντιθέτων δυνάμεων, ἧτις κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τούτων τῶν πληροφορητῶν μου, θὰ ἀνετρέπετο εἰς βλάβην τῆς Ἀντάντ διὰ τῶν ἐλαχίστων ἐνισχύσεων τὰς ὁποίας τυχόν θὰ ἐλάβανεν ὁ ἔχθρος. Ἡ συνδρομὴ μας θὰ ἦτο εὐθὺς ἀμέσως πολὺτιμον πλεονέκτημα ἐν περιπτώσει ἀμύνης, καὶ θὰ ἐπέτρεπε, συμπληρουμένη ἀργότερα, νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ἀνάληψιν ἐπιθέσεως.

ἘΠΙ ΠΑΡΕΛΚΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΗΣ ANTANT, ὀφείλονται εἰς σφαιερὰν φιλαυτίαν ΚΑΙ Εἰς τὰς ANTIΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ ΑΙΤΙΝΕΣ ΤΑΣ ΔΙΑΙΡΟΥΣΙ. Ἐξηγοῦνται ἐπίσης καὶ ἀπὸ ἓνα σφαιερὸν ὑπολογισμὸν τὸν ὁποῖον κάμνει, ὡς φαίνεται ὁ Σαράϊγ, τελευταία συνομιλία τοῦ ὁποίου μὲ τὸν βουλευτὴν Ἀνδρέαν Ἔσοσ μου δίδει τὸ μέτρον τῆς πλάνης ἧτις ἐπεξετάθη ἐν Γαλλίᾳ. Νομίζουσι αὐτοῦ ὅτι ὁ στρατὸς ὁ ὁποῖος εὐρίσκειται ἐν συγκροτήσει ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, (δηλ. Θεσσαλονίκης), θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀδιαφορήσωσιν διὰ τὴν συνδρομὴν τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος. Τούναντιον ἢ πείρα ἢ τὸσάκις ἀποκτηθεῖσα ἐνταῦθα ὡς πρὸς τὰ σώματα ἔθελοντῶν, ἐπιτρέπει τὴν διαπίστωσιν ὅτι 100.000 ἔθελοντῶν δὲν ἀξίζουν ὅσον 50.000 ὀργανωμένου στρατοῦ. Ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις, ἡ ἐκ πείρας αὕτη ἀλήθεια εἶνε ἀξία τόσο μᾶλλον προσοχῆς, ὅσον ὁ ἔχθρος, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ πολεμηθῆ, ἀντλεῖ τὸ καλύτερον μέρος τῆς δυνάμεώς του ἐκ τῆς ἐξαιρετικῆς ὀργανώσεώς του, καὶ ἐπὶ πλέον διότι, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον ἡ προσωρινὴ κυβερνήσις (τῆς Θεσσαλονίκης δηλ.) θὰ χρειασθῆ διὰ νὰ ὀργανώσῃ τὸ πρῶτον σῶμα στρατοῦ της, ἡ ἐπίσημος Ἑλλάς θὰ ἠδύνατο, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Δυνάμεων, νὰ συμπληρώσῃ τὴν παρασκευὴν ὀλοκλήρου τοῦ στρατοῦ της. Καὶ αὕτη αὕτη ἡ προσωρινὴ κυβερνήσις θὰ ἀντιλαμβάνεται καλῶς τοῦτο.

ἘΑΝ Η ΟΡΘΗ ΛΟΓΙΚΗ ΕΥΡΙΣΚΗ ΑΚΟΜΗ ΘΕΣΙΝ Εἰς τὰς ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ, αὕτη θὰ ὠφελεῖ νὰ κάμῃ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προεκτεθέντων, ἐξ ἀρχῆς ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως ὅπως υἱοθετήσῃ λύσεις δυναμῆς νὰ ἐφαρμοσθῶσιν, καταλλήλους νὰ ἐξασφαλίσωσι, μαζὺ μὲ τὰ συμφέροντά της, τὰ κινδυνεύοντα πεπρωμένα τῆς χώρας μας, τῆς ὁποίας τὸ μέλλον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως δὲν δύναται νὰ τῆς εἶνε ἀδιάφορον. Ν. Πολίτης».

Τὸ ἔγγραφο τοῦτο συντάχθη καὶ ἀπεστάλη καθ' ἣν στιγμὴν ἡ κυβερνήσις Καλογεροπούλου καὶ ὁ κ. Α. Καραπάνος εἶχον παραιτηθῆ, ἡ δὲ νέα κυβερνήσις Λάμπρου δὲν εἶχεν ἀκόμη σχηματισθῆ, ἐπομένως καθ' ἣν στιγμὴν ὁ γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐλευθέρος ἀπὸ παντὸς ὑπηρεσιακοῦ ἐπιρροασμοῦ, ἐξέφραζε καὶ τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ τὰς γενομένας προτάσεις τῆς κυβερνήσεως Καλογεροπούλου καὶ τοῦ κ. Ἄλ. Καραπάνου, τὰς ὁποίας ἐγνώριζε κάλλιον παντὸς ἄλλου ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ τὰς αἰτίας τῆς μὴ πρὸς αὐτοὺς ἀπαντήσεως ἐκ μέρους τῆς Ἀντάντ καὶ τοὺς πραγματικοὺς λόγους τῆς παραιτήσεώς των, καὶ τὰς προσωπικὰς αὐτοῦ ἀντιλήψεις ἀξίας πάσης προσοχῆς καὶ αἰτινες, ὡς γνωστὸν, ἦσαν συμπαθέσταται πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῶν Συμμάχων.

Καὶ μετὰ τὰς ἀπαντήσεις τοῦ Μπριὰν τῆς 10)23 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1916 καὶ τοῦ κ. Ν. Πολίτη τῆς 7)20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1916 πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ἄλ. Καραπάνου τῆς 14 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934, ὁ κ. Ι. Μεταξᾶς κρίνει περιττὸν νὰ προσθέσῃ τίποτε περισσώτερον, θεωρῶν τὸ καθ' ἑαυτὸν, τὸ παραμπεσὸν ζήτημα ὡς τελειῶς διαλευκανθῆν καὶ τερατισθῆν.

σμοῦ οἰοῦδήποτε ὄρου. Ἐδημοσιεύσαμεν ὁλόκληρον τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Πολίτη πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον, τὸ ἀποσταλὲν εὐθὺς μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, τὸ περιγράφον σαφέστατα τὰ ἀστοχήματα τῆς πολιτικῆς τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι, καὶ τὸ ὁμιλοῦν ἐπίσης σαφῶς διὰ τὰς μεταξὺ Συμμάχων διαφορὰς ἀπόψεων, αἵτινες παρεκώλουν τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος.

Ὁ Μπριὰν εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἐντέχνως καὶ ὑπόυλως δημιουργηθείσης κοινῆς γνώμης ἐν Γαλλίᾳ, σφοδρῶς ἐναντίον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καταφερομένης, κατὰ τοῦ ὁποῖου ἐδημοσιεύοντο αἱ χειρότεροι συκοφανταίαι καὶ ψευδεῖς εἰδήσεις. Ἀφ' ἑτέρου ἐγνώριζε καλῶς ὅτι πραγματικῆ συνδρομῆ ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος μόνον διὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ἡδύνατο νὰ δοθῆ, ὡς πραγματικῶς συγκεντροῦντος τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Διεγίνωσκε δὲ ἐπὶ πλέον ὅτι οἱ ἐν Ἑλλάδι ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας εἶχον ἀποτύχει τελείως καὶ ζημιώσει τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας, μεταβληθέντες εἰς ὄργανα τῶν σκοπῶν τοῦ κ. Βενιζέλου. Δὲν εἶχεν ὅμως τὸ θάρρος νὰ τοὺς ἀντικαταστήσῃ. Ἐφοβεῖτο τὴν καταφορὰν τῆς γαλλικῆς κοινῆς γνώμης ἐναντίον του. Περιορίσθη ὅθεν μόνον εἰς τὰς βαρεῖας μομφάς, τὰς ὁποίας ἐξέφερε πρὸς τὸν Γκυγιεμὲν ἐν τῷ ἀπὸ 11-24 Σεπτεμβρίου 1916 τηλεγραφημάτι του, τὸ ὁποῖον ἀνεδημοσιεύσαμεν ἤδη, καὶ ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μας καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ τὸν κατηγορεῖ ὅτι «ΥΠΕΤΑΞΕ ΤΗΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΑΛΛΙΚΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΕΙΣ ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΙΣΜΟΥ».

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπήρχετο ραγδαίως ἡ πολεμικὴ καταστροφὴ τῆς Ρουμανίας, διαψεύδουσα τὰς τόσας ἐπ' αὐτῆς στηριχθείσας ἐλπίδας. «Ἡ εἴσοδος τῆς Ρουμανίας εἰς τὸν πόλεμον ἀνεμένετο μετ' ἀνυπομονησίας ὑπὸ τῶν Δυτικῶν Συμμάχων μας, καὶ διεφημίσθη ὡς δυναμένη νὰ κρίνῃ τὴν ὅλην πολεμικὴν κατάστασιν. Κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τῆς ρουμανικῆς Κυβερνήσεως, ὁ ρουμανικὸς στρατὸς ἐκστρατείας θὰ ἀνήρχετο εἰς ἡμισυ ἑκατομμύριον ἀνδρῶν. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως μόλις ἔφθασε τὸ ἡμισυ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου», λέγει ὁ τότε ὑπαρχηγὸς τοῦ Ρωσικοῦ Ἐπιτελείου Γιούρι Ντανίλωφ, εἰς τὸ σύγγραμμά του «Ἡ Ρωσσία κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον», καὶ μᾶς ὑπενθυμίζει ἀθέλητα τὰς μυριάδας ἀνδρῶν τῶν εὐκόλων ὑποσχέσεων τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Γκυγιεμὲν. Ὁ δὲ συμμετασχὼν εἰς τὴν ρουμανικὴν ἐκστρατείαν Ρώσος στρατηγὸς Βινογκράδσκυ εἰς τὸ βιβλίον του «Ὁ πόλεμος εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον» γράφει: «Συνοψίζοντες τὴν δημιουργηθεῖσαν περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου πολεμικὴν κατάστασιν εἰς τὴν Ρουμανίαν, καταλήγομεν εἰς τὸ ἀναπόφευκτον συμπέρασμα ὅτι ἡ Ρωσσία ἐφορτώθη νέον βαρὺ φορτίον, ἐκεῖνο τοῦ νὰ ἐνισχύσῃ σοβαρῶς τὴν Ρουμανίαν, θεωροῦσα ἐφεξῆς τὸ ρουμανικὸν μέτωπον ὡς ἓνα τομέα τοῦ ἰδίου της μετώπου... Ἄγεται κανεὶς νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ ΡΟΥΜΑΝΙΑ ἐξεληθούσα διὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΤΟΥ 1916, ΔΕΝ ΕΞΕΤΙΜΗΣΕ ΚΑΛΩΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΟΥΔΕ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΗΣ, ΔΙΑΠΡΑΞΑΣΑ ΤΕΡΑΣΤΙΟΝ ΣΦΑΛΜΑ...

Πώς να αδικήσει κανείς τον Βασιλέα Κωνσταντίνον ζητούντα δια τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, τουλάχιστον να εξασφαλίση τὴν πλήρη του στρατιωτικὴν παρασκευὴν, τῇ βοήθειά τῶν Συμμάχων, προτοῦ κηρύξη τὸν πόλεμον; Ἀλλὰ τί να κάμη ὁ Μπριάν εύρισκόμενος πρὸ τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Γαλλίᾳ τὴν ὁποίαν ὑπεδαύλιζεν ἡ κραυγὴ τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅτι ἔπρεπε ΑΜΕΣΩΣ καὶ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ να κηρύξωμεν τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν; Ὅτι τοῦτο καὶ μόνον θὰ ἦτο ἀπόδειξις καλῆς πίστεως ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως, ὅστις ἄλλως τε ἦτο ἤδη ἀποδεδειγμένος «ἐχθρὸς τῆς Ἀντάντ» καὶ «δοῦλος τοῦ Κάιζερ»; ἀφοῦ καὶ σήμερον ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Βασιλέως, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν κατηγορεῖ ὅτι δὲν ἦτο καλῆς πίστεως, διότι δὲν ἐδέχετο τὴν ἄμεσον ἄνευ προηγουμένης στρατιωτικῆς προπαρασκευῆς κήρυξιν πολέμου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, καὶ τοῦτο, χωρὶς καὶ να τὸ ζητήσῃ ἐπισήμως ὁ Μπριάν! Συνέπεια ἦτο ὁ Μπριάν να ἀρνηθῆ οἰανδήποτε συνεννόησιν ἰδίᾳ πρὸς προπαρασκευὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, προτοῦ ὁ Βασιλεὺς μὲ τὸν διαλελυμένον ἤδη στρατόν του καὶ ἀπαράσκευον, κηρύξη τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν!

Ὅφειλομεν να ὁμολογήσωμεν ὅτι πολὺ δικαιότερος ὑπῆρξεν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν πολιτικὴν ὁ κ. Πολίτης ἐν τῷ ἀπὸ 11)24 Ὀκτωβρίου 1916 πρὸς τὸν κ. Ρωμάνον τηλεγραφήματί του!

Ἡ καταστροφὴ τῆς Ρουμανίας εἶχεν ἤδη κλονίσει τὰ μέγιστα τὴν θέσιν τῆς Κυβερνήσεως Μπριάν. «Εἰς τὸ Καὶ ντ' Ὀρσαί (ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας) ἐσυλλογίζοντο πλέον τὰς συνεπειὰς τῆς Ρουμανικῆς καταστροφῆς. Ἀναμφιβόλως οἱ γερμανικοί, αὐστριακοὶ καὶ βουλγαρικοὶ ὄγκοι στρατοῦ ἐμελλον να ἐπιπέσωσι κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης», λέγει ὁ Ντριώ, εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος. Φαίνεται ὅτι εἰς τὸ Καὶ ντ' Ὀρσαί δὲν εἶχον διαβάσει τὰ ἄρθρα τοῦ «Κήρυκος» τοῦ κ. Βενιζέλου, διαβεβαιούντος περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς τοιαύτης ἐκστρατείας.

Ποῖος ἔπρεπε να πταίῃ διὰ τὸν τοιοῦτον κίνδυνον; Ποῖος ἄλλος παρὰ ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντίνος; Διότι εἰς αὐτὸν μετὰ τοῦ εἰς αὐτὸν πιστοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶχον φορτώσει ὡς εἰς ἀποδιοπομπαῖον τράγον, ὅλα τὰ ἁμαρτήματα τῆς πολιτικῆς τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ τῆς ἀτυχησάσης ἐρωτοτροπίας των πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἄθλιος Βασιλεὺς δὲν ἠθελε να δωρήσῃ τὴν Καβάλλαν, μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἀπορρίψεως πασῶν καὶ τῶν τελευταίων ἀκόμη προτάσεών του πρὸς ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Αὐτὸς ἔπταιε διὰ τὰς ἀνυπάρκτους βάσεις τῶν ὑποβρυχίων. Αὐτὸς ἔπταιε διὰ τὰς ἀνησυχίας τοῦ Σαράιγ διὰ τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ του. Αὐτὸς διὰ τὴν ἀδράνειαν τοῦ Σαράιγ. Αὐτὸς διὰ τὴν στρατιωτικῶς ἄσκοπον διεΐσδυσιν τοῦ Σαράιγ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ κατάληψις τοῦ Ροῦπελ. Αὐτὸς διὰ τὴν ἄρνησιν τοῦ Ἄγγλου ναυάρχου να διασώσῃ τὸ σῶμα καὶ τὸ ὑλικὸν τῆς Καβάλλας. Αὐτὸς διὰ τὴν ἀπροθυμίαν τῶν Ἑλλήνων να προσχωρήσουν ὡς ἐθέλονται εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης. Αὐτὸς, διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας τὴν σκηνοθετηθεῖσαν ὑπὸ τῶν

«ἐμπίστων» τοῦ Ροκφέιγ. Αὐτός, ἔπταιε δι' ὅλα ὅσα συνέβησαν ἐξ ἀστοχίας τῶν Συμμάχων καὶ δι' ὅσα ἀκόμη δὲν συνέβησαν. Καὶ πῶς ἄλλως τε νὰ μὴ ἔπταιε αὐτός, ὅταν ὁ «Μέγας Πολιτικός», ὁ «Μέγας Ἑλλην Πατριώτης», ὁ «Ἀνὴρ πρὸς τὸν ὁποῖον ἔστρεφε μετ' ἐμπιστοσύνης τὰ βλέμματα ὀλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς λαός», ὁ κ. Βενιζέλος, τέλος πάντων, κατήγγελλε διὰ παντὸς μέσου τὸν Βασιλέα ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ πταίστης πάντων τούτων, ὁ κύριος ὑπαίτιος καὶ ἐκ δολίας προαιρέσεως ὑπαίτιος, ὄλων τῶν ἀτυχημάτων τῶν Συμμάχων;

Καὶ διὰ τὴν Ρουμανικὴν καταστροφὴν αὐτὸς ἦτο ὑπαίτιος!

Αὐτὴ ἦτο ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐξειλίχθησαν αἱ ἀφόρητοι πιέσεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἀπαίτησις τοῦ ἀφοπλισμοῦ τῆς, ἡ ἄρνησις τῶν διὰ τοῦ κ. Μπεναζέ ὑποσχεθειῶν πρὸς τὸν Βασιλέα ἐγγυήσεων καὶ τὰ γεγονότα τῆς 18ης Νοεμβρίου, τὰ ὁποῖα ὅλα λεπτομερῶς ἐξεθέσαμεν.

Θὰ συνεχίσωμεν αὔριον τὰ κατόπιν ἐξελιχθέντα.

ΑΡΘΡΟΝ 55ον

(21 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΑΡΗΤΕΙΤΟ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΜΑΣ ΕΠΙ ΚΩΝ)ΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΣΜΥΡΝΗΣ ΑΡΚΕΙ ΝΑ ΕΞΕΘΡΟΝΙΖΕΤΟ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ.

Μετὰ τὰ γεγονότα τῆς 18ης Νοεμβρίου ἡ θέσις τοῦ Μπριὰν κατέστη ἐξαιρετικῶς δύσκολος. Ἡ ἀληθὴς ἱστορία αὐτῶν εἶχεν ἀποκρυβῆ ἀπὸ τὸ γαλλικὸν κοινόν. Ἡ ὅλη ὑπόθεσις παρεστάθη ὡς «ἐνεδρα» τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν Συμμάχων.

«Ὁ κ. Μπριὰν εἶχε τὴν ἀξίαν ὅτι εἶχεν ἐννοήσει εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὅλην τὴν σημασίαν τῶν συμβάντων καὶ τῆς θέσεως τῆς Θεσσαλονίκης. Παρεσύρθη ἐκ τούτου εἰς τὸ νὰ τηρήσῃ, ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος, ὅλην τὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀκολουθήσει μέχρι τοῦδε. Ἔπρεπε νὰ πράξῃ τοῦτο διὰ νὰ συγκρατήσῃ ἐν τῇ Βουλῇ τὴν ἄλλως τε λίαν ἀσταθῆ πλειοψηφίαν του. Διότι αἱ ἡμέραι τῆς Κυβερνήσεώς του ἦσαν μετρημένα». (Ντριώ, Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος. Τόμος 5ος)

«Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐσυλλογίζοντο πλέον τὰς συνεπείας τῆς Ρουμανικῆς καταστροφῆς. Ἀναμφιβόλως οἱ ὄγκοι τῶν Γερμανικῶν, Αὐστριακῶν καὶ Βουλγαρικῶν στρατευμάτων, θὰ ἐπέπιπτον κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Καθίστατο πλέον ἡ ἀναγκαῖον καὶ ἐπεῖγον παρά ποτε νὰ ἀσφαλισθῶσι τὰ νῶτα τοῦ Σαράιγ ἐξ ἐπιθέσεως ἐξ Ἀθηνῶν. Ἀφοῦ ἔθεσαν ὡς βάσιν τῶν σκέψεων των ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ ἐξεδικεῖτο, ἔπρεπε νὰ τὸν προλάβωσι, νὰ τοῦ ἀφαιρέσωσι πᾶσαν ἰσχύν, ἐπομένως νὰ ἐξασκίσωσιν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος πίεσιν ἀποφασιστικὴν, καὶ νὰ δώσωσιν ἀπόλυτον συνδρομὴν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Θεσσαλονίκης». (Ντριώ, ὡς ἄνω).

Ἡ πρώτη ὄθεν σκέψις τοῦ Μπριὰν ἦτο ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Βασιλέως Κωνστα-

ντίνου. Ἀλλὰ ὡς ἐξεθέσαμεν ἤδη ἡ πρότασις του αὐτῆ ἀπερρίφθη καὶ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ ὑπὸ τῆς Ρωσσίας καὶ ὑπὸ τῆς Ἰταλίας. Ὁ Μπριὰν καλυπτόμενος οὕτω καὶ ἀπέναντι τῆς γαλλικῆς κοινῆς γνώμης, γνωρίζων ἄλλως τε καὶ καλύτερον πλέον τὰ διαδραματισθέντα, ἤρχισεν ἐφαρμόζων ἠπιωτέραν πολιτικὴν πρὸς τὸν Βασιλέα, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς προτέραν του σκέψιν. Νὰ ἀναθέσῃ εἰς ἰκανωτέρας χεῖρας τὴν διεύθυνσιν τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ἐν Ἑλλάδι, καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ ταύτην ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν κομματικῶν ἐπιδράσεων. Ἦρχισεν ὅθεν ρίπτων τὴν ἰδέαν ἀποστολῆς εἰς Ἑλλάδα προσώπου μεγάλου κύρους, τὸ ὁποῖον νὰ συγκεντρώσῃ ἐκεῖ εἰς χεῖρας του ὄλην τὴν πολιτικὴν τῶν Συμμάχων. Ἦννοήθη τότε ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀνακλήσεως τοῦ Γκυγιεμέν. Διεμαρτυρήθη ἀμέσως, ὡς εἶπομεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον, ὁ κ. Βενιζέλος, ὅστις ἐδήλωσεν, ὅτι ἀνάκλησις τοῦ Γκυγιεμέν θὰ ἦτο ἡ μεγαλύτερα νίκη τῆς Γερμανίας ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1914. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ κοινὴ γνώμη συνεκινήθη. Ὁ Μπριὰν τότε προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ γενικὴν ἀνάκλησιν ὄλων τῶν πρέσβων τῶν Συμμάχων ἐν Ἀθήναις. Ἀλλ' ἡ μὲν Ἀγγλία ἀπήντησεν ὅτι ἦτο εὐχαριστημένη μὲ τὸν σέρ Φρ. Ἑλλιοτ. Ἡ δὲ Ρωσσία ἀπήντησεν τὸ αὐτὸ σχετικῶς μὲ τὸν κ. Δεμίδωφ. Εἰς τὴν Ρώμην ὁ Γάλλος πρέσβυς δὲν ἐτόλμησε νὰ ζητήσῃ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Μποσδάρι. Ἐπεχείρησεν ὅθεν ὁ Μπριὰν νὰ ἐπιτύχῃ τοῦλάχιστον τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἑλλιοτ ὅπως τὴν συνδυάσῃ μὲ τὴν τοῦ Γκυγιεμέν. Ἡ Ἀγγλία ἠρνήθη καὶ πάλιν. Ἀπήντησεν ὅτι ἐὰν ἠπατήθη ὁ Γκυγιεμέν, πρέπει νὰ ἀνακληθοῦν καὶ ὅσοι δὲν ἠπατήθησαν; (Ντριώ, «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Ἐπανῆλθε τότε ὁ Μπριὰν εἰς τὴν σκέψιν ἀποστολῆς ἑνὸς ἀνωτέρου ἀρμοστοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, συγκεντροῦντος εἰς χεῖρας του ὄλην τὴν πολιτικὴν τῶν Συμμάχων. Ἐτίθετο εἰς κυκλοφορίαν τὸ ὄνομα τοῦ κ. Ζοννάρ.

«Ἀλλὰ δὲν ἠννόησαν τὴν σημασίαν τούτου οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ (κ. Βενιζέλος). Ἦθελον νὰ κρατήσουν τὸν Γκυγιεμέν, ὅστις ἐν τῇ ὥραίᾳ ἀφελείᾳ του ἔλεγεν ὅτι οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐφοβοῦντο τὴν ὀξυδέρκειαν τοῦ κ. Ζοννάρ. Ἀνησυχουν μήπως ὁ κ. Ζοννάρ ἦτο ὅπως ὁ κ. Μπεναζέ». (Ντριώ, ἄνω ἔργον του).

Διαμαρτυρίαι ὅθεν εἰς τὴν γαλλικὴν Βουλὴν. Ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ Μπριὰν καὶ ἡ ἰδέα αὕτη. Καὶ ἐλλείπει ἄλλης πολιτικῆς, συνεχίσθη δεινὸς ὁ ἀποκλεισμὸς περὶ τοῦ ὁποίου ὠμιλήσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον.

Ὅπωςδὴποτε κατὰ μῆνα Ἰανουάριον ἤρχισε νὰ ἐπέρχεται χαλάρωσις τις εἰς τὴν ἐχθρότητα τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Βασιλέα. Καὶ ναὶ μὲν ἐκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου ἐγένετο πᾶν ὅ,τι ἔπρεπε ὅπως ἀποφευχθῆ ἡ χαλάρωσις αὕτη τῆς ἐχθρότητος, ἐπήρχετο ὅμως αὕτη ἐκ τῆς Δυνάμεως τῶν πραγμάτων. Ὁ Μπριὰν παρέμεινεν εἰς τὴν ἐξουσίαν. Οἱ λοιποὶ Σύμμαχοι δὲν ἠννόουν νὰ προβῶσιν εἰς ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως. Ἰδίως ἡ Ἰταλία δὲν ἠννόει νὰ προβῆ εἰς ἐκθρόνισιν τοῦ κ. Βενιζέλου. Τότε οὗτος ἀνησυχῶν διὰ τὴν ἐξέλιξιν ταύτην προσεπάθησε νὰ κάμῃ στροφὴν πρὸς τὴν Ἰταλίαν.

«Ὁ ἀντιπρόσωπός του ἐν Ρώμῃ κ. Ἀλεξανδρῆς, ὅστις δὲν ἐγένετο δεκτὸς ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν Κυβέρνησιν, ἦλθεν εἰς ἔμμεσον ἐπαφὴν μετ' αὐτῆς διὰ τοῦ κ.

Φραντζέσκου Κόππολα. Έδηλώσε πρὸς αὐτὸν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἦτο ἀνήσυχος καὶ κουρασμένος ἀπὸ τὸ μονοπώλιον τῆς γαλλικῆς προστασίας, καί, ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΡΟΝ ΝΑ ΑΝΕΓΝΩΡΙΣΘΗ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΧΘΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ, Η ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΘΑ ΑΝΕΓΝΩΡΙΖΕΝ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΙΤΑΛΙΚΑΣ ΑΞΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΒΙΛΑΕΤΙΟΥ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ, ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΝΗΣΩΝ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ». (Κοσμὲν ἢ «Ἄντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς». «Πολίτικα» τῆς 19ης Ἰανουαρίου 1919, ἀποκαλύψεις τοῦ διευθυντοῦ κ. Φραντζέσκου Κόππολα).

Ἦθελε ν' ἀλλάξη ἀφέντην. Ὁ Μπριὰν δὲν ἦτο πλέον βολικός. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν προσφορὰν τῆς Σμύρνης εἰς τὴν Ἰταλίαν... μήπως δὲν προσέφερε ἄλλοτε καὶ τὴν Καβάλλαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν; Καὶ ἔπειτα τί ἐσήμαινε ἡ Σμύρνη ἐὰν δι' αὐτῆς ἐξηγόραζε τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἰταλίας κατὰ τοῦ Βασιλέως;

Ἐν τῷ μεταξύ ὁμως ἡ Γερμανία τὴν 18)31 Ἰανουαρίου 1917 ἐκήρυξε τὸν ὑποβρυχιακὸν πόλεμον κατὰ πάντων καὶ κατ' αὐτῶν τῶν οὐδετέρων.

Μωραίνει Κύριος ὃν βούλεται ἀπολέσαι (Ντριώ). Τοῦτο ἐπέφερε διακοπὴν τῶν σχέσεων τῆς μετὰ τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τὴν δὲ 29ην Μαρτίου (12 Ἀπριλίου) 1917, μετὰ ματαίας διαπραγματεύσεις, ἡ Ἀμερικὴ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας (οὐχὶ ὁμως κατὰ τῆς Αὐστρίας, οὔτε κατὰ τῆς Βουλγαρίας). Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα Μάρτιον τοῦ 1917 ἡ ἐπανάστασις τῆς Ρωσσίας ἐπέφερε τὴν παραίτησιν τοῦ Τσάρου Νικολάου τοῦ Β'. Τὴν δὲ 7)20 Μαρτίου παραιτηθέντος τοῦ Μπριὰν, ἐσχημάτιζε κυβέρνησιν ἐν Γαλλίᾳ ὁ κ. Ριμπώ.

Διὰ νὰ ἐννοήσουν οἱ ἀναγνώσταί μας ποῖα ἦσαν αἱ ἐνέργειαι τοῦ κ. Βενιζέλου τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μνημονεύομεν ἐνταῦθα μερικὰς ἐπιστολάς του σταλείσας πολὺ προγενέστερον, τὴν 30 Νοεμβρίου (ν. ἡμ.) 1916 πρὸς τὸν Δρα Ρ. Μπάρρους, εἰς Λονδίον, τὸν ὁποῖον ὑπεδείκνυε καὶ ὡς ἀντιπρόσωπόν του ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἡ ὁποία ἀναγράφεται ὀλόκληρος εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ κ. Μπάρρους, δημοσιευθέντα ἐν Λονδίῳ τὸ 1924.

Ἄφοῦ κατηγορήσῃ αὐστηρῶς τὰς Δυνάμεις, διότι ἐσυμβούλευον ὅπως τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης μὴ λάβῃ ἀντιδυναστικὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον ὡς «κακῆς πίστεως» καὶ «ἐγκληματίαν» καὶ «προδότην» προσθέτει:

«Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἄλλως τε, ἔκλεισε μὲ τὰ ἀποδοκιμασθέντα παλαιὰ κόμματα συνθήκην κατὰ τὴν ὁποίαν αὐτὰ μὲν θὰ τὸν ἀναγνωρίζωσιν ὡς μονάρχην ἐλέω Θεοῦ, αὐτὸς δὲ ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀνέχηται τὴν διαφθορὰν τῶν ἐν τῇ διοικήσει τῆς χώρας, καὶ νὰ θέτῃ εἰς τὴν διάθεσίν των τὸν μιλιταρισμὸν του ὅπως ἀσφαλίζῃ τὴν παραμονὴν των εἰς τὴν ἐξουσίαν». Καὶ περαιτέρω: «Εἶμαι τόσον ἀπηλπισμένος διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος ὥστε θὰ θεωρήσω καθῆκον μου νὰ ἀποσυρθῶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς (ἀπὸ τότε! Σ.Μ.), μόλις τελειώσῃ ὁ πόλεμος, ἐὰν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος παραμείνῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου». Καὶ περαιτέρω: «Διὰ τοὺς λόγους τούτους, θεωρῶ ὅτι ἡ πολιτικὴ ἠθικὴ, τὸ συμφέρον τῆς Ἄντάντ, καὶ τὸ ἐθνικὸν συμφέρον τῆς Ἑλλάδος, ὑποχρεοῦν τὰς Δυνάμεις νὰ παύσωσι νὰ προστατεύωσι τὸν προδότην Βασιλέα...» κτλ. κτλ.

Ἐννοεῖ τις εὐκόλως ποῖαι ἦσαν πλέον αἱ ἐνέργειαι τοῦ κ. Βενιζέλου τὸν Μάρτιον τοῦ 1917, μετὰ τὴν ἄνοδον τοῦ κ. Ριμπώ εἰς τὴν ἀρχήν.

Μία ἐκ τῶν πρώτων πράξεων τῆς Κυβερνήσεως Ριμπώ ἦτο ἡ ἐξῆς:

«Ὁ Ριμπώ ἐτηλεγράφησεν εἰς τοὺς Συμμάχους ἐγκύκλιόν του σχετικὴν μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν, κατόπιν τῆς πιέσεως ἣτις ἐξησκήθη ἐπ’ αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν. Αὕτη, (ἡ Ἐπιτροπή), μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ κ. Μπριάν, ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν πολιτικὴν ἐνεργητικωτέραν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀπαιτήσις αὕτη στηρίζεται ὑπὸ τῆς ὀλότητος σχεδὸν τοῦ Τύπου, ὅστις θεωρεῖ ὅτι μετὰ τὴν ἐν Ρωσσίᾳ ἐπελθούσαν μεταβολήν, εἶνε ἀμφίβολου ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ ἐξακολουθῆ ὑποστηριζόμενος ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν, οὕτως ὥστε ἡ ἐνότης τοῦ μετώπου θὰ ἀποκατασταθῆ ἐν Ἀθήναις. Ἡ διπλῆ αὕτη ἐκστρατεία τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Τύπου ἔχει, κατὰ τὰς πληροφορίας μου, ὡς τελικὸν σκοπὸν τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Κωνσταντίνου, ἐὰν ὄχι δι’ ἀμέσου ἐπεμβάσεως τῶν Συμμάχων, τοῦλάχιστον δι’ ἀποτελεσματικωτέρας ὑποστηρίξεως τῶν Βενιζελικῶν». (Τηλεγράφημα Ἰσβόλσκυ 17)30 Μαρτίου 1917 Ρωσ. Διπλ. Βίβλος. Ἔκδ. 1922).

Ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε ἐν συνεννοήσει περὶ τούτων. Τὴν 19ην Μαρτίου (2 Ἀπριλίου) 1917 ὁ κ. Ν. Πολίτης τηλεγραφεῖ ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον, μεταπηδήσαντα ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ πρέσβυν τοῦ Βασιλέως εἰς διπλωματικὸν πράκτορα τοῦ κ. Βενιζέλου τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον προτείνει ὁ κ. Βενιζέλος πρὸς ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως καὶ ἀπομάκρυνσιν τῆς Δυναστείας, ὡς ἐξῆς:

«Ἐὐαρεστηθῆτε νὰ κοινοποιήσετε πρὸς τὸν κ. Διομήδην τὴν ἀκόλουθον ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ τοῦ κ. Βενιζέλου:

»“Ὑποδεικνύω εἰς τὸν κ. Ρωμᾶνον τὴν ἀκολουθητέαν διαδικασίαν πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἐὰν μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ εἰσβάλωμεν εἰς Θεσσαλίαν, ἐντὸς δύο μηνῶν θὰ εἴμεθα κύριοι ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. (Σ.Μ. ἐννοεῖται ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς νὰ κρατῆται ἐγκλειστος ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἐν Πελοποννήσῳ)· καὶ θὰ δυνηθῶμεν οὕτω νὰ φέρωμεν εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα σπουδαίαν συνδρομήν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δυναστικὸν ζήτημα διὰ νὰ συνδιαλλάξωμεν τὰς ἀντιθέτους ἀπόψεις τῶν Δυνάμεων, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ συγκαλέσωμεν τὴν Βουλὴν τοῦ Μαΐου, νὰ κηρύξωμεν ἔκπτωτον μόνον τὸν Βασιλέα καὶ νὰ ἀποφασίσωμεν τὴν μετὰ τὸν πόλεμον σύγκλησιν ἐθνοσυνελεύσεως, ἣτις θὰ ἀπεφάσιζε περὶ τῆς τύχης ὀλοκλήρου τῆς δυναστείας καὶ τῆς μορφῆς τοῦ μέλλοντος πολιτεύματος.

»Ἐννοεῖται ἐν τῷ μεταξύ τὰ μέλη τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας θὰ προσεκαλοῦντο, διὰ λόγους δημοσίου συμφέροντος, νὰ ἀποσυρθῶσι κατ’ ἐκλογὴν των ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἢ εἰς τὴν Κέρκυραν, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν ἐγγύησιν τῶν ξένων στρατῶν. Οὕτω θὰ ἐμιμούμεθα τὸ Ρωσικὸν προηγούμενον (Σ.Μ. δηλ. τὴν ἀποστολὴν τοῦ Τσάρου καὶ τῆς οἰκογενείας του εἰς Αἰκατερίνεβουργ, ὅπου κατόπιν ἐσφάγη), καὶ θὰ ἐπεφυλάσσομεν τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν εἰς τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν. Ἐννοεῖται, ἐὰν ἡ Ἀγγλία δὲν εἶχεν ἀντίρ-

ρησιν θά ἦτο προτιμότερον ὅπως ἡ Βουλὴ (τῆς 31ης Μαΐου) κηρύξη ἔκπτωτον ὀλόκληρον τὴν Δυναστείαν ἐπιφυλάσσουσα εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Λαοῦ τὴν ἐκλογὴν τῆς μορφῆς τοῦ ὀριστικοῦ πολιτεύματος. (Τηλεγρ. Πολίτη ἀριθμ. 2551 τῆς 19ης Μαρτίου)2 Ἀπριλ. 1917).

Διὰ τὴν ἐπισπεύσῃ τὰ πράγματα ὁ κ. Βενιζέλος τὴν 24ην Μαρτίου (6 Ἀπριλίου) δηλ. μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἀπὸ τοῦ ἄνω τηλεγραφήματος, προεκάλεσε συλλαλητήριον ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ ὁποῖον ἐκήρυξεν ἔκπτωτον ὀλόκληρον τὴν Δυναστείαν.

Διὰ τὴν ἐπισπεύσῃ τὰ πράγματα καὶ ὁ κ. Ριμπώ, προκαλεῖ τὴν δημοσίευσιν εἰς τὸν Παρισινὸν «Χρόνον» τῆς 29ης Μαρτίου (11 Ἀπριλίου) σφοδροτάτου κατηγορητηρίου κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ δικογραφία τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων». Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἦτο συνονθύλευμα ὄλων τῶν ψευδῶν κατηγοριῶν, αἵτινες εἶχον δημοσιευθῆ ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ Τύπου κατὰ διαφόρους ἐποχὰς κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ἄνευ οὐδεμιᾶς προσπαθείας πρὸς ἐξακριβῶσιν οὐδεμιᾶς ἐξ αὐτῶν. Τὰ κατόπιν ἀποκαλυφθέντα, ὑπὸ τῶν δημοσιευθεισῶν Διπλωματικῶν Βίβλων, ὑπὸ ἀυθεντικῶν συγγραμμάτων Γάλλων ἱστορικῶν καὶ ἄλλων ξένων, ὑπὸ ἀπομνημονευμάτων πολιτικῶν ἀνδρῶν, στρατηγῶν καὶ ναυάρχων, ὑπὸ τῶν ἀνακρίσεων αὐτῶν τούτων τῶν Γαλλικῶν κοινοβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν, ἀπέδειξαν ψευδῆ πάντα τὰ ἄρθρα τοῦ κατηγορητηρίου τούτου. Γνωρίζομεν δὲ ἡμεῖς καὶ ἐξεθέσαμεν ἐν πλάτει εἰς τὰ ἄρθρα μας πῶς ἐχαλκεύθησαν πᾶσαι αὗται αἱ κατηγορίαι ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου, τοῦ πρέσβεως Γκυγιεμέν, τοῦ στρατηγοῦ Σαράιγ καὶ πρὸ πάντων τοῦ Ροκφέιγ καὶ ἐτέρων πρακτόρων των.

Μόνον μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἐγένετο γνωστὸν τὸ ἄρθρον τοῦτο εἰς Ἑλλάδα, διότι ὁ ἀποκλεισμὸς ἔφραττε πᾶσαν συγκοινωνίαν. Τότε ὁ Βασιλεὺς διεμαρτυρήθη καὶ διὰ τοῦ Αὐτάρχου του, ἐπέδωκεν εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντάντ διάψευσιν ρητὴν καὶ κατηγορηματικὴν, ζητῶν ὅπως μεταβιβασθῆ αὕτη εἰς τὰς κυβερνήσεις τῆς Ἀντάντ. Τότε εἶχε γίνῃ ἐκ νέου πρωθυπουργὸς ὁ κ. Ζαίμης, ὅστις καὶ οὗτος διεμαρτυρήθη ἐπισήμως κατὰ τῶν ὑποβολιμαίων αὐτῶν κατηγοριῶν, αἵτινες ἐδηλητηρίαζον τὰς σχέσεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

«Ἐννοεῖται, ἡ διπλῆ αὕτη διάψευσις δὲν ἐγένετο δεκτὴ, καὶ δὲν ἐπετράπη εἰς τὸν γαλλικὸν Τύπον νὰ τὴν δημοσιεύσῃ. Ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἀκούη παρὰ μίαν καμπάναν, καὶ συνεπῶς ἤκουε μόνον ἓνα ἥχον». (Ντριώ, «Διπλωμ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος» Τόμος 5ος).

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Ἀγγλία προσεπάθει ν' ἀποφύγῃ τὴν δυναστικὴν μεταβολήν. Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ διπλωματικὸς τῆς πράκτωρ Λόρδος Γκράνβιλλ εἶχε λάβει ἐντολήν νὰ ἐξετάσῃ ἐὰν ἡ συμφιλίωσις τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τοῦ Βασιλέως ἦτο δυνατὴ (τηλεγρ. ντὲ Μπιγύ 7)20 Ἀπριλίου μνημονευθὲν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας). Ὁ κ. Βενιζέλος ἀπέκρουσε ταύτην μετ' ἀπεχθείας. Ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ διὰ τὴν Δημοκρατίαν ἰδιαιτέρας συμπαθείας. Προέτεινε ὡς Βασιλέα

ένα Άγγλον πρίγκηπα. Έστω και ένα μικρόν Βέλγον πρίγκηπα.

Τέλος τήν 9)22 Ἀπριλίου ἔφθασεν εἰς Παρισίους ἡ ἀπάντησις τῆς Ρωσσοικῆς Κυβερνήσεως (Κερένσκυ) εἰς τὰς προτάσεις τοῦ κ. Ριμπώ περὶ τῆς Ἑλλάδος.

«Ἡ νέα Ρωσσοικὴ Κυβέρνησις δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος οὔτε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κινήματος τῶν Φιλελευθέρων. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου φρονεῖ ὅτι ἂν τὸ Φιλελεύθερον κόμμα, τὸ ὑπὸ τὸν κ. Βενιζέλον, καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν θὰ ἐγέννα τοῦτο μερικὰς περιπλοκάς, πρὸ παντὸς εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τὸ ἐθνικιστικὸν κόμμα(;) θὰ εἶχε σκοπὸν τὴν ἐκτέλεσιν πανελληνικοῦ προγράμματος περιλαμβάνοντος εὐρείας ἑδαφικὰς ἀποκτήσεις. Τὸ τοιοῦτο θὰ ἔφερον εἰς ἀντίθεσιν πλήρη τὰς ρηθείσας βενιζελικὰς τάσεις, πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Ρωσσοίας καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς εἰρηνεύσεως, ἣτις ἐπιβάλλεται διὰ τὰ Βαλκάνια».

Ἐξακολουθεῖ κατόπιν ἡ ἀπάντησις τοῦ Μιλιούκωφ ἀντιτιθεμένη εἰς τὰς ἐλληρικὰς βλέψεις ἐπὶ τῶν Βαλκανίων, Βορ. Ἡπείρου, νήσων κτλ. καὶ καταλήγει:

«Ἡ Προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Ρωσσοίας, προτίθεται νὰ ἀνταλλάξῃ μετὰ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως ἐμπιστευτικῶς τὰς σκέψεις της ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, καὶ ἐλπίζει ὅτι ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις, ἣτις πάντοτε παρέσχε εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὴν ὑποστήριξιν της εἰς εὐρείαν κλίμακα δὲν θὰ ἀρνηθῇ νὰ ἐξασκήσῃ, ἂν εἶνε ἀνάγκη, τὴν ἐπ' αὐτοῦ κατευναστικὴν ἐπιρροήν της εἰς τὰ προεκτεθέντα ζητήματα».

Ἄλλὰ δὲν ὑπῆρχε τοιαύτη ἀνάγκη.

«Ὁ κ. Βενιζέλος, τηλεγραφεῖ ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ διπλωματικὸς πράκτωρ τῆς Γαλλίας, ΔΕΧΕΤΑΙ ΛΙΑΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΣ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΩΝ ΡΩΣΣΩΝ ΕἰΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ. Καλύτερα ὅπου θὰ γίνῃ τοῦτο ὑπὸ μορφήν δημοκρατικωτέραν παρὰ τὴν τοῦ ἀρχαίου Τσαρισμοῦ. Χαιρετίζει τὸ τέλος τοῦ Τσαρισμοῦ, ὅπερ τέλος θὰ ἀποβῇ ὀλέθριον, εἰς τὴν παρωδίαν τῆς αὐτοκρατορίας τὴν ὁποίαν ἐμφανίζει ἡ Βασιλικὴ Ἑλλάς». (Ντριώ, «Ἱστορ. Διπλωμ. τῆς Ἑλλάδος»).

Προσφέρει λοιπὸν μετὰ χαρᾶς καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς τοὺς Ρωσσοὺς ἀρκεῖ νὰ λάβῃ ὡς ἀντάλλαγμα τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως. Τὶ τὸν μέλλει διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν;

Εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο τοῦ Μιλιούκωφ ἀπήντησεν ὁ κ. Ριμπώ διὰ τοῦ Ἰσβόλσκυ, ὅπως θὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὸ αὐριανόν μας ἄρθρον. Τῆς ἀπαντήσεως ταύτης τοῦ κ. Ριμπώ ἡ ἱστορικὴ σημασία εἶνε μεγίστη δι' ἡμᾶς, διότι ἐξηγεῖ πλήρως ἀπὸ τοῦδε, ἀπὸ τοῦ 1917 δηλ., τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε ἀπέναντι ἡμῶν ἡ Γαλλία, κατὰ τὸ 1920 μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

ΑΡΘΡΟΝ 56ον

(22 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΓΑΛΛΙΑ ΕΠΕΔΙΩΚΕΝ ΑΠΟ ΤΟΥ 1917 Ν' ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΠΑΣΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΩΝ.

Ἄνεφεράμεν χθές τὰς ἐνεργείας τῆς κυβερνήσεως Ριμπώ ὅπως ἐκκαθαρισθῆ ἡ ἑλληνικὴ ὑπόθεσις δι' ἐκθρονίσεως τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου· καὶ ἀνεφέραμεν ἐπίσης τοὺς δισταγμοὺς τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως (Κερένσκυ), κυρίως ὡς πρὸς τὰς ἐδαφικὰς ἀξιώσεις ἅς θὰ προέβαλλεν ἡ εἰς Ἑλλάδα διὰ τῶν ξένων ἐγκατασταθησομένη κυβέρνησις Βενιζέλου. Εἴπομεν χθές ὅτι τότε ὁ κ. Βενιζέλος ἐδήλωσεν ὅτι εὐχαρίστως θὰ ἔβλεπε τὴν Ρωσσίαν ἐγκαθισταμένην ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπιχαίρων διὰ τὴν πτώσιν τοῦ τσαρικοῦ καθεστώτος, διότι ἀναγκαιῶς θὰ τὴν παρηκολούθει καὶ ἡ πτώσις τῆς ἐν Ἑλλάδι Δυναστείας. Εἴπομεν προσέτι ὅτι ὁ κ. Ριμπώ καθησύχασε τὴν Ρωσσικὴν κυβέρνησιν καὶ ὅτι αἱ σχετικαὶ του δηλώσεις εἶνε σπουδαιόταται διὰ τὴν μέλλουσαν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν.

Τὸ σχετικὸν τηλεγράφημα ἔχει οὕτω:

(Τηλεγράφημα Ἰσβόλσκυ ἐκ Παρισίων πρὸς Πετρούπολιν 11)24 Ἀπριλίου 1917 Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος 1922).

«Ἀνεκοίνωσα εἰς τὸν Ριμπώ τὴν ἔννοιαν τῶν ὑπ' ἀριθμ. 1504 καὶ 1505 τηλεγραφημάτων σας. Μοῦ ἀπήντησε ἐπιβεβαιῶν ὅτι ἐπιμένει διὰ πολιτικὴν ἐνεργητικωτέραν ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, πολιτικὴν τῆς ὁποίας τὸ φυσικὸν τέρμα δέον νὰ εἶνε ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Κωνσταντίνου. Ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις, προσέθεσε, μολονότι μὴ δυναμένη ν' ἀντιταχθῆ εἰς τὴν θέλησιν τῶν Ἑλλήνων ὅπως ἐγκαθιδρύσωσι παρ' αὐτοῖς τὴν Δημοκρατίαν “πολίτευμα πρὸς τὸ ὁποῖον ὑποθέτω ὅτι ἡ σημερινὴ Ρωσσία δὲν θὰ ἔχη ἀντίρρησην”, ἐν τούτοις δὲν ἔχει οὐδεμίαν τάσιν εἰς τὸ νὰ θέλῃ νὰ μεταρρυθμίση τόσον βαθέως τὸ Συνταγματικὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ ἡ μεταβολὴ τοῦ κατέχοντος τὸν θρόνον, θὰ συνεπιφέρῃ ἀφεύκτως τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βενιζέλου εἰς τὴν ἐξουσίαν.

»Ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου σημείου, προσέθεσεν ἀκόμη ὁ Ριμπώ, δύνασθε νὰ καθησυχάσετε κατηγορηματικῶς τὸν Ὑπουργόν Σας. Ἡ Γαλλία δὲν θὰ ἀνάλβῃ οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν Βενιζέλον σχετικῶς μὲ τὰς εὐρείας ἔθνικας φιλοδοξίας τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Γαλλία δὲν θὰ λάβῃ οὐδεμίαν ἀπόφασιν χωρὶς προηγουμένην συνεννόησιν μετὰ τῆς Ρωσσίας. Ἀπήντησα ὅτι καίτοι δὲν ἀμφιβάλλω διὰ τὰς προθέσεις τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως, φοβοῦμαι μήπως ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Βενιζέλου, ἀφυπνίσῃ εἰς τοὺς κύκλους τῶν διανοουμένων καὶ τῶν πολιτικῶν τῆς Γαλλίας τὸν φιλελληνισμόν τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς, ὅστις ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς δυσαρέστου λύσεως τοῦ ζητήματος τῆς Καβάλλας»

(Σ.Μ. έννοεῖ τὴν ὑποστήριξιν τὴν ὁποῖαν ἡ Γαλλία, ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Γερμανίας, ἔδωσαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Καβάλλας τὸ 1913. Ἡ Ρωσσία ἤθελε τότε νὰ δοθῇ ἡ Καβάλλα εἰς τὴν Βουλγαρίαν).

»Ὁ Ριμπώ μοῦ ἀπήντησεν ὅτι τώρα ἔχουν ἐδῶ πλήρη συνείδησιν τοῦ διαπραχθέντος τότε λάθους παραχωρήσεως τοῦ λιμένος τούτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ δοθεισῶν τῶν δυσαρέστων συνεπειῶν τῆς παραχωρήσεως ταύτης δὲν πρέπει ν' ἀνησυχοῦμεν ὅτι θὰ ἐπανήρχετο ποτὲ ὁ φιλελληνισμός.

»Ἐκτὸς τοῦ Ριμπώ, πολλοὶ πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ δημοσιογράφοι μοῦ ἔδωσαν τὰς αὐτὰς διαβεβαιώσεις. Οὕτω ὁ Ἰούλιος Καμπὼν μοῦ καθώρισεν ὡς ἐξῆς τὰς μελλούσας σχέσεις τῆς Γαλλίας μετὰ τοῦ Βενιζέλου. Τίποτε δὲν θὰ εἶνε ἐπιωφελέστερον δι' ἡμᾶς παρὰ νὰ συσσωρευώμεν ἀφορμὰς ὀξύτητος σχέσεων καὶ ψυχρότητος πρὸς τὴν Ἑλλάδα, διὰ ν' ἀπαλλαγῶμεν εἰς τὸ μέλλον πάσης ἠθικῆς ὑποχρεώσεως ἀπέναντι αὐτῆς».

Δὲν εἴμεθα, ἀναγνώσται μας, εἰς τὸ 1920, ὅταν εἶχεν ἐπανέλθει ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος. Εἴμεθα εἰς τὰ 1917, ὅτε πρόκειται οἱ Γάλλοι μετὰ τῶν Συμμάχων νὰ ἐκδιώξουν τὸν Βασιλέα καὶ νὰ ἐγκαταστήσουν τὸν Βενιζέλου κυρίαρχον τῆς Ἑλλάδος! Καὶ εἰς αὐτὸν ἐπρόκειτο νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ὅσα κατηγορεῖ ὅτι ἐφηρμόσθησαν ἔνεκα τῆς ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου!

Ἄλλὰ ἡ Διπλωματικὴ Βίβλος τῆς Ρωσσίας ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων ρωσιστῶν εἰς τὸ 1922. Καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχον οἱ μπολσεβίκοι θὰ ἠγνοοῦμεν πάντοτε τὸ προαναφερθὲν τηλεγράφημα τοῦ Ἰσβόλσκου τοῦ 1917. Ὀλίγας ἡμέρας προτοῦ σταλῆ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο τοῦ Ἰσβόλσκου συνήρχετο εἰς Ἁγ. Ἰωάννην τῆς Μωριέννης, εἰς τὰ γαλλοῖταλικά σύνορα, συνδιάσκεψις τῶν Συμμάχων. Κατὰ ταύτην συνεζητήθη τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν κατώρθωσαν νὰ λάβουν ὀριστικὰς ἀποφάσεις. Κατὰ τηλεγράφημα τοῦ Ἰσβόλσκου, σταλὲν τὴν 6)19 Ἀπριλίου (1917) εἰς Πετροῦπολιν, ὁ κ. Ριμπώ ἔλαβεν ἐκεῖ παρὰ τοῦ Λόυδ Τζώρτζ καὶ τοῦ Σονίνο μόνον ἐλευθερίαν ἐνεργείας τῆς Γαλλίας μὴ ἀποκλείουσιν τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου». Κατὰ τὸν Ντριῶ («Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» ἔχοντα ὑπ' ὄψιν του τὰ ἀρχεῖα τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν).

«Συμφώνησαν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ἐξασκήσωσι στενὴν ἐπιτήρησιν ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, καθόσον ἐφοβοῦντο ἰσχυρὰν πίεσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου. Δὲν φαίνεται ὅτι συμφώνησαν ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ Ρωσσία δὲν παρίστατο εἰς τὴν συνδιάσκεψιν. Ἡ Ἀγγλία ἐφοβεῖτο μήπως ἐξωθήσουν τὸν Βασιλέα εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἀπελπισίας. Ἦθελεν ἡ Ἀγγλία νὰ δείξουν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν κ. Ζαΐμην, (ἐπρόκειτο νὰ σχηματίσῃ Κυβέρνησιν), καὶ ἂν ἔφθαναν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκτοπίσουν τὸν Βασιλέα, νὰ τὸ πράξουν μὲ ὁμαλὸν τρόπον».

Ἡ Ἰταλία δὲν ἠγνοεῖ νὰ στραφοῦν κατὰ τῆς Δυναστείας καὶ δὲν συγκατετίθετο εἰς τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως, εἰμὴ εἰς περιπτώσιν νέων παραχῶν εἰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ τότε τὸ Στέμμα ἔδει νὰ περιέλθῃ εἰς τὸν Διάδοχον.

Ἀποτέλεσμα τῆς συνδιασκέψεως ταύτης ὑπῆρξε μόνον ἡ ἐπίδοσις τὴν 7)19 Ἀπριλίου ὑπὸ τῶν πρέσβειων τῶν Συμμάχων ἐν Ἀθήναις διακοινώσεως, διὰ τῆς ὁποίας ἐζητεῖτο ἡ ἐπάνοδος τῶν ἐλέγχων ἐπὶ τῶν Ταχυδρομείων, Τηλεγράφων, Ἀστυνομίας, Σιδηροδρόμων, ὁδῶν, λιμένων κτλ. χωρὶς ἄλλως τε νὰ ὑπάρξῃ οὐδεὶς λόγος διὰ τοιαῦτα μέτρα. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διακοινώσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ παραίτησις τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου καὶ ὁ σχηματισμὸς τὴν 21ην Ἀπριλίου (4 Μαΐου) νέας κυβερνήσεως Ζαΐμη, διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ὁποίας ὁ Βασιλεὺς πρὸ ἡμερῶν εἶχε συμβουλευθῆ τὸν σέρ Φρ. Ἑλλιοτ.

«Ἠρώτησε τὸν Ἑλλιοτ, ἐὰν ἡ ἀνάθεσις τῆς Πρωθυπουργίας εἰς τὸν κ. Ζαΐμη θὰ ἐκαλυτέρευε τὰς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀντάντ σχέσεις καὶ ἐὰν τοῦτο θὰ ἔπειθε τὰς Δυνάμεις ὅτι ἡ Ἑλλάς οὐδεμίαν ἐχθρότητα τρέφει ἐναντίον των. Ὁ Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἀπήντησεν ὅτι ἡ ἐκλογή τοῦ Ζαΐμη θὰ ἐπέφερε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἔχῃ ἐνεργητικούς συνεργάτας εἰς τὰ ὑπουργεῖα Ἑσωτερικῶν καὶ Στρατιωτικῶν» (Τηλεγρ. Δεμίδωφ (6)10 Ρωσ. Διπλ. Βίβλος).

Ὡς εἶδομεν δὲ ἤδη, κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Μωριέννης ὁ Λούδ Τζώρτζ ἠθέλησε νὰ δοθῆ πίστις εἰς τὴν κυβέρνησιν Ζαΐμη.

Τὸ ἐλληνικὸν ζήτημα δὲν ἐλύθη εἰς Μωριέννην, ὅχι μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ νέον ζήτημα ἠγέρθη ἐκεῖ, τὸ ἂν ἔπρεπε νὰ διατηρηθῆ ἡ ἐκστρατεία τῆς Θεσσαλονίκης.

«Ὁ Ριμπὼ μὲ πληροφορεῖ ὅτι, σχετικῶς μὲ τὰ ἐλληνικὰ ζητήματα ἀπήτησεν ὅπως ἀφεθῆ εἰς τὴν Γαλλίαν ἐλευθερία ἐνεργείας ὅπως ἀσφάλισις τὸν στρατὸν τῆς ἀνατολῆς. Προσέθεσεν ὅτι ὁ Σαράιγ θεωρεῖ ἀπαραίτητον τὴν ἐνέργειαν κατὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Λαρίσης. Ὁ Λούδ Τζώρτζ ἐξέφερε παρατηρήσεις ἐπὶ τούτων, καὶ ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ ἐπ' αὐτῶν νέα σύσκεψις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ριμπὼ... Ὁ Ριμπὼ μοῦ προσέθεσεν ἀκόμη ὅτι ὁ Λούδ Τζώρτζ ἐπανῆλθε μετ' ἐπιμονῆς ἐπὶ τῆς παλαιότερας ἰδέας του, ΑΠΟΧΩΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΚ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, καὶ ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη θὰ συζητηθῆ εἰς προσεχῆ συνδιάσκεψιν» (Τηλεγρ. Ἰσβόλσκυ 11)24 Ἀπριλίου 1917. Ρωσ. Διπλ. Βίβλος 1922).

Ὁ Σαράιγ εἶχε πρὸ πολλοῦ, ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου, ἐπιμένει εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας. Πρὸ παντὸς ἔπρεπε ν' ἀφαιρέσουν ἀπὸ τὴν Παλαιάν Ἑλλάδα τὰ μέσα διατροφῆς τὰ ὁποῖα θὰ παρεῖχεν ἡ νέα συγκομιδὴ τῆς Θεσσαλίας. (Ντριῶ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Κατ' ἀρχὰς ἀπήντησεν εἰς τὸν Σαράιγ ἡ κυβέρνησις του ὅτι τοῦτο θὰ ἦτο «κατάφωρος κακὴ πίστις» ρηγνυομένων οὕτω τῶν ἀναληφθεισῶν ὑποχρεώσεων ἐναντι τῆς ἐκκενώσεως τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ τῶν Βασιλικῶν στρατευμάτων. Ἀλλὰ ἐπὶ κυβερνήσεως Ριμπὼ ὁ κ. Ρωμᾶνος, διπλωματικὸς πράκτωρ τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν Παρισίοις, ἔκαμεν, ὡς εἶδομεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας, ἐπίσημον διάβημα πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας, προσθέτων ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο θὰ εἶχε βεβαίως ὡς συνέπειαν τὴν ἐξέγερσιν τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐντὸς 2-3 μηνῶν θὰ ἐπιπτεν τὸ Βασιλικὸν καθεστῶς.

Ἦδη, μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας κυβερνήσεως Ζαΐμη 21 Ἀπριλίου (4 Μαΐου) 1917, ἡ Ἀγγλία κατ' ἀρχὰς ἐδίσταζεν ἀκόμη περισσότερον νὰ παραδεχθῆ ὀριστικῶς τὰς περὶ ἐκθρονίσεως τοῦ Βασιλέως γαλλικὰς προτάσεις. Οὔτε εἰς τὴν εἰσβολὴν τῆς Θεσσαλίας συνεφώνει κατ' ἀρχὰς. Συνδιάσκεψις γενομένη εἰς Παρισίους τὴν 22 Ἀπριλίου (5 Μαΐου) μεταξύ Ριμπώ, Λόυδ Τζώρτζ καὶ τῶν συμβούλων των, δὲν ἀπέληξεν εἰς τίποτε ὀριστικὸν ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων.

Ἔθιζαν ἐκ νέου τὸ ζήτημα ν' ἀποσύρουν δυνάμεις των ἐκ Θεσσαλονίκης. Ἀπεφάσισαν νὰ συζητήσουν πάντα ταῦτα ὀριστικῶς εἰς συνδιάσκεψιν ἐν Λονδίνω, ὀρισθεῖσαν διὰ τὴν 16)29 Μαΐου. Ὁ κ. Ριμπώ ὅμως ἐπέμεινεν ὅπως τούλάχιστον ὀρισθῆ ὅπως σταλῆ εἰς Ἑλλάδα εἷς ἀνώτερος ἀρμοστής, ὅστις ν' ἀποκαταστήσῃ ἐκεῖ τὴν ἐνότητα τῆς διπλωματικῆς ἐνεργείας. Ἐπέμεινε δὲ ἐπίσης νὰ εἶνε οὗτος Γάλλος, ἀφοῦ καὶ οἱ διευθύνοντες τὴν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν ἐνέργειαν ἦσαν ἐπίσης Γάλλοι, ἀνέφερε δὲ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κ. Ζοννάρ. Οἱ Γάλλοι δὲν ἔφεραν ἀντίρρησην.

Ταῦτα ὅμως ἀπετέλουν διαφορὰν οὐσιώδη ἀντιλήψεων μεταξύ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἰδίως διὰ τὸ ζήτημα τῆς συνεχίσεως τῆς ἐκστρατείας τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ μάλιστα ὄχι πλέον ἐντελῶς λανθάνουσιν. Ἄλλως τε καὶ ὄργανα τοῦ γαλλικοῦ Τύπου, ἡ «Ματέν», καὶ ὁ Κλεμανσώ εἰς τὸν «Δέσμιον Ἄνθρωπον» σφοδρὰς ἐξέφερον ἀντιρρήσεις διὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην.

Ἀφ' ἐτέρου ἡ Ἀγγλία ἐπωφελουμένη τῶν συμπαθῶν διαθέσεων τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, ἐπεχείρησε καὶ συμφιλίωσιν μεταξύ Βενιζέλου καὶ Βασιλέως, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Βενιζέλος ἀπέκρουσε δριμύτατα, χαρακτηρίσας αὐτὴν ὡς «ἀνήθικον» καὶ «καταστρεπτικὴν διὰ τὴν πατρίδα του». Δὲν πρόκειται βεβαίως νὰ τὸν ἐπικρίνωμεν, διότι δὲν μετέβαλε τὴν τελευταίαν στιγμὴν τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν ἀπὸ ἐτῶν κατηύθυνε ἐναντίον τοῦ Βασιλέως. Ἀναφέρομεν ἀπλῶς ἱστορικῶς καὶ τὴν προσπάθειαν ταύτην.

Ἡ κατευναστικὴ προσπάθεια τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως καὶ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς, κατεφάνη καὶ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῶν πρέσβεων των ἐν Ἀθήναις, ὅπερ ἀνησύχησε τὰ μέγιστα τὸν κ. Βενιζέλον, ὡς καταδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐπομένου τηλεγραφήματος:

«Ἀριθμ. 2736 Θεσσαλονίκη τὴν 1)14 Μαΐου 1917. Ἐξοχώτατον Ρωμᾶνον, Παρισίους. Ἀπολύτως ἐμπιστευτικόν. Ἀναφερόμενος εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 1272 ὑμέτερον ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι οἱ ἐν Ἀθήναις ὀπαδοί μας τὰ ἔχουν κᾶπως χαμένα, διότι ὁ κ. Γκυγιεμὲν συνέστησεν ἐπιμόνως εἰς τοὺς Διευθυντὰς τῶν βενιζελικῶν ἐφημερίδων, ὄχι μόνον νὰ παύσουν πᾶσαν ἐπιθεσίαν κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Βασιλέως, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιδείξουν συμπάθειαν εἰς τὴν νέαν Κυβέρνησιν (Ζαΐμη), καὶ μάλιστα ἐμπιστοσύνην καὶ εἰς τὸν Βασιλέα. Οἱ φίλοι μας ζητοῦν ὁδηγίαν. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ γνωρίσετε ἐὰν ἡ στάσις τοῦ κ. Γκυγιεμὲν ἀνταποκρίνεται ἀπολύτως πρὸς τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως. Ὁ κ. Γκυγιεμὲν ἐπὶ πλέον ἐπέκρινε τὴν ἀντιβασιλικὴν γλῶσσαν τῶν ἐφημερίδων τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία ἐν τούτοις ΔΕΝ ΥΠΕΡΒΑΙ-

ΝΕΙ ΕΙΣ ΒΙΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΝ ΓΛΩΣΣΑΝ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΠΑΡΙΣΙΝΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ. Ὁ Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἐφάνη περισσότερον ἐπιφυλακτικὸς καὶ πλέον συνεσταλμένος ἀπὸ τὸν Γάλλον συνάδελφόν του, τὸ ὅποιον ἔσχεν ὡς συνέπειαν νὰ ψυχράνη τὸν ζῆλον τῶν φίλων μας καὶ νὰ αὐξήσῃ τὴν αὐθάδειαν τῶν ἀντιπάλων μας. Ν. Πολίτης».

Ὡστε ἡ ζέστα καὶ ἡ ψυχρά τοῦ ἐπαναστατικοῦ μένους τῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων τοῦ κ. Βενιζέλου ἐκανονίζετο ἀπὸ τὸν κ. Γκυγιεμέν! καὶ αὐτὸ ἐλέγετο ἐσωτερικὴ ἐπανάστασις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τῆς τυραννίας τοῦ Βασιλέως!

Εἰς ἓνα πρᾶγμα εἶχεν ὁ κ. Πολίτης δίκαιον. Πῶς ἐζήτησαν οἱ Γάλλοι μετριοπάθειαν τοῦ βενιζελικοῦ Τύπου ἐν Ἀθήναις, ἀφοῦ ὁ γαλλικὸς Τύπος ἐν Παρισίοις ὑπερέβαινε καὶ αὐτὸν τὸν βενιζελικὸν εἰς ὕβρεις κατὰ τοῦ Βασιλέως; Καὶ πρᾶγματι εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανεὶς, ἐὰν δὲν τὰ διαβάσῃ, τί ἔγραφεν ὁ γαλλικὸς Τύπος κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ἐξ ἀνταποκρίσεων ἐξ Ἀθηνῶν. Εἰς τὰς προηγουμένας ψευδεῖς κατηγορίας ἐπαναλαμβανομένας ἐκ νέου, προσετίθεντο καὶ νέαι. Ἀναφέρομεν μερικὰς: Π.χ. ὅτι ἡ Κυβέρνησις Ζαίμη ἦτο νέα παγίς κατὰ τῆς Ἀντάντ στηθεῖσα κατὰ διαταγὴν τοῦ Κάιζερ. Ὅτι ὁ Βασιλεὺς θὰ προσέβαλλε τὰ νῶτα τοῦ Σαράιγ μόλις γίνῃ ἡ συγκομιδὴ τῆς Θεσσαλίας. Ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀπέστειλεν εἰς Θεσσαλονικὴν ἀνθρώπους του ὅπως δολοφονήσωσι τὸν κ. Βενιζέλον, προσδιώριζον μάλιστα καὶ μὲ τί ποσὰ εἶχον πληρωθῇ. Ὅτι μυστηριώδη σχέδια ἐξυφαίνοντο ἐν Ἀθήναις κατὰ τῶν Συμμάχων. Ὅτι οἱ ἐπίστρατοι ὠργανωμένοι καθ' ὀμάδας θὰ ἀνελάμβανον τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Σαράιγ. Τυχαῖα ἦ καὶ ἐντελῶς φανταστικὰ μικροεπεισόδια κατηγογέλλοντο ἐξ Ἀθηνῶν ὡς βέβαια, ἐνδείξεις τῆς εὐρυτέρας καὶ δολιωτέρας τῶν συνωμοσιῶν. Καὶ ταῦτα πάντα ἐξ ἀνταποκρίσεων ἐξ Ἀθηνῶν.

Εἰς τὴν συναυλίαν ταύτην μετεῖχον καὶ ὠρισμένοι ἀγγλικά ἐφημερίδες. Ἀλλὰ μὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως Ζαίμη ἤρχισε νὰ μετριάζηται ἡ γλῶσσα των. Π.χ. Ἐνῶ ὁ «Χρόνος» τῶν Παρισίων ἐκεραυνοβόλοι τὸν κ. Ζαίμην ὡς τὸν αὐτουργὸν τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς Σερβίας καὶ τὸν κατηγορεῖ ὅτι ἐξεδήλου ὑποκριτικῶς ἐπιθυμίαν συμφιλίωσεως μὲ τὴν Ἀντάντ, ὅπως διὰ ταύτης ἐμποδίσῃ τὸν λαὸν τῶν Ἀθηνῶν νὰ συνταχθῇ μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, οἱ «Τάιμς» τοῦ Λονδίνου, σχεδὸν συγχρόνως, χωρὶς βεβαίως νὰ δεικνύουν εὐμένειαν καὶ πρὸς τὸν Βασιλέα, «ἐξέφραζον ἀνησυχίας ὅτι οἱ Σύμμαχοι ὑπέτασσαν τὴν ἐπίγουνσαν πολεμικὴν ἐνέργειαν κατὰ τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν ἐντελῶς δευτερεύουσαν προσπάθειαν λύσεως τοῦ μαλλιουκουβαρίσματος τῶν Ἀθηνῶν».

Ἦρχισε νὰ διαφαίνεται καὶ εἰς τὸν Τύπον ἡ ὑπολανθάνουσα διαφορὰ ἀντιλήψεων μεταξὺ Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς κυβερνήσεως.

Ὅπως δὴποτε ταῦτα πάντα ἀνησυχούν τὸν κ. Βενιζέλον. Θὰ τοῦ διέφευγε τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἢ λεία τὴν ὁποίαν ἐπεδίωκεν ἀπὸ τόσων ἐτῶν; Διότι ἂν δὲν συνεφώνουν οἱ Σύμμαχοι εἰς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως διὰ τῶν λογῶν των καὶ τὸν ἄφηναν μόνον του νὰ λύσῃ τὰς διαφορὰς του μὲ τὸν Βασιλέα, ἤξερε πολὺ καλὰ τὸ ἀποτέλεσμα.

Τὴν 8)21 Μαΐου ἐπιστρέφει ἐκ Κρήτης φέρων εἰς Θεσσαλονίκην τὴν Μεραρχίαν τοῦ Ἀρχιπελάγου. (Σ.Μ. μετὰ ἐννέα μηνῶν ἐπαναστατικὴν ἐπιστράτευσιν). Ἀλλὰ ζητεῖ νὰ ἀποσταλῆ εἰς Θεσσαλίαν (Σ.Μ. ἥτις εἶχεν ἀπογυμνωθῆ ἀπὸ ἑλληνικὸν στρατόν, ἐγκλεισθέντα ὑπὸ τῶν Συμμάχων εἰς Πελοπόννησον!), ἢ τοῦλάχιστον ν' ἀντικαταστήσῃ συμμαχικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα νὰ σταλοῦν εἰς Θεσσαλίαν. Τηλεγραφεῖ δὲ εἰς τὸν κ. Ρωμᾶνον: «Ἴδῆτε ἄνευ ἀναβολῆς τὸν κ. Παινλεβὲ (ὑπουργὸν Στρατιωτ. Σ.Μ.), δὲν ὑπάρχει καιρὸς διὰ χάσιμον, κινδυνεύει ἢ ἐπιτυχία ὀλοκλήρου τῆς πολιτικῆς μας». (Ντριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Τὴν 12)25 Μαΐου 1917 ἐπανέρχεται:

«Ἡ ἐξέγερσις τῆς Θεσσαλίας, ἢ ὁποῖα θὰ γίνῃ ἀναμφιβόλως». (Σ.Μ. ἡ Θεσσαλία καίτοι γυμνὴ στρατευμάτων Βασιλέως, δὲν ἐπανεστάει, ἀλλὰ φυσικὰ ἅμα θὰ εἰσέβαλλον βενιζελικὰ καὶ ἀνταντικὰ στρατεύματα θὰ ἐπανεστάει (;) «ἀναμφιβόλως»). «Θὰ παρασύρῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν Αἰτωλίαν, τὴν Ἀκαρνανίαν, αἵτινες θὰ μᾶς δώσουν ἐξαιρέτους στρατιώτας».

«Δὲν ὑπάρχει φόβος ὅτι ὁ Βασιλεὺς θὰ βαδίσῃ πρὸς Θεσσαλίαν». (Σ.Μ. Πῶς; ἀφοῦ οἱ Σύμμαχοι ἐνέκλεισαν τὸν στρατόν του εἰς Πελοπόννησον;) «Εἰς δύο μῆνας ἢ Κυβέρνησις τῆς Ἐθν. Ἀμύνης θὰ εἶνε κυρία ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τρεῖς μῆνας, δώδεκα μεραρχίαι θὰ εἶνε ἐπὶ ποδὸς πολέμου. Μετὰ ἕξ μῆνας δέκα πέντε μεραρχίαι, ὅπερ θὰ τροποποιήσῃ ριζικῶς τὴν στρατιωτικὴν κατάστασιν εἰς τὰ Βαλκάνια, πρὸς ὠφέλειαν τῆς Ἀντάντ». (Ντριῶ «Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος» Τόμ. 5ος).

Θὰ χρειασθοῦν ὄχι ἕξ ἀλλὰ δέκα ὀκτῶ μῆνες καὶ ἐπὶ πλεόν ἡ κολοσσιαία ἐνίσχυσις τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον καὶ αἱ νίκαι τῶν Συμμάχων ἐν Γαλλίᾳ τὸν Αὐγουστον τοῦ 1918, διὰ νὰ ἐπέλθῃ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1918 τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀναμενόμενον ὡς ἄνω ἀποτέλεσμα.

Καὶ τῶρα ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν Διάσκεψιν τοῦ Λονδίνου τῆς 16)29 Μαΐου 1917. Ἐκεῖ θὰ κριθῆ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως. Ὅχι ὅμως διὰ λόγους ποῦ θέλει νὰ παραστήσῃ σήμερον ὁ κ. Βενιζέλος ἀλλὰ δι' ἄλλους λόγους, τοὺς ὁποίους θὰ ἐκθέσωμεν αὐριον.

ΑΡΘΡΟΝ 57ον

(23 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΖΟΝΝΑΡ ΚΑΙ ΑΙ ΡΑΔΙΟΥΡΓΙΑΙ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΚΘΡΟΝΙΣΙΝ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

Τὴν 16)29 Μαΐου 1917 ἤρχισε τὰς ἐργασίας ἡ Συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου. Ἐκ μέρους τῶν Γάλλων συμμετέσχον εἰς ταύτην οἱ: Ριμπώ, Παινλεβέ, ναύαρχος Λακάζ, στρατηγὸς (κατόπιν στρατάρχης) Φὸς καὶ ὁ ὑποδεικνυόμενος ὑπὸ τῆς Γαλλίας ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτικῆς τῶν Συμμάχων ὡς ὕπατος ἀρμοστής αὐτῶν κ. Ζοννάρ. Ρῶσσοι καὶ Ἴταλοι δὲν μετέσχον αὐτῆς.

«Ὁλη ἡ συζήτησις περιστράφη περὶ τὸ ἀγωνιώδες πρόβλημα τῆς Θεσσαλονίκης. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ρουμανίας, ἔπρεπε νὰ προβλέπουν κάπου μίαν φοβερὰν ἐπιθέσιν τῶν Γερμανῶν. Ποῦ; τὴν ἀνέμενον πρὸς τὴν Θεσσαλονικην». (Ντριώ, «Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος» Τόμος 5ος).

Οἱ Ἕλληες ἀντιπρόσωποι ἐθεώρουν ὅτι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀντιστῶσι κατὰ τῆς τοιαύτης ἐπιθέσεως. Ἄφ' ἐτέρου ἀνησύχουν διὰ τὴν Παλαιστίνην καὶ συνεπῶς τὴν Αἴγυπτον. Ἦθελον ἐπομένως νὰ στείλουν ἐκεῖ ὅσον στρατὸν εἶχον εἰς Θεσσαλονικην. Ὁ Ριμπώ ἀναφέρει εἰς δημοσίευσίν του τοῦ 1924, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστολαὶ πρὸς φίλον. Ἀναμνήσεις τοῦ πολιτικοῦ μου βίου», ὅτι καθ' ὅλον τὸ 1917 ἡ Γαλλία ἠγωνίζετο πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὅπως μὴ διαλυθῇ ἡ συμμαχικὴ κατοχὴ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἄφ' ἐτέρου οἱ Ἴταλοι ἤθελον καὶ αὐτοὶ νὰ ἀποσυρθοῦν ἐκ Μακεδονίας καὶ νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς τὴν Αὐλῶνα καὶ τὴν Ἥπειρον. Οἱ Γάλλοι ἀντιπρόσωποι ἠναγκάσθησαν οὕτω ΝΑ ΠΑΡΑΔΕΧΘΟΥΝ ΟΠΩΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΟΥΝ ΠΑΣΑΝ ΙΔΕΑΝ ΕΥΡΕΙΑΣ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ καὶ νὰ κρατηθοῦν ἐκεῖ ἐν ἀμυντικῇ θέσει δι' ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρων δυνάμεων. Ἀπέναντι τῆς ὑποχωρήσεώς της ταύτης ἔλαβεν ὡς ἀντιστάθμισμα νὰ μὴ ἀφαιρεθοῦν δυνάμεις ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸ τοῦ προσεχοῦς Ἰουλίου, δηλαδὴ οὐχὶ προτοῦ φανοῦν τὰ ἀποτελέσματα τῆς μεγάλης ἐπιθέσεως τὴν ὁποίαν ὁ Κερένσκυ καὶ ὁ Ἀλμπέρ Τομάς προητοίμαζον ἐπὶ τοῦ ρωσικοῦ μετώπου. Ἄλλὰ τότε ἠγέρθη τὸ ζήτημα: Ἄφοῦ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἰταλία θὰ ἀπέσυρον τὰς δυνάμεις των ἐκ Θεσσαλονίκης, πῶς θὰ ἔμενον μόνοι ἐκεῖ οἱ Γάλλοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤθελον νὰ ἀποσυρθοῦν; Ἐπρεπε μὲ κᾶτι νὰ ἀντικαταστήσουν τὰς ἀφαιρεθησομένας ἀγγλικὰς καὶ ἰταλικὰς δυνάμεις. Μὲ τί; Μὲ τοὺς Ἕλληνας! Καὶ ἀφοῦ εἶχον πεισθῆ ὅτι δὲν ἐπερίμενάν τι ἄξιον λόγου ἀπὸ τὸν στρατὸν τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ἔπρεπε νὰ πάρουν ἐκεῖ τὸν στρατὸν ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Ἄρα ἔπρεπε νὰ ἀπομακρύνουν τὸν Βασιλέα, ἀφοῦ μόνον ἔτσι, ὡς εἶδομεν, θὰ ἐδέχετο τὴν ἀρχὴν ὁ κ. Βενιζέλος.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τούτου ὁ Ριμπὼ προέτεινε τὴν στρατιωτικὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Οἱ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι ἀντέστησαν ζωηρότατα. Δὲν ἤθελον οὐδεμίαν βίαν. Οὔτε κὰν εἰσβολὴν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Εἶπον μάλιστα ὅτι προετίμων νὰ ἀγοράσωσι τὴν συγκομιδὴν τοῦ σίτου τῆς Θεσσαλίας. Ὡς ἔσχατον ὄριον ἐδέχθησαν νὰ εἶνε τὰ στρατεύματα ἔτοιμα πρὸς ἀπόβασιν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐκτελέσωσι ταύτην, εἰμὴ μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ. Περὶ κατοχῆς τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἤθελον οὔτε νὰ ἀκούσουν.

Τότε ὁ κ. Ζοννὰρ ἔλαβε τὸν λόγον καὶ ἐπέμεινε εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς βίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ ἐπέμειναν καὶ οἱ Ἕλληνες. Ἐδέησε ὁ Ζοννὰρ νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ παραδεχθῆ τὰς ἀγγλικὰς ἀντιλήψεις. Ἀλλὰ ἔμενε καὶ αὐτὸς ἐν ἀμηχανίᾳ, ὡς φαίνεται ἐξ ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ριμπὼ, τί θὰ ἐγένετο ἀποκλειομένης τῆς βίας. Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἤρνεϊτο νὰ παραιτηθῆ, ἡ κατάσταση θὰ κατέληγεν εἰς χρονίαν στασιμότητα.

Ἡ συνδιάσκεψις ἔληξε τὴν 17)30 Μαΐου. Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ἀνεκοίνωσαν τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ἀλλὰ προτοῦ λάβωσι τὰς ἀπαντήσεις τῶν Δυνάμεων τούτων, ὁ Ζοννὰρ λαβὼν τὰς ὁδηγίας του παρὰ μόνης τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀνεχώρει διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν 19ην Μαΐου (1 Ἰουνίου) 1917.

Αἱ ὁδηγίαι τὰς ὁποίας εἶχεν ἐκ μέρους τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως συνοψίζονται εἰς τὰ ἑξῆς: Μεταβαίνει εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς ὑπάτος Ἀρμοστής ἀπεσταλμένος ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Αἰτία τῆς ἀποστολῆς του εἶνε αἱ ἐσωτερικαὶ διενέξεις τῆς Ἑλλάδος, ἡ στάσις τῆς Βασιλικῆς κυβερνήσεως, ἡ ἀνησυχία περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς. Δικαίωμα τῆς ἀποστολῆς του εἶνε τὸ δικαίωμα τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας ὡς Δυνάμεων προστατίδων τῆς Ἑλλάδος. Σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς του εἶνε ἡ ἐπιτυχία πλήρους ἐνότητος ἐνεργείας στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς μεταξὺ τῶν Συμμάχων. Συνεπῶς αἱ στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ ἀρχαὶ τῶν Συμμάχων, ὡς καὶ οἱ διπλωματικοὶ αὐτῶν ἀντιπρόσωποι, εἶνε ὑπὸ τὰς διαταγὰς του. Τὰ μέτρα ἅτινα ἔδει νὰ λάβῃ εἶνε ἡ κατάληψις τῆς Θεσσαλίας καὶ κατάσχεσις τῆς συγκομιδῆς της καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐνότητος τῆς χώρας χωρὶς νὰ θίξῃ τὸ μοναρχικὸν πολίτευμα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Βασιλέα:

«Πρὸς τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον προφανῶς παραβιάσαντα, ἰδίᾳ πρωτοβουλίᾳ τὸ Σύνταγμα, τοῦ ὁποίου εἴμεθα ἐγγυηταί, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ τῷ γνωρίσωμεν ὅτι ἀπώλεσε τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Προστατίδων Δυνάμεων καὶ ὅτι, ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους, αὐταὶ θεωροῦσιν ἑαυτὰς ἀπηλλαγμένας ἀπέναντί του τῶν ὑποχρεώσεων τῶν ἀπορροουσῶν ἐκ τῶν δικαιωμάτων τῆς προστασίας. Ὁφείλομεν ἐπομένως νὰ ἀπαιτήσωμεν τὴν παραίτησίν του καὶ νὰ ἀναζητήσωμεν τοὺς διαδόχους του μεταξὺ τῶν κληρονόμων του. Ἐὰν ἤθελε δεῖξει διαθέσεις ἀντιστάσεως, θὰ συσφίγξωμεν τὸν ἀποκλεισμόν τοῦ τμήματος τῆς Ἑλλάδος τὸ ὁποῖον θὰ τῷ ἔμενε πιστόν, καὶ ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἔπρεπεν ἴσως νὰ

καταλάβωμεν τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου, ὅπως ἐμποδισθῆ πᾶσα στρατιωτικὴ ἐνέργεια ἐκ μέρους τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπισταθμευόντων στρατευμάτων». Οὐδὲν περιπλέον.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ νομικὸν μέρος τῶν δικαιωμάτων τῆς προστασίας τῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος εἶνε ζήτημα λυθὲν πρὸ πολλοῦ, ὑπὸ πλήθους συγγραφέων. Οὐδαμοῦ στηρίζεται. Οὔτε θὰ καταγίνωμεν ἐπὶ τῶν νομικῶν παραλογισμῶν τῶν προστατίδων Δυνάμεων. Δὲν ἀξίζει τὸν κόπον. Εἶνε τὸ περικάλυμμα τῆς ὤμῃς βίας. Ἄλλως τε καὶ διὰ τῶν μεταπολεμικῶν συνθηκῶν αἱ Δυνάμεις ἐγκατέλειψαν καὶ τὰ φανταστικὰ αὐτῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δικαιώματα.

Ἔσον δ' ἀφορᾷ τὴν ὤμην βίαν, ὡς αὕτη διαγράφεται, περιορισμένη κατ' ἀπαίτησιν τῆς Ἀγγλίας, ὁ κ. Ζοννὰρ κατὰ τὸ ταξιδιὸν του σκέπτεται (Ρεκουλύ «ὁ κ. Ζοννὰρ ἐν Ἑλλάδι») ὅτι εἶνε ἀπαραίτητον αὐτοβούλως νὰ τροποποιήσῃ κάπως κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τὰς ἐντολάς του.

Ἐν τῷ μεταξύ, εὐθύς μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἐκ Παρισίων, ἔρχονται ραγδαίαι αἱ διαμαρτυρίαι τῆς Ρωσσίας καὶ Ἰταλίας κατὰ τῆς ἀποστολῆς του.

Κατὰ τηλεγράφημα τῆς 19ης Μαΐου (1ης Ἰουνίου) 1917 τοῦ ἐν Ρώμῃ Ρώσου πρέσβευος πρὸς τὴν κυβέρνησίν του:

«Ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Σοννίνο τὴν μεταξύ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας συμφωνίαν σχετικῶς μὲ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα. ΜΕΤΑ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας καὶ τὴν διανομὴν τῆς συγκομιδῆς, ΘΑ ΠΡΟΤΑΘΗ εἰς τὸν Κωνσταντῖνον ΝΑ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΘΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Ἐν περιπτώσει ἀρνήσεώς του, ὁ ἀποκλεισμός θὰ ἐνταθῆ, καὶ ὁ Ἴσθμός τῆς Κορίνθου θὰ καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ὁ Ζοννὰρ ΘΑ ΔΙΟΡΙΣΘΗ ἐν Ἀθήναις Ἀρμοστής τῶν προστατίδων Δυνάμεων. Ὁ Σαράϊγ καὶ οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν Συμμάχων θὰ τεθοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κ. Ζοννὰρ. Ἡ αὕτη ἀνακοίνωσις ἐγένετο εἰς τὸν Σοννίνο καὶ ὑπὸ τοῦ πρέσβευος τῆς Ἀγγλίας, προσθέτοντος ὁμως ὅτι εἷς πρίγκηψ τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου θὰ διεδέχετο τὸν Κωνσταντῖνον. Ὁ Σοννίνο μοῦ εἶπεν ὅτι ἐδήλωσεν εἰς τοὺς δύο πρέσβεις ὅτι ἡ συμφωνία αὕτη ἦτο EN ANTIΘΕΣΕΙ πρὸς τὰς ἀποφάσεις τὰς ληφθείσας εἰς Ἁγ. Ἰωάννην τῆς Μωριέννης, ΟΠΟΥ ΔΕΝ ΕΓΕΝΕΤΟ ΔΕΚΤΗ ἢ ἐνθρόνισις τοῦ Κωνσταντίνου παρὰ μόνον ἐν περιπτώσει σφαγῶν ἐν Ἀθήναις. Ἦδη, ὄχι μόνον τοιοῦτόν τι δὲν συνέβη, ἀλλὰ καὶ ἡ Κυβέρνησις Λάμπρου, ἐχθρική πρὸς τὴν Ἀντάντ, ἀντικατέστη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Ζαίμη πολὺ φιλικωτέρας».

Τὴν 22 Μαΐου (4 Ἰουνίου), ὁ Τερεσένκο, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας διαμαρτύρεται εἰς Παρισίους καὶ Λονδίνον:

«Θεωρῶ ὅτι ἡ ἄμεσος ἐφαρμογὴ τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ σχεδίου, σχετικῶς μὲ μεταβολὴν τοῦ καθεστῶτος ἐν Ἑλλάδι, εἶνε τόσον ἄσκοπος ὅσον καὶ ἐπικίνδυνος, διότι ἐπὶ τέλος παρομοία ἐνέργεια ὄχι μόνον δὲν δικαιολογεῖται σήμερον ἀπὸ κανὲν ἐξαιρετικὸν γεγονός, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον δὲν ἀνταποκρίνεται ποσῶς πρὸς τὰ γενικὰ συμφέροντα τῶν Συμμάχων» (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος, ἔκδ. 1922).

Εἰς τὸ αὐτὸ τηλεγράφημα ὁ Τερεσένκο διαμαρτύρεται καὶ κατὰ τῆς σχεδια-

ζομένης έκκενώσεως τῆς Μακεδονίας καὶ διατηρήσεως τῆς κατοχῆς μόνον τῆς Θεσσαλονίκης ἀμυντικῶς, ὅπερ θὰ εἶχε ὀλέθρια ἀποτελέσματα διὰ τὸ ρωσικὸν μέτωπον.

Τὴν αὐτὴν 22 Μαΐου (4 Ἰουνίου) ὁ ἐν Ρώμῃ πρέσβυς τῆς Γαλλίας πληροφορεῖ τὴν Κυβερνήσιν του περὶ τῆς ἐπικρατοῦσης δυσαρεσκείας ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τὰ μέτρα τῆς Γαλλίας ἐν Ἑλλάδι καὶ πρὸ παντὸς διότι, ἐνῶ ἡ τύχη μεγάλων κρατῶν ἐπαίζετο εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, καταναλίσκονται δυνάμεις εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ κ. Βενιζέλου, καὶ ὅτι τοῦτο ἐγέννα ὑπονοίας παρὰ τῇ ἰταλικῇ κυβερνήσει, ὅτι ἡ Γαλλία ἔχει βλέψεις ἐδαφικὰς ἐν Ἑλλάδι. Εἰδοποιεῖ δὲ ὁ κ. Μπαρρὲρ τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν ὅτι ΕΑΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ ΕΙΣΧΩΡΗΣΟΥΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ, ΤΟΤΕ ΙΤΑΛΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΘΑ ΣΥΝΕΚΕΝΤΡΟΥΝΤΟ ΕΙΣ ΝΟΤΙΟΝ ΑΛΒΑΝΙΑΝ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ. Καὶ πράγματι τὴν 24 Μαΐου (6 Ἰουνίου) οἱ Ἴταλοι προεκήρυξαν τὸ προτεκτοράτον των ἐν Ἀλβανίᾳ, ὡς ἀπάντησιν τοῦ συμβησομένου ἐν Ἀθήναις.

Εἰς μάτην ἐπενέβησαν ἐν Ρώμῃ οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ὅπως δικαιολογήσωσι τὰς κυβερνήσεις των, ὅτι δὲν ἠγνόησαν τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Σοννίνο διεμαρτύρετο ὅτι τὸν ἀφῆκαν ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἐνεργειῶν των σχετικῶς μετὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅτι πλῆγμα κατὰ τῆς μοναρχικῆς ιδέας ἐν Ἑλλάδι ἠδύνατο νὰ ἔχη ἀντίκτυπον ἐν Ἰταλίᾳ. Ἡ δυσαρέσκεια τοῦ Σοννίνο ἦτο ζωηροτάτη, τόσον ὥστε ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἐτηλεγράφησε τὴν ἐκ τούτου ἀνησυχίαν του. ΗΝΑΓΚΑΣΘΗΣΑΝ ΝΑ ΣΙΓΗΣΩΣΙ ΔΙΑ ΤΟ ΠΡΟΤΕΚΤΟΡΑΤΟΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΕΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΚΑΙ ΒΟΡ. ΗΠΕΙΡΩ. Ἄλλως τε ἡ Ἰταλία μετὰ τὴν προώθησιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Θεσσαλίαν, προώθησε καὶ αὐτὴ τὰ ἰδικὰ της ἐξ Ἀλβανίας περαιτέρω εἰς Ἡπειρον καὶ τὴν 31 Μαΐου (13 Ἰουνίου) κατέλαβε τὰ Ἰωάννινα. (Ντριῶ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Δὲν ἐπληρώναμεν εὐθηνὰ οἱ Ἕλληνες τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν Ἀθήναις.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ζοννὰρ ἔφθανε τὴν 22 Μαΐου (4 Ἰουνίου) εἰς Κέρκυραν, ὅπου τὸν ἀνέμενον διαταγαὶ τῆς Κυβερνήσεώς του νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἐνέργειάν του, συνεννοούμενος ἐν τάχει μετὰ τοῦ Σαράιγ πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Πειραιῶς, ΠΡΟΣ ΤΑΧΥΤΕΡΑΝ ΠΕΡΑΙΩΣΙΝ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

«Ἄλλως τε ὁ κ. Βενιζέλος ἔστειλε τηλεγραφήματα ἐπὶ τηλεγραφημάτων. Ἐξώθει εἰς ἐνέργειαν! ταχεῖαν ἐνέργειαν! Ἔλεγε ὅτι ὁ Σαράιγ ἦτο ἐν ἀναμονῇ τῆς διαταγῆς νὰ εἰσβάλλῃ εἰς Θεσσαλίαν. Ὅτι ἐφοβεῖτο ἐπιθέσιν Βουλγαρο-γερμανικὴν (Σ.Μ. καὶ τὰ ἄρθρα τοῦ «Κήρυκος» ὅτι ἦτο αὕτη ἀπολύτως ἀδύνατος;), ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ τελειώσουν μετὰ τὰς Ἀθήνας, αἵτινες ἀναμφιβόλως θὰ ἐπεκαλοῦντο τὴν βοήθειαν τοῦ Κάιζερ (Ντριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Τὴν 24 Μαΐου (6 Ἰουνίου) ὁ κ. Ζοννὰρ ἔφθανεν εἰς Σαλαμίνα. Παρήγγειλεν εἰς τὸν κ. Ζαίμην ὅτι σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς του ἦτο ὁ ἔλεγχος τῆς ἀκριβοδικαίας διανομῆς τοῦ σίτου τῆς Θεσσαλίας. Ὁ Γκυγιεμὲν ἀνεκοίνωσε διὰ τοῦ Τύπου ὅτι

ὁ ὕπατος ἀρμοστής μετέβαινεν εἰς Θεσσαλονίκην διὰ μερικά ζητήματα σχετικά μὲ τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἸΣΩΣ θὰ ἔσταμάτα καὶ εἰς Ἀθήνας.

Ὁ σὲρ Φρ. Ἑλλιοτ μετέβη καὶ τὸν συνήντησεν ἐπὶ τοῦ πλοίου του. «Ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἔλαβε διαταγὴν νὰ συστήσῃ εἰς τὸν Ζοννάρ... νὰ κάμῃ ὥστε ὁ Σαράιγ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἰδέαν νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Θεσσαλίας. Ἐπὶ πλέον, ὅπως σχετικῶς μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, περιορισθῆ εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Βασιλέως μέχρι τοῦ τέλους τῶν ἐχθροπραξιῶν μόνον, κηρυσσομένου ἑνὸς τῶν πριγκήπων ὡς ἀντιβασιλέως...» (Τηλ. Δεμίδωφ Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος ἐκδ. 1922).

Ἐπίσης εἰς Σαλαμίνα ἐπεσκέφθη τὸν Ζοννάρ ὁ κ. Δεμίδωφ, ὅστις τοῦ ἐξέθεσε τὴν κατάστασιν κατὰ ἀποκαλυπτικώτατον τρόπον:

«... τοῦ ἐξέθεσα διὰ μακρῶν τὴν ἀποψίν μου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τηλεγραφήματός σας χωρὶς νὰ τοῦ ἀποκρύψω οὔτε τὰ παρὰ τῶν μὲν οὔτε παρὰ τῶν δὲ διαπραχθέντα λάθη, οὔτε πρὸ παντὸς τὸ ἔργον τῶν φανατικῶν πρακτόρων, οἵτινες ἐκ προθέσεως ἐπλαστογράφουν τὰ γεγονότα, οὔτε τὴν καταστρεπτικὴν σύγχυσιν τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν διπλωματῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν, οὔτε τέλος τοὺς κινδύνους ἐμφυλίου πολέμου καὶ ἀναρχίας τοὺς ὁποίους ἡμπορεῖ νὰ προκαλέσῃ ἡ ἐκθρόνισις Βασιλέως τόσον δημοφιλοῦς... Ὁ κ. Ζοννάρ μοῦ ἀπήντησεν ὅτι εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου ἀπέκτησε τὴν πεποίθησιν ὅτι ὄχι μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ κοινὴ γνώμη ἦτο τόσον ἐρεθισμένη κατὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, ὥστε ἡ διατήρησίς του ἐπὶ τοῦ θρόνου καθίστατο λίαν δύσκολος. Ἀπήντησα ὅτι εἰς τὰς χώρας ταύτας τὰ πνεύματα ἐξηρεθίσθησαν ἐν μέρει ἐκ προθέσεως παρὰ τῶν ἐδῶ ἀντιπροσώπων των, δι' ἀφηγήσεων ψευδῶν καὶ καταπληκτικῶν, παραλόγων ΕΠΙΝΟΟΥΜΕΝΩΝ, ΓΝΩΣΤΟΝ ΔΙΑΤΙ, ΥΠΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. Ὁ Ζοννάρ μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν εἶχεν ἀκόμη λάβει (!) τὴν ρητὴν ἐντολὴν νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως (Σ.Μ. τὴν εἶχεν ἐν τούτοις εἰς τὴν τσέπην του), ἀλλὰ μόλις τὴν ἐλάμβανε, θὰ ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ διατυπώσῃ τὴν ἀξίωσιν ταύτην πρὸς τὸν κ. Ζαίμην... Ὁ Ζοννάρ ἐλπίζει νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν κ. Ζαίμην, ΑΝ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΙ ΟΤΙ Η ΕΛΛΕΙΨΙΣ ΔΙΑΠΙΣΤΕΥΤΗΡΙΩΝ ΤΟΝ ΘΕΤΕΙ ΕΙΣ ΛΕΠΤΗΝ ΘΕΣΙΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ... Εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, ὅστις τοῦ ἐζήτησε νὰ ἀρκεσθῆ εἰς τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ἐμπιστευόμενος εἰς ἕνα πρίγκηπα τὴν ἀντιβασιλείαν, ὁ κ. Ζοννάρ ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἐνεργήσῃ σύμφωνα μὲ τὰς διαταγὰς τὰς ὁποίας θὰ ἐλάμβανεν ἐκ Παρισίων».

Κάθε σχόλιον εἶνε περιττόν!

Τὴν ἑσπέραν τῆς ἰδίας 24 Μαΐου (6 Ἰουνίου) ὁ κ. Ζοννάρ ἀνεχώρησε διὰ Θεσσαλονίκην, ὅπου ἔφθασε τὴν ἐπομένην 25 Μαΐου (7 Ἰουνίου πρῶν). Ἐκεῖ ἐτακτοποίησε μετὰ τοῦ Σαράιγ τὴν ὄλην των ἐνέργειαν, ἥτις συνίστατο εἰς τὰ ἐξῆς τρία σημεῖα:

1) Τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας.

2) Τὴν κατάληψιν τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Κορίνθου.

3) Τὴν ἀπόβασιν παρὰ τὰς Ἀθήνας.

Ἡ εἴσοδος εἰς τὴν Θεσσαλίαν θὰ ἤρχιζε τὴν νύκτα τῆς 28 πρὸς τὴν 29 Μαΐου (νέον ἡμερ. 10 πρὸς 11 Ἰουνίου). Ἡ κατάληψις τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ ἡ ἀπόβασις πλησίον τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἐνηργοῦντο ταῦτοχρόνως, ἐπομένως τὴν ἐσπέραν τῆς 28 Μαΐου (10 Ἰουνίου). Ἐκανονίσθησαν ὄλαι αἱ λεπτομέρειαι. Κατόπιν ὁ κ. Ζοννὰρ ἐπεσκέφθη τὸν κ. Βενιζέλον καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσεν ὄλας τὰς λεπτομερείας τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῆς Θεσσαλίας, κατὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατὰ τοῦ Βασιλέως.

«Ὁ κ. Βενιζέλος ΕΥΡΙΣΚΕΙ ΕΞΑΙΡΕΤΑ ὄλα τὰ μέτρα τὰ ληφθέντα ἀπὸ τὸν κ. Ζοννὰρ ἐκ συμφώνου μὲ τὸν στρατηγὸν Σαράιγ. Εἶνε πεπεισμένος ὅτι αἱ σχεδιαζόμεναι ἐπιχειρήσεις θὰ καταστήσωσι ματαίαν πᾶσαν ἀπόπειραν ἀντιστάσεως». (Ρεκουλὺ «ὁ Ζοννὰρ ἐν Ἑλλάδι»).

Κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην ὁ κ. Ζοννὰρ ἐκανόνισε μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τὸ ποῖος θὰ διεδέχετο τὸν Βασιλέα καὶ συνεφώνησαν εἰς τὸν πρίγκηπα Ἀλέξανδρον παραμερίσαντες τὸν Διάδοχον ὡς ἀνεπιθύμητον, πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος, τοῦ ὁποίου αἱ Δυνάμεις ἐνεφανίζοντο ὡς ἐγγυήτριαι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ὡς κήνσωρ τῆς μὴ τηρήσεως αὐτοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 58ον

(24 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΜΗΧΑΝΟΡΡΑΦΙΑΙ ΔΙΑ ΝΑ ΕΞΟΡΙΣΘΗ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. - Ο ΡΙΜΠΩ ΔΕΝ ΑΝΕΚΟΙΝΩΣΕ ΤΑΣ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΣΙΑΣ.

Τὴν ἐπομένην 26 Μαΐου (8 Ἰουνίου) ἠτοιμάσθησαν ὄλα καὶ ἐπεβιβάσθησαν τὰ στρατεύματα, ὁ δὲ Ζοννὰρ ἀπέπλευσε μετ' αὐτῶν ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ ἔφθασεν εἰς Σαλαμίνα τὴν 27ην Μαΐου (9 Ἰουνίου).

Ἦδη αἱ πρὸς τὴν γαλλικὴν Κυβέρνησιν διαμαρτυρίαι τῆς Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας εἶχον καταστῆ πολὺ ἐντονώτεραι. Τὴν 25ην Μαΐου (7 Ἰουνίου) ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας ἐτηλεγράφει εἰς τοὺς ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίῳ πρέσβεις του:

«Ἐπέδωκα σήμερον εἰς τοὺς πρεσβευτὰς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας διακοίνωσιν παρακαλῶν ὅπως ἀναβάλωσι διὰ στρατιωτικούς λόγους τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου των μέχρι τῆς μεταβολῆς τοῦ καθεστῶτος ἐν Ἑλλάδι. Μεταξὺ ἄλλων ἐπιχειρημάτων τονίζω τὴν δυσχερῆ θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν περιερχόμεθα, ὅταν αἱ Κυβερνήσεις Παρισίων καὶ Λονδίνου ἀποφασίζουσιν νὰ ἐκτελέσουν ἀμέσως ἀποφάσεις, τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν ἀκόμη τὰς λεπτομερείας ΚΑΙ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΔΕΝ ΕΠΙΔΟΚΙΜΑΖΕΙ Η ΡΩΣΣΙΑ, ἡ ὁποία εἶνε μία ἐκ τῶν τριῶν προστατί-

δων τῆς Ἑλλάδος Δυνάμων. Τὸ γεγονός τοῦτο κατὰ τὴν γνώμην μας ΠΑΡΑΒΙΑΖΕΙ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ, τὰς ὁποίας ἐν τῷ κοινῷ συμφέροντι ΔΕΟΝ ΝΑ ΤΗΡΩΣΙΝ ἢ Ρωσσία, ἢ Γαλλία καὶ ἢ Ἀγγλία.» (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος ἐκδ. 1922).

Σαφεστέρα ἀπειλὴ δὲν ἠδύνατο νὰ γίνη.

Τὴν 26 Μαΐου (8 Ἰουνίου) ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις Ἄγγλον πρέσβυν τὸ ἐξῆς λίαν ἐπιείγον τηλεγράφημα:

«Νὰ μεταβῆτε πάραυτα καὶ εἰδοποιήσατε τὸν κ. Ριμπώ ὅτι, κατὰ πληροφορίας τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου διὰ διακοινώσεως πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, διδούσης εἰς τὴν τελευταίαν μιᾶς μόνον ἡμέρας προθεσμίαν ἀπαντήσεως. Μᾶς πληροφοροῦν, προσέτι, ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως εἶνε νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἀξιώσεις της δι' ἀποβάσεως στρατευμάτων εἰς Πειραιᾶ τὴν νύκτα. Νὰ τονίσῃτε εἰς τὴν Ἐξοχότητά του (κ. Ριμπώ) ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς τελευταίας συνδιασκέψεως ἐν Λονδίῳ ἦτο ὅτι, ἐὰν ὁ Βασιλεὺς ἠρνεῖτο νὰ παραιτηθῆ, ΜΟΝΟΝ ΣΤΕΝΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ θὰ ἐνηργεῖτο, καὶ μόνον κίνησιν τῶν στρατευμάτων του πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν Συμμάχων ἐν Θεσσαλίᾳ καθώρισεν ἡ συνδιάσκεψις ὡς προϋπόθεσιν ἀποβάσεως στρατευμάτων της. Ἐπὶ πλέον ἡ συνδιάσκεψις δὲν συγκατετέθη εἰς ἀπόβασιν στρατευμάτων εἰς Πειραιᾶ παρὰ μόνον εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου. Πάντως καὶ πρὸς τοῦτο ἀναγκαίως προϋπετίθετο ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ ἐπεχειρεῖ ἐχθρικὰς κινήσεις ΠΡΟ ΠΑΣΗΣ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ στρατευμάτων μας. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Κυβέρνησις τῆς Α.Μ. ὀφείλει, ἐὰν αἰ ὡς ἄνω πληροφοραὶ της εἶνε ἀκριβεῖς, ΝΑ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΗΘΗ ΕΝΤΟΝΩΤΑΤΑ ἐναντίον πάσης τοιαύτης πράξεως, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκθέσῃ εἰς σοβαρὸν κίνδυνον τὰς παροικίας καὶ τὰς πρεσβείας τῶν Συμμάχων εἰς Ἀθήνας καὶ διὰ τὴν ὁποίαν πρῶξιν ΔΕΝ ΕΖΗΤΗΘΗ Η ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ καὶ ἥτις ἀποτελεῖ ΣΑΦΗ ΠΑΡΕΚΤΡΟΠΗΝ ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τὴν ληφθεῖσαν κατὰ τὴν ἐν Λονδίῳ συνδιάσκεψιν. Νὰ τονίσῃτε, ἐπίσης, πρὸς τὸν κ. Ριμπώ, ὅτι ἐπιέσθημεν πολὺ ἀπὸ τὴν Ρωσικὴν Κυβέρνησιν νὰ μὴ ἐπιτρέπωμεν ΟΠΩΣ ΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΜΑΣ ΑΝΑΓΚΑΙ ΘΥΣΙΑΖΩΝΤΑΙ ΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΑΣ ΒΛΕΨΕΙΣ καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ προβῶμεν εἰς οἰανδήποτε ἐσπευσμένην ἐνέργειαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ νὰ προσθέσετε ὅτι διὰ διαφόρους λόγους ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Σερβία ἀντιτάσσουσιν ἀντιγυμίας κατὰ τοῦ νὰ ἐξαναγκασθῆ ὁ Βασιλεὺς εἰς παραίτησιν. Αἱ ἀποφάσεις τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου ἐλήφθησαν μὲ ἀποψιν ὅπως τὸ ἑλληνικὸν πρόβλημα λυθῆ εἰρηνικῶς καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ Κυβέρνησις τῆς Α.Μ. διεσαφήνισεν ὅτι μόνον ἐὰν καταδειχθῆ ὅτι εἶνε ἀπολύτως ἀναγκαῖον, τότε μόνον δὲν θὰ ἀντετίθετο εἰς τὴν ἀπόβασιν εἰς Ἀττικὴν. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Α.Μ. ὡς ἐκ τούτου ΘΑ ΤΕΘΗ ΕΙΣ ΔΥΣΚΟΛΟΝ ΚΑΙ ΣΟΒΑΡΑΝ ΘΕΣΙΝ, ἐὰν ἡ πρόθεσις τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως εἶνε τὸ νὰ παραβιάσῃ τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν. Νὰ καταβάλετε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως πεισθῆ ὁ κ. Ριμπώ καὶ παραδεχθῆ τὴν λύσιν τὴν ὁποίαν προέτεινα, εἰς τὸ πρὸς τὸν Σέρ Φρ. Ἐλλιοτ τηλεγράφημά μου, διότι θὰ

ἦτο ἐντελῶς ἀρκετὸν διὰ τοὺς σκοποὺς τῶν Συμμάχων ΕΑΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΠΕΙΘΕΤΟ ΝΑ ΑΠΟΥΣΙΑΣΗ ΕΞ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ, ἀφίνων ἓνα ἐκ τῶν υἱῶν του ὡς Ἀντιβασιλέα· καὶ νὰ τονίσῃτε ὅτι ἡ λύσις αὕτη θὰ ἄρῃ τὴν ἀντίρρησην τὴν ὁποίαν ἤγειρεν ἡ ρωσικὴ Κυβέρνησις ἐναντίον τῆς χρήσεως βίας μὲ τὸν σκοπὸν μεταβολῆς τοῦ ἑλληνικοῦ καθεστώτος, θὰ ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον ἀντιθέσεως τῆς Ἰταλίας... καὶ θὰ ἄρῃ ΤΑΣ ΑΝΤΙΠΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ καὶ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Α.Μ.» (Μετάφρασις κατὰ λέξιν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ κειμένου τῆς διακοινώσεως ἀναγραφομένης ἐξ ὀλοκλήρου ἀγγλιστί ἐν τῷ συγγράμματι Α. Φραγκούλη: «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις»).

Εἰς τὴν σοβαρωτάτην ταύτην ἀγγλικὴν διακοίνωσιν ἀπήντησεν ὁ Ριμπῶ ὅτι τὰ προβλεφθέντα μέτρα, ἀπολύτως ἀναγκαῖα, θὰ ἠγγυῶντο καλύτερον τὴν ἀσφάλειαν ὄλων καὶ τὴν τάξιν, παρὰ μία ὑπαναχώρησις, τῆς ὁποίας τὴν εὐθύνην ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ἐδέχετο νὰ ἀναλάβῃ ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις.

Ἄλλὰ τὴν ἐπομένῃν νέα διακοίνωσις τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν Γαλλίαν:

«Ἐὰν ἀφινόμεθα νὰ παρασυρθῶμεν εἰς νέας στρατιωτικὰς περιπλοκάς ἐν Ἑλλάδι, εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑποτιμήσωμεν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως, ἣτις θὰ προκύψῃ. ΗΔΗ Η ΣΕΡΒΙΑ ΕΙΝΕ ΛΙΑΝ ΔΥΣΗΡΕΣΤΗΜΕΝΗ καὶ ὁ ἠθικὸς κλονισμὸς θὰ ἦτο ἀπείρως μέγας ΕΑΝ ΑΥΤΗ ΕΞΗΡΧΕΤΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ. Ἡ Ρωσσία διαμαρτύρεται διὰ τὰς ἰταλικὰς ἐνεργείας ἐν Ἀλβανίᾳ. Δὲν πρόκειται περὶ ὑπαναχωρήσεως, ἀλλὰ ἀπλούστατα περὶ ἐγκαταστάσεως μιᾶς φιλικῆς Κυβερνήσεως ἐν Ἀθήναις (Σ.Μ. ἀλλ' ὄχι τοῦ κ. Βενιζέλου) μὲ σύγχρονον ἀποφυγὴν πάσης ἐνδεχομένης ρήξεως.» (Ντριῶ. «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Καὶ πράγματι ἡ Σερβία ἦτο λίαν δυσηρεστημένη καὶ ὄχι μόνον ἕνεκα τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τοῦ Βασιλέως εἰς παραίτησιν, ὡς λέγει ὁ λόρδος Ρόμπερτ Σέσιλ εἰς τὸ προεκτεθὲν μακρὸν τηλεγράφημά του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀποφασισθεῖσαν ἐν Λονδίῳ ἐγκατάλειψιν τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου.

«Ὁ διάδοχος τῆς Σερβίας (ὁ μετέπειτα Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος Σ.Μ.) λίαν δυσηρεστημένος ὅτι ἐμελέτησεν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Θεσσαλονίκην, ἐπομένως ὅτι θὰ ἐγκαταλειφθῇ καὶ πᾶσα ἐνέργεια πρὸς Βορρᾶν τοῦ Μοναστηρίου, ὑπὲρ τῆς Σερβίας, ΕΔΗΛΩΣΕΝ ΕἰΣ ΤΗΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΙΝ, ὅτι ΤΟΤΕ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΜΕΝΕ ΤΙΠΟΤΕ ΑΛΛΟ ΠΑΡΑ ΝΑ ΚΑΜΗ ΧΩΡΙΣΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑΝ, ἣτις θὰ συνεπέφερον ἀναμφιβόλως, καὶ χωριστὴν εἰρήνην τῆς Ρουμανίας.» (Ντριῶ, «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Τί ἔκαμεν ὁ Ριμπῶ; Τὸ λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὰς «ἐπιστολάς πρὸς φίλον. Ἀναμνήσεις τοῦ πολιτικοῦ μου βίου»:

«Ἦτο ζήτημα (Σ.Μ. αἱ διαμαρτυρίαι δηλ.) ποῦ μὲ ἐζάλιζε πολὺ. Ἄλλὰ εἶχον περιπλακῆ πάρα πολὺ ὥστε νὰ ὑποχωρήσωμεν. Δὲν ἔπρεπεν ὁ κ. Ζοννάρ, ταρασσόμενος ἀπὸ τὰς διαμαρτυρίας ταύτας, νὰ κάμῃ ὀπισθεν, ἀφοῦ τόσον πολὺ εἶχεν ἐκτεθῆ.»

Καὶ δὲν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Ζοννάρ οὔτε τὸ κείμενον οὔτε τὴν ἔννοιαν τοῦ

πρώτου αγγλικού διαβήματος, ἀλλ' ἀπλῶς τὴν ἀπάντησίν του (τοῦ Ριμπῶ) ὅτι ὁ Ζοννάρ δὲν ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ παραβῆ τὰ συμφωνηθέντα, καὶ ὅτι θὰ λάβῃ ὅλας τὰς προφυλάξεις ὅπως προλάβῃ ταραχὰς ἐν Ἀθήναις, ἐξ οὗ θὰ ὑπέφερον οἱ ὑπήκοοι τῶν Συμμάχων καὶ αἱ πρεσβεῖαι. Καὶ τὸν συμβουλεύει ὅπως, ΠΡΟΣ ΑΠΟΦΥΓΗΝ ΣΟΒΑΡΩΝ ΔΥΣΧΕΡΕΙΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ, μὴ ἀποβιβάσῃ στρατεύματα εἰς Πειραιᾶ καὶ τὸν Ἴσθμόν εἰμὴ ἐν περιπτώσει ἀνάγκης, τὴν ὁποῖαν μόνον αὐτὸς (ὁ Ζοννάρ) θὰ κρίνῃ καὶ τὴν ὁποῖαν ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΩΣ ΘΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΣΟΥΝ εἰς τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν.

Περὶ τῆς δευτέρας ὁμως διακοινώσεως τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς δυσαρσεκείας τῆς Σερβίας οὔτε λέξις πρὸς τὸν Ζοννάρ.

Ἄλλὰ ὁ Ἄγγλος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐτηλεγράφησεν ὁ ἴδιος πρὸς τὸν σέρ Φρ. Ἐλλιοτ εἰς Ἀθήνας καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος, μόλις ὁ Ζοννάρ ἔφθασε τὴν 27ην Μαΐου (9 Ἰουνίου) εἰς Σαλαμίνα, τοῦ ἀνακοινεῖ τὴν διαμαρτυρίαν τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, δηλ. τὸ μακρὸν ἔγγραφον τὸ σταλὲν πρὸς τὸν Ριμπῶ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, τὸ ὁποῖον ἀνεφέραμεν προηγουμένως ἐν μεταφράσει ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ κειμένου. Ἄλλὰ καὶ ὁ Ριμπῶ ὡς προανεφέραμεν, τοῦ ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπάντησίν του εἰς αὐτό. ΤΗΝ ΕΠΑΝΟΔΟΝ ΟΜΩΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΔΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΜΟΝΗΝ ΤΗΣ, ΔΕΝ ΤΟΥ ΤΗΝ ΑΝΕΚΟΙΝΩΣΕΝ Ο ΡΙΜΠΩ. Τὸν ἐνεθάρρυνεν ἄρα γε ἡ ἄγνοια αὕτη τὸν Ζοννάρ εἰς τὴν συνέχισιν τῶν μέτρων του; Τὸν ἐνεθάρρυνεν ἡ ἐλευθερία ἐνεργείας τὴν ὁποῖαν τοῦ ἄφηνεν ὁ Ριμπῶ; Ἀντὶ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως, νὰ μὴ ἀρκεσθῆ ἄρα γε μὲ προσωρινὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου; Δὲν θὰ ἦτο μείωσις τοῦ γοήτρου τῆς Γαλλίας ἀπέναντι τῶν Συμμάχων τῆς; καὶ τοῦ ἰδιοῦ του κύρου; Καὶ τί ἀντίκτυπον θὰ εἶχε τοιαύτη λύσις εἰς τοὺς Παρισίους; Ἴσως τὴν πτώσιν τῆς Κυβερνήσεώς του; Ἐπέρασε φαίνεται τὴν 27)28 Μαΐου (9)10 Ἰουνίου) ἀφ' οἴτου ἔφθασεν εἰς Σαλαμίνα μέχρι τῆς πρωΐας τῆς ἐπομένης διὰ μέσου πολλῶν δισταγμῶν, τοὺς ὁποίους μόλις διαγράφει ὁ κ. Ρεκουλύ εἰς τὸ μνημονευθὲν ἔργον του, σελ. 96, 97, 98 καὶ 99. Τέλος, ἀπεφάσισε! «Τὸν ἐπεφόρτισε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν παραίτησιν τοῦ Κωνσταντίνου. Θὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολήν του ΚΑΙ ΑΣ ΓΙΝΗ Ο,ΤΙ ΚΑΙ ΑΝ ΓΙΝΗ. Ἡ ἐπιχείρησις ἦτο πλέον παρεσκευασμένη. Θὰ ἐκτελεσθῆ εἰς τὰς προθεσμίας πού ὠρίσθη». (Ρεκουλύ).

Ἐκάλεσε εἰς τὸ πλοῖον του τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου, τὸν διοικητὴν τοῦ στρατοῦ του. Ἔδωσε τὰς τελευταίας του διαταγὰς. Τὰ ὀπλιταγωγὰ θὰ ἔφθانون τὴν ἑσπέραν τῆς 28 Μαΐου (10 Ἰουνίου). Τὴν ἐπομένην θὰ κατελάμβανον τὸν Ἴσθμόν. Τὴν μόνην τροποποίησιν πού ἔκαμεν ἦτο νὰ μὴ κάμῃ ἀμέσως τὴν ἀποβίβασιν εἰς Πειραιᾶ, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ τελεσίγραφου. Μικρὰ ὑποχώρησις διὰ τὴν Ἀγγλίαν! Τὸ δὲ τελεσίγραφον δὲν θὰ τὸ ἐπέδιδε τὴν 28ην Μαΐου (10 Ἰουνίου), ἀλλὰ τὴν ἐπομένην πρωΐ, τὴν 29ην Μαΐου! Ἡμέρα ἀποφράς διὰ τὸ ὄνομα Κωνσταντίνος! Σύμπτωσις πού δὲν θὰ τὴν ἐσυλλογίσθη ὁ Ζοννάρ, ἀσφαλῶς!

Ἄλλ' ἔαν ὁ Βασιλεὺς ἡρνεῖτο νὰ παραιτηθῆ; Τότε; Νὰ μεταχειρισθῆ τὴν βίαν τῶν ὄπλων; Νὰ βομβαρδίση τὰς Ἀθήνας; Μετὰ τὴν στάσιν τῆς Ἀγγλίας, Ρωσσίας, Ἰταλίας, ἀκόμη καὶ Σερβίας, τὴν ὁποῖαν ἤξυρεν ἐκ τῶν διακοινώσεων των; Ἡ πρώτη κανονία κατὰ τῶν ἀνυπερασπίστων Ἀθηνῶν θὰ ἐπέφερε ἀνεμοζάλην εἰς τὰς μεταξὺ τῶν Συμμάχων σχέσεις! Τὸ τόσον περίτεχρον διπλωματικόν του οἰκοδόμημα θὰ κατέρρεεν!

Ἐστῆριξε τότε τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸν κ. Ζαΐμην.

Εἶχε πλησίον του ὁ Ζοννὰρ τὸν κ. Ροβέρτον Δαυίδ, ἀρχαῖον γραμματέα του, ὅταν ἦτο γενικός διοικητὴς τῆς Ἀλγερίας, καὶ κατόπιν βουλευτὴν. Οὗτος εἶχε παλαιὰς φιλίας καὶ σχέσεις μὲ τὴν οἰκογένειαν Ζαΐμη (Ρεκουλύ). Ἀποστέλλεται ὅθεν εἰς Ἀθήνας καὶ συναντᾶται μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ συνομιλεῖ μετ' αὐτοῦ. Φαίνεται ὅτι θὰ τὸν καθησύχασεν ὡς πρὸς τὰς προθέσεις τοῦ Ζοννάρ. Διότι δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς ξεφύγη.

«Εἶνε οὐσιῶδες, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, νὰ διατηρήσῃ ὁ κ. Ζαΐμης τὴν ἐξουσίαν. Εἶνε ὁ ἄνθρωπος τῶν συμβιβασμῶν, τῆς ὄνειρευτῆς συμφιλιώσεως. Ἐν περιπτώσει πού ὁ Κωνσταντῖνος θὰ ἐσυλλογίζετο νὰ ἀντισταθῆ ἢ καὶ νὰ προκαλέσῃ ρῆξιν, ὁ κ. Ζαΐμης θὰ δυνηθῆ νὰ τὸν μεταπέισῃ, νὰ τοῦ καταδείξῃ τὸ ἀνωφελές πάσης ἀντιστάσεως. Καὶ ἀφοῦ παραμερισθῆ ὁ Κωνσταντῖνος, θὰ χρειασθῆ νὰ προετοιμασθῆ ἢ ἐπάνοδος τοῦ Βενιζέλου, νὰ γίνῃ ἢ γέφυρα. Εἰς αὐτὸ ἀκόμη ὁ κ. Ζαΐμης εἶνε εἰς θέσιν νὰ παράσχῃ τὰς μεγαλυτέρας ὑπηρεσίας. Ἐὰν ἐκ φόβου τῶν εὐθυνῶν, ἐγκατέλειπε τώρα τὴν ἐξουσίαν ὁ Κωνσταντῖνος, δὲν θὰ ἐδίσταζε νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ μὲ κανένα Ὑπουργεῖον ἐχθρικὸν πρὸς τὴν Ἀντάντ. Μὲ τέτοιο Ὑπουργεῖον καὶ μὲ τέτοιον Μονάρχην αἱ μόναι δυναταὶ σχέσεις, ἐκεῖ πού ἔφθασαν τὰ πράγματα, θὰ ἦσαν οἱ κανονιές, ΑΛΛΑ ΑΥΤΟ ΥΠΕΡ ΠΑΝ ΑΛΛΟ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΑΠΟΦΕΥΧΘΗ. (Ρεκουλύ: «Ὁ Ζοννὰρ ἐν Ἑλλάδι» σελ. 102). Διὰ νὰ μὴ τὸν τρομάξῃ, τὸν κ. Ζαΐμην, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἔλαβεν ὁ κ. Ζοννὰρ τὴν ἀπόφασιν νὰ προβῆ εἰς τὰς συνομιλίας των κατὰ σταθμούς. (Ρεκουλύ). Εἰς τὴν πρώτην συνέντευξιν θὰ τοῦ δώσῃ μόνον τὰς δύο διακοινώσεις τὰς σχετικὰς μὲ τὸν ἔλεγχον τῆς συγκομιδῆς ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν φυλακίων μας εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου. Τὴν διακοίνωσιν διὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως θὰ τὴν δώσῃ τὴν ἐπαύριον». (Ρεκουλύ).

Εἰς τὴν πρώτην συνέντευξιν θὰ παίξῃ τὸν ρόλον τοῦ φιλέλλημος. Εἰς τὴν δευτέραν θὰ ἀπειλήσῃ νὰ κάμῃ τὴν Ἀθήνα στάχτη.

Εἶδε λοιπὸν ὁ κ. Δαυίδ τὸν κ. Ζαΐμην. Συνωμίλησε μαζὺ του. Ὁ κ. Ζαΐμης ἐδέχθη νὰ ὑπάγῃ νὰ ἴδῃ τὸν Ζοννὰρ τὴν ἐσπέραν τῆς ἰδίας ἡμέρας τῆς 27 Μαΐου (9 Ἰουνίου). Διὰ νὰ μὴ τὸν κοπιάσουν μὲ μεταβίβασιν εἰς Σαλαμίνα διὰ θαλάσσης, ἀπεφάσισαν νὰ γίνῃ ἢ συνέντευξις εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς, ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ καταδρομικοῦ «Βρούιζ».

Ἐπεμείναμεν ἐπίτηδες ἀφηγοῦμενοι λεπτομερῶς τὰ καθ' ὅλην ταύτην τὴν περίοδον καὶ ἐκουράσαμεν τοὺς ἀναγνώστας μας μὲ τὰς ξηρότητας τῶν ἡμερομηνιῶν καὶ τῶν κειμένων τῶν διπλωματικῶν ἐγγράφων, διότι θεωροῦμεν ὅτι εἶνε

ανάγκη οί αναγνώσται μας νά εισέλθωσιν εἰς ὄλας τὰς λεπτομερείας τοῦ ἑλληνικοῦ τούτου δράματος, νά κατανοήσωσι δὲ ταύτας ψυχρῶς καὶ ἀντικειμενικῶς. Διότι μόνον ἔτσι θὰ ἀντιληφθῶσι, ποῖα τὰ ἐλατήρια τὰ ὁποῖα ὄθουν μίαν ἐκάστην τῶν Δυνάμεων καὶ ποῖοι οἱ κρύφιοι σκοποὶ ἑνὸς ἐκάστου τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα ἔδρασαν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Καὶ διὰ νά προσέχουν νά μὴ συνεπαίρνωσιν ἀπὸ τὰ λιγερὰ ἢ τὰ παχεῖα λόγια τῶν δημοκόπων, ἀλλὰ νά βλέπουν καὶ τί κρύβεται κάτω ἀπὸ αὐτά. Καὶ πρὸ παντὸς διὰ νά ἐννοήσουν ὅτι ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Βασιλέως ἔγινε, διότι οἱ Ἕλληνοὶ καὶ οἱ Ἰταλοὶ ΘΕΛΑΝ ΝΑ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΟΥΝ ΤΟ ΜΕΤΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, οἱ μὲν διὰ νά ἐξασφαλίσουν τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, οἱ δὲ διὰ νά ἐξασφαλίσουν τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Ἡπειρον. Οἱ δὲ Γάλλοι μὴ θέλοντες νά φύγουν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ διὰ λόγους ἐσωτερικῆς τῶν πολιτικῆς καὶ διότι οἱ Σέρβοι ἠπειλοῦν, ἂν ἐγκατελείποντο, ΝΑ ΚΛΕΙΣΟΥΝ ΧΩΡΙΣΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ καὶ μὴ δυνάμενοι νά μείνουν μόνοι τῶν, οἱ Γάλλοι εἶχον ἀνάγκην τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ διὰ νά κρατήσουν ἔστω καὶ ἀμυντικῶς περιορισμένον μέτωπον. Τὸν ἑλληνικὸν δὲ στρατὸν τοὺς τὸν ὑπέσχετο ὁ κ. Βενιζέλος, ἄνευ ὄρων, ΜΕ ΜΟΝΟΝ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑ ΝΑ ΦΥΓΗ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Καὶ ἐπειδὴ ἀνθίσταντο εἰς τοῦτο ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ρωσσία διὰ ἰδίους ἐκάστη λόγους, διὰ νά τὰς μπλέξῃ ὁ κ. Βενιζέλος προσέφερε εἰς τὴν μὲν διὰ τοῦ κ. Ἀλεξανδρῆ καὶ Κόππολα τὸ Βιλαέτιον τῆς Σμύρνης καὶ εἰς τὴν δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐνῶ ἡ Γαλλία ὑπέβλεπε τὴν μὲν, εἰς δὲ τὴν Ρωσσίαν διὰ νά τὴν κάμψῃ ὑπέσχετο ὅτι ἂν ἔκαμνεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι εἶχεν ἑδαφικὰς ὀρέξεις θὰ τοῦ τὰς περιώριζε, καὶ ἂν τὴν ἐστενοχώρῃ πολὺ, θὰ ΤΟΥ ΕΥΡΙΣΚΕΝ ΑΦΟΡΜΑΣ ΔΙΑ ΝΑ ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ. Τὰ εἶδατε ὄλα αὐτὰ ἐκτιθέμενα εἰς ἐπίσημα τηλεγραφήματα, τὰ ὁποῖα ἀπεκάλυψαν οἱ Μπολσεβίκοι εἰς τὰ 1922, ὅταν τοὺς εἶχε πιάσει ἡ μανία νά μὴ ὑπάρχῃ κρυφὴ διπλωματία. Τώρα ὁμως ἔχουν καὶ αὐτοὶ κρυφήν. Ἔτσι ἐνεθρονίσθη ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος καὶ ὄχι διότι παρεβίασε ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΙ ΜΕΝ ΠΡΟΣΤΑΤΙΔΕΣ ΕΙΧΟΝ ΞΕΧΑΣΕΙ ΕΠΙ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΙΑΝ, ὁ δὲ κ. Βενιζέλος τὸ εἶχε καὶ πρὶν καὶ μετὰ ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΕΙ, ΔΕΝ ΞΕΥΡΩ ΠΛΕΟΝ ΠΟΣΕΣ ΦΟΡΕΣ. Καὶ ἔτσι ἐνεθρονίσθη εἰς Ἑλλάδα ὁ κ. Βενιζέλος, μεταφερθεὶς ἐκ Θεσσαλονίκης διὰ ξένου πολεμικοῦ καὶ εἰσελθὼν εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τὴν προστασίαν ξένων στρατευμάτων, ἅτινα εἶχον στρέψει τὰ πυροβόλα τῶν κατὰ τῶν κατοίκων!

Θὰ μοῦ εἰπῆτε: Καὶ τὰ ἑδαφικὰ ἀποκτήματα τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὸ τέλος τοῦ πολέμου; Θὰ τὰ ἴδωμεν αὐτὰ τί εἶδους ἦσαν ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς συζητήσεώς μας. Ἀλλὰ ἂν ὑποθέσωμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι ταῦτα ἦσαν πραγματικά καὶ ὄχι φανταστικά, σᾶς ἐρωτῶ: Ἐὰν σᾶς ἐνεφανίζετο κανεὶς μὲ τὴν ἀξίωσιν νά διαχειρισθῇ τὴν περιουσίαν σας παρουσιάζων ὡς προσόντα του ὅτι ἔπαιξεν εἰς τὸ Μόντε-Κάρλο καὶ ἐκέρδησε, θὰ τοῦ ἐδίδατε τὴν διαχείρισιν; Τὸ ἐρωτῶ αὐτὸ διότι ἐνθυμοῦμαι, χωρὶς νά θέλω, τὸ 1928 καὶ τὰς συνεπείας του, τὸ 1931 καὶ τὸ 1932, τὰ ὁποῖα ἐνεθάρρουν τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὰ 1934 νά ἀνοίξῃ τὴν συζητήσιν αὐτήν, διὰ νά διδάξῃ τὰ τέκνα μας δηλ. τὰς δέκα τρεῖς νεωτέρας κλά-

σεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, ὅπως τὰς ὀνομάζει, ὅτι ἡμεῖς οἱ πατέρες των, καὶ σείεις δηλαδή, εἴμεθα προδόται καὶ πουλημένοι, διὰ νὰ ὑφαρπάσῃ οὕτω ἐπιχειμένων τότε ἐκλογῶν, τὰς ψήφους των, καὶ νὰ ξαναπάρῃ τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας σας.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν τελευταίαν πράξιν τοῦ δράματος τοῦ 1917.

ΑΡΘΡΟΝ 59ον

(28 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο Κ. ΖΟΝΝΑΡ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΥΠΗΡΞΕΝ ΑΠΕ-
ΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ.
- ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΕΝΟΣ ΟΙΚΤΡΟΥ ΨΕΥΔΟΥΣ.

Ἐξεθέσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας πῶς ὁ κ. Ζοννὰρ ἔφθασε τὴν 27ην Μαΐου (9 Ἰουνίου) 1917 εἰς Σαλαμίνα ἐκ Θεσσαλονίκης, ὅπου εἶχε συμφωνήσει μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου τὰ τῆς περαιτέρω ἐνεργείας του, καὶ πῶς, μετὰ μίαν συνεννόησιν μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη διὰ τοῦ κ. Δαυΐδ, ὁ κ. Ζαΐμης τὸ ἀπόγευμα τῆς 28ης Μαΐου (10 Ἰουνίου) μετέβη εἰς Πειραιᾶ ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ «Βρουίξ», ὅπου συνητητήθη μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ.

Ἡ θέσις τοῦ κ. Ζοννὰρ ἦτο ἀπείρως δυσχερής. Τί ἀντιπροσώπευε; Ἄπεσταλμένος τῶν Συμμάχων Δυνάμεων δὲν ἦτο. Εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας ὅτι ἡ Ἰταλία ἀντετίθετο εἰς πᾶσαν βιαίαν ἐνέργειαν ἐν Ἑλλάδι καθὼς καὶ εἰς τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Ἄπεσταλμένος τῶν τριῶν «προστατίδων» Δυνάμεων δὲν ἦτο. Εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας ὅτι ἡ Ρωσσία ἀντετίθετο κατηγορηματικῶς εἰς πᾶσαν ἀνάμιξιν εἰς τὰ ἐσωτερικά τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ἀγγλία δὲν ἠνῳεί οὐδεμίαν χρῆσιν βίας οὐδὲ κἂν ἀποβίβασιν εἰς Πειραιᾶ. Ἀπόβασις δὲ εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, ἥτοι εἰς περίπτωσιν κινήσεως τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἐγκλείστων ἐλληνικῶν στρατευμάτων πέραν τοῦ Ἴσθμοῦ πρὸς βορρᾶν. Ὡς πρὸς τὸν Βασιλέα, ἡ Ἀγγλία ἠνῳεί νὰ τοῦ γίνῃ πρότασις ἀπομακρύνσεώς του ἐξ Ἑλλάδος (οὐχὶ ἐκθρονίσεως) κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου μόνον, καὶ διορισμὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐνὸς τῶν υἱῶν του ὡς ἀντιβασιλέως. Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς ἠρνεῖτο, τότε θὰ προέβαινον αἱ Δυνάμεις εἰς ἀποκλεισμὸν τῆς Ἑλλάδος. Τίποτε περιπλέον.

Αἱ ἐντολαὶ τοῦ κ. Ζοννὰρ προήρχοντο μόνον ἀπὸ τὸν κ. Ριμπῶ. Ὅταν ἀργότερα ἐτελείωσαν ὅλα, καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ κ. Ζοννὰρ ἐπετεύχθη, ὁ κ. Ριμπῶ συγχαίρων αὐτὸν θὰ τοῦ τηλεγραφήσῃ:

«Ἦννοήσατε, ὅτι ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν συνέβαινε, θὰ σᾶς ἐκάλυπτον. Ἄλλὰ δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀφίσω νὰ ἐννοήσῃ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ὅτι ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς σας ἐκ Παρισίων, ΗΜΗΝ ΣΥΜΦΩΝΟΣ ΜΕΘ' ὙΜΩΝ ΝΑ ΜΗ ΛΑΒΩΜΕΝ ΥΠ' ΟΨΙΝ

ΜΑΣ ΤΑΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ. Ἐλάβετε σεις τὴν ἀπόφασιν, ἀφοῦ ἀντελήφθητε τὴν κατάστασιν, νὰ ἀναλάβητε τὴν εὐθύνην νὰ τροποποιήσητε μόνος σας τὰς δοθείσας εἰς ἡμᾶς ὁδηγίας. Ἡ ἐπιτυχία σᾶς ἐδικαίωσε, καὶ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις σᾶς ὀφείλει εὐχαριστίας, τὰς ὁποίας, ἐλπίζω ὅτι θὰ συνενώση μετὰς ἰδικὰς μας».

Ἄλλ' ἡ Ἀγγλία δὲν τοῦ ἔστειλε εὐχαριστίας. Καὶ ὅταν, πολὺ ἀργότερα, ὁ κ. Ζοννὰρ ἐτελείωσε τὸ ἐν Ἑλλάδι ἔργον του καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους, ὁ δὲ κ. Βενιζέλος κυβερνήτης πλέον τῆς Ἑλλάδος, παρεκάλεσε τὸν κ. Ριμπὼ νὰ ἀποσταλῆ ἕκ νέου ὁ κ. Ζοννὰρ εἰς Ἑλλάδα ὡς ὑπατος ἀρμοστής διὰ νὰ τοῦ ἄρη τὰς ἐσωτερικὰς δυσχερείας διὰ τῆς ξένης ἰσχύος, ὁ κ. Ζοννὰρ ἠρνήθη, καὶ ἔγραψεν εἰς τὸν γενικὸν γραμματέα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας:

«Ἐπανῆλθον ΜΗ ΕΧΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΝΑ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΩ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΤΑΣ ΠΡΟΣΤΑΤΙΔΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, οὔτε ἔναντι τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως οὔτε ἔναντι τῶν πρέσβων τῶν Συμμάχων ΜΗ ΕΧΩΝ ΟΥΔΕ ΔΙΑΠΙΣΤΕΥΤΗΡΙΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ... Ἔννοῶ ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν θέλει νὰ τὴν ἀντιπροσωπεύσῃ ὁ Κλῶς (Σ.Μ. ἀντικαταστάτης τοῦ Ζοννὰρ) ἐν Ἑλλάδι. ΑΦ' ΕΤΕΡΟΥ ΟΦΕΙΛΩ ΝΑ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΩ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΛΑΒΑ ΕΚ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΚ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΛΛΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΠΛΗΝ ΕΚΕΙΝΩΝ ΑΤΙΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΩΣ ΜΕ ΑΠΕΔΟΚΙΜΑΖΟΝ».

Ἔτσι ὁ κ. Ζοννὰρ ὅταν ἔφθασε εἰς Σαλαμίνα, δὲν ἀντεπροσώπευε παρὰ μόνον τὴν Γαλλίαν. Ἄλλ' ἕκ τῶν συνθηκῶν μεταξὺ τῶν τριῶν «ἐγγυητριῶν» Δυνάμεων (Σ.Μ. καὶ ὄχι «Προστατίδων» ὅπως ἐσφαλμένως λέγεται) κατὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀργότερα, οὐδεμία ἐξ αὐτῶν εἶχε τὸ δικαίωμα χωριστῆς ἀναμίξεως εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν Ἑλλάδα, παρὰ μόνον ἀπὸ κοινοῦ καὶ αἱ τρεῖς καὶ ἐν πλήρει συμφωνίᾳ μεταξὺ τῶν.

Ὅπως δὲ ἀργότερα ὠμολογήθη εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, «ἡ συνθήκη τοῦ 1863 συνήφθη μεταξὺ τῶν τριῶν ἐγγυητριῶν Δυνάμεων ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΗΤΟ ΕΠΙΣΗΣ ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΠΡΟ ΠΑΣΗΣ ΠΡΟΣΘΗΚΗΣ Ἡ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΩΣ» ἀφορώσης τὸν Βασιλικὸν Οἶκον τῆς Ἑλλάδος. Δηλ. κατ' οὐσίαν αἱ ἐγγυήτριαι Δυνάμεις ἔδωκαν ἐγγυήσεις ὄχι πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν διὰ τὸ πολίτευμά του, (ἔξ οὐδεμιᾶς συνθήκης προκύπτει τοῦτο), ἀλλὰ πρὸς τὴν Δανίαν, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Δυναστείας ἣτις ἐπρόκειτο νὰ ἰδρυθῆ ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ πάσης ἀναμίξεως κατ' αὐτῆς χωριστὰ τῆς μιᾶς ἢ ἐτέρας ἐκ τῶν τριῶν Δυνάμεων, ὅπως συνέβη ἐπὶ Ὅθωνος.

Ὅθεν ἐὰν τὴν ἐσπέραν τῆς 28ης Μαΐου (10 Ἰουνίου), οἷοσδήποτε ἤθελε κυβερνᾷ τότε τὴν Ἑλλάδα, ἐζήτει παρὰ τοῦ κ. Ζοννὰρ πρὸ πάσης διαπραγματεύσεως, τὰ διαπιστευτήριά του (καὶ δὲν εἶχε τοιαῦτα ὁ κ. Ζοννὰρ) εἰς δὲ τὸ τελεσίγραφόν του τῆς ἐπομένης ἀπάντηα διὰ κατηγορηματικῆς ἀρνήσεως, συνοδευμένης ὑπὸ διαμαρτυρίας πρὸς τὰς τρεῖς «ἐγγυητριάς» Δυνάμεις καὶ τὴν Ἰταλίαν, τί θὰ ἔκαμνεν ὁ κ. Ζοννὰρ; Ἢ θὰ κατελάμβανε τὸν Πειραιᾶ; Ἢ θὰ ἐβομβάρδιζε τὰς Ἀθήνας; Μεθ' ὅσα ἐξεθέσαμεν περὶ τῆς στάσεως τῶν τριῶν ἄλλων, πλὴν

τῆς Γαλλίας, Δυνάμεων, ἦτο τοῦτο ἀδύνατον. Ἡ ἐπιχείρησις θὰ ἀπετύγχανε καὶ τὰ πράγματα θὰ ἐλάμβανον ἀλλοίαν τροπήν.

Διὰ τοῦτο, ὅπως προείπομεν, ἡ θέσις τοῦ κ. Ζοννὰρ ἦτο δυσχερεστάτη. Ὅπως διηγεῖται ὁ Ρεκουλύ εἰς τὸ προμνησθὲν ἔργον του, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ κ. ZONNAR («Ἐφημερίς τῆς Γενεύης» 15 Ἰουλίου 1918), τὴν ὄλην του ἐλπίδα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του ὁ κ. Ζοννὰρ ἐξήρτησε ἐκ τῆς στάσεως τοῦ κ. Ζαίμη καὶ ἐκ τῶν γνωστῶν εἰς αὐτὸν συμβιβαστικῶν καὶ συμφιλιοτικῶν διαθέσεων τοῦ κ. Ζαίμη. Ὑπελόγιζε, κατὰ τὸν Ρεκουλύ, ἐπὶ τοῦ κ. Ζαίμη καὶ διὰ τὴν πείσῃ καὶ ἀποτρέψῃ τὸν Βασιλέα ἀπὸ πάσης ἀντιστάσεως. Καὶ ἐπὶ πλέον τοῦ ἐχρειάζετο ὁ κ. Ζαίμης, ὅπως, κατὰ τὸν Ρεκουλύ πάντοτε, μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως χρησιμεύσῃ ὡς γέφυρα διὰ τὴν μεταβίβασιν τῆς ἐξουσίας εἰς τὸν κ. Βενιζέλον (Ρεκουλύ «ὁ κ. Ζοννὰρ ἐν Ἑλλάδι» σελ. 101, 102, 103). Καὶ διὰ τοῦτο εἶχε συμφωνήσῃ ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ κ. Ζοννὰρ μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅπως μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, παραμείνῃ ὁ κ. Ζαίμης εἰς τὴν ἐξουσίαν, οὐχὶ ἐπὶ βραχύ, ὅπως συνέβη, ἀλλὰ ἐπὶ μακρόν. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ κ. Ζοννὰρ ἐθεώρει ἀναγκασιότατον νὰ μὴ τοῦ ξεφύγῃ ὁ κ. Ζαίμης καὶ παραιτηθῇ. Διότι τότε, διὰ τὴν ἐπιτύχῃ ἢ ἐπιχείρησις, θὰ ἔπρεπε νὰ καταφύγουν εἰς κανονίεσ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἔπρεπε νὰ ἀποφύγουν (Ρεκουλύ προμνησθὲν ἔργον). Καὶ ἡμεῖς προσθέτομεν: πρᾶγμα ἀπολύτως ἀδύνατον. Ἐπρεπε λοιπὸν ὁ κ. Ζοννὰρ νὰ μὴ τρομάξῃ τὸν κ. Ζαίμη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς (Ρεκουλύ). Ἡ πρώτη λοιπὸν συνάντησις ἔπρεπε νὰ εἶνε φιλικωτάτη. Κατ' αὐτὴν ὁ κ. Ζοννὰρ θὰ ἤρχετο εἰς μίαν πρώτην ἐπαφήν μετὰ τὸν κ. Ζαίμην, θὰ τὸν ἐγνώριζε καλύτερα καὶ προσωπικῶς, θὰ τὸν ἐπηρέαζε μετὰ παχειὰ λόγια, θὰ τὸν «ξεγελοῦσε», ὅπως λέγομεν εἰς τὸν τόπον μας. Καὶ τὴν ἐπομένην θὰ τοῦ παρουσίαζε τὴν «βόμβαν».

Οὕτω ἔλαβε χώραν ἡ πρώτη συνάντησις τοῦ κ. Ζοννὰρ μετὰ τοῦ κ. Ζαίμη τὸ ἀπόγευμα τῆς 28ης Μαΐου (10 Ἰουνίου) ἐπὶ τοῦ «Βρουίξ» εἰς Πειραιᾶ.

Κατ' αὐτὴν ὁ κ. Ζοννὰρ τοῦ ἐνεχείρισε δύο διακοινώσεις. Διὰ τῆς πρώτης τοῦ ἀνήγγειλε ὅτι «αἱ προστάτιδες Δυνάμεις πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀσφαλείας τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν συγκοινωνιῶν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ἀπεφάσισαν νὰ ἐνισχύσουν προσωρινῶς τὰ φυλακεῖα τῶν εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου». Διὰ τῆς δευτέρας ἀνακοινώσεως τοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι «αἱ προστάτιδες Δυνάμεις πρὸς ἐξασφάλισιν δικαίας κατανομῆς τῆς συγκομιδῆς τῆς Θεσσαλίας μεταξύ τῶν πληθυσμῶν ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισαν νὰ ἐξασκήσωσιν πρὸς τοῦτο ἔλεγχον, νὰ ἀγοράσωσι τὴν συγκομιδὴν ὑπὸ ὄρους εὐνοϊκούς διὰ τοὺς παραγωγούς, καὶ νὰ τὴν θέσωσι κατόπιν εἰς τὴν διάθεσιν ὄλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος, ἄνευ ἐξαιρέσεως οὔτε διακρίσεως». Τίποτε ἄλλο.

Ὁ κ. Ζοννὰρ κατόπιν μετὰ τὸν ΤΟΝ ΤΟΝΟΝ ΤΗΣ ΕΥΘΥΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑΣ, τὸν ὁποῖον μεταχειρίζεται ὅταν ὀμιλῇ, ἐκθέτει εἰς τὸν κ. Ζαίμην τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῶν προστατῶν Δυνάμεων. «Αὗται δὲν ζητοῦν, τοῦ εἶπε, παρὰ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἐνότητα τῆς Ἑλλάδος, νὰ αὐξήσουν τὴν εὐδαιμονίαν

της και τὸ μεγαλείον της. Ἐὰν ἡ παροῦσα κρίσις ἡμπορέσῃ νὰ λυθῆ εἰλικρινῶς, ὁ ἀποκλεισμός θὰ ἀρθῆ ἀμέσως, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ περιουσία ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ANEY KOMMATIKHΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ, θὰ εἶνε σεβασταί». Ἡ συνομιλία συνεχίσθη μετὰ πολλῆς ἐγκαρδιότητος ἀμφωτέρωθεν. Ὁ κ. Ζαΐμης δὲν ἔφερον οὐδεμίαν παρατήρησιν εἰς τὰς διακοινώσεις αἴτινες τοῦ ἐνεχειρίσθησαν. ΜΑΛΙΣΤΑ ΕΦΑΝΗ ΚΑΠΩΣ ΑΠΟΡΩΝ ΟΤΙ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΖΗΤΗΣΑΝ ΤΙΠΟΤΕ ΑΛΛΟ. Ὁ κ. Ζωννὰρ τοῦ λέγει ὅτι περιμένει ἐντὸς τῆς νυκτὸς νέας ὁδηγίας. Νέα συνέντευξις ὠρίσθη διὰ τὴν ἐπομένην ἐπὶ τοῦ «Βρουίξ» τὴν ἐνάτην καὶ ἡμίσειαν τῆς πρωΐας». (Ρεκουλύ σελ. 103, 104).

Ἐπέστρεψε τότε ὁ κ. Ζαΐμης εἰς Ἀθήνας καὶ ὠμίλησε πρὸς τὸν Βασιλέα καθυσχαστικῶς. Δὲν φαίνεται ἐξ οὐδεμιᾶς πηγῆς ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης ἢ ὁ Βασιλεὺς εἶχον εἶδησιν τινα περὶ τῶν τεκταινομένων, οὔτε περὶ τῶν μεταξὺ τῶν «Προστατίδων» διαφωνιῶν. Πρέσβεις εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δὲν εἶχε πλέον ἡ Ἑλλάς. Οἱ ἐν Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις εἶχον ἤδη μεταπηδήσει ἀπὸ τοῦ Βασιλέως, ὅστις τοὺς εἶχε διορίσει, πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον. Νέους πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος ἢ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία δὲν ἐδέχοντο. Τί ἔκαμαν οἱ ἐν Ρώμῃ καὶ Πετροπόλει πρέσβεις μας ἀγνοοῦμεν. Πάντως εἰδήσεις ἐξ αὐτῶν δὲν ἔφθανον. Ἄλλως τε καὶ αἱ τηλεγραφικαὶ συγκοινωνίαι τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὸν ἕξω κόσμον ἦσαν διακεκομμένα. Ὁ ἀποκλεισμός ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἦτο στενωτάτος. Οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντάντ εἶχον ἀρκετὴν γνῶσιν τῶν μεταξὺ τῶν κυβερνήσεων των διαφωνιῶν, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ἐξ οὐδεμιᾶς ἐπισήμου πληροφορίας ὅτι εἰδοποίησαν περὶ τούτων τὸν κ. Ζαΐμην. Ἐκ μιᾶς περικοπῆς τῆς ἀνωτέρω ἀφηγησεως τοῦ Ρεκουλύ τὴν ὁποίαν ὑπεσημειώσαμεν, φαίνεται ὅτι κάτι ἀνέμενεν ὁ κ. Ζαΐμης, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον.

Αἰσθάνομαι ἐναυθῶ τὸ ἐπιτακτικὸν καθῆκον, γράφων ἱστορίαν καὶ μὴ διακαιούμενος νὰ ὑποκρύνω τίποτε, νὰ ἀφηγηθῶ ἐπέμβασιν ἰδικὴν μου, ἥτις, ἂν ἠκολουθεῖτο, θὰ ἠλλαζεν ἐκ βάθρων τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ἥτις πάντως εἶνε λίαν χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε κατάστασιν. Οἱ ἀναγνώσται μου γνωρίζουν ὅτι καθ' ὅλην τὴν σειρὰν τῶν ἄρθρων μου ἐστηρίχθη μόνον ἐπὶ ἐπισήμων ἐγγράφων, ἢ διηγήσεων αὐθεντικῶν ξένων συγγραφέων, ἐπιμελῶς δὲ ἀπέφυγον νὰ παρεμβάλω ἀναμνήσεις ἰδικὰς μου προσωπικὰς, ἢ συνομιλίας μου, ἢ ἀνακοινώσεις γενομένας εἰς ἐμὲ παρὰ ἐπισήμων προσώπων. Ἐπιφυλάσσω ταῦτα νὰ τὰ καταστήσω γνωστὰ εἰς ἀπώτερον μέλλον, ὅταν δὲν θὰ πρόκειται νὰ ἐμφανισθῶ πρὸ τῆς ἱστορίας ὡς ἀντίδικος, ὅπως σήμερον, ἀλλ' ὡς μάρτυς, ὅποτε καὶ θὰ ἔχω καθῆκον νὰ καταθέσω ὡς τοιοῦτος ὄχι ὅτι προκύπτει ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων ἀλλ' ὅ,τι ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐκ προσωπικῆς ἀντιλήψεως γνωρίζω. Τονίζω ὅμως ἀπὸ τοῦδε ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προσωπικῶς γνωρίζω δὲν ἔρχονται εἰς καμμίαν ἀντίφασιν μὲ ὅσα ἐξέθεσα εἰς τὰ ἄρθρα μου, θὰ διαφωτίζουν ὅμως κάποτε μὲ παράδοξον φῶς τὴν ἱστορίαν τῶν συμβάντων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ θὰ καταστήσουν ἐναργεστέραν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καὶ ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα καὶ ὡς πρὸς τὰ πράγματα.

Ἐξαιρέσιν μοναδικήν εἰς τὸν κανόνα ποὺ ἔθεσα διὰ τὴν ἀρθρογραφίαν μου ταύτην, κάμνω μόνον σήμερον καὶ οἱ ἀναγνώσται μου θὰ ἴδωσι διατί.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς 28ης Μαΐου 1917, ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν εὐρίσκετο ἐν μεγάλῃ ταραχῇ. Ἡ διέλευσις τοῦ κ. Ζωνάρ ἐκ Σαλαμῖνος διὰ Θεσσαλονίκην πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ἡ ταχεῖα αὐτοῦ ἐπάνοδος, ἡ τηρουμένη μυστικότητα, αἱ κινήσεις ξένων πολεμικῶν καὶ ὀπλιταγωγῶν, ὁ ἀποκλεισμὸς καὶ ἡ ἀπομόνωσις τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν ἐπίλοιπον κόσμον, αἱ διασταυρούμεναι φῆμαι, ἠΰξησαν τὴν νευρικότητα τῶν Ἀθηνῶν εἰς ὕψιστον βαθμὸν. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι τότε οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν καθὼς καὶ τοῦ Πειραιῶς, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, καὶ δὲν ὁμιλῶ περὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ἦσαν ἀπολύτως πιστοὶ εἰς τὸν Βασιλέα. Ἐπομένως αἱ φῆμαι περὶ τοῦ προσώπου του ἐγέννων συγκίνησιν μεγίστην, δυναμένην νὰ ἔχη ἀνυπολόγιστα ἀποτελέσματα.

Ἐγὼ προσωπικῶς, ἀπὸ πολλῶν μηνῶν, ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ προηγουμένου ἔτους, δὲν εἶχον πλέον οὐδεμίαν θέσιν ἐν τῷ στρατῷ, οὔτε εἰς τὴν πολιτικὴν εἶχον θέσιν τινά. Ἐπὶ πλέον καὶ ἡ δευτέρα κυβέρνησις Ζαίμη καὶ ἡ κυβέρνησις Καλογεροπούλου καὶ ἡ κυβέρνησις Λάμπρου καὶ ἡ τρίτη κυβέρνησις Ζαίμη ἀπέφυγον ἐπιμελῶς οἰανδήποτε ἐπαφήν μετ' ἐμοῦ, ἵνα μὴ παρεξηγῶνται ἀπὸ τοὺς διαφόρους πράκτορας καὶ κατασκόπους ἐν Ἀθήναις ὅτι δέχονται οἰονδήποτε ἐπιρρασμὸν ἀπὸ ἐμέ. Εἰς διαφόρους ἐπιστήμους συσκέψεις γενομένας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οὐδέποτε ἐκλήθην. Δὲν εἶχον ἄλλως τε καὶ ἐπίσημόν τινα θέσιν, καὶ συνεπῶς δικαίωμα. Καὶ εἰς πολλὰ πρόσωπα τοῦ περιβάλλοντος τοῦ Βασιλέως καὶ ἡ τυχαία ἀκόμη ἐμφάνισις μου ἠσθανόμην ὅτι ἐπροξένει ὄχι εὐχάριστον συναίσθημα. Ἦμουν ἐν μιᾷ λέξει ἀνεπιθύμητος.

Μὲ τοῦτο ὅμως δὲν ἔπαυσα ποτὲ οὔτε μίαν στιγμὴν νὰ ἐνδιαφέρωμαι ζωηρότατα καὶ διὰ τὴν τύχην τῆς πατρίδος μου καὶ διὰ τὴν τύχην τοῦ Βασιλέως, τοῦ ὁποίου συνησθανόμην βαθέως καὶ τὴν δυσχερῆ θέσιν καὶ τὴν ἄδικον κατ' αὐτοῦ καταφορὰν τῶν Συμμάχων καὶ τὴν συστηματικὴν ὑπονόμευσίν του ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Τὴν ὥραν λοιπὸν ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κ. Ζαίμης μετέβαινε, ὅπως συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ κ. Ζωνάρ, αἱ δὲ Ἀθῆναι εὐρίσκοντο ἐν μεγίστῃ ἀνησυχίᾳ καὶ συγκινήσει, μετέβην εἰς τὰ ἀνάκτορα ὅπου εὐρίσκοντο διάφοροι ἀξιωματοῦχοι στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοί, ἀναμένοντες. Ἐγνώριζον μόνον ὅ,τι ἦτο γνωστὸν εἰς τὸν πολὺν κόσμον περὶ τῶν διατρεχόντων. Φυσικὰ ἀόριστα καὶ ἀσαφῆ καὶ συγκεχυμένα. Διησθάνθην ὅμως ἀμέσως ἐντατικώτατα ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐκδιώξεως τοῦ Βασιλέως καὶ παραδόσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν κ. Βενιζέλου. Δὲν ἀνεκοίνωσα εἰς οὐδένα τὴν σκέψιν μου, ἐγνώριζα ὅτι μὲ ἐθεώρουν ὑπερβολικόν. Ἐβλεπα ὅμως παντοῦ παθητικότητα καὶ οὐδεμίαν ἐνέργειαν. Τότε ἐξεθλὼν ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου του γραφείου ἐνεφανίσθη μεταξὺ μας ὁ Βασιλεὺς καὶ συνωμίλησε μὲ διαφόρους ἐκ τῶν παρόντων. Ἐπροχώρησα πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μοῦ χορηγήσῃ λεπτῶν τινων ἰδιαιτέραν ἀκρόασιν. Μὲ ἐπῆρε κατὰ μέρος καὶ μὲ ἠκροάσθη μετὰ τῆς συνήθους εἰς αὐτὸν προσοχῆς.

Τοῦ ἐξέθεσα τότε καὶ τοῦ ἐπρότεινα ἐν συνόψει τὰ ἐξῆς:

ΑΡΘΡΟΝ 60όν

(29 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΑΙ ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΣΚΗΝΑΙ ΤΗΣ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. - ΜΙΑ ΑΠΟΡΡΙΦΘΕΙΣΑ ΤΟΤΕ ΠΡΟΤΑΣΙΣ.

Εἶπον τότε εἰς τὸν Βασιλέα ὅτι κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν μου πεποιθήσιν ἡ ἀποστολὴ τοῦ κ. Ζωννὰρ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐκθρόνισίν του. Ὅτι κι ἂν αὐτὸ δὲν συνέβαινε, πάλιν ἡ θέσις του (τοῦ Βασιλέως) παραμένοντος εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν γυμνὴν στρατοῦ (ὄλος ὁ στρατὸς ἦτο εἰς Πελοπόννησον) ἐκτεθειμένη εἰς πᾶσαν ἀπὸ βορρᾶ στρατιωτικὴν ἀπειλήν, πόλιν σχεδὸν παραθαλασσίαν καὶ διαρκῶς ὑπὸ τὴν ἀπειλήν τῶν πυροβόλων τῶν στόλων, ἦτο ἐξόχως μειονεκτικὴ. Ὅτι ἦτο κατ' οὐσίαν αἰχμάλωτος καὶ ὡς τοιοῦτος θὰ διεπραγματεύετο ἐκάστοτε. Ὅτι τώρα μὲ τὴν ἀποστολὴν τοῦ κ. Ζωννὰρ ἡ θέσις του ἐπεδεινώθη εἰς ὕπατον βαθμόν. Ὅτι αἱ ἐκ τούτου ζημίαι ἐπέπιπτον ὄχι μόνον ἐπ' αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Ὅτι ἡ μετάβασίς του εἰς Θήβας ἀπεκλείετο, ὄχι μόνον ἔνεκα ἐλλείψεως ἀμύνης ἀπὸ βορρᾶ, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ κίνησις του πρὸς τὰ ἐκεῖ θὰ ἐγέννα δεινὰς παρεξηγήσεις ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων καὶ θὰ ἐνίσχυε τὰς συκοφαντίας τῶν ἐχθρῶν του, ὅτι δῆθεν ἐπεβουλεύετο τὴν ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ τοῦ Σαράιγ. Ἐπομένως ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταβῆ εἰς Πελοπόννησον καὶ δὴ εἰς Τρίπολιν, ἐν μέσῳ τοῦ στρατοῦ του, καὶ λαοῦ ἀπολύτως πιστοῦ. Ὅτι οὕτω θὰ ἦτο μακρὰν πάσης ἀμέσου ἀπειλῆς ἢ καὶ πιέσεως, διότι ἐθεώρουν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκστρατεύσωσι κατ' αὐτοῦ οἱ Σύμμαχοι παραβιάζοντες πάντα κανόνα τοῦ δικαίου καί, τὸ σπουδαιότερον, ἀνοίγοντες νέον πολεμικὸν μέτωπον, ἀκριβῶς εἰς τὰ νῶτα τοῦ Σαράιγ. Ὅτι οὕτω θὰ ἠδύνατο νὰ διαπραγματευθῆ ἔλευθέρως μετὰ τῶν Συμμάχων ἀκόμη καὶ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ αὐτῶν, θέτων τοὺς ὅρους του. Ὅτι ἐὰν ἐξηκολούθει ὁ ἄλλως τε ὑφιστάμενος καὶ τῆς Πελοποννήσου ἀποκλεισμός, ἡ νέα ἐσοδεῖα παρῆχε τὰ μέσα συντηρήσεως ἐπὶ ἀρκετοὺς μῆνας ἀκόμη, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀκριβῶς τότε θὰ ἔσπευδον οἱ Σύμμαχοι νὰ συμβιβασθῶσι μετ' αὐτοῦ. Καὶ τέλος, ὅτι ἐὰν ἀπεφάσιζε τὴν ἀναχώρησιν ταύτην ὁ Βασιλεὺς, ἔδει νὰ τὴν ἐκτελέσῃ ἀμέσως ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναβολῆς, νὰ ἀναχωρήσῃ δὲ παραλαμβάνων μετ' ἑαυτοῦ μόνον δύο-τρία πιστὰ πρόσωπα, χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ οὐδένα, καὶ ἀφίγων εἰς Ἀθήνας καὶ αὐτὴν τὴν οἰκογένειάν του. Ὅτι ἐὰν ἀνεχώρει ἀμέσως δι' αὐτοκινήτου θὰ ἦτο πρὸ τοῦ μεσονυκτίου εἰς Κόρινθον. Κατ' ἀσφαλείς μου δὲ πληροφορίας, ἡ ὁδὸς ἦτο ἀπολύτως ἐλευθέρα, καθὼς ἄλλως τε ἦτο ἐλευθέρα καὶ ἡ πρὸς τὰ ἐκεῖ μετάβασίς διὰ Λουτρακίου. Ὅτι ἀναβολὴ δὲν ἐπετρέπετο διότι ὑπελόγιζον ὅτι περὶ τὸ μεσονύκτιον θὰ ἠδύνατο νὰ φθάσωσι παρὰ τὸ Κα-

λαμάκιον τὰ συμμαχικά ὀπλιταγωγά, καὶ ναὶ μὲν δὲν ἦτο πιθανὸν ὅτι θὰ ἀπεβίβαζον στρατεύματα τὴν νύκτα (πράγματι ἀπεβιβάσθησαν τὴν ἐπομένην λίαν πρωί) ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο καὶ νὰ εἶνε κανεὶς ἀσφαλῆς περὶ τούτου. Διὰ τὰ περαιτέρω μετὰ τὴν ἀφίξιν του εἰς Τρίπολιν θὰ ὠδηγεῖτο ἐκ τῶν περιστάσεων. Ἦτο περίπου 7η ἑσπερινή. Ὁ Βασιλεὺς συνεζήτησε μαζί μου ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν μέχρι οὗ ἔφθασεν ὁ κ. Ζαΐμης ἐκ τῆς μετὰ τοῦ κ. Ζοννὰρ συνεντεύξεώς του.

Ἀπεσύρθη τότε εἰς τὸ ἰδιαιτέρον γραφεῖον του μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ ἔμειναν συσκεπτόμενοι ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν. Ἄγνοῶ τελείως, οὔτε ἔμαθον ποτέ, ἂν τοῦ ἔκαμε λόγον περὶ τῆς προτάσεώς μου. Φαίνεται ὅτι δὲν τοῦ ἔκαμε. Ἐκ τῶν ὁμιλιῶν τῶν συνοδῶν τοῦ κ. Ζαΐμη ἐκ τῆς συνεντεύξεώς του μετὰ τοῦ κ. Ζοννὰρ ἦτο μᾶλλον καθησυχαστικὴ, καὶ ὅτι ἐφαντάζοντο ὅτι ὁ κίνδυνος ἀπεμακρύνετο πλέον.

Τοῦτο ἀκριβῶς μὲ ἐνίσχυσε περισσότερον εἰς τὴν ιδέαν μου. Καὶ ἀνέμενα. Ὅταν περατώσας τὴν συνομιλίαν του ὁ κ. Ζαΐμης ἀνεχώρησεν, ἐξῆλθε καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐκ τοῦ γραφείου του, μὲ ὕφος πολὺ ἡσυχώτερον, καὶ ἀφοῦ μᾶς ἐχαϊρέτησεν ἀπεσύρθη νὰ ἀναπαυθῆ. Δὲν μοῦ ἔδωσεν οὐδεμίαν ἀπάντησιν. Ἠννόησα ὅτι ἡ πρότασίς μου δὲν ἐγένετο δεκτὴ.

Διησθάνθη τότε σαφῶς ὅτι ἡ τύχη τοῦ Βασιλέως εἶχε πλέον ἐπισφραγισθῆ. Τὴν ἐπομένην, ὅταν πλέον ὁ κ. Ζοννὰρ ἀπεκάλυψε τὰς πραγματικὰς του ἀξιώσεις καὶ ὁ Βασιλεὺς ὑπέκυψε καὶ τὰ πάντα εἶχον τελειώσει πλέον, μὲ ἐπλησίασε καὶ μὲ ἠρώτησε, ἂν ἀνεχωροῦμεν τὴν ὥραν ποὺ τοῦ τὸ ἐπρότεινα τὴν προτεράϊαν, θὰ εἶχομεν προφθάσει νὰ διέλθωμεν εἰς Κόρινθον. Τοῦ ἀπήντησα, λυπούμενος, ὅτι θὰ εἶχομεν προφθάσει ἀσφαλῶς, διότι πρὸ τοῦ μεσονυκτιοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ εἶχε καταληφθῆ ὁ Ἴσθμὸς ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Πράγματι δὲ κατελήφθη τὴν πρωίαν τῆς 29ης Μαΐου. Ἦτο πλέον ἀργά.

Βεβαίως ἡ πρότασίς μου αὕτη ἐξεταζομένη σήμερον μὲ τὴν γνώσιν ποὺ ἔχομεν σήμερον καὶ τῆς τότε θέσεως τοῦ Ζοννὰρ καὶ τῶν διαφωνιῶν τῶν Συμμάχων μεταξύ των καὶ τῶν διαμαρτυριῶν των πρὸς τὴν Γαλλίαν, τὰ ὅποια ὅλα προεξεθέσαμεν, δὲν παρουσιάζουν τίποτε τὸ ἐπικίνδυνον. Θὰ ἠπόρει μάλιστα κανεὶς πῶς δὲν ἐγένετο. Ἀλλὰ τότε δὲν ἐγνωρίζομεν τίποτε ἀπὸ αὐτά. Τοῦλάχιστον ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐγνώριζε. Φυσικὰ δὲ ἐγὼ ἀκόμη ὀλιγώτερον. Συνεπῶς μὲ τὴν τότε ἀτελεῖ γνώσιν τῶν πραγμάτων ἡ πρότασίς μου ἐνεφανίζετο ὡς λίαν παράτολμος καὶ δικαιολογημένος ἦτο ὁ δισταγμὸς τοῦ Βασιλέως, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν καθησυχαστικὴν ἐντύπωσιν ἐκ τῆς πρώτης συνεντεύξεως τοῦ κ. Ζαΐμη μετὰ τοῦ κ. Ζοννὰρ. Ἴσως ἂν ἐγένετο τότε γνωστὴ ἡ πρότασίς μου, πολὺς συνετὸς κόσμος θὰ ἔλεγεν ὅτι κατελήφθη ὑπὸ τρέλλας.

Ἀλλὰ ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν ὑστέρων, εἰς τὰς ἐξαιρετικῶς κρισίμους περιστάσεις, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον παρουσιάζεται ὡς τρέλλα εἶνε ἡ καλυτέρα διέξοδος.

Τὴν ἐπομένην 29 Μαΐου (11 Ἰουνίου) τὴν ἐνάτην καὶ ἡμίσειαν πρωινήν, ὁ κ. Ζαΐμης μετέβη ἐκ νέου εἰς Πειραιᾶ ἐπὶ τοῦ «Βρουῖξ» καὶ ἔσχε τὴν δευτέραν συνέντευξίν του μετὰ τοῦ κ. Ζοννὰρ.

Ἄλλὰ δὲν συνήντησε πλέον τὸν κ. Ζοννὰρ τῆς προτεραίας. Ὁ κ. Ζοννὰρ τῆς 29ης Μαΐου ἐνεχείρισεν ἀμέσως εἰς αὐτὸν διακοίνωσιν ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁμιλῶν ἐκ μέρους τῶν τριῶν «Προστατίδων» Δυνάμεων, ἀπήτησε τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως, τὴν ἀναχώρησίν του καὶ τὴν ὑπόδειξιν παρ' αὐτοῦ, μετὰ σύμφωνον γνώμην τῶν Δυνάμεων, ἐνὸς τῶν υἱῶν του ὡς Βασιλέως.

Ἔθετε προθεσίαν 24 ὥρῶν πρὸς ἀπάντησιν καὶ εἰς ὑπόμνημα συνοδεῦον τὴν ὡς ἄνω ἀνακοίνωσιν ἀπέκλειε καὶ τὸν Διάδοχον Γεώργιον ἀπὸ τὸν θρόνον. Κατὰ τὴν διακοίνωσιν, ὁ λόγος τῆς ἐκδιώξεως ταύτης τοῦ Βασιλέως ἦτο ὅτι οὗτος «προφανῶς παρεβίασε, ἰδίᾳ πρωτοβουλία, τὸ Σύνταγμα τοῦ ὁποίου ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσσία ἦσαν ἐγγυήτριαι». Ἐν τῇ περαιτέρω ὁμιλίᾳ του πρὸς τὸν κ. Ζαίμην, ὁ κ. Ζοννὰρ τοῦ ἐδήλωσεν ὅτι ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως, τὰ στρατεύματά του θὰ βαδίσωσι κατὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὅτι τὸ πυροβολικὸν του καὶ ὁ στόλος θὰ βομβαρδίσωσι αὐτάς καὶ θὰ τὰς μεταβάλωσι εἰς ἐρείπια, ἀκριβῶς ὅπως οἱ βάρβαροι Γερμανοὶ μετέβαλον εἰς ἐρείπια τὴν γενέτειράν του πόλιν, τοῦ Ἄρρας. (Ρεκουλύ, «ὁ κ. Ζοννὰρ ἐν Ἑλλάδι»).

Γνωρίζομεν σήμερον, ἐκ τῶν μετέπειτα ἀποκαλυφθέντων ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα προξεθέσαμεν, ὅτι οὔτε ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας οὔτε ἐκ μέρους τῆς Ρωσσίας εἶχεν ὁ Ζοννὰρ κανὲν δικαίωμα ὅπως ἀπαιτήσῃ ταῦτα, καὶ ἐπὶ πλέον, οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη ἐκ τῶν Δυνάμεων τούτων ἐπέτρεπον οὔτε κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, οὔτε τοῦ Πειραιῶς καὶ οὐδεμίαν χρῆσιν βίας.

Καθ' ὅλας τὰς διηγήσεις τῶν περιγραφάντων τὰ συμβάντα ἔπειτα, ὁ κ. Ζαίμης κατεταράχθη καὶ συνεκινήθη μέχρι δακρύων. Ἐπέστρεψεν ἀμέσως εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκόμισε πρὸς τὸν Βασιλέα τὴν διακοίνωσιν τοῦ κ. Ζοννάρ. Συνεκλήθη ἀμέσως Συμβούλιον τοῦ Στέμματος ἐκ τῶν πρώην πρωθυπουργῶν καὶ τῶν ἀρχηγῶν κομμάτων.

Ἐν τῷ μεταξύ ἔως ὅτου συνέλθουν τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τοῦ Στέμματος, ὁ κ. Ζαίμης ἐπεσκέφθη τὸν κ. Μποσδὰρι καὶ τὸν σὲρ Φρ. Ἐλλιοτ καὶ τοὺς ἀνεκοίνωσε τὴν διακοίνωσιν τοῦ κ. Ζοννάρ. Ὁ κ. Μποσδὰρι εἰς τὸ προμνησθὲν βιβλίον του περιγράφει τὴν βαθυτάτην συγκίνησιν τοῦ κ. Ζαίμη, λέγει δὲ τὰ ἑξῆς:

«Δὲν ἤξευρα τί νὰ εἰπῶ εἰς τὸν κ. Ζαίμην, ἀλλὰ ὁμολογῶ ὅτι μέσα μου διετήρουν κάποιαν ἐλπίδα ἀντιστάσεως ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων. Τόσον ἐλυπούμην βλέπων τὴν χώραν ταύτην κατὰ τοιοῦτον τρόπον ταπεινουμένην καὶ καταπατουμένην».

Κατὰ τινὰς πληροφορίας, τοῦ διέφυγεν ἡ φράσις: «Ὁ κ. Ζοννὰρ δὲν ἔχει καμμίαν ἐντολήν!» Ἄλλὰ αὐτὸ δὲν εἶνε ἐξηκριβωμένον.

Τὸ Συμβούλιον τοῦ Στέμματος συνεδρίασεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα τὴν μεσημβρίαν. Ὁ κ. Ζαίμης εἰσηγήθη τὰ τῶν συνομιλιῶν του μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ, ἀνέφερε τὰς ἀπειλάς του καὶ ἐξέθεσε τὴν γνώμην του περὶ τοῦ ἀδυνάτου πάσης ἀντιστάσεως. Ἡ συζήτησις διήρκεσε περὶ τὰς δύο ὥρας. Δὲν ἔχομεν ἐπίσημα πρακτικὰ περὶ τῶν γνωμῶν ἐκάστου. Εἰς τὸ τέλος ὁ Βασιλεὺς ἐδήλωσεν ὅτι εἶχε λάβει πλέον τὴν ἀπόφασιν νὰ δεχθῇ τὰς ἀξιώσεις τῆς διακοινώσεως τοῦ κ. Ζον-

νάρ ὅπως μὴ γίνῃ αἰτία οὐδενὸς δεινοῦ κατὰ τῆς πατρίδος του. Τότε, τῇ προτάσει τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη, ἐγένετο δεκτὸν ὅπως μὴ γίνῃ παραίτησις ρητὴ τοῦ Βασιλέως οὔτε τοῦ Διαδόχου. Καὶ οὕτω τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, 29ης Μαΐου, ὁ κ. Ζαΐμης ἀπέστειλεν εἰς τὸν κ. Ζουνάρ τὴν ἀπάντησίν του πρὸς τὸ τελεσίγραφον κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Βασιλεὺς «μεριμνῶν, ὅπως πάντοτε, διὰ τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ μετὰ τοῦ Διαδόχου ἐκ τῆς χώρας καὶ ὑποδεικνύει ὡς Διάδοχόν του τὸν πρίγκιπα Ἀλέξανδρον».

Δὲν ἦτο παραίτησις, ἀλλὰ ἡ ὀνομασία τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡς Βασιλέως καὶ ἡ ὀρκισίς του, τὴν ἐπομένην 30 Μαΐου, τὴν ἔκαμνον τοιαύτην οὐχὶ βέβαια νομικῶς, ἀλλὰ οὐσιαστικῶς.

Ἄμα ταῦτα ἐγνώσθησαν ἐν Ἀθήναις, ἐξηγέρθη σύσσωμος ὁ λαός, τὰ καταστήματα ἐκλείσαν, αἱ ὁδοὶ ἐπληρώθησαν ὑπὸ τῶν ἐξεγερθέντων κατοίκων καὶ τὰ Ἀνάκτορα ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀπειλοῦντος νὰ ἐμποδίσῃ διὰ τῆς βίας τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βασιλέως. Ἡ κατάστασις ἔλαβεν ἀπειλητικὸν χαρακτῆρα. Ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἐκορυφώθη εἰς ἐπικίνδυνον βαθμόν. Πλείστοι τῶν ἀναγνωστῶν μας ἔζων τότε εἰς Ἀθήνας καὶ εἶνε αὐτόπται μάρτυρες. Διὰ νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς μὴ ἰδόντας τότε τὴν λαϊκὴν ἀγανάκτησιν, μίαν ἰδέαν αὐτῆς, δὲν θὰ φέρωμεν μάρτυρας ἀμερολήπτους συγγραφεῖς, ἀλλὰ αὐτὸν τὸν Ρεκουλύ, τοῦ ὁποίου τὸ βιβλίον ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας γραμμῆς, διέπεται ἐκ πνεύματος ἐχθρικοῦ πρὸς τὸν Βασιλέα, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ἱστορικῆς εὐθύτητος ἢ ἐναντίον του μεροληψία καταφαίνεται εἰς πᾶσαν αὐτοῦ σελίδα. Καὶ ἐν τούτοις, ὁ Ρεκουλύ ἀφηγεῖται ὡς ἑξῆς:

«Τὴν 11ην Ἰουνίου (29ην Μαΐου π. ἡμ.), περὶ τὴν 5ην μ.μ. ἡ εἶδησις τῆς παραίτησεως τοῦ Βασιλέως ἀρχίζει νὰ διαχέεται ἐν τῇ πρωτευούσῃ. Πλήθος καταστημάτων κλείουσι ἀμέσως. Λαϊκαὶ συγκεντρώσεις συγκροτοῦνται παντοῦ. Εἰς ὅλας τὰς γωνίας ἡ εἶδησις σχολιάζεται, συζητεῖται. Μεγάλῃ πληθῆς Λαοῦ συγκεντροῦται πρὸ τῶν Ἀνακτόρων.

»Τὸ ἐσπέρας, τὴν νύκτα, πλείστοι λαϊκαὶ ἐπιτροπαὶ παρουσιάζονται εἰς τὸν Βασιλέα. Οἱ ἀξιωματικοὶ συγκεντροῦνται εἰς τὴν στρατιωτικὴν λέσχην καὶ παραμένουσι συσκεπτόμενοι μέχρι βαθείας νυκτός. Ὁ ἐρεθισμὸς τῶν πνευμάτων εἶνε ἐκεῖ πολὺ μεγάλος... Τὴν ἐπαύριον αὐξάνει διαρκῶς ὁ ὄγκος τοῦ λαοῦ... Ἡ πλατεῖα Συντάγματος βρίθῃ ἐξ ἀπείρου πλήθους. Οἱ ἐπίστρατοι δηλ. οἱ ἔφεδροι, κυριαρχοῦσιν... Ὁ ἐρεθισμὸς αὐξάνει, οἱ διαδηλωταὶ ἐν ἐξεγέρσει. Μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι αἱ ἄμαξαι αἵτινες θὰ μετέφερον τὸν Βασιλέα θὰ διήρχοντο ἐκεῖθεν ἀποφασίζουσι νὰ τὰς σταματήσωσι. Κατὰ τὴν 11ην τῆς πρωΐας φθάνει ὁ Μητροπολίτης, μεταβαίνων εἰς τὰ Ἀνάκτορα ὅπως ὀρκίσῃ τὸν πρίγκιπα Ἀλέξανδρον, ὁ ὄγκος τοῦ λαοῦ ὀρμᾷ ἐνστικτικῶς πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἐμποδίζει νὰ περάσῃ. Θραύουσι τὰς ὑέλους τῆς ἀμάξης του. Ὁ Μητροπολίτης ἀναγκάζεται νὰ ἀποχωρήσῃ καὶ κατόπιν μακρᾶς περιστροφῆς κατορθώνει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ Ἀνάκτορα διὰ τῆς θύρας τῆς ὑπηρεσίας».

»... Ὁ Βασιλεὺς καὶ ἂν παρητηθῇ δὲν ἔφυγεν ὁμως ἀκόμη. Ἡ ἐξεγέρισις ἐν τῇ

πρωτευούση ἦτο ζωηρά. Μᾶζαι ἀπὸ ὁμάδας διαδηλωτῶν ἐνώπιον τῶν ἀνακτόρων προετίθεντο νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἡγεμόνος». (Ρεκουλύ «ὁ Ζουνὰρ ἐν Ἑλλάδι»).

Ἦδη ὁ Ζουνὰρ εἶχεν ἀποβιβάσει τὰ στρατεύματά του καὶ κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ, προώθησε δὲ ἰσχυρὰ τμήματα μέχρι τοῦ ναοῦ τοῦ Σωτῆρος (Λεωφόρος Συγγοῦ), τῶν φυλακῶν Συγγοῦ καὶ τῶν στρατώνων τοῦ Ρούφ. Ἀνήσυχος διὰ τὴν κατάστασιν στέλλει πρὸς τὸν κ. Ζαίμην ἐντολὰς ἐπὶ ἐντολῶν ν' ἀπομακρύνῃ τὰ πλήθη ἀπὸ τὰ περίξ τῶν Ἀνακτόρων· καὶ τέλος, ἠπεῖλει νὰ στείλῃ μερικοὺς λόχους μετὰ πολυβόλων, ὅπως διαλύσωσι τὰ πλήθη διὰ τῆς βίας τῶν ὄπλων. Τέλος, τὴν 5ην μ.μ. τῆς 30 Μαΐου (12 Ἰουνίου) κατορθώνεται ὥστε αἱ μεταφέρουσαι τὸν Βασιλέα καὶ τὴν οἰκογένειάν του ἄμαξαι, διαλαθοῦσαι τὴν προσοχὴν τοῦ πλήθους, ἐξῆλθον κρυφίως ὀπισθεν τῶν Ἀνακτόρων καὶ μετέφερον τὸν Βασιλέα μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Τατόιον. Τὴν 2)15 Ἰουνίου ἐπεβιβάσθη εἰς Ὠρωπὸν ἐπὶ τῆς «Σφακτηρίας» ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου συγκινήσεως χιλιάδων χωρικῶν, τὴν ὁποίαν διὰ μακρῶν περιγράφει ὁ Γάλλος Ἐδουάρδος Ἐλσαι εἰς τὴν Παρισινήν «Ζουρνάλ» τῆς 4 Ἰανουαρίου 1918, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἔξοριαν.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Βασιλέως ὁ κ. Ριμπὼ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ἀντήλλασον συγχαρητήρια τηλεγραφήματα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ κ. Βενιζέλος τὸν ἠὺχαρίσκει ἰδίως ἐξ ὀνόματος «ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ, ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ».

Ἄλλ' ὁ κ. Ζουνὰρ ἐκτὸς τῶν εὐχαριστιῶν καὶ συγχαρητηρίων τοῦ κ. Ριμπὼ καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδοκίμασίαν ἔλαβεν καὶ παρεπονέθη ἀργότερα δι' αὐτὸ πικρότατα εἰς τὸν κ. Ριμπὼ διὰ τὴν ἀποδοκίμασίαν τῆς πράξεώς του ὑπὸ τῶν ἄλλων Δυνάμεων ὅπως εἶδομεν. Ὡς φαίνεται, δὲν τοῦ ἤρκει ἡ ἐπιδοκίμασία τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἡ Ἰταλία δὲν τὸν ἐπεδοκίμασε.

Ἡ Ἀγγλία ἐδέχθη σιγῶσα τὸ τελευταῖον γεγονός, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔστειλε πρὸς αὐτὸν ἐπιδοκίμασίαν. Εἰς τὴν Βουλὴν μάλιστα τῶν Κοινοτήτων διάφοροι βουλευταὶ ἐστενοχώρησαν τὴν κυβέρνησιν δι' ἐρωτήσεων εἰς τὰς ὁποίας ἡ κυβέρνησις ἀπέφυγε ν' ἀπαντήσῃ. (Ντριώ. «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»). Ἡ Ρωσσία διεμαρτυρήθη δι' ἐπανειλημμένων ἐντονωτάτων διακοινώσεων πρὸς τὴν γαλλικὴν Κυβέρνησιν. (Ἐκυβέρνων τότε τὰ Σοβιέτ.). Ἀπήτησε νὰ παύσῃ ὁ κ. Ζουνὰρ τιτλοφορούμενος Ἀρμοστής τῶν «Προστατίδων» Δυνάμεων, διότι ἡ Ρωσσία «Προστάτις» Δύναμις καὶ αὐτὴ, δὲν τοῦ ἀνεγνώριζε τοιαύτην ἰδιότητα. Εἰς τὰ Σοβιέτ τῶν ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν ἐπεκρίθη δριμύτατα ἡ ἀνάμιξις εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος.

Τώρα ὅμως ἔμενε τὸ πῶς θὰ ἐγκαταστήσουν τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὴν ἐξουσίαν. Φυσικὰ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων. Διὰ τῶν ξενικῶν στρατῶν καὶ στόλων. Διότι ἄλλως δὲν ἦτο δυνατόν.

ΑΡΘΡΟΝ 61ον
(30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

**Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΚΛΙΠΑΡΕΙ ΤΗΝ ΣΥΜΠΡΑΞΙΝ ΞΕΝΩΝ
ΛΟΓΧΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ. -
ΤΟ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΜΙΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.**

Καί τώρα ἄς ἴδωμεν πῶς ὁ κ. Ζοννὰρ θὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν κ. Βενιζέλον.

Αἱ ἐλπίδες μὲ τὰς ὁποίας ἤρχετο ὁ κ. Ζοννὰρ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰς ὁποίας τοῦ ἐνίσχυσαν αἱ διαβεβαιώσεις τοῦ κ. Βενιζέλου ὅταν συνητηθήσαν ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅτι ἤρκει ἡ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως ὅπως ὀλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἐλευθερούμενος ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ, δράμῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀπέπτησαν ὅλαι, καὶ ὁ κ. Ζοννὰρ ἠννόησε τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸν κ. Βενιζέλον διὰ τῆς ξενικῆς στρατιωτικῆς βίας.

Καὶ πρῶτον μὲν ἔπρεπε κάπως νὰ καθησυχάσῃ τὸν ἐν ἐξεγέρσει εὐρισκόμενον ἑλληνικὸν λαόν.

Τὴν ἡμέραν λοιπὸν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Βασιλέως, τὴν 2)15 Ἰουνίου, ἐξέδωκε πρὸς τοὺς Ἕλληνας προκήρυξιν εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς ἀναγγέλλει τὴν ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τοὺς ὑπόσχεται: «ΠΑΣΑ ΑΝΤΕΚΔΙΚΗΣΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΕΙΣ ΟΙΟΝΔΗΠΟΤΕ ΚΟΜΜΑ ΚΑΙ ΑΝ ΑΝΗΚΟΥΣΙ, θὰ κατασταλῆ ἀνηλεῶς. Οὐδεμία προσβολὴ κατὰ τῆς δημοσίας τάξεως θὰ γίνῃ ἀνεκτὴ. Ἡ περιουσία ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΑΣΤΟΥ θὰ εἶνε σεβασταί».

Εὐθὺς ὁμῶς τὴν ἐπομένην, 3)16 Ἰουνίου, κατόπιν ἀπαιτήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου, ἤρχισε ὁ κ. Ζοννὰρ ὁ ἴδιος τὰς ἀντεκδικήσεις κατὰ τῶν ἀντιπάλων τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὁ τελευταῖος οὗτος τῷ ἀπέστειλε κατάλογον τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων του, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ἐκκαθαρισθῶσι. Ἀπεσταλμένος του παρὰ τῷ κ. Ζοννὰρ θὰ ἐφρόντιζεν ὅπως ἐκτελεσθῇ ἡ ἀπαίτησις αὕτη τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ὁ κ. Ζοννὰρ τότε ἀπέστειλε πρὸς τὸν κ. Ζαΐμην κατάλογον τριάκοντα περίπου προσώπων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ μακαρίτης Γούναρης, καθὼς καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας, ἅτινα ἔδει ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις νὰ παραδώσῃ εἰς τὰς Γαλλικὰς στρατιωτικὰς ἀρχάς, ὅπως ἐξορισθῶσιν ἐξ Ἑλλάδος, ὅπερ καὶ ἐξετέλεσεν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ ἀρθροῦ 4 τοῦ ἀναστηλωθέντος ἑλληνικοῦ Συντάγματος. Ἄπαντες οὗτοι μετεφέρθησαν εἰς Κορσικὴν ὅπου καὶ ἐκρατήθησαν ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν.

Συγχρόνως ὁ κ. Ζοννὰρ ἀπέστειλε πρὸς τὸν κ. Ζαΐμην καὶ δεύτερον κατάλογον ἐξ 130 προσώπων ἀντιπάλων τοῦ κ. Βενιζέλου, μεταξύ τῶν ὁποίων πρῶτην

πρωθυπουργοί, πρώην ύπουργοί, δικηγόροι, δημοσιογράφοι, στρατιωτικοί, οίτινες πάντες ἔδει νὰ κρατηθῶσιν ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν. Ἐπίσης ἐζήτησεν ὅπως ἐξορισθῶσιν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Βασιλέως.

Ἡ κυβέρνησις Ζαΐμη ἐξετέλεσε καὶ ταῦτα.

Ἐπὶ πλέον τῇ αἰτήσει τῶν ἐν Παρισίοις φίλων τοῦ κ. Βενιζέλου συνελήφθησαν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν πλεῖστοι ἐξέχοντες πολῖται, ἀντίπαλοι τοῦ κ. Βενιζέλου, οἵτινες καὶ ἀπεστάλησαν διὰ γαλλικοῦ πολεμικοῦ κατ' ἀρχὰς εἰς Θεσσαλονίκην καὶ εἶτα εἰς Μυτιλήνην εἰς στρατόπεδον αἰχμαλώτων, ὅπου σὺν τῷ χρόνῳ ἀπεστάλησαν καὶ ἄλλοι πλεῖστοι πολῖται καὶ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, περὶ τοὺς 600 περίπου, ὑποβληθέντες εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα καὶ εἰς ἄλλας κακουχίας, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ τινες ἀπέθανον. Πάντα ταῦτα ἐγένοντο εὐθύς μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως καὶ ἀπετέλουν τὴν πρώτην δόσιν τῶν μετέπειτα διωγμῶν. Δὲν ἦσαν δὲ «ἀντεκδικήσεις» ἀφοῦ τὰς ἀντεκδικήσεις ἀπεκέρυσσεν ἡ προκήρυξις τοῦ κ. Ζοννάρ. Ὡνομάσθησαν «ἐκκαθάρσις», δηλ. ἐκκαθάρσις τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τῶν δυσμενῶν διὰ τὸν κ. Βενιζέλον φυτῶν, ὅπως καταστῆ δυνατὸν νὰ ἐμφυτευθῆ ὁ κ. Βενιζέλος, τὸ δένδρον δηλ. τῆς ἐλευθερίας!

Ὁ κ. Ζοννάρ, Γάλλος πολίτης, ἀνήκων εἰς ἔθνος ὑπερήφανον καὶ ζηλότυπον διὰ τὰ δικαιώματά του, ὅπου δὲν εἶνε κἂν νοητὴ ἀνάμιξις ξένων εἰς τὰ ἐσωτερικά του, καὶ ὅπου ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀτόμου εἶνε ἀπόλυτος, ἤρχισε νὰ στενοχωρῆται διὰ τὸν ρόλον του, ἀγνοῶν μάλιστα καὶ αὐτὸς ἕως ποῦ θὰ τὸν ὠθήσουν νὰ φθάσῃ. Εἶχε βέβαια τὴν ἐντολὴν νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τὸν κ. Βενιζέλον, ἀλλὰ δὲν ἐφαντάζετο ὅτι θὰ ἠναγκάζετο νὰ πράξῃ τοῦτο διὰ τῆς βίας καὶ ἐναντίον τῆς θελήσεως ὀλοκλήρου λαοῦ.

Τὴν ψυχικὴν του κατάστασιν ἀντικατοπτρίζει ἡ κάτωθι ἐπιστολή, ἣτις ἄλλως μᾶς παρέχει καὶ πολυτιμοτάτας πληροφορίας, περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη ἀπὸ τὸν κ. Ρέντην πρὸς τὸν κ. Πολίτην. Ὁ κ. Ρέντης διπλωματικὸς ὑπάλληλος τοῦ κράτους τῆς Θεσσαλονίκης, εἶχε προσκολληθῆ παρὰ τῷ κ. Ρέπουλη, ἀντιπροσώπῳ τοῦ κ. Βενιζέλου παρὰ τῷ κ. Ζοννάρ, ἧτο δὲ καὶ συγχρόνως σύνδεσμος τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Θεσσαλονίκης κ. Πολίτη. Ἔσχε μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ μίαν μακρὰν συνέντευξιν τὴν ὁποίαν μεταδίδει πρὸς τὸν κ. Πολίτην διὰ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς του. Ὁ κ. Ζοννάρ εἶχε συνομιλήσει μετ' αὐτοῦ ἐλεύθερα, μὴ φανταζόμενος βεβαίως ὅτι οἱ λόγοι του θὰ μετεδίδοντο ἐγγράφως πιστότατα, «χαρτί καὶ καλαμάρι», ὅπως λέγομεν, διὰ νὰ καταντήσῃ νὰ δημοσιευθοῦν μίαν ἡμέραν καὶ νὰ φωτίσουν τὴν ὅλην ἐν Ἑλλάδι ἐνέργειάν του, μὲ φῶς τόσον παραδόξως ἀποκαλυπτικόν. Πρὸ παντὸς ὅμως ὁ κ. Βενιζέλος θὰ καταρᾶται τὸν κ. Ρέντην διὰ τὴν ἔμπνευσίν του νὰ καθῆσθαι νὰ γράψῃ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀντὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν σοφὴν συμβουλὴν τοῦ Φουσσέ, τοῦ περιφήμου ὑπουργοῦ τῆς ἀστυνομίας ἐπὶ γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐπὶ Ναπολέοντος: «Μὴ γράφετε ποτέ».

Τούναντίον όμως πᾶς ἱστορικὸς θὰ πρέπει νὰ ὀφείλῃ χάριτας εἰς τὸν κ. Ρέπτην διὰ τὴν τόσον πολῦτιμον διὰ τὴν ἱστορίαν τοιαύτην ἔμπνευσίν του. Ἡ ἐπιστολή αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς:

Νησίς Ἄγ. Γεωργίου τῆ 4)17 Ἰουνίου 1917.

«Προσωπική – Ἐμπιστευτική»

«Κύριε ὑπουργέ,

Χθὲς μετέβην εἰς Πειραιᾶ ὅπου εἶχε μεθορμισθῆ ἡ “Ζουστὶς” (Σ.Μ. “Δικαιοσύνη”, τὸ πλοῖον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαιναν ὁ Ζοννάρ), ὅπως ἐρωτήσω ἂν ὁ κ. Ζοννάρ εἶχε τι νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν κ. Ρέπουλην. Ἐφθασα ὀλίγον ἄργά, πρὸ τῆς ἐκ τοῦ πλοίου ἀναχωρήσεως τοῦ κ. Ζαίμη, μὲ ἐδέχθη δὲ αὐτὸς ὁ κ. Ζοννάρ, ὅστις ἐν ἀρχῇ μὲ ἠρώτησεν ἂν ἐπικοινωνῶμεν τακτικῶς μετὰ τοῦ κ. Προέδρου (Σ.Μ. δηλ. τοῦ κ. Βενιζέλου), καὶ διὰ τίνος μέσου, ἐπὶ τῇ καταφατικῇ δὲ ἀπαντήσῃ μου, μοὶ εἶπεν ὅτι, καθ’ ἃ πληροφορεῖται, ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις προέβη εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ νομάρχου Λαρίσης δι’ ἄλλου διοριζομένου παρ’ αὐτῆς καὶ ὅτι εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι κατὰ τὰ συμφωνηθέντα ἐν Θεσσαλονίκῃ, ΘΑ ΥΠΕΒΟΗΘΕΙΤΟ ΥΠΟ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ἡ προσχώρησις τῆς Θεσσαλίας εἰς τὸ ἐθνικὸν κίνημα, καὶ ὅτι θὰ προέβαινεν ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις εἰς ἐγκατάστασιν ἰδίων ἀρχῶν ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀλλὰ ταῦτα συνεφωνοῦντο καθ’ ἣν στιγμὴν δὲν προεβλέπετο ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Κωνσταντίνου. Αἱ Δυνάμεις, ἐξηκολούθησεν ὁ κ. Ζοννάρ, μεμφόμενοι τὸν Κωνσταντίνον διὰ τὴν μὴ ἐκτέλεσιν τῶν ὄρων τοῦ τελεσιγράφου περὶ μεταφορᾶς στρατοῦ κλπ. (Σ.Μ. δηλ. εἰς Πελοπόννησον), ἀπεφάσισαν νὰ ἀνακαλέσουν τὴν ὑπόσχεσίν των περὶ μὴ ἐγκαταστάσεως τοῦ κινήματος καὶ νὰ καταργήσωσι τὴν οὐδετέραν ζώνην. Ἄλλ’ ἤδη ἐκθροισθέντος τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀναγνωρισθέντος τοῦ νέου καθεστῶτος, ὡς συμφώνου πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Δυνάμεων, δὲν ἔχουσι αὗται πλέον δικαιολογίαν διὰ τὴν εἰς βάρους τοῦ καθεστῶτος τούτου ὑποστήριξιν τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ κινήματος. Ἐφ’ ᾧ παρεκάλεσεν ὁ κ. Ζοννάρ νὰ τηλεγραφήσωμεν εἰς τὸν κ. πρόεδρον, ὅπως ἀναβάλῃ πᾶσαν πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀρχῶν, ἡμετέραν ἐνέργειαν. Ἦδη δέ, ὅτε ὁ σκοπὸς τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ Γάλλων θὰ εἶνε μόνον ἡ ἐξασφάλισις δικαίας κατανομῆς τῆς ἐσοδείας εἰς τοὺς πληθυσμοὺς ἀμφοτέρων τῶν μερίδων τῆς Ἑλλάδος, ἔχων ὑπ’ ὄψιν μου ὅτι πρωτεῦον ἤδη ζήτημα ἦτο τὸ τῆς ἐγκαταστάσεως Κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν κ. πρόεδρον ἐν Ἀθήναις, ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἀνακοινώσω τὰ περαιτέρω εἰς τὸν κ. Ρέπουλην καὶ ὅτι θὰ τηλεγραφήσωμεν καὶ ἠρώτησα, ἂν εἶχε τι πρὸς ἀνακοίνωσιν ἐπὶ τῶν ἀφορώντων τὸν διακανονισμὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ ζητήματος.

»Ὁ κ. Ζοννάρ μοὶ ἐδήλωσεν, ἀντιθέτως πρὸς ὅσα εἶπῃ μέχρι τοῦδε, ὅτι δὲν ἔχει ἐντολήν νὰ ἀναμιχθῆ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα, καὶ ὅτι αἱ μεταξὺ τῶν δύο Κυβερνήσεων συνεννοήσεις (Σ.Μ. δηλαδή κυβερνήσεων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης), δεόν νὰ γίνωσιν ἀπ’ εὐθείας, αὐτοῦ δυναμένου νὰ χρησιμεύσῃ ἴσως ὡς διαιτητής· ὅτι κατὰ τὴν συνέντευξιν ἣν εἶχε πρὸ μικροῦ μετὰ τοῦ κ. Ζαίμη, τὸν ἐκάλεσε νὰ ἔλθῃ εἰς ἀπ’ εὐθείαν ἐπαφὴν πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, καὶ τῷ ὑπέδειξε

τὴν ἐνταῦθα παρουσίαν τοῦ κ. Ρέπουλη. Καὶ ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης ἀπήντησεν ὅτι θὰ ὑποβάλῃ τὸ ζήτημα εἰς τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον.

»Εἰς ἐρώτησίν μου ἔαν ἤδη μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κωνσταντίνου θὰ καταλάβῃ, εἰρηνικῶς βεβαίως, ὡς ἐπανειλημμένως εἶχε δηλώσει, τὰς Ἀθήνας, ὁ κ. Ζοννὰρ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι δὲν θὰ τὰς καταλάβῃ (Σ.Μ. καὶ ἐν τούτοις θὰ τὰς καταλάβῃ), διότι δὲν ἔχει ἐντολὴν πρὸς τοῦτο, καὶ ὅτι πρὸς τούτοις ὁ στρατὸς δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ ἐπὶ μακρὸν ἐνταῦθα. ΕΦ' Ω ΠΑΡΕΤΗΡΗΣΑ ΟΤΙ ΑΝΕΥ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ Η ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ Η ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΥΠΟ ΤΟΝ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΘΑ ΚΑΘΙΣΤΑΤΟ ΔΥΣΧΕΡΗΣ.

»Απαντῶν ὁ κ. Ζοννὰρ μοὶ εἶπεν ὅτι δέον νὰ μὴ παραγνωρίζωμεν τὸ μέγεθος καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιτευχθέντος ἔργου διὰ τῆς ἐκθρονίσεως ἑνὸς Βασιλέως, τοῦθ' ὅπερ ἔχει σημασίαν διὰ μοναρχικὴν χώραν, ὅστις Βασιλεὺς ΕΙΧΕ ΔΥΝΑΜΙΝ ΕΝ ΤΗ ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΗΓΑΠΑΤΟ ΥΠΟ ΤΟΥ ΛΑΟΥ, τοῦθ' ὅπερ ὁμολογεῖ καὶ αὐτός, ΟΤΙ ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΕΝΤΑΥΘΑ ΗΓΝΟΕΙ, ΚΑΙ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΝ ΗΤΟ ΓΝΩΣΤΟΝ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ, ΒΕΒΑΙΩΣ ΔΕΝ ΘΑ ΕΛΑΜΒΑΝΕΤΟ Η ΠΕΡΙ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΑΠΟΦΑΣΙΣ. "ΟΤΙ αὐτὸς καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιδώσῃ τὸ τηλεσίγραφον εἰς τὸν κ. Ζαΐμην, εἰδοποιεῖτο τηλεγραφικῶς ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας, καὶ αὐτῆς τῆς Ἰταλίας, ὅτι ΠΡΟΣΕΚΑΛΕΣΑΝ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΙΝΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΙΝ, ἀλλ' ἐν τούτοις δὲν ἐδίστασε νὰ προβῇ χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἢ νὰ ἀναμείνῃ ὁδηγίας τῆς κυβερνήσεώς του. "ΟΤΙ συνεπέα τούτου ἡ ΑΓΓΛΙΑ ΠΡΟΕΤΙΘΕΤΟ ΝΑ ΤΟΝ ΑΝΑΚΑΛΕΣΗ, ἢ δὲ Ἰταλία νὰ ἀπευθύνῃ διαμαρτυρίαν, ὁ δὲ Ριμπῶ τῷ ἐτηλεγράφησεν ΟΤΙ ΜΕΤΕΒΑΛΕΝ (ὁ Ζοννὰρ) ΑΡΔΗΝ ΤΑΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ καὶ μόνον ἡ ἐπιτυχία τὸν σώζει. Ὁ κ. Ζοννὰρ ἐφαίνετο μόνον τῶρα ἀναμετρῶν τὴν εὐθύνην ἣν εἶχεν ἀναλάβει, καὶ μοὶ ἐτόνισε τὸ δυσχερὲς τῆς θέσεως πρὸ τῆς ὁποίας εὐρίσκετο, ἰδίως ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐπήρχετο αἱματοχυσία. Διὰ τοῦτο προσέθηκε ΔΕΟΝ ΝΑ ΜΗ ΕΠΑΝΕΡΧΩΜΕΘΑ ΔΙΑΡΚΩΣ ΖΗΤΟΥΝΤΕΣ ΑΛΛΕΠΑΛΛΗΛΟΥΣ ΒΙΑΙΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΙΕΣΕΙΣ, αἵτινες ἐνδέχεται νὰ ἐπιφέρωσιν ἀντίθετα ἀποτελέσματα, ἰδίως διότι Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΟΣ ΔΕΝ ΕΠΙΘΥΜΕΙ, ΩΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ, ΝΑ ΒΛΕΠῃ ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ ΑΝΑΜΙΓΝΥΟΜΕΝΟΥΣ ΕΙΣ ΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΤΟΥ (Σ.Μ. Τί φοβερὰ μομφὴ ἐκ μέρους τοῦ κ. Ζοννὰρ διὰ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ κ. Βενιζέλου!), ἀλλὰ νὰ ἀναμεινῶμεν μεθ' ὑπομονῆς τὴν βαθμιαίαν λύσιν, εὐχαριστημένοι ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτευχθέντων. Καὶ μοὶ ἀφηγήθη πῶς ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα εἰργάσθη καὶ ἐπέτυχεν ἐν Ἀλγερίᾳ. Ὁ κ. Ζοννὰρ ἐφαίνετο στενοχωρημένος, καὶ μοὶ ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας περὶ τῆς παραμονῆς τοῦ κ. Ζαΐμη ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, τὸν ἐφόβιζε δὲ ἐνδεχομένη ὑπουργικὴ κρίσις, πρὸς ἐπίλυσιν τῆς ὁποίας δὲν εἶχεν ἐντολὴν νὰ ἐπέμβῃ οὐδὲ νὰ ζητήσῃ, ὡς μοὶ εἶπεν, τὸν σχηματισμὸν μεταβατικοῦ προσωρινοῦ Ὑπουργείου ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΤΟΥ κ. ΠΡΟΕΔΡΟΥ (τοῦ κ. Βενιζέλου δηλ.). Ἐτόνισα εἰς τὸν κ. Ζοννὰρ ὅτι τόσον ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις ὅσον καὶ ὁ κ. Ρέπουλης ἔχουσι πλήρη ἀντίληψιν τῆς σπουδαιότητος τῶν συντελεσθέντων καὶ ΤΗΣ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΗΝ ΟΦΕΙΛΟΥΣΙ ΠΑΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ

ΓΑΛΛΙΑΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΣ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ. Ἄλλ' ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσις μόνη τοῦ Βασιλέως δὲν μεταβάλλει τὴν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν τρομοκρατίας, δημιουργηθεῖσαν διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῆς ἐνόπλου Δυνάμεως καὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν ἐπιστράτων καὶ συμμοριῶν ἔτι (Σ.Μ. οἱ ἐπίστρατοι δὲν ἦσαν λαός;) αἵτινες καὶ φαίνονται πλαστῶς σήμερα παριστῶσαι τὴν κοινὴν γνώμην, ἐνῶ πράγματι ὁ λαὸς δὲν ἀποτολμᾷ νὰ ἐκφρασθῇ· καὶ ἀπόδειξις ὁ Πειραιεύς, ὅπου ἐκδηλοῦται βενιζελικὸν φρόνημα ΜΟΝΟΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ, ἐνῶ πρότερον οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἐκφρασθῇ. Ἐξήγησε δὲ ὅτι ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κυβερνήσεως τῶν Φιλελευθέρων, ἡ Ἑλλάς ἐκυβερνᾶτο ἐκ τῶν παρασκηνίων καὶ ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου καὶ οὐχὶ παρὰ τῶν ἐκάστοτε Κυβερνήσεων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ σήμερον ἔτι ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη θὰ ἦτο ἀνίσχυρος, ἴσως, καὶ ἂν ἔτι θέλῃ νὰ ἐπιφέρῃ τὰς ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΥΣ διὰ τὴν συνένωσιν τῶν δύο μερίδων μεταβολάς, ἐφ' ὅσον δὲν παρείχετο ἐγγύησις πλήρους ἐκτελέσεως τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗ. Ἄλλως, ὅτι θὰ ἔδει νὰ ἀντικατασταθῇ ἡ φρουρὰ διὰ στρατοῦ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

»Ὁ κ. Ζοννὰρ παρετήρησεν ὅτι τοῦτο θὰ ἔδει νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον συνηνοήσεως τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη, ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν σύγκλησιν τῆς Βουλῆς, ὁ κ. Ζοννὰρ μοὶ ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας ἂν ὁ κ. Ζαΐμης θὰ θελήσῃ νὰ καλέσῃ τὴν τῆς 31ης Μαΐου, προκειμένου περὶ ὀρκωμοσίας τοῦ νέου Βασιλέως, διότι προσέθεσε: “παρ’ ὅλα ὅσα ξέρομεν ὅλοι Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΙΧΕΝ ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΔΙΑΛΥΣΕΩΣ”. (Σ.Μ. Ἄκουσον! Ἄκουσον!!) Ἀπήντησα ὅτι ἂν τὸ γράμμα τοῦ Συντάγματος δὲν προβλέπη τὴν περίπτωσιν, ἐν τούτοις τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτεύματος βεβαίως ἀπηγόρευσεν εἰς τὸν Βασιλέα τὴν ἐπανειλημμένην διάλυσιν τῆς Βουλῆς, λόγῳ διαφωνίας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἦν διὰ τῆς ψήφου του καὶ ἐρωτηθεὶς ἐνέκρινεν ὁ λαός. Ὁ κ. Ζοννὰρ μᾶς ἀφηγήθη ὅτι ὁ Παπούλας ὠμίλησεν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τρόπον ὃν δὲν ἐγκρίνει ὁ ἴδιος, ὅτι προέβη εἰς διάβημα παρὰ τῆ Κυβερνήσει, ἀλλ’ ὁ κ. Ζαΐμης ἐφρόνει ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ πιεσθῶσιν οἱ ἀξιωματικοί, καταλήγει δὲ καὶ ὁ ἴδιος νὰ νομίζῃ ὅτι πρέπει νὰ ἀποφύγῃ κατὰ τὸ δυνατόν βίαια μέσα.

»Ἡρώτησα τὸν κ. Ζοννὰρ ἂν λόγῳ τῶν δυσχερειῶν, αἵτινες τῷ προβάλλονται ὑπὸ τῶν Δυνάμεων, δὲν νομίζῃ ὅτι θὰ ἔπρεπεν ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς νὰ ἐνεργήσῃ παρ’ αὐταῖς. Ὁ κ. Ζοννὰρ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι ἡ στιγμή εἶνε ὅλως ἀκατάλληλος, καὶ δὲν θὰ εἰσηκούοντο αἱ συστάσεις μας ἐπὶ τοῦ παρόντος, διότι αἱ Δυνάμεις ἔχουσι τὴν ἀντίληψιν ὅτι ὤθησαν ὑπερβολικῶς τὴν ἐπέμβασίν των διὰ τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ Κωνσταντίνου. Συνέστησε δὲ ἐκ νέου ὑπομονὴν ὑποσχόμενος τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ὑποστήριξιν πρὸς διευθέτησιν τῶν πραγμάτων κατὰ τὰς ἐπιθυμίας μας.

»Ἀπεκόμισα τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ κ. Ζοννὰρ εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη συνεντεύξεως καὶ ὑπὸ τὸ κράτος ἐπιτιμήσεων τῆς Κυβερνή-

σεώς του, περιορισθείσης τῆς ἐντολῆς του καὶ ἀπαγορευθείσης τῆς ἀναμίξεώς του εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν.

»Δέξασθε κ. ὑπουργέ, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς βαθυτάτης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου καὶ σεβασμοῦ.

(ὑπογρ. Κ. ΡΕΝΤΗΣ)»

Χρειάζεται νὰ προσθέσωμεν ἡμεῖς τίποτε εἰς τὴν καταπληκτικὴν αὐτὴν ὁμολογίαν; Πιστεύω νὰ συμφωνῆτε ὅλοι ὅτι εἶνε περιττόν!!

Φαίνεται ὅτι οἱ δισταγμοὶ οὗτοι τοῦ κ. Ζοννάρ κατετάραξαν τὸν κ. Βενιζέλον. Τὴν ἐπομένην τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ κ. Ρέντη, ὁ κ. Πολίτης τηλεγραφεῖ εἰς τὸν κ. Ρωμᾶνον τὰς ζωηράς των ἀνησυχίας, ἰδίως διότι εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ κ. Ζοννάρ «ἠγέρθησαν ἀμφιβολίαι ὅσον ἀφορᾷ τὸ ποία εἶνε ἡ πραγματικὴ θέλησις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Ριμπῶ νὰ προκαλέσῃ ταχεῖαν καὶ δραστηρίαν ἐπέμβασιν τοῦ κ. Ζοννάρ, ὅπως ἐγκαταστήσῃ τὸν κ. Βενιζέλον, ἄλλως «αἱ ὑποθέσεις μας θὰ ἀποτελεματωθοῦν καὶ θὰ καταλήξουν εἰς πλήρες ναυάγιον». Καὶ συνιστᾷ εἰς τὸν κ. Ρωμᾶνον νὰ εἴπῃ ὅχι ἐπισήμως ἀλλὰ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν κ. Ριμπῶ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἔχει ἰδιαιτέρον τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν κ. Λούδ Τζῶρτζ κατὰ τὸ ὅποιον: «Ἡ Ἀγγλία θὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Βενιζέλου».

Δηλαδή σπεύσατε οἱ Γάλλοι νὰ μᾶς ἐγκαταστήσετε, ἀλλέως, θὰ σᾶς προλάβουν οἱ Ἕλληνοι!

Τότε ὁ Ζοννάρ ἀπήντησεν εἰς τὸν κ. Ριμπῶ τὴν 5)18 Ἰουνίου ὅτι «ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἀγνοεῖ ὅτι Ο ΜΟΝΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΠΟΥ ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝ ΕΙΝΕ ΝΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ». Ἀλλὰ προσθέτει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀνυπομονῆ ὁ κ. Βενιζέλος παραπλανώμενος ἐκ τῆς ἀγνοίας του (;) περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Προσθέτει ἐπίσης εἰς τὸ τηλεγράφημά του ὅτι «ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος θέλῃ νὰ ἐπανέλθῃ ἀμέσως εἰς Ἀθήνας, τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ μόνον ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΟΓΧΩΝ ΜΑΣ» καὶ μὲ κίνδυνον πάντοτε αἱματοχυσίας.

Ἀλλὰ ποῦ νὰ ἀκούσῃ ὁ κ. Βενιζέλος ἀπ' αὐτά! τὸ πρᾶγμα ποῦ ἔκαμε τόσον βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Ζοννάρ, τὸ νὰ ἐγκατασταθῇ μία Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς προστασίας τῶν ξένων λογχῶν, ἦτο διὰ τὸν κ. Βενιζέλον «ψύλλοι στ' ἄχυρα».

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐζήτει ἀπὸ τὸν Ζοννάρ, διὰ τηλεγραφήματός του, ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΟΛΗΝ ΤΗΣ ΙΣΟΒΙΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ, καθὼς καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Ἐζήτει ἐπὶ πλέον τὴν ἀναβίωσιν τῆς Βουλῆς τῆς 31ης Μαΐου 1915, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι ἡ διάλυσίς της ἦτο παράνομος! θὰ ἤμποροῦσε, βέβαια, νὰ γίνουν νέαι ἐκλογαί, ἀλλ' αὐτὰς δὲν τὰς ἤθελεν. Τελεία ἀναστήλωσις τοῦ Συντάγματος! Πρὸ παντός δὲ ἐζήτει τὴν ταχεῖαν ἐγκατάστασιν τῆς Κυβερνήσεώς του εἰς Ἀθήνας.

Τότε ὁ κ. Ζοννάρ πιεζόμενος ἀπὸ τὴν Κυβέρνησίν του ἀπεφάσισε νὰ τὸν φέρῃ

καί νά τόν ἐγκαταστήσῃ διὰ τῆς βίας. Πρὸ τούτου ὁμως ἔπρεπε νά παιχθῆ καὶ ἡ κωμωδία τῆς συνεννοήσεως τῶν δύο Κυβερνήσεων Ἀθηνῶν-Θεσσαλονίκης καὶ τῆς διαιτησίας τοῦ κ. Ζοννάρ. Ἀπετάθη λοιπὸν (Ρεκουλύ «Ὁ κ. Ζοννάρ ἐν Ἑλλάδι») ὁ κ. Ζοννάρ πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν δύο Κυβερνήσεων, τὸν κ. Ζαΐμην καὶ τὸν κ. Βενιζέλον καὶ τοῖς ἐζήτησε νά ἔλθουν εἰς ἐπαφήν καί, εἴτε δι' ἀπ' εὐθείας συνομιλιῶν εἴτε δι' ἀντιπροσώπων των, νά κανονίσουν ὅλα τὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν συνένωσιν τῶν δύο Κυβερνήσεων, τῶν δύο διοικήσεων, τῶν δύο στρατῶν.

Ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ὁ κ. Ζαΐμης ἐδέχθησαν μετὰ προθυμίας τὰς ὑποδείξεις τοῦ κ. Ζοννάρ, λέγει ὁ κ. Ρεκουλύ. Ὑπέδειξαν ἕκαστος δύο ἀντιπροσώπους οἵτινες θὰ ἤρχοντο εἰς ἐπαφήν καὶ θὰ ἤρχιζαν τὰς διαπραγματεύσεις. Ἀλλὰ ὁ Ζοννάρ, λέγει ὁ Ρεκουλύ, ἔκαμε καὶ κάτι παραπάνω. Θεωρῶν ὅτι καλύτερα θὰ ἦτο νά εἶνε καὶ ὁ κ. Βενιζέλος παρών, τὸν προσκαλεῖ ὡς φιλοξενούμενον ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ του. Ὁ κ. Βενιζέλος δέχεται ἀμέσως. Καὶ οὕτω τὴν 8)21 Ἰουνίου 1917 γαλλικὸν θωρηκτὸν παρέλαβε τὸν κ. Βενιζέλον ἐκ Θεσσαλονίκης, καὶ τὸν μετέφερεν εἰς Σαλαμίνα αὐθημερόν. Τὴν 9)22 Ἰουνίου ἤρχισαν ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ «Ζουριέν-Δὲ-Λὰ-Γκραβιέρ» αἱ μεταξύ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κ.κ. Βενιζέλου καὶ Ζαΐμη διαπραγματεύσεις. Ἡ μεταξύ των συνάντησις ὑπῆρξεν λίαν ἐγκάρδιος, λέγει ὁ κ. Ρεκουλύ. Ἀλλὰ οἱ Βενιζελικοὶ ἀντιπρόσωποι παρουσίασαν τὰς γνωστάς ἀξιώσεις. Σύγκλησιν τῆς Βουλῆς τῆς 31ης Μαΐου, ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος, ἀναστολὴν τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν καὶ ἄλλας. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ κ. Ζαΐμη ἠρνοῦντο τὴν σύγκλησιν τῆς Βουλῆς τῆς 31ης Μαΐου, καὶ ἐζήτησαν νέας ἐκλογάς, ἠρνοῦντο τὴν ἀναστολὴν τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν, καὶ εἶχον ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Συντάγματος.

Συμφωνία δὲν ἐπῆρχετο.

Διὰ νά τερματισθῆ ἡ κωμωδία ἔπρεπε νά ἐπέμβῃ ὁ διαιτητής. Ὁ κ. Ζοννάρ εἶχεν ἤδη προσυνηνοθηθῆ μετὰ τοῦ κ. Ριμπώ. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὴν 11)24 Ἰουνίου τὸν κ. Ζαΐμην καὶ ἠξίωσε παρ' αὐτοῦ τὴν σύγκλησιν τῆς Βουλῆς τῆς 31ης Μαΐου, τὴν ἀναστολὴν τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος.

Ὁ κ. Ζαΐμης ἠννόησε τότε ὅτι «ἤγγικε τὸ τέλος», καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὸν κ. Ζοννάρ τὴν παραίτησίν του. Καὶ βεβαίως ὁ κ. Ζαΐμης δὲν ἦτο δυνατὸν νά ἐμφανισθῆ εἰς τὴν Βουλὴν τῆς 31ης Μαΐου ἥτις θὰ τὸν ἀπεδίωκεν ἀμέσως. Δὲν ἐχρειάζετο πλέον.

Τότε τὴν αὐτὴν ἡμέραν 11)24 Ἰουνίου, (Ρεκουλύ σελ. 173, 174) ὁ Ζοννάρ μετέβῃ εἰς τὸν Βασιλέα Ἀλέξανδρον. Τοῦ ἀνήγγειλε τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ τοῦ ἠξίωσε νά καλέσῃ τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὴν ἐξουσίαν. Ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἐδέχθη ἀμέσως. Ἀμέσως εἰδοποιήθη καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ ἀπήντησεν ὅτι τοῦ ἐχρειάζοντο δύο ἡμέραι διὰ νά καλέσῃ παρ' αὐτῷ τοὺς συνεργάτας του ἐκ Θεσσαλονίκης. Τὸ ὑπουργεῖον θὰ συνεκροτεῖτο τὴν ἐπομένην 12)25 Ἰου-

νίου. Έχρειάζετο πάντως χρονικόν τι διάστημα διὰ νὰ καταληφθῶν ἐν τῷ μεταξὺ αἱ Ἀθήναι ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ εἰς αὐτάς εἰσέλασις τοῦ κ. Βενιζέλου.

Καὶ πράγματι ἡ κατάστασις εἰς Ἀθήνας δὲν ἦτο καθόλου ἀκίνδυνος. Ὁ κ. Ρεκουλὺ εἰς τὸ προμνησθὲν ἔργον του λησμονήσας ὅτι εἰς τὴν σελίδα 170 πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ κ. Βενιζέλου ἀφηγεῖτο ὅτι «ἡ γαλήνη καὶ ἡ ἡσυχία ἀποκατεστάθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας πολὺ ταχύτερον παρ' ὅσον ὑπετίθετο», λέγει εἰς τὴν σελ. 176 μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ κ. Βενιζέλου: «Ἐν τούτοις ἡ εἰδησις ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος μέλλει νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐξουσίαν διεδίκετο ταχέως εἰς τὸν λαόν. Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Κωνσταντίνου ἦτο πάρα πολὺ πρόσφατος, ὥστε νὰ ἤμποροῦσε νὰ ἔχη ξεκαθαρισθῆ ἡ ἀτμοσφαῖρα. Ὅλα τὰ μικρόβια δὲν εἶχον ἀκόμη ἐξαφανισθῆ». ΜΙΚΡΟΒΙΑ ΦΥΣΙΚΑ ΕΙΝΕ ΟΙ ΑΝΤΙΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΙ. Διηγεῖται κατόπιν ὅτι ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὴν 11)24 Ἰουνίου εἶχεν ἐπιστρέψει ἡ μεταφέρουσα τὸν Βασιλέα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν «Σφακτηρία», καὶ ὅτι τὸ ἐσπέρας ὁμὰς τῶν ναυτῶν τῆς διῆλθε τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὅτι ἀμέσως ὀπισθεν αὐτῶν ἐσηματίσθη θορυβώδης διαδήλωσις, διαρκῶς ὀγκουμένη, ζητωκραυγάζουσα ὑπὲρ τοῦ Κωνσταντίνου. Ἄλλ' εὐθὺς ἀμέσως λησμονήσας τὰ προλεχθέντα, παριστᾷ τὴν διαδήλωσιν ὀλιγάριθμον καὶ ἄνευ σημασίας. Ἀλλὰ καὶ πάλιν λησμονήσας τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον διηγεῖται ὀλίγον περαιτέρω ὅτι ὁ στρατηγὸς Ρενιώ, διοικητὴς τοῦ ἀποβιβασθέντος εἰς Πειραιᾶ στρατοῦ, διέταξε τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν. «ΤΗΝ ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ», ὅπως ὁ ἴδιος τὴν ὀνομάζει εἰς τὸ ὁμώνυμον σύγγραμμά του. «Ἐντὸς ὀλίγων ὥρῶν κατὰ τὴν χαραυγὴν τῆς ἐπομένης τὰ γαλλικὰ στρατεύματα μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ των κατέλαβον ὅλα τὰ ὑψώματα τὰ περιβάλλοντα τὴν πόλιν: Τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, τὴν Πνύκα, τὸν Λόφον τοῦ Σταδίου, τὴν Ἀκρόπολιν, τὸν Λυκαβηττόν» (Ρεκουλὺ, σελ. 178).

Ἐπρόκειτο ἄλλως τε τὴν ἐπομένην νὰ ὀρκισθῆ ὁ κ. Βενιζέλος μετὰ τοῦ Ὑπουργείου του.

Θὰ μείνουν ἐκεῖ (τὰ γαλλικὰ στρατεύματα) μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ Βενιζέλος καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἀποφασίσῃ ὁ ἴδιος κατὰ πόσον ἡ παρουσία των εἶνε ἢ ὄχι ἀπαραίτητος» (Ρεκουλὺ σελ. 178).

«Ὁ κ. Βενιζέλος προγευματίζει τὴν ἡμέραν ταύτην παρὰ τῷ κ. Ζουνάρ ἐπὶ τοῦ “Ζουστις” (Δικαιοσύνη). Αἱ τελευταῖαι προετοιμασίαι τῶν στρατευμάτων ἐγίνοντο διὰ τὴν εἰσέλασίν του εἰς τὴν πρωτεύουσαν».

ΑΡΘΡΟΝ 62ον

(31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

**ΕΝ ΜΕΣΩ ΠΟΛΥΒΟΛΩΝ, ΛΟΓΧΟΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΙΠΠΙΚΟΥ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ «ΚΑΤΑΚΤΑ» ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ.
– ΠΛΗΡΗΣ ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.**

Τὴν 13)26 Ἰουνίου ὁ κ. Βενιζέλος συνεκρότησεν ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ «Ζουριέν-ντε-λά-Γκραβιέρ» τὸ Ὑπουργεῖον του. Τὸν κατάλογον τῶν ὑπουργῶν του ἔφερεν ὁ γραμματεὺς τοῦ κ. Ζοννάρ, ὁ κ. Δαυίδ, εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν αὐτάρχη κ. Μερκάτην, ὅστις τὸν παρουσίασεν εἰς τὸν Βασιλέα Ἀλέξανδρον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔφερεν οὐδεμίαν παρατήρησιν (Ρεκουλύ «Ὁ Ζοννάρ ἐν Ἑλλάδι»).

Καὶ τώρα ἄς ἀφηγηθῶμεν κατὰ ποῖον τρόπον ἡσφαλίσθη ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ἡ εἴσοδος τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τοῦ Ὑπουργείου του εἰς Ἀθήνας, ὅπως ὀρκισθῶσι καὶ παραλάβωσι τὴν ἐξουσίαν. Τὰς λεπτομερείας τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης παραλαμβάνομεν ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ στρατηγοῦ Ρενιώ, διοικητοῦ τῆς 30ῆς Μεραρχίας. «Ἡ κατάκτησις τῶν Ἀθηνῶν».

«Τὴν 12)25 Ἰουνίου τὸ ἑσπέρας, ἕνα τάγμα κατέλαβε τὸν Λυκαβηττόν, ἕνα ἕτερον τὸ ὕψωμα τοῦ Σταδίου, ἕνα τρίτον ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἕνα τέταρτον κατέλαβε τὴν Πνύκα καὶ τὸ Θησεῖον. Δύο ἕτερα τάγματα ἔμειναν ἐν ἐφεδρείᾳ, παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου. Τρεῖς πυροβολαρχαὶ τῶν 75 ἐτέθησαν εἰς ἐπιτηρητικὴν στάσιν εἰς τὸ ὕψος τοῦ μνημείου τοῦ Φιλοπάππου, μεταξὺ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Λεωφόρου Συγγροῦ. Πυροβόλα τῶν 37 καὶ πολυβόλα ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ τῶν δεσποζόντων σημείων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀπειλῶσι τὰς κυρίας ὁδοὺς κατὰ τὸν ἄξονα αὐτῶν».

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ὁ στρατηγὸς Ρενιώ, εἰδοποιηθεὶς ἀπὸ τὸν κ. Ζοννάρ ὅτι τὴν ἐπαύριον 14)27 Ἰουνίου θὰ εἰσῆλθαιεν ὁ κ. Βενιζέλος μετὰ τῶν ὑπουργῶν του ὅπως ὀρκισθῶσι, καθώρισεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τῆς βενιζελικῆς ἀστυνομίας τὸν τρόπον τῆς καταλήψεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν Ἀθηνῶν, τὸν ὁποῖον θὰ ἀφηγηθῶμεν περαιτέρω. Ἀλλ' ἡ κατάληψις αὕτη θὰ ἐγίνετο πέντε ὥρας πρὸ τῆς εἰσελάσεως τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ νὰ μὴ κουρασθῶσιν ἀδίκως τὰ στρατεύματα. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ὀρισθῇ ἡ ὥρα.

Ἀλλὰ ἕως τὸ ἀπόγευμα τῆς 13)26 Ἰουνίου ματαίως ἀνέμενον ὁ στρατηγὸς νὰ τοῦ ὀρισθῇ ἡ ὥρα. Μὴ γνωρίζων τί συμβαίνει ἀπέστειλε τὸν παρ' αὐτῷ προσκεκολλημένον ἱλαρχον Μελά (τοῦ στρατοῦ τῆς Ἐθν. Ἀμύνης) πρὸς τὸν κ. Ζοννάρ καὶ τὸν κ. Βενιζέλον, διὰ νὰ μάθῃ ποῖαν ὥραν θὰ ἐξεκινούσεν ὁ κ. Βενιζέλος, ὅπως τακτοποιήσῃ τὰ στρατεύματά του. Ἀλλ' οὔτε ὁ κ. Ζοννάρ οὔτε ὁ κ.

Βενιζέλος ήθελαν να δώσουν απάντησιν. Ἐφαίνοντο σὰν νὰ μὴν ἤξευραν περὶ τίνος ἐπρόκειτο.

«Ὀλίγον ἔκπληκτος μετέβην ὁ ἴδιος παρὰ τῷ κ. Ζοννάρ. Μετὰ τὰς ἐξηγήσεις εἰς τὰς ὁποίας λαμβάνουν μέρος ὁ κ. Ρ. Δαυίδ καὶ ὁ κ. Λεμπαί, ἔφθασαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δουλειὰ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ὄχι τοῦ κ. Ζοννάρ, εἶνε νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῶν ληπτέων μέτρων, καὶ ὅτι μὲ αὐτὸν ἔδει νὰ συνεννοηθῶ.

»Πηγαίνω λοιπὸν νὰ εὗρω τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις δὲν εἶχεν ἀκόμη τελειώσει τὸν μεσημβρινὸν τοῦ ὕπνου. Τὸν ἐξυπνοῦν. Εἰς τὰ πρῶτα μου λόγια ἀρχίζει νὰ μοῦ λέγῃ ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶνε δουλειὰ τοῦ κ. Ζοννάρ, καὶ ὅτι εἰς αὐτὸν νὰ ἀπευθυνθῶ. Τί θὰ εἰποῦν ὅλα αὐτὰ; Δὲν καταλαβαίνω, ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶνε δική μου ὑπόθεσις.

»Κύριε Πρόεδρε, τοῦ λέγω, ἰδοὺ ἐφθάσατε εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἐπομένως εἰς σᾶς προσήκει νὰ ἀναλάβετε τὰς εὐθύναι σας. Ἐγὼ ἔχω τὴν ἰσχὺν εἰς τὰς χεῖρας μου, καὶ ἔργον μου εἶνε νὰ ἀσφαλίσω τὴν ἐγκατάστασίν σας εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ ἐνεργήσω σωστά, παρὰ ὅταν μοῦ δώσετε τὰς ὁδηγίας σας. Τίθεμαι λοιπὸν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν διάθεσίν σας, εἰς τὰς διαταγὰς σας, καὶ εἶπητε τί μέτρα νὰ λάβω.»

Τί νὰ κάμῃ ὁ κ. Βενιζέλος; Ἦκουσε τὰ μέτρα τοῦ στρατηγοῦ, ληφθέντα ἐκ συμφώνου μὲ τὸν διευθυντὴν τῆς βενιζελικῆς ἀστυνομίας, τὰ ἐπεδοκίμασε, ἔσφιξε μετὰ θερμότητος τὰ χέρια τοῦ στρατηγοῦ, εὐχαριστῶν αὐτὸν καὶ τοῦ λέγει: «ΕἰΣ ΤΟ ΚΑΤΩ-ΚΑΤΩ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ ΟΤΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΘΑ ΛΕΓΟΥΝ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΜΠΗΚΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΠΑΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΙΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ» (Σύμφωνοι!! Σ.Μ.)

Ἔμενε νὰ ὀρισθῇ ἡ ὥρα τῆς ἀποβιβάσεως τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις ἦτο πάντοτε ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ θωρηκτοῦ. Ἀλλ' αὐτὴ θὰ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν ὥραν τῆς ὀρκωμοσίας, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχεν ὀρίσει ἀκόμη ὁ Βασιλεὺς.

Τέλος πάντων, ὀρίσθη ἡ ὥρα τῆς ὀρκωμοσίας τὴν 11ην π.μ. τῆς ἐπαύριον, 14)27 Ἰουνίου. Ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἀπεβιβάζετο ἐκ τοῦ γαλλικοῦ θωρηκτοῦ τὴν 10½ π.μ. εἰς Πειραιᾶ.

Τὴν πρωΐαν ὅθεν τῆς 14)27 Ἰουνίου, τὰ προωρισμένα διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως γαλλικὰ στρατεύματα κατέλαβον τὰς ἐξῆς θέσεις, μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν ὁποίων εἰσῆλθον ἐν ἀσφαλείᾳ οἱ διὰ τὴν ἀστυνομίαν προωρισμένοι 400 Κρήτες χωροφύλακες: (κατὰ τὸ ἔργον τοῦ στρατηγοῦ Ρενιῶ).

Ἐνα τάγμα μὲ δύο μοίρας πολυβόλων κατέλαβε τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος καὶ ἀπέσπασε διμοιρίας εἰς τὸ Πλατεῖον (Παλάτιον ;), εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἐτερον τάγμα μὲ τέσσαρας μοίρας πολυβόλων κατέλαβε τὴν πλατεῖαν Ὀμονοίας, μὲ τμήματα εἰς τὰς πλατείας Κάνιγγος καὶ Ἀνεξαρτησίας, εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Θησείου, εἰς τὴν πλατεῖαν Μοναστηρακίου καὶ εἰς τὴν πλατεῖαν Ἐλευθερίας.

Ἡμισυς λόχος εἰς τοὺς σταθμοὺς Πελοποννήσου καὶ Πειραιῶς-Λαρίσης.

Ἐπὶ πλέον διὰ τὰ κατοχυρωθῆ ἀπὸ Πειραιῶς μέχρις Ἀθηνῶν ἡ ἀσφάλεια τῶν ὑπουργικῶν ἀμαξῶν, τὰ ἐν Πειραιεῖ στρατεύματα διενεμήθησαν ἀπὸ τοῦ λιμένος μέχρι τοῦ σταθμοῦ Νέου Φαλήρου.

Ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ τούτου μέχρι τῆς Β. Δυτικῆς γωνίας τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, διενεμήθησαν κατὰ μήκος περιπολῖαι ἵππικοῦ διὰ τὰ παρεμποδίσωσι πᾶσαν κίνησιν ὀχημάτων, καθὼς καὶ τὰ ἀπαγορεύσωσιν εἰς πεζοὺς ἢ ἐπίππους τὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὴν λεωφόρον Συγγροῦ.

Τέλος, ἀπὸ τὴν Β. Δυτικὴν γωνίαν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, μέχρι τῆς Ν. Δυτικῆς γωνίας τοῦ κήπου τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Διαδόχου καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὁδὸν Διοχάρους μέχρι τοῦ ξενοδοχείου τῆς «Μεγάλης Βρεττανίας», παρετάχθη διπλοῦς στοῖχος πυροβολητῶν καὶ πεζῶν τοῦ 58ου καὶ 40οῦ συντάγματος, κατὰ μήκος τῶν ὁδῶν πρὸς ἀσφάλειαν τῆς πορείας τῶν ὑπουργικῶν ἀμαξῶν ἀπὸ πάσης ἐπιθέσεως.

Οὕτω ἀπεβιβάσθησαν ὁ κ. Βενιζέλος καὶ οἱ ὑπουργοὶ του ἐκ τοῦ γαλλικοῦ πολέμου «Ζουριέν-δὲ-λὰ-Γκραβιέρ» εἰς Πειραιᾶ, καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ξένων λογγῶν, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ κ. Ζουνάρ, εἰσήλασαν θριαμβευτικῶς εἰς Ἀθήνας, μετέβησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ὠρκίσθησαν, ἐκεῖθεν δὲ ἐν μέσῳ τῶν διπλῶν στοίχων τῶν ξένων στρατευμάτων, μετέβησαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς «Μεγάλης Βρεττανίας», ὅπου οἱ πλεῖστοι αὐτῶν κατέλυσαν. «Κατὰ μήκος τῶν διαδρόμων τοῦ ξενοδοχείου Κρήτες χωροφύλακες, πιστοὶ σωματοφύλακες, ἔξασκοῦν αὐστηρὰν ἐπαγρύπνησιν» (Ρεκουλύ).

Τί δημοτικότης!!

Μετὰ τὴν ἀφίξιν του εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς «Μεγ.Βρεττανίας» ὁ κ. Βενιζέλος καλούμενος ὑπὸ τοῦ συναθροισθέντος κάτωθι πλήθους, ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἐξώστην τοῦ ξενοδοχείου καὶ εἶπεν ὀλίγας λέξεις. Τὸν μεγαλύτερον λόγον του θὰ τὸν φυλάξῃ διὰ τὸ ἀπόγευμα. Τὸ κάτωθεν συναθροισθὲν πλῆθος τὸν ἐζητωκράυασε. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι περὶ τὸ ξενοδοχεῖον εἶνε παρατεταγμένα τάγματα γαλλικὰ καὶ μοῖραι πολυβόλων, ἄλλα δὲ τάγματα καὶ πυροβολαρχαί, κατέχουσι τοὺς περίξ τῶν Ἀθηνῶν λόφους. «Οὔτε μία φωνὴ ἀποδοκίμασίας» λέγει ὁ Ρεκουλύ.

Τὸ ἀπόγευμα μεγάλη διαδήλωσις, ὡς διηγεῖται ὁ κ. Ρεκουλύ, συναθροίζεται εἰς τὴν πλατεῖαν. Τὰ τάγματα καὶ πολυβόλα φυσικὰ εἶνε εἰς τὰς θέσεις των. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐξέρχεται εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἐκφωνεῖ τὸν λόγον του, ἐξηγοῦντα τὴν πολιτικὴν του, τὸν ὅποιον ὅποιος ἔχει ὄρεξιν νὰ τὸν διαβάσῃ, δύναται νὰ τὸν εὔρῃ εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ διαδηλωταὶ περιστοιχισμένοι ἀπὸ τὰ ξένα στρατεύματα τὸν ἐζητωκράυασαν.

* * *

Θὰ μὲ ἐρωτήσετε, ἀναγνώσταί μου, διατί σᾶς ἀφηγήθην τόσον λεπτομερῶς τὰς ὀδυνηρὰς αὐτὰς διὰ τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν στιγμάς. Διὰ τὰ κοκκινίσουν τὰ μάγουλά σας ἀπὸ ἐντροπήν! Διότι πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ ὑπάρχουν καὶ περι-

στάσεις που θά άνεβαίνη τὸ αἷμα εἰς τὸ κεφάλι μας καὶ νὰ μάθωμεν νὰ κοκκινίζωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀπὸ ἐντροπήν! Διότι ἐὰν εἰς μίαν τέτοιαν περίστασιν δὲν μᾶς πιάνη ἡ ἐντροπή, τότε πότε θά μᾶς πιάσῃ; Ἐκτὸς ἐὰν εἴμεθα πράγματι λαὸς ἀφαιρητῆδων, ὅπως μᾶς ὠνόμασεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸν κ. Ἀβραμῆ, που δὲν κυττάζωμεν παρὰ τὴν τσέπην μας καὶ τὸ στομάχι μας, ὅπως μᾶς περιέγραφε· καὶ τότε ἂν εἶνε ἔτσι, ἄς συνενωθῶμεν μὲ τοὺς διαδηλωτὰς του τῆς ἐσπέρας τῆς 14)27 Ἰουνίου καὶ περιστοιχούμενοι ἀπὸ τὰς λόγχας, τὰ πυροβόλα καὶ τὰ πολυβόλα τοῦ ξένου στρατοῦ, ὅστις τὸν ἐγκατέστησεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἄς τὸν ζητωκραυγάσωμεν!

Τὴν ἐπομένην, 15)28 Ἰουνίου, ὁ κ. Βενιζέλος θεωρῶν ἑαυτὸν ἤδη ἐμπόλεμον πρὸς τὴν Γερμανίαν, Αὐστρίαν, Βουλγαρίαν καὶ Τουρκίαν, ἀνεκάλεσε τοὺς εἰς τὰ κράτη ταῦτα πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀρχίζει πλέον ὁ πόλεμος. Ἴσως μᾶς εἶπουν: αἱ ἐπιτυχία ἐκ τῆς νίκης θά καλύψουν ὅλα αὐτὰ τὰ αἴσχη! Νομίζετε; Νομίζετε ὅτι ὑπάρχει ἐπιτυχία δυναμένη νὰ καλύψῃ τὰ ἐθνικὰ συντρίμματα εἰς τὰ ὁποῖα μετέβαλον τὴν Ἑλλάδα οἱ τοιοῦτοι ἐξευτελισμοὶ καὶ αἱ τοιαῦται ζημιαί;

Ἀσχέτως ὅμως μὲ αὐτό, θά ἐξετάσωμεν, μετὰ τινος ἡμέρας, διὰ σειρᾶς μόνον ὀλίγων ἄρθρων καὶ τί εἶδους ὑπῆρξαν τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κέρδη μας, καὶ κατὰ πόσον ὑπῆρξαν πραγματικά, ἢ ὑπῆρξαν πράγματι χάρτινοι δημοκοπίαί, ἀπαντῶντες οὕτω καὶ εἰς τὰ τελευταῖα ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν καὶ τὰ ὀλέθρια αὐτῆς ἀποτελέσματα.

Νὰ σᾶς ἐκθέσω τώρα τὰ συμβάντα ἐσωτερικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀφ' ὅτου αὕτη ἠλευθερώθη ἀπὸ τοὺς ξένους ἐκ τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, μέχρις οὗ ἠλευθερώθη μόνη της ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ κ. Βενιζέλου; Καὶ ποῖος ἀγνοεῖ ὅτι τότε διήρσεν ὁ κ. Βενιζέλος τοὺς Ἕλληνας εἰς τοὺς ὀπαδούς του, οἵτινες ἦσαν «οἱ πατριῶται», καὶ εἰς τοὺς ἀντιπάλους του, οἵτινες ἦσαν «οἱ προδόται», κατὰ τῶν ὁποίων ἐφημόσθησαν τὰ βιαιότερα τῶν μέτρων; Χιλιάδες ἐφυλακίσθησαν καὶ ἐξωρίσθησαν καὶ ἐξετοπίσθησαν, ἑκατοντάδες ἐτυφεκίσθησαν, οἰκογένειαὶ ὀλόκληροι κατεστράφησαν καὶ ἐπείνασαν, γυναῖκες ἐφυλακίσθησαν καὶ ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα. Ὡς καὶ ζῶα ἀκόμη ἐτιμωρήθησαν. Εἶνε γνωστὸς ὁ παπαγάλος, ὁ ὁποῖος ἐστραγγαλίσθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας, διότι μὴ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν του τὴν μεταβολὴν τοῦ καθεστώτος, ἐξηκολούθει νὰ ψάλλῃ τὸν «γυιὸν τοῦ Ἀητοῦ», τὸν ὁποῖον εἶχε μάθει εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Βασιλικοῦ καθεστώτος.

Ποῖος δὲν ἐνθυμεῖται τὴν δεινὴν ἀστυνομικὴν κατασκοπεῖαν καὶ τὸν νόμον «περὶ δυσμενείας κατὰ τοῦ καθεστώτος»!

Τί ἔγινε τὸ Σύνταγμα καὶ αἱ πολιτικά καὶ ἀτομικά ἐλευθερίαί, χάριν δῆθεν τῶν ὁποίων κατήργησαν οἱ ξένοι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος χειροκροτοῦντος τοῦ κ. Βενιζέλου;

Ἀπῆτει ὁ κατὰ τῆς Βουλγαρίας πόλεμος τὴν ἀναστολὴν τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν καὶ τὴν ἄρσιν τῆς μονιμότητος τῶν ὑπαλλήλων;

570 δικασταὶ ἀπεβλήθησαν ἐκ τοῦ δικαστικοῦ σώματος.

6.500 περίπου υπάλληλοι τῶν διαφόρων ὑπουργείων ἀπελύθησαν.

2.300 περίπου ἀξιωματικοὶ ἀπεβλήθησαν ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ.

600 ἀξιωματικοὶ τῆς ἐφεδρείας ἐξέπεσαν τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀξιωματικοῦ, εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἀπλοῦ στρατιώτου.

3.000 ὑπαξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται τῆς χωροφυλακῆς ἀπεβλήθησαν.

300 ἀξιωματικοὶ τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ ἀπεβλήθησαν.

430 ἀξιωματικοὶ ἐξετοπίσθησαν εἰς διαφόρους νήσους.

150 ἀξιωματικοὶ ἐφυλακίσθησαν.

Δηλαδή ἄνω τῶν 10 χιλιάδων προσώπων, ἀπὸ ἀρεοπαγιτῶν, ἀρχιεπισκόπων, στρατηγῶν καὶ πρέσβειων, μέχρι κλητῆρων, διακόνων καὶ χωροφυλάκων ἀπεβλήθησαν τῶν θέσεων των, διότι δὲν εἶχον ἀκολουθήσει τὸν κ. Βενιζέλου εἰς τὴν κατὰ τοῦ Βασιλέως ἐκστρατείαν του.

Ἐννοεῖται τὰς θέσεις των κατέλαβον ὀπαδοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, διοριζόμενοι ὅπως-ὅπως.

Καὶ ἔτσι ἐγεννήθησαν ἔκτοτε τὰ ὑπαλληλικά καὶ τὰ στρατιωτικά ζητήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον ὑποφέρει ὁ πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς ὀργανισμὸς τῆς Ἑλλάδος χωρὶς νὰ εὐρίσκωσι τέρμα!

Τὴν 16)29 Ἰουνίου 1917, δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ὀρκωμοσίαν τοῦ κ. Βενιζέλου, ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἐκάλεσε τὸν κ. Ζοννάρ καὶ τὸν ἠρώτησε (Ρεκουλύ σελ. 194).

«Ἦθελα νὰ γνωρίζω, ἐὰν εἴσθε εἰς τὸ ἐξῆς ζήτημα, καὶ σεῖς σύμφωνος μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἐμέμφθησαν τὸν πατέρα μου ὅτι παρεβίασε τὸ Σύνταγμα. Ἐν τούτοις αἱ πρῶται πράξεις τὰς ὁποίας ὁ κ. Βενιζέλος μοῦ ζητεῖ, ἰδίως ἡ ἀναστολή τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν δι' ἀπλοῦ Διατάγματος, νομίζω ὅτι εἶνε ἀντίθετοι πρὸς τὸ Σύνταγμα».

Ὁ κ. Ζοννάρ, λέγει ὁ κ. Ρεκουλύ, κατῶρθωσε ἄνευ δυσκολίας νὰ καθησυχάσῃ τὰς ἀνησυχίας τοῦ νέου Βασιλέως. Τῷ ἐξήγησεν ὅτι ἡ μέλλουσα νὰ συγκληθῆ Συνακτικὴ Συνέλευσις, θὰ κυρώσῃ καὶ νομιμοποιήσῃ πάντα ταῦτα τὰ μέτρα. Τῷ ἔκαμε μάλιστα, σχετικῶς καὶ ἓνα μικρὸν φιλικὸν μάθημα Συναγματικοῦ Δικαίου. «Μετ' ὀλίγον ἢ Ὑμ. Μεγαλειότης θὰ ξέρῃ περὶ αὐτῶν τόσα ὅσα καὶ οἰοσθήποτε ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς σας».

Ἦθέλαμεν καὶ ἡμεῖς πολὺ νὰ ἠκούομεν τὸ μικρὸν μάθημα τοῦ Συναγματικοῦ Δικαίου τοῦ κ. Ζοννάρ, κατὰ τὸ ὁποῖον δύναται ἓνας Βασιλεὺς καὶ μία Κυβέρνησις δι' ἀπλῶν Διαταγμάτων νὰ μεταβάλλουν τὸ Σύνταγμα μὲ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ μέλλουσα, ἄγνωστον πότε, νὰ κληθῆ Ἐθνοσυνέλευσις, ἀσφαλῶς κατὰ τὴν γνώμην των θὰ κυρώσῃ τὰς πράξεις ταύτας! Ὁμολογῶ δὲν εὔρον τὴν θεωρίαν αὐτὴν εἰς κανὲν γαλλικὸν σύγγραμμα περὶ συναγματικοῦ Δικαίου. Φαίνεται ὅτι οἱ συμπατριῶται τοῦ κ. Ζοννάρ εἶνε καθυστερημένοι!

Καὶ ἐξεδιώχθη ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος διότι διέλυσε δις τὴν Βουλὴν, τὸ ὁποῖον, ἐπὶ τέλους, δὲν τοῦ ἀπηγόρευε τὸ Σύνταγμα!

Εἰς τὴν συνέχειαν τῆς συνομιλίας των ὁ κ. Ζοννάρ, λέγει ὁ κ. Ρεκουλύ, ἀπαν-

τῶν εἰς παράπονά τινά τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου διὰ τὰς κατ' αὐτοῦ μομφὰς ἀμφοτέρων τῶν μερίδων, τοῦ εἶπε, γελῶν, ὅτι εἶνε συνηθισμένα πράγματα αὐτά, καὶ τὸν συνεβούλευσε νὰ διαβάσῃ τὸν μῦθον τοῦ Λαφονταῖν: «Ὁ μυλωνᾶς, τὸ παιδί του καὶ ὁ γαΐδαρος», πρὸς διδασκαλίαν καὶ φωτισμόν του. Ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἐνεθυμήθη ὅτι εἶχεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην του τὸν Λαφονταῖν καὶ ὑπεσχέθη νὰ διαβάσῃ τὸν μῦθον.

Θὰ ἠδύνατο ὁμοῦς ὁ ἀείμνηστος Ἀλέξανδρος νὰ συστήσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὸν κ. Ζοννὰρ νὰ διαβάσῃ τὸν Αἴσωπον καὶ δὴ τὸν μῦθον: «Οἱ βάτραχοι».

«Βάτραχοι δύο ἐν λίμνῃ ἐνέμοντο. Θέρους δὲ ξηρανθείσης τῆς λίμνης, ἐκείνην καταλιπόντες ἐπεζήτησαν ἑτέραν. Καὶ δὴ βαθεῖ περιέτυχον φρέατι, ὅπερ ἰδὼν ἕτερος θατέρῳ φησὶ “συγκατέλθωμεν, ᾧ οὗτος, εἰς τόδε τὸ φρέαρ”. Ὁ δὲ ὑπολαβὼν εἶπεν: “Ἄν οὖν καὶ τὸ ἐνθάδε ὕδωρ ξηρανθῇ, πῶς ἀναβησόμεθα;”

Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι οὐ δεῖ ἀπερισκέπτως προσιέναι τοῖς πράγμασιν».

Διότι ὅταν κανεὶς ἀπερισκέπτως ἐνεργῇ τὴν 29ην Μαΐου τοῦ 1917, ἀπαντᾷ ἢ πρώτη Νοεμβρίου τοῦ 1920.

ΑΡΘΡΟΝ 63ον

(13 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Η ΑΝΤΑΝΤ ΠΛΗΡΩΣ ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΩΝ. - ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ.

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ ἐξιστορήσωμεν τὰ πολεμικὰ καὶ διπλωματικὰ συμβάντα ἀπὸ τοῦ 1917 μέχρι τοῦ 1920. Βεβαίως ταῦτα θὰ ἦσαν ἐνδιαφέροντα διὰ τοὺς Ἕλληνας ἀναγνώστας μας. Ἀλλ' ἡμεῖς ἐνταῦθα δὲν συγγράφομεν ἱστορίαν. Μεταχειριζόμεθα μόνον τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἰσχυρισμῶν μας ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ ζητήματος τὸ ὅποιον ἔθεσεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅταν ὑπεκίνησε τὴν συζήτησιν ταύτην: πῶς, δηλαδή, ἐπῆλθεν ὁ ἐθνικὸς διχασμὸς, ποῖοι ἦσαν οἱ ὑπαίτιοι αὐτοῦ.

Ἄλλως τε διὰ νὰ ἀφηγηθῶμεν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς τριετίας ἐκείνης, ὡς καὶ διὰ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας, ἰδίως τῆς διπλωματικῆς ἐξελίξεως καὶ τῶν διαφόρων αὐτῆς φάσεων καὶ μεταλλαγῶν, θὰ ἔπρεπε νὰ γράψωμεν ἄλλα τόσα ἄρθρα ὅσα ἐγράψαμεν μέχρι τοῦδε, καὶ νὰ καταναλώσωμεν ἄλλον τόσον χρόνον. Δὲν πρέπει ὁμοῦς νὰ παραβλέψουν οἱ ἀναγνώσται μας ὅτι τὸ κύριον ἔργον μας δὲν εἶνε τὸ τοῦ ἱστορικοῦ. Ἡμεῖς εἴμεθα πολιτικὸν πρόσωπον καὶ συνεπῶς ἀφιερωμένοι εἰς τὰ πολιτικὰ ἔργα μας καὶ ἰδίως τῆς παρούσης στιγμῆς. Ἡδὴ ἡ χώρα μας εἰσέρχεται εἰς νέαν φάσιν πολιτικῆς ἐξελίξεως τὴν ὁποίαν ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ παρακολουθήσωμεν ἐντατικῶς, προσωπικῶς δὲ καὶ νὰ ἔλθωμεν εἰς στενὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ λαοῦ, ὄχι μόνον εἰς Ἀθήνας

ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας, ὅπως τὸ κατὰ δύναμιν συντείνωμεν εἰς τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ καθοδήγησιν.

Συνεπῶς θὰ ἀποπερατώσωμεν δι' ὀλίγων ἄρθρων τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἀνελάβομεν, δηλαδὴ ἀπαντήσεως εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ κ. Βενιζέλου, εἰδικώτερον δὲ δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ περὶ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν.

Εἰς τὰ ἄρθρα ἡμῶν ὑπ' ἀριθ. 3, 4 καὶ 5 τῆς 19, 20 καὶ 21 Ὀκτωβρίου παρελθόντος ἔτους (1934), ἀνεπτύξαμεν τὰ περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο, λίαν ἐπαρκῶς κατὰ τὴν γνώμην μας, ἰσχυρισθέντες ὅτι ἡ συνθήκη ἐκείνη, μόνον ἐπὶ τοῦ χαρτίου ἔλυσε τὰ ἑλληνικὰ ζητήματα, καὶ ὅτι ἀπέμεινε εἰς τὴν Ἑλλάδα, μόνην καὶ ἄνευ βοηθείας ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων Δυνάμεων, νὰ δώσῃ πραγματικότητα εἰς τὰς λύσεις ταύτας. Ἐπομένως καὶ ὅτι, καὶ ἂν δὲν ἐπήρχετο ἡ μεταβολὴ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1920, ὁ κ. Βενιζέλος θὰ εὕρισκετο ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους εὐρέθησαν οἱ μετаноεμβριανοὶ Κυβερνήται. Μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι αὐτὸς μὲν προεκάλεσε τὸ ἀδιέξοδον εἰς τὸ ὁποῖον περιήλθεν ἡ Ἑλλάς ἐκεῖνοι δὲ τὸ ὑπέστησαν.

Εἰς τὰ ἐν λόγῳ ἄρθρα μας, ὁ κ. Βενιζέλος ἀπήντησε διὰ τριῶν ἐπίσης ἄρθρων του, ὑπ' ἀριθμ. 30, 31 καὶ 32 τῶν 26, 27 καὶ 28 Νοεμβρίου παρελθόντος ἔτους.

Εἰς τὴν ἀπάντησιν τῶν ἄρθρων τούτων τοῦ κ. Βενιζέλου θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα ἄρθρα μας, διὰ τῶν ὁποίων καὶ θὰ περατώσωμεν τὴν ὅλην ἀρθρογραφίαν μας.

Προτοῦ ὅμως προχωρήσωμεν θὰ παρακαλέσωμεν τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ ἐπαναγνώσωσι τὰ 3 προμνημονευθέντα ἄρθρα ἡμῶν, καθὼς καὶ τὰ τρία ἕτερα ἀπαντητικὰ πρὸς ταῦτα, ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅπως μὴ ἀναγκαζώμεθα νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν διπλωματικὰ ἔγγραφα μνημονευθέντα ἐν τῷ κειμένῳ των εἰς τὰ προαναφερθέντα ἄρθρα, ἢ ὀλοκλήρους περικοπὰς ἐκ τῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἄλλὰ διὰ νὰ κατανοήσουσι οἱ ἀναγνώσται μας καλύτερον τὰ λεχθησόμενα, θεωροῦμεν καλὸν νὰ διαγράψωμεν εἰς τὰς κυριωτέρας αὐτῆς γραμμὰς τὴν κατάστασιν ἣτις ἀπέληξεν εἰς τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν.

Ἐξεθέσαμεν ἤδη εἰς τὴν προηγουμένην ἀρθρογραφίαν μας πῶς ὁ κ. Βενιζέλος θέτων ἑαυτὸν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Δυνάμεων τῆς Ἄντάντ, ὅπως ἐξαγάγῃ τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἄνευ οὐδενὸς ὅρου καὶ οὐδεμιᾶς προσυμφωνίας, ἐματαιώσῃ τὰς τελευταίας προσπάθειάς τοῦ Βασιλέως, διὰ τῶν κυβερνήσεων Ζαΐμη καὶ Καλογεροπούλου, ὅπως φέρῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, προεξασφαλιζομένων ἔστω ἐλαχίστου ὀρίου ἀνταλλαγμάτων ὡς καὶ τῆς οἰκονομικῆς τῆς Ἑλλάδος βοηθείας. Διχάσας δὲ τὴν Ἑλλάδα, ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης, προεκάλεσε τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν τῶν τελευταίων μηνῶν τοῦ 1916 καὶ τῶν πρώτων τοιούτων τοῦ 1917, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐμειονέκτει μὲν εἰς λαϊκὴν δύναμιν, ἐπλεονέκτει ὅμως εἰς δύναμιν ξένων στρατῶν καὶ στόλων, ἐπεβλήθη δὲ δι' αὐτῶν εἰς ὀλόκληρον τὸ ἔθνος, ἐξεδίωξε τὸν Βασιλέα καί, παραμερίσας τὸ Σύνταγμα, ἐγένετο κυρίαρχος τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς βίας τῶν ξενικῶν λογχῶν, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917.

Ἐγένετο οὕτω τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917 ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς ἐμπόλεμος, χωρὶς οὐδεμίαν προσυμφωνίαν μετὰ τῶν Συμμάχων περὶ ἐκπληρώσεως τῶν ἐθνικῶν αὐτῆς βλέψεων, οὐδὲ κἂν ἐξασφαλίσεως ρητῶς τῆς ἐδαφικῆς αὐτῆς ἀκεραιότητος. Ἐπομένως τὸ πᾶν ἀπέκειτο εἰς τὴν καλὴν διάθεσιν τῶν Συμμάχων Δυνάμεων ἐὰν ἐξήρχοντο νικητρίαι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁμως μιᾶς, τῆς Ἰταλίας, τὰ συμφέροντα ἀντέκειντο πρὸς τὰ ἑλληνικά, ἐτέρας δέ, τῆς Ἀμερικῆς, ἡ διάθεσις ἦτο ἀδιάφορος μὲν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, μᾶλλον δὲ εὐνοϊκὴ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν οὐδὲ κἂν ἐκήρυξε τὸν πόλεμον. Ἐὰν δὲ ἡ νίκη τῶν Συμμάχων δὲν ἤθελεν εἶσθαι πλήρης, τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα ἀνασφάλιστα διὰ συνθηκῶν καὶ συμφωνιῶν, δὲν ἦσαν βεβαίως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θὰ ἐξήρχοντο ὠφελήμενα ἐκ τοῦ ἀγῶνος.

Τὸ ἔτος 1917 ἐνεφάνισε μεγάλην κόπωσιν πάντων τῶν ἐμπολέμων. Καθὼς διηγοῦνται πλεῖστοι συγγραφεῖς, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀντάντ ἐξηπλώθη μέγα κύμα ντεφαιτισμοῦ. Καὶ τὰ γεγονότα συνέτεινον εἰς τοῦτο. Ἡ κατὰ τὸ τέλος Ἰουνίου (παλ. ἡμερ.) ἀρξαμένη μεγάλη ἐπιθετικὴ κίνησις τοῦ Κερένσκυ κατὰ τῶν Γερμανῶν Ἀνατολ. μετώπου ἀπέληξεν εἰς καταστροφὴν τῶν Ρώσων. Τὸν Ὀκτώβριον οἱ Γερμανοὶ κατέλαβον τὴν Ρίγαν. Τὸν Νοέμβριον οἱ Λένιν καὶ Τρότσκι κατέλαβον τὴν ἐξουσίαν ἐν Ρωσσίᾳ καὶ τέλη Νοεμβρίου (παλ. ἡμερ.) ὑπέγραφον τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μπρέστ-Λιτόφσκ μετὰ τῶν Γερμανῶν, προοίμιον τῆς ἐπακολουθησάσης χωριστῆς εἰρήνης. Περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου (παλ. ἡμερ.) ἐπήρχετο ἐν Ἰταλίᾳ ἡ καταστροφὴ τοῦ Καπορέττο, ἣτις παρ' ὀλίγον νὰ ἐπέφερεν ἀνυπολόγιστα ἀποτελέσματα διὰ τὴν Ἑλλάδα. Διότι πρὸς στιγμὴν ἔγινε σκέψις νὰ μεταφερθῆ πρὸς βοήθειαν τοῦ ἰταλικοῦ μετώπου ὁ στρατὸς τῆς Θεσσαλονίκης! Ποία θὰ ἦτο ἡ θέσις μας!

Ὑπὸ τοὺς ὄρους τούτους ἀνεπτύχθη εὐρεῖα κίνησις πρὸς σύναψιν εἰρήνης μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων, εἰρήνης συμφιλιοτικῆς «ἄνευ νικητῶν καὶ ἡττημένων». Καὶ ποῦ θὰ κατήντα ἡ Ἑλλάς, ἐὰν τοιοῦτον τι ἤθελεν ἐπιτευχθῆ!

Ἡ ἄνοδος τοῦ Κλεμανσώ εἰς τὴν ἐξουσίαν (Νοέμβριος τοῦ 1917) ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς προσπάθειάς ταύτας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπετείνετο ἡ προσπάθεια τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας!

«Ἡ βουλγαροφιλία εἶχε γίνεαι πάλιν τῆς μόδας παντοῦ, ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἀμερικῇ, Γαλλίᾳ... «Ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ ἀδελφοὶ Μπῶξτον ἐπανήρχιζον τὴν κίνησιν των τοῦ 1915. Ἐὰν κατωρθοῦτο ἡ ἀπόσπασις τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τὰς κεντρικὰς αὐτοκρατορίας, δὲν θὰ ἦτο τοῦτο ἡ βεβαία εἰρήνη, ἡ εὐνοϊκὴ πρὸς τὴν Ἀντάντ; Θὰ ἔπρεπε νὰ γίνουσι πρὸς τοῦτο μερικαὶ θυσίαι, ἐκεῖναι ἀκριβῶς περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος τὸ 1915». (Ντριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Δηλαδὴ θυσία τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Σερβίας!

Ἡ τοιαύτη φιλικὴ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν κίνησις ἤρχισε νὰ ἐπηρεάζῃ τόσον πολὺ, ὥστε τὴν 13/26 Ὀκτωβρίου 1917 αἱ κυβερνήσεις τῆς Σερβίας, Ρουμανίας καὶ Ἑλλάδος ἐθεώρησαν ἀναγκαῖον νὰ διαμαρτυρηθῶσιν ἐντόνως καὶ εἰς Παρι-

σίους και εις Λουδίνον. Ἡ Κυβέρνησις μάλιστα Βενιζέλου οὐχὶ ὀλίγον ἀνησυχούσα ἐπεκαλέσθη καὶ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ πρὸς ἀπόδειξιν τῶν βουλγαρικῶν ἀγριοτήτων ἐν Μακεδονίᾳ, ἅνευ ὅμως ἀποτελέσματος.

Ἄλλὰ ἐκεῖ ὅπου ἡ βουλγαροφιλία εἶχε τὴν μεγαλυτέραν ἔντασιν ἦτο ἡ Ἀμερική. Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι ὁ Οὐίλσον οὐδὲ κἂν τὸν πόλεμον εἶχε κηρύξει κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς τοῦ κ. Βενιζέλου, οὐδὲ κἂν ὀλίγους στρατιώτας ἐδέχθη νὰ στείλῃ εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον. Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἠρωτήθη ὁ ἐν Οὐάσιγκτῶνι πρέσβυς τοῦ κ. Βενιζέλου, διατί, ἐπὶ τέλους, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν παρεχόμενος τὴν Καβάλλαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπως τὸ εἶχε προτείνει ἄλλοτε, ἀφοῦ τοῦτο θὰ ἐπέφερε τὴν εἰρήνην εἰς τὰ Βαλκάνια. (Ντριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος».)

Πλὴν τούτων ἡ κυβέρνησις τοῦ κ. Βενιζέλου τελείως ἀβοήθητος οικονομικῶς, οὐδὲ εἰς ἐπιστράτευσιν ἠδύνατο νὰ προβῆ. Ἐχρειάζοντο χρήματα.

«Ὁ κ. Ζοννὰρ ἠσχολήθη ἐπὶ τούτου μόλις ἐπέστρεψεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Γαλλίαν. Ἡ Ἑλλάς ἐζήτηε ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἀμερικὴν τὰ ἑκατομμύρια, ἅτινα τῆς ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ νὰ διεξαγάγῃ τὸν πόλεμον. Ἡ διαπραγματεύσις ἦτο λίαν δύσκολος. Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς παρέπεμψαν τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐσωτερικὸν δάνειον, τὸ ὁποῖον διὰ πολλοὺς λόγους ἦτο ἀδύνατον... Ὁ κ. Πολίτης ἐπέμεινε παριστάνων ὅτι ἔνεκα ἐλλείψεως οικονομικῶν μέσων θὰ ἀπετύγχανεν ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις οὕτω θὰ ἠναγκάζετο νὰ ἀποσυρθῆ τῆς ἀρχῆς». (Ντριῶ ὡς ἄνω).

Κατωρθώθη οὕτω νὰ λάβουν μόνον 50 ἐκ. χρυσῶν φράγκων ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ὡς προκαταβολήν, καὶ νὰ ἀποσταλῆ ὁ ὑποδιοικητὴς τῆς Τραπεζῆς τῆς Γαλλίας εἰς Ἑλλάδα ὅπως μελετήσῃ τὴν οικονομικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Ἔδει νὰ περιμένωμεν.

Ἄφ' ἐτέρου οὐτε ὁ ἀνεφοδιασμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τοὺς Συμμάχους ἐπετυγχάνετο. «Ἐχρειάζετο πολὺ νέον ὑλικόν. Ἐχρειάζετο βαρὺ πυροβολικόν. Ἡ Ἀγγλία ἠρνήθη νὰ παραχωρήσῃ τοιοῦτον, διότι εἶχεν ἀνάγκην διὰ τὴν Παλαιστίνην, ὅπου εἶχεν ἀποστείλει καὶ μέρος τῶν ἐν Μακεδονίᾳ στρατευμάτων τῆς. Ἡ Ἰταλία ἐζήτηε ἐπίσης βαρὺ πυροβολικόν».

Γνωρίζομεν δὲ ὅλοι πόσον ὁ ἀνεφοδιασμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς ὑλικόν ἐγένετο πολὺ βραδέως καὶ ἐλλιπέστατα.

«Ὁ κ. Βενιζέλος ἀνυπομόνει. Ἡ κοινὴ γνώμη ἐξηγείρετο. Διέταξε τὸν ἐκτοπισμὸν πολλῶν ἑκατοντάδων πολιτῶν... παρεπονείτο ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν τὸν ἠνῶει, δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ἀσφαλῶς ἔνεκα τῶν ὑπολειμμάτων τῆς ἀπαθείας τὰ ὁποῖα τῆς ἔμειναν ἐκ τῆς τουρκικῆς δουλείας. Ἠρρώστησεν ἐκ τούτων, ἔσχε σκοτοδίνια, καταπτώσεις νευρικὰς ἀνησυχητικὰς, ἐξάψεις ἰσχυρᾶς ὀργῆς. Εἰς τὸ Λουδίνον ἐφοβοῦντο μήπως ἐγκαταλείψει τὴν Ἀντάντ».

Ἔπρεπε νὰ ἀρθοῦν αἱ βραδύτητες. Ἦτο ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τὸ καθεστῶς του. (Ντριῶ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος, σ. 323).

Τὸν Ὀκτώβριον ἀνεχώρησε δι' Εὐρώπην. Εἰς Παρισίους καὶ Λουδίνον τῷ ἐγέ-

νοντο θαυμάσιαι ύποδοχαί, και μεγάλαι περιποιήσεις. Έπεσκέφθη τὸ Δυτικὸν μέτωπον. Τέλος πάντων, συνήλθε. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῶν Συμμάχων ὅπου ἀπεφασίσθη ἡ μὲν Ἑλλάς νὰ παράσχη 300 χιλιάδας ἀνδρῶν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Μακεδονίας, οἱ δὲ Σύμμαχοι ὑπέσχεθησαν νὰ τὴν βοηθήσωσιν οἰκονομικῶς διὰ πιστώσεων 750 ἑκατομμυρίων φράγκων, δηλαδὴ ἀνὰ 250 ἑκατομμύρια ἢ Γαλλία, ἢ Ἀγγλία καὶ ἢ Ἀμερική. Ἡ ὑπόσχεσις αὕτη ἄλλως τε ἐν μέρει μόνον ἐπραγματοποιήθη, διότι τὸν Μάϊον τοῦ 1919 τὸ μερίδιον τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἠλαττώθη ἀπὸ 250 ἑκατομ. εἰς 100 ἑκατ. ἐκάστης. Μέχρι δὲ τέλους Ὀκτωβρίου 1920 ἡ Ἑλλάς εἶχε πραγματοποιήσει ἐπὶ τῶν 12 ἑκατομμυρίων ἀγγλικῶν λιρῶν 6½ ἑκατομμύρια μόνον, ἐπὶ τῶν 48 ἑκατομμυρίων δολλαρίων μόνον 15 ἑκατομμύρια καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπολοίπου γαλλικοῦ μεριδίου τίποτε. (Ε. Τσουδεροῦ, «Αἱ Συμμαχικαὶ πιστώσεις», 1924).

Ἵσον δ' ἀφορᾷ τὰς ἐθνικὰς διεκδικήσεις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν ταύτην, λόγος δὲν ἐγένετο οὐδεὶς. Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ ἀκριβῶς ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας τὴν 12)25 Δεκεμβρίου 1917, ὁ Λούδ Τζώρτζ εἰς δηλώσεις του ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ἐπὶ τῶν σκοπῶν τῶν Συμμάχων, οὐδόλως ἐμνημόνευσεν οὔτε τὴν Ἑλλάδα οὔτε τὴν Σερβίαν. Νέα ἐξέγερσις τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Ἑλλάδι, νέα φυλακίσεις, νέα ἐξορία. Τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος καθίστατο σκοτεινόν. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος ἠναγκάσθη τὴν 3)16 Φεβρουαρίου τοῦ 1918 νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὰς συμμάχους Δυνάμεις τὴν ἐξῆς διακοίνωσιν:

«Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων συμβάντων, τὰ ὅποια ἐτάραξαν τὴν χώραν καὶ ἀπήτησαν παραδειγματικὴν καταστολὴν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ καλύτερον, ποῖον ἰσχυρὸν ὄπλον ἠδυνήθη νὰ εὔρη ὁ ντεφαιτισμὸς εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος τηρουμένην σιωπὴν ἐκ μέρους τοῦ Ἄγγλου πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ Προέδρου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ δημοσία γνώμη μένει μὲ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχει νὰ κερδήσῃ τίποτε ἐκ τοῦ πολέμου, καὶ ὅτι δὲν ἔχει οὔτε τὴν βεβαιότητα ὅτι δύναται νὰ λογαριάζῃ ἐπὶ τῆς βοήθειας τῶν μεγάλων συμμάχων ὅπως ἐπανακτήσῃ τὰ καταληφθέντα ἐδάφη αὐτῆς. Τοῦτο ἐπιτηδεῖως διαδιδόμενον ὑπὸ τῶν ἀντιδραστικῶν ἐκνευρίζει τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα καὶ παραλύει τὴν πρὸς ἐπιστράτευσιν ὁρμὴν. Καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ ὅλας τὰς συμμάχους Δυνάμεις «μίαν δήλωσιν ἀποδεικνύουσαν τὴν πρόθεσίν των νὰ ὑποστηρίξουν τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ ἐπαγρυπνήσουν διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐλληνικῶν δικαιωμάτων».

Δηλαδὴ ὁ κ. Βενιζέλος ἐζήτηε τώρα, ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ὅταν τὸ ἐζήτηε ὁ Βασιλεὺς κατὰ τὸ 1915 καὶ 1916, ἀπεκαλεῖτο ὑπ' αὐτοῦ «δόλιος πρὸς τοὺς Συμμάχους», «προδότης». Καὶ τὸ ἐζήτηε ὁ κ. Βενιζέλος ἔστω καὶ ἄνευ συνθήκης, ἔστω καὶ δι' ἀπλῆς δηλώσεως.

ΑΡΘΡΟΝ 64ον

(14 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΑΝΕΖΗΤΟΥΝ ΠΡΟΣΧΗΜΑΤΑ ΔΙΑ ΝΑ ΑΠΟΦΥΓΟΥΝ ΤΗΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ.

Ἄλλὰ οἱ Σύμμαχοι δὲν ἐδείκνυον καμμίαν διάθεσιν ἔστω καὶ διὰ μίαν τοιαύτην δῆλωσιν. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος προέτεινεν ὅπως τοῦλάχιστον εἰς τὰ συγχαρητήρια τὰ ὁποῖα αἱ Δυνάμεις θὰ ἀπηύθυνον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν ἐθνικὴν ἑορτὴν τῆς 25 Μαρτίου, δώσουν τὰς διαβεβαιώσεις ἐκείνας περὶ ἰκανοποιήσεως τῶν ἐθνικῶν τῆς βλέψεων, αἵτινες θὰ καθησύχαζον τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Ἑλλάδι. Τὸ αὐτὸ θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ καὶ ὁ Οὐίλσον ἐν τῇ ἀπαντήσει του πρὸς τὰ συγχαρητήρια τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ τὴν ἐπέτειον τῆς εἰσόδου τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὸν πόλεμον. Ἄλλὰ καὶ εἰς τοῦτο δὲν συνεφώνουν αἱ Δυνάμεις μεταξύ των.

Καὶ πρῶτον μὲν «ΟΛΑΙ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΗΡΝΗΘΗΣΑΝ ΝΑ ΔΗΛΩΣΩΣΙ ΠΡΟΘΕΣΙΝ ΟΠΩΣ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΠΙΤΡΕΨΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΑΝΟΔΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ, ΜΟΛΟΝΟΤΙ Ο Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΖΗΤΕΙ ΤΗΝ ΤΟΙΑΥΤΗΝ ΔΗΛΩΣΙΝ ΠΡΟΣ ΣΤΕΡΕΩΣΙΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ». (Ντριώ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»)

Παρακαλοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας μας, νὰ προσέξωσιν εἰς τὴν ἄρνησιν ταύτην τῶν Δυνάμεων. Ἐὰν ἀναπολήσωσι τὰ ὅσα ἐξεθέσαμεν ἐπὶ τῶν γεγονότων τοῦ 1916 καὶ 1917 καὶ τὰς δηλώσεις τῶν Δυνάμεων ὅτι ἀποκαθισταμένης τῆς εἰρήνης ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μόνον εἶνε ἀρμόδιος νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ πολιτεύματός του καὶ τοῦ Βασιλέως του, ἢ ἄρνησις αὕτη τῶν Δυνάμεων νὰ κάμουν δῆλωσιν ὅτι ἔχουσι τὴν πρόθεσιν νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι ποτὲ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εἶνε λίαν χαρακτηριστικὴ. Διότι μοιραίως ἄγεται τις εἰς τὸ ἐρώτημα, ἀφοῦ οὐδὲν ἦσαν διατεθειμέναι εἰς τὸ νὰ ἀποτρέψωσιν ἐνδεχομένην ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς τὸν θρόνον, τί νόημα εἶχαν τότε αἱ διακοινώσεις των αἱ γενόμεναι εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920; Διὰ νὰ ἐννοήσωσι τοῦτο οἱ ἀναγνώσται μας τοὺς παρακαλοῦμεν νὰ ἐνθυμηθοῦν τὸ τηλεγράφημα τῆς 11)24 Ἀπριλίου 1917 τοῦ Ἰσβόλσκυ πρὸς τὴν ἐν Πετροπόλει Κυβέρνησιν, τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὴν Διπλωματικὴν Ρωσικὴν Βίβλον ἐκδόσεως 1922, καὶ τὸ ὁποῖον ἀνεγράψαμεν ὀλόκληρον εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας. Κατὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ὁ Ριμπώ ἐβεβαίωσε τὴν ρωσικὴν Κυβέρνησιν ὅτι, «ἡ Γαλλία δὲν θὰ ἀναλάβῃ οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον σχετικὴν πρὸς ἐθνικιστικὰς φιλοδοξίας τῶν Ἑλλήνων», ὅτι «τώρα ἀπεκτίθη πλέον πλήρης συνείδησις τοῦ γενομένου λάθους τῆς παραχωρήσεως τῆς Καβάλλας εἰς τὴν Ἑλλάδα» (κατὰ τὸ 1913). Ἐπὶ πλέον κατὰ τὸ αὐτὸ τηλεγράφημα ὁ κ. Ι. Καμπόν, Γενικὸς Διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτε-

ρικῶν καὶ ἐκ τῶν σπουδαιότερων Γάλλων διπλωματῶν, καθώριζεν ὡς ἐξῆς πρὸς τὸν Ρῶσσον πρέσβυν τὰς μελλούσας σχέσεις τῆς Γαλλίας πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον: «Τίποτε δὲν θὰ εἶνε συμφερότερον δι' ἡμᾶς παρὰ νὰ συσσωρεύσωμεν προφάσεις ὀξύτητος σχέσεων καὶ δυσαρρεσκειῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἀπαλλαγῶμεν πάσης μελλούσης ἠθικῆς ὑποχρέωσης πρὸς αὐτήν».

Δηλαδή, καὶ ἂν μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920, ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος δὲν ἐπανήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ κ. Βενιζέλος οὐδεμίαν ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας συνδρομὴν πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν, διότι περὶ τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπρόκειτο εἰς τὸ προαναφερθὲν τηλεγράφημα.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν Ἀγγλίαν, θὰ ἴδωμεν ἂν πράγματι μετεβλήθη ἡ στάσις τῆς μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920, ἢ εἶχε παραμείνει ἡ αὐτή, οἷα καὶ ἐπὶ κ. Βενιζέλου.

Δὲν θέλομεν νὰ παραπονεθῶμεν διὰ τούτων ὅτι οἱ Σύμμαχοι ἠδίκησαν τὴν Ἑλλάδα. Τὰ μεγάλα κράτη ἔχουν μεγάλα συμφέροντα καὶ μεγάλας εὐθύνas διὰ τὴν ὑπαρξιν καὶ εὐημερίαν πολλῶν δεκάδων ἑκατομμυρίων ὑπηκόων των. Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῇ κανεὶς ὅτι θὰ θυσιάσωσι τὰ συμφέροντά των μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἔχη ἡ Ἑλλὰς τὸν κ. Βενιζέλον πρωθυπουργόν! ἢ ὅτι πάλιν θὰ θυσιάσωσι τὰ συμφέροντά των ἀπὸ πείσμα, διότι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἤθελε νὰ ἔχη τὸν κ. Βενιζέλον ἐπὶ κεφαλῆς τῆς!

Ἐπανερχόμεθα ἤδη εἰς τὴν ἀφήγησίν μας. Ἐπρόκειτο, εἴπομεν, περὶ τῶν προσπαθειῶν τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν συγχαρητηρίων πρὸς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου 1918, αἱ Δυνάμεις κάμωσιν συγχρόνως δηλώσεις περὶ τῶν ἐθνικῶν αὐτῆς βλέψεων, αἵτινες νὰ ἰκανοποιήσωσι τὴν ἑλληνικὴν δημοσίαν γνώμην. Ἄλλ' αἱ Δυνάμεις δὲν ἤθελαν νὰ ἀναλάβουν τοιαύτας ὑποχρεώσεις. Ἐδέχοντο νὰ ἐγγυηθοῦν τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μετὰ δυσκολίας. Ἡ Ἀγγλία ἐξηκολούθει ν' ἀποβλέπη εἰς τὴν ἐκχώρησιν τῆς Καβάλλας εἰς τὴν Βουλγαρίαν. (Ντριῶ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», τόμος 5ος, σ. 326).

Τότε διέτρεξεν ἡ φήμη ὅτι αἱ Κεντρικαὶ Αὐτοκρατορίαι θὰ προέβαινον δημοσίᾳ προτείνουσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐπιστροφὴν ὀλοκλήρου τοῦ καταληφθέντος ὑπ' αὐτῶν ἐδάφους τῆς, ἂν αὕτη συγκατετίθετο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οὐδετερότητα! Ἐὰν αὐτὸ ἐγίνετο, τίνα ἐπιρροὴν θὰ εἶχεν ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης; Ἐπρεπε λοιπὸν αἱ Δυνάμεις κᾶτι νὰ εἰποῦν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μετὰ πολλὰς διορθώσεις καὶ ἐπαναδιορθώσεις τοῦ κειμένου τῶν συγχαρητηρίων των, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία κατέληξαν εἰς τὴν ἐξῆς ταυτόσημον δήλωσιν τῆς 25ης Μαρτίου 1918 (Ντριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

«Ἀπευθύνουσα εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου τὰ συγχαρητήριά της διὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας ἡ Ἀγγλικὴ (ἢ ἡ Γαλλικὴ) Κυβέρνησις εἶνε ἰδιαιτέρως εὐτυχῆς ὅτι τὰ ἀπευθύνει εἰς στιγμήν καθ' ἣν στρατεύματα Ἀγγλικά (ἢ Γαλλικά) ἀγωνίζονται ἐκ νέου διὰ τὴν ὑπεράσπισιν ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ, τῶν ὁποίων ἡ ὑπερά-

σπισις συνταυτίζεται με τήν υπεράσπισιν ὄλων τῶν Ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα ἤδη ἀγωνίζονται διὰ τήν νίκην τοῦ δικαίου. Τίποτε περισσότερον ἀπό αὐτὸ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ μαρτυρήσῃ τήν διατήρησιν τῶν παραδόσεων, αἵτινες ἐνοῦσι τὰς δύο χώρας καὶ νὰ στερεώσῃ τήν Ἑλλάδα εἰς τήν βεβαιότητα ὅτι ἡ Ἀγγλία (ἢ ἡ Γαλλία), πλέον ἢ ποτέ, προσηλωμένη εἰς τὰ καθήκοντά της ὡς ἐγγυητριάς Δυνάμεως θὰ ἀφιέρωσῃ μετὰ ἐνεργητικότητος τὰς προσπάθειάς της Εἰς τὴν ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ καὶ εἰς τήν υπεράσπισιν ὄλων τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον ἀποπειρῶν καταπιέσεως, καταδιώξεως ἢ δουλείας».

Δηλαδή: ἐννοεῖτε τίποτε;

Εἰς τὸ συγχαρητήριον τηλεγράφημα τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τήν Ἀμερικὴν διὰ τήν ἐπέτειον τῆς εισόδου της εἰς τὸν πόλεμον, τὸ ὁποῖον περιεῖχε καὶ ἔκκλησιν, ὄχι μόνον ὅπως ἀσφαλισθῆ ἡ ἑδαφικὴ ἀκεραιότης τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ὅπως οἱ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος Ἕλληνες ἀπολαύσωσιν ἐγγυήσεων ΔΙΑΒΙΩΣΕΩΣ, ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΜΕ ΤΑΣ ΕΘΝΙΚΑΣ ΤΩΝ ΒΛΕΨΕΙΣ, ὁ Οὐίλσον ἀπήντησε κατ' ἀρχὰς διὰ ξηρῶν εὐχαριστιῶν. Ἀλλὰ κατόπιν ἐπεμβάσεως τῆς Γαλλίας ὅπως μετριασθῆ ἡ ἐκ τούτου δεινὴ ἐντύπωσις, ὁ Οὐίλσον ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν του νὰ κάμῃ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ δῆλωσιν περιέχουσαν πολλὰ πράγματα κολακευτικὰ διὰ τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας καὶ τινα διὰ τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας, ὡς ἀξίους μιμητὰς των, ἀγωνιζομένους διὰ τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν καὶ ὅτι ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ Λαὸς τῆς Ἀμερικῆς ἐννοοῦν ὅπως ἡ Ἑλλὰς ὑποστηριχθῆ, διατηρηθῆ ἡ ἀκεραιότης της καὶ ἀναγνωρισθοῦν τὰ δίκαιά της κατὰ τήν σύναψιν τῆς εἰρήνης.

Ἄλλὰ θετικὸν τίποτε. Καὶ ταῦτα δὲ τὰ ἀόριστα ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἐξηκολούθουν αἱ ἰδιαίτεροι πρὸς τήν Βουλγαρίαν ἐρωτοτροπία πρὸς ἀπόσπασίν της ἀπὸ τῆς Γερμανίας.

Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1918 ὑπὸ τήν ἐντύπωσιν τῶν ἐπιτυχιῶν τῆς μεγάλης γερμανικῆς ἐπιθέσεως καὶ τῆς χωριστῆς εἰρήνης τῆς Ρουμανίας μετὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, «αἱ διπλωματικαὶ μηχανοραφαὶ παρὰ τῆ Βουλγαρίᾳ, αἱ ὁποῖαι ἐξηκολούθουν νὰ εἶνε αἰσθηταί, προσένησαν μεγάλην ταραχὴν ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τήν Κυβέρνησιν ὡς καὶ εἰς τήν ἀντιπολίτευσιν. Ὁ διάδοχος τῆς Σερβίας ἦλθεν εἰς Φάληρον τὴν 15)28 Ἀπριλίου. Ἔσχε συνέντευξιν μετὰ τοῦ κ. Πολίτη. Ἐθεώρησαν ὁμοῦ ὅτι ἴσως θὰ ἦτο καιρὸς διὰ «ΚΑΡΠΟΦΟΡΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΑΙΩΡΗΣΕΩΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΤΑΝΤ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΩΝ. Τοῦλάχιστον ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν προφυλάξεις διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον» (Ντριῶ ἄνω ἔργον).

Εἶνε πλέον εἰς θέσιν κανεὶς νὰ καταλάβῃ διατί ὁ Βασιλεὺς ὑπῆρξε δόλιος καὶ προδότης;

Ἄλλὰ καὶ ὅταν κατὰ Ἰούνιον (νέον ἡμέρ.) τοῦ 1918 ἀπετράπη ὁ κίνδυνος τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ γαλλικοῦ μετώπου, δὲν ἔπαυσαν αἱ πρὸς τήν Βουλγαρίαν συμμαχικαὶ ἐρωτοτροπία. Ἡ Ἀμερικὴ ἐξηκολούθει ν' ἀρνηται μετ' ἐπιμονῆς νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον πρὸς τήν Βουλγαρίαν. Ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ βουλγαρόφιλοι εἰργάζοντο ἐντόνως. Ὁ λόρδος Νόρκλιφ, ἰσχυρὸς δημοσιογραφικῶς,

ΠΡΟΕΤΕΙΝΕ ΝΕΑΝ ΔΙΑΝΟΜΗΝ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΕΔΑΦΩΝ. Ὁ κ. Ρωμᾶνος ἐτηλεγράφει ἀνησυχῶν ἐκ τῆς ἐν Γαλλίᾳ βουλγαρικῆς προπαγάνδας πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον νὰ σπεύσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς Παρισίους μετὰ τοῦ κ. Πάσιτς. Τοῦ ἀπήντα δὲ ἡ Κυβέρνησις ἐξ Ἀθηνῶν τὴν 9ην Ἰουνίου (νέον ἡμερ.) ὅτι ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΚΑΜΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΕΡΒΙΑΝ ΝΑ ΜΕΤΑΝΟΗΣΟΥΝ, ΔΙΟΤΙ ΣΥΝΕΔΕΞΑΝ ΤΗΝ ΤΥΧΗΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ. (Ντριῶ ἄνω ἔργον, σελ. 331) καὶ προσέθετε πικρὰ παράπονα κατὰ τῆς τοιαύτης στάσεως τῶν Συμμάχων. Ὅπως δὴ ποτε ὁμως, ἐδέησε νὰ καθησυχάσουν τὴν Ἑλλάδα. Τὴν 5)18 Ἰουνίου ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον «εἶνε πιθανὸν ὅτι ἡ Βουλγαρία θὰ ζητήσῃ χωριστὴν εἰρήνην. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Σερβία θὰ τηρηθῶσιν ἐνήμεροι. Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία θὰ ταῖς μείνωσι πισταί». Ὁ δὲ κ. Πισσὸν προσέθετεν εἰς τὸν κ. Ρωμᾶνον «ἡ Βουλγαρία θὰ ζητήσῃ ἀναμφιβόλως τὴν Καβάλλαν. Ἄλλ' εἰς αὐτὸ δὲν θὰ συγκατατεθῇ ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει».

Αὐτὸ ἦτο τὸ ὄλον!

Ἡ λύσις εἰς τὴν κατάστασιν ἐπῆλθεν διὰ τῶν νικῶν τοῦ γαλλικοῦ καὶ ἀγγλικοῦ στρατοῦ εἰς τὸ Δυτικὸν μέτωπον καὶ δὴ τὸν Αὐγούστου 1918. Ἦδη ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου ἡ κατάστασις ἐκεῖ ἐξελίσσεται εὐνοϊκῆ διὰ τοὺς Συμμάχους. Ἀλλὰ ἀπὸ τῆς 9)22 Αὐγούστου (ν. ἡμερ.) ὁ στρατάρχης Φὸς ἐπέφερε τὸ κύριον πλήγμα διὰ τῶν παρὰ τὸ Σαντέρ νικῶν του, κατόπιν τῶν ὁποίων οἱ Γερμανοὶ ἤρξαντο γενικῆς ὑποχωρήσεως πρὸς τὰς γραμμὰς Χίνδεμπουργκ.

Ἐκ τῶν κατὰ τὸ 1919 ἐκδοθέντων ἀπομνημονευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Λούνδενδορφ (ἐκδοσις Γερμαν. σελ. 552), ἐκ τῶν ὁποίων ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενα ἄρθρα ἀποσπάσματα, ἐξάγεται σαφῶς ὅτι αἱ σημαντικαὶ αὐταὶ νίκαι ἐπὶ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου ἔσχον ἀντίκτυπον σπουδαιότατον ἐπὶ τῶν Συμμάχων τῆς Γερμανίας. Ἦδη ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Κάρολος ἐζήτησε παρὰ τῆς Γερμανίας συνεννόησιν πρὸς παῦσιν τοῦ πολέμου. «Εἰς δὲ τὴν Βουλγαρίαν δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ ὑπολογίζωμεν», λέγει ὁ Λούνδενδορφ. Ἄνετράπη ἡ Κυβέρνησις Ροδοσλαύωφ, ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Μαλίνωφ «ὅστις δὲν ἦτο φίλος τῆς Γερμανικῆς Συμμαχίας» (Λούνδενδορφ), ἐνῶ οἱ συνυπουργοὶ του ἦσαν «δεδηλωμένοι Ἄνταντόφιλοι». Τότε, ὡς διηγεῖται ὁ Λούνδενδορφ, ἀπέπτῃ πᾶσα ἐλπίς νίκης καὶ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν εἰρήνην. Τὴν 13ην καὶ 14ην Αὐγούστου (νέον ἡμερολ.) 1918 εἰς Σπᾶ ἀπεφασίσθη νὰ ἀρχίσωμεν διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης. Ἐθεώρησαν πλέον ματαίαν πᾶσαν παράτασιν τοῦ πολέμου.

Ἄνεφέραμεν ἐνταῦθα ὡς μάρτυρα τὸν στρατηγὸν Λούνδενδορφ, διότι, ὡς ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μας, τὸν ἔφερον ὡς τοιοῦτον πρῶτος ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ νὰ στηρίξῃ, λανθασμένως, ἐπ' αὐτοῦ τὸν ἰσχυρισμὸν του ὅτι ἡ κατάρρευσις τοῦ μετώπου τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν προῆλθεν ἐκ τῶν νικῶν ἐν Μακεδονίᾳ τῶν Συμμάχων καὶ ἡμῶν. Δὲν ἦτο ἄλλως τε δυνατὸν τοῦτο, ὅσον μεγάλαί καὶ ἂν ἦθελον εἶσθαι αἱ νίκαι αὗται. Διότι εἶνε ἀρχὴ γνωστοτάτη εἰς ὅλους τοὺς

ἀσχολουμένους μὲ τὰ πολεμικὰ ζητήματα, ὅτι ἡ τύχη ἑνὸς πολέμου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὰ κύρια θέατρα αὐτοῦ, ὅπου εὐρίσκονται οἱ μεγάλοι ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ καὶ ὅπου εἶνε ANTIMETΩΠΟΙ ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΓΚΟΙ ΤΩΝ ANTIΠΑΛΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ. Ἐν προκειμένῳ ἐπομένως ἐν Γαλλίᾳ. Ἐὰν π.χ. ἡ ἐν Γαλλίᾳ τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 ἀρξαμένη μάχη ἀπέβαιεν ὀριστικῶς ὑπὲρ τῶν Γερμανῶν, ὁ πόλεμος θὰ ἀπέβαιεν ὑπὲρ αὐτῶν ὅσονδήποτε μεγάλα καὶ ἂν ἦσαν τὰ κατορθώματα τῶν Συμμάχων καὶ Ἑλλήνων ἐν Μακεδονίᾳ. Τοῦτο δὲν μειώνει καθόλου οὔτε τὴν ἀξίαν τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν, οἵτινες ἐπολέμησαν ἐν Μακεδονίᾳ, οὔτε τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν σεβασμὸν εἰς τὴν ἀνδρείαν των. Μειώνει, ὅμως, ἢ μᾶλλον ἐξαλείφει, τὴν ἀξίαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅτι ἐπειδὴ διὰ τῶν νικῶν μας ἐν Μακεδονίᾳ ἐπεφέραμεν, κατ' αὐτόν, τὴν ὀριστικὴν τροπὴν εἰς τὸν μεγάλον πόλεμον, ἄρα δικαιολογεῖται ἡ πολιτικὴ του, ἄρα οἱ Σύμμαχοι ἐξ εὐγνωμοσύνης μᾶς ἔδωσαν «πραγματικὰ» καὶ ὄχι ἐπὶ τοῦ χάρτου τὴν Μ. Ἀσίαν, ἄρα κλπ. Ἄλλο τὸ ἓνα καὶ ἄλλο τὸ ἕτερον.

Γνωρίζω πολὺ καλὰ τί ἔγραψαν ὁ στρατηγὸς Φρανσαὶ ντ' Ἐσπραί καὶ ἄλλοι ἀξιόλογοι συγγραφεῖς. Ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι καὶ οἱ Ἴταλοι ἀπέδωσαν τὴν ὀριστικὴν νίκην τῶν Συμμάχων εἰς τὴν νίκην των τοῦ Βιτώριο Βένετο, περίπου σύγχρονον μὲ τὰς ἰδικὰς μας ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐπίσης οἱ Ἄγγλοι ἀπέδωσαν εἰς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ στόλου των, ἴσως μάλιστα φρονούντες οὕτω δικαιοτέρον ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους. Ἐπίσης οἱ Ἀμερικανοὶ εἰς τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὸν πόλεμον, ὅπερ ἴσως ἀκόμη δικαιοτέρον. Ἀλλὰ παρ' ὅλα αὐτὰ ἐὰν οἱ Γερμανοὶ ἐνίκων ἐν Γαλλίᾳ τὸ ἔαρ τοῦ 1918, ὁ πόλεμος θὰ ἀπέβαιεν ὑπὲρ αὐτῶν. Διάφοροι Ἀθηναῖοι δημοσιογράφοι, σκεπτόμενοι ἐντὸς τοῦ περιθωρίου εἰς τὸ ὅποιον περιορίζει τὴν διάνοιάν των ἡ θέλησις τοῦ κ. Βενιζέλου, μᾶς ἔγραψαν ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκτίμησίς μας περὶ τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου εἶνε «ἀντιπατριωτικὴ». Τί νὰ κάμωμεν! θὰ τὸ ὑποστῶμεν καὶ αὐτό! Ἴσως μεθαύριον, ἂν ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ Βοναπάρτης ἦτο Κορσικανὸς καὶ ὄχι Μανιάτης, κατὰ τὸν ποιητὴν Σοῦτσον, θὰ μᾶς εἴπουν ὅτι εἴμεθα μισέλληνες! Ὁμολογοῦμεν ὅτι τοιαύτην ἀντίληψιν τῆς ιδέας τῆς πατρίδος δὲν ἔχομεν.

Καλὸν μάλιστα θὰ ἦτο νὰ μὴ φέρουν τὸν στρατηγὸν Λούνδενδορφ, ὡς μάρτυρα ὑπὲρ τῶν ἰσχυρισμῶν των. Διότι εἰς τὸ προμνησθέν ἔργον του περιγράφει ὅτι τοιοῦτος ἦτο ὁ κλονισμὸς τῶν Βουλγάρων ἐκ τῶν γερμανικῶν κατ' Αὐγούστον 1918 ἀποτυχιῶν ἐν Γαλλίᾳ, ὥστε σχεδὸν ἀπέστησαν τῆς γερμανικῆς συμμαχίας, καὶ μάλιστα ὅτι σχεδὸν συνετάχθησαν μετὰ τῶν Συμμάχων. Εἰς τὴν σελίδα 576 τοῦ ἔργου του ἀναγράφει ὅτι κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Συμμάχων ἐν Μακεδονίᾳ τὴν 2)15 Σεπτεμβρίου 1918, οἱ Βούλγαροι εἰς τὸ κέντρον ἔφυγαν «χωρὶς νὰ ἀντιτάξωσιν οὐδεμίαν ἀντίστασιν», ὅτι αἱ βουλγαρικαὶ ἐφεδρεῖαι ἔφυγον καὶ αὐταὶ ἀρνηθεῖσαι νὰ φράξωσι τὸ ρῆγμα, ὅτι κατὰ μυστικὸν ὑπόμνημα τοῦ γαλλικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, τὸ ὅποιον περιῆλθεν εἰς χεῖρας του μετὰ τὴν 15ην Σεπτεμβρίου, οἱ Γάλλοι ἐγνωρίζον ἀπὸ πρὶν ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν θὰ πα-

ρουσίαζον ουδεμίαν αντίστασιν καί ὅτι «ἡ προπαγάνδα τῆς Ἐντάντ, ὡς καί τὸ χρῆμα τῆς Ἐντάντ, καθὼς καί ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν ἐν Σόφια, ὅστις πάντοτε παρέμενεν ἐκεῖ, ἔκαμαν καλὰ τὸ ἔργον τους» καί πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἀποφεύγομεν ν' ἀναφέρωμεν λεπτομερῶς. Καί αὐτὰ τὰ ὀλίγα τὰ ἀναφέρομεν, οὐχὶ διὰ νὰ στηρίζωμεν ἐπ' αὐτῶν τοὺς ἰσχυρισμοὺς μας ἀλλὰ διὰ νὰ συστήσωμεν εἰς τοὺς συζητοῦντας μὲ ἡμᾶς, ὅτι ὅταν πρόκειται νὰ φέρωσι τινὰ ὡς μάρτυρα ὑπὲρ αὐτῶν, καλὸν εἶνε νὰ τὸν ἐξετάζωσιν ἐκ τῶν προτέρων λεπτομερῶς τί δύναται νὰ εἴπη διότι ὅταν παρουσιάζουν μάρτυρας θὰ τοὺς ἐρωτῶμεν καί ἡμεῖς τί γνωρίζουν.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1918, ἀπὸ 12-26 Σεπτεμβρίου (νέον ἡμερ.) ἐπῆλθεν ἡ τελευταία ἤττα τῶν Γερμανῶν ἐν Γαλλίᾳ.

Τὴν 2)15 Σεπτεμβρίου ἤρξατο ἡ ἐπίθεσις τῶν Συμμάχων καὶ Ἑλλήνων ἐν Μακεδονίᾳ – τὴν 6)19 Σεπτεμβρίου ἡ φυγὴ τῶν Βουλγάρων εἶνε πλέον γενικὴ καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν. Τὴν 16)29 Σεπτεμβρίου οἱ Βούλγαροι ὑπογράφουσι τὴν ἀνακωχὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Τὴν 10)23 Ὀκτωβρίου τὰ ἰταλικά στρατεύματα αἴρουσι τὴν νίκην τοῦ Βιτώριο Βένετο καὶ καταρρίπτουσι πᾶσαν αὐστριακὴν ἀντίστασιν. Τὴν 21ην Ὀκτωβρίου (3 Νοεμβρίου) οἱ Αὐστριακοὶ ὑπογράφουσι τὴν ἀνακωχὴν τῆς Παδοῦης, ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΙΔΟΥΝ ΑΜΕΣΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ ΤΟ ΤΡΕΝΤΙΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΡΓΕΣΤΗΝ. Ὡς βλέπετε, οἱ φρόνιμοι Ἴταλοὶ φροντίζουν νὰ καταλαμβάνουν ἀμέσως τὰς διεκδικήσεις των.

Τὴν 17)30 Ὀκτωβρίου ἡ Τουρκία ὑπογράφει τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου. Θὰ τὴν ἴδωμεν προσεχῶς. Τὴν 27ην Ὀκτωβρίου (9 Νοεμβρίου) ἡ Γερμανία καταθέτει τὰ ὄπλα πρὸ τῶν Συμμάχων. Ἀλλὰ οἱ Γάλλοι καταλαμβάνουν ἀμέσως τὴν ΑΛΣΑΤΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΛΩΡΑΙΝΗΝ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑΝ ΟΧΘΗΝ ΤΟΥ ΡΗΝΟΥ.

Ὁ πόλεμος ἐτελείωσε καὶ τώρα ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν εἰρήνην.

ΑΡΘΡΟΝ 65ον

(15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΕΙΧΕ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΝΑΚΩΧΗΣ ΤΟΥ ΜΟΥΔΡΟΥ.

Ὡς εἴπομεν εἰς τὸ προηγούμενον ἡμῶν ἄρθρον, τὴν 17)30 Ὀκτωβρίου ἡ Τουρκία ὑπέγραψε τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου, καὶ παρεδίδοτο εἰς χεῖρας τῶν Συμμάχων. Ἀλλὰ πρὸ τούτου συνέβησαν τὰ ἑξῆς:

Τὴν 22αν Σεπτεμβρίου (5 Ὀκτωβρίου) 1918, Τοῦρκοι ἀπεσταλμένοι παρουσιάζοντο εἰς Μυτιλήνην καὶ ἤρχοντο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς ἀγγλικὰς ναυτικὰς Ἀρχάς, τὴν δὲ ἐπομένην ὁ ἐν Βέρνῃ πρέσβυς τῆς Τουρκίας ἐπισκεφθεὶς τὸν ἐκεῖ Ἄγγλον πρεσβευτὴν ἐζήτησε τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας πρὸς συνομολόγησιν ἀνακωχῆς.

Τότε ἡ Ἀγγλία ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν συνομολογήσεως εἰρήνης μετὰ τῆς Τουρκίας. Ὁ κ. Ρωμᾶνος, πρέσβυς τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν Παρισίοις, ἔσχεν μακρὰν συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ Λούδ Τζώρτζ ὅστις ἐβιάζετο νὰ ἴδῃ τὸν κ. Βενιζέλον εἰς Παρισίους καὶ ὅστις ἤθελε νὰ καταστρωθοῦν οἱ ὅροι τῆς ἀνακωχῆς εἰς τρόπον ὥστε ἡ Ἀγγλία νὰ ἐξασφαλίσῃ οἰκονομικὰ ὠφελήματα ἐν Τουρκίᾳ. Εἰς τὴν συνομιλίαν τοῦ ὁ Λούδ Τζώρτζ ἐδήλου πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον (τηλεγρ. Ρωμάνου 25 Σεπτεμβρίου (7 Ὀκτωβρίου) 1918, ἀριθ. 8830) ὅτι αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ 1915 καὶ 1916 αἱ ἀφορῶσαι τὴν διανομὴν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἔδει νὰ τεθῶσι κατὰ μέρος ἀπέναντι τῆς ἀνάγκης τῆς οἰκονομικῆς κυριαρχίας τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἐν Τουρκίᾳ.

Ἀπέναντι τῆς τοιαύτης στάσεως τοῦ κ. Λούδ Τζώρτζ, ὁ κ. Βενιζέλος τῷ ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἱκανοποιεῖτο ΜΕ ΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΝ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ. (Τηλεγρ. Πολίτη ἀριθ. 9157).

Εὐθὺς μετ' ὀλίγον ὁ κ. Βενιζέλος ἀνεχώρησε διὰ Παρισίους καὶ Λονδῖνον καὶ ἐκεῖθεν μετέδωκεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Κυβέρνησιν τὰς ἐντυπώσεις του ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ ΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗ Ο ΔΙΑΜΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ. Τότε ὁ κ. Πολίτης ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπήντησεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΕΞΕΠΛΑΓΗ ΟΔΥΝΗΡΩΣ ΕΚ ΤΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΦΕΙΛΚΥΣΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗΝ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΛΕΘΡΙΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΘΕΣΙΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΕΑΝ Η ΕΛΛΑΣ ΔΕΝ ΠΡΟΣΕΚΤΑ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ. (Τηλεγράφημα Πολίτη ἀρ. 9157. Φραγκούλη «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις»).

Ἐν τῷ μεταξύ ἐσχηματίσθη νέα Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τὸν Ἴτζετ πασᾶ ἧτις καὶ ὑπέγραψε τὴν 17)30 Ὀκτωβρίου τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου.

Κατὰ τοὺς ὄρους τῆς ἀνακωχῆς ταύτης ἡ Τουρκία παρέδιδεν εἰς τοὺς Συμμάχους τὰ φρούρια τῶν Δαρδανελλίων καὶ τοῦ Βοσπόρου, τοὺς ὑπ' αὐτῆς κρατούμενους αἰχμαλώτους, τὰ πολεμικά της πλοῖα. Ἀπεστράτευε τὸν στρατὸν της πλὴν μικροῦ τμήματος.

Ὡς πρὸς τὰ ἐδάφη παρέδιδεν εἰς τοὺς Συμμάχους τὰς φρουρὰς καὶ συνεπῶς τὴν κατοχὴν τῆς Ἀραβίας, Συρίας καὶ Μεσοποταμίας.

Ἐπίσης παρέδιδε τοὺς ἐν Τριπολίτιδι τῆς Κυρηναϊκῆς στρατιωτικούς βαθμοφόρους της καὶ συνεπῶς τὴν κατοχὴν τῶν χωρῶν τούτων εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὡς καὶ τοὺς λιμένας των εἰς τοὺς πλησιεστέρους Συμμάχους, δηλ. Ἰταλίαν καὶ Ἀγγλίαν.

Ἐπίσης παρέδιδε εἰς τοὺς Συμμάχους τὸ Βατοῦμ καὶ τὸ Βακοῦ (πετρέλαια!).

Ἀπέσυρε τὴν κατοχὴν της ἀπὸ ὅσα τμήματα τῆς Περσίας εἶχε καταλάβει.

Παρέδιδεν εἰς τοὺς Συμμάχους ΤΑΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΣ ΣΗΡΑΓΓΑΣ ΤΟΥ ΤΑΥΡΟΥ (Σιδηροδρόμους Βαγδάτης!).

Ἐπίσης παρέδιδεν εἰς τοὺς Συμμάχους τοὺς Ὑπερκαυκασίους σιδηροδρόμους ὅσοι εὑρίσκοντο ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν της.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἀρμενίαν ἀνεγνώριζεν ὅτι ἐν περιπτώσει ταραχῶν εἰς τὰ ἐξ Βιλαέτια τῆς Ἀρμενίας οἱ Σύμμαχοι ἐπιφυλάσσουν τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβωσιν οἰονδήποτε τμήμα τῶν Βιλαετίων τούτων.

Ἐπίσης δὲ γενικῶς ἀνεγνώριζεν ὅτι: «ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐγεννᾶτο κατάστασις ἣτις θὰ ἠπειλεί τὴν ἀσφάλειαν τῶν Συμμάχων, οὗτοι θὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβωσιν οἰονδήποτε στρατηγικὸν σημεῖον».

Εἰς τὸ 30ὸν ἄρθρον του ὁ κ. Βενιζέλος ἐπικρίνων ἡμᾶς διότι ἰσχυρίσθημεν ὅτι ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἐτερμάτιζε τὸν πόλεμον τῶν Συμμάχων μὲ τὴν Τουρκίαν τῆς Κων)πόλεως καὶ ἄφινε τὴν Ἑλλάδα νὰ πολεμήσῃ μόνη της μὲ τὴν Τουρκίαν τοῦ Κεμάλ, ἀντιτάσσει ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο ἀληθές καὶ ὅτι ὁ πόλεμος τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Τουρκίαν θὰ ἐτερματίζετο ὄχι διὰ τῆς ἀπλῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς. Ὅτι οἱ Σύμμαχοι εἶχον ἄμεσον συμφέρον ὅπως ἐκτελεσθῇ ἡ ὑπογραφείσα συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας ἀπεσπῶντο καὶ ἐσχηματίζοντο νέα Κράτη ὑπὸ Ἀγγλικὴν ἢ Γαλλικὴν προστασίαν, ἢ Συρία, ἢ Παλαιστίνη, ἢ Τρανσιορδανία, ἢ Μεσοποταμία, διὰ τῆς ὁποίας ἰδρύετο τὸ ἀνεξάρτητον κράτος τῆς Ἀρμενίας, καθὼς καὶ τοῦ Κουρδιστάν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνώριζετο τὸ Ἀγγλικὸν προτεκτοράτον τῆς Αἰγύπτου καὶ παρεχωρεῖτο ἡ Κύπρος εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Λησμονεῖ μάλιστα τὸ Μαρόκον καὶ τὴν Τύνιδα! Διότι καὶ περὶ αὐτῶν προέβλεπε ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν.

Ὡστε κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον πάντα ταῦτα ἐξηρτῶντο ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν! Καὶ ἄς συνεχίσωμεν τὸν συλλογισμὸν τοῦ κ. Βενιζέλου. Διατί δὲν ἐβοήθησαν οἱ Σύμμαχοι τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης ταύτης τῶν Σεβρῶν; Διότι, κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον πάντοτε, ἔπεσεν ὁ κ. Βενιζέλος ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπανῆλθεν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος. Ὁ ὁποῖος ὁμως καθὼς καὶ οἱ μετανοεμβριανοὶ κυβερνήται ἦσαν προθυμότατοι νὰ ἀναλάβωσιν

τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ἄλλ' ἐνῶ κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον τοσαῦτα κολοσσιαῖα συμφέροντα τῶν Συμμάχων ἐξηρτῶντο ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, καὶ ἐνῶ ἡ Ἑλλάς ἦτο πρόθυμος νὰ ἀγωνισθῆ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς, αἱ Δυνάμεις ἀφῆκαν τὴν Ἑλλάδα μόνην τῆς, τὴν ἀφῆκαν νὰ καταστραφῆ ἐπομένως, καὶ νὰ συγκαταστραφῆ καὶ ἡ συνθήκη, ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ὁποίας ἐξηρτῶντο τὰ κολοσσιαῖα συμφέροντά των, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, μόνον καὶ μόνον διότι ἐπανῆλθεν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ὁ πρόθυμος ἐν τούτοις ν' ἀγωνισθῆ διὰ τὴν συνθήκην, καὶ ἔφυγεν ὁ κ. Βενιζέλος ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἔκαμε τίποτε περισσότερον πολεμικῶς, καὶ πιθανώτατα καὶ ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ,τι ἔκαμαν οἱ μετανοεμβριανοὶ κυβερνῆται, ἀφοῦ δὲν εἶχεν οὔτε τὴν πλειοψηφίαν τοῦ λαοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἄλλὰ ἡμεῖς, καὶ κανεὶς φρόνιμος ἄνθρωπος, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποδώσῃ τοιούτους ἐξωφρενικοὺς παραλογισμοὺς εἰς τὰς κυβερνήσεις μεγάλων Δυνάμεων αἱ ὁποῖαι γνωρίζουν νὰ κανονίζουν τὰ συμφέροντά των κατὰ πολὺ θετικώτερον τρόπον ἀπὸ ὅ,τι παριστᾷ ὁ κ. Βενιζέλος.

Ἔστω παράδειγμα ἡ σημερινὴ Γαλλία. Τὸ Σοβιετικὸν Καθεστῶς, μόλις ἐγκαθιδρύθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1917 καὶ ἀρχὰς τοῦ 1918, ἐγκατέλειπε τοὺς Συμμάχους, ἔκαμε χωριστὴν εἰρήνην μὲ τὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία ἐπωφεληθεῖσα ταύτης μετέφερε μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον καὶ ὡς ἐκ τούτου ὀλίγον ἔλειψε τὸ ἔαρ τοῦ 1918 νὰ θραύσῃ ἐκεῖ τὴν Ἀγγλογαλλικὴν ἀντίστασιν, καὶ τὸ ὁποῖον Σοβιετικὸν Καθεστῶς κατόπιν συνῆψε στενωτάτας σχέσεις μὲ τὴν Χιτλερικὴν Γερμανίαν, καταφαγὸν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ δὲν ἐνθυμούμεθα πόσας δεκάδας ἑκατομμυρίων χρυσῶν γαλλικῶν φράγκων, ὀφειλομένων ἐκ δανείων πρὸς τὴν Γαλλίαν ἐκ μέρους τοῦ Τσαρικοῦ καθεστῶτος. Καὶ ἐν τούτοις ἐσχάτως ἡ Γαλλία δὲν ἐδίστασε νὰ ἔλθῃ σχεδὸν εἰς συμμαχίαν μὲ τὸ Σοβιετικὸν Κράτος, αὐτὴ, κατ' ἐξοχὴν ἀστικὸν κράτος, χάριν τῶν συμφερόντων τῆς λησμονήσασα τὴν πρὸς αὐτὴν «προδοσίαν» τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσίας! Μήπως δὲν ἔκαμε τὸ αὐτὸ καὶ ὁ Φραγκίσκος ὁ Α' τῆς Γαλλίας, συνάψας συνθήκην φιλίας καὶ ὑποστηρίξεως τῆς «Μουσουλμανικῆς» Τουρκίας, καὶ ἐναντίον μάλιστα αὐτοῦ τούτου τοῦ Κράτους τοῦ Πάπα, αὐτὸς ὁ «χριστιανικώτατος» ὅπως ἀπεκαλεῖτο Βασιλεὺς, λαβὼν εἰς ἀντάλλαγμα παρὰ τῆς Τουρκίας τὰς διομολογήσεις; Ἡ μήπως κατόπιν ὁ μέγας Ρισελιέ, ὁ καταπνίξας ἐν Γαλλίᾳ πᾶσαν κίνησιν ἐναντίον τοῦ καθολικισμοῦ, δὲν ὑπεστήριξε τὰ «Διαμαρτυρόμενα» κράτη τῆς Γερμανίας ἐναντίον τῶν «καθολικῶν» γερμανικῶν κρατῶν καὶ ἐναντίον τοῦ «καθολικωτάτου καὶ ἀποστολικωτάτου» αὐτοκράτορος ἐν Βιέννῃ, διότι αὐτὸ ἐπέβαλε τὸ συμφέρον τῆς Γαλλίας;

Ἔτσι σκέπτονται τὰ μεγάλα κράτη, καὶ ἔτσι ἐνήργησαν ὄχι μόνον ἡ Γαλλία ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ κράτη τὰ ὁποῖα οὕτω ἀπὸ μικρὰ ἐγίναν μεγάλα.

Καὶ ἄς μὴ ἐξοργισθῆ κανεὶς ἰδεολόγος μὲ ὅσα λέγομεν, καὶ μᾶς εἰπῆ ὅτι αὐταὶ εἶνε αἱ θεωρίαι τοῦ Μακκιαβέλι. Διότι θὰ ἔχη λάθος. Ὁ Μακκιαβέλι δὲν ἐδημιούργησε θεωρίας, ἀλλ' ἀπλῶς στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἱστορίας ΠΕΡΙΕΓΡΑΨΕ τὰ

μέσα με τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι, ὅπως τοὺς κατεσκεύασεν ὁ Θεός, ἐργάζονται ὅπως δημιουργήσωσιν μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ κράτη.

Θὰ μοῦ εἶπητε: Τότε ὁ κ. Βενιζέλος ὁ μεταχειρισθεὶς ξενικούς στρατούς διὰ νὰ κυριαρχήσῃ τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶνε καταδικαστέος, ἀφοῦ κατάρθρωσε τὸν σκοπὸν του.

Τούναντίον, εἶνε καταδικαστέος. Ὅχι μόνον διότι ἡ πράξις αὕτη ἠθικῶς εἶνε ἔγκλημα, ἀλλὰ καὶ διότι πολιτικῶς εἶνε κᾶτι περισσότερον ἀπὸ ἔγκλημα, εἶνε «πολιτικὸν σφάλμα» διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν ἔκφρασιν ἑνὸς μεγάλου Γάλλου διπλωμάτου καὶ πολιτικοῦ. Διότι τὴν μέθοδον ταύτην τῆς ἀναμίξεως ξένων στρατῶν εἰς τὰ ἑσωτερικά των, οἱ λαοὶ δὲν τὴν ἀνέχονται καὶ δὲν τὴν λησμονοῦν, οὔτε τὴν συγχωροῦν ποτέ. Καὶ πῶς ἕνας πολιτικὸς θὰ κυριαρχήσῃ ἑνὸς λαοῦ, ὅταν μεταχειρίζεται μεθόδους τὰς ὁποίας ὁ λαὸς οὔτος οὔτε ἀνέχεται οὔτε συγχωρεῖ: Δι' αὐτὸ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ἔπεσε τὸ 1920 καὶ δὲν ἠδυνήθη παρὰ μετὰ πολλὰ ἔτη νὰ ἐπανεμφανισθῇ εἰς τὴν πολιτικὴν, δι' ἄλλους λόγους, οὐχὶ τοῦ παρόντος, διὰ νὰ ξαναπέσῃ καὶ πάλιν ἐξεγείρων ἐκάστοτε οὐχὶ τὴν ἀντίθεσιν ἀλλὰ τὴν ἔχθραν μεγίστου μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Βεβαίως ὁσάκις Κράτος τι μεταχειρίζεται πρὸς αὔξησίν του μεθόδους οἷας προαναφέραμεν, δὲν τὰς παρουσιάζει τόσον γυμνάς. Εἶνε ὑποχρεωμένον νὰ σεβασθῇ καὶ τὰ ἠθικὰ ἐλατήρια τὰ ἐμφωλεύσαντα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Καὶ εὐρίσκει πάντοτε τὰς ἠθικὰς αἰτίας ἢ προφάσεις, τὰς διὰ τοὺς σκοποὺς του ἀναγκαίας. Ἄλλοτε εἰς παρωχημένας ἐποχὰς εἶχε πρὸς τοῦτο ἐξαιρέτους βοηθοὺς τὰ ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἄμβωνος κηρύγματα. Σήμερον ἔχει θαυμασίαν βοήθειαν ἀπὸ τὴν διὰ τοῦ Τύπου προπαγάνδαν, ἡ ὁποία καλῶς χειριζομένη ἀποτελεῖ ὄπλον πολλὰκις ἀκαταμάχητον. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ καλῶς διοικούμενα Κράτη, δι' ἐμμέσων ὁδῶν, κατευθύνουν καὶ ὀδηγοῦσι τὴν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων δημοσιογραφίαν, χωρὶς βεβαίως τοῦτο καὶ νὰ φαίνεται.

Ἐπομένως, ἐὰν ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐξηρτῶντο τὰ παμμέγιστα συμφέροντα τῶν Συμμάχων, τὰ ὁποῖα ἀπηρίθμησεν ὁ κ. Βενιζέλος, οἱ Σύμμαχοι θὰ ὑπεστήριζον τὴν Ἑλλάδα μὲ ὅλα των τὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τῶν μεγάλων αὐτῶν σκοπῶν, ἀδιαφοροῦντες ἐὰν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἶχεν ἐπανέλθει καὶ ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων αἰτίνας θὰ τοὺς ἐβοήθουν. Θὰ ἤξευρον δὲ νὰ κατευθύνουν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν των χάριν τῶν σκοπῶν των. Ἀλλὰ ἡ πραγματοποίησις τῶν μεγάλων αὐτῶν σκοπῶν δὲν ἐξηρτᾶτο πλέον ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Εἶχε συντελεσθῇ πρότερον.

Εἶχε συντελεσθῇ δύο σχεδὸν ἔτη πρότερον. Διότι καὶ διὰ τοῦ πολέμου καὶ διὰ τῆς ὑποταγῆς τῆς Τουρκίας εἰς τοὺς ὄρους τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου, ἡ Γαλλία κατελάμβανεν τὴν Συρίαν, καὶ ἡ Ἀγγλία τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην, καθὼς καὶ τὰ κράτη τῆς Ἀραβίας. Κατελάμβανον ἐπίσης καὶ τὸν σιδηρόδρομον τῆς Βαγδάτης καὶ τὸ Βατούμ καὶ τὸ Βακοῦ (χάριν τῶν πετρελαίων). Τὴν Κύπρον τὴν εἶχε ἡ Ἀγγλία ἤδη προσαρτήσει. Δὲν πιστεύομεν δὲ νὰ

φαντάζεται κανείς ότι το αγγλικόν προτεκτοράτον ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ἄφοῦ καὶ σήμερον ἀκόμη, ὁπότε ἡ Αἴγυπτος κατόπιν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀγγλίας συνθηκῶν ἐπέτυχε τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας της, ἐν τούτοις κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ πρᾶγμα, δὲν ἔπαυσε ὑφιστάμενον τὸ νομικῶς μὴ ὑφιστάμενον πλέον Ἀγγλικόν προτεκτοράτον, διότι εἶνε παμμεγίστη καὶ ζωτικωτάτη ἀνάγκη τῆς Ἀγγλίας ἡ εἰς χεῖρας της ἐξασφάλισις τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ. Οὐτε φανταζόμεθα ὅτι ἡ τύχη τοῦ Μαρόκου καὶ τῆς Τύνιδος ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν!

Δὲν καθίστα δὲ ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐπισφαλῆ τὰ ἀποκτήματα ταῦτα τῶν Συμμάχων, ὄχι μόνον διότι ἡ Τουρκία δὲν θὰ εἶχε καθόλου δυνάμεις διὰ νὰ διεκδικήσῃ ἐκ νέου τὰ ἀποκτήματα ταῦτα τῶν μεγάλων δυτικῶν κρατῶν, ἀλλὰ κυρίως διότι αἱ ἀπὸ τῆς Τουρκίας ἀποσπασθεῖσαι αὐταὶ χῶραι, δὲν κατοικοῦντο ἀπὸ Τούρκους, ἀλλὰ ἀπὸ ξένας πρὸς τοὺς Τούρκους φυλάς, κατακτηθείσας ὑπ' αὐτῶν καὶ συνεπῶς ἡ νέα των κατάστασις τῆς ἡμιανεξαρτησίας ὑπὸ μεγάλους προστάτας, οἵτινες ἐσεβάσθησαν ἀπολύτως τὸν ἐθνισμόν των, τὰ ἔθιμά των, τὸν ἰδιαίτερον αὐτῶν πολιτισμὸν καὶ πρὸ παντὸς τὰ θρησκευτικὰ των αἰσθήματα, τοὺς εἶνε πολὺ εὐαρεστοτέρα. Ἐπομένως ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν δὲν μετέβαλε τὴν πραγματικὴν κατάστασιν ὡς πρὸς τὰ ἀποκτήματα ταῦτα τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ἡ μὴ ἐκτέλεσις αὕτη, ἄφινε μόνον ἐκκρεμῆ τὴν ΝΟΜΙΚΗΝ ΔΙΑΤΥΠΩΣΙΝ τῆς νέας ταύτης καταστάσεως ὡς πρὸς τὰ ἀποκτήματα ταῦτα. Ἄλλ' ἡ νομικὴ αὕτη διατύπωσις μιᾶς πραγματικῶς συντελεσθείσης καταστάσεως, θὰ ἐγένετο κάλλιστα, ὅπως καὶ ἐγένε διὰ νεωτέρων συνθηκῶν. Ὡστε δὲν ἦτο τοῦτο καὶ μόνον λόγος νὰ ἀρχίσωσιν αἱ Δυνάμεις νέον πόλεμον, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὀλοκλήρου τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐκτὸς ἐὰν διὰ τῆς μὴ ἐκτελέσεως τοῦ ὑπολοίπου μέρους αὐτῆς ἐθίγοντο ζωτικὰ αὐτῶν συμφέροντα, τὸ ὁποῖον, ὡς θὰ ἴδωμεν, δὲν συνέβαιεν.

Ὡστε ὀρθῶς ἰσχυρίσθημεν ὅτι διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐτεрмаτίζετο ὁ πόλεμος τῶν Συμμάχων μὲ τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τοῦτο ἴσως ἐσφάλαμεν, ὅτι θὰ ἔπρεπε καλύτερα νὰ ἐλέγαμεν ὅτι διὰ τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου, δύο σχεδὸν ἔτη πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἐτεрмаτίζετο ὁ πόλεμος τῶν Συμμάχων μὲ τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ πάλιν ὀρθῶς εἶπομεν ὅτι μετὰ τοῦτο ἀφίνετο ἡ Ἑλλάς μόνη κατὰ τῆς Τουρκίας τοῦ Κεμάλ. Διότι τὸ ὑπόλοιπον τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκτέλεσις δὲν εἶχε πραγματοποιηθῆ πρὸ ἢ καὶ κατόπιν τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου, ἐνδιέφερε κυρίως μόνην τὴν Ἑλλάδα, πλὴν ἐξαίρεσεων τινῶν, τὰς ὁποίας θὰ ἀναφέρωμεν ἀμέσως καὶ αἱ ὁποῖαι ἐνδιέφερον καὶ τοὺς Συμμάχους καὶ βεβαίως καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Εἶνε αὗται: Τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν, τὸ ὁποῖον ἐνδιέφερε πρωτίστως τὴν Ἀγγλίαν.

Τὸ ζήτημα τῆς Ἀρμενίας, τὸ ὁποῖον ἐνδιέφερε ὀλόκληρον τὸν πολιτισμένον κόσμον.

Τὸ ζήτημα τῶν διομολογήσεων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἰταλίαν, αὕτη μὴ λαβοῦσα ἱκανοποίησιν τῶν ἀξιώσεών της ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κατήγγειλεν ὀλίγον πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν τὴν σύμβασιν Τιτόνι – Βενιζέλου, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ 7ου ἄρθρου αὐτῆς, καὶ οὕτω ἡ Ἑλλὰς ἔχασεν ὀριστικῶς τὴν Β. Ἠπειρον. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἔκτοτε εἶχε πᾶν συμφέρον νὰ μὴ εὐνοήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν Γαλλίαν, αὕτη διὰ τῶν ὁρίων μεταξὺ Συρίας καὶ Τουρκίας, ἅτινα καθώρισεν ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν, παρητήθη τῆς Κιλικίας. Ἄλλως τε, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἶχεν ἡ Γαλλία πολὺ πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἔλθει εἰς κατ' ἰδίαν διαπραγματεύσεις ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΤΟΥ ΚΕΜΑΛ, παραιτουμένη τῆς Κιλικίας καὶ λαμβάνουσα διαφόρου εἴδους οἰκονομικὰ ἀνταλλάγματα. Πάντως, εὐθύς μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ὅποτε ὁ κ. Βενιζέλος προητοιμάζετο ν' ἀναλάβῃ πολεμικὸν ἀγῶνα πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς, ἡ Γαλλία ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ κλείσῃ συμφωνίαν μετὰ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓΚΥΡΑΣ ΠΛΕΟΝ, καὶ τὴν 5)18 Σεπτεμβρίου 1920 ὁ στρατηγὸς Γκουρὼ ἐξεκένου τὴν Κιλικίαν καὶ ἀπεσύρετο εἰς τὰ ὄρια τῆς ὑπὸ γαλλικὴν ἐντολήν Συρίας. Παρητεῖτο οὕτω ἡ Γαλλία κατ' οὐσίαν πάσης προθέσεως ὅπως συντρέξῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Καὶ ταῦτα ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου.

Ἀπομένει δὲ πλέον νὰ ἴδωμεν κατὰ πόσον τὰ ζητήματα τῶν Στενῶν, τῆς Ἀρμενίας καὶ τῶν διομολογήσεων ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἀναγκάσωσι τὰς Δυνάμεις ἡ τοῦλάχιστον τὴν Ἀγγλίαν ὅπως βοηθήσωσιν ἐμπραγμάτως τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, διότι ἂν δὲν συνέβαινε καὶ τοῦτο, ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἠναγκάζετο νὰ πολεμήσῃ μόνος κατὰ τοῦ Κεμάλ καὶ θὰ εὐρίσκετο εἰς τὴν αὐτὴν καὶ χειροτέραν μάλιστα θέσιν τῶν μετανοεμβριανῶν κυβερνητῶν, μὴ ἔχων οὐδὲ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὑπὲρ αὐτοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 66ον

(16 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ. - ΑΠΕΚΛΕΙΕΤΟ Ο ΔΙΑΜΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ 31ον ἄρθρον τοῦ τῆς 27ης Νοεμβρίου παρ. ἔτους ἰσχυρίζεται ὅτι κατώρθωσε «ὥστε νὰ χαραχθῆ νέα κατεύθυνσις εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πολιτικὴν ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ἡ ἐνίσχυσις καὶ ἀνάπτυξις τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ὡς σταθεροῦ φίλου τῆς Ἀγγλίας, νὰ θεωρῆται ὡς ἐξυπηρετοῦσα τὰ ἀγγλικά συμφέροντα». Καὶ περαιτέρω ὅτι «ἡ σταθερότης ἀκριβῶς τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ἡ ὁποία δὲν ἠμπόδιζε τὴν Ἀγγλίαν, μετὰ τὴν ἐναντίον της κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας, νὰ μεταβάλλῃ ριζικῶς τὴν πολιτικὴν της εἰς τὴν Ἑγγύς Ἀνατολήν, ἀποφασίσασα νὰ βασιζέται τοῦ λοιποῦ, διὰ τὰ εἰς τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ὑδρογείου συμφέροντά της, εἰς τὴν φιλίαν τῆς Ἑλλάδος ἀντὶ τῆς φιλίας τῆς Τουρκίας, ἠγγυᾶτο ὅτι ἡ γενομένη πρὸς τὴν Ἑλλάδα στροφή, θὰ ἦτο ἐξ ἴσου σταθερά, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς διὰ τῆς ἰδίας ἐνεργείας μας δὲν ἀπεδεικνύομεν ὅτι αἱ προϋποθέσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀπεφασίσθη ἡ νέα αὕτη πολιτικὴ ἦσαν σαθραί».

Ἡ δὲ καλυτέρα ἀπόδειξις τούτου, τῆς σταθερότητος δηλ. τῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, εἶνε ὅτι ἐνῶ μετεβλήθη ἡ σταθερὰ αὕτη πολιτικὴ ριζικῶς μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας ἐναντίον της, καὶ ἐστηρίχθη ἔκτοτε ἐπὶ τῆς φιλίας τῆς Ἑλλάδος, ἔμεινεν ὁμως σταθερὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ὁπότε «Ὁ Λόυδ Τζώρτζ ἐξηκολούθει εὐχόμενος τὴν Ἑλληνικὴν ἐπικράτησιν εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, χωρὶς νὰ παύσῃ ὁμως νὰ δηλοῖ εἰς τοὺς ὑπευθύνους κυβερνήτας μας, καὶ ὅσους ἄλλους ἐπισήμους Ἕλληνας εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ, ὅπως τὸν πατριάρχην Μελέτιον, ὅτι ἐφ' ὅσον παραμένει ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Κωνσταντῖνος, ἡ Ἀγγλικὴ Κοινὴ Γνώμη δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν της νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος οὔτε ἓνα σελίνιον οὔτε ἓνα φυσίγγιον». Ἄς τὰ ξεκαθαρίσωμεν ὅλα αὐτὰ καὶ ἄς τὰ ἀπλουστεύσωμεν διὰ νὰ τὰ ἐννοήσωμεν, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος:

1) Ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ ἦτο σταθερά.

2) Ὁ κ. Βενιζέλος κατώρθωσε νὰ χαραχθῆ νέα κατεύθυνσις εἰς τὴν σταθερὰν ταύτην ἀγγλικὴν πολιτικὴν.

3) Ἡ Ἀγγλία μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τῆς Τουρκίας ἐναντίον της μετέβαλε ριζικῶς τὴν πολιτικὴν της.

4) Ἡ νέα πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ἦτο νὰ στηριχθῆ ἐπὶ τῆς φιλίας τῆς Ἑλλάδος.

5) Η νέα αὐτή πολιτική τῆς Ἀγγλίας ἀπεσκοπτεῖ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

6) Ἡ νέα αὐτή πολιτική ἦτο ἐξ ἴσου σταθερὰ ὅπως καὶ ἡ προηγουμένη.

7) Ἀλλὰ ἔπαυσε νὰ εἶνε σταθερά, ὅταν αἱ προϋποθέσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀπεφασίσθη, ἔγιναν σαθραί.

8) Ἔγιναν δὲ σαθραί (κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον πάντοτε), διότι ἔπεσεν ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος.

9) Ἐξακολουθοῦν νὰ εἶνε σαθραὶ μολοντί ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπεστράτευσεν ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν νέαν ταύτην φάσιν τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, καὶ ἀπεδύθη ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τὸν μεγαλύτερον καὶ μακρότερον τῶν πολέμων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

10) Μολοντί αἱ προϋποθέσεις αὐτῆς, ἔγιναν σαθραί, ἡ νέα ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε σταθερά, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος.

11) Ἀπόδειξις τῆς σταθερότητός της εἶνε ὅτι πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς νέας ταύτης σταθερᾶς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας, ὁ Λόυδ Τζώρτζ κάμνει εὐχὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατήσεως εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας.

12) Περιορίζεται μόνον εἰς εὐχὰς, καὶ δὲν διαθέτει «οὔτε ἓνα σελίνιον, οὔτε ἓνα φυσίγγιον» ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγωνιζομένης ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῆς σταθερᾶς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, διότι δὲν τοῦ τὸ ἐπιτρέπει ἡ Ἀγγλικὴ κοινὴ γνώμη.

13) Δὲν τοῦ ἐπιτρέπει δὲ ἡ Ἀγγλικὴ κοινὴ γνώμη νὰ ἐργασθῇ τελεσφόρως ὑπὲρ τῆς νέας σταθερᾶς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, διότι ἦτο ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἀγωνιζόμενος μόνον τοῦτο ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ταύτης.

14) Ὁ Λόυδ Τζώρτζ, πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας δὲν κάμνει τίποτε πρὸς διαφώτισιν τῆς κοινῆς ταύτης γνώμης, μολοντί εἶνε γνωστὸν ποῖα μέσα διαθέτει ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις πρὸς καθοδήγησιν τῆς κοινῆς γνώμης διὰ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα, ὅταν πρόκειται περὶ τῶν συμφερόντων τῆς Ἀγγλίας.

15) Καὶ οὕτω, ὁ Λόυδ Τζώρτζ, ἀφίνει τὴν Ἑλλάδα ἀγωνιζομένην ὑπὲρ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, νὰ καταστραφῇ, καὶ ἀφίνει νὰ καταπέσῃ μετ' αὐτῆς καὶ ἡ νέα σταθερὰ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας, διότι ὁ κ. Βενιζέλος ἔπεσεν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος.

* * *

Ταῦτα φρονεῖ κατὰ τὰ ἄρθρα του ὁ κ. Βενιζέλος περὶ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ καὶ περὶ τοῦ Λόυδ Τζώρτζ. Ἐὰν ἐπρόκειτο Ἄγγλος πολιτικὸς νὰ κάμῃ ἀντιπολίτευσιν πρὸς τὸν κ. Λόυδ Τζώρτζ, δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ καταγγείλῃ περισσότερα ἀπὸ ὅσα λέγει ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶνε ἄλλη.

* * *

Ἄς ἴδωμεν τώρα καὶ ἡμεῖς τί συνέβαινε μετὰ τὴν ἀγγλικὴν ταύτην πολιτικὴν.

Ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἦτο πάντοτε, ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ καὶ παραμένει

σταθερωτάτη. Συνίστατο αὕτη πάντοτε εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὁδοῦ τῶν Ἰνδιῶν. Δὲν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς καὶ τὰς λεπτομερείας τῆς. Τὸ ἄνοιγμα τῆς διώρυγος τοῦ Σουεζ ἔσχεν ὡς ἐπακόλουθον τὴν κατάληψιν τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Ἄδεν. Ἀλλὰ διὰ νὰ εἶνε ἀσφαλῆς ἡ ὁδὸς αὕτη καὶ ἀπὸ ξηραῖς, ἔδει ἡ ἀγγλικὴ ἐπιρροή νὰ κυριαρχῇ καὶ ἐν Περσίᾳ καὶ εἰς Ἀφγανιστάν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἔμεναν αἱ χῶραι μεταξὺ Ἀνατολικῆς Μεσογείου καὶ Ἰνδιῶν. Δηλαδὴ ἡ Τουρκία.

Ἡ Τουρκία εἶχε τριπλῆν σημασίαν διὰ τὴν Ἀγγλίαν: Πρῶτον ἦτο κυρία τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Μεσοποταμίας, χωρῶν αἵτινες συνέδεον ἐδαφικῶς τὴν Αἰγύπτου μετὰ τῆς Περσίας. Δεύτερον ἦτο κυρία τῆς Ἀραβίας καὶ συνεπῶς ἐσήμαινε πολὺ διὰ τὴν ἀγγλικὴν ἐπικράτησιν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσσει καὶ τῷ Περσικῷ κόλπῳ. Καὶ τρίτον ἦτο κυρία τῶν Στενῶν. Καὶ ἐρχόμεθα οὕτω εἰς τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν.

Ἡ σημασία τῶν Στενῶν ἦτο μεγάλη διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἐφ' ὅσον ἡ Ρωσσία ἦτο ἰσχυρὰ στρατιωτικὴ δύναμις, ἔχουσα μεγάλον στόλον ἐν τῷ Εὐξείνῳ. Διότι τὸ ὅλον ζήτημα τῆς Ἀσίας καὶ συνεπῶς καὶ τῶν Ἰνδιῶν ἦτο ζήτημα κυρίως ἀγγλορωστικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Καὶ θὰ εἶνε καὶ πάλιν ἐφ' ὅσον ἡ Ρωσσία ἐπαναγίνεται πολεμικῶς ἰσχυρὰ καὶ ἰδίως ἐφ' ὅσον ἀποκτήσῃ ἐκ νέου ἰσχυρὸν στόλον ἐν Εὐξείνῳ. Τὰ δὲ στενὰ εἶνε ἡ ἔξοδος τοῦ Εὐξείνου πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ θαλασσία πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδός. Ἐπομένως τὸ συμφέρον τῆς Ἀγγλίας ἦτο ὅπως τὰ στενὰ εἶνε ἀδιάβατα διὰ τὸν ρωστικὸν στόλον. Συνεπῶς ἐφ' ὅσον τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος κατεῖχε τὰ στενὰ, ἦτο δύναμις τὴν ὁποίαν ἡ Ἀγγλία θὰ ὑπεστήριζε παντὶ τρόπῳ, ἀφοῦ μάλιστα κατεῖχε καὶ ὅλας τὰς χώρας τὰς μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Περσίας. Καὶ δὲν ὑπῆρξε καλύτερος ὑποστηρικτὴς τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν 19ον αἰῶνα. Οὐδὲ ἡ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος ἐμφάνισις τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς καὶ συνεπῶς ἐν τῇ Ἐγγύς Ἀνατολῇ, μετέβαλε τὴν πολιτικὴν ταύτην τῆς Ἀγγλίας, ἐφ' ὅσον ἡ Γερμανία περιορίζετο εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς Τουρκίας καὶ συνεπῶς τὴν καθίστα ἀνθεκτικωτέραν ἔναντι τῆς Ρωσσίας. Τὰς ὑπερβολὰς τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ Ἐγγύς Ἀνατολῇ κατέστειλεν ἐγκαίρως ἡ Ἀγγλία, ὅπως π.χ. ὅταν παρημπόδισε τὴν ἔξοδον τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Βαγδάτης εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον. Ὅταν ὅμως ἡ Γερμανία, ἀσχέτως μὲ τὴν πολιτικὴν τῆς ἐν τῇ Ἐγγύς Ἀνατολῇ, ἤρχισε διὰ τῆς κατασκευῆς μεγάλου στόλου ἀπειλοῦσα νὰ διαμψοβητήσῃ μίαν ἡμέραν τὴν κυριαρχίαν τῶν θαλασσῶν, ἦτο ἐπόμενον ὅτι τὸ ἀγγλικὸν συμφέρον θὰ ἐζήτηι τὴν ἔξοδόν τῆς ἐκ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς τῆς ὁποίας ἐτάρασσε τὴν ἰσορροπίαν. Καὶ ἐγένετο τοῦτο διὰ τοῦ παγκοσμίου πολέμου κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Ἀγγλία εὐρέθη σύμμαχος μὲ τὸν αἰώνιον ἀνταγωνιστὴν τῆς, τὴν Ρωσσίαν, ἀλλὰ ἐπεισοδιακῶς μόνον καὶ κατ' ἀνάγκην, ἐφ' ὅσον ἠγωνίζετο ὑπὲρ αὐτῆς ταύτης τῆς ὑπάρξεώς τῆς. Ἡ ἔξοδος τῆς Γερμανίας ἐκ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς, ἐπανεφέρει τὰ πράγματα εἰς τὴν παλαιάν των τροχίαν.

Δέν βλέπομεν ποίαν νέαν κατεύθυνσιν ἔδωκεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν ἀγγλικὴν ταύτην πολιτικὴν, ὡς ἰσχυρίζεται. Ἄς ἴδωμεν πάρα πέρα.

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὸν πόλεμον ἡ Ἀγγλία δὲν ἔπαυσε ἐπιδιώκουσα τοὺς παλαιούς της ἀντικειμενικούς σκοπούς. Ἐὰν ἡ Τουρκία ἔμενεν οὐδετέρα θὰ τὴν ὑπεστήριζεν ἀναμφισβητήτως καὶ ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος. Καὶ διὰ τοῦτο ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος τὸ θέρος τοῦ 1914 πρὸ τῆς ἐξόδου τῆς Τουρκίας ἐκ τῆς οὐδετερότητος, προέτεινε αὐτὸς εἰς τοὺς Συμμάχους τὴν ἐξοδὸν τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἀγγλία τοῦ εἶπε νὰ καθήσῃ ἡσυχος. Ἡ ἐξοδος ὁμως τῆς Τουρκίας εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας ἐγέννησε διὰ τὴν Ἀγγλίαν τὸ ζήτημα τοῦ κινδύνου τῶν Στενῶν. Ἐπρεπε νὰ τὰ καταλάβῃ αὐτὴ, δι' οἰασδήποτε θυσίας, ὄχι μόνον διὰ νὰ ἀνεφοδιάσῃ τὴν σύμμαχόν της Ρωσσίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ κατέχῃ αὐτὴ τὸνλάχιστον τὴν πρὸς τὴν Μεσόγειον ἐξοδὸν των, δηλ. τὰ Δαρδανέλλια καὶ ὄχι ἄλλος, ἔστω καὶ ἂν ἡ Ρωσσία κατελάμβανε τὴν πρὸς τὸν Βόσπορον εἴσοδον καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἀπέτυχε, καὶ ἐξηγήσαμεν τοὺς λόγους εἰς τὰ περὶ Δαρδανελλίων ἄρθρα μας.

Ἄλλὰ ἡ ἀποτυχία της αὐτῆ ἰσορροπήθη ὡς πρὸς τὴν συνέχισιν τῆς ἀναλλοιώτου πολιτικῆς της εἰς τὸ μέλλον, διὰ τῆς καταρρέυσεως τῆς Ρωσσίας, ἣτις ἐν μέρει ὠφέλειτο καὶ εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀποτυχίαν τῶν Δαρδανελλίων. Ἐνῶ ἄφ' ἑτέρου ἡ κατάρρευσις τῆς Ρωσσίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν τύχην τοῦ Δυτικοῦ μετώπου, ὅπου καὶ θὰ ἐκρίνετο ὁ πόλεμος, ἰσορροπήθη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ἀμερικῆς ὑπὲρ τῶν Συμμάχων.

Οὕτω μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ὁπότε διὰ τῆς ἐξαφανίσεως τῆς Γερμανίας ἐκ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς, τὰ πράγματα ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ἀρχαίαν τροχίαν των, ζήτημα κινδύνου τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μεσογείῳ ἀγγλικῶν συμφερόντων ἐκ μέρους ρωσσικοῦ στόλου δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον, καὶ ἀγνωστον διὰ πόσον μακρὸν χρόνον. Διὰ τοῦτο τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν ἀλλάζει μορφήν διὰ τὴν Ἀγγλίαν, χωρὶς ὁμως καὶ ἡ πολιτικὴ της νὰ μεταβάλλεται. Δὲν ὑπάρχει πλέον λόγος νὰ εἶνε κλειστὰ τὰ Στενά, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει πλέον κίνδυνος νὰ ἐξέλθῃ δι' αὐτῶν εἰς τὴν Μεσόγειον ρωσσικὸς στόλος. Τοῦναντίον ὑπάρχει λόγος νὰ εἶνε ἀνοικτὰ καὶ ἀνοχύρωτα τὰ Στενά, ὥστε νὰ δύναται δι' αὐτῶν νὰ εἰσέρχηται εἰς τὸν Εὐξείνιον ἀγγλικὸς στόλος.

Ἐπονται ἐκ τούτου οἱ ὄροι τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μοῦδρου τῆς 17)30 Ὀκτωβρίου 1918, διὰ τῶν ὁποίων λύεται τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν κατ' οὐσίαν.

Ἐμενε μόνον νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τοῦ ποῖος θὰ ἐγκαθίστατο εἰς τὰς ὄχθας αὐτῶν, ἀλλ' οὕτως ὥστε νὰ μένωσι τὰ Στενά πάντοτε ἀνοικτὰ. Ἐπομένως ὁ τοιοῦτος ἔδει νὰ εἶνε ἡ ὑποχείριος εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἢ ἀνίσχυρος διὰ νὰ τὰ βάλῃ μετὰ τὴν Ἀγγλίαν, ἢ καὶ τὰ δύο.

Βεβαίως, ἡ καλυτέρα λύσις διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἦτο νὰ ἐγκατασταθῇ ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν χερσόνησον τῶν Δαρδανελλίων, ἣτις εἶνε καὶ ἡ κλεῖς τῆς διόδου. Ἡ Ἑλλάς εἴτε ὑφίσταται ὁ κ. Βενιζέλος εἴτε ὄχι, δὲν εἶνε δυνατὸν ποτὲ νὰ εἶνε ἐχθρικὴ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Ἀφ' ἑτέρου ὁμως ἡ Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία εἶχε

καταρρεύσει. Ἡ Ἀγγλία κατέλαβε πολὺ πρὸ τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν καὶ κατέχει πλέον ὑπὸ διαφόρους νομικοὺς τύπους, προστασίας, ἐπιρροῆς, συμμαχίας προστατευτικῆς, στρατιωτικῆς κατοχῆς κλπ. τὴν Παλαιστίνη, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὰ κύρια σημεῖα τῆς Ἀραβίας, καθὼς καὶ τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ. Ἡ Ἐρυθρὰ Θάλασσα καθὼς καὶ ὁ Περσικὸς κόλπος εἶνε ἕκτοτε εἰς χεῖρας τῆς. Ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν μετὰ τὰς ἀφαιρέσεις ταύτας τί θὰ ἀπέμενε; Ἡ καθαρὸ Τουρκία, οἷα περίπου εἶνε καὶ σήμερον. Καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ ἔχη λάβει τὴν τόνωσιν τὴν ὁποίαν τῆς ἔδωσαν ἡ νίκη τῆς κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ Κεμάλ. Ἡ Τουρκία αὕτη δὲν θὰ ἀπετέλει κανένα κίνδυνον διὰ τὴν Ἀγγλίαν, οὔτε διὰ τὴν ἀγγλικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῶν Στενῶν.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ πρώτη σκέψις τοῦ Λούδ Τζῶρτζ μόλις ἡ Τουρκία ἐδήλωσε πρὸς τὴν Ἀγγλίαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918 ὅτι ἦτο πρόθυμος εἰς χωριστὴν εἰρήνην, ἦτο νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν κ. Βενιζέλον διὰ τοῦ κ. Ρωμάνου καὶ ἀπ' εὐθείας ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος μετέβη εὐθύς ἀμέσως εἰς Λονδίνον, ὅτι ζήτημα διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας ταύτης δὲν ὑφίστατο διὰ τὴν Ἀγγλίαν, ἦτις μάλιστα προετίθετο νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ δεσπόζουσιν οικονομικὴν θέσιν ἐν τῇ Τουρκίᾳ ταύτῃ. Ἀνεφέραμεν εἰς τὸ προχθεσινὸν ἄρθρον μας τὰ σχετικὰ τηλεγραφήματα. Ὁ δὲ κ. Βενιζέλος, ὡς εἶδομεν, μετέδωκεν ἐκ Λονδίνου τὰς ἐντυπώσεις του ταύτας ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας ταύτης, εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Κυβέρνησιν.

Τότε, ὡς εἶδομεν, ὁ κ. Πολίτης (ἀριθμ. τηλεγρ. 9157) τοῦ ἀπήντησεν ἐξ Ἀθηνῶν τὴν ὁδυνηρὰν ἐκ τούτου ἐντύπωσιν, ΚΑΙ ΤΟΝ ΟΛΕΘΡΙΟΝ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΝ ΔΙΑ ΤΟ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ, ΕΑΝ Η ΕΛΛΑΣ ΔΕΝ ΕΛΑΜΒΑΝΕΝ ΕΔΑΦΙΚΑ ΑΠΟΚΤΗΜΑΤΑ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ.

Ἐπομένως, τὸ καθ' αὐτὸ ζήτημα τῶν Στενῶν δὲν ἐπέβαλλεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνοίξῃ νέον πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπολοίπου τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἀφορῶντος τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις. Τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν εἶχε λύσει καὶ αὐτὸ κατ' οὐσίαν ἐμπραγματῶς ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου.

Ἄλλως τε καὶ μετὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀποτυχίαν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἡ Ἀγγλία ἔλυσε πάλιν καὶ διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν, οὐχὶ βεβαίως κατὰ τὸν ἀπόλυτον τρόπον τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἀλλὰ πάντως κατὰ τρόπον ἱκανοποιούντα πλήρως τὰ ἀγγλικά συμφέροντα. Ἰδίως ἡ διάταξις ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐὰν εἶνε ἐμπόλεμος (ὡς καὶ πᾶσα ἐμπόλεμος δύναμις) δύναται νὰ εἰσαγάγῃ διὰ τῶν Στενῶν εἰς τὸν Εὐξείνιον, οἰανδήποτε μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν θέλει, ἄνευ περιορισμοῦ, ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ οὐδετεροποιήσῃ τῶν ἀκτῶν τῶν Στενῶν ἐπὶ μεγάλου βάρους πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ξηρᾶς καὶ συνεπῶς, τὸ ἀδύνατον νὰ ἐξασφαλισθῶσιν ὑπὸ τῆς Τουρκίας διὰ ὀχυρώσεων, ἱκανοποιῶσι τὰς πολεμικὰς ἀνάγκας τῆς Ἀγγλίας εἰς πᾶσαν περίστασιν, ἀκόμη καὶ ἂν ἡ Τουρκία ἤθελε διανοηθῆ νὰ γίνῃ ἐμπόλεμος κατὰ τῆς Ἀγγλίας.

ΑΡΘΡΟΝ 67ον

(18 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

ΜΟΝΟΣ ΚΑΙ ΑΒΟΗΘΗΤΟΣ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΑΝΕΛΑΒΕ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡ- ΚΙΑΣ. - Η ΡΗΤΗ ΔΗΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὸ ζήτημα τῆς Ἀρμενίας.

Δὲν γνωρίζομεν ἂν ὑπάρχη ἄλλη φυλὴ, ἣτις νὰ ὑπέστη κατὰ τοὺς τελευταίους δύο αἰῶνας, ὅσα ὑπέστησαν οἱ Ἀρμένιοι. Καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ὑπέστημεν πολλά, ἀλλὰ ἐπὶ τέλους ἀπηλαύσαμεν καὶ νίκας καὶ ἐπεκτάσεις τοῦ κράτους μας. Μέσα εἰς τόσας εὐτυχίας μας εἶδαμεν ἐπὶ τέλους καὶ κάποτε νὰ μᾶς προσμειδῶ ἡ Μοίρα! Ἀλλὰ οἱ δυστυχεῖς Ἀρμένιοι;

Καὶ ἐν τούτοις δὲν τοὺς ἔλειψαν ποτὲ αἱ συμπάθειαι τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Εἰς πᾶσαν δυστυχίαν των, εἰς πᾶσαν σφαγὴν των, ἢ κοινὴ γνώμη τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν δι' ἄρθρων εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερησίας, διὰ ὁμιλιῶν καὶ διαλέξεων, διὰ κοινοβουλευτικῶν ἀγορεύσεων, ἐξεδήλωσε τὰς πρὸς τοὺς Ἀρμένιους συμπαθείας τῆς. Ἀλλὰ τὸ διάστημα ἀπὸ συμπαθειῶν καὶ εὐχῶν μέχρι πράξεων ἐνεργείας τὰ πολιτισμένα κράτη δὲν ὑπερεπήδησαν ποτέ.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ 12ον ἐδάφιον τοῦ προγράμματος τοῦ Οὐίλσονος θέτει τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἀρμενίας πρὸ τῆς Διπλωματίας τῶν Συμμάχων.

Ὁ δὲ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ὑπόμνημα αὐτοῦ τῆς 17)30 Δεκεμβρίου 1918 πρὸς τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς εἰρήνης καὶ τὰ δύο ὑπομνήματά του πρὸς τὸν Λόυδ Τζώρτζ περίπου σύγχρονα, καθὼς καὶ εἰς τὸ πρὸς τὸν Λόυδ Τζώρτζ ὑπόμνημά του τῆς 27ης Ὀκτωβρίου 1919 καθορίζει τὸ ζήτημα τοῦτο λεπτομερέστερον. Προτείνει τὸν σχηματισμὸν Ἀρμενικοῦ Κράτους περιλαμβάνοντος τὰ καθαρῶς Ἀρμενικὰ Βιλαέτια καθὼς καὶ τὰ Βιλαέτια τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῶν Ἀδάνων, συνεπῶς καὶ τοὺς Ἑλληνας τοῦ Πόντου. Εἰς τὴν παραχώρησιν ταύτην τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου πρὸς τὸ Ἀρμενικὸν κράτος ὁ κ. Βενιζέλος εὐρίσκει ἀντιστάθμισμα τοὺς Ἀρμένιους τοὺς ὁποίους θὰ περιελάμβανον αἱ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκχωρούμεναι τουρκικαὶ ἐπαρχίαι. Καὶ ἐπὶ τέλους ἔχει καὶ τὴν πανάκειαν τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν τὴν ὁποίαν καὶ προτείνει καὶ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀρμενίας. (ὑπόμνημα Βενιζέλου 27 Ὀκτωβρίου 1919). Περὶ ἰδρύσεως ἰδιαιτέρου Ποντιακοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους οὐδεὶς λόγος ἐγένετο. Ταῦτα λέγουσι τὰ ἐπίσημα κείμενα.

Ἄλλ' ἐνῶ ἐπὶ μακροὺς μῆνας, σχεδὸν ἐπὶ δύο ἔτη, συνεζητοῦντο τὰ ζητήματα ταῦτα εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς Εἰρήνης, τὰς ἐπιτροπὰς καὶ ὑποεπιτροπὰς αὐτῆς, ἡ Τουρκία εἶχε λύσει τὸ ζήτημα τοῦτο κατὰ τρόπον πρακτικόν. Διὰ νὰ

λάβωσιν οί αναγνώσται μας μίαν ιδέαν τοῦ τρόπου τούτου ἀναφέρομεν περικοπήν ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ κ. Μυλλερὰν τῆς 4)17 Ἰουλίου 1920 πρὸς τὴν τουρκικὴν ἀντιπροσωπείαν, τὴν σταλεῖσαν εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Εἰρήνης.

«Οἱ Ἀρμένιοι ἔχουν σφαγῆ ὑπὸ συνθήκας ἀνηκούστου βαρβαρότητος. Διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τὰ κατορθώματα τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, εἰς σφαγὰς, ἐκτοπίσεις καὶ κακομεταχειρίσεις τῶν φυλακισμένων, ὑπερέβησαν καταπληκτικῶς τὰ προγενέστερά της κατορθώματα. Ὑπολογίζεται ὅτι ἀπὸ τοῦ 1914 ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἔσφαξε, ὑπὸ τὴν ἀστήρικτον πρόφασιν μιᾶς δῆθεν ἀνταρσίας, ὀκτακοσίας χιλιάδας Ἀρμένιους, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, καὶ ἐξετόπισεν ἢ ἐξεδίωξε τῶν ἐστίων των πλέον τῶν διακοσίων χιλιάδων Ἑλλήνων καὶ διακοσίων χιλιάδων Ἀρμενίων».

Ἐννοεῖ τις εὐκόλως τί ζήτημα πρωτεῦον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς εὐρωπαϊκῆς φυλῆς ἀπετέλει τὸ ζήτημα τῆς Ἀρμενίας. Κυριώτατος δὲ αὐτοῦ πρωταγωνιστῆς ἐνεφανίζετο ὁ Οὐίλσον. Ἡ τὴν 28ην Ἰουλίου (10 Αὐγούστου) 1920 ὑπογραφείσα Συνθήκη τῶν Σεβρῶν καθιέρωνε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀρμενίας καὶ καθίστα διὰ τοῦ ἄρθρου αὐτῆς 89, διαιτητὴν ὅσον ἀφορᾷ τὰ σύνορα τῆς Ἀρμενίας μετὰ τῆς Τουρκίας, τὸν Πρόεδρον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Ἀλλὰ τὴν 22αν Ὀκτωβρίου (4 Νοεμβρίου) 1920, δηλαδὴ 10 ἡμέρας πρὸ τῶν ἐλληνικῶν ἐκλογῶν καθ' ἃς ἔπεσεν ὁ κ. Βενιζέλος, ἔλαβον χώραν αἱ προεδρικαὶ ἐκλογαὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν «αἵτινες κατεδίκασαν τὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Οὐίλσονος, καὶ διεδήλωσαν τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ νὰ παύσῃ ἐνδιαφερόμενος διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς. Βαρὺ πλήγμα διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀρμενίας τῆς ὁποίας ὁ Πρόεδρος Οὐίλσον εἶχε καταστή ὁ πρωταγωνιστῆς». (Ντριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ κατάστασις ἐν Μ. Ἀσίᾳ παρωξύνετο. Οἱ Ἕλληνες καὶ ὑπὸ τὸ μετανοεμβριανὸν καθεστῶς ἠτοιμάζοντο διὰ ἀγῶνα πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ὁ Κεμάλ ἐνέτεινε τὰς προσπάθειάς του διὰ προετοιμασίαν ἀντιστάσεως μέχρις ἐσχάτων. Ἡ θέσις τῆς Ἀρμενίας ἦτο δεινὴ. Τότε εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν τῆς 9)22 Νοεμβρίου 1920 ὁ λόρδος Ρόμπερτ Σέσιλ παρουσίασε πρότασιν καλοῦσαν τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν νὰ λάβῃ μέτρα πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου τοῦ ἀπειλοῦντος τὴν Ἀρμενίαν. Οἱ ἀντιπρόσωποι σχεδὸν ὅλων τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν ἔλαβον τὸν λόγον ὑποστηρίζοντες τὴν πρότασιν ταύτην. Ὁ λόρδος Μπάλφουρ τότε ἀγορεύσας μετὰ βιαιότητος ἀπεκάλεσε τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ «Ἀρχιληστήν». Ἀλλὰ κατόπιν ἔπρεπε νὰ ἔλθουν ἀπὸ τοὺς λόγους εἰς τὰ πράγματα. Ὁ δόκτωρ Νάνσεν εἶχεν ὑπολογίσει τὴν ἀναγκαίαν δύναμιν στρατοῦ εἰς ἐξήκοντα χιλιάδας, ὅπως σωθῆ ὁ ἀρμενικὸς λαὸς ἀπὸ βεβαίας καταστροφῆς. Ἀνεζήτησαν λοιπὸν κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην ἓνα οἰονδήποτε κράτος τὸ ὁποῖον ἐν ὀνόματι τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν θὰ ἀνελάμβανε, φυσικὰ τῇ βοήθειᾳ καὶ τῶν ἄλλων κρατῶν, τὴν διοργάνωσιν τῆς ἐκστρατείας ταύτης κατὰ τοῦ Κεμάλ. Δὲν εὐρίσκετο κανέ-

να. Τότε ο κ. Βιβιανί τῆς Γαλλίας ἐγερθεὶς εἶπεν: (Α. Φραγκούλη «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις». Τόμος 2ος).

«Ὁ κ. Μπάλφουρ παρετήρησεν ὅτι ὑπάρχουν ἐδῶ τεσσαράκοντα καὶ ἑν ἔθνη συσκεπτόμενα. Θὰ ἠδύναντο νὰ ἐρωτήσωσι τὰς Κυβερνήσεις των διὰ νὰ μάθουν ἂν αὗται θὰ ἠδύναντο νὰ προσφέρουν ἕνα μερίδιον πρὸς συγκρότησιν αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ. Ὁ κ. Μπάλφουρ μὲ πολλὴν διακριτικότητα παρετήρησεν ὅτι ἀνάλογος αἴτησις εἶχεν ἤδη γίνεῖ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιδημίαν τύφου ἐν Πολωνίᾳ, καὶ ὅτι τὰ ἔθνη δὲν ἀπήντησαν μὲ πάρα πολλὴν προθυμίαν. Θὰ ἀπαντήσουν ταῦτα σήμερον εἰς τὸ τεθὲν ζήτημα; ἤτοι ὑπάρχει ἐδῶ μέσα ἕνα κράτος, μεταξὺ ἐκείνων τὰ ὁποῖα συνεπόνεσαν τὰς ὀδύνας τῆς Ἀρμενίας, τὸ ὁποῖον θὰ ἠθέλε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐντολήν; Ἄς ἐγερθῆ καὶ διὰ φωνῆς τοῦ ἀντιπροσώπου του ἅς τὸ δηλώσῃ! Ἐὰν οὗτος δὲν ἔχη ὁδηγίαν καὶ θέλῃ νὰ κάμῃ τὴν δῆλωσιν ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἐνδεχομένης κυρώσεώς της ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεώς του, ἅς τὸ εἴπῃ! Ἀλλὰ ἂν κανὲν κράτος δὲν θέλῃ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐντολήν διὰ τὴν Ἀρμενίαν, καὶ ἂν εἴμεθα ἐκτεθειμένοι νὰ εὐρεθῶμεν αὐριοῖν ἔναντι τοῦ μηδενός, δὲν θὰ θέσωμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν γελοίαν κατάστασιν μιᾶς Συνελεύσεως, ἣτις θὰ ἀνεζήτηε μέσα ἐνεργείας, ἐνῶ γνωρίζει, πρὶν τὰ λάβῃ, ὅτι εἶνε ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐκτέλεσίν των;»

Δὲν ἐσηκώθη κανεὶς!

Ἄλλ' οὐτε ὁ κ. Μπάλφουρ, οὐτε ὁ κ. Σέσιλ, οὐτε ὁ κ. Βιβιανί, ἐδήλωσαν ἐκ μέρους τῶν ἐθνῶν τὰ ὁποῖα ἀντεπροσώπευαν τίποτε!

Καὶ ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἢ πρὸ τριῶν μόλις μηνῶν ὑπογραφεῖσα καὶ ἣτις ἐδημιούργει τὸ Κράτος τῆς Ἀρμενίας, τί ἐγίνετο; Ἡ Ἑλλάς ἤρχιζεν τεράστιον ἀγῶνα πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς ὁπότε καὶ θὰ ἐξετελεῖτο καὶ ἡ δημιουργία τῆς Ἀρμενίας. Δὲν θὰ ἐβοηθουν τὴν Ἑλλάδα; Ὁ κ. Βενιζέλος μᾶς λέγει ὅτι αἱ Δυνάμεις ἦσαν τόσον θυμωμένοι διότι ἔπρεσεν αὐτὸς εἰς τὰς ἐκλογάς, ὥστε δὲν θὰ τὴν ἐβοηθουν. Καλὰ, ἔστω νὰ μὴ βοηθήσουν τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ἡ Ἀρμενία τί πταίει; Τόσος ἦτο ὁ θυμὸς των διὰ τὴν πτώσιν τοῦ κ. Βενιζέλου, ὥστε εἶπαν, ἀφοῦ ἔπρεσεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰς ἐκλογάς, ἅς κατασφαγοῦν καὶ ὅλοι οἱ Ἀρμένιοι; Τέτοιος θυμὸς! Θὰ ἦταν κᾶπως ὑπερβολικὸν τὸ πρᾶγμα! Ἄλλως τε πρὸς τί αἱ συζητήσεις καὶ αἱ ἐπικλήσεις ἐκ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν!

Λοιπὸν ἡ ἀλήθεια εἶνε ἄλλοῦ. Ὑπέγραψαν τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν ἀλλὰ μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ παράσχουν οὐδεμίαν βοήθειαν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Τὸ ἐδήλωσαν ρητῶς εἰς τὸν κ. Βενιζέλον κατὰ τὰς προηγηθείσας τῆς ὑπογραφῆς μετ' αὐτοῦ συζητήσεις. Τοῦ τὸ ἐδήλωσαν καὶ οἱ Ἄγγλοι, ὁ ἀρχηγὸς μάλιστα τοῦ Ἀγγλικοῦ Ἐπιτελείου στρατάρχης Οὐίλσον ὑπῆρξε κατηγορηματικώτατος. Τοῦ τὸ ἐδήλωσαν καὶ οἱ Γάλλοι, ἰδίᾳ ὁ Μυλλεράν. Δὲν πιστεύω δὲ ὅτι ἐπερίμενε βοήθειαν ἀπὸ τούς Ἰταλοὺς. Εἰς τὰ ἄρθρα ἡμῶν 3, 4 καὶ 5 τῶν 18, 20 καὶ 21 Ὀκτωβρίου παρελθόντος ἔτους (1934), παρεθέσαμεν τὰ κείμενα τῶν τηλεγραφημάτων τὰ ὁποῖα πιστοποιοῦσι τὰ λεγόμενα ἡμῶν. Νομίζομεν περιττὸν νὰ τὰ ἐπαναλάβωμεν σήμερον. Ὑπάρχουσι δὲ πλὴν τῶν παρ' ἡμῶν ἐκτεθέντων καὶ

ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα διαπιστοῦντα τὴν ἀρνητικὴν ταύτην διάθεσιν τῶν Δυνάμεων. Τόσῳ μᾶλλον, ὅσον καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ἐπανειλημμένως τοῖς ἐδήλου, ὅτι θὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς μὲ μόνον τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης ταύτης. Διότι μόνον ἔτσι θὰ τὴν ὑπέγραφαν. Καὶ εἶχεν ἀνάγκην νὰ πάρῃ αὐτὸ τὸ χαρτὶ πρὸς ἐσωτερικὴν ἐν Ἑλλάδι κατανάλωσιν. Ὑπενθυμίζομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Πολίτη (Ὀκτώβρ. 1918, ἀρ. 9157), ὅτι ἂν δὲν γίνουιν παραχωρήσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐν Μ. Ἀσίᾳ, δὲν στέκεται ἡ Κυβέρνησις!

Ἄλλως τε οὔτε ὁ κ. Βενιζέλος ἀρνεῖται τοὺς ἰσχυρισμοὺς μου. Ἴδου τί λέγει εἰς τὸ 31ον ἄρθρον του:

«Ἐκεῖνο ποὺ εἶνε τὸ ἀληθές, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον τόσον ἐλεεινὰ διαστρέφει ὁ κ. Μεταξᾶς εἶνε τοῦτο.

»Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἦτο ἡ τελευταία τῶν συνθηκῶν διὰ τῶν ὁποίων ἐτερματίζετο ὁ πόλεμος, ὑπογραφεῖσα μόλις τὴν 28ην Ἰουλίου 1920, ἤτοι 20 ἐπὶ πλέον μῆνας μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀνακωχῆς. Ἄλλ' ἤδη κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου Φεβρουαρίου-Μαρτίου 1920, ὅπου συνεζητήθησαν οἱ ὅροι τῆς συνθήκης μετὰ τὴν Τουρκίαν, εἶχον παρέλθει 15-16 μῆνες ἀπὸ τῆς ἀνακωχῆς. Οἱ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΕΙΧΟΝ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΘΗ. (Ταῦτα ὡς καὶ τὰ περαιτέρω ὑπογραμμίζομεν ἡμεῖς), ΚΑΙ ΕΠΟΜΕΝΩΣ ΔΕΝ ΗΣΑΝ ΔΙΑΤΕΘΕΙΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΝΕΑΝ ΑΞΙΑΝ ΛΟΓΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΝ. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῶν ὄρων τῆς εἰρήνης, τοὺς ὁποίους διεξεδίκουν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἰσχυροτάτη, ὅχι μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ὡς ὑποτίθεται κοινῶς, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἰδιαίτατα. ΟΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΕΠΕΚΡΑΤΕΙ ΑΚΟΜΗ ΤΟΤΕ Η ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ ΦΙΛΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἰνδιῶν, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν 70 ἑκατομμυρίων Μουσουλμάνων τῶν Ἰνδιῶν, ἐπέδιδωκαν νὰ καταστήσουν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐλαφροτέρους τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης πρὸς τὴν Τουρκίαν. Αἱ ἔδαφικαὶ δὲ παραχωρήσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα, κυρίως ἡ ἀφορώσα τὴν περιοχὴν τῆς Σμύρνης, ἦσαν ἐκ τῶν πλέον ἐπαχθῶν διὰ τὴν Τουρκίαν ὄρων. Ἡ ἀντίδρασις λοιπόν, τὴν ὁποίαν συνήντησα, διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῶν ἑλληνικῶν ἀξιώσεων ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπῆρξεν ἰσχυροτάτη. Καὶ ἡ πάλῃ πρὸς κατανίκησιν αὐτῆς ὑπῆρξεν πολλάκις δραματικὴ. Ἄλλ' ἐκ τῆς πάλης ἐξῆλθα νικητῆς».

Νικητῆς δηλ. κατὰ τί; Εἰς τὸ νὰ ὑπογραφῇ ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν; Ἄλλὰ εἰς τὸ νὰ ἀναλάβουν αἱ Δυνάμεις τὴν συνεκτέλεσιν αὐτῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος, εἰς αὐτὸ ΟΧΙ! Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἶπον ρητῶς εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι δὲν θὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν ἡ Ἑλλάς οὐδεμίαν βοήθειαν, πρὸ παντὸς οὐδεμίαν στρατιωτικὴν βοήθειαν. Τὸ αὐτὸ τοῦ εἶπε καὶ ἡ Ἀγγλία. Ἀδίκως δὲ παραπονεῖται εἰς τὰ προεκτεθέντα κατὰ τοῦ στρατάρχου Οὐίλσονος ὅτι ἦτο «φιλότουρκος». Ὁ στρατάρχης Οὐίλσον τοῦ εἶπε καθαρά, καὶ ἐξεθέσαμεν τὰ κείμενα εἰς τὰ προμνησθέντα ἄρθρα μας, ὅτι θὰ προκαλέσῃ ὁ κ. Βενιζέλος καταστροφὴν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἰς τὸ κάτω-κάτω, αὐταὶ ἦσαν αἱ ἀντιλήψεις του αἱ στρατιωτικαὶ

διὰ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος του, τῆς Ἀγγλίας. Ἦτο Ἕλληνας, δὲν ἦτο «φιλότουρκος». Ἀλλὰ ἐξεχάσαμεν: Πᾶς μὴ συμφέρων εἰς τὸν κ. Βενιζέλον καθίστατο κατὰ τὰς περιστάσεις «φιλότουρκος» «φιλοβούλγαρος» «φιλογερμανός». Ὅπως ἡμεῖς ἀποκαλούμεθα ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον «φιλογερμανοί». Καὶ κάμνομεν ἐπομένως συντροφιά μὲ τὸν «φιλότουρκον» στρατάρχην Οὐίλσονα. Τί νὰ γίνη!!

Ὁ κ. Βενιζέλος συγχέει πολὺ εὐκόλα τὰ θετικὰ καὶ πραγματικὰ κέρδη τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὰς πρὸς αὐτὸν γενομένας κολακευτικὰς φιλοφρονήσεις. Μόνος του, εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον του, διὰ νὰ ἀποδείξη ποίας διαθέσεις εἶχαν οἱ Ἕλληνοὶ νὰ τὸν βοηθήσουν ἀναφέρει ὅτι ὁ λόρδος Κόρζων μίαν ἑσπέραν, ἀφοῦ τοῦ ὑπεσχέθη νὰ ἐπέμβῃ ὅπως ἄρῃ τὰς ἰταλικὰς ἀντιρρήσεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν Δωδεκανήσων, λέγει:

«Μὲ συνώδευσε ἀπερχόμενον μέχρι τῆς ἐξωθύρας καὶ σταματῶν με τὴν ὥραν ποῦ ἐξηρόμην, μοῦ ἔσφισεν ἐκ νέου τὴν χεῖρα καὶ μοῦ εἶπε: Κύριε Βενιζέλε, ἡμπορεῖτε νὰ εἴσθε βέβαιος, ὅτι ὁσάκις καὶ εἰς τὸ μέλλον εὐρεθῆτε εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεσθῆτε τὴν ἀγγλικὴν ὑποστήριξιν ὑπὲρ δικαίας ἑλληνικῆς αἰτήσεως, θὰ ἔχετε αὐτὴν ἀνεπιφύλακτον, διότι ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ λησμονήσῃ ποτὲ ποῖος φίλος ὑπῆρξατε δι' αὐτήν, καὶ μὲ ποίαν πίστιν, εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν ὁποῖον διεξήγομεν ὡδηγήσατε τὴν χώραν σας παρὰ τὸ πλευρόν μας».

Αὐτὰ λέγει ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι τοῦ εἶπεν ὁ λόρδος Κόρζων.

Καὶ ἐν τούτοις! Μετὰ τινα ἔτη, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1926, ὁ αὐτὸς κ. Βενιζέλος μεταβαίνει εἰς Λονδίνον πρὸς ὑποστήριξιν δικαιοτάτης ἑλληνικῆς ὑποθέσεως, τοῦ ζητήματος τῶν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν πολεμικῶν χρεῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὑπουργὸς δὲ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἀγγλίας ἦτο τότε ὁ κ. Τσῶρτσιλλ. Ἐνθυμεῖται ἄρα γε ὁ κ. Βενιζέλος ποίας καὶ πόσον δυσαρέστου δι' αὐτὸν ἔτυχεν ὑποδοχῆς; Τὸ ἐνθυμούμεθα ἡμεῖς, ὅπως ἐνθυμούμεθα καὶ τὸ ἐκ Λονδίνου τηλεγράφημα τοῦ πρὸς τὴν τότε ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, καὶ τὰ πικρὰ του παράπονα κατὰ τῶν σημανόντων Ἕλληνων ἐκ τῶν ὁποίων, ἐκεῖνοι μὲν ποῦ ἐζήσαν τὴν ἐποχὴν τοῦ πολέμου τοῦ ἐφάνησαν ἀδιάφοροι, λησμονοῦντες τὰς πρὸς αὐτοὺς ὑπηρεσίας του, ἐκεῖνοι δὲ ποῦ ἦσαν νεώτεροι, δὲν τὰς ἐγνώριζαν καὶ δὲν ἐπηρεάζοντο ἀπὸ αὐτάς.

Καὶ ἔτσι ἀνεχώρησεν ἐκ Λονδίνου ἄπρακτος καὶ μηνίων κατὰ τῆς ἀδιαφορίας τῶν Ἕλληνων κυβερνητῶν.

Sic transit gloria mundi

* * *

Δὲν θὰ καταγίνωμεν μὲ τὰς διομολογήσεις, διότι μετὰ τὰ ἀνωτέρω δὲν πιστεύομεν νὰ ὑπάρχη τις ὁ πιστεύων, ὅτι χάριν αὐτῶν θὰ ἀπεδύοντο αἱ Μεγ. Δυνάμεις πρὸς νέον πόλεμον πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν.

Ὡστε οἱ μὲν Σύμμαχοι, Ἀγγλία καὶ Γαλλία, ἔλυσαν τὰ ζητήματά των ἐμπράκτως ἀπὸ τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐνδιαφέροντα αὐτάς ζητήματα τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας, ἢ Ἰταλία ἀπεσύρθη καὶ βεβαίως δὲν εἶχεν ὄρε-

ξιν νὰ ὑποστηρίξη τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις· διὰ τὴν Ἀρμενίαν ἠδιαφόρησαν. Ποῖος ἀπέμεινεν; Ἡ Ἑλλάς!

Λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ 31ον ἄρθρον του:

«Ἐκάστη (τῶν Δυνάμεων) ἦτο διατεθειμένη νὰ κάμη τὴν ἀναγκαίαν διὰ τὰ γενικώτερα, ὅπως καὶ διὰ τὰ ἰδιαιτέρα συμφέροντά της, στρατιωτικὴν προσπάθειαν διὰ τὰ παραχωρούμενα εἰς αὐτὴν ἐδάφη. Εἶνε φανερὸν ὅτι, εἰς τὴν ἐρώτησιν πού μοῦ ἔθεσεν ὁ Οὐίλσον Τσῶρτσιλλ ἐξ ὀνόματος τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ἡ ὁποία τίποτε τὸ ἀπρόοπτον δὲν παρείχε δι' ἐμέ, ἔσπευσα νὰ ἀπαντήσω ἀνενδοιάστως ὅτι (Σ.Μ. ὑπογραμμίζομεν καὶ ἡμεῖς) Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΕΛΗΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ ΕΧΕΙ ΝΑ ΚΑΜΗ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΑΙΑΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΝ ΔΙΑ ΤΑ ΕΔΑΦΗ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ, ΔΙΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΘΑ».

Ποία ἦτο ἡ ἐρώτησις τοῦ Τσῶρτσιλλ; Τὴν ἐπαναλαμβάνομεν.

«Ὁ πρωθυπουργὸς (Λόυδ Τζῶρτζ) μὲ ἐπεφόρτισε νὰ σᾶς ἴδω διὰ νὰ σᾶς ἐρωτήσω ἐὰν εἴσθε διατεθειμένος ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τῆς Τουρκίας νὰ δεχθῆ τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, ν' ἀναλάβητε νὰ ἐπιβάλετε στρατιωτικῶς τοὺς ὅρους τούτους διὰ τὰ ἐδάφη διὰ τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρεσθε ἐν Θράκη καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ὁ Πρωθυπουργὸς, προσέθεσεν ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίζετε ὅτι αἱ πολλαπλαῖ ὑποχρεώσεις τῆς Ἀγγλίας ΔΕΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΕΠΟΥΝ ΝΑ ΔΙΑΘΕΣΗ ΣΤΡΑΤΟΝ ΤΗΣ ΟΥΤΕ ΕΙΣ ΘΡΑΚΗΝ, ΟΥΤΕ ΕΙΣ ΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΑΣ ΕΔΟΘΗΣΑΝ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ».

Καὶ εἰς ταῦτα ὁμολογεῖ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἀπήντησεν ἀνενδοιάστως Ναί!

Καὶ αἱ μὲν ἄλλαι Δυνάμεις εἶχον πλέον στρατιωτικῶς λύσει τὰ ζητήματά των, οὔτε ἠδύνατο πλέον ἡ Τουρκία νὰ διαμφισβητήσῃ τὴν λύσιν αὐτῶν. Ἡ δὲ Ἑλλάς ἔδει μόνη της καὶ ἀβοήθητος νὰ ἀποδυσθῆ εἰς τὸν φοβερώτερον τῶν πολέμων, διὰ νὰ λύσῃ τὰ ἰδικὰ της ζητήματα.

Καὶ ἔπειτα διαμαρτύρεται ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἡμεῖς εἴπομεν ὅτι διὰ τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν αἱ Δυνάμεις ἐτελείωσαν τὸν ἰδικὸν των πόλεμον καὶ ἦσαν ἐν εἰρήνῃ μὲ τὴν Τουρκίαν τῆς Κων)πόλεως, ἀφήνετο δὲ ἡ Ἑλλάς νὰ πολεμήσῃ μόνη της μὲ τὴν Τουρκίαν τοῦ Κεμάλ!

Διότι ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἔχει τοῦτο τὸ χαρακτηριστικόν. Εἶνε συνθήκη τῶν Συμμάχων καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' ἐνός, ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ἀφ' ἑτέρου. Ὁ Κεμάλ ἦτο ἐπαναστάτης κατὰ τῆς Τουρκίας ταύτης. Οὔτε αὐτὴ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβληθῆ ἐπ' αὐτοῦ. Τί ἦτο λοιπὸν ἡ συνθήκη αὕτη διὰ τὴν Ἑλλάδα; Προφανῶς ἓνα χαρτίον.

Ἡ μόνη δὲ κύρωσις ἡ ἀναγραφομένη ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ, εἶνε ἡ ἀφορῶσα τὴν Κωνσταντινούπολιν. Διὰ τῆς συνθήκης ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπεδίδοτο εἰς τοὺς Τούρκους ἄνευ οὐδεμιᾶς μειώσεως εἰς τὰ δικαιώματα καὶ τοὺς τίτλους τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως ἐπ' αὐτῆς. Ἀλλὰ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Τουρκία ἤθελεν ἀμελήσει τὴν τήρησιν τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης, αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις, ἐπεφύλασσαν εἰς ἑαυτὰς τὸ δικαίωμα νὰ τῆς ἀφαιρέσωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἄλλὰ ποία Τουρκία; Ἡ Τουρκία μὲ τὴν ὁποίαν ἔκαμαν τὴν Συνθήκην. Ἡ ΤΟΥΡΚΙΑ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ. Ὁ Κεμάλ ἦτο κατ' αὐτῆς ἐπαναστάτης. Ἄλλ' ἡ Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν παρέσχε καμμίαν ἀφορμὴν διὰ νὰ ἐπιβληθῆ ἡ κύρωσις. Καὶ διὰ τοῦτο αἱ Δυνάμεις εἴτε κατεῖχον τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος εἴτε ἄνευ αὐτῆς, τὴν κατεῖχον προσωρινῶς. Πρὸς ποῖον σκοπὸν; Ὅπως μὴ ἡ ἐπίσημος Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως παραβιάσῃ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης. Μέχρι πότε; μέχρις οὔ ἡ Ἑλλὰς λύσῃ τὰς διαφορὰς τῆς μὲ τὸν Κεμάλ. Τί θὰ τὴν ἔκαμναν κατόπιν; Ἐὰν ἡ Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔμενε συνεπῆς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις, θὰ τὴν ἀπέδιδον εἰς αὐτὴν ἀλώβητον ἀπὸ πάσης ἐλληνικῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐνίκα τὸν ἀντάρτην Κεμάλ καὶ τοῦ διέλυε τὸ κίνημά του, ἡ δὲ Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξηκολούθει τὴν αὐτὴν ἀμεμπτον διαγωγὴν καὶ ἐφηρμόζετο ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν, δὲν θὰ ἀπεδίδοτο ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς τοὺς Τούρκους, ἀποσυρομένων τῶν φρουρῶν τῶν Συμμάχων, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φρουρᾶς ἂν ὑπῆρχε ἀκόμη τοιαύτη ἐν αὐτῇ;

Τὸ ὅτι δὲν συνέβησαν τὰ πράγματα ἔτσι, εἶνε ἄλλο ζήτημα διὰ τὸ ὁποῖον θὰ ἀσχοληθῶμεν αὐριον. Ἄλλὰ ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἦτο ἔτσι. Διατὶ θυμῶναι ὁ κ. Βενιζέλος, καὶ μοῦ ἐπιρρίπτει «τύφλωσιν, καὶ γερμανοφιλίαν» (ἶδε καὶ στρατάρχην Οὐίλσωνα) προσπαθῶν νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ ἀνυποστήρικτα! Καταντᾶ τῇ ἀληθείᾳ ἀκατανόητος!

ΑΡΘΡΟΝ 68ον

(19 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Η ΑΠΟΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ ΕΓΙΝΕ ΔΙΑ ΝΑ ΣΤΕΡΕΩΘΗ ΤΟ «ΚΑΘΕ- ΣΤΩΣ» ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ὡς συμπλήρωμα τῶν ὄσων ἐξεθέσαμεν ἀπαντῶντες εἰς τὸ 30όν, 31ον καὶ 32ον ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, ἄς διαγράψωμεν ἤδη χρονολογικῶς τὴν σειρὰν τῶν γεγονότων τῶν σχετιζομένων μὲ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν.

Ἐξεθέσαμεν ἤδη ὅτι ὅταν μετὰ τὴν 22αν Σεπτεμβρίου)5 Ὀκτωβρίου 1918 ἡ Ἀγγλία ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συνάψεως χωριστῆς εἰρήνης μὲ τὴν Τουρκίαν, ὁ κ. Λόυδ Τζώρτζ εἰδοποίησε διὰ τοῦ κ. Ρωμάνου τὸν κ. Βενιζέλον (τηλ. Ρωμάνου ἀριθμ. 8830), ὅτι αἱ ἀνταλλαγαὶ σκέψεων τῶν 1915 καὶ 1916 αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν διανομὴν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἔδει νὰ παραμερισθῶσιν ἀπέναντι τῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκονομικῆς ἐπικρατήσεως τῆς Ἀγγλίας ἐν Τουρκίᾳ. Ἀπέναντι τῆς στάσεως ταύτης τοῦ Λόυδ Τζώρτζ, ὁ κ. Βενιζέλος ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἤρκειτο μὲ τὴν αὐτονομίαν τῆς Σμύρνης (τηλεγρ. Πολίτη ἀριθμὸς 9157). Ἄλλὰ ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος, μεταβάς εὐθύς ἀμέσως εἰς Παρισίους καὶ Λον-

δίνον, μετεβίβαζεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὰς ἐντυπώσεις του περὶ τοῦ ἀδυνάτου νὰ ἐπιτευχθῆ ὁ διαμελισμὸς τῆς Τουρκίας, ὁ κ. Πολίτης ἀπῆντα ἐξ Ἀθηνῶν ὅτι ἡ εἶδησις ἔκαμεν ὀδυνηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῶν Φιλελευθέρων καὶ ἐφείλκε τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπὶ τοῦ ὀλεθρίου ἀντικτύπου διὰ τὴν τύχην τῆς Κυβερνήσεως ἐὰν δὲν ἐξεχωροῦντο εἰς τὴν Ἑλλάδα τμήματα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (τηλ. Πολίτη ἀριθμ. 9157).

Οὕτω τὸ ζήτημα τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καθίστατο ζήτημα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καὶ συνεπῶς ζήτημα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καθίστατο καὶ ὁ πρὸς τοῦτο μέλλον νὰ ἐκραγῆ πόλεμος.

Δηλ. ὁ κ. Βενιζέλος ἔδιδεν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο τὴν μορφήν ἀκριβῶς ἐκείνην, διὰ τὴν ὁποίαν κατηγόρησε τοὺς νοεμβριανοὺς κυβερνήτας καὶ ἐπεδοκίμασε καὶ ἐπιδοκιμάζει τὴν καταδίκην των. Τὴν 17)30 Ὀκτωβρίου συνήφθη ἡ ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Ἀγγλία ἐξησφάλιζε τὴν κατοχὴν τῆς Παλαιστίνης, Μεσοποταμίας καὶ Ἀραβίας, ὡς καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Στενῶν, ἡ Γαλλία τὴν κατοχὴν τῆς Συρίας, καὶ ἡ Ἰταλία τῆς Τριπολίτιδος καὶ Κυρηναικῆς. Ἄπαντες δὲ τὴν κατοχὴν τῶν σιδηροδρόμων τῆς Βαγδάτης, ὡς καὶ τῶν ὑπερκαυκασίων σιδηροδρόμων, καθὼς καὶ τὴν κατοχὴν τοῦ Βατοῦμ καὶ τοῦ Βακοῦ.

Ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐξησφάλιζε τίποτε.

Τότε ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέβαλε δύο ὑπομνήματα, ἐν τῆς 20ῆς Σεπτεμβρίου)2 Νοεμβρίου 1918 πρὸς τὸν Λόυδ Τζώρτζ καὶ ἕτερον τῆς 17)30 Δεκεμβρίου 1918 πρὸς τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς εἰρήνης, περιλαμβάνοντα τὸ σύνολον τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων, ἐν τῇ Βαλκανικῇ, ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐπὶ τῶν νήσων. Τὰ ὑπομνήματα ταῦτα συνεπληρώθησαν ἀργότερον μετὰ ἐν ἔτος περίπου καὶ διὰ νέου ὑπομνήματος τῆς 14)27 Ὀκτωβρίου 1919 πρὸς τὸν Λόυδ Τζώρτζ.

Ἡ στάσις τῶν Συμμάχων πολὺ ἀπεῖχε τοῦ νὰ ἦταν σύμφωνος ἀπέναντι τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων. Ὑπῆρχον μετὰ τῶν ὡς πρὸς αὐτὰς μεγάλα καὶ ριζικὰ διαφωνία καὶ ἀντιθέσεις. Συνεκροτήθη τότε μία Ἐπιτροπὴ τῶν ἑλληνικῶν ζητημάτων ὅπως ἐρευνήσῃ τὰ ζητήματα ταῦτα καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνολογικῆς καὶ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τὴν γνώμην της.

Καὶ ἐνῶ διὰ τῆς ἀνακωχῆς καὶ εὐθύς μετ' αὐτήν, μεγάλα καὶ μικρότερα Δυνάμεις ἔλυσαν τὰ ζητήματά των ἐμπράκτως διὰ τῆς κατοχῆς τῶν χωρῶν διὰ τὰς ὁποίας εἶχον προσυμφωνήσει μετὰ τῶν, ἐκάστη πρὸ τῆς εἰσόδου της εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ὡς ἀντάλλαγμα τῆς εἰσόδου ταύτης, ὁ κ. Βενιζέλος ἤρχιζε πρὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τὸ μακρὸν καὶ κοπιῶδες ἔργον ἀτελευτήτων συζητήσεων καὶ ἀγώνων πρὸς τοὺς ἀντιτιθεμένους. Ἐκαστος προσήγαγε τὰ ἐπιχειρήματά του, ἐθνολογικά, οἰκονομικά, ἐμπορικά, ἢ ἂν ἤθελε καὶ ἱστορικά. Ἐκαστος προσήγαγε τὰς στατιστικάς του. Ἐπιχειρήματα καὶ στατιστικά ἐκάστου διεκδικούντος συνεκρούοντο πρὸς ἄλληλα, πολλάκις κατὰ ἄκρως ἀντίθετον τρόπον. Ἰδίως δὲ αἱ στατιστικαὶ αἱ ἐθνολογικαὶ, τῶν ὁποίων τὰ δεδομένα ἀπεῖχον ἀλλήλων κατὰ τρόπον μὴ παρέχοντα διέξοδον. Ἀργότερα μάλιστα ὅταν προσῆλθον καὶ οἱ ἡττηθέντες ἐμπόλεμοι μετὰ τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰς στατιστικάς των, μο-

λονότι ή ύποδοχή των δέν ύπήρξε καθόλου ευμενής, ή σύγχυσις όμως έπιχειρημάτων και στατιστικῶν ύπήρξε τελεία. Έπί πλέον συνεπλέκοντο και αί μεταξύ τῶν Μεγάλων συμμαχικῶν Δυνάμεων αντίθεσις συμφερόντων και ιδιαιτέρων επιδιώξεων εκάστης, σχετικῶς με τά ελληνικά ζητήματα.

Υπό τοιούτους όρους ό χρόνος έπροχώρει και ή λύσις τῶν ζητημάτων μας έχρόνιζε.

Άλλ' ό προχωρῶν χρόνος συνεπέφερε και άποτελέσματα έπιζήμια δι' ήμᾶς. Πρῶτον άπεστρατεύοντο αί Μεγάλοι Δυνάμεις, τά δε εκατομμύρια τῶν άποστρατευομένων εφέδρων επανερχόμενα εις τάς έστίας των με τάς έντυπώσεις τῶν φρικαλεοτήτων του πολέμου, εδημιούργουν παντου τό μίσος και την κατακραυγήν εναντίον παντός νέου πολέμου. Πολλαχού δε έγέννων και έσωτερικά ζητήματα μεγάλης εκτάσεως. Δεύτερον, έφ' όσον οι Σύμμαχοι άπεμακρύνοντο του χρόνου τής στενής των πολεμικής συμπράξεως και του ένθουσιασμού του κοινού άγώνος, ή αίσθησις δε τής εξαφανίσεως τῶν αντιπάλων καθίστατο έντονωτέρα, ήρχιζον διαφαινόμενα και αναπτυσσόμενα αί μεταξύ τῶν μεγάλων κρατῶν παλαιαί αντίθεσις, αντιζηλιαί και ανταγωνισμοί συμφερόντων. Τρίτον, ό χρονισμός τής λύσεως τῶν ελληνικῶν ζητημάτων έδιδε καιρόν εις τους Τούρκους νά συνέλθωσι και νά αρχίσωσι οργανοῦντες επαναστατικήν αντίδρασιν. Καίτοι δε ή ανακωχή του Μούδρου επέβαλε τον άφοπλισμόν, δέν εξετελέσθη οὔτος πλήρης. Και επί πλέον, τά εις διάφορα σημεία συναθροισθέντα όπλα, πυροβόλα και πυρομαχικά του άφοπλισθέντος στρατου τής Τουρκίας, ήρχισαν διαρπαζόμενα υπό τῶν Τούρκων, συντελούσης και τής άδιαφορίας τῶν φυλασσόντων τάς αποθήκας ταύτας όργάνων τῶν Συμμάχων, ή πολλακίς και τής συνενοχής των· και έχρησίμευον προς έξοπλισμόν τῶν έν επαναστάσει κατὰ τής μελλούσης συνθήκης Τούρκων.

Θά διέφερε πολύ εάν ή Έλλάς είχε λύσει τά ζητήματά της προ τής έξόδου της εκ τής ουδετερότητος και με την ανακωχήν ευθύς άμέσως κατελάμβανε τάς εκ τῶν προσυμφωνιῶν επιδικασθείσας αύτῇ χώρας!

Beati possidentes.

Τόν Μάρτιον του 1919, ή Ίταλία θέλουσα νά εκβιάση την λύσιν τῶν αξιώσεων της εν Μ. Ασία, ήρχισεν αποβιβάζουσα υπό διαφόρους προφάσεις στρατεύματα εις την Άττάλειαν και καταλαμβάνουσα τά περι αύτην Μικρασιατικά εδάφη. Στηριζομένη επί τῶν συμφωνιῶν του Άγ. Ίωάννου τής Μωριέννης, άπεσκόπει εις την επέκτασιν τής κατοχής ταύτης. ³Ηλθεν εκ τούτου εις αντίθεσιν και ρήξιν προς τάς άλλας δυνάμεις, αίτινες ήθελον νά την περιορίσωσι και άπεχώρησε (προσφωρινῶς) εκ τής Διασυμμαχικής Συνδιασκέψεως τής Ειρήνης, επιφυλάσσουσα προφανῶς ελευθερίαν ενεργείας. Ήπειλούντο εκ τούτου ρήξις τής συμμαχίας και άγνώστου εκτάσεως επακόλουθα.

Τότε οι Σύμμαχοι, έπωφεληθέντες και τῶν ανησυχιῶν εκ τής στάσεως τής Ίταλίας του κ. Βενιζέλου, τῶν διαμαρτυριῶν και παραστάσεων αυτού περι του κινδύνου σφαγῶν τῶν Έλλήνων εκ μέρος τῶν Τούρκων, δια τον όποιον προσε-

κόμιζε διαφόρους ένδειξεις, κυρίως δὲ ὅπως προλάβωσιν ένδεχομένην κατάληψιν τῆς Σμύρνης ἐκ μέρους τῶν Ἰταλῶν, ἔδωσαν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὴν έντολήν τῆς καταλήψεως τῆς Σμύρνης ὑπὸ τύπον προσωρινότητος καὶ χωρὶς αὐτὴ νὰ προδικάζῃ τὴν μέλλουσαν αὐτῆς τύχην.

Τὴν 2)15 Μαΐου 1919 ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου κατελάμβανεν ὑπὸ τοὺς ὄρους τούτους τὴν Σμύρνην. Δυστυχῶς ὁμως ἡ κατάληψις αὐτὴ προεκάλεσε αἱματηροτάτας σκηνὰς ἐν Σμύρνη κατὰ τῶν Τούρκων κατοίκων, τὰς ὁποίας ὡς Ἑλληνες προτιμῶμεν νὰ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ, ἀλλ' ἔνεκα τῶν ὁποίων συνεκροτήθη ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἔξεταστικὴ ἐπιτροπὴ, ἣτις μεταβάσα ἐπὶ τόπου ἠρεύνησε τὰ συμβάντα καὶ τὰ αἷτια αὐτῶν. Ἡ ἔκθεσις αὐτῆς μᾶς ἐπιρρίπτει βαρυτάτην εὐθύνην διὰ τὰ συμβάντα ταῦτα, καὶ συνετέλεσεν ὄχι ὀλίγον εἰς δυσμενῆ κρίσιν περὶ τῆς ἰκανότητος ἡμῶν ὅπως διοικήσωμεν ἄλλοεθνεῖς λαοὺς. Ὅφειλομεν νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ διορθώσωμεν τὰ ἐλαττώματά μας καὶ νὰ κατανοήσωμεν τί σημασίαν ἔχει διὰ τὸ μέλλον μας ἡ ἀποκατάστασις σιδηραῆς πειθαρχίας ἐν τῷ στρατῷ μας.

Ἡ κατάληψις τῆς Σμύρνης δὲν ἐπετάχυνε τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων μας. Ἐμενον ταῦτα ἐκκρεμῇ ἐνώπιον τῆς Συνδιασκέψεως τῆς Εἰρήνης καὶ ἐξηκολούθει ἡ περὶ ταῦτα συζήτησις καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς.

«Τότε τὸ Ἀνώτατον Διασυμμαχικὸν Συμβούλιον ἤρχιζε τὰς διασκέψεις του ἐν μέσῳ πλήρους συγχύσεως, ἕκαστος δὲ τῶν διασκεπτομένων ὑπέβλεπε τὸν γείτονά του». (Ντριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος).

Ἐν μέσῳ τοιαύτης συγχύσεως ἤρχισεν ἡ ἐθνικιστικὴ ἐπανάστασις τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Οὗτος τεθεὶς ὑπὸ δυσμένειαν ἐκ μέρους τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἐστάλη εἰς Ἀνατολήν πρὸς γενικὴν δῆθεν ἐπιθεώρησιν. Ἐκεῖ ὁμως εὗρεν ἀποθηκευμένην ἐν Ἀγκύρᾳ καὶ Σιβᾶς μεγάλην ποσότητα ὑλικοῦ πολέμου, τῆς ἀφοπλισθείσης Τουρκίας, τὸ ὁποῖον ἀμέσως ἤρχισε νὰ χρησιμοποιοῖ ἐξοπλίζων τὴν ἐπανάστασιν. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ κατάληψις τῆς Σμύρνης, τὰ θλιβερά ἐπακολουθήσαντα γεγονότα, αἱ περὶ τὸ Ἀϊδίγιον, τὴν Πέργαμον καὶ Μαινεμένην αἱματηραὶ συμπλοκαὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῶν ἀντισταμένων Τούρκων κατοίκων, ἐξῆψαν τὰ πνεύματα τῶν Τούρκων ἐν Μ. Ἀσίᾳ.

Ἡ εἶδησις τῶν σφαγῶν τῆς Σμύρνης διεδόθη ταχύτατα εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Προὔξενησε ἀληθῆ φρίκην καὶ ἔσπειρε τὴν ἀμφιβολίαν εἰς τὰ πνεύματα περὶ τῶν προθέσεων τῶν Συμμάχων, μέχρι καὶ τῆς Συρίας ἀκόμη. Διαδηλώσεις ἔλαβον χώραν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Νεότουρκοὶ ἀρχηγοὶ διέφυγον εἰς Μ. Ἀσίαν ὅπου ἤρχιζον ὀργανοῦντες τὴν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας... Ἡ κατάστασις αὐτὴ συνέτεινε νὰ καταστραφῇ ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν Συμμάχων πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ εἰς τὴν δυνατότητα δικαίας διακυβερνήσεως τῆς Μ. Ἀσίας ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐξηκολούθει νὰ ἐργάζεται ἀδιακόπως μέχρι τέλους 1919 καὶ καθ' ὅλην τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1920, ἀλλὰ ἡ διπλωματικὴ του ἰκανότης ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπετύγχανε εἰς τὸ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς πράγματι δυσμενεῖς περιστάσεις. Εἰς μίαν τελευταίαν

προσπάθειαν κατά τῆς τύχης ἥτις τὸν ἐγκατελίμπανεν, ΥΠΕΣΧΕΘΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΡΕΨῆ (μόνος του) ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΚΕΜΑΛ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ. Ἔρριψεν εἰς τὸν ἀγῶνα νέα στρατεύματα ἄτινα προήλασαν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Νικομηδείας. Οἱ Τοῦρκοι ὑπεχώρησαν ἀρχίζοντες τὸν κλεφτοπόλεμον τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1919. Εἶς Ἕλληνας ἐκ Σμύρνης ὠμολόγει ὅτι ἡ Σμύρνη θὰ ἀποβῆ ὁ τάφος τῆς φήμης τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἡ πρόρρησις αὕτη ἐπραγματοποιήθη («Ἱστορία τῆς Συνδιασκέψεως τῆς Εἰρήνης ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἀμερικῆς» δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Χάουζ, πληρεξουσίου ἐπιτρόπου τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ τοῦ Καρόλου Σέυμουρ σελ. 159).

Ἡ ἐπανάστασις καὶ ἡ δημιουργία τῆς Τουρκίας τοῦ Κεμάλ ἤρχιζον!

Ἦδη τὴν 27ην Ἰουνίου (10 Ἰουλίου) 1919 ὁ κ. Βενιζέλος ἀπηύθυνεν ὑπόμνημα πρὸς τὸν Κλεμανσώ, πρωθυπουργὸν τότε τῆς Γαλλίας, κατὰ τὸ ὅποιον ὑπελόγιζε τὰς περὶ τὸ Ἰκόνιον δυνάμεις τοῦ Κεμάλ εἰς 60 χιλιάδας καὶ ἔλεγεν ὅτι ἡ στρατολογία συνεχιζομένη καθ' ὅλην τὴν χώραν θὰ συνεκέντρον ἐντὸς ὀλίγου δύναμιν 300 χιλιάδων τουρκικοῦ στρατοῦ, προσέθετε δὲ ὅτι εἶχε μείνει εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐπαναστατημένων Τούρκων ὑλικὸν πολέμου ἐπαρκὲς διὰ τοιοῦτον στρατόν. Εἰς τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἀναφέρονται διὰ πρώτην φοράν λεπτομερῶς καὶ ἐνδείξεις ἐνθαρρύνσεως τῶν Τούρκων ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας.

Ἔδει νὰ ἐπέλθῃ μία συμφωνία μὲ τὴν Ἰταλίαν. Ἦδη ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἤρχιζον πιέζουσαι τὴν Ἰταλίαν ὅπως ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της ἐκ Μ. Ἀσίας. Ὁ Τιττόνι ἀπέναντι τούτου διεκήρυξεν ὅτι τότε ἡ Ἰταλία ἔδει νὰ λάβῃ ἀλλαχοῦ σοβαρὰ ἀνταλλάγματα.

Ἰπὸ τοὺς ὅρους τούτους ὑπεγράφη τὴν 16)29 Ἰουλίου 1919 ἡ συμφωνία Τιττόνι – Βενιζέλου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐλύετο τὸ Βορειοηπειρωτικὸν ζήτημα διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐπίσης τὸ Δωδεκανησιακὸν πλὴν τῆς Ρόδου καὶ ἐχαράσσοντο τὰ ὅρια τῶν κτήσεων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἀλλὰ ἡ συμφωνία αὕτη περιεῖχε καὶ τὸ περιβόητον 7ον ἄρθρον «ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ Ἰταλία δὲν ἰκανοποιηθῆ εἰς τὰς βλέψεις της ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἀναλαμβάνει πλήρη ἐλευθερίαν ἐνεργείας, δι' ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος συμφώνου».

Καὶ ὡς συνέβη, ἡ Ἰταλία μὴ λαβοῦσα ἰκανοποίησιν εἰς τὰς βλέψεις της ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατήγγειλε τὴν 9)22 Ἰουλίου 1920 τὴν σύμβασιν ταύτην καὶ ἐμηδένισε τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς. Οὕτω, ἐχάσαμεν τὴν Βόρειον Ἠπειρον. Πιεσθεῖσα δὲ ἡ Ἰταλία ὑπὸ τῶν λοιπῶν Συμμάχων νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ Δωδεκανησιακὸν ζήτημα, ἐδέχθη νὰ συνυπογράψῃ μετὰ τῆς Ἑλλάδος συμφωνίαν παραχωρήσεως τῆς Δωδεκανήσου πλὴν τῆς Ρόδου, ἀλλὰ προσήρτησε τὴν συμφωνίαν ταύτην εἰς τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν καὶ ἐξήρτησε τὴν ἰσχὺν αὐτῆς ἐκ τῆς κυρώσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ συνθήκη αὕτη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῆ οὔτε ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον καὶ οὔτε ἐκυρώθη, ἐχάσαμε καὶ τὴν Δωδεκάνησον.

Ἄλλ' ἐπανελάθωμεν εἰς τὸ 1919.

Τὴν 26ην Νοεμβρίου 1919 ὁ στρατηγὸς Γκουρὼ ἀφίχθη εἰς Βεϋρουτ ὅπως ὀργανώσῃ τὴν ἐντολὴν τῆς Γαλλίας διὰ τὴν Κιλικίαν. Ἐπηκολούθησαν οἱ ἀγῶνες τῶν Γάλλων ἐν Κιλικίᾳ, αἱ σφαγαὶ τοῦ Μαρὰς, καὶ ἡ ἐκκένωσις τῆς Κιλικίας ὑπὸ τῶν Γάλλων, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1920. Τὸν αὐτὸν Ἰανουάριον τοῦ 1920, ὁ νικητὴς Κεμάλ προεκάλει τὴν ψήφισιν τοῦ ἐθνικοῦ συμβολαίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεκηρύσσεται ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Τουρκίας, καὶ ἡ κυριαρχία τῆς ἐπὶ τῶν χωρῶν μὲ πλειοψηφίαν ὀθωμανικοῦ πληθυσμοῦ. Ἀνεγνωρίζετο οὕτω ἡ ἀπόσχισις τῆς Συρίας, Παλαιστίνης, Μεσοποταμίας, Ἀραβίας, Αἰγύπτου.

Πρὸς τὴν νέαν ταύτην Τουρκίαν τοῦ Κεμάλ ἐστράφη εὐμενὴς ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη.

«Παρ’ ὄλον τὸ αἵματηρὸν δρᾶμα τῆς Κιλικίας ἡ Τουρκία τοῦ Κεμάλ εὔρεν ὑποστήριξιν εἰς τὴν μεγάλην πλειονότητα τῆς γαλλικῆς κοινῆς γνώμης καὶ τοῦ γαλλικοῦ Τύπου, ἣτις ἐφοβεῖτο τὰς πλέον σοβαρὰς περιπλοκάς ἐν Ἀνατολῇ ΚΑΙ ΗΤΙΣ ΕΔΥΣΠΙΣΤΕΙ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ, ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΥΠΩΠΤΕΥΟΝ ΟΠΙΣΘΕΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ». «Νικηθείσης τῆς Γερμανίας, ἐπανήρχιζον τὰς ἔριδάς των». «Ἐπανεῦρον εἰς τὰς πηγὰς τῶν γαλλικῶν παραδόσεων ζωηρὰς συμπαθείας ὑπὲρ τῆς Τουρκίας. Ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ εἰς ἄρθρον του ἐν τῇ “Ἐπιθεωρήσει τῶν Παρισίων” κατήγγειλεν ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, ὡς ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΕΩΣ ΕΝ ΑΝΑΤΟΛΗ». (Ντριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

«Ὁ “Χρόνος” (Παρισίων) ἔδιδε τὸν τόνον, κατ’ αὐτὸν δὲ δὲν ἔπρεπε ἡ Γαλλία νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀνακαινίσεως τῆς Τουρκίας. Ἐπρεπε νὰ δοκιμασθῇ μετὰ εἰλικρινείας τὸ ἐθνικιστικὸν καθεστῶς, γεννηθὲν ΑΠΟ ΑΞΙΕΠΑΙΝΟΝ ΑΙΣΘΗΜΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ»... «Οἱ μυθιστοριογράφοι εἰσῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς Τουρκίας»...

«Ἐκτὸς ὀλίγων σπανίων φιλελλήνων, ἐν τῷ Τύπῳ καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὁ γενικὸς τόνος ἐν Γαλλίᾳ ἦτο ὑπὲρ τῶν Τούρκων, ὁ δὲ διπλωματικὸς κόσμος δὲν ἤθελε πλέον νὰ ἀκούῃ περὶ διομολογήσεων». (Ντριῶ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», τόμος 5ος, σελίς 376-378).

«Ἦδη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1919, πολὺ πρὶν ὑπογραφῆ ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν, ὁ κ. Γεώργιος Πικῶ ἀνώτατος ἀρμοστής τῆς Γαλλίας ἐν Συρίᾳ, λαβὼν γνώσιν τῶν χωριστῶν διαπραγματεύσεων τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἤνοιξε κατ’ ἐντολὴν τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, αἵτινες διεξήχθησαν εἰς Σιβὰς. Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἀνεγνώρισε εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν οἰκονομικὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ ὅλης τῆς Ἀνατολίας καὶ ἡ Γαλλία συνήνεσεν εἰς τὴν ἐπανεκχώρησιν τῆς Κιλικίας εἰς τὸν Κεμάλ, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως οὗτος παράσχη πλέον ἐκτεταμένην δικαιοδοσίαν εἰς τοὺς ἐν περιοχῇ ταύτῃ προξένους τῆς Γαλλίας». (Α. Φραγκούλη «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις» τόμος 2ος).

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰσελθὼν εἰς τὸν πόλεμον ἄνευ οὐδεμιᾶς προσυμφωνίας καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξασφαλίσεως, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Βασιλέα,

ήσθάνετο τὸ ἔδαφος φεῦγον ὑπὸ τοὺς πόδας του. Ἦδη ἀπὸ τῆς 7 Νοεμβρίου 1919 ὁ κ. Κατεχάκης, ἀρχηγὸς τῆς ἐλληνικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνέφερεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Ἑλλάδος, ὅτι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικοὶ κύκλοι καὶ πρὸ παντὸς οἱ περὶ τὸν Ὑπατον Γάλλον Ἀρμοστήν, ἐπέδιωκον δι' ἀγώνων ὑπὲρ τῆς Τουρκίας νὰ διατηρηθῆ τὸ ὀθωμανικὸν κράτος εἰς τὰ ὅρια τὰ ὁποῖα εἶχε κατὰ τὴν ἀνακωχὴν, «καὶ τοῦτο ὅπως μείνωσιν ἱκανοποιημένα τὰ διάφορα οἰκονομικὰ γαλλικὰ συμφέροντα τὰ πρὸ πολλοῦ ἐν Τουρκίᾳ ὑφιστάμενα».

Τὴν 7)20 Ἰανουαρίου 1920 ἀνήρχετο ὁ κ. Μυλλερὰν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐν Γαλλίᾳ. Ἀμέσως ἔλαβε στάσιν εὐνοϊκὴν διὰ τὴν Τουρκίαν καὶ δὲν τὴν ἀπέκρυψεν ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδήλωσεν «ὅτι ἡ Γαλλία δὲν ἤτο διόλου διατεθειμένη ν' ἀρχίσῃ νέον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας χάριν τῶν ἐλληνικῶν διεκδικήσεων». Εἰς τὰ ὁποῖα ὁ κ. Βενιζέλος ἀπήντησεν ὅτι «δὲν ἐφαντάσθην ποτὲ νὰ ζητήσω τοιαύτην βοήθειαν» καὶ ὅτι ἡ «Ἑλλάς χάρις εἰς τὸν ἐν Μ. Ἀσίᾳ στρατόν της, εἶνε εἰς θέσιν ὄχι μόνον νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἐλληνικὰς διεκδικήσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶνε ὁ σπουδαιότερος παράγων ὅπως ἐπιβληθῆ εἰς τὴν Τουρκίαν τὸ σύνολον τῶν ὄρων τῆς εἰρήνης». Εὗρεν ὅμως, ὡς λέγει, ὁ ἴδιος, τὸν Μυλλερὰν μὴ ἐννοοῦντα νὰ πεισθῆ. (Τηλεγρ. Βενιζέλου 12)25 Φεβρ. 1920 ἀριθμ. 11453).

Ὁ κ. Μυλλερὰν ἠννόει νὰ δοθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα μόνον σφαῖρα οἰκονομικῆς ἐπιρροῆς εἰς Σμύρνην, ἣτις θὰ ἠννόει καλύτερον παρὰ οἰαδήποτε πολιτικὴ κυριαρχία τὴν εἰσδυσίαν της ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Αὐτὸ θὰ ἦτο ἡ σύνεσις! λέγει ὁ κ. Ντριώ. Καὶ κατ' ἐμὲ πράγματι αὐτὸ θὰ ἦτο ἡ σύνεσις διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ποῦ νὰ ἀκούσῃ ὁ κ. Βενιζέλος! Ἄνευ ἑδαφικῶν κατακτήσεων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τί θὰ ἐγένετο τὸ καθεστῶς του ἐν Ἑλλάδι; Ἔπρεπε, λοιπόν, χάριν τοῦ καθεστῶτος του, νὰ εἰσέλθῃ ἡ Ἑλλάς εἰς τὸν φοβερώτερον τῶν πολέμων της.

ΑΡΘΡΟΝ 69ον
(20 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

**Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ, ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΩΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ, ΑΡΝΕΙ-
ΤΑΙ ΕΝ ΤΕΛΕΙ ΤΑΣ ΕΥΘΥΝΑΣ ΤΗΣ.**

Πόσον ὀρθότερα ἔβλεπαν οἱ Γάλλοι πολιτικοὶ τὰ πράγματα, καταφαίνεται ἐκ τῆς κάτωθι περικοπῆς ἐξ ἐπιστολῆς τῆς 30 Ἰουνίου 1926 τοῦ Πουανκαρὲ πρὸς τὸν κ. Κοσμετάτου ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου του, ἣτις ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Σερ Μπαζιλ Θόμψων, τὸ ὁποῖον πολλάκις ἐμνημονεύσαμεν καὶ τῆς ὁποίας ἐπιστολῆς τὸ πρωτότυπον εὐρίσκεται εἰς χεῖρας μας σταλὲν ὑπὸ τοῦ κ. Κοσμετάτου: «Ὁ κ. Λούδ Τζώρτζ, ἰδίως, καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, κοινῇ συμφωνίᾳ, ἔρριψαν τὴν Ἑλλάδα εἰς περιπέτειαν τῆς ὁποίας μοναδικὸς σκοπὸς ἦτο ἡ ἐπιδίωξις πολιτικῆς ἀγγλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ ἣτις περιπέτεια ἦτο ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν. Ἐφοῦ ὁ στρατάρχης Φὸς ἐξήτασεν ἐπιμελῶς τὸ ζήτημα, εἰδοποίησα τὸν κ. Βενιζέλον διὰ τοὺς κινδύνους τῆς Ἑλλάδος. Ὁ κ. Βενιζέλος, φαίνεται μὲ εὖρε τότε λίαν “τουρκόφιλον” (Σ.Μ. καὶ ὁ Πουανκαρὲ ἀκόμη! Παραγίνεται τὸ πρᾶγμα!). Ἄλλὰ δυστυχῶς αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις ἀφίνετο νὰ τὸν διαθέτῃ ὁ Λούδ Τζώρτζ...»

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καταφαίνεται ἡ ὀρθὴ μὲν ἀντίληψις περὶ τῶν ἐλληνικῶν συμφερόντων ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντίθεσις τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Δὲν εἶνε ὁμως ἀκριβὲς ὅτι ὁ Λούδ Τζώρτζ παρέσυρε τὸν κ. Βενιζέλον. Τοῦναντίον ὁ κ. Βενιζέλος παρέσυρε τὸν κ. Λούδ Τζώρτζ, ἐπανειλημμένως δηλώσας πρὸς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὅτι ἡ Ἑλλάς ἠδύνατο διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς μέσων νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἐλληνικὰς διεκδικήσεις εἰς τὸν Κεμάλ.

Ἄνεφεραμεν εἰς τὰ 3ον, 4ον καὶ 5ον ἄρθρα μας τῆς 19, 20 καὶ 21 Ὀκτωβρίου παρ. ἔτους τὰ σχετικὰ τηλεγραφήματα τὰ ἀποδεικνύοντα τοῦτο, ὥστε νὰ μὴ ἐπανέλθωμεν ἐπ’ αὐτῶν. Ἄλλως τε οὔτε καὶ ὁ κ. Βενιζέλος τὸ ἀρνεῖται. (Τηλ. Βενιζέλου ἀριθμ. 11650 τῆς (6)19 Μαρτίου 1920, καὶ τῆς 2)15 Ἰουνίου 1920). “Ὡστε ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ἀνελάμβανε τὴν διὰ μόνων τῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος πραγματοποιήσιν τῶν ὄρων τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, «ἐκτοτε ὁ κ. Βενιζέλος εἶχεν ἐν τῷ Ἀνωτάτῳ Διασυμμαχικῷ Συμβουλίῳ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Λούδ Τζώρτζ. ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΗΤΟ ΑΡΚΕΤΟΝ ΔΙΑ ΝΑ ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΗΣ». (Ντριώ).

Καὶ ὁ μὲν Μυλλερὰν ὑπεχώρησεν ὅσον ἀφορᾷ τὴν Σμύρνην, ἀφίνων φυσικὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μόνη της, ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ἀνελάμβανε τὴν εὐθύνην, ἐπέμεινεν ὁμως καὶ τὸ ἐπέτυχε, νὰ ἀποδοθῇ ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς τοὺς Τούρκους.

Τὴν 7)20 Ἰουνίου 1920 συνήρχετο ἡ ἐν Βουλῶνῃ Διάσκεψις τῶν Συμμάχων. Κατ' αὐτὴν ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου τοῦ «Χρόνου», μνημονευομένου ὑπὸ τοῦ κ. Ρωμάνου εἰς τηλεγράφημά του πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, «αἱ διαπραγματεύσεις διεφώτισαν ἐπὶ οὐσιωδεστάτου σημείου: ΜΟΝΟΣ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΘΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΗΝ ΣΥΝΘΗΚΗΝ ΤΟΣΟΝ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ ΟΣΟΝ ΚΑΙ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ».

Πιστοποιεῖ δὲ ταῦτα καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 12086 μακρὸν τηλεγράφημα τοῦ κ. Βενιζέλου τῆς 10)23 Ἰουνίου πρὸς τὴν Κυβέρνησιν Ἀθηνῶν, σταλὲν εὐθὺς μετὰ τὴν Διάσκεψιν τῆς Βουλῶνῃς. Ὁ κ. Βενιζέλος ἀναλαμβάνει νὰ καταστρέψῃ τὸν Κεμάλ καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης καὶ προσθέτει: «ΕΔΗΛΩΣΑ ΟΤΙ ΔΙΑ ΤΟΙΑΥΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΔΕΝ ΕΖΗΤΟΥΝ ΚΑΜΜΙΑΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ, ΟΥΔΕ ΚΑΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ». Μόνον οὕτω κατενίκησε τοὺς δισταγμοὺς τοῦ Λούδ Τζώρτζ.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Ἑλλάς εἶχε καταλάβει τὴν Δυτικὴν Θράκην (Ὀκτώβριος 1919) καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην (Μαῖος 1920), ἀλλὰ ἐφ' ὅσον ἔμενεν ὁ Κεμάλ ἰσχυρὸς ἐν Μ. Ἀσίᾳ, τὰ ζητήματα δὲν ἐλύοντο.

Τὴν 23ην Μαρτίου (5 Ἀπριλίου) ἐσχηματίζετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ ὑποκινήσει τῆς Ἀγγλίας ἡ κυβέρνησις τοῦ Μαμὰδ Φερίτ καὶ ὁ Σουλτάνος ἐξέδιδε φετῶν ἀποκηρύσσοντα τὸν Κεμάλ καὶ τὴν ἐπανάστασίν του.

Εἰς ἀπάντησιν, τὴν 31ην Μαρτίου (13 Ἀπριλίου) συνέλευσις θεολόγων συνελθοῦσα εἰς Ἄγκυραν, ἐκήρυσσε τὸν ἱερὸν πόλεμον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν της. Τὴν 10)23 Ἀπριλίου ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐν Ἄγκυρᾷ συνελθοῦσα προεκηρύσσετο ὡς ὄργανον τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας. Τὴν 27 Ἀπριλίου (10 Μαΐου) 1920 τὸ Μέγα Συμβούλιον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως μετεσχηματίζετο εἰς Κυβέρνησιν. Τὸ κράτος τῆς Ἄγκυρας διεμορφώθη ὀριστικῶς!

Τὴν 23 Ἀπριλίου (6 Μαΐου) ἀφικνεῖτο εἰς Παρισίους ἡ ἀντιπροσωπεῖα τῆς Τουρκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ὑποτασσομένη ἄνευ συζητήσεως, ὑπογράψῃ τὴν οἰανδήποτε συνθήκην τῆς ἐπέβαλλον οἱ Σύμμαχοι.

Καὶ τὴν 28 Ἰουλίου (10 Αὐγούστου) ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν, ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΤΗΣ ΚΩΝ)ΠΟΛΕΩΣ.

Ἔμενε νὰ ὑποταχθῇ εἰς αὐτὴν καὶ ὁ Κεμάλ. Καὶ τοῦτο εἶχεν ἀναλάβει ἀπέναντι τῶν Συμμάχων ὁ κ. Βενιζέλος, νὰ τὸ ἐκτελέσῃ μόνος του μετὰ τὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, ἄνευ οὐδεμιᾶς βοήθειας τῶν Συμμάχων!

Καὶ κατόπιν τούτου τολμᾷ ὁ κ. Βενιζέλος νὰ κατηγορῇ τὰς μετανοεμβριανὰς κυβερνήσεις ὅτι διὰ τῆς ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ἀπεξένωσαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς Συμμάχους ΚΑΙ ΕΜΕΙΝΕ ΑΒΟΗΘΗΤΟΣ ΠΑΡ' ΑΥΤΩΝ!

Ἴδου λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος μόνος του πρὸ τοῦ δεινοῦ προβλήματος τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν 18)31 Αὐγούστου οἱ Ἕλληνες καταλαμβάνουν τὸ Οὐσάκ. Πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐκστρατεία.

Ἄλλὰ ἀκριβῶς τότε ἡ Γαλλία λαμβάνει τὴν ἀπόφασιν νὰ προέλθῃ εἰς συμ-

φωνίας με τὸ κράτος τῆς Ἀγκύρας. Ἀνεφέραμεν ἤδη τὰς προηγηθείσας τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν συνεννοήσεις. Τώρα, τὴν 5)18 Σεπτεμβρίου ὁ στρατηγὸς Γκουρῶ, ὕπατος ἀρμοστής τῆς Γαλλίας ἐν Συρία, δίδει τὴν διαταγὴν τῆς ἐκκενώσεως τῆς Κιλικίας καὶ ἡ Γαλλία ἀποσύρεται ὀριστικῶς τοῦ κατὰ τοῦ Κεμάλ ἀγῶνος.

Οἱ Ἀρμένιοι ἀρχίζουν νὰ συρρέουν ἐκ Κιλικίας πρὸς τὰ παράλια εἰς Μερσίναν, φεύγοντες τὴν ἐκδίκησιν τῶν Τούρκων.

Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιστρέφει εἰς τὰς Ἀθήνας. Στέφεται ἀπὸ τὸν Βασιλέα Ἀλέξανδρον με χρυσοῦν στέφανον ἐν τῷ Σταδίῳ. Καὶ ἐνῶ ἔπρεπε κερδίζων τὰς ἡμέρας ἀκόμη νὰ ἐπιστρατεύσῃ ὁλόκληρον τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ νὰ σπεύσῃ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς τόσο ἐλαφρῶς συναφθείσης συνθήκης... προκηρύσσει τὰς ἐκλογάς!

Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ Κεμάλ ὠργάνωνε τὰς δυνάμεις του καὶ πᾶσα ἡμέρα παρερχομένη τὸν ἐνίσχυεν ὁ κ. Βενιζέλος κατελαμβάνετο, μετὰ τὰς ἀνατροπὰς τοῦ 1917, τὴν δικτατορικὴν διακυβέρνησίν του τοῦ 1917-1920, τὰς πιέσεις καὶ τοὺς διωγμοὺς κατὰ τῶν ἀντιπάλων του, τὴν βιαίαν εἰσαγωγὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον, κατελαμβάνετο, λέγομεν, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν τοῦ ἐπεβάλλετο νὰ μεταβάλῃ τὸ χάρτινον ἔργον τῶν Σεβρῶν εἰς πρᾶγμα, ἐὰν τὸ ἐπίστευεν, ὑπὸ κοινοβουλευτικῆς εὐθιξίας καὶ προεκήρυσσε τὰς ἐκλογάς. Ὡσὰν μετὰ τόσα καὶ τόσα ἐπὶ τόσα ἔτη, θὰ εἶχε σημασίαν τινὰ ἐὰν τὴν κατάστασιν τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν, ὅπως σῶσῃ τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἔλεγε καὶ παρὰ τὴν θέλησίν της, τὴν παρέτεινε ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀκόμη ἀκριβῶς ὅπως τὴν σῶσῃ, ἀφοῦ ἐπίστευεν ὅτι μόνος αὐτὸς θὰ τὴν ἔσωζε, καὶ ὅτι οἱ ἀντίπαλοί του θὰ τὴν ἐκρήμιζον εἰς τὴν ἄβυσσον. Καὶ διὰ νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν κατ' αὐτὸν καταστροφὴν της, ἔθετε κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου, ζήτημα ἐπανάδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ἀφοῦ διεκήρυσσεν ὅτι ἡ ἐπάνοδος αὕτη ἦτο καταστρεπτικὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα!

Καὶ ἐν τῷ μεταξύ ὁ Κεμάλ ἀνεσυγκρότει καὶ ἐνίσχυε τὸν στρατὸν του δι' ὑστάτην ἀντίστασιν!

Ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐπίστευσε εἰς τὸ ἔργον του.

Ἄλλὰ τότε πῶς κατηγόρησε τοὺς διαδόχους του, καὶ πῶς ἐχειροκρότησε καὶ ἐπευφήμησε τὸν ἄδικον σκοτωμὸν των;

Αἱ ἐκλογαὶ τῆς 1ης Νοεμβρίου ἐπέφερον, ὅπως ἦτο φυσικὸν καὶ ἐπόμενον, τὴν πτώσιν τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς τὸν θρόνον.

«Ἡ συγκίνησις ὑπῆρξε μεγίστη μετὰ τῶν Κυβερνήσεων καὶ τῆς κοινῆς γνώμης τῶν Συμμάχων χωρῶν. Εἷς τινὰς ἐξ αὐτῶν ἡ κατάπληξις ἦτο προσποιημένη, διότι τὸ γεγονός τοῦτο ἐξυπηρέτει τὴν πολιτικὴν των. Ὑπῆρξε τὸ πρόσχημα ὅπως τονισθῆ ἀποφασιστικώτερον ἢ νέα κατεύθυνσις τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς. Ἡ Ἀγγλία ἔθετε εἰς ἐφαρμογὴν εὐρὺ σχέδιον ἀραβικῆς ὁμοσπονδίας ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν της, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὴν τὴν κυριαρχίαν τῆς

Ἀνατολῆς. Ἡ Γαλλία ἐσκέφθη νὰ ἀντιδράσῃ στηριζομένη εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἀνασυγκροτοῦσα τὴν δύναμιν των πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Ἀνατολὴ αἰώνιον πεδῖον μάχης τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀνταγωνισμῶν. Ἦδη ἐλησμόνουν τὴν ἐν ὄπλοις ἀδελφότητα». (Νηριῶ Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τόμος 5ος).

Νὰ ὑπενθυμίσωμεν ἐκ νέου εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὸ τηλεγράφημα τοῦ Ἰσβόλσκυ τῆς 11)24 Ἀπριλίου 1917 καὶ τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Ι. Καμπὼν πρὸς τὴν Ρωσικὴν Κυβέρνησιν ὅτι συσσωρεύοντες ἀφορμὰς ἀντεγκλήσεων πρὸς τὴν Ἑλλάδα τοῦ κ. Βενιζέλου θὰ εὕρισκον τρόπον ν' ἀπαλλαγῶσι τῶν πρὸς αὐτὸν καὶ αὐτὴν ὑποχρεώσεων;

Τὸ θεωροῦμεν περιττόν.

Ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους, ἡ νότα τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας τῆς 20ῆς Νοεμβρίου (3 Δεκεμβρίου 1920, τὰς παραμονὰς τοῦ δημοψηφίσματος τοῦ ἐπαναφέροντος τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον, δὲν μετέβαλλε τὴν δημιουργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ τὴν Ἑλλάδα κατάστασιν.

Ἡ Ἑλλάς εἴτε ἔμμενεν ὁ κ. Βενιζέλος εἴτε ἔφευγεν, μόνη τῆς καὶ ἀβοήθητος θὰ διεξῆγε τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν.

Ὁ κ. Βενιζέλος μετὰ τὰς ἀπαντήσεις του εἰς τὰ ἄρθρα μας τὰς ὁποίας ἐμνημονεύσαμεν, ἐδημοσίευσεν καὶ τρεῖς ἐπιστολὰς πρὸς ἀπάντησιν εἰς ἄρθρον τοῦ κ. Γεωργίου Βλάχου.

Ὁ κ. Βλάχος ἀπήντησε διὰ σειρᾶς ἄρθρων εἰς τὰς ἐπιστολὰς ταύτας τοῦ κ. Βενιζέλου. Συνεπῶς δὲν θὰ καταγίνωμεν μὲ αὐτάς.

Ἐνα μόνον πρᾶγμα ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν: εἰς τὰς ἐπιστολὰς ταύτας ὁ κ. Βενιζέλος περιγράφει τί ὤφειλον νὰ πράξουν οἱ μετаноεμβριανοὶ κυβερνήται πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ Μικρασιατικοῦ ὀλέθρου, ἀφοῦ δὲν εἶχον πλέον τὴν βοήθειαν τῶν Συμμάχων, καὶ ὅτι δι' ἐμμέσου ὁδοῦ ὑπέδειξεν εἰς αὐτοὺς τὰς σωτηρίους ταύτας λύσεις.

Πᾶσαι ὁμῶς αἱ λύσεις αὗται ἀπέληγον εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Καὶ ἀφοῦ οὔτε αὐτός, μεθ' ὅσα προεξεθέσαμεν θὰ εἶχε τὴν βοήθειαν τῶν Συμμάχων, θὰ κατέφευγε καὶ αὐτὸς μοιραίως εἰς τὰς λύσεις ταύτας; Ἄλλως θὰ ὑφίστατο καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν συμφορὰν!! Καὶ τότε ποῦ ἔγκειται τὸ ἔργον του τῆς Ἑλλάδος τῶν τριῶν Ἠπείρων καὶ τῶν πέντε θαλασσῶν; Ἐπὶ τοῦ χάρτου!

Ἀσχέτως ὁμῶς μὲ ταῦτα, σήμερον μὲν ἀναγράφει τί λύσεις ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσωσιν οἱ μετаноεμβριανοὶ κυβερνήται. Τότε ὁμῶς τί ἔλεγεν;

Ἀναχωρήσας ἐξ Ἑλλάδος εὐθύς μετὰ τὰς ἐκλογὰς καὶ γνωρίζων ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ ἀποδυσθῆ εἰς τὸν φοβερῶτερον τῶν ἀγώνων πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς συνθήκης τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὑπέγραψε, παρέσχεν εἰς τὴν πατρίδα του τὴν ἐξῆς βοήθειαν ἀναγραφομένην εἰς τὰ φύλλα τῆς Κυριακῆς 15 Νοεμβρίου 1920 ὡς τηλεγράφημα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πρακτορείου ἐκ Παρισίων τῆς 14ης Νοεμβρίου, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ κ. Βενιζέλος ἐδήλωσεν ἐκεῖ τὰ ἐξῆς:

«Ἐσφαλα. Παρασυρθεῖς ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀφοσιωθεῖς ἐξ ὀλοκλήρου εἰς

τὸ ἔργον μου, ἐπέβαλα εἰς τὴν χώραν μίαν καταθλιπτικὴν προσπάθειαν. Ποῖον ἔθνος δὲν θὰ ἐκουράζετο, παραμένον ἐν ἐπιστρατεύσει δύο ἐπὶ πλέον ἔτη μετὰ τὸν πόλεμον; Ἄλλ' ἐσκεπτόμην ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς μετὰ τόσους αἰῶνας ταπεινώσεως ὤφειλε νὰ ἀνακτῆσθαι τὴν θέσιν του εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Ἐσκεπτόμην ὅτι οὐδεμία θυσία ἦτο ὑπερβολικὴ ὅπως τῷ ἔξασφαλισθῆ ἔνδοξον μέλλον καὶ ἡ ὀριστικὴ του ἀσφάλεια. Ἐνδέχεται νὰ ἀπατώμαι, ΑΛΛΑ ΠΙΣΤΕΥΩ ΟΤΙ ΜΕΤ' ΕΜΕ ΟΥΔΕΜΙΑ ΑΛΛΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΘΑ ΔΥΝΗΘΗ ΝΑ ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΑΛΛΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΠΡΟΔΩΣΗ ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΤΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ».

Καὶ τὸ Ἀθηναϊκὸν Πρακτορεῖον συνεχίζει. «Ὁ κ. Βενιζέλος ἐδήλωσεν ὅτι ἐσκέπτετο νὰ ΠΕΡΙΟΡΙΣΗ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ Εἰς ΤΡΕΙΣ ΚΛΑΣΕΙΣ, ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΕΚΡΙΝΕΝ ΑΡΚΕΤΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗΝ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΩΝ ΣΕΒΡΩΝ, ΕΦ' ΟΣΟΝ ΟΙ ΣΕΡΒΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΘΑ ΠΑΡΕΙΧΟΝ ΠΛΗΡΕΙΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ Εἰς ΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ. Ἄλλ' ἐὰν αἱ ἐγγυήσεις αὗται λείψουν σήμερον, ἡ νέα Κυβέρνησις ἢ θὰ ἀναγκασθῆ νὰ διατηρήσῃ ἀκεραίαν τὴν ἐπιστράτευσιν ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ ἐδάφη ταῦτα. ΗΔΗ ΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΑΥΤΑΣ ΔΕΝ ΔΥΝΑΜΕΘΑ ΝΑ ΕΧΩΜΕΝ ΕΑΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΠΕΣΤΡΕΦΕΝ Εἰς ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. Οἱ φίλοι μου καὶ ἐγὼ δὲν εἴμεθα προσωπικῶς ἐχθροὶ τῆς Δυναστείας. Ἐὰν ὁ πρίγκηψ Παῦλος καὶ ὁ Διάδοχος δὲν διέπραξαν καμμίαν ἔνοχον πράξιν (!) Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΠΩΛΗΣΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΤΟΥ Εἰς ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ. ΠΩΣ Η ΣΕΡΒΙΑ ΘΑ ΗΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΠΑΡΑΜΕΙΝΗ ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΜΑΣ; Η ΣΕΡΒΙΑ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΘΑ ΛΗΣΜΟΝΗΣΗ ὅτι δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς προδοτικῆς ἐπιθέσεως τῶν Βουλγάρων τοῦ 1915, ὁ Κωνσταντῖνος εἶπεν εἰς τὸν Πασσάρωφ (Σ.Μ. τὸ γνωστὸν ψευδὸς) “ἐναντίον τῆς Σερβίας δύνασθε νὰ βαδίσετε ἀσφαλῶς, οὐδεὶς Ἑλλην στρατιώτης θὰ κινηθῆ διὰ νὰ τὴν βοηθήσῃ”. Ὁ κ. Βενιζέλος ὑπενθύμισεν ἐπίσης τὴν ἀπάνθρωπον στάσιν τοῦ Κωνσταντίνου ἀπέναντι τῶν Σέρβων στρατιωτῶν καταφυγόντων ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξεν ἐξ Ἑλλάδος (Σ.Μ. οὐδέποτε συνέβη αὐτό!) ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΜΑΙ, ΕΞΗΚΟΛΟΥΘΗΣΕ, ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ, ΔΙ' ΟΥΣ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΘΕΩΡΕΙ ΩΣ ΑΔΥΝΑΤΟΥΣ ΤΑΣ ΦΙΛΙΚΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ».

Δηλαδή ἐὰν οἱ διάδοχοί του ἠκολούθουν ἄλλην πολιτικὴν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του, τοὺς ἀπεκάλει ἀπὸ τοῦδε ΠΡΟΔΟΤΑΣ. Συγχρόνως δὲ ἐξηρέθιζε κατ' αὐτῶν καὶ συνεπῶς κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἣτις ἔμελλε νὰ συγκεντρώσῃ ὅλας τὰς δυνάμεις κατὰ τοῦ Κεμάλ, τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς ἐξώθει κατὰ τῆς Ἑλλάδος, εὐρισκομένους εἰς τὰ νῶτα τῆς. Καὶ ἐπὶ πλέον προεκάλει καὶ ἐδικαιολόγει τὴν Γαλλίαν πρὸς διακοπὴν τῶν σχέσεων τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ συγχρόνως ἐβεβαίωσεν τὴν Ἀγγλίαν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἦτο κουρασμένος ἀπὸ τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ δι' αὐτὸ τὸν κατεψήφισε, συνεπῶς ἡ Ἀγγλία δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένῃ τίποτε ἀπὸ τὴν νέαν προσπάθειαν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ διὰ νὰ καταρρίψῃ τὴν ὄρεξιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὅπως ἐπιστράτευθῆ πρὸς νέαν προσπάθειαν, τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι ἂν ἔμενεν αὐτὸς θὰ περιώριζε τὴν ἐπιστράτευσιν εἰς τρεῖς μό-

νον κλάσεις, αί όποίαι θά τοῦ ἤρκουν νά καταστρέψῃ τόν Κεμάλ, διότι θά εἶχε τήν βοήθειαν τῶν Συμμάχων, ἐνῶ ἐγνώριζεν ὅτι δέν τήν εἶχε.

Ταῦτα πρὸς ἀπάντησιν τῶν σημερινῶν σοφῶν συμβουλῶν του πρὸς τοὺς θανατωθέντας πολιτικούς, τῶν όποίων ἐπεδοκίμασε τόν τυφεκισμόν καί πρὸς τόν θανόντα Βασιλέα, περὶ τοῦ τί ἔδει νά πράξωσι διὰ νά ἀποφευχθῆ ἡ καταστροφή.

Οἱ Ἕλληνοὶ ἔχουν ὡς ρητόν: «εἶτε δίκαιη εἶτε ἀδικη, εἶνε πάντα πατρίδα μου» τὸ όποῖον ὁ ἀγγλοπρεπής κ. Βενιζέλος μεταφράζει ὡς ἐξῆς: «Καλή καί δίκαιη ἡ πατρίδα μου ὅταν μὲ ψηφίζῃ, ἀλλὰ κακή καί ψυχρή ὅταν μὲ καταψηφίζῃ».

Ἐπερατώσαμεν τὸ ἔργον μας. Ἀπηντήσαμεν διὰ μακρᾶς σειρᾶς ἄρθρων εἰς τὸ ἀρχικόν ἐρώτημα τοῦ κ. Βενιζέλου: «Πῶς προῆλθεν ὁ ἐθνικός διχασμός; Ποῖοι οἱ ὑπαίτιοι αὐτοῦ;» ὡς νά μὴν ἤξευρε πῶς προῆλθεν ὁ διχασμός καί ποῖος καί διατί τὸν προεκάλεσε! Αὐτός ὁ ἴδιος! Ἄλλ' εἶχε θέσει καί τρίτον ἐρώτημα: «Πῶς θά θεραπευθῆ ὁ διχασμός;» Εἰς τοῦτο ἀπήντησε τελευταίως αὐτός ὁ ἴδιος. Προανήγγειλεν εἰς τὸν ἑλληνικόν λαόν ὅτι προετοιμάζει ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ λαοῦ ὅστις τὸν κατεψήφισε. Ἀλλὰ κατόπιν τοιούτου ἐνδεχομένου φαρμάκου κατὰ τοῦ διχασμοῦ, τὸν λόγον ἔχει ὁ σημερινός ἑλληνικός λαός, ὅστις πρέπει νά ἐννοήσῃ πλέον ὅτι φέρει τεραστίαν εὐθύνην ὄχι μόνον διὰ τήν ἰδίαν αὐτοῦ τύχην ἀλλὰ καί διὰ τήν τύχην τῶν τέκνων του μέχρις τρίτης καί τετάρτης γενεᾶς.

Δέν θά ἐξιστορήσωμεν τὸ ἔργον τῶν μετανοεμβριανῶν Κυβερνητῶν, οἵτινες τιμῶς καί εἰλικρινῶς ὑπηρετήσαντες τήν Πατρίδα των, ἐπλήρωσαν μὲ τὸ ἀδίκως χυθὲν αἷμα των τὰς εὐθύνας τῆς πολιτικῆς τοῦ κ. Βενιζέλου, διότι τοῦτο θά ἐξήρχετο τοῦ θέματος ἡμῶν. Ἄλλως τε, ὅπως πολλάκις εἶπομεν, ἡμεῖς δέν γράφομεν ἱστορίαν. Εἶμεθα πολιτικοὶ καί μεταχειριζόμεθα τήν ἱστορικὴν ἀλήθειαν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν πολιτικῶν ἰσχυρισμῶν μας. Ὅσοι ὁμως ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐπιθυμοῦν νά μάθουν καί τήν ἱστορίαν ταύτην, ἄς γνωρίζουν ὅτι ὁ Ξενοφῶν Στρατηγός, ὅστις ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἀρίστων ἀξιωματικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, εἰς τὸν όποῖον πολλὰ ὀφείλει ἡ στρατιωτικὴ Ἑλλάς, καί τοῦ όποίου ὁ πρόωρος θάνατος ἐστέρησε καί τήν πολιτικὴν Ἑλλάδα ἐνός πολυτίμου στοιχείου, ἔγραψε τήν ἱστορίαν ταύτην λεπτομερῶς καί ἐμπεριστατωμένως εἰς τὸ βιβλίον του: «Ἡ Ἑλλάς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ» ἐπὶ τῇ βάσει ἐπισήμων ἐγγράφων καί πηγῶν, ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις τῷ 1925 ὑπὸ τῆς τυπογραφικῆς ἐταιρίας Σταύρου Χρίστου ἐδρευούσης τότε εἰς τήν ὁδὸν Γαμβέττα καί Γλάδστωνος 12. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο εὐρίσκεται καί ἡ καλύτερα δικαιολογία τοῦ ἔργου τῶν μετανοεμβριανῶν Κυβερνητῶν.

Ἡμεῖς δὲ θά περιορισθῶμεν εἰς τὸ ἐπόμενον ἄρθρον μας ἐν ἐπιλόγῳ νά εἴπωμεν (καί ἡμεῖς!) ὀλίγας λέξεις πρὸς τήν νέαν γενεάν, ἥτις ἀνοικοδομεῖ τήν ὑπὸ τῆς θυέλλης ἀπὸ τοῦ 1915 ἕως 1924 ἐρειπωθεῖσαν Ἑλλάδα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

**Η ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΝΕΑ ΔΥΝΑΤΑΙ Ν'
ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ ΤΑ ΙΔΕΩΔΗ ΠΟΥ ΣΥΝΕ-
ΤΡΙΨΕΝ Η ΘΕΟΜΗΝΙΑ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.**

Τὸ κυριώτερον καὶ μεγαλύτερον σύντριμμα τὸ ὁποῖον ἀφῆκεν ὀπισθὲν τῆς ἡ φοβερὰ πολεμικὴ θύελλα καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου, ἦτο τὸ σύντριμμα τῆς πίστεως πρὸς τὰ Ἐθνικὰ Ἰδεώδη. Ὅμιλοῦμεν διὰ τὴν Ἑλλάδα, διότι αὐτὴ μᾶς ἐνδιαφέρει.

Καταστραφέντος τοῦ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐλευθέρου κράτους Ἑλληνισμοῦ καὶ περιορισθείσης τῆς Φυλῆς ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐλευθέρου κράτους, μὲ τὴν θεωρίαν ὅτι αὐτὸ εἶνε ἡ Ἑλλάς, καὶ τίποτε πέρα πέρα ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν, ἀλλὰ καὶ οὔτε πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν, ἐγεννήθη ἡ κοινὴ ἐντύπωσις ὅτι δὲν δύναται πλέον νὰ ὑπάρξῃ καὶ Ἐθνικὸν Ἰδεῶδες ἄλλο, πλὴν τῆς τακτοποιήσεως τῶν ἐσωτερικῶν τοῦ οἴκου μας, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ζήσωμεν μετὰ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέρας ἀνέσεως καὶ εὐμαρείας.

Ἄλλ' ἂν τοιαῦτα βλέψεις δύνανται ἴσως νὰ ἱκανοποιῶν ἀνθρώπους προχωρημένους τὴν ἡλικίαν, ὑποστάντας τὰς ἀπογοητεύσεις τοῦ βίου, καὶ μὴ δυνηθέντας νὰ διατηρήσωσι ἀναμμένην τὴν φλόγαν ἣτις ἐθέρμαινε καὶ ἐφώτιζε τὴν νεότητά τους, εἶνε ὁμως ἀδύνατον νὰ ἱκανοποιήσωσι τοὺς νέους.

Οἱ νέοι διὰ νὰ ζήσουν καὶ μὴ μαρανθοῦν προώρως ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἔχουν πίστιν εἰς τὰ μεγάλα ἰδεώδη, ἣτις νὰ τοὺς κεντρίζῃ πρὸς τὰ ἐμπρός, νὰ ἐξουδετερώνῃ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν των τὰς ἐναντιότητάς τῆς τύχης, νὰ τοὺς διατηρῇ τὸν ἐνθουσιασμόν ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει οὔτε νεότης οὔτε δημιουργία, καὶ ἐν γένει νὰ δίδῃ νόημα εἰς τὴν ζωὴν των, καὶ συνειδησιν τοῦ νοήματος αὐτοῦ.

Ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα εἰς τὴν ὁποίαν ἐπίστευαν αἱ προγενέστεραι γενεαί, ἐπίστευαν δὲ ἀκραδάντως, καὶ προσήρμοζαν πρὸς τὴν πίστιν αὐτὴν πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ βίου των, ἔτοιμοι πρὸς πᾶσαν θυσίαν διὰ τὴν πραγματοποίησίν τῆς, ἦτο τὸ μεγάλο ἐλατήριο τὸ ὁποῖον ὤθησε τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν φοβερὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, πρὸς τὸν ὁποῖον οὐδεμία ψυχρὰ λογικὴ θὰ ἠδύνατο ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἀποβλέψῃ αἰσιοδόξως, καὶ τὸ ὁποῖον ἐλατήριο ὤθησε τὸ νέον μικρὸν κράτος, ἀσυναίσθητον διὰ τὴν ἀδυναμίαν του, τὴν πτωχείαν του, καὶ τὴν ἐν πολλοῖς κακομοιρίαν του, νὰ τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί, ἔστιν ὅτε, ἐπὶ κεφαλῆς ὀλοκλήρου τῆς Χριστιανωσύνης τῆς Ἀνατολῆς, ἐναντίον πολλὰκις καὶ Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Χάρις εἰς τὸ ἰσχυρὸν αὐτὸ ἐλατήριο, ἠγωνίσθη ἐπὶ πεντηκονταετίαν καὶ ἐπανεστάτησεν ἡ Ἐπτάνησος κατὰ τῆς Ἀγγλίας, θυσιάσασα τὴν ὑλικὴν τῆς εὐδαιμονίαν

χάριν τῆς Ἐνώσεως. Ἐπανεστάτησε καὶ αἱματοκυλίσθη πολλάκις ἡ Κρήτη, ἠλευθερώθη ἡ Θεσσαλία, ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἡπειρος. Τὸ μικρὸν καὶ πτωχὸν καὶ ἐν πολλοῖς ἐλεινὸν κράτος, ἐκάθητο ἐν τούτοις μὲ τὰ ράκη του ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἑλληνισμοῦ κρατοῦν ὑπερήφανα τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τῆς Φυλῆς.

Τί ἦτο αὐτὴ ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα; Ἡ ἐξωτερικὴ τῆς μορφῆς ἦτο εἰς ὀλίγας λέξεις: μία ἀσαφὴς τάσις ἀναστηλώσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἀλλὰ ὡς Ἑλληνικῆς τοιαύτης. Κατ' ἀρχὰς μὲν περιλαμβανούσης ὅλους τοὺς Χριστιανούς τῆς Ἀνατολῆς μὲ τοὺς Ἑλληνας ὡς κυριαρχοῦσαν φυλὴν, κατόπιν δὲ ὅταν ἐσχηματίσθησαν βαθμηδὸν τὰ Βαλκανικὰ κράτη, περιλαμβανούσης τὰς ὑπολοίπους χώρας τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχεν ὁ Ἑλληνισμὸς ἱστορικὰ δικαιώματα. Τὸ ἱστορικὸν δικαίωμα καὶ μόνον ἦτο ἡ βᾶσις.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ μέγα τοῦτο καὶ ἰσχυρὸν Ἐθνικὸν Ἰδεῶδες, ἐφανισθὲν μὲ καθαρῶς ἐδαφικὸν περιεχόμενον, ὑπέστη ἀπὸ τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἰσχυροτέρους κλονισμούς, καὶ ἐκ δύο ἀφορμῶν. Ἡ μία ἦτο τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς, τὰ ὁποῖα ἐξελίσσαντο, χωρὶς ἡ Ἑλλάς νὰ ἔχη τὴν δύναμιν νὰ τὰ κατευθύνῃ, καὶ κατὰ μέγα μέρος ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἑτέρα ἦτο ἡ εἰσβολὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ ἐπικρατοῦντος τότε ἐν Εὐρώπῃ ὀρθολογισμοῦ, καὶ τῶν τότε ἐν ἰσχύϊ θεωριῶν τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ. Φορεῖς δὲ τούτων ἦσαν ἰδίως οἱ ἐξ Εὐρώπης ἐρχόμενοι μορφωμένοι νέοι κυρίως, πολλοὶ τῶν ὁποίων μάλιστα ἐπιπολαίως σπουδάσαντες μετήγγιζον εἰς τὴν νεαρὰν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν τοὺς καρπούς τούτους ἐνὸς γηράσαντος πολιτισμοῦ καὶ δυστυχῶς καὶ αὐτοὺς πολλάκις κακοχωνευμένους.

Ἀλλὰ Λογικὴ καὶ Πίστις, Ὁρθολογισμὸς καὶ Ἰδεαλισμὸς, εἶνε πράγματα τελείως ἀσυμβίβαστα.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν νέων τούτων τάσεων ἦτο περιορισμένη μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὸ σύνολον τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ λίαν ἐκτεταμένη εἰς τὴν ἰθύνουσαν αὐτοῦ τάξιν. Αἱ κατώτεροι τάξεις ὅμως ἔμενον ἀκόμη προσηλωμένοι εἰς τὰς ἀξίας τὰς ὁποίας ἐπίστευον ἐκ παραδόσεως καὶ ἐξ ἐνστίκτου.

Ἐκ τῶν ἄνω ἀφορμῶν ἡ ἐθνικὴ πολιτικὴ διετῆρει μὲν κατ' ἐπίφασιν τὴν πρὸς τὴν Μεγάλῃ Ἰδέαν προσήλωσίν τῆς, ἀλλ' ἄνευ πίστεως εἰς αὐτήν, τὸ περισσότερον δὲ χάριν δημαγωγίας, καὶ μᾶλλον ὑφισταμένη τὴν ἐκ τῶν κάτωθεν μαζῶν ὄθησιν παρὰ καθοδηγοῦσα αὐτάς.

Δὲν ἔλειψαν ἄλλως τε νέοι πολιτικοὶ καὶ δημοσιογράφοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ κτυπήσωσι καὶ δημοσίᾳ τὸ ἐθνικὸν τοῦτο Ἰδεῶδες, ὡς παράλογον κατασκευάσμα, τινὲς τούτων δημοσίᾳ ἀποκαλέσαντες τὴν Μεγάλῃ Ἰδέαν Μεγάλῃν Μωρίαν.

Ἡ ἀντίδρασις ὑπῆρξεν ἰσχυρά, ἐκδηλωθεῖσα διὰ τῆς Ἐθνικῆς Ἑταιρίας, ἣτις καὶ παρέσυρε τὴν Ἑλλάδα εἰς ἀπαράσκευον πόλεμον (1897), κατόπιν δὲ διὰ τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου, τοῦ ὁποίου ὁ ἀγὼν στηριζόμενος μόνον ἐπὶ τῆς πίστεως ἐπὶ τὴν Ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας, ἐδημιούργησε κατ' οὐσίαν τὴν Ἑλληνικότητα αὐτῆς.

Παρ' ὄλην ὅμως τὴν ἀντίδρασιν ταύτην, ἐπεκράτησαν ἐν τῇ ἐθνικῇ πολιτικῇ αἱ ὀρθολογιστικαὶ τάσεις, μὴ ὁμολογούμεναι ὅμως. Προῆλθε τότε εἰς τὸ μέσον ἡ νέα θεωρία τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν ἐλληνικῶν ἐπιδιώξεων, οἷασδήποτε μάλιστα ἐκκαθαρίσεως, ὅπωςδήποτε σχηματισμοῦ «στρογγυλευμένης» Ἑλλάδος, ἀφινομένης ἀκαθορίστου τῆς θέσεως καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τόσον μάλιστα ἰσχυραὶ ἦσαν αἱ θεωρίαι αὗται τῆς τότε ἰσχυροῦσης πολιτικῆς, ὥστε ἤγαγον τὴν Ἑλληνικὴν πολιτικὴν κατὰ τὴν διπλωματικὴν παρασκευὴν τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, εἰς τὸ «στρογγύλευμα» τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λουδία, πρὸς νότον τῆς Θεσσαλονίκης, ἀφιεμένης τῆς Βουλγαρίας νὰ καταλάβῃ καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην. Κατόπιν, μετὰ τὰς ἀπροσδοκῆτους Μακεδονικὰς νίκας τοῦ στρατοῦ μας, εἰς νέον «στρογγύλευμα» τῆς Ἑλλάδος, ὀλίγον τι πέραν τῆς Θεσσαλονίκης, ἀφιεμένου εἰς τὴν Βουλγαρίαν τοῦ ἡμίσεος καὶ πλέον τῆς κεντρικῆς Μακεδονίας, ὀλοκλήρου τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας καὶ φυσικὰ τῆς Θράκης. Καὶ τέλος μετὰ τὰ ἀνέλπιστα διὰ τὴν πολιτικὴν ἀποτελέσματα τοῦ Βουλγαρικοῦ πολέμου, ἠνέχθη ἡ Ἑλληνικὴ πολιτικὴ καὶ μεγαλύτερον «στρογγύλευμα», τὸ τοῦ 1913. Ἄλλὰ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι αὐτὸ θὰ ἦτο καὶ τὸ ὀριστικόν της «στρογγύλευμα», καὶ θὰ καθήσουν πλέον ἡσυχοὶ οἱ «Κωνσταντῖνοι οἱ Παλαιολόγοι», περηντεθέντος ἄλλως τε καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ ὄγκου μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον, «στρογγυλεύματα» τῆς Ἑλλάδος ἦσαν καὶ αἱ ἐκάστοτε διεκδικήσεις τῆς πολιτικῆς, μὲ μίαν μάλιστα τελειοποίησιν, τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν. Διεγράφη οὕτω καθαρὰ ἡ νέα θεωρία τοῦ περικλείσματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος. Θανάσιμον πλήγμα διὰ τὸ Ἐθνικὸν Ἰδεῶδες! Μετὰ δὲ τὴν ἀποτυχίαν τῆς Μικρασιατικῆς πολιτικῆς καὶ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ παντοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα κατὰ τὴν γενικὴν ἀντίληψιν κατέπεσεν ὀριστικῶς εἰς συντρίμματα καὶ δὲν ὑπῆρχε πλέον διὰ κανένα Ἐθνικὸν Ἰδεῶδες τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἴδου λοιπὸν ἡ Ἑλληνικὴ νεότης ἡ σημερινή, ἐστερημένη πλέον μεγάλου Ἐθνικοῦ Ἰδανικοῦ. Ποῦ νὰ στραφῆ; διότι νεότης χωρὶς Ἰδανικὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ ζήσῃ. Ἄλλοι νέοι ἐστράφησαν πρὸς τὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδεῶδη τὰ ὅποια ἄλλοι λαοὶ μὲ ἄλλην νοοτροπία ἐνεφάνισαν. Ὁ ἀριστερισμὸς ἀόριστος καὶ νεφελώδης ἔγινε τῆς μόδας. Ἄλλοι ἐστράφησαν πρὸς τὴν φασιστικὴν ἀντίδρασιν. Ἀρκετοὺς θερμαίνει ἀκόμη ἡ νοσταλγία τῆς ὑποδουλωμένης ἰδιαιτέρας πατρίδος των, χωρὶς ὅμως νὰ εὐρίσκουν καὶ πλήρη κατανόησιν μέσα εἰς τὸ ὀρθολογιστικὸν περιβάλλον τῆς κοινωνίας μας. Ἄλλοι ἔγιναν διεθνισταί. Ἄλλοι ἔγιναν Πανευρωπαῖοι. Ἄλλοι κοσμοπολίται. Ἄλλοι περιώρισαν ὅλα των τὰ ὄνειρα εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀτόμου των. Πλήρης σύγχυσις καὶ ἀταξία εἰς τὰς τάξεις τῆς νεότητος. Καμμία ἐνότης Ἰδανικοῦ. Καὶ πρὸ παντὸς τὸ ἀνήσυχον συναίσθημα τῶν νέων, τοῦ ἀνικανοποίητου τῆς ψυχῆς των ἀπὸ οἰανδήποτε ἐξ ὅλων τῶν ἐντεῦθεν κἀκέιθεν τοιούτων τάσεων, καὶ ἡ ἀπογοήτευσις ὅτι ὁ βίος των παραμένει μονήρης καὶ κενὸς ἀνωτέρου καὶ μεγάλου σκοποῦ.

Εἰς τοῦτο συνέτεινε καὶ ἀπὸ καιροῦ τὸ σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅπου καὶ ἐκεῖ ἔδρασαν καὶ ἔφερον ἀποτελέσματα νεώτεροι θεωρίαι, κατὰ τὰς ὁποίας σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως ἦτο ἡ μόρφωσις τῶν ἀνθρώπων. Ἐνῶ σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως οὔτε εἶνε οὔτε δύνανται νὰ εἶνε ἄλλος παρὰ ἡ μόρφωσις Ἑλλήνων, καὶ πρὸ παντὸς διὰ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως.

Ὅφειλομεν λοιπὸν νὰ ἐπαναστρέψωμεν πρὸς τὰ ὀπίσω, διὰ νὰ ἐπανεύρωμεν τὸν δρόμον μας.

Ἄλλο ἰδεῶδες δυνάμενον νὰ οἰσθηλατήσῃ τοὺς Ἕλληνας, νὰ γεμίσῃ τὴν ψυχὴν των, νὰ δώσῃ σκοπὸν καὶ νόημα εἰς τὴν ζωὴν των, καὶ νὰ τοὺς συνδέσῃ ὅλους ἀλληλεγγύως πρὸς μεγάλα ἔργα, δὲν εἶνε παρὰ τὸ Ἐθνικὸν Ἰδεῶδες.

Μὴ ἀπατώμεθα, «ἄνθρωποι» ὑπάρχουν μόνον ζωολογικῶς. Ψυχικῶς ὅμως ὑπάρχουν «Ἕλληνες», ὑπάρχουν «Τοῦρκοι», ὑπάρχουν «Γάλλοι», «Ἄγγλοι», «Γερμανοί», «Βούλγαροι», κλπ. Ὁ κάθε ἄνθρωπος βλέπει τὴν ζωὴν, διανοεῖται καὶ δρᾷ διὰ τοῦ πορίσματος τῆς ἐθνικότητός του, τῆς φυλῆς του. Ἡ φυλετικότης εἶνε φυσιολογικὸν φαινόμενον.

Πρέπει νὰ ἐνοήσῃ τοῦτο καλὰ ἡ ἑλληνικὴ νεότης διὰ νὰ εὕρῃ τὸν δρόμον τῆς.

Ἄλλὰ τί Ἐθνικὸν Ἰδεῶδες θὰ τὴν ἐμπνεύσῃ, ἀφοῦ ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα κατέπεσε μετὰ πατάγου;

Ἐδῶ εἶνε τὸ σφάλμα. Δὲν κατέπεσεν ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα. Κατέπεσεν ἡ προσπάθεια πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῆς ὑπὸ ἑδαφικὴν μορφήν. Κατέπεσεν ἡ Ἑλληνοβυζαντινὴ ἀντίληψις αὐτῆς. Δὲν κατέπεσεν ὅμως ἡ ἀρχαία ἀντίληψις αὐτῆς, ἡ ἀντίληψις τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου εὐρίσκεται καὶ δρᾷ.

Τὸ σφάλμα εἶνε, ὅτι ἐνομίσαμεν ὅτι ἤμποροῦμεν, κατ' ἀναλογίαν μὲ ἄλλα ἔθνη, νὰ περιλάβωμεν ἐντὸς ὁρίων ἑδαφικῶν τὸν Ἑλληνισμόν. Ἐνῶ ἀκριβῶς ἡ ἰδιοφυία τῆς φυλῆς μας εἶνε τὸ νὰ μὴ ἔχῃ ὅρια. Εἰς ὅλην τὴν ἱστορίαν μας, πλὴν τοῦ Βυζαντίου, οἱ Ἕλληνες ἀπετελοῦμεν ἓνα ἢ πλεῖοτερα ἰσχυρὰ κρατικὰ κέντρα μὲ ὅρια, ἀκτινοβολοῦντα ὅμως πλοκάμους πρὸς πάσας τὰς κατευθύνσεις, καὶ ἀπωτάτας ἀκόμη. Οὔτε ἡ προσπάθεια τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅπως τοῦ δώσῃ ἄλλοιαν μορφήν ἔσχε διάρκειαν. Ἄλλὰ ἐὰν τὸ κρατικὸν κέντρον ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπορεύεται ἡ φυλετικὴ ζωὴ ἔχῃ ὅρια, τὸ σύνολον ὅμως μὲ τοὺς πλοκάμους μαζὺ δὲν δύνανται νὰ περιληφθῇ εἰς ὅρια.

Ὁ πολιτικὸς ὅστις ἐξεπροσώπησε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν Διάσκεψιν τῆς Εἰρήνης τοῦ 1918 παρουσίασε στατιστικὰς κατὰ τὰς ὁποίας τὸ 50 τοῖς ἑκατὸν περίπου μόνον τῶν Ἑλλήνων εὐρίσκετο τότε ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τὸ δὲ ἕτερον 50 τοῖς ἑκατὸν περίπου ἔξω τῶν ὁρίων τούτων, εἰς ἰσχυροὺς πλοκάμους ἰδίως ἐν τῇ Μεσογείῳ, ἀλλὰ καὶ εἰς πολὺ ἀπώτερα μέρη. Δὲν διδάσκει τίποτε αὐτό; Χάρις εἰς πολιτικὴν ἐσφαλμένην, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πλοκάμους αὐτοὺς ἀπέκόπησαν. Ἄλλὰ θὰ ξαναγίνουσι πάλιν. Διότι πρὸς τὰ ἐκεῖ μᾶς ὀδηγεῖ ἡ φυλετικὴ μας ἰδιοφυία καὶ ἡ μοῖρα μας. Οὔτε πρέπει νὰ ἐπηρεαζώμεθα ἀπὸ τὰς ἀντιξόους περιστάσεις τῆς στιγμῆς, τὰς ὁποίας ἄλλως τε ἡμεῖς μὲ τὰ

σφάλματά μας προεκαλέσαμεν και αί όποια αποτελοῦν παροδικόν φαινόμενον.

Ἄλλά τότε ποία θά εἶνε ἡ ἐνότῃς ἐνός τοιούτου Ἑλληνισμοῦ; Ὁ πολιτισμός του! Καί μέ πολιτισμόν δέν ἐννοοῦμεν τόν μηχανικόν πολιτισμόν, ἀλλά τόν βαθύτερον πολιτισμόν, ὅστις εἶνε ἡ ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς φυλῆς μας ἐκδήλωσις τῆς ζωτικότητος, τῆς ιδιοφυΐας της καί τῆς ἰσχύος της.

Ἔργον λοιπόν τοῦ κέντρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ζῶντος ἐντός τῶν ὁρίων τοῦ ἐλευθέρου κράτους, εἶνε νά ἀναδημιουργήσῃ τόν πολιτισμόν αὐτόν, τόν ὅποιον νά ἀκτινοβολήσῃ καί εἰς τὰ τελευταία ἄκρα τῶν πλοκάμων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, συνδέοντα οὕτω στερεῶς ὅλα τὰ τμήματα τῆς φυλῆς εἰς ἓν συνειδητόν σύνολον. Ὅπως ἐπίσης ἔργον τοῦ αὐτοῦ κέντρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ζῶντος ἐντός τῶν ὁρίων τοῦ ἐλευθέρου κράτους, εἶνε νά δημιουργήσῃ καί τήν κρατικὴν ἐκείνην ἰσχὺν καί δυναμικότητα διὰ τῆς ὁποίας νά δύναται νά ὑπερασπίζῃ τήν ὑπαρξιν, τήν ζωὴν καί τήν ἐξέλιξιν τῶν ἐκτός ὁρίων πλοκάμων του.

Αὐτὸ ἦτο τὸ περιεχόμενον τῆς Μεγάλῃς Ἰδέας τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Ἄν θέλετε, αὐτὸ ὑπελάνθανε ὡς Μεγάλῃ Ἰδέα καί τοῦ ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει Ἑλληνισμοῦ, ὄχι ὁμως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τὸ ὅποιον κράτος κατὰ βάθος ὑπῆρξεν ὄργανον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκείνου. Ἄλλα τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἦτο κατασκευάσμα τῶν τάσεων καί τῶν ροπῶν τοῦ Μεσαιῶνος. Ἡμεῖς δὲ τώρα ζῶμεν εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα! Ὁ δὲ Ἑλληνισμός ὅστις κατάρθρωσε νά φθάσῃ εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, ἐνῶ τόσα καί τόσα ἄλλα ἔθνη κατεποντίσθησαν ἐν τῷ μεταξύ, βραδέως ἐπαναστρέφει πρὸς τὰς ἀντιλήψεις καί τὴν νοοτροπίαν τοῦ ἀρχαίου.

Αὐτὴ λοιπόν δύναται καί κατ' ἀνάγκην θά εἶνε ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα μας, ὄχι μέ τὸ Βυζαντινὸν ἑδαφικὸν περιεχόμενον, ἀλλά μέ τὸ περιεχόμενον τῆς ἀρχαίας, δηλ. κατ' οὐσίαν, καί πάλιν ἡ ἐπικράτησις τῆς φυλῆς μας καί ἐκτός τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἰδιαίτατα δὲ εἰς τὴν γειτονίαν αὐτοῦ.

Εἶνε βαρὺ τὸ ἔργον; καί δέν ἔχει τέλος; οὔτε ὅρια; Μὰ ἔτσι εἶνε τὰ μεγάλα ἰδανικά, ἀφθαστα, ἀτελείωτα. Ἄλλως δέν θά ἦσαν ἰδανικά. Μὲ τοιαύτην σημασίαν ἂν προχωρήσῃ ἐμπρὸς ἡ ἑλληνικὴ νεότης, θά εὖρη σκοπὸν καί νόημα εἰς τὴν ζωὴν, τὴν ψυχικὴν γαλήνην, τὴν ἐνότητα τῆς προσπαθείας καί θά κάμῃ μεγάλα ἔργα.

Βέβαια ἐκτός τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδανικοῦ δέν θά παύσουν οἱ ἀνταγωνισμοὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἰδεῶν, μεθόδων, συστημάτων. Εἶνε ἡ ζωὴ. Ἄλλα ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀνταγωνισμοὶ θά ἄγουν διὰ συγκλινουσῶν ὁδῶν πρὸς τὸν αὐτὸν μεγάλον σκοπὸν, ἀρκεῖ νά τὸν πιστεῦσῃ ἡ ἑλληνικὴ νεότης.

Καί διὰ νά τὸν πιστεῦωμεν, πρέπει νά πιστεῦωμεν πρὸ παντός ὅτι εἴμεθα Ἕλληνες, ἐξέλιξις φυσιολογικὴ μιᾶς καί τῆς αὐτῆς φυλῆς διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Τότε μόνον καί ἡ ἱστορία μας θά ἔχῃ νόημα, καί ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς θά εἶνε ἀκατανίκητος. Καί ὄχι νά νομίζωμεν ὅτι εἴμεθα ἀπλῶς κάτοικοι μιᾶς καί τῆς αὐτῆς χώρας, τὴν ὁποίαν ἄλλοτε κατῴκησαν ἄλλοι ἄνθρωποι μέ τοὺς ὁποίους μᾶς συνδέει συμπτωματικῶς μόνον τὸ ἐθνικὸν ὄνομα. Διότι καί ἡ ἀμφιβολία

αύτη εισήλθεν εἰς τὰς ψυχὰς πολλῶν, πάρα πολλῶν, ἐπηρεασθέντων ἀπὸ ἐπιδείξεις ματαίας ἀνωτερότητος διαφόρων διανοουμένων, θελόντων νὰ γεννοῦν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἴστανται ὑψηλότερα, πολὺ ὑψηλότερα ὢλων τῶν ἄλλων, ὑπεράνω ἔθνους καὶ φυλῆς, εἰς τὴν ὑπερτέραν σφαῖραν τῆς καθαρᾶς ἐπιστημονικότητος, ὥστε δι' αὐτοὺς νὰ παύουν νὰ ἔχουν ἀξίαν ἐκεῖνα, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡμεῖς οἱ ἄλλοι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ζήσωμεν.

Διὰ νὰ μὴ ἀμφιβάλῃ δὲ ἡ ἑλληνικὴ νεότης, ἃς συλλογισθῆ ὅτι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν καὶ ὥραν ἔχει εἰς τὸ στόμα της, τὰ ᾧτα της καὶ τὸν νοῦν της, τὴν μεγαλυτέραν ἀπόδειξιν τῆς φυλετικῆς μας συνεχείας, ἄνευ διακοπῆς, παρ' ὅλας τὰς τυχαίας μικρὰς σποραδικὰς ἀναμίξεις μετὰ ὀλίγων ξένων στοιχείων, ἀπορροφηθέντων ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς χοάνης. Εἶνε δὲ ἡ ἀπόδειξις αὕτη ἡ γλῶσσα μας. Ἡ «καθομιλουμένη», οὐδενὸς κατασκευάσμα καὶ οὐδενὸς δίδαγμα, διακεχυμένη ὁμως πέρα-πέρα, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν, ὁμοία παντοῦ καὶ σχεδὸν ἄνευ ἀξίων λόγου διαλεκτικῶν διαφορῶν, εἶνε ἡ γραμματικῶς, συντακτικῶς, φθογγολογικῶς ἐξέλιξις τῆς ἀρχαίας. Ἐξέλιξις ὁμως ὑποστᾶσα ὅλας τὰς μεταπτώσεις τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Φυλῆς, τὰς εὐτυχίας της καὶ τὰς δυστυχίας της, τὰς ἀνόδους της καὶ τὰς καθόδους της. Διὰ τοῦτο εἶνε βαρὺ πταῖσμα ἐκείνων οἵτινες τὸν ζωντανὸν αὐτὸν ὄργανισμόν, τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν μας, ἠθέλησαν νὰ καταστήσουν στατικὸν κατασκευάσμα, ὀριστικῆς μορφῆς, παραβλέψαντες τὴν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς σπλάγχων δυναμικότητα αὐτῆς πρὸς ἀνύψωσιν, ἀνακάθαρσιν καὶ βελτίωσιν, ὥστε ἀφ' ἑαυτῆς νὰ φθάσῃ εἰς βαθμίδα ἐξυπηρετοῦσαν τὰς γενικωτέρας ἀνάγκας ἐνὸς ἐκπολιτιζομένου ἔθνους, τῆς τύχης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ὁποίου εἶνε ἡ κυριωτέρα ἐκδήλωσις.

Ζῆ ἐπομένως καὶ ὑφίσταται ἡ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀρχαίων προγόνων μας, ζωντανὸν ἀπαύγασμα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἰδιοφυίας τῆς Φυλῆς μας. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ νεότης δύναται νὰ τὴν ἀρπάσῃ, πλήρης πίστεως, εἰς τὰς χεῖρας της καὶ μὲ αὐτὴν ὡς σημαίαν νὰ χωρήσῃ πρὸς τὰ ἔμπρὸς ἄνευ δισταγμοῦ καὶ συγχύσεων καὶ ἀνησυχιῶν, παρασύρουσα τὰ πάντα εἰς τὸν δρόμον της.

Πολλοὶ ἴσως δὲν θὰ ἐννοήσουν τί σχέσιν ἔχει ὁ ἐπίλογός μου μὲ τὰ ἄρθρα μου. Τί σχέσιν ἔχει ἡ ἀνάγκη Ἑθνικοῦ Ἰδεώδους εἰς τὸ ὁποῖον νὰ πιστεύσωμεν καὶ ὄχι νὰ δημοκοποῦμεν μὲ αὐτό, μὲ τὸν ἐθνικὸν διχασμὸν καὶ τὸν κ. Βενιζέλον. Πράγματι, ἡ σχέσις αὕτη ἠμπορεῖ νὰ μὴ φαίνεται ἐπιφανειακῶς, εἶνε ὁμως ἐσωτερικὴ. Καὶ ὅσοι ἔζησαν τὴν ἐποχὴν πού περιέγραψα καὶ εἶδον τὴν ἀνατροπὴν τῶν ἐθνικῶν ἀξιῶν, τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν ἡ νοοτροπία τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τὴν ὁποίαν τώρα πρέπει νὰ ἐπανορθώσῃ ἡ ἑλληνικὴ νεότης, θὰ μὲ δικαιώσωσι διὰ τὸν ἐπίλογον.

ΤΕΛΟΣ